

თბილისის მხედრული
გარდასახლება

საქართველოს
სამხედრო

საქართველოს
საბავშვო
საბჭო

ოთხარ ჩნვიძე

603560

თბილისი „ლომისი“ 1991

ამბავი „არტისტული გადატრიალები“ 1991 წლის შემოდგომის და 1992 წლის პირველი კვირის მოვლენების ფონზე ვითარდება. ამბავი დრამატულია, მოვლენები ტრაგიკული. ოღონდ აღსანიშნავია: ავტორის სტილი უფრო ირონიულ-სატირულია, ვიდრე დრამატული, ანთუ ტრაგიკული. ეს ალბათ იმიტომ, რომ აქ, ამ რომანში, აღამიანებს არ გაეგვებათ ან უკირთ გაიგონ, თუ რასა ნაადინ, რა სურთ და რა შედეგი მოჰყვება მათს მოქმედებას. საყოველთაო დაბნეულობაში იკარგება სხერთო მიზანი და თვითონაც ინტეგრირებიან მოვლენათა ქაოსში.

რედაქტორი როსტომ ჩხეიძე

K289.673

© გამომცემლობა „ლორისი“ 1994

ნათესავი ქართველთა ორგულ ბუნება
არს პირველითგანვე თუისთა უფალთა.

დავით აღმაშენებლის
ისტორიკოსი

ასრე სჳირს საქართველოსას დიდე-
ბულთ, გინა მცირეთა,
აზეავდუბიან, იტყვიან: „უჩემოთ
ვინ იმღერეთა?“
მეფე არჩილი

I

აღელდა ხალხი, აფორიაქდა და აფორიაქდა ესეცა.

ესეცა მეტი, — სახელს ახლავე ნუ მოითხოვ, თხრო-
ბას მოჰყვება. ყველა ჩაჯდება თავის ადგილასა.

აფორიაქდა.

უკმაყოფილო ყოველთვის იყო, აფორიაქებული არა.
აფორიაქებული ხალხი იჭედებოდა ავტობუსშია და შეიჭედა
ესეცა. შეიჭედა. ფეხზედაც იდგომებოდა. სხვებიც იდგნენ.
იდგებოდა ეგრე თბილისამდისა, აფორიაქებული იდგებოდა.
იდგა კიდეცა კარგახანსა. მერე ვილაცამ დაუთმო ადგილი.
გოგონამ დაუთმო. ჯერ გოგონამა, მერე ყმაწვილმა, ანუ: ყმა-
წვილმა გოგონას დაუთმო ადგილი. თეატრში ხალხი აღარ
დადიოდა, თორემ ვინ გააჩერებდა ფეხზედა, თუნდაც ერთ
წამსა, — განა თუ ერთი, რამდენიმე წამოუხტებოდა. გოგო-
ნა ალბათ ბოლოდა მაყურებელი თუ იქნებოდა. ყმაწვილმა
გოგონას დაუთმო ადგილი. ვნაცვლებოდნენ ერთიმეორესა.
ყმაწვილს არც უნდოდა შენაცვლებოდა. გოგონა წყრებოდა.

ეს იჯდა. ავტობუსი მიექანებოდა, აფორიაქებული ავტობუსი
 მიესწრაფოდა აფორიაქებულ თბილისსა. პრეზიდენტი მოუ-
 წოდებდა: იხსენით სამშობლო, იხსენით თქვენი დამოუკი-
 დებლობაო. მოუწოდებდა. მოუწოდებდა. ილია, აკაკი, ვაჟა
 ერთობლივად წამოეშალა, ერთობლივად მოუწოდებდნენ. და
 ჰლელავდა დედაქალაქი, ერი ჰლელავდა, მიაშურებდა დედა-
 ქალაქსა. მიექანებოდა, მიჰლელავდა ავტობუსები, რომელი
 თუ რომელს გადაასწრებდა, რომელი თუ რომელს გადაუვ-
 ლიდა, პირველთაშორის რო მოხვედრილიყო. გული საგუ-
 ლეში ველარ ითმენდა, უნდა ეყვირა, უნდა შეეტია, უნდა
 ჩაეხშო, აღმატებულიყო უნდა. და მიექანებოდა და მიესწრა-
 ფოდა, სადაც რო ჰყვიროდნენ, სადაც რო შებმულიყო ხმე-
 ბი, ხმები სად ლეწავდა ერთიმეორესა; ველარ ითმენდა, ვე-
 ლარ ეტეოდა, ეგონა, ეგონათ, მიჰქროდნენ სხვანი და მიჩო-
 ჩილობდნენ ესენი; არადა: მიჰქროდნენ ესენიცა აგრეთვე, —
 მძლოლსაც ყვირილი მონდომებოდა, მიჰქროდნენ, მიჰქროდ-
 ნენ. ესეც იყვირებდა, მძლოლი ჰო ითქვა, ესეცა, ადგილი რო
 დაუთმეს: ხმა ძლიერი ჰქონდა, დაიბყრო ხმითა პატარა ქა-
 ლაქი, ანთუ: ჯერ სცენა დაიბყრო, მერე ქალაქიცა, ანთუ:
 აილო ვიტარაი და გავიდა ქალაქშია, — რესტორნებშიო თუ
 ოჯახებშიო, ყველგან სასურველი სტუმარი ბრძანდებოდა.
 დაიბყრო. დაიბყრო. დაიბყრო ხმითა. გაგულადებულიყო ეს
 ავტობუსიცა, — ხმა ახლდა ძლიერი, გმირული ხმა ახლდა,
 უამრავი სიხვე რო დაეთრგუნა, აღმალღებინა სიკეთეი და
 გასულიყო სცენიდანა ტაშითა, ვაშათი, ყვავილებითა. ხოლო
 სცენა თუ მიბაძვავა სინამდვილისა, სინამდვილე ეს არს:
 პრეზიდენტი ვიხმობთო. რაღა მიბაძვავო, რომელი ასლიო,
 თვით სინამდვილე რო ლაღადებდა: ვიხმობთ, იხსენითო. თე-
 ატრში აღარც დადიოდა ხალხი. შინაც ველარ გაჩერებული-
 ყო. ველარა. ხალხი ქუჩაში გამოსულიყო, თეატრიც ქუჩაში,
 ანთუ უფრო სწორი იქნება: თეატრი რო გამოსულიყო ქუჩა-
 შია და ხალხიც თან რო გამოჰყოლოდა. ქუჩაში. ქუჩაში. ხალ-
 ხი ქვეულიყო თეატრადა, თეატრი — ქუჩადა. ქუჩაში. თე-
 ატრს თავგზა არ აჰხნევია, იქ გაჩნდა, სადაც თეატრი გაჩნდა.
 ხალხი თეატრში აღარ დადიოდა, ესეც — აღარა,

თუმცა არა:

შეივლიდა ხოლმე, მაინც გარეთ იყო, მაინცა ტრიალებდა იქვე მახლობლადა, როგორც რომ სხვანიც შეივლიდნენ — თუ უკაცრავად არ ვიქნები: გასანთავისუფლებლადა.

შინ ველარავინ გაჩერებულიყო. გარეთა ჰყვიროდნენ და შემსუბუქებაც გარეთ ენებათ. შინ არ ირბენდნენ, თეატრი რომ იქვე ეგულდებოდათ, — სკოლებიცა!.. სკოლაშიც რომ აღარ დადიოდნენ: სკოლა ცხოვრებააო. მორიდებაც დაკარგულიყო. დაკარგულიყო. და შარდის სუნი იდგა ქალაქში, პატარა ქალაქში, — დიდშიაც: დედაქალაქში ესეიგი. ესენიც მიჰქროდნენ, მიესწრაფოდნენ, კიდევაც რომ მიემატებინათ. მიჰქროდნენ. მიჰქროდნენ. ვინც ისხდნენ, იმდენი არაფერიო. ვინც იდგნენ, გაუჭირდებოდათ. ეს იჯდა. დაუთმეს. გადაუხდიდა ესეცა თბილისში. მოასვენებდა: სულ ჰო ქუჩაში არ იდგებოდნენ, სულ ჰო არ იყვირებდნენ?.. თუმცა არც იცოდნენ თუ რა ევალდებოდათ: პრეზიდენტი გიხმობთ, პირველი პრეზიდენტით, — იხმობდა და ეახლებოდნენ, მოვალეობაც გამოჩინდებოდა. მოსვენებაც დასჭირდებოდათ. მოასვენებდა. სულ ცოდვილო, და: კაი გოგო სჩანდა, — გადაჰხედავდა დროდადრო ქორულადა, ხან ირიბადა, ხან შემპარავადა; სულ ცოდვილო და: ბიჭი ზედმეტი გახლდა. აქამდისაც შეამჩნევდა ამ გოგოსა, თეატრს თეატრობა რომ შერჩენოდა. შეამჩნევდა. გამოარჩევდა. ახლა იყოს. გზა იყოს. გზამაც თავისი თავგადასავალი იცის. გზამ იცის, თორემ თეატრი რაო, თეატრში ჰო ყველაფერი გამოგონილია, თუ ეს ცხოვრებაც გამოგონილი არ არის თავით ბოლომდისა, ასე ადვილად რომ იქცა თეატრად, ადვილად, ადვილად, რომ ველარც განასხვავებ ერთიმეორისაგანა. თუმცა ამბობენ: ცხოვრება ცირკიაო, თეატრიაო, — ესეც ნათქვამია, ძველთა ნათქვამია და ახალი საკითხავი აღარც უნდა იყოს; ოღონდ ეს მაინც საკითხავია: თუ ყველგან თეატრია, ყველა თუ თეატრობს, ძველად და ახლაც, მაყურებელი სადღაა, ვიღაა?.. საკითხავია და საპასუხოცა: ალბათ ისაა, იგია, იგი უზენაესი, ერთადერთი, მთელი ეს ცხოვრება თეატრია იმისი დასაბამიდან დასასრულამდე, უკუნითა უკუნისამდე. დიდებულია მაყურებელი, დე იყოს ერთი, დიდებულია. თეატრიც ჰო დიდებულია?.. თუ უვარგისია, თვითონვე დაიბრალოს, — თვითონვე ბრძანდება რეჟისორი-

ცა. დაიბრალოს. თუმცა არაო. კარგია!.. გოგო წამოდგება:
კარგია, კარგი!.. ზის — კარგია, წამოდგება — კარგია. იქი-
თაც კარგია, აქეთაც კარგია. იფ!.. არა!.. არა!.. რეჟისორად
ეშმაკი ჰყავს გამწესებული, სანახაობა ეშმაკისაა, — ეშმაკი-
საა, იმისი დადგმულია, მხოლოდ ამისთვისა, ერთადერთი მა-
ყურებლისათვისა, მეტი რო არცაა და არც უნდა მეტი: იყოს
ერთი და ასე დიდებული, აღმატებული ასე, ვისთვისაც რო
მხოლოდ ერთი სცენაა მთლად დედამიწა, ერთი, პატარა, პა-
ტარა სცენაა, თავისი მზითა, მთვარითა თუ ვარსკვლავებითა,
პლანეტებითაცა, რალა თქმა უნდა, ერთი პატარაი, სხვაგან
რო იცის თეატრები დიდნი ბევრადა, სხვაგანა, სხვადასხვა
სამყაროებში. შეიცვლება დეკორაციები, პლანეტათა დეკორა-
ციები, გადაადგილდება სამყაროები. ავა. ჩამოვა. გადაიწევა.
გადმოიწევა. მიეფარება. წინ წამოდგება. ფესტივალია დიდი
თეატრებისა. და შეჯიბრებულან ეშმაკები, რეჟისორები სხვა-
დასხვა სამყაროთა. შეჯიბრებულან. გაჯიბრებულან. იმ ერთის
წინაშე. მაყურებელი რო მხოლოდ ისაა, ხოლო ეშმაკი უამ-
რავია. უამრავი. უამრავი. ბიჭი ზედმეტია. ზედმეტი ზედმე-
ტია. არ უნდა აეჩეჩა. რად უნდა ლაპარაკი: არც იცნობდნენ
აქამდის ერთმანეთსა, — გოგომ ამას დაუთმო ადგილი, ბიჭ-
მა გოგოსა, — კარგი საბაბია. არ უნდა აეჩეჩა. ზედმეტია.
ზედმეტია ბიჭი.

წლები ემატება და ვითომც არაფერიო, ისევ ამხელა გოგო-
ნები მოსწონს.

მაინც რამდენი წლისა იქნება?.. ცხრამეტისა — ოცისა —
თვრამეტისა?.. თვრამეტამდის ხელისხლება არც შეიძლებო-
და. ისჯებოდა. მკაცრად ისჯებოდა ხელისმხლებელი. ნებაყოფ-
ლობაც აკრძალულიყო. გათხოვებაც არ იქნებოდა. რუსებმა
განგებ დაგვიწესესო. გამრავლება არ უნდოდათ ჩვენიო. გა-
ცხარდა საბჭოი უზენაესი, ეროვნული საბჭოი, კანონი მო-
შალა უმადლესი საბჭოსი: თვრამეტი დასწია თექვსმეტამდი-
სა, დასწია ერთხმადა და ტაშსაც უკრავდნენ დიდხანს ერთხ-
მადაცა, — აი ახლა გავმრავლდებითო. უკრავდნენ. უკრავ-
დნენ. სულო ცოდვილო: ისინიც ალბათ თექვსმეტისანებზე
თუ აღერდილან. სულო ცოდვილო. სულო ცოდვილო. შესჭი-
დებიან ბედისწერას ერისასა ადამიანები, უნდა დაუფასო.

თვრამეტი. თექვსმეტი. თვრამეტი. თექვსმეტი. მაინც რამდენიო, რაც უნდა იყოს ეს ბიჭი მაინც ზედმეტია. თვითონვე ჩაეჭიდა ხელი. თვითონ შენაცვლებოდა. ვერ მოასწრო. ახალგაზრდობა მაინც ახალგაზრდობაა. უფრო ფიცხელია, უფრო ვნებიანი და აზრიც ისევე გახლებულა. არა, ბარე ორს კიდევ წამოაჩოქებს ასეთსაცა და უკეთესსაცა. წლები რაო, რა მოხელეა. გოგო მზადაა, — მზადაა სართვლოდ, როგორც კახეთიო. შეთვალეზულიც კარგი იქნებოდა. წლები რაო. თვალი თვალსა ჰხედავს, რაღა პეიტარი უნდაო. თვალი და ჯანი, თვალი და ჯანი, — წლები ტვინის ჰყლეთა არისო. თავისი წლებიც არ გამოუთვლია. თვალის უჭრის. მოსდევს ჯანიცა. დალევა არის და — სვამს ხარივითა. აქ ვისაც უნდა დაუდებს ტოლსა, იქ ვნახოთ — თბილისში. თუმცა. იქ თურმე დიდი აურზაურია. აურზაურსაც ჯანი უნდაო, ხმაც უნდა, ხმაი, — ხმაც მოსდევს, ჯანიცა. ხმაი და რა ხმაი: ზანზარებს თეატრი პროვინციისა, დედაქალაქისა ვითომ რაღაა, — ვნახოთ, რაც არის. ვნახოთ. ვნახოთ. აქ პო ამბობენ. ხორავას ხმა გვესმისო, იქაც გააგონებს. ახლა ყველაფერი მაინც ხმად იქცა. ქვამაც ხმა ამოიღოო, მუნჯმაცაო, იტყვიან. ეგება რო დუმილი ჭობდა. ჭობდა თუ რაც არის, როდის თუ რა გასჭრის, აირჩევს იმასა. ანთუ აჰყვება. უფრო ასდევს ამ ბოლო დროსა: ჰყვირიან, — ჰყვირის, მიიწევენ მიკროფონისაკენა, — ესეც მიიწევენ, დააცხრებიან და — ესეც დააცხრება, ჩაბლუჯავენ და — ჩაბლუჯავს ესეცა, აღარ ეშვებიან და — აღარ ეშვება ესეცა, აღარა, აღარა: ლაპარაკობენ და ლაპარაკობს, ამტკიცებენ და ამტკიცებს, სიტყვები მოსდის ნიაღვარივითა. სუფრასთანაცა. სუფრასთან არ უკვირს. სუფრასთან პო ღვინო ლაპარაკობს. აქ რა ლაპარაკობს, ვერ აუხსნია, — მიკროფონთანა რაღა თქმა უნდა. ესაა, რო წამოეგზნება, თითქოს ჯიხვი გამოუცლიაო, უარესადაც წამოეგზნება, უარესზე უარესადაცა; რაღაც სხვა ათრობს, რაღაც აიყვანს, დააბორიალებს მთვარეულივითა, ანთუ რაღა მთვარეულივითა, — მთვარალივითა უფრო სწორია. აიყვანს, აიტაცებს, აბორგებს, ასხმარტალებს, უცებაც მოსხლეთს, დააგდებს უცბადავე და რო წამოდგება, ნაბახურე-ვია თითქოსაო. ნაბახურევი. ნაბახუსევი. ბახვა. ბახუსი. ბა-

ხუვა — ჭინკა კოლხური ბაბილოებისა. სხვათათვის თუნდაც
რო ღმერთი იყოს. ჭინკა!.. ერთისიტყვით სწყურიათ ისევე,
მიკროფონი სწყურიათ ისევე. ჯიხვია თუ მიკროფონიო. აქ
აღარც ითმენენ, მიდიან და მისდევს ესეცა. მიდიან. აპყოლია.
აი და: ავტობუსშიც ამოპყო თავი. იმდენიც ვერ იმარჯვა, და-
ეპყრო სავარძელი. დაუთმეს. ეგება ამანაც დაუთმოს ვინმე-
სა, — ძნელი იქნება, აქედან ჰეეე — თბილისამდისა — ძნე-
ლი იქნება!.. არც დაითმობა დათმობილიო. ბიჭი ზედმეტია,
ვინც რა უნდა თქვას: ბიჭი ზედმეტია.

1 „ზედმეტია!..“ ეს ქალის ხმაა, გამკვივანი, ნაცნობი ხმაა,
ეტყობა ვინმეს რო ედავება, „ზედმეტია ლაპარაკი, — ჩვენ
იქ დავრჩებით, სანამ საჭირონი ვიქნებით“. ძლიერი ხმაა.
ჰკვეთავს ავტობუსსა. გუგუნებს ავტობუსი. გუგუნებს. გუ-
გუნებს. ისაა, ისა. ცოტა შეცვლილა თვითონაცა, ხმაცა. მაშინ
წკრიალებდა: გაჰკვეთა პარტერი და აეჭრა სცენაზედა. ხმაც
მიეჭრა და მიეჭრა თვითონაცა. მიაწოდა თაიგულიცა და ტუ-
ჩებიც მიაწოდა, ფუნჩულა ტუჩები. მერეც იგება ტუჩნი იგი-
ნი, ბევრჯერაც იგება და იგება უფრო საგულდაგულოდაცა,
ოღონდ ის მაინც სულ სხვა რამ იყო, ის პირველი, პირველი
იგი მაუწყებელი წარმატებისა, თუმცა რო პროვინციულ ქა-
ლაქშიო, მაგრამ და რაო, წარმატება რო მაინც წარმატება
ყოფილა და სხვაგვარადაც აუძგერებია გული. უკრავდნენ
ტაშსა, ესვროდნენ ყვავილებსა, შესძახოდნენ აღტაცებულნი
და მეტი რაო — რა პროვინციო, რა დედაქალაქიო, დაჰხუტე
თვალეები და წარმოიდგინე რადაც გენებოს, თუნდაც სწო-
რედ რო სატახტო ქალაქადა, ტახტი რო წარსტაცეს ორი სა-
უკუნის წინათა. ორი საუკუნისა. და რო ჰგონია, რო დაიბ-
რუნა. წარმოიდგინე როგორც გენებოს: ვითომც შენ იყვე
სამყაროს ფესტივალი და უზენაესი გიკრავდეს ტაშსა, — ვი-
თომ შენ იყვე და ვითომ ისა, მხოლოდ შენ იყვე და მხოლოდ
ისა. როგორც გენებოს. ვითარც გენებოს. დაჰხუტე. გაახილე.
გაჰქრებიან წარმოდგენანი და შეეხეტები მიყრუებულ თე-
ატრში თუ შეეხეტები რალა თქმა უნდა. ავტობუსთან შესცი-
ნეს ერთმანეთსა. ჯერ იმან შესცინა. ამან გზა დაუთმო. მერე
სხვას დაუთმო, მერე კიდევ სხვასა, მერე თვითონ სხვაგან ავი-
და. რამდენიმე ჩამოეყენებინათ, ხალხიც ბლომად მოგროვი-

ლიყო. სხვაგან ავიდა. მაინც ერთად მოხვედრდნენ, მხრები აიჩეჩა. აიჩეჩა. აიჩეჩა. ეს როგორღაო, ვეღარ გავგო. დიდხანია აღარ შეჰხვედრია. მაშინაც დიდხანს არ აპყოლია. მალე გათხოვდა. თითქოს მოშვებულა. მკვირივი გოგო იყო. ტყაცინა. ტყაცა-ტყუცი გაუდიოდა. ასეთი. შიდიან. მოდიან. არა!.. ის ისაა. იქაა. უცვლელია. რაც რო გიზიდავს უცვლელია. იარონ, რამდენიცა ნებავთ. ის უცვლელია. მაინც რამდენიო, — რა ხანი გავიდა, რაც აქ ჩამობრძანდა: ოცდახუთი?.. ოცდაათი?.. მაინც რამდენიო. იყოს, რაც არის, არა ჰღირს თავსატეხადა. არა. დრო დროა. დრო დგას. შენ სულ ამოდ ახლი შუბლსა.

ახალე თუ გნებავს.

აქამდე არ უხლია. არა. ღვინო. დუღუკი. ქალებიო. დუღუკის ნაცვლად გიტარა ითქმის: ღვინო, გიტარა, ქალებიო. სვამდა. უკრავდა. დამღეროდა. შეჰხაროდნენ. და. შეჰხაროდა. ეხვეოდნენ. და. ეხვეოდა. ჩაითრიეს. და. ჩარჩა. ჩარჩა. მხოლოდ ხანდახან თუ გაახსენდებოდა, რო ჩარჩა. გაახსენდებოდა, ჩასარჩენად რო არ ჩამოსულა. ერთ-ორ წელს დავპყოფთო, ვასო ყუშიტაშვილი ასე არწმუნებდა, ფეხზე დავაყენებთ გდიდის თეატრსა და მოვუბრუნდებით ისევ თბილისსაო. არწმუნებდა. სჯეროდა იმასაცა, ამასაცა. ის მართლაც დაბრუნდა ორი წლის შემდეგა, მართლაც დააყენა თეატრი ფეხზედა, ქალაქი თეატრს დაუბრუნა, თეატრი იქცა ქალაქის გულადა, თეატრალურ ქალაქად იქცა, გადაიყარა იერი პროვინციული, თითქოსაო რალა თქმა უნდა, ისე, ზერელედა, თორემ თვით თბილისი რო იძირებოდა პროვინციულ ქაობში, თბილისის პროვინცია რალა იქნებოდა; გადაიყარა, გადაიყარაო, მაინც ეს ითქმის და ცოტაც გაფერმკრთალდა მაშინვე, მაშინვე, გამოეთხოვა თუ არა ვასილი ორი წლის შემდგომა, მაშინვე დაუქნია თუ არა ხელი მატარებლიდანა, თითქოს წამოჰკრიფა, რაც რო მოეტანა და თან წარიტანაო, წამოჰკრიფა უცხო რამ შუქი, მშვენებაი თავისებური, ქალაქი რო გაალამაზა თანდათანობითა, რო ამალლა პატარა ქალაქი, გაალადა, გაათამამა. გამოეთხოვა თუ არაო. ჰო. თეატრი დაეშვა. დაეშვა ქალაქი. დაეშვა. ვასილი კიდევ ჩადიოდა ხოლმე. შეივლიდა თეატრშიცა ხოლმე, ოღონდ

ხანდახანა, მხოლოდ რო ხოლმე, და ბევრსაც ველარასა შევი-
ლიდა ხოლმე. ესეც რაიკომის მდივნის თხოვნითა. გამოერე-
ოდა ასეთი რაიკომის მდივანიცა. მდივანი რო მდივანია, გა-
მოერეოდა იმათშიაცა. ხოლმე. ხოლმე. ჩამოდი ხოლმეო, შე-
ეხვეწა, მხოლოდ ხანდახან ჩამოდი ხოლმეო, მხოლოდ ქალაქ-
ში გაიარე, ესეც ლაზათია, ესეც ფერია, თეატრშიც ჰო შეი-
ხედავო; ხანდახანო, როცა გენებოსო. სასტუმროში ლუქსი
დაიკეტება შენს სახელზეო. რესტორანში მაგიდა გექნებაო.
კიდევ რას ინებებ, ანთუ რას ითხოვ, შენი ხმალი, ჩვენი კი-
სერიო. და ჩადიოდა ისიცა. ხოლმე. შევილიდა თეატრშიცა.
ხოლმე. და მკრთალი რამ სიოც გაპკრავდა ქალაქსა. ხოლმე.
თითქოსა. თუ. მართლაცაო; რაც იყო მიიღია თანდათანობი-
თა, მიჰქრა, მიწავლდა. აღარ ახსოვდა აღარავისა აღარცა ვა-
სილი, აღარც ის მდივანი, აღარც თეატრის ზეიმები აღარა-
ვის აღარ ახსოვდა. ზეიმები. პრემიერები. ოჯახების ზეიმე-
ბიც რო გახლდა. ახალი კაბები უნდა შეეკერათ დედებსა და
ქალიშვილებსა. შინაბერებს ჰო ნულარ იტყვი!.. მამაკაცები
ბრიოლინს ისვამდნენ თმაზედა. და ის რაიკომის მდივანი
მოჰხსნეს იმიტომაცა, უცხოურსაო, ბურჟუაზიული წარმოე-
ბის ბრიოლინსა ხმარობსო. ცოლშვილს იფიცებოდა. მამა-
პაპის საფლავებს იფიცებოდა: ბრიოლინი არც ვიცი, არც გა-
მიგონიაო. ვინ დაუჯერებდა?!

ვინა, —

როცა

არავისი

არავის

არაფერი

არა

სჯეროდა, —

იყო ასეთი დროცაო, იტყვიან. რა სათქმელია!.. დროს არც
ნამყო აქვს, არცა მყობადი, დრო მხოლოდ აწმყოა. დრო
არის, არის, არის. ადამიანები იყვნენ, არიან, იქნებიან, რანიცა
ყოფილან იქნებიან ივინივენი. მოდიან, მიდიან, მიედინებიან.
თამაშობენ. თეატრობენ. წარვლიან. შეჰყურებს დროი, უც-
ვალებელი. მარადიული. მაყურებელი მარადიული. მსახიო-
ბები რო იცვლებიან. თამაშობენ. გადიან. ყველა თავისასა

თამაშობს და იგივესა თამაშობს ყველაი. იგივესა. იგივესა. იგივესა. ესეც ეგებ რო მარადიულია: თეატრი. დრონი... ცვა-
ლებადი და მარადიული. უცვალელები და მარადიული. მოუკ-
ლებს ავტობუსი აღმართებზედა, დაღმართებზე მუხრუჭებს
მოიშველიებს. მერე მიჰქრის. მერე მოუკლებს. ადის. ეშვება.
მიუხვევს. მოუხვევს. გუგუნებს. გუგუნებს. და ყრუვდება
ზოგჯერ გუგუნიცა, ახმაურდებიან მგზავრები იმგვარადა. ახ-
მაურდებიან. ჰყვირიან. ჰყვირიან. კამათობენ თუ ეთანხმები-
ან, სულერთია ჰყვირიან მაინცა, თითქოს რო დაყრუვდა მა-
ყურებელით, ანთუ შორსააო, მიკროფონითაც რო ვერ გააგო-
ნებენო. ჰყვირიან. გუგუნებს. რომელი რომელსაო. ამას გი-
ტარას მიაჩეჩებენ. ვიტარა?.. ავტორის რემარკითაა გათვა-
ლისწინებული თუ რეჟისორის ჩანამატია, ხალისი რო შეჰმა-
ტოს ეპიზოდსა მდარესა, ანთუ დიალოგსა მოდუნებულსა?..
მიაჩეჩებენ. უკანვე გადააწვდის. ხასიათზე ვერ არის. ნამ-
თვრალევი. ბახუა. ბახუსი. ნაბახურევი. არც წაუხემსია.
ისევე გამოვიდა ქუჩაშია. გამოვიდა. შეესწრო მიტინგსაო თუ
თავყრილობასა, ისე იმგვარ თავყრილობასა, თავი რო ამოჰყო
ავტობუსშია. ეეეეე... კარგია!.. ეტყობა დასცხა. დგება და იხ-
დის. იხდის ჯუბაჩასა. ბიჭი ეშველება. იფ!.. კარგია!.. ჩატუკ-
ნული გოგოა. ზომიერადა. ზომიერადა. მეტი არ ივარგებს,
არც ნაკლები რო არ ივარგებს. წელი მოქნეული. მაღალი
კანჭები. ბიჭი სთხოვს, დაბრძანდითო. დაანებე თავი. — იღ-
გეს, იღგეს, თვითონვე იცის, რა მოუხდება. წელი ქანაობს.
ტოკავს მუხლები. „ტოკავდა, ტოკავდა...“ ვიტარა რა იქნა?..
არ უნდა. არა. მალე ისევე მოითხოვს ჯუბაჩასა, ანთუ არცთუ
ისე რო ცხელა, ანთუ გოგოს წამოჰკრა ნიაგმა. მოითხოვს. ეს
წაიწევს. ბიჭი მიაწვდის. მიეშველება. იდაყვს თუ გამოსდებს
ვილაცასა, ანთუ მიეხლება: „ფრთხილად!..“ უწყრებიან. უკაც-
რავადო, — გოგო უფრო ებოდიშება. კდემა, კდემა. მოწი-
წებაა. ებოდიშება. გადაეხსნება ვარდისფერი ტუჩები, ლაწ-
ვები ოდნავ აეფაკლება. ლაწვები ლაწვებადა. ტუჩები, ტუჩე-
ბი, ვარდისფერი ტუჩები. გაღვივებულნი. გაღვივებულნი. ის
ახლა რაღა მოსატანია, მაინც ისევე გაღვივებულნი, რო ამოს-
წუწნა იმ პირველი წარმატებისასა. ისევე. ისევე. ყველაფერი
ისევე. არც წაუხემსია, არც არაფერი არ გადაუკრავს. პირი

უშრება. ტანი ეფშვნება თითქოსაო. ეს ბიჭი რაღას გამოეჩხირა?..

აიწევს: ინებეთ თქვენი ადგილიო.

რასა ბრძანებთო, — გოგო იუარებს. იუარებს. შესცინებს ისე იმგვარი სიცილითა, ნაცნობი როა მსახიობისთვისა, სიხარული როა მსახიობისა. ყვაეილები. და. სიცილი ამგვარი. შესცინებს. შეჰხარის. რა ვუყოთ მერე თეატრი თუ გამოკეტილა, დავიწყებით არ დავიწყნიათ, — ამას ჰო არა, არა ცხადია. ვილაცა ჰამს. ვილაცა სვამს. ვილაცა ვილაცას რაღაცას სთავაზობს. ისინი წინასწარ მომზადებულან. ეს უნებლიედ გამოედევნა. უნებლიედა. გზადაგზა ერკვევა: პრეზიდენტს უჭირსო, უნდა ვუშველოთო. რა უჭირს, — არ აცნობეს, თუ რა უშველონ, — არც თვითონ იციან. ჩავალთ. გავიგებთო. გაიგონ. გააგებინონ. ბრუნავს ჩარხი ბედისწერისა. ნებაზე ბრუნავს, თავის ნებაზე, ამასაც აბრუნებს. ამათაც აბრუნებს. ყველას აბრუნებს. ტყუილად გაიწევს თუ ვინმე გაიწევს, ტყუილად ეცდება ვინმე რაიმესა. ტყუილა. ტყუილა. ჩარხი ბრუნავს. დრო დგას. აეტობუსი მიექანება. ჩარხს უნებებია, დროს უნებებია თუ აეტობუსსა, სულერთია რაღა თქმა უნდა: შინა ბრუნდება, ეს ეწერა და ასე ბრუნდება. შინა ბრუნდება. თბილისსა ბრუნდება. მაინც რამდენი წელიწადია?.. ინთქმება წლები. მაინც რამდენი?.. ინთქმებაო. უცბად აიჭარა, უცბადვე ბრუნდება.

ანთუ რა უცბადო, —

როგორ თუ არაო: წამოდიო. წამოვალო. უცბადიც ეს არის და უცბადის უცბადიცა. რეჟისორს ახალგაზრდები სჭირდებოდა. მობერებულებო დასი გდიდის თეატრისა. აღარა ჰყავდა გმირი. ჩამოიყვანა გმირი და დაიპყრო ქალაქი, თეატრშიც დაიპყრო, ოჯახებშიაცა. დაიპყრო. იწვევდნენ. ეწვეოდა. დაჰყავდა გმირიცა თავისი გიტარითა. ეგებებოდნენ ფიანდაზებრითა, ფიანდაზებით გამოაცილებდნენ, დროზე, დროზე გამოაცილებდნენ. დრო იცოდა რეჟისორმა. ისინი არ უშვებდნენ, ეს არ დადგებოდა. დრო იცოდა რეჟისორმა. ყველა რეჟისორმა არა, ვასომ იცოდა. წამოვიდოდა. წამოიყვანდა. მოწესრიგებულებო ესეცა ამგვარადა. სჯეროდა მისი. მერე მხოლოდლა სუფრისა სჯეროდა, მერე, ვასო რო გამოეთხოვა.

სუფრა ღმერთად გამოაცხადა, ეთაყვანებოდა ღმერთსა სუფ-
რისაი. რომელელებიც პო დაწვრილმანდნენ ასე, სუფრებს ღმერთ-
თიც რო გაიჩინეს. ეს არა ჰბაძავდა, ეს თვითონ მივიდა ამ-
გვარ დასკვნამდე. ეთაყვანებოდა. აიყოლიებდნენ და აჰყვე-
ბოდა, გაათენებინებდნენ და გაათენებდა; ანთუ თვითონვე
მოთავეობდა. საძებარიც იყო მომღზენი ასეთი. ხან საკმაო
გახლდა, ხანაც მომეტებული. გამხდარიყო ახლა საძებარი,
ღმერთს გამოეგზავნა. გამოეგზავნა და ეფერებოდნენ. ეფე-
რებოდნენ და ეფერებოდა. ძალას დაიტანდა. ჯანი მოსდევდა.
აუდიოდა. თეატრში ჯაფა აღარ ადგებოდა. მცირდებოდა რე-
პეტიციები. სპექტაკლები მცირდებოდა. ვერც ვერას უბედავ-
დნენ ახალი რეჟისორები თეატრის ნებიერსა, ქალაქის ნები-
ერსა. ვერა. არც გაუბედავდნენ, რომ მოველო სხვა თეატრე-
ბიცა ზოგსა იმათგანსა, საპენსიო დღეებს როლა ითვლიდნენ.
არცა. ისინიც დაჰყავდა სუფრებზე სამადლოდა. მოსწონდათ
სუფრები, გდიდის სუფრები, ნატრობდნენ: სცენაზე დაგვად-
გმევიანო. დადგმულში იყვნენ, დადგმასა ნატრობდნენ. მოს-
წონდათ. მოსწონდათ. ამისი სიმამრის სუფრა მოსწონდათ
მომეტებულადა. იყო გულუხვი, უშურველი, შემრგო, გემ-
რიელი, ბარაქიანი, უღეველი. უზრუნველიყო ეს ვაჰბატონი.
არას მოითხოვდა ამისგანა სიმამრი და არც არარა ამას გააჩ-
ნდა. არა. ერთს მაინც ავალებდა სიმამრი: ნადიმი რო ჰქონ-
და, არ გადაკარგულიყო, კარგად დაესვენა წინასწარა, მოელ-
ხინა, გაერთო სტუმრები. კარგადა. კარგადა. მეტს არაფერსა,
მეტს არაფერს არ მოითხოვდა. სტუმრები სიმამრისა გახლდა:
ქალაქის თავები, ქალაქის რევიზორები, მოსკოვურიო თუ
ობილისურიო, თანდათანობით ფეხადგმულნი უცხოეთიდა-
ნაცა, ყველანი და ყველა ჯურისანი, ვისთანაც თავი უნდა გა-
მოედოთ, ვინც რო მობრძანდებოდნენ უამრავი მიზეზითა.
მიზეზ-მიზეზო. პურისჭამა ყველას უნდოდა, ანთუ მიზეზიც
ეს იქნებოდა, უმთავრესი მიზეზი. მიზეზ-მიზეზ, დოს მარილი
აკლია. სიმამრს ამისას არაფერი აკლდა. ჭამდნენ და სვამ-
დნენ, ხრავდნენ და ვერა ხრავდნენ. უძლებდა თუ არც არას
შეიტყობდა. რაც უნდა იყოს, ამან არც იცის თუ რა თანამ-
დებობა უჭირავს სიმამრსა. არც იცის არც ეკითხება, რო-
გორც რო ცოლშვილი არ ეკითხება, თავისი ცოლშვილი რა-

ლა თქმა უნდა. არა. არა. ცოლშვილი როგორ არ ეკითხება:
ეფერება, როცა მთვრალია, ხოლო მთვრალი ჰო არის და
არის; ახლა არა, ახლა მხოლოდ ნამთვრალეობია. ნაბახურევი.
ბახუა. თვალს უკრავს აგერ ბაბილოებიდანა. ჩამოეკიდება
გუდასავითა. ჯიბე-უბე მტევნებით აუესია. ხან ტიკტორა ჰკი-
ლია. ახლა არა: მტევნებით გაბერილა. ერთი პატარა ყანწი.
ჯიბევი არა, პატარა, პატარა, სულ პატარა ყანწი. ყელი ჩახახ-
ვია. ნერწყვიც არ მოსდევს. ცუდ გუნებაზეა. გადაეკრა ერთი
არაყი. გადაეკრა. ჩვევის ბრალია. გარეთ უნდა გავიდეს. გა-
რეთ უნდა გადაჰკრას. გადაეყრება ვინმეს უთუოდა. ისიც
რო ასეა, ესეც რო ისეა. ცუდ ფეხზე ამდგარა, ვერ გადაეყა-
რა, ან ვერ გამოარჩია ამდენი ხალხიდანა. სული სულს იც-
ნობსო. რო მიდგებ-მოდგებოდეს. ჩაქედლილა. გოგო დაეცა
ნაბახუსევეზე. არც ესაა ცუდი. ბიჭი ზედმეტია. ბახუა. ბახუს.
ზედმეტი გეგონოს: პირი დაუღია, თვალები გაუჭყეტია, გა-
დაპყლაპოს ლამისა, — პირითაო თუ თვალქებითაო, — თვა-
ლებითაცა და პირითაცაო. გადაპყლაპოს. ბახუა. ბახუს.

შინ ფორიაქი არ შეუდგებათ, რა იქნაო. არ დაიკარგება,
იკიან. თუნდაც დაიკარგოს, თავს არ გაიცხვლებს სიმამრი
ამისი, ამან შეასრულა როლი თავისი, — გაუჩინა შვილი-
შვილები, — კისერიმც უტეხია. გიტარა რაო, — ჩამოიყვანს
ქუთაისიდანა, სოხუმიდან ჩამოიყვანს, ბათუმიდან ჩამოიყ-
ვანს უკეთესებსა; გდიღშიც უკვე წამოიჩიტნენ. გიტარის მე-
ტი რა იცოდნენ, — ეშხი გაუნელდათ, გაუცხოველ-
დათ ახლა ისეა. წამოიჩიტნენ. წამოიჩიტნენ. კისე-
რიმც უტეხია და ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონია. ამას
არა სწყინს. არც ეამება. უფრო არად აგდებს, ანთუ არად აგ-
დებენ ერთიმეორისა. არცა ჰხვდებიან პირისპირა. ნადიმებზე
თუ, — იქ ჰო მიწვეული მუსიკოსია: აქეზებს ისე, შეჰხარის
ისე, სიმამრი ცხადია, თითქოს ამაზე ამოსდის მზე და მთვა-
რეო. თამაში თამაშია. სცენა სცენაა. როლი როლია. არცა
ჰხვდებიან ერთისიტყვითა. სახლი პირუკუ აუშენა. შევა. გა-
ვა. ვერავის ვერ გადაეყრება. ბავშვები სულ იქით არიან, ბა-
ბუ-ბებუბიასთანა. მეუღლეც იქითა. შინ რა აკეთოს, ქმარი მხო-
ლოდ რო დასაძინებლად ბრუნდება ხოლმე, ხან რო არცაო,
იქვე იძინებს, სადაც რო თვრება. არცა ჰხვდებიან. არც მოს-

წონს და ძვირსაც არას ამბობს სიძისასა სიმამრი. ფულს არა სთხოვს. ამიტომა. ფული არც უნდა. გარეთ გავა და ვეპატი-
ეებთან, შინ სიმამრისაა ხარჯი თუ ბორჯი. ფული არც უნდა. სიძეს მაინც არ მოსწონს სიმამრი: ჯიბეში არ უდებს სახარ-
ჯო ფულსა. ხელფასი თავისი დიდხანს არ გასდევს, აიღებს და
მიაფშენეტს მაშინვე, რესტორანში რო არც ეყოფა. ლუდხანა-
შიწვე მიაფშენეტს მაშინვე. რა ჰქნას, — არ მოსწონს. მეულ-
ლე მოსწონს: არაფერს არ უშლის: არცა სმასა, არცა ქა-
ლებსა, გიტარასაც არა, ეხერხებოდეს რო დუდუკი, არ და-
უშლის არცა დუდუკსა. ღვინო, დუდუკი, ქალებიო, არ უშ-
ლის. არა. თვალებსა ჰხუჭავს, ყურს იყრუებს, ვითომც არ ეს-
მის, ვითომც ვერა ჰხედავს. აი ქალო!.. ცოლი ინატრე და ასე-
თიო. სიდედრიც მოსწონს: მსახიობს მეტი რა უნდა მოსთხო-
ვოო. აი სიდედრი!.. დედა ნახე, მამა ნახე, ცოლი ისე გამო-
ნახეო. ასეც გამონახა. მიიყვანეს, აჩვენეს და მიჰხვდა: უკე-
თეს სადგომს ვერ იპოვნოდა, ვიდრე აქ ყოფნა მოუწყვედა.
ვიდრე. ვიდრეო. ხოლო ვინ უწყის თუ ჩარჩებოდა, უჯობდა
რო აქ ჩარჩენილიყო. უჯობდა. მიჰხვდა. ჰკუთა ეყო: და უკ-
ვირს თუ რანაირად ეყო, მანამდის რო არა ჰყოფნიდა; ერთი
ცოლი რო გამოეცვალა უკვე, მეორესაც რო უნდა გაჰქცეო-
და და ვერ გაეგო საით გაჰქცეოდა, როგორ გაჰქცეოდა. და
მაშინ იყო, რო შესთავაზა ვასო ყუშიტაშვილმა: წამოდით.
გდიდში წამოდით. გმირი არა მყავსო. ეყო თუ არ ეყო, ჩარ-
ჩა და ესაა; და კიდევ კარგი სწორედ იქ ჩარჩა, რახან რო
უნდა ჩარჩენილიყო. დედა ნახე, მამა ნახე, ცოლი ისე გამო-
ნახეო. კიდევ კარგიო.

კიდევ კარგიო.

ცოტა ეს არ მოსწონს, მანეთი რო არ უჭყავის ჯიბეშია.

„მე თუ მკითხავთ,“ ზურგთუკან გაისმის, „ყველაფერი იმი-
სი ბრალია, თავიანთ ადგილებზე რო არ დასტოვა ხალხი“. ხმა ეცნობა, მიხედვაც არ უნდა. ისიც ნაბახურევია ეტყობა.
შეჰხვედრია სუფრაზე. ხშირადაც არა. იმას თავისი ამფსო-
ნები ჰყავს. ტრანსპორტის მუშაკია თუ გზების მშენებელიაო.
რაც არის არის: ტრანსპორტი თავისთვისა, გზები თავისთვი-
სა, ის სუფრას უზის თავის ამფსონებში. შეჰხვედრინ: ეს
თავისი ამფსონებითა, ის თავისი ამფსონებითა. შეჯიბრებუ-

ლან. ვინ ვისაო. ეს თავისასა ტრაბახობს, ის თავისასა.
„ვინ ხალხი?!“ ქალს უკვირს, სწორედ იმ პირველ თავგან-
ისმცემელსა, „კომუნისტები?!. თუ კომუნისტების ნები-
ერი ინტელიგენცია?!.“

„ეშმაკები!.. ეშმაკობით რო მოიპოვეს თავიანთი მდგომარეობა და ცოცხალი თავით რო არ დასთმობენ“. ხმა აღარა ჰყოფნის. ალბათ გაათენა.

„რას ჰქვიან, არ დასთმობენ?!. მაშ არაფერი არ იცვლება ამ ქვეყანაზე?!.“ ესეც ქალია, ოღონდ სხვა ქალი.

„აააააარაფერი!..“ ხმა აღარ მოსდევს ან თავიც არა აქვს ლაპარაკისა.

იმასაც არგებს ერთი თლაშოი. იმასაცა. ამასაცა. ამას მანეთიც არ უქყავის ჯიბეში. მანეთი. იტყოდნენ: კაპიციც არ უქყავის ჯიბეშიო. კაპიცი ფული გახლდა. კაპიციცა ფულობდა. თუმანიც აღარა ფულობს. კაპიციც ასი კვერცხი მიყი-
დია, — ეწერა საფლავის ქვაზედა, ხოჯავანქზე, — ოჯახი ასე შემინახია. ახლა ათი კვერცხი მოდის კაპიციცა. ვინც ახლა ოჯახი შეინახოს, ბიჭობაც იმან დაიტრაბახოსო. მე მოვრჩი, მადლობა ღმერთსაო. ხოჯავანქზე. აირია ხოჯავანქიცა, ყველაფერი რო აირია, ვეღარ ვიპოვნით ამ წარწერასა. რუსობის შემოსვლისდროინდელი გახლდა. ახლა რო ერთ კვერცხს მოუწევს ასი მანეთი, მალე — ათასიო, ახლა, ამ ქამსა რუსობი, გასვლისასა. ვითომო. მართლაც ბიჭობა დაიტრაბახოს, ვინც ახლა ოჯახს შეინახავსო. ამას არ ეკითხება ოჯახი. ბიჭობა იმან დაიტრაბახოს — სიმამრმა ამისამა. დაიტრაბახოს. არ შეეცილება. ცოტა ეს არ მოსწონს: ფული რო არ უქყავის ჯიბეში. სწყურიან. პირი აშმორებია. თითქოს გული ეზიდებაო. სადმე ალბათ შეჩერდებიან. დააფათურებს ჯიბეებში ხელებსა. რა გაგიშვია, რას ეძებო.

„მაშ რა უნდა ექნა?!.“ ეს სხვა ქალია. კამათი გრძელდება. დროდადრო აღწევს ამის ყურამდისა.

„თავზე უნდა გადაესვა ხელი სათითაოდა ყველასთვისა“. ეს ისევ ის ხმაა, ნაბახუსევი.

„როგორ იკადრებდა მაგისი მამის შვილი?!.“

„არ იკადრებდა და უყარე ახლა კაკალი!..“ ნაბახურევია. ანთუ კამათი მობეზრდა, გაიკედება, გაძვრება, ჩადგება კარ-

თანა, ანთუ სული ესწრაფება. ქუთაისში ჰო გაჩერდებიან.
ჯერ კარგა მანძილია. სული ესწრაფება. ბარე ამასაც ესწრა-
ფება სული, მაგრამ ჰო მაგრამ!.. და რო გაჩერდნენ: ამისთვის
არც შეუხედია, ისე, ისე ესწრაფება სული. ისეც გადავარდე-
ბა ავტობუსიდანა, გადავარდება, გავარდება, როგორც რო ეს-
წრაფება სული. სხვებიც მიჰყვებიან. ვინ საითაო და ვინ საი-
თაო. მოიფანტებიან. ამას უფრო უშრება პირი. ნერწყვი უშ-
რება. ჩადის. დაბორიალობს. ლუღსანაც მოსჩანს. შერბიან.
გამოდინ ნასიამოვნებნი. ე რა ხალხში მოჰხვდა!.. ვითომ არ
ეცნობათ თუ ლუღს ვერა ჰკადრებენ?.. გოგონამ რო დაუთმო
ადგილი, ისღა აკლია, ლუღზედაც რო იმან მიიწ-
ვიოს. ისღა აკლია. ისღა აკლია. სხვა ავტობუსებიც
მოჰყვებოდნენ. მოვლენ. მოვლენ. იმედზე უკეთესი
მაინც არაფერი დაუწესებია ღმერთსა. მოვლენ. მო-
ალწევენ. იქ მაინც აღმოჩნდება ვინმე ისეთი, პური
რო გაუტეხიათ ერთადა, ყანწები აუწვევიათ, უწკარუნებიათ
ბროლის ტიქები, ჯამებით რო შეჯახებულან, ჰინჭილები ჰო —
წოვე და წოვე. ჩავარაკრაკებ კულასაო, — აღარცა მღერიაან.
აღარც ამდენი მოთმინება ჰყოფნით. გოგოც აღარა სჩანს,
ბიჭიც აღარა. მერე ერთად გამოჩნდებიან. პირში ნამიც აღარ
შერჩენია. ენა გაჰხმობია ფიცარივითა. ვის რითა ჰკლავენ,
ღს რითა. სხვა რა ეგონოს. ძუნწი მაინც იყოს. სიმამრი. არა-
ფერს არ აკლებს ცოლშვილსა ამისასა, არცა ამასა საკუთრა-
და: აცვია, ახურავს, გამოირჩევა პატარა ქალაქშია, ასდევს
მოდასა, დიდი ქალაქის მოდასა. ცოტა ეს არ მოსწონს. არა.
არა. ეს ზოსწონს ცხადია, ოღონდ ის არა: ახალს რო ჩაიც-
ვამს და ტკიცინა ასიანები არ ამოჰყვება ხელშია. ცოტა ეს
არ მოსწონს. ახლა ძალიანაც არ მოსწონს. ფუიო. აფურთხებს.
ვერც აფურთხებს. ჩაშრობია პირი. შმორის სუნი ამოსდის
პირიდანა. გრძნობს. გრძნობს. ანთუ რა ჰგრძნობსო, — ლა-
მის გაიგუდოს თავისი სუნისაგანა. ერიდება სხვებსა. განს
გადის. გადის და გამოდის. სხვებიც არ ახევენ კალთებსა. ეს
კაფეებიო. ეს საწვრიმლოებიო. ცოტა შორს გახვალ უნივერ-
სალიცა. ყველაფერს ასწრებენ ქალები, პოლიტიკას ჰო — ჩაფ-
ლულან და ეს არის. ღვეზელები. კანფეტები. ლიმონათი. გო-
გო კანფეტსა წუწნის. ბიჭი არა წუწნის. გოგო აღის ავტო-
2. თ. ჩხვიძე

ბუსშია. ადის და ჩამოდის. ადის და ჩამოდის ბიჭიცა, აპკიდებრა და ესაა. ამისი ბრალია: დროზე ასულიყო, სკამი ერგებოდა, ბიჭი აღარ გამოიჩხირებოდა. აღარა.

„აღარა ჩანხართ...“ გოგოს მიმართავს. თუმცა ადრე არც შეუქმნევია. პირსაც არიდებს. აქიციანებს თავსა. ბიჭი ზედმეტია.

„თეატრი დაიხურა და...“ გოგო იბუსხება.

„ოოო... რასა ბრძანებთ!.. ეს დროებიითია...“ შეკრთება თვითონვე. თავს იმხნევებს თვითონვე.

„ახალს ამზადებთ?...“ გამოცოცხლდება გოგოი. რახან დროებიითიაო.

ამან არ იცის თუ რა უპასუხოს. ეტყვის, რაც მოჰხვდება, სხვა რო იყოს, ეს რო არ იყოს, სწორედაც ესა. არ უნდა მოატყუოს უკანასკნელი მაყურებელი, ახალი პირველიც სწორედაც ეს რო იქნება თუ ეღირსა და გამოცოცხლდა თეატრი. ცოტა ეს არ მოსწონს. არა. არა. ეს როგორ არ მოსწონს, — ახლა მეტი აღარავინ მოსწონს. ცოტა ის არ მოსწონს: სულ მთლად რო გამოხმობია პირი, პასუხი რო უჭირს. მოკუშავს ტუჩებსა. ენას გამოუსვამს შიგნიდანა რალა თქმა უნდა. რა უნდა იყოს: უხახუნე სიხმო სიხმოსა, ნაპერწყალს გაჰყრის, — მეტი არაფერი. გაჰყრის. გაჰყრის ნაპერწყალსა. ეს არ მოსწონს. ვისი რა ბრალია, — გადაეკრა ერთი თლაშიი შინა, ორიც გადაეკრა, ანთუ ვინ უშლის, ანთუ ვინ უთვლის. ოღონდ ესაა, რო აუხირებია: ნაბახურევი შინ ვერა ვჩერდები, გარეთ უნდა დავიფერთხოო. აუხირებია და ამაყობს კიდევაცა, ამაყობს და აჩვევს ახალგაზრდა მსახიობებსაცა, ამას რო ჰბაძვენ, ძალათი რო იბოხებენ ხმასა და ნატრობენ იმ დღესა, ოთარბეგს რო ითამაშებენ. ისეთნიც არიან, აბსურდი რო მოსწონთ, იყვენენ, იზიარებენ ისინიცა ნაბახურეობის თეორიასა. ცოტა ეს არ მოსწონს. არა. არა. ითამაშონ ოთარბევი. ითამაშონ ჰამლეტი. თუნდაც ითამაშონ. თუნდაც იოცნებონ. იონესკო. ბეკეტი. ითამაშონ. ცოტა ის არ მოსწონს: თვითონვე რო ემსხვერპლება თავისსავე თეორიასა. იოცნებონ. ოცნებაც კარგია თუ არ გაგაჩნია არაფერიო. თუ გაგაჩნია, მაინც კარგიაო. უოცნებია. წლები გასცვეთია ოცნებებშია. წლები?... თუ... ოცნებები?... თუ: სცვეთავენ ერთიმეო-

რისა?.. რომელი რომელსა?.. თუ რჩება, რომელი?.. თუ არა რჩება, რომელი არა?.. ეგებ რო: არცერთი?..

ვაჩერდებიან ზესტაფონშიცა.

ზედ კაფეს წინ ვაჩერდებიან.

„არა ხარ კაი კაცი!..“ ეხუმრება მძლოლსა.

„გააჩერეო და...“ თავს იმართლებს მძლოლი.

ეჰ!.. ბორჯომს მაინც გამოივლებდა კაცი. ამდენიც არ უკყავის. ჩაიყავი ხელი, ჯიბეში ჩაიყავი, მორიელი ჰო არ გიზისო, შეუძახებენ ცოტა მოძუნწოსა მოხეტიალე მოჭეიფენი. უზის. მორიელიც უზის. გველესაპიც უზის. ანთუ: ვინ უწყის არცა აქვს ჯიბეები, ანთუ მოუჭრიათ, ანთუ გაუკერიათ ჯიბეების პირები სიამამრის ბრძანებითა რალა თქმა უნდა. არაფერია გასაკვირველი. არსებობს ხერხი უამრავი წამებისაი. ესეც ხერხია ალბათაო. ბორჯომი რა არის, ბორჯომის წყალი.. ცოტა ეს არ მოსწონს.

II

მოსწონს თუ არა, ცხადი ეს არის. სინამდვილე ესა ბრძანდება. სინამდვილე ულმობელიაო. რას იზამ!.. ვერაფერსა. იყოს ლმობიერი. ლმობიერიც არისო, ოღონდ ლმობიერი სიცრუე ბრძანდებაო. ორივე არის. ორივე ბრძანდება. ორივე ერთია და ტყუილად გაუყვიათო. სინამდვილე. სიცრუე. ულმობელობა. ლმობიერება. ვახ სოფელო რაშიგან ხარ!.. ერთი ჭიქა. ერთი, ერთი: კონიაკი, ანთუ არაყი, თუნდაც რო ბორჯომი, ბორჯომი, ბორჯომი ბოლოსდაბოლოსა და კისერიმც უტეხია სოფელსა. უტეხია. და. იმტვრევს. სოფელი. ქვეყანა. ქვეყანა არეულა. ქვეყნიერება არეულა. ქვეყანა აწყდება. აწყდებიან ქვეყანასა. ერთმანეთს აწყდებიან. ერთმანეთსა. კაცი კაცის მალამოაო. ტყუილი ყოფილა. რალა თქმა უნდა. კაცი კაცის ჭირიაო. ისე ჭირი არცა ყოფილა. კაცი კაცის ჭირიაო. ერთი ჭიქა. ერთი პატარა ხემსი. ჭირსაც წაუღია ყველაფერი. გამწარდება კაცი. სიკეთეს ვერ ინატრებს. არც გამწარებულა, არც გაავებულა ამდაგვარადა. შეჰხვედრია თავის სამყოფსა, ჭირი ყოფილა თუ უამობანი. ერთ ცოლს გაეყარა, მეორეს გაეყარა. გაეყარა. და. გაეყარა, პირველს რო თით-

ქმის უდავიდარაბოდა, მეორეს გაეცა. უშველა თავსა, ის იყო ვასო რო ჩიოდა: გმირი არა მყავსო. ადგა და გაჰყვა. ქალიც უნდოდა, გმირი ქალი, ქალიც ამან მოაძებნინა. უფრო: თვითონ ეჭირა თვალი: წავიდეთ და იქ ვიქორწინოთო. იქ ასე აეწყო: ამან სხვა შეირთო, ის სხვას გაჰყვა. ჯერ ამან შეირთო. ეგება რო ამიტომაც ისჯება. ყველაფერი სასჯელია. დიდი თქვი, მცირე თქვი, სასჯელი სასჯელია. ისჯება. ეწამება. გულს ეზიდება და პირის უბე აჰქოთებია, ანთუ: პირის უბე აჰქოთებია და იმიტომაც ეზიდება გულსა. ეწამება. საბაბია. ერთი მანეთი მაინც რო ჰგდებოდა ჯიბეშია, საბაბი არც მიეცემოდა. ჯიბის პირები რო არ ამოეკერათ. ჯიბეებისა. არა და უნდა გამოჩენილიყო საბაბი: უნდა დაბრუნებულყო თბილისსა. ამ პირობით გაჰყვა: უნდა დაბრუნებულყო და აიბრუნდება. მშვიდობით!.. მშვიდობით!.. მშვიდობით!.. სიმამრს კიდევაც გაეხარდება. სიღედრიც იტყვის: მეტს რას უნდა ელოდე არტისტისაგანაო. მეუღლემ ეგება ცრემლიც ჩამოაგდოს: რადაო, რატომაო, ჩვენ პო არასოდეს არაფერი არ გვიწყენინებია ერთმანეთისათვისაო. არასოდესაო. უცნაურია. აყალმაყალი ჰქონდა პირველ ცოლთანა. მერე შეთანხმდნენ: უნდა გავცილდეთო. შეთანხმდნენ. გასცილდა რაღა თქმა უნდა. მეორეს სილაც გაულაწუნა ბარე ორჯერა თუ სამჯერაცა. ის იყო და ისა, გადაეყარა ვასოსაცა, მეორედა თუ მესამედ რო გაულაწუნა, და გამოვარდა გარეთა. გმირი მჭირდებო. და. გაჰყვა. ოცი წელიწადია, ოცდახუთი თუ ოცდაათი?.. ჰა?.. შვილებმა ეგებ რო არც მოიკითხონ, თუმც მიფერება არ დაუკლია. ფერაობა იცოდა სიმთვრალეში, ხოლო ფხიზელი არც მოაგონდებათ. ეგება მოიკითხონ, ვინ უწყის, მაინც კაცნი ვართ, რაც არ უნდა იყოს: ეგება მოიკითხონ, ოღონდ ისიცაა, თავს არ მოიკლავენ დაბდითა. ნუ მოიკლავენ. არც მოიკლავენ. ბაბუ იქა ჰყავთ. ბებო იქა ჰყავთ. დედა იქა ჰყავთ. და მთვრალი კაცის მეტი რა მოიძებნება ამ დალოცვილ საქართველოში, რუსებმა რო მზიური შეარქვეს, სხვებსაც რო მზიურით უქონავენ თავსა, და, ქართველებს რო ჰგონიათ: ჩვენ ვემზიურებით მხოლოდაო. თუ აღარა ჰგონიათ?.. თუ ისევა ჰგონიათ?.. ბიჭი ამ გოგოს ხნისა უნდა იყოს, თუმცა ეს გოგო რა ხნისა იქნებაო: ოცი, ოცდაერთი თუ თექვსმეტიო.

ამისი გოგონა ბევრად პატარააო. აღარც უნდოდა ერთისმეტრი მეულლე ქალბატონსა. აღარა. გასჭრა აგიტაციამა ღემოგრაფოსებისა: ილუპება საქართველოო. გასჭრა. მიეშველა ისიცა საქართველოსა, ერთი გოგონათი მიეშველა: აპაა და გადაგვიჩნესო. მაინც ილუპებო, პრეზიდენტი გვიხმობს: ილუპებო. ილუპება ასე როდის აქეთია, ილუპება და ილუპება, ვერც დალუპულა და ვერც გადაჩინილა, და ილუპება და ილუპება და ილუპება და...

„რეებსა ლაპარაკობ?!...“ ხმაა იგივეი იმ პირველი თაყვანისმცემლისა, გაბრაზებული, გაავეებული, მკვეთრი ისეთი, რო გაჰკვეთს გუგუნსა ავტობუსისასა, რო მიგუგუნებს ავტობუსი რალა თქმა უნდა, მიგუგუნებს და მიჰქრის აწყვეტილი, დაყოვნება რო აინაზღაუროს. „პრეზიდენტს ამდენს როგორ უბედავ?!“ ცხარობს. არ დასცხრება.

„ისეთს რას ვუბედავ?!“ უკვირს ეს იმასა, იმ ნაბახუსევსა, ხმა რო ჩაუწმენდია, გადაუკრავს რალა თქმა უნდა, ცოტა მეტიც რო გადაუკრავს, ხმა ისე უღერს ხალისიანადა. „შეცდომა ყველას მოსდის. ღმერთი რო ღმერთია იმასაცა. ღმერთიც შესცდა, ადამიანი რო გააჩინა“.

„გესმით?!“

„დამაცადე!.. და ამისი შეცდომა ის არის, რუსეთს რო უარჰყოფს. რუსეთი ჰეეეეეე... რუსეთია. ჩერჩილმა და რუხველტმაც ვერ უარჰყვეს რუსეთი!..“

„მაშინ სტალინი იყო...“

„ესენიც კაი ჯიბგირები არიან“.

„გააჩერეთ!.. იწივლა ქალმა, იწივლა ისე, მანქანა რო წივილმა შეაჩერა, აბორკა, აყალყა, გადააბრუნა კინალამა. „ჩადი!..“

„ჩავალ...“ ყაბულობს ნაბახუსევი, ანთუ გამოხსნილი ბახუას ტყვეობიდანა. „ჩავალ. თქვენ წადით. და რა სიკეთესაც თქვენ იქ ეწიოთ, ჩამოდით და დაიტრამბახეთ“. ყაბულობს და ჩადის. რჩება შარაგზაზე, შიშველ ადგილასა. გზა გზაა, გზა უთუოდ სადმე მიიყვანს. უგზობა თქვი. უკან დაბრუნდება. ისა ცხადია. უკანა ბრუნდება ესეცა აგრეთვე. გზა გზაა. ერთია. ყველას ცალცალკე მიაჩაქჩაქებს. ვისაც სად უნდა, იქ მიაჩაქჩაქებს. უნდა თუ არ უნდა, დაბრუნება ჰქონდა ჩათ-

ქმული. ჩათქმა ჩათქმაა, შენ რო დაგავიწყდეს, არ დაივიწყებს
ბედისწერაი. ნწ, არა!.. და ბრუნდება. ბრუნდება გზითა უდაბ-
ნოსა. უდაბნო უდაბნოა, აბნეული გზებითა, ქართა, ხორ-
შაკითა, ქვიშის გორებითა. კაფეები მირაჟია, ავტობუსიცა, ის
პირველი თაყვანისმცემელიცა, ნაბახუსევი კაციცა, სადღაც
რო დარჩა, ეს აფეთქებული გოგოცა და ატორლიალებული
ბიჭიცა, მირაჟია, მირაჟი, მოლანდებაა. მოლანდება. მხოლოდ
უდაბნოა ცხადი და ეს წყურვილია ცხადი, საშინელი წყურ-
ვილი. მხოლოდ უდაბნოა ცხადი და მიდის ფეხშველაი, ფეხით
მიდის, ფეხითა, ფეხითა, და ეწვის ფეხები მხურვალე ქვიშა-
შია. ახი იყო იმაზე, იქ რო დააგდეს, ახი იყო: ერთხელაც
რო არ მოიხედა ამისკენა, ერთხელაც რო არ გადაიპატიჟა. რამ
აუბნია თვალები ასე?.. თუმცა რაღა რამაო, — ბახვა, ბახუა,
და ისეთი ჭინკაა თუ გაგიმეტა, აღარც შეგებრალებს. ჭინკე-
ბით აღვსილა ქვეყნიერება. ჭინკებითა. ჭინკებითა. ეს მაინც
სახალისო ჭინკაა. კიდევ კარგი რო გადააგდეს: რიკოთშიც ჩა-
ვიდოდა, ჩაისველებდა ყელსა რიკოთშიაცა, — რა ენადვლე-
ბა, ვისაც რო ფული უქყავის ჯიბეშია. ამას დაახრჩობდა შუ-
რი, აეკიდა, დაახრჩობდა. აღარც ახსოვდა შური, აღარა. თბი-
ლისში ახრჩობდა. ვერარას მოსწეოდა. ახრჩობდა. გდიდში
ეწია: ტაშსაც ეწია, მოლხენასაცა, უზრუნველობასაცა, ეწია,
ეწია, და გაჰქრა შურიცა უკვალოდა. გაჰქრა. გადაავიწყდა.
და აი ბრუნდება და აი უბრუნდება შურიცა. ჯერ არ ჩაულ-
წევია იქამდისა, ეუფლება უკვე. ჩავა — თუ ჩააღწია —
უარესი იქნება. უარესი. უარესი. ჯერ არ ვანცდილი. გადასა-
ტანი უფრო ძნელადა ეს ამოდენი წარმატების შემდგომა. აღის.
აღის. რიკოთშიაც შეჩერდებიან. და: ჩავა. იქ რესტორანია.
იქაც ჩაისველებდა ყელსა. სხვები ჩაისველებენ. შურს. იმედ-
მა მაინც უნდა გაჰქრასო. იმედი ყველას მალამოაო. წამოეწე-
ვიან ჩამორჩენილი ავტობუსები. რას მიჰქრის ეს ოჯახაშენე-
ბული!.. წამოეწევიან. ვინმე აღმოჩნდება. არა. არა. არ იქნება
უამისოდაცა: ვინმე გამოჩნდება. აღმოჩნდება. იცის ბახუამა.
მაინც ყველაზე უკეთესი ჭინკაა ამა ჭინკებით გამოტენილ
ქვეყანაშია. აღის და ჩავა. აათავებს რო დასავლეთსა, აღმო-
სავლეთში ამოჰყოფს თავსა. სულ ერთი კალთაა, ღვთიშობ-
ლის კალთაა, ისიც გაუყვია რიკოთსა. კალთა გაუყვია, ღვთი-

შობლის კალთაი. აფსუებს უნდათ იქით გაგლიჯონ, ოსებს —
აქეთა, გაგლიჯონ, გაფხრიწონ ღვთიშობლის კალთაი, ანთუ
რუსებს მონებებიათ: გაგლიჯონ, გაფხრიწონ ამათი ხე-
ლითა და გადაჰყლაპონ ამათთან ერთადა. მონე-
ბებიათ. მონებებიათ. ღვთიშობლისაა, — არ უნდა
დაანებოს. ეყოფა, რაც რომ ჩამოაფხრიწეს. ესელა შერჩა, ეს
ერთიციცქნაი, ნუთუ თვითონვე არ ენანება, — ენანება: აღ-
ვსებია თვალეზი ცრემლითა. ცრემლითა. მტერნი არ შეგვიბ-
რალეზენ ტირილითა და ვიშითაო. აღვსებია თვალეზი. ქარები
შეხლილა. ქარები გლეჯენ რიკოსთა და ერთმანეთსაცა გლე-
ჯენ. ფლეთენ, ჰეჰყავენ, ესრისებიან ერთიმეორესა. მდინა-
რენიც აქვე გაგლეჯილან, პატარა, პატარა, პატარა მდინარენი,
ანთუ უფრო ნაკადულები, რომ მიექანებიან თავაწყვეტილნი,
საოცარი სისწრაფითაო, ძალითაცა საოცარითაო; ანთუ თით-
ქოს მოტაცებულან, ქარები რომ აქ შეჯახებულა: შავი ზღვის
ქარები, კასპიის ქარები, თითქოს იმიტომაც შეჯახებულა,
მდინარეები რომ მოიტაცონ. აჰკრიფონ, გაზიდონ მამლუქე-
ბადა. თითქოსაო თუ მართლაცაო. შეჯახებულან ზენაქარიო,
ქვენაქარიო: ის ცივი, ნოტიო, ეს ცხელი, ხორშაკიანი, ქარი
უდაბნოებისა. და აი ადის და აი ნოტიოს დააღწევს თავსა
და აი ხორშაკში ამოჰყოფს და აი ადის და აი ამოჰყოფს და
ეწვის სახეი, ყელი, გულმუცელი, ყველაფერი ეწვის. იწვის.
ვარვარებს ერთიანადა. და ადის და ადის

და ავა აღმართსა.

და ამოისუნთქავს აეტობუსი. ამოისუნთქავს.

და ჰგონია აეტობუსსა: აღმართი აიარა, მთები გააპო, ხე-
ვები გადასერა, ჩაჰხედა გადარეულ ნაკადულებსა, ტყეები
განვლო, — ჰგონია, — ეგონოს. უდაბნოა. ქარები შებმულა.
შებმულა. შებმულა. გაიგანებენ, დავლურს დაუვლიან და შე-
იბმებიან ისევდაისევა. და ადის მტვერი, აიზიდება გორები
ქვიშისა, ქვიშაა ყველაფერი, მტვერია ყველაფერი. მტვერი
ადის, მტვერი ირევა, მტვერი ჩამოდის, მტვერი ჰფარავს ყო-
ველივესა, ყოველივესა და ყველაფერსა, ედება, ჰფარავს,
იჭუმუშება, ჰკრავს, ჰკავდება და აქვავებს. და ჰყრია ქვები და
კაცნა ჰყრია და ამაოდ დამშვრალან მოქანდაკენი, ამაოდა:
რო გამოასხავენ ცხვირპირსა უცხვირპირო აღამიანთა. ამაოდა.

და ჰყრია ქვეები. ადამიანები ჰყრია. და ზუის სახურავი...
ტორანისა და ლელავს ტყეი სერით სერამდისა. აქოჩრილა.
ირწევა. მირაჟია. მოლანდებაა. თვალები მტვრით ამოვსებია,
მტვერი ეკვრის, ქვავედება მტვერი. გადადიან და გადადიან,
კაცი თუ ქალი, გადადიან ერთმანეთზედა. ყველას მოშინია,
მოსწყურებია ყველასა. ალყას დაარტყამენ ტუალეტსაცა.
ზოგი პირდაპირ ტყეს მისცემს თავსა. ზიმზიმებს ხალხი. ავ-
ტობუსები. მოუსწვრიათ ქუთაისელებსა. ზიმზიმებს. ზიმზი-
მებს. გამოტენილა რესტორანიცა. ჩამსხდარან. ადგომა ეზა-
რებათ. მოუხმობს, მოუწოდებს ერთი, — პრეფექტია ქუთა-
ისისა, — გვაგვიანდება, პრეზიდენტი გველოდებაო. ჩამსხდა-
რან. არ ეთმობათ. კარგი ადგილია შესაჯიბრებლად. შეიძ-
ლება რო მოიგოს თბილისი. ყანწითა!.. ჯიხვითა!.. ლუარსაბმა
იმერეთი მოიგო, მთლად იმერეთი. ტუაპსემდის მიდიოდა
ლუარსაბის იმერეთი, ყოველშემთხვევაში — სოჭი შიგ
იჯდა. მოიგო. ეს თბილისს მოიგებს, ესეც ლუარსა-
ბია, სეხნია ღირსეული. სახელი იშვიათი, გაიშვიათებუ-
ლი ილიას შემდგომა, ისე რო გაამასხრა, ისე რო
აიგდო, ისე რო ითაკილეს, — ვილა დაარქმევდა?.. დედამ და-
არქვა, მაინც დაარქვა, მოსახელედა წამებული მეფე ლუარ-
საბისა. ეს მაინც აქეთაა, ილიასაყენა, თბილისსაც მოიგებს
და მთლად ქართლ-კახეთსაცა, ოღონდ ერთი დასვით, ერთი
ათიოდე კაცი შემოურიგეთ მაგიდის გარშემო, — მხოლოდ
ათიოდე, ათიოდე მხოლოდა, მეტი არ უნდა, მეტი მხოლოდ
წაახდენს სუფრასა; ანთუ სეხნია სჯიდა უკეთესადა: ისა მხო-
ლოდ ერთს მიუჯდა, ერთ იმერელსა, იმ ერთს მოეგო მთე-
ლი იმერეთი რიკოთიდან ტუაპსემდისა: ყოველშემთხვევაში
სოჭი მაინც აქეთა რჩებოდა. აიშალენითო. აიშლებიან. არ
ეთმობათ. იქვე ტორტმანებენ. წაიმღერებენ. შეუბანებენ.
გადაჰხვევენ ხელსა. ფერხულს ჩააბამენ. დაუგვიანდეთ, —
არ ინალვლებენო. ლუარსაბიც რაო, — უნალვლო იყო და
მეტი არაფერი: მოიგო და აღარ მოიკითხა, ტრაბახობდა და
ისიცა ჰყოფნიდა. ტრაბახობდა. ტრაბახობდა. „ჩასხედით!..“
მოუწოდებს პრეფექტი ქუთაისისა. მირაჟია. მოლანდება.
მტვერია ყველაფერი. ეს ქარი გახლავს, რო ურევს მტვერსა
და გამოსახავს მოჩვენებებსა. მოჩვენებანია. მოლანდებანია.

მირაყია. რაც უნდა იყოს, ჰღირს რო აქ ჩაჯდეს და ჩაიჯიბოს თბილისი, ამისთვის უკვე გაუცხოებული თბილისი, — მანეთი არ უჭყავის, თბილისი ჩაიჯიბოს. მირაყია. მტვერია ყველაფერი.

ვიღაცა მკლავზე წაავლებს ხელსა.

ეს მომდევნო ავტობუსიდანაა.

მადლობა ღმერთსა!..

შევიდეთო.

მადლობა ღმერთსა!..

მცირედს დააყოვნებს. არ აპყვება თუ ვერც აპყვება ისე ადვილად. ტყდება. იმსხვრევა. მირაყი ჰქრება. აღარც სიცხადეა, აღარც მოლანდება. აღარც აღარაფერი აწუხებს თითქოსა. მხარიც მოჰქცევია. წალმა უკულმა მოჰქცევია, უკულმა — წალმა. კახელების აღმა ხნული, ქართლელებმა დაღმა ფარცხესო. ალბათ მაშინაც მხარი მოექცათ. მარცხენა მკლავზედაც იგრძნობს შეხებასა, ის მარჯვენაზე იყო. აქეთაც დაიხედავს, იქითაცა: მოსცილებია ის ვიღაცაა, წასულა, ახლა სხვას ეპატიება. ისევ მტვერია. ევსება თვალები, ანთუ ქვიშაა — უფრო ქვიშაა: მარცვლები დაგორავენ გუგებზედა, ქუთუთოები დააგორებენ. დააქყეტს თვალთა. გაიშეშებს ქუთუთოებსა. გაუსაძლისია. დაახამხამებს. დაგორავენ. გაუსაძლისია. უცებ სახე აპარპალდება: სიმამრია სახეანთებული. უდაბნო ანთია და ანთია სიმამრიცა, ანთუ ვულკანია თითქოსაო: აფრქვევს ცეცხლსა, ანთხევს ლავსა: „ბრიყვი!.. „ყყყყი!..“ „სასეირო!..“ „თავმოჭრილი!..“ ანთხევს და აფრქვევს. ეს ყველაფერი ესა ბრძანდება. „არტისტია!..“ ესარჩლება სიდედრი. „აპატიო“, — ფშუკუნებს მეუღლეი, ამისი ცხადია. აი სიდედრი!.. აი მეუღლეი!.. სად გარბის?.. ვის გაურბის?.. რას შეეყრება?.. სიმამრი რაო, — მართალია სიმამრი, მართლაც გააბრიყვეს: დაჰპატიეს რესტორანშია. სტუმრები დაახვიეს. ხარჯი შეატოვეს. ერთხელა. მეორედაცა. ვალი სიმამრს გადაახდეინეს რალა თქმა უნდა ერთხელაცა, მეორედაცა რალა თქმა უნდა, რალა თქმა უნდა. პირველად იცინა. მეორედ აყვირდა. ეს პირველივე თვეს დაემართა, ზედსიძედ რო შევიდა. მერე აღარ გაბრიყვებულა. ეთაკილებოდა, თორემ ახი იყო იმ ვაჟბატონზედა, — რომელი ფული აწყვეტდა ჯიბესა,

— ჩადო ფული. ეთაკილებოდა. ფრთხილობდა ხოლმე. აქაც
 შეაყოვნა იმავე სიფრთხილემა. იმათ აიყუდეს თითო თლაშიო.
 მეორე ჩამოუსხეს. ილუკმებიან. გაეჭედებათ ყელში და
 სთხლიშავენ მეორესა: ორი სახარება შეგვეწიოსო. მირაჟია.
 მზე ვარვარებს და ბოლავს მტვერი. ჩადო ფული. აღარ დაბ-
 რუნდება. მორჩა. იძახონ: ოჯახი დაანგრიაო. იძახონ. სხვები
 ქვეყანას ანგრევენ, — ვის გაუკვირდება. უკულმართად ხვნა
 და ფარცხვამ ეს ნაყოფი გამოიღო: მოგვითხარა ქართლ-კახე-
 თი, ძირფესვიან ამოიღოო. იმერეთს აღარ გამოსტირებია.
 იმერეთი ლუარსაბისა იყო. მოიგო და არც მოიკითხა: ოხ-
 რადა მრჩება ჩემიცაო. მოიგო და არ უნალღვლია. ამას არ მო-
 უგია არაფერი. არც არა წაუგია. ჩავიდა ცარიელტარიელი.
 ბრუნდება ცარიელტარიელი. მე შენ გეტყვი, მანეთი მაინც
 უქყაოდეს ჯიბეშია!.. მტვრის ეკრანია. მოლანდებანი ისახე-
 ბიან, მოლანდებანი გდიდისანი. ოჯახი. ნანგრევები. სიმამრი
 ცეკვავს. სიდედრი უკრავს დაირასა, მეუღლე — ტაშსა, ვაჟი
 იცინის, გოგონა იცრემლება. გოგონა გულჩვილია. ჯერ პატა-
 რაცაა. გოგონას მამა დაენანება: ეფერებოდა მთვრალი თუ
 იყო, ხოლო ფხიზელი პო არც მოაგონდება. იცეკვონ. ცრემ-
 ლსაც არა უქირს რაი. დაწვენება მტვერი. უდაბნო გაჭქრება.
 წარიშლებიან მოჩვენებანიცა, როგორც რო წარიშალ-
 ნენ თბილისისანი. გაჭქრენ. წარიშალნენ. ვინ იცის,
 ვინ უწყის დედაც ველარ იცნოს, — დედა რო დედაა,
 დედაც ველარ იცნოს. კარგახანია გასტროლებიც აღარა ჰქო-
 ნიათ თბილისშია, ხოლო რაც რო წამოვიდა, — აღარც ახ-
 სოვს როდის წამოვიდა, — თბილისელობა აღარც ეთქმის.
 პროვინციელია. პროვინციელი. თავიდან უნდა დაიწყოს ყვე-
 ლაფერი, — პროვინციელი დედაქალაქში. სალონები უნდა
 დაიპყროს, სამმართველოები უნდა დაიპყროს, ადგილი უნდა
 დაიმკვიდროს წარჩინებულ საზოგადოებაში, უნდა ამალღდეს.
 ამალღდეს. ამალღდეს. უკულმა მოჭკეცვია წუთისოფელი.
 დააგლო იგი სხვანი რო შმაგად ეტანებოდნენ. დასთმო. მია-
 ტოვა. იქ იყო და ვერას ეწია. ვერც იმდენს მიჰხვდა თუ რო-
 გორ აწვებოდნენ რქებითა მოვარდნილნი ველებიდანა, მთე-
 ბიდანა, ტყეებიდანა, ალესილი რქებითა და გამოჯეკილი მუხ-
 ლებითა; როგორ აწვებოდნენ და როგორ ეუფლებოდნენ

თეატრებსაცა, ეკრანსაცა, ტელევიზიასაცა, ყველაფერსაცა, ყვე-
ლაფერსაცა, რო არც რასა თაკილობდნენ და არც რა აძლობდათ.
მიეცი ნიჭსა გზა ფართო. მიეცი. მიეცი. თუ ნიჭია რაღა თქმა
უნდა, თუ არა შური, თუ არა სიბრძნე; შენდობა არა აქვს ში-
ნაურ მღვდელსაო. თბილისური ანდაზაო, ერთმანეთი რო
ვერ აუტანიათო. ბავრაციონები ვერ აიტანეს, ვორონცოვებს
ეთაყვანენო. ბავრაციონები ემიგრაციაში ჩაპხოცეს და ვილა
არ წამოიხვეს თავზედა მთავარმართებლებიდან ცეკას მღვი-
ნებამდეო. ბუკოლიკური იდილია. პროვინციული რომანტიკა.
პრეზიდენტიც არ უნდათ თბილისელი. და რაიონებს იხმობს
პრეზიდენტი: მიშველეთ, მიხსენით ამ გაავებული თბილისე-
ლებისაგანაო. იხმობს. მოუწოდებს. გამოკეტილა. ელოდება
მოუთმენლადა.

და მიჰქრიან, მიჰქრიან შეუწყვეტლადა.

მიჰქრიან, მიჰქრიან იკარუსები, ავტობუსები მრავალი
ქვეყნისანი, მრავალი სახისანი, გამოფენაა თითქოსაო დიზაინ-
ნისა, გამოფენაცა და შეჯიბრებაცაო. და მიჰქრიან და მიჰქრი-
ან და შეხროვდებიან ხანაც ერთადა. შესვენებაც უპრიანი
ფინიშამდისა, რიკოთში მაინც აუცილებელი. და ხროვდებიან.
და მიდიან და მოდიან და დგას ხროვაი. ნოტიო მოსდევდათ
რო აქამდისა, ზოგან რო ჭყაპიცა, სიმშრალე იწყება ამას იქი-
თა. გაყოფილა. გადაზოლილა. შეიძლება რო გადადგე ზოლ-
ზედაცა: ცალი ფეხი რო სისველეში გიდგას, მეორეთი გახვი-
დე მშრალზედა. თუ მოინდომებ რაღა თქმა უნდა. კიდევ კარ-
გი, რო არ დასდო თოვლი, — რიკოთი პო ჩაიკეტებოდა. მო-
უხმე მერე რამდენიც გენებოს. გვირაბი ისედაც იკეტება ხში-
რად, უხეიროდ ნაგები გვირაბი. თოვლიც არ უნდა. ავდარიც
არ უნდა. უხეირობა მარადიული ავდარია, მარადიული თოვლი,
რო მოანათებს კავკასიონის მწვერვალებიდანა. კიდევ კარგი,
რო არ ჩამოინაცვლა. გაიჭედებოდა ავტომანქანები. მოეცო-
ბოდა ორივე მხრითა. ველარ გააღწევდნენ გზის გამწმენდე-
ბიცა. თუ გააღწევდნენ, ერთ სავალს გაწმენდნენ. ერთზე
ყველა ვერ დაეტეოდა. არავინ არავის არაფერს დაუთმობდა,
არავინ არავის წინ არ გაუშვებდა. გადავიდოდნენ ერთიმეო-
რეზედა, თუნდაც რო კისერი მოეტეხათ. და იტეხდნენ კი-
სერსა, — აყირავდებოდნენ და გადადიოდნენ ძირულამია, გა-

დადიოდნენ და გადადიოდნენ. ძირულა დარქმეოდა იმიტომაც თუ დარქმეოდა. გადადიოდნენ და გადადიოდნენ. და ეს ერჩივნათ: ჩაძირულიყვნენ, ოღონდ არავინ გაეშვათ წინა, ოღონდ პირველი თვითონა ყოფილიყვნენ. პირველი. პირველი. უამრავი პირველი. ყველა პირველი. უბედურებაა. პირველი რო ერთი ყოფილა, — როგორ იქნება უამრავი ერთი, ყველა ერთი როგორ იქნება. გაუჭირდებათ ამისი დამტკიცება მათემატიკოსებსა, ლოგიკოსებსაც გაუჭირდებათ. თუ იმათ შესძლეს, ღმერთი მაინც არ იყაბულებს. ეშმაკი იყაბულებს. ჩაგრჩებით კვლავაც ეშმაკის ხელთა. კიდევ კარგი, რო არ ჩაიკეტაო. მაშველი ველარ გადააღწევდა. ვერა. ველარა. და დარჩებოდა თბილისის ანაბარა: ბაგრატიონობამ რო გაუძლო საუკუნეები, პრეზიდენტობამ ერთი წელიწადიც ვერაო. ჟორდანიამაც ვერაო. ჟორდანია არც იყო პრეზიდენტიო. იყო თუ არ იყო, — დაობდნენ ამაზედაცა. თითქოს ყველაფერი წესზე აეწყოთ, ესლა დარჩენოდით თითქოს გასარკვევი. დაობდნენ, კამათობდნენ: პირველი ჩვენია, ჩვენი არჩეული 87%-თაო. პირველი პირველია, პირველი მეორე არ იქნებაო. თუ რა იყო — თვითონაც არ იცოდა ჟორდანიამაო, არც იცოდა და ვერც გაიგო, ისე მიატოვა თბილისიო. დაობდნენ. კამათობდნენ. თავპირს აპოტნიდნენ ერთიმეორესა. მიეშურებოდნენ ესენიცა საპოტნავადა. მიეშურებოდნენ. კიდევ კარგი, ხეობა რო არ ჩახერგილიყო. ამოიადმართეს როგორც რო იყო. იდგნენ. დაითავკვევებდნენ უფრო ადვილადა.

ქვაზე გადამჯდარიყო ვილაც ქალი ხალისიანი, უნაგირია თითქოსაო, ფეხები გაეჩაჩხა, ატყაპუნებდა:

აქეთ სველია, იქით მშრალია, — რამდიდარი, რამდიდარიო, ეს რა დარია?!. ეს რა დარია?!. —

ატყაპუნებდა და დამღეროდა.

გუნდი გამოდის რესტორნიდანა, მართლა რო გუნდი: გაიხილებიან კარებშივე, ხელს გადაჰხვევენ ერთიმეორესა და მღერიან, მღერიან გატაცებითა. კრიმანჭულს ჩაახვევენ, ააყრუოლებენ ტყესა რიკოთისა. და უკვირს ამასა: გუნდიდან როგორ გამოძვრებიან სწორედ ის ორნი, — ერთი ის, ვინც ამას ეპატიყებოდა, მეორე, ვინც რო აიყოლია. როგორ გამოძვრებიან. როგორ გამოაღწევენ. უკვირს. ის აღარ უკვირს,

რო მიიწვევენ. ეგება ისედაც წასწრაფებულიყო. აღარ და-
 ლუქდა. ველარ მოითმენდა. წყაროსთან მიდგებიან. გადაშლი-
 ან ქალაღში შეხვეულსა: ქათამია დახლეჩილი, ყველია, წნი-
 ლია. არყის ბოთლი ხელში უჭირავთ, შოთებიც ხელში. ილუკ-
 მებიან. გადაჰკრავენ. ღმერთო გვიშველეთ. ილუკმებიან სულ-
 სწრაფად. სულსწრაფად გადაჰკრავენ. ის მოსჩვენებია. არ
 უკვირს. არა. კიდევ გადაჰკრავენ მესამედაცა. ღმერთი სამე-
 ბითააო. ლუკმას შეატანენ აჩქარებითა. აჩქარებითვე გამო-
 ეშვიდობებიან. არც ვინა ვართო. არც რანი ვართო. მიაშუ-
 რებენ თავიანთ ავტობუსსა. აი ხალხი!.. ამას მკერდის ნაჭერი
 შერჩება. ძენძავს. ერთობა. აღარც უდაბნოა, აღარცა მტვერი,
 აღარც რა აწუხებს. აი ხალხი!.. შეჰხედეს. მიუხვდნენ. სიმამ-
 რი ვერ მიუხვდა ამდენი ხანია. ანთუ აწამებს და ისაა, ერთო-
 ბა და ისაა. თვითონ სულ ულხინს თავისი დღენია. ულხინს.
 ერთობა. კომუნისტობა იყო და კოჭი აღჩუხე უჯდაო, ქუდი
 ყავარზე გაედო. მრგვალმაგილობაა და — კოჭიც ისევე, ქუ-
 დიც ისევეო. ულხინს. ერთობა. ელილინება. მელილინება და ვი-
 ლილინებო, იმ ვარსკვლავზე გავჩენილვართ. ვარსკვლავებისაა
 სამყარო მთლიანადა. სამყაროს ავსებენ. აწონასწორებენ. აქ
 ჩვენს ცხოვრებასაც განაგებენო. თითო რჩეული ჰყავს აქ
 ჩვენთაგანა თითო ვარსკვლავსა. მე ვარ რჩეული ბედნიერი
 ვარსკვლავისაო. მე სახება ვარ აქა იმისი. ის იქ ოქროს ტახ-
 ტზე ბრძანდება. ცეკვავენ მის წინ სხვა ვარსკვლავები. აგერ,
 შეჰხედე, შეჰხედე, — ჰხედავ?!. ცეკვავენ. დაჰხტიან. მალაყს
 გადადიან. ეჯახებიან. ცხარობენ. პაექრობენ. დაყუდებულან
 ბრძენნი ვითომაო. თეატრი გახლავს ეს იმისი. შეჰყურებს.
 ერთობა. მე რო სახება ვარ აქა იმისი: დავბრძანებულვარ მეც
 იმისებრა. მეც სცენა მიდგას. კომედიაო. ტრაგედიაო. ორივეს
 ნარევი აბურდულა ჩემს თვალთა წინა. შენი თეატრიც ამ
 თეატრშია. შენი ვარსკვლავი მაინც არა სჩანს, ალბათ შორსაა,
 შორსა... ჰაჰაჰა... იცინის. ვინც უნდა შეცვალონ, აღჩუხე
 იჯდება ამისი კოჭი. აი ვარსკვლავიც ამას მიქვიან. შენი არა
 სჩანსო. მოეშვა მაინცა ბახვა იყო თუ ბახუა, ჰინკაი ბაბილო-
 ებისა, ვენახებისა, მოეშვა თუ მაჯლაჯუნაო — მოეშვა. გული
 ჩადგა საგულესა. თვალმა გამოიხედა. ჩქარობენ. ფუსფუსე-
 ბენ. ზოგი ფებს ითრევს. იქით დასავლეთია, აქეთ აღმოსავ-

ლეთი, მაინც ერთია, ერთი კალთაა. აბურცულ-დაბურცული. დანაოჭებული. აქარებული. ატალღებული. აბობოქრებული. ქარი რო აწყდება. ქარი რო იტაცებს. ლამის რო გაკვლიჯოს ღვთიშობელსა. ჩქარაო, — უხმობენ. ყველა ჩამჯდარა ავტობუსშია. ამასლა ელიან. გადმოცვენილა ორივე მკლავი იმა პირველი თაყვანისმცემლისა: ჩქარაო, ჩქარაო. როგორ იზიდავდა. რამდენჯერ მოქცეულა იმა მკლავთა შორისა და გამოსხნა აღარ მონდომებია. რამდენჯერა?.. რამდენჯერა?.. დასრულებულა თუ გაფუებულა. თვალს მოარიდებს. მაინცა ჩქარობს. გაიხლართება ავტობუსთა შორისა. ამოდიან და ამოდიან. იქიდანაცა და იქიდანაცა.

იქიდან — ალგზნებულნი, განრისხებულნი, გათამამებულნი.

იქიდან — დაღლილნი, მოტეხილნი, გაბორბლებულნი. და გაიხლართება ავტობუსებშია.

დაქანცულან. ფერი აღარ ადევთ ადამიანთა. ეს იმათა, თბილისიდან რო ბრუნდებიან. გადმოსვლაც უნდათ, ვეღარც გადმოსულან ავტობუსებიდანა. შეჩერებაც უნდათ. შინაც ეჩქარებათ. შინ ურჩევნიანთ. იქაც დარჩენიათ სული და გული, სადაც დათეთქვილან ღამეთა თევითა, ყვირილითა, ჩხავილითა, ხვეწნითა, მუქართა; მობეზრებულან საქმელის ძებნითა, სასმელის ძებნითა, ძებნითა ტუალეტისაი თუ სხვა რაიმე მოსაფარებელისა; ძილი ჰო ლამის დაეიწყებიათ, ანთუ ჩასთვლემიათ ფეხზემდგომელთა, გადაჩვეულან, რაც რო სჩვეოდათ, შეუძენიათ ახალი ჩვევანი. ამათაც ეს ელით, რო მიეშურებიან. მიეშურებიან მაინცა. აჩქარებენ. გაიხლართებაო. და რო აერიოს, ეგება უჯობდეს, დაბრუნებულთა ავტობუსში რო ამოჰყოს თავი. ჰა?.. რა მოჰხდა მერე თუ ჯიბის ფული არ გაუჩინა სიმამრმა, — რა მოჰხდა ისეთი?.. საქართველოა ეს დალოცვილი, სარუსეთოდ გადაქცეულა, ქართველობა არ მოუშლია, არა, მაინცა. მარტო კაცი პურიჭამაში ბრალიაო. წესად დაუდვია. მარტო არცა ჭამს. ვილაცა გაჭმევს, რად გინდა ჯიბის ფული!.. და აჭმევს და ასმევს, ვინც რო მოჰხვდებ, გადამთიელია თუ გარეგანია თუ გარეწარია, აჭმევს და ასმევს. ბინასაც დაუდებს, და ცოლს რო აღარ დაუთმობს, ამასლა ტრაბახობს. ტრაბახობს, ტრაბახობს პურმარილითა.

აქებენ. აქეზებენ. ართმევენ ყველაფერსა. მაინცა ტრაბახობს, ოღონდ აქონ და ჯანდაბას ყველაფერი. საქართველოა ეს დალოცვილი. შენ ლუკმას გაუყოფ, ისინი ჭიტლას გითავაზებენ. საქართველოა ეს დალოცვილი. უჯობს გაბრუნდეს, უჯობს აერიოს ავტობუსები. არ აერევა.

არ აერევა.

არ აერევა და არცა ნანობს. სიმამრი ალბათ კლოუნადაც აქცევს: გიტარას რო უკრავ, თან იტლინკავეო. რომანსებსაც დაეხსენიო. სტუმრები იცვლებიან. ჯაზური მუსიკა და ჯაზური სიმღერები მოსწონთო. უხსნის. უმოძღვრებს. კომედიები რო ითამაშო თეატრშიაცა, ის დრო არისო. როგორიც ერიო, ისეთი ბერიო. თავს ვერ გაიტან ამ სიბრძნის გარეშეო. ჩასძახის. ჩააგონებს. არ უჯერებს რალა თქმა უნდა. გული უწყალდება მაინცა. ახლა სხვა ვინმეს გაუწყალოს გული: ახალი ზესიძე ჩაისახლოს თუნდაცა. ჰა?!. ჯანდაბას. ვითომ ადვილია ამბლუა შეიცვალო. ვითომ უშანგი იყოს: ჰამლეტიც იყოს, — ყვარყვარევა. გამიზდა ისიცა სტანისლავსკი. ინსტიტუტშიაც მოაბეზრეს თავი სტანისლავსკითა. აქამდეც უნდა გამოქცეულიყო, ვასოსვე უნდა გამოჰყოლოდა. მაგრამ და რაო: გააბრუა თაიგულებმა, თაიგულებმა და მხურვალე ტაშმა, მხურვალე ტაშმა და ცეცხლოვანმა მკლავებმა, ცეცხლოვანმა მკლავებმა და სურნელოვანმა კულულებმა, სურნელოვანმა კულულებმა და დალალებმა გასაოცარმა, — ერთხელ რო შეჰხვდა ასეთ გოგოსაცა, რო ვაეზვა თუ გაიზლართა დალალებშია, ისე იმგვარადა, ლამის რო ველარ გამოეხსნა. იმ ერთხელ ცოტა აუბუზღუნდა ცოლი. სიდედრმაც ცოტა მოლუშა წარბები: არტისტობასაც საზღვარი აქვსო. იმანაც გაიარა. გაიარა. მიწელდა ყველაფერი. მიწელდა. მიწელდა. და დარჩა ეს გაფუძვლულბული მკლავები, გადმოკიდული ავტობუსიდანა. გოგონაც დარჩა, ეს მიმზიდველი გოგონაი. ბიჭი არაფერი, — მაგისტანა ბიჭები გაუცურებია. რა დრო გასულა!.. რამდენიხანია ვასოც აღარ არის?.. ტყუილად იმტვრევს თავსა. წლები ერევა. რიცხვები ერევა. აერიოს. ისტორიკოსი ეს არ არის. სტატისტიკოსი ეს არ არის. არტისტი!.. — გამართლებს სიდედრიცა, მეტს რო არ იტყვის, ოღონდ ყველაფერს რო იტყვის. არტისტი!.. არტისტი და იცის საქმეო

თავისი, თავისი როლები იცის. მოჰკითხე რაც გინდა. შენ
ოღონდ რეპლიკა მიაწოდე. არტისტია. აი თუნდაც რომაოდეს
დაც დასდგეს ინსცენირებაი „ქართლის ჭირიდანა“, ოდესლა-
ცა. ვასომა. ვასოს დროსა. და აჰა: „თურქი, სპარსი, ლეკი,
ოსი, ჩერქეზ, ლიღვი, დიდო, ქისტი, სრულად ქართლის
მტერი იყვნენ, ყველამ წაჰკრა თითო ქიშტი!.. მერმე შინათ
აიშალნენ, ძმამ მოუდგა ძმასა ყისტი; თავის თავსა ხმალი
იცეს, გულთა მოახვედრეს ხიშტი“. აჰა!.. აჰა!.. „შეიქმნა
დიდი მტერობა, თქმა ერთმანეთის ძვირისა, ამპარტავნობა და
შური, ურცხვად გატეხა პირისა; ავაზაკობა, ჭურდობა, გზებ-
ზე დასხდომა მზირისა, ტყვეობა, მოკვლა, ტაცება — ქვრივ-
თა, ობოლთა, მწირისა!..“ აღედგინათ. რეპეტიციებიც აღარ
დასჭირდებოდა ამასა. აღარა. თუმცა თეატრში მაინც აღარა-
ვინ აღარ შევიდოდა, გარეთ რო გასულა ეს ყველაფერი, დიდ
სცენაზე რო გასულა: ქვეყანა რო თეატრია და თეატრი. რო
აღარ არის თეატრი.

რა დრო იყო, —

ქუჩა ქუჩა იყო, თეატრი თეატრი. ქუჩები თეატრში მიე-
შურებოდა. თეატრი ვერ იტევდა ქუჩებსა. მონატრებოდათ
არტისტები სახელმოხვეჭილნი.

რა დრო დადგა, —

თვითონვე გაცვივდნენ არტისტები ქუჩებშია: სახელმოხ-
ვეჭილნიცა, მოუხვეჭელნიცა. თეატრი გავარდა ქუჩებშია,
მოედნებზედა. იქიდან მოვიდა, იქავე დაბინავდა.

დრო მოვა:

თეატრი ისევ დაბრუნდება თეატრში. ქუჩები ისევ მიაშუ-
რებენ. მიბრუნდა. მობრუნდება. დროის ბრალიაო. დროისა —
არა: ეს თეატრია რო ბრუნავს, სცენაა რო ბრუნავს. დროს
ტყუილა დააბრალებს თეატრი. დრო დგას. თეატრი ბრუნავს.
მიბრუნდება და მობრუნდება. გადაეშვება და დააღწევს
თავსა.

ესეც თეატრია, თეატრისაა, ესეცა ბრუნდება, ესაა რო:
ველარ. იცნობენ თავისი ქუჩები, თბილისის ქუჩები. ის გოგო-
ნებიც გოგონები აღარ იქნებიან, ამასაც რო უჰკვრეტდნენ,
ჯერ მხოლოდ ორი ეპიზოდური როლი რო შეესრულებინა,
მაინც უჰკვრეტდნენ, შეჰხაროდნენ მაინცა. აღარც გოგონები

იქნებთან, აღარც ეხსომებათ. დედა რო დედაა, ეგებ რო დაი-
 ვიწყა დედამაცა. თვითონ დაივიწყა. არც საკვირველია: დედა
 არ გვახსოვს შვილებსაო. დაივიწყა. აბა მაშ რაო, — ხშირად
 ურეკავდა: დაბადების დღეს ულოცავდა, ახალწელიწადს
 ულოცავდა, დღესასწაულებს ულოცავდა, წყვეულ საბჭოურ
 დღესასწაულებსა. მერე აიხირა: დათვრებოდა თუ არა, ურე-
 კავდა. დედა შეწუხდა. მხოლოდ ფხიზელმა დამირგეგო, —
 უბრძანა მკაცრად. და ველარ ურეკავდა, — როდის რო იყო
 ფხიზელი რო ველარ გავგო. მძახლებსა სძრახავდა, დედაი
 ცხადია, რძალსა. სძრახავდა: ვერ უპატრონესო. თეატრებსა
 სძრახავდა თბილისისაი, კინოსტუდიასა სძრახავდა: სხვა რო-
 მელი ჰყავთ ამაზე არტისტული, დასაქარგავში რო ვადამიგ-
 დესო. სხვა რომელიო. ძლივს დაიზნიქება მეღვინეთუხუცე-
 სი სცენაზედაო. დედა ბრძანებდა. ჩხიკვაძეს იმისი ნიჭიც არა
 აქვს, ერთი მონოლოგი რო დაიზეპიროსო. დედა ამტკიცებდა,
 შექსპირსა თამაშობს ისე იმგვარადა, თითქოს რო მონოლოგი
 არც გავგონოს შექსპირსაო. ამტკიცებდა. აპხსნიდა კიდევაცა.
 რეჟისორიც ისეთი შეჰხვდაო: შენ ოლონდ იჩხავლე და მა-
 ლაყს ვადადი და ქალები გაჩაჩხე და დანარჩენი ჩემზე იყო-
 სო, — ა პასტა და ა მონოლოგებო. მელანიც აღარაო. სძრ-
 ხავდა. ჰკილავდა. დასცინოდა. აბუჩად იგდებდა. ვაუბატონებ-
 მა ვერაფერი ვერ შეჰბედეს. შეწუხდნენ ქალბატონები ამა-
 თი. დაურეკეს კიდევაცა, შეჰხვდნენ კიდევაცა ცალცალკე-
 დაცა, ერთადაცა. ფინჯან ყავაზე. ცალცალკე რაც უთხრეს,
 ის უთხრეს ერთადაცა: თავისი ბრალია, თვითონ ვადაიქარგა,
 თორემ აქ რო დარჩენილიყო, განა რომელი აჯობებდა იმასაო.
 არცერთიო. დაითანხმეს. გადაჰკოცნეს. არ ავიწყდებოდათ:
 იწვევდნენ პრემიერაზე ათ წელიწადში ერთხელა, — ათ წე-
 ლიწადში ერთხელა, — მეტი რო არ უხერხდებოდათ. და აღა-
 რა სძრახავდა თბილისში აღარავისა, აღარცა მძახლებსა, აღარ-
 ცა რძალსა. რძალი ციტრუსებს უგზავნიდა. ჩაისაც უგზავნი-
 და სათავითაოსა, სურნელოვანსა. ბინაში უდგა ჩაის სუნი.
 უცხო რამ სუნი, მამებელი. სტუმრები შეჰნატროდნენ. ყავა-
 საც უგზავნიდა, ჩაის მოდა რო ვადავარდა, — ყავასაც ისეთ-
 სა, შეზობლებიც რო ვამოალებდნენ ფანჯრებსა, ჩვენც შე-
 ვიყნოსოთო. აღარა სძრახავდა. აღარცა სწუხდა. ნიშნს მოუ-

გებდა შვილსა თავისასა: რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო.

არა და არც იყო დავითას ბრალი.

არა: დავითა ამას არა ჰქვიან, ლუარსაბი ჰქვიან, — აკი გითხარი: ლუარსაბი, ლუო — მოფერებია.

III

არა, არ იყო დავითას ბრალი თუ არ გაამტყუნებ, რო ეგონა:

აი დამტაცებენ ხელსა, აქეთ რუსთაველი, იქით მარჯანიშვილი და — მე რომელი ავირჩიოო. თუ არ გაამტყუნებ. ეგონა, რას იზამ, ეგონა: მე შემომყურებს თეატრალური სამყაროო, — ინსტიტუტი რო დაამთავრა. ეგონა: გადმოდგებიან ჰამლეტები, რიჩარდები, ოთარბეგები, არსენები, — მობრძანდი, შენ გელოდებითო.

თურმე არავინ არ ელოდა.

თურმე არავინ არ დააგლეჯდა კალთებსა.

იკადრა, მიაკითხა. ცივად გამოისტუმრეს. მფარველიც არავინ არ გამოუჩნდა. დარჩა ხახამშრალი. რა დავითას ბრალია. დიდედა სალომე აღარ იყო ამქვეყნადა. დახუჭა თვალეზი ერთ ღამესა და დილით აღარ გაუხელია. უღალატა. იმანაც უღალატა. იმავე ღამეს გარდაიცვალა, ამან დიპლომი აიღო თუ არა, — იმავე ღამესა. რა დავითას ბრალია. წვერი მოუშვა. გლოვობდა დიდედასა. ამის მერეღა მოუშვეს წვერი დისიდენტებმა: რო ეძია, რო ეკვლია, ჩაითვლებოდა იმათ წინამორბედადა, მთლად საბჭოეთში თუ არაო, საქართველოში აუცილებლად. არ იძიებდა. გუნებაში სხვა რამე ჰქონდა, ვერ იკადრებდა, ვერ მიიწერდა სულ სხვა რამესა. გლოვობდა რო დიდედა სალომესა, აუვლ-ჩაუვლიდა კინორეჟისორებსაცა: ეგება რა ტიპაჲს დაეძებენ, ეგება ჩემი წვერი თვალში მოჭხედეთო; ეგება ყაჩაღები უნდა გადაიღონ, ეგება რო მენშევიკებოო. წვერი ვერც მოეშვათ შიშითა: მენშევიკობა არ დაგვწამონო. და შეჰბედა შიშსა. შეჰბედა. შეჰბედა. ბიჭობაც ეს იყო. მაგალითიცა ჰქონდა. სპარტაკ ბალაშვილმა მანამდის შეჰბედა, წვერი მოუშვა და არსენად გამოსჭიმა თავის ფილმ-

შეიქცა. შიშის კონკრეტული სახეები. ასე შემთხვევით გადაეყარა. აი არსენაო. და. აქცია არსენადა. სხვას სხვა ყაჩაღები მოაგონდებოდა, თურმე ყველა რო სჭედავდა პროლეტარიატის რევოლუციასა, მოაგონდებოდა და აგერა — მზად გახლდა. ხელისუფლება აქეზებდა ხელოვნებასა. ყაჩაღებს ურჩევდა, — მკედლებსა რევოლუციისა, — გმირებად ურჩევდა და მერე ყაჩაღობა რო მოედო ქვეყნიერებასა, უკვირდა: საიდან ამდენი ყაჩაღიო. რომანებიდანა. ფილმებიდანა. თეატრებიდანა. ყოფიერებიდანა. არაო, — უარობდნენ საბჭოეთის იდეოლოგები: არ მოიპოება ამისი საფუძვლები სოციალიზმშიო. ეს არ განიხილავდა სოციალიზმსა და ამგვარებსა. დიდება სალომე აბარებდა პარტიტორიასა ინსტიტუტში, პოლიტეკონომიასაც დიდება სალომე აბარებდა და ამასაც იქვე ჰპირდებოდნენ: ოღონდ დაამთავროს და სადაც ინებებს — რუსთაველში თუ მარჯანიშვილშიო, — თვითონ აირჩიოსო. რა დავითას ბრალია.

სხვა რა დარჩენოდა, —

წვერი უნდა მოეშვა:

ხან უფრო უნდა ჩამოეგრძელებინა, ხან შემოეკვერცხა. შემოიკვერცხავდა: ყაჩაღი იქნებოდა, ჩამოიგრძელებდა: მენ-შევიკი. მენშევიკებიც უნდოდა ჭიაურელსა. მენშევიკებს დასცინოდა. ამას პარიკიც აღარ უნდოდა. იცინოდა სტალინი. მოსწონდა გამასხრებული მენშევიკები. ისწორებდა უღვაშებსა და იცინოდა. მაგრამ და რაო: დაჰგვიანებოდა, ამასაც ცხადია. სტალინი უკვე ჩასვენებულიყო, ანუ: მზე ჩასვენებულიყო ჭიაურელისა. აებარებდინათ მოსკოვიდანა. ურალის გადასახლებაც მოეთავებინა. „რაც გინახავს, ველარა ნახავო“ დაეკერებინათ ზურგზედა და დადიოდა თბილისის ქუჩებშია ყურებჩამოყრილი. ჰხვდებოდა. მოსწონდა. თვალს არიდებდა. „რაც მინახავს, ველარა ვნახავო“ — ესეც გადაელო. მოეთავებინა თავისი სატბიელი, გამოსთხოვებოდა ძველ თბილისსა. „ძველო თბილისო შენი მიზნები აღარ მაქვს...“ — გამოსთხოვებოდა. დიღმის ველებსაც გამოსთხოვებოდა, ყუათიან ველებსა, დოვლათიან ველებსა, რო აღავსებდა თბილის-ქალაქსა გემრიელი ბოსტნეულითა, აღავსებდა, აბანავებდა რძესა და მაწონშია. აღავსებდა. აბანავებდა; არც კომუნისში არ უნდოდა, არცა გარდამავალი პერიოდები, არც ცივი ომი, არა

და არა, გამალებული შეიარაღებაც არ უნდოდა, ჰყოფნიდა, რაცა ჰქონდა, მეტისმეტს არაფერს არ მოინდომებდა. გამოეთხოვა. გამოეთხოვა. „რაც გინახავს, ველარ ნახავო“ — კრემლსაც ველარო. იქ მიართმევდნენ უკეთეს ღვინოსა, ვიდრე თბილისშია. ატენურსა. ქვევრითვე რო წაელოთ ატენიდანა. ატამსაც იქვე: ხიდისთაური მიწითვე რო იდგა, ცოცხლად რო იდგა, იქვე რო მოჰგლეჯდი შენივე ხელითა. თვითონვე მოჰგლეჯდა მზევი იგი რო ჩაესვენა. ღვინოსაც თვითონვე ჩამოგისხამდა, ატამს ჩაგითლიდა ჯამში თვითონვე, ღვინიან ჯამშია. გესვა. გელხინა. დამტკბარიყავი. რაც გინახავს, ველარ ნახავო. სად დაჰხვდა ცხონებული ავქსენტი ცაგარელი!.. ორი დიდმელი. სტალინმა გაიხსენა: სადგურში დამშალა, ყანდარმები ამაცილაო. ატმის ტოტებში შეეყო ხელი. არჩევდა უფრო მომწიფებულსა. ვერიკო თუ ჩამოიყვანეო. ჰკითხა. ვის მიაქვს ტულაში სამოვარიო. გაშინაურებოდა. შეიკრა კოპები, კოპები მრისხანეი. ხუმრობაცა სჩვეოდა. გაშინაურებაცა, ოლონდ: თვითონ თუ ხუმრობდა, თვითონ თუ გაშინაურებდა. შეიკრა კოპები. გასცრა რეჟისორსა. არ დაეცა მაინცა ზურგზედა, სიტყვა აავდო: გელოვანს უნდა განიცადოს თქვენი ცხოვრება, როლში უკეთესად რო შევიდესო. „მაშინ დავიწყოთ ტურუხანის ოლქიდანა“, — გამოსცრა კბილებში, უღვაშებში გამოსცრა იმანა, იმა მზემა თუ მზეთამზემა და ახარხარდა რეჟისორი, ლამის გაიფხრიწა სიცილითა, ოლონდ დავიწყოს ჩემი ხუმრობაო. რაც გინახავს, ველარ ნახავო. ავქსენტი!.. ტყუილად იფოცხავდა წვერსა თითებითა. ტყუილად იდგა, ტყუილად დადიოდა გამზირზედა, უფრო პლებანოვის გამზირზედა: მარჯანიშვილელებსაც იქ გადაეყრებოდა, კინემატოგრაფისტებსაცა, სანკულტურის თეატრიც იქ იყო, ბოლოს ამასაც დათანხმდებოდა. იქვე გამოელაპარაკა ვასო ყუმიტაშვილი, ოლონდ — წვერი რო მოიპარსა, წვერიანისთვის არც შეუხედაია. ეგონა, მარჯანიშვილში მიმიწვევსო. ეგონა ცხადია.

შვილს ჰო შემოსწყრა დედაი ამისი, ვასოსაც შემოსწყრა. რა დავითას ბრალია.

შემოსწყრა.

ფეხი არ ჩაუდგამს გდიდშია: არცერთ პრემიერას არ დას-

წრები. პირველსაც არა. თუმცა ეახლნენ. მანქანა ჩამოუყენეს საკუთრად, საკუთრად და მოფენილი ყვავილებითაა ჩაუდგამს ფეხი. ქორწილშიც არა. თუმცა გაიხარა ქორწილით მაინცა: ისე ზედიზედ რო მიატოვა ორი მეუღლე, მესამესაც მალე მოიმწვანოლებს და შინ დაბრუნდება. მალეო. მალეო. თუმცა გაგრძელდა, მაინც და რაო, — აი ბრუნდება. მთავარია რო ბრუნდება. ესაა, ესაა აზრიცა და შინაარსიცა, თორემ დრო რაო: არც გაგრძელება იცის, არც დამოკლება იცის, დრო დროა და მეტი არაფერი. მორჩა: ბრუნდება. თუმცა არ იციან: ვისაც რო გამოეჭა, არც იქ იციან: სადაც რო ბრუნდება. მოწყვეტილა. და. გაკიდულა. ბაგირზე გაკიდულა, დასაბამი რო არსაით არა აქვს, არცერთ მხარესა. გაკიდულა თუ ჩამოკიდულა. არც საკიდარი სჩანს. ფეხიც ველარსად მოუკიდნია. ყველა გაკიდულა. ყველანი მიდიან. იქიდან აქეთა. აქედან იქითა. იქიდან დაღლილი დროშებითა. აქედან შემართული დროშებითა. იქაც შემართულნი შეგებებიან. ჯერ ვერ გაარჩევ თუ ვისი რომელია; საით თუ მიდგე, ჯერ ვერ გაარჩევ. „დავდგეთ იქ, სადაც ჭარიშხალია!..“ ჭარიშხალია. ორივე მხრივ ჭარიშხალია. დროშა ერთია, ერთგვარია. საქართველო ერთხელ უკვე დაპლუბა ამ დროშამა. მეტი ჭკუა არ ეყოთ მენშევიკებსა, მეტი ვერაფერი გამოიგონეს. ჭიაურელის ფილმშია ისიცა: გაწამებული ჯარისკაცი მისდევს ურემსა. ბორბალი ნეხვს გადასჭრის. უკაცრაული პასუხია. უთანბროდ გადასჭრის. „მენშევიკ!.. ბოლშევიკ!..“ იღრინება ჯარისკაცი. თუ მოინდომებდა, გაჰბედავდა ჭიაურელი. თვალებსა თუ ჰხუჭავდა ხანდახანა უღმობელი იგი, მენშევიკები რო სძულდა მეტისმეტადა, თვითონ რო აღარ იყო ბოლშევიკი, აღარც აღარავისი და აღარც აღარაფრისა რო აღარ იყო, იყო ერთი, ერთი, ერთადერთი, განსაკუთრებული, განუმეორებელი. „ბოლშევიკ!.. მენშევიკ!..“ — და ადიოდა ორთქლი. ადიოდა. ადიოდა. ზამთრის ომი იყო ეკრანზედა. დარბაზში თითქოს სუნსაც იგრძნობდი. უკაცრაული პასუხია რალა თქმა უნდა. მეტი ჭკუა არ ეყოთ მენშევიკებსა, ფანტაზიაც არ ეყოთ. უფრო ლამაზი დროშა ვერ შეთხზეს, ვერც რო ვერაფერი შეთხზეს საერთოდ. ვერც სინამდვილეს აართვეს ალლოი. ამათაც ეტყობა ბევრი რამ აკლიათ. ვერ მოუფიქრებიათ დროშა თა-

ვანთი. იგივე ფრიალებს ორივე მხარესა. გამოჰქედნილან ერთ გამზირზედა, ერთი დროშით იმუქრებიან. „დავდგეთ იქ, სადაც ქარიშხალია!..“ სად გინდა დადგე, — დროშა ერთია, ქარიშხალი ორი. ერთ გამზირზედა. ერთ გამზირზედა. ანთუ: აქაა რო ქარბორბალა დატრიალებულა, ხოლო ქარიშხალი მოსდებია მთლად საქართველოსა; ერთი დროშა ჩაუხუტებიან, ერთი დროშითა ჰგმირავენ ერთმანეთსა მრგვალმაგიდელები და ვერავაკელები, მთლად საქართველო რო აულაშქრებიანთ. „დავდგეთ იქ, სადაც ქარიშხალია!..“ წადი და გაიგე საიდანა ჰქრის, ჰქრის თუ საითა, — გაიგე, მიჰხვდი, აართვი ალლოი.

ჯერ აქ მაინც არ აერევა,
მოჰხვდება თავის ავტობუსშია.

მძიმედ მიგორავს თავდაღმართზედა. მშრალია დაღმართი. მშრალია ცაცა. მძიმედ მიგორავს. მერე გაივაკებს. მერე აიწყვეტს. ეგება მოთავდეს ყველაფერი ამათ ჩასვლამდისა. ეგება მორიგდნენ. ეგება ერთერთმა გაიტანოს თავისი. ეგება. ეგების. რომელმა, — რომელი ერთმა?.. ოღონდ. ოღონდ: უსისხლოდ მოთავდეს. უსისხლოდა. ტახტი უსისხლოდ არავის დაუთმია. ისტორია ულმობელია.

ტახტი.

ტახტი ერთია. ტახტი მონას მონებებია. ყველა მონა გახლდა. ტახტი ყველას მონებებია. ტახტი ერთია. აშვებულა სული მონური. ტახტი სადგომია წმინდა სულისა. წმინდა არავის არავინ არ ეგულება. ესროლოს ჭვა, ვინც უცოდველია. და ყველა ესვრის, ვითომც ყველა უცოდველია. ღმერთს ვერავინ ეცრუებოდა. რწმენა ეს იყო. „ძირს პრეზიდენტი!..“ „ძირს გამსახურდია!..“ „პრეზიდენტობა საქართველოს არ შეეფერება!..“ „მეფე!..“ „რალა დროს მეფეა!..“ „თუ პრეზიდენტად გამსახურდიას აირჩევენ, მე გამოვალ ჩემი ხალხის წინააღმდეგ!..“ აირჩიეს. არ გაუგონეს. ძიირს!.. — ჰყვიროდნენ ახლა. და ახშობდა ხმაი უფრო მრავალთა: „ზვიადი!..“ „ზვიადი!..“ „ზვიადი!..“ ესენიც იმათ მიემატებოდნენ. გადაელობებოდნენ ვერავაკელთა, მრგვალმაგიდელებს ამოუდგებოდნენ. თუმცა რომელ მრგვალმაგიდელებსო, — რო დაშლილან სწორედ ისინი, რო შეხლილან სწორედ ისინი, ბლოკიც დაშ-

ლილა, უზენაესი საბჭოცა. დროშა იგივე ფრიალებს მაინცა:
უზენაეს საბჭოს თავზეცა, რკონშიაცა, შავნაბადაზეცა, თბი-
ლისის ზღვაზეცა, ქუჩებშიაცა, კარვების თავზეცა, კიბეებზე-
დაცა, უნივერსიტეტისა თუ ტელევიზიისაო. კარვებიც იბ-
რძვის. აყალყულა კიბეებიცა. აყალყულა. აყალყულა. ძირს
პრეზიდენტი!.. — გაპყვირიან დეპუტატები კიბეებზეცა, ქუ-
ჩებშიცა, სესიებზეცა. იქაც არიან. იქაც არიან. იქაც არიან.
დაპქრიან. გმინავენ. ღმუიან. იგლეჯენ საყელოსა. პარლამენტი
ქცეულა ქუჩადა. ქუჩა ქცეულა პარლამენტადა. არეულა.
აწეწილა. ადღვებილა. ყველა პარლამენტში ვერ მოხვედრი-
ლა. ყველას იქ უნდა. ქუჩა ქცეულა პარლამენტადა. დახამე-
ბულან. დახაციცებულან. სახელმწიფო აღარა ჰქონიათ დი-
დიხანია. აღარა ჰქონიათ. მოუპოვებიათ. და ყველას უნდა
თვითონ იყვეს იგი პირველი. მოუპოვებიათ და აღარა ფრთხი-
ლობენ: ვინ უწყის როგორ გაუძვრეთ ხელიდანა. აღარა
ფრთხილობენ. აღარა ფრთხილობენ. აქარებულან. აცეტებუ-
ლან. აცანცარებულან. გახელებულან. გატინგიცებულან. და
იციინან გულში ემისრები და ასულელებენ უარესადა: თქვენ
ქართველები ხართ, სულ სხვა ხალხი ხართ, სხვა ბუნებისანი,
თქვენ ვერ აიტანთ. ვერ ავიტანთო. ცხვარი ცხვარიო, თუ
გაცხარდა ცხარიო. ვერ ავიტანთო. ფარა მობრუნდა, კოჭლი
ცხვარი წინ მოექცაო. კოჭლი ცხვრებიო. ვერ ავიტანთო. და
გადადიან ერკემლები ზედ ფარებზედა. და დის ფარაი, ფა-
რები დის. და ბლავის ფარები. აღარც სად იგი მწყემსი კეთი-
ლი, აღარც სხვა მწყემსნი.

ბლავის ფარები.

მწყემსი კეთილი.

ჩვენ ღვთიშობელს ჩაგვაბარაო.

ღვთიშობელმა ნინოს გადაგვცა, წმიდა ნინოსა, არ შეგვი-
ვრდომა, გადაგვაბარაო: მე ვერ მოვუვლი მაგ უკეთურ ხალ-
ხსაო. კალთა?..

მწყემსო კეთილო,

მენს წმინდა სამწყსოს შემოვავედრებ ჩემსა სამეფოსო, —
თვითონ გასწირა და მწყემსს ავედრებდა. და ვერ გაეჭრა
ვედრებასა ამასა, აქამდის მაინც ვერრა გაეჭრა. მწყემსო კე-
თილოო: მაინც იმედი არ მოგვიშალოო. მოაგონდებოდათ ეკ-

ლესიაში, ვთქვათ: თუ სიონში, ვთქვათ: თუ სვეტიცხოველში, ქაშუეთში მაინც აღარა, — ეს ჰო იქვე გახლდა საპრეზიდენტო სადგომთანა: იქვე ლეწავდნენ ერთიმეორესა, ლეწავდნენ, ბღღვნიდნენ, ანიადაგებდნენ. შერიბენდნენ თუ ქაშუეთშიცა, სანთელს დაანთებდნენ, პირჯვარს დაიწერდნენ, ისე ცივასა, უგულოდა ისე თითქოს მტვერი ჩაიბერტყესო; ანთუ ატყუებდნენ მწყემსსა კეთილსა. ვითომ ატყუებდნენ. ის მოთმინებით მოუწოდებდა. სული ამათი ხობავდა მიწაზე. ხობავდა. ხობავდა. არ აიწვედა არცა ოღნავადა. ხობავდა. ხობავდა. ვითომ ბალადებიც გამოეგონათ შერიგებისა, მშვენიერების წინაშე რო მოიყრიდა მუხლსა ორი მოშულარი; მანდილს ჩაუგდებდა რომ მშვენიერი; რო დააგდებდნენ ისინი მახვილსა; ცეკვავდნენ, ცეკვავდნენ თავდავიწყებითა, თავსმოაწონებდნენ რო მშვენიერსა; შულს თითქოს რო გადაივიწყებდნენ. გამოეგონათ. ანთუ ეგებ რო მართალიც გახლდა, შეეფერებოდა რაინდობის დროსა. რაინდობა დავიწყებოდათ. ბალადა შეენახათ. რაინდობამ იცოდა ლირიკული ქანრები, პრაგმატიზმმა — არა. პრაგმატიზმმა გამორჩენა იცოდა. ლირიკა, რომანტიკა, იდეალი, სამშობლო, სათნოება, სიკეთე ყოველი ტაძარშივე რჩებოდა, ხატებთანა რჩებოდა, გარეთა ჰქრებოდა ქარიშხალში სიტყვათა, მრისხანე სიტყვათა, უღმობელ სიტყვათა, წყურვილში ჰქრებოდა, სისხლის წყურვილში. ჰო: გოგონას დასვამს თავის ადგილზედა. უარობს იგი. ეს ხელს მოჰკიდებს, დასვამს ლამის რო ძალისძალადა. კარგია. კარგად ჩამოსხმულა. ხელს კარგად მოსდევს. აიყვანს მწყერსა მონადირეი. სულს შეუბერავს. ბურტყელი გაიყრება. გადაიშლება გული: სავსეი, გატეტკილი. „კარგია!..“ იტყვის. ბიჭს თვალეზი გაუფიცხდება. კიდევაც წაიწვეს, ალბათ ხელიდან უნდა წაჰგლიჯოსო. ჰა, ჰა, ჰა... გოგო კიდევაც აეყუდება. უარობს. უარობს. დასვამს. ლამის რო ყველგანაც შეავლებს ხელსა. ლამისა. ლამისა. კარგია. დასვამს. თავზე დაადგება. შეიძლება რო სავარძელსაც გადასდოს მკლავი. ჩამოუცურდეს. ჩამოუცურდეს მხრებზედა ცხადია. ავტობუსია. მიჰქრის. ირწევა. ირყევა. ეგება კალთაშიც ჩაუვარდეს. ავტობუსი გაკედლილი ავტობუსი.

„აქეთ მობრძანდით!..“ ეს პირველი მაყურებელია.

ადგილი მოუცლიათ. იწურებიან. გზას უთმობენ. ხელსაც
გამოსდებენ. მიაცრლებენ. თავაზიანობით მოსდით თუ ისევ
თეატრის პატივისცემითა თუ გოგოს უნდა გამოაცილონ, —
სულერთია: დააბრძანებენ პირველი მაყურებლის გვერდითა.
ამას თვალეზი გოგოსთანა რჩება.

„გმადლობთ!..“ ამბობს, რო სწყინს იმგვარადა.

„როგორა ბრძანდებით?..“ პირველი მაყურებლის ხელთაა.

„გმადლობთ. თქვენ?..“ თვალი მაინც უნდა გადაავლოს.
მკლავით დაყრდნობია მკლავზედა. შეჰხარის. შესციცინებს.

„მე რალა?! რა დღეში ვართ, თავისთვისაც ველარ მო-
მივლია...“

„ოოოო... რასა ბრძანებთ, თქვენ ისე კარგი ხართ!..“

„რა კეთილი ბრძანდებით!.. უხერხულობას არ იგრძნობს
თქვენთან ქალი“ სულ სხვა ხმა არის, ის არა, რო ცხარობდა,
ჟღურტულებს, ჟღურტულებს, — რო მოავგონდება, თუმცა
ცოტათი რო შეზარულა. „მამაკაცმა დაჰკარგა ქალის პატი-
ვისცემა. თქვენ ისევ ისა ხართ“.

„ქალის პატივისცემა თუ დაჰკარგა მამაკაცმა, აღარც მა-
მაკაცი იქნება“.

„ააააააა...გამახსენდა: თქვენ ამას ერთხელ სცენიდან ამ-
ბობდით“.

„სცენიდანა?!“

„მოიცათ, მოიცათ, მოვიგონებ... რა ერქვა იმ პიესასა?..“
ვერც მოვიგონებს, არც გამოვიკიდება. ჟღურტულსაც მოეშვე-
ბა. გაცხარდება ისევ ისევე. თითქოს სხვა ქალი ლაპარაკობ-
სო. გადაირევა თბილისი და გადაირევა მთლად საქართველოო.
გასკდა ბლოკი და ირღვევა ყველაფერი, ძლივს შეეოწიწებუ-
ლი სახელმწიფო ირღვევაო. ეგრეთი ბლოკი დიდხანს ვერც
გასძლებდა და ვერც გასძლოო. „მრგვალი მაგიდა“. ამრგვალე
რამდენიც გინდა. ისევ ვერა-ვაკელები ერჩივნა. იცნობდა. არ
ენდობოდა. მაინც ისინი ერჩივნაო. შენ ოღონდ სიკეთეს ნუ
მოუშლი, აყვებიან, გამოგყვებიან, ვიდრე ფეხი გადაგიბრუნ-
დებოო. გამოცდილან. გამობრძმედილან. იცვლებოდნენ მბრძა-
ნებელნი საქართველოში. იცვლებოდნენ. მოსკოვი სცვლიდა.
ეს არ იცვლებოდა: — ბლოკი — ამაღა. ეს არ იცვლებოდა,
არც ამას ხელი არ უნდა შეეხო: ამასა ანუ ახალ მბრძანებელ-

სა. „განა მართალი არ იყო ის კაცი?! ტყუილად ჩავაგდეთ...“ მოვიდა სეტყვა და დაჰხვდა ქვაო. ქვა გაუძლებს, ვენახი ვერა; „შენ ხარ ვენახი ახლად აღყვავებული, მორჩი კეთილი, ედემში დანერგული...“ — ვერა, ვერ გაუძლებს. ქვა გაუძლებს. ქვებილა დარჩება. ადამიანი ქვებს ვერ გამოხრავს. სეტყვა და ქვა. ქვა და სეტყვა. ვერა-ვაკე-საბურთალო-მთაწმინდა-სოლოლაკი. ბლოკი ურყევი. ამაღა დახვეწილი. სხვა დანარჩენი მრგვალობას იჩემებს: ვარკეთილი, სამგორი, კრწანი-სი, ორთაჭალა, ხარფუხი, ჩულურეთი, ისანი, ავლაბარი, კუკია, ნაძალადევი, ღრმადელე, ავჭალა, დიღომი, დიდუბე, — მუხიანი საღდაც გამომრჩა, სხვებიც გამომრჩა, — რაც გამომრჩა თუ რაც არ გამომრჩა, მრგვალობას იჩემებს: — ზვიადიო, — გაჰყვირის. მხარს უბამს ნახევარი საქართველო, ნახევარი: ძირს პრეზიდენტიო. აღარ შერჩებოდა 87%. აღარა. ერთგულობა წინათაც უჭირდათ. იპობოდნენ. იხლიჩებოდნენ. მერე ისტორია მთლად გაგვისულელეს. მართალი რაც იყო, ჯერ ის რა იყო, სულელური რა იქნებოდა.

„თქვენც ვერავაკელთა შორის უნდა იყვეთ“. არა სცხრება ქალი.

„მთაწმინდის უბანში გავიზარდე“.

„ვიცი. ოღონდ გზა სწორი აირჩიეთ“. მოსწონს ცხადია.

პრეზიდენტი სულაც შუმი ვერელი გახლდა. ამაღაში არ იყო ესაა. არც მამამისი კონსტანტინე არ მიიწვევდა ამაღისაკენა. დისიდენტები არ მოსწონდა ამაღსა. დისიდენტებსაც ამაღა არ მოსწონდათ, — მარადიული, განიადაგებული, შკვიდრი, ტახტი რო ურყევად დაფუძნებულიყო. ხიფათიც აქ იყო: ტახტი თუ გნებავს, ფუძეს ვერ წაუხვალ. ფუძეს ვერ შესცვლი ეგრე ადვილადა. ხიფათიც აქ იყო. შეირყა ტახტი, ჩამოჯდა თუ არა მაშინვე შეირყა. ველარაფერი ველარ იხსნიდა, ალბათ რო ბოხჩა შეეკრა უკვე. მიუსწრებენ?.. რიკოთზე უთხრეს, მიუსწრებთო, — ეს იმათა, დაქანცულები რო ბრუნდებოდნენ. ოღონდ ჩქარაო. ვთქვათ რო მიუსწრეს, — გადაარჩენენ?.. ციხეს ვზი ეგზომ მაღალსაო, — ეგება გადარჩენაც ესა ჰგონია. გზა გვირაბითა შემოდის: ეხსომება რალა თქმა უნდა. გვირაბს ამოქოლავს. ანთუ ესენი ველარ ამოუდგებიან მხარშია, ანთუ თვითონვე ველარსაით გაასწრებს. ციხე

ვერ არის მოხერხებული, ანთუ ის ციხეა, ყველა კარი ^{როცა} გა-
ცემულია. ოღონდ იჩქარეთო. ჩქარობს. წაქეზება არ უნდა
მძლოლსა. ჰადაპა კინალამ გადაბრუნდა. ჩაგორდებოდა ფერ-
დობზედა. სადმე ლოდები შეაჩერებდა. მოვიდა იკარუსი და
დაპხვდა ქვაო. სეტყვასაც ქვაო. იკარუსსაც ქვაო. საფლავზეც
ქვაო. ჩვენ ყველაზე უბედური ხალხი ვართო, — ლამის ატირ-
დეს ქალი, — ჩვენ ჩვენივე ინტელიგენციამ გაგვწირაო. ამა-
ზე დიდი უბედურება არც არსებულა ამქვეყნადაო. ძლივს
გამოვიხსენით თავი რუსებისაგანა, ისევ იქით გვერეკებიან.
გაირუსეს თავი, გაირუსეს ოჯახები, ქართული აღარ ეხერხე-
ბათო. „წაიკითხეთ პეტრიაშვილი?“ ეკითხება. „წავიკითხე...“
არცა ყოყმანობს. არც წაუკითხავს, რო არც აღარაფერს აღა-
რა კითხულობს, არც ეს წაუკითხავს რალა თქმა უნდა:
„ოღონდ იცის, — ათასჯერ მოუყვენენ, შინა, ვარეთა, ზეპირად
იცის: წავიკითხეო. ტყუის და არცა ტყუის, არც სხვები რო
არაფერსა კითხულობენ. ერთი რო კითხულობს, ათასი რო
გაიმეორებს. ჩასძახებ, ამოგძახებს: ხალხი ქვევრიაო. ტყუის.
არცა ტყუის. ამოიძახიან. ამოიძახის. ერთი ჩასძახებდა და
ერთს ამოიძახებდა. ათასი ჩასძახის და ამოიძახებს ათასსა,
ათიათასსა, ასიათასსა, უამრავსა, რამდენიც ჩასძახებს რალა
თქმა უნდა. ქვევრი ქვევრია, ხალხიც ქვევრიაო. თვითონ
ხალხს უთქვამს, ვერ აუხირდები. „ტალიაშვილი?“ არ ეშვე-
ბა პირველი თაყვანისმცემელი. წავიკითხეო, — ცრუობს ისე-
ვე უსირცხვილოდა. არც ერიდება, არც იმასა გრძნობს, რო
სირცხვილია. ანთუ სირცხვილი რო აღარც არსებობს, რალა
ამას მოეკითხება. „პეტრიაშვილი... ტალიაშვილი...“ — მინა-
ბავენ თვალთა ვერის სალონებშია, — „რატომ ღმერთი არ
გაიცინებს!..“ მინაბავენ. მინაბავენ. დასცინიან მღედრიონე-
ლებსა, პკილავენ, სძრაბავენ, აბუჩად იგდებენ, რო ვაჰყვი-
რიან მოედანზედა სასახლისაი, რო ჩამოჰყვებიან გადახერგილ
გაშხირსა, გადახერგილსა სამშენებლო ბლოკებითა თუ დაშ-
ლილი ამწეებითა, ასფალტის სატკეპნი მანქანებითა თუ ნაგ-
ვის ავტომანქანებითა, ჩამოჰყვებიან და სწყევლიან ხალხსა,
იქ შეკრებილსა, სწყევლიან, ჰგმობენ ქანტურიასა, რო ვადმო-
კიდულა ალექსიძის თეატრთანა, და რო იმოდღვრება პირაქა-
ფებული: ჩვენ სულ სხვა საქართველო გვინდაო; დასცინიან,

სწუხან: „ვის გაუგონია ამნაირი ქართველი ქალი!..“ სწუხან. ვალალებენ. „ქალობა უკვე სასირცხვილოა!..“ სწუხან. სწუხან. „ქართველობა სასირცხვილოდ იქცა!..“ სწუხან. ვალალებენ. და მოედება ვალალი ესე ოქროყანიდან ნუცუბიძის ზეგანამდისა. ვილაცა ხარხარებს და ჰგონიათ, რო ღმერთი ხარხარებს. ეშმაკი ხარხარებს რალა თქმა უნდა. მაგრამ არ უნდათ, ეშმაკი უსმენდეთ, ეშმაკი დაჰყურებდეთ, ეშმაკი ერთობოდეს. დაე, ერთობოდეს ღმერთი, რახან გართობა მონდომებია. ეშმაკი არაო. „კიდევ ერთიორი ასეთი პუბლიცისტი და ველარ გაგვიძლებენ პუტჩისტები“. დაასკვნის ქალი. შესცქერის თვალეზში, — დასტური უნდა. მოწონებაც უნდა. უდასტურებს. უცინის მოწყალედა. „თქვენ გეცნობებათ...“ პეტრიაშვილიო. ტალიაშვილიო.

ამასაც უდასტურებს.

და ეგება რო მართლაც ახსოვდეს პეტრიაშვილი. ფესტივალი. თეატრების ფესტივალი: პერიფერიის თეატრები დედაქალაქშია. თავგამოჩენა. სახელისათვის ამაცი თრთოლვა. ვინ ვის აჯობებს, ვინ მოჰხიბლავს დედაქალაქსაო, — ვის აჯობებთ თუ რას მოჰხიბლავთ: ყურებიც რო არ შეუბერტყია დედაქალაქსა. ლამის სპექტაკლები არ ჩაეშალათ!.. ქუთაისს ექჟუა: ჩამოეყვანა ქუთათურები. სოხუმსაც ექჟუა, გორსაცა, თელავსაცა, თავიანთები ეხვიათ გარსა. თქვენ რაო, ობლად ჩამოხვედითო. კარგი რამას რო შეუძახეს. კარგი რამას, რო გააფრთხილეს. აფრინეს კაცი. დეპეშა აფრინეს. შესძრეს ტელეფონი. ჩამოიყვანეს. და ჩამოიყვანეს. გაავსეს პარტერი მარჯანიშვილისა, ქანდარაც გაავსეს. კარებიც გააღეს პარტერისა, ქანდარისაცა, — ფეხზედაც იღვნენ გარედარბაზებში. და ქუხდა პარტერი და ქუხდა ქანდარა და ქუხდა გარედარბაზები და გარბოდა ხალხი ქუჩიდანა, თეატრი თავზე არ წამოგვექცესო და ჩირქილებდა პეტრიაშვილი: ესეც თქვენი დედაქალაქიო: აბა დამანახვეთ თბილისელებიო; აბა ეიურიც თუ სრულად არისო; აბა ვინმე უნიფხო მოსკოველმა პიანისტმა დარეკოს, ჩამოვდივარო; აბა თუ არ გადაირევიან, — ცეკას აიკლებენ ბილეთებისათვისა; ორი დღის მაგივრად ოც დღეს დასტოვებენ, ნიფხავსაც ჩააცმევენ, გვირგვინსაც დაადგამენ, დაუფენენ ყვაილებსა აეროდრომამდისაო. ეგეც თქვენი დე-

დაქალაქით. კარებთან იდგა განხილვის დროსა, ვითომ იმასაც
რო განხილვა. ერქვა: რო უნდა ექოთ, რო უნდა ერჩიათ, უფ-
რო მეტი შრომა გმართებთო. სიგელი რო უნდა გადაეცა
კულტურის მინისტრსა, თვითონ მინისტრსა, — მოწყალეობა
მოელო და მობრძანებულებო, — კარებთან იდგა, იქნევდა ხე-
ლებსა. წამოეცვა სვანური ქუდი წოწოლა თავზედა. სვანური
ქუდი ქანაობდა მკლავებშორისა. თქვენ ამათთვის პროვინცია
ხართ, მოსკოველი პიანისტი იქ იტყვის ამათზე: არა უჭირთ
რა პროვინციის კვალობაზეო. ამათ ესეც ეამაყებათ. თქვე-
ნამდის მაინც არ დაიმდაბლებდნენ თავსაო. აღელდნენ ვერე-
ლები მაშინაცა: როგორთუ პროვინცია გვიწოდაო. ხმა გამო-
ვიდა. არ დასწრებთან რაღა თქმა უნდა, — არც რო სპექტაკ-
ლებსა, განხილვასაც არა რაღა თქმა უნდა. დედაც არაო, —
დედამისი. ბილეთები წინასწარ გამოუგზავნა. ფეხი არ მიუდ-
გამს. აღარც ეს მისულა. იყო თბილისში და იყო გდიდში. ქუ-
თაისის თეატრი ქუთაისში იყო. სხვებიც ასევე. იყვნენ სა-
კუთარ მაყურებლებში და არც გამოსულიყვნენ საკუთარი
თეატრიდანა..

ვითომ დედასაც არ ჩამოსვლოდეს კარგახანია უნახავი
შვილი.

არც ეს მისულა.

ახლა მივა რაღა თქმა უნდა, ოღონდ თუ როდისაო, — სა-
კითხავია: რახან ჩაითრიეს თუ რახან ჩაჰყვა, ველარ წაუვა
ამათ ნებასა. თუ დასჭირდებათ დააწვენენ მოშიმშილეთა კარ-
ვებშიაცა. ამდენსაც აღარ დამორჩილდება. ჰმ.. აგერ ეს პირ-
ველი თაყვანისმცემელი. დაწვება. და. დააწვენს. აქვე ამტკი-
ცებს, თავის განწირვაც რო დაგვჭირდეს, წამწამი არ უნდა
დავახამხამოთო. დაწვება. კარვებით მოფენილა მთლად თბი-
ლისიო. თუ აზვიადებენ: ნახევარი მაინც იქნება. ჯაბა იოსე-
ლიანიც დაწოლილა. გაშოტილა ფალიაშვილისა და სარაჯიშ-
ვილის გვერდითა. აქ მირჩევნიანო. თუ არ გადადგები, არ
ავდგებიო, ცოცხალი. თავით არ ავდგებიო. მისწოლიან მხედ-
რონელები. კარვებით აღვსილა ოპერის ბაღი. ბოშათა ბანა-
კია თითქოსაო. ზედადგრები ჰკლებიანთ, შამფურები ჰკლები-
ანთ, წალდები, ნაჯახები, გასაყიდად რო გამოეფინათ. სია მა-
ინც. გამოეფინათ დაპატიმრებული მხედრონელებისა: ესენი

გამოუშვი, შენ გადადექო, თუ არა და არ ავდგებითო. თანაც გადაპყლიხართო, — მოსვლიათ ნუგეში პრეზიდენტისა. მდედრიონიც დასხმიათ თავსა. კარვები წაუქცევიათ, საბნები წაურთმევიათ: აი ჩვენ ავდექით, თქვენც ადექით და გასწით შინაო. ყოფილა წეწვა, ყოფილა გლეჯვა, წყევლა-კრულვანი, გინებანი გაუგონარნი. გაუმარჯვნიათ მხედრიონელთა. გაურეკიათ. უღვენიათ ეგნატეს ძეგლამდისა. სასახლის კარვებში ჩაფენილა მდედრიონი: ვიწვებიც ჩვენცა, ვიშიშვილებთო, ვიდრე მხედრიონი არ შესწყვეტს შიმშილსაო. თანაც გადაპყლიხართო, — შეუთვლია მხედრიონსაცა პრეზიდენტის ნუგეში. ჩვენ ვაყვაცურ შიმშილს გიჩვენებთო, — უთქვამს ჯაბასა, — ეგ დიაცური შიმშილი რა არის, დიაცები რო დიაცებია და ვაყვაცებიც რო ვადიაცებულანო. მისდგომიან უცხოელი ჟურნალისტები: აბა ეს ვაყვაცური როგორი რა არისო. ძაფით პირაკერილი მოშიშვილუ ენახათ პრეზიდენტის სასახლესთანა, შერიგდითო, ეს მოუწოდებდა ორივე მხარესა. მისულან, მისდგომიან: ახალგაზრდობაში თურმე ქურდი ყოფილხართ, „რამკიანი ქურდი“, რევოლუცია რამ მოგაფიქრათო. ჩემ დროს ქურდობა პროტესტი იყოო, — თვალიც რო არ დაუხამხამებია ჯაბასა, — ან კომკავშირში უნდა წასულიყავი და სამშობლო გაგეყიდა, ანდა ჯიბეზე უნდა გევლოო. სხვა გზა არ იყო. მე მეორე ავირჩიეო. ამასთან ისიც ნუ დაგავიწყდებათ, რევოლუცია რო ქურდების მოგონილია. მეტსაც გეტყვითო: ავაზაკი იყო ლენინი, ავაზაკი იყო სტალინი, სხვა წვრიმალ ავაზაკებს ნულარ ჩამომათვლევინებთო. გადაუციათ დასავლეთში ჰაიპარადა: რევოლუცია ქურდების მოგონილიაო, — გადაუციათ, მოსდებია მთლად დასავლეთსა, აღმოსავლეთსა, ყველა კონტინენტსა. მოსდებია. მოჰფენია. ეს უკანასკნელი აკორდია ცივი ომისაო.

კარვები მაინც აუშლიათ ოპერის ბაღშია, ოპერა რო აჯანყებულა: მოგვწყვიტეს ხალხსაო; აქ ეს კარვებით, აქვე ეს გამზირი ჩახერგილიო, მოგვწყვიტეს ხალხსაო; ვითომ მანამდის თავს იკლავდა ხალხი ოპერაში სიარულითა. არც თავს იკლავდა და აღარც ახსოვდა. მაინც ველარ აპხირებია პროფესორი ხელოვნებასა. ამდგარა. გასცლია. გაუცლია თანამოძმენი. მერე ციხეში მიუბძანებიათ, ვისაც ვერსაით ველარ გაუსწრია.

ჯაბას გასწრება არც უცდიაო. საკანში ადგილი მოეცალათ ფანჯარასთანა. დაეწიოკებინათ მხედრიონიო, ზეიმობდა მღვდრიონიო. სასახლის კარვები მაინც არ დაშლილა. მიდიან. წვებიან. მოდიან. იცვლებიან. ეგებ რო ყველას მოუწიოსო. „მე არა!..“ „რა ბრძანეთ?..“ „ჰო... არაფერი!..“

შეჩერდებიან ხაშურშიცა.

უკვირთ: ეხლა არ იყო შევისვენეთო.

ზოგს უკვირს, ზოგს არა. ზოგი გადადის, ზოგი რჩება. გადახტებიან გოგო-ბიჭიცა. წაირბენენ. შეჩერდებიან. მიუახლოვდებიან ერთიმეორესა, ლამის რო შუბლი შუბლს მიედება, — ეგრე იტყვიან, გაიცინებენ, წაირბენენ მერე ისევე. და უცებ სულაც მიიკარგებიან. არ უნდა დაეთმო. მაგრამ როგორაო: დაითრია ისევ პირველმა თაყვანისმცემელმა. გადაჰხედავს. უცქერის. უცქერის. ის ინაბება. ინაზება. ვითომ ვერცა ვგრძნობო. სარკმელს ვილაცანი აკაკუნებენ. ისინია. ისინი, რიკოთში რო მიიპატიყეს. შეჩერებულან ისინიცა. თათბირიაო თუ რალაც ამისი მსგავსი. ითათბირონ. ამას თათბირები არ ეხალისება. ეტყობა — არც იმათა. ჩამოდიო, ანიშნებენ. ჩადის. მიდიან. მისდევს. ისევ ბუფეტს მიადგებიან. ხალვათობაა. დაგვისხიო. დაუსხამენ. გადაჰკრავენ. ეამებათ ისევ ისევე. ჯიბეზე ორივე გაიკრავს ხელსა. ეს არა ცხადია. ის ორივე გაიკრავს ხელსა. ცილაობენ. ძიძგილაობენ. არცერთი არა თმობს. აფრთხილებენ თუ ემოქრებიან მებუფეტესა: ჩემგან მიიღე, მაგისგან არაო. არა — ჩემგანაო, არა — ჩემგანაო. ფული რო ჰქონოდა, ეს დაასწრებდა. გამობრუნდებოდა ამაყადა. გამოჰყვებოდნენ გაწბილებულნი. დგას თვითონვე გაწბილებული. ვითომც ვერცა ჰხედავს, ვითომც არ ესმის თუ რა ჰხდებო. კაცია ახლა?.. ვისი ბრალია მერე?.. მორჩა!.. დამთავრდა!..

ამოისუნთქებს ისე ღრმადა, ისეთი შვებითა, რო იტყვიან: ახლა დავიბადეო.

ქალი ისევ თავისთან მიიწვევს: აგერა აი თქვენი ადგილიო. გოგოს უნდა რო წამოიწიოს. ბიჭი დასწევს.

კიდევ სხვა გოგოც დაემგზავრებათ ხაშურიდანა. ჩერდება კარებთანვე. დგას. თვალებს აბრიალებს. ილიმის. მადლობელია. იდგება ასე, ოღონდ ჩააღწიოს თბილისში

დროზედა. რაც უნდა იყოს, კარგი გოგოა. ამას კიდევაც უნდა სჯობდეს, თუ არა და არც ჩამოუვარდება. ეს მაინც არ ეთმობა. ბიჭი აბრაზებს. ბიჭის ბრალია. ერთი კაი პანლური ამოაკვრევენა ბიჭისათვისა, ყველაფერს ახლა ისა სჯობიან. უკვე ხალისზეა, უკვე მეტი აღარაფერი აწუხებს, — ერთი კაი პანლური, — მეტი აღარაფერი. მადლიანი ხალხი მაინც არ დაიღვევა, ცხოვრება რაც უნდა გაძალღებულოყვეს. მადლი გადაგვარჩენს. მადლი გვიხსნის. ერთი პანლურიც არ იქნება ურიგოო. ბორგავს პირველი თაყვანისმცემელი. რალაც არ მოსწონს. ის გოგო არ მოსწონს, ის ხაშურში შემომატებული, ალბათ იმიტომ, რომ მოსაწონია, ალბათ იმიტომ, რომ წარსულს მოაგონებს, ესეც რომ ასევე იტაცებდა თვალსა. საბაბიც ეძლევა: გოგონა იჭმუხნება. აგტობუსი ჰო მიგუგუნებს და მიგუგუნებს, ხალხიც ჰო ლაპარაკობს და ლაპარაკობს, ისე რომ არც აცდის ერთიმეორესა, მაინც გამოარჩევს თუ სად მოხვედრილა, ეტყობა, რომ არ ეჭაშნიკება. ესეც ატყობს თუ ვინა ბრძანებულა, ესა ესეგი, ეს პირველი თაყვანისმცემელი. ატყობს თუ არა, საბაბია, შარი რომ მოსდოს:

— ვისი ხარტ ქალიშვილო?! — შესძახებს მრისხანელა.

ის ერთი შეცბება. შეიბრხევა. ჭმუნვას გადაიყრის. გაიციანებს მომხიბლავადა. ენას მოიჩლიქებს:

„დედიკოსი!.. მამიკოსი!.. პაპიკოსი და ბებიკოსი!..“

ლუო იცინის. ქალი ბრაზობს. ქალი სისინებს:

„ბუტჩისტია!..“ გუგუნნი ახშობს სისინსა ქალისა. ახშობს სიცილიცა სხვათა.

„რაც გნებავთ ბრძანეთ, ოღონდ ნუ იტყვი, რომ კარგი არ არის... ნუ!..“ თითქოს ხუმრობსო, რომ არ აწყენინოს.

„ოოოო... რა ხარტ!.. რა ხარტ!..“ თითქოს დასცხრება ქალი. „თქვენ შეგიძლიათ გაიმეოროთ თამამადა: მე იგივე ვარ მარად და მარად!..“

„არა...“ მოისაწყლებს თავსა. „ხოლო თქვენ: არ შეცვლილხართ, რაც მართალია, მართალია“.

„ოი... რასა ბრძანებთ...“ ქალი არ უჯერებს, თუმცა უნდა რომ დაიჯეროს.

მიჰქრიან.

მიჰქრის წუთისოფელი. ამათაც ეჩქარებათ. ვინ ვის გაუსწრებს: წუთისოფელი კაცთა თუ კაცი — წუთისოფელსა: ვინ ვისა, ვინ ვისა!.. ამათ მაინც უნდა ჩაუსწრონ: მიშველეთო, პრეზიდენტი რო ივედრება. გვეშველა ახლა პრეზიდენტი რახან გველირსაო, — ეგონათ. თურმე ეგონათ. თვითონა ყოფილა პრეზიდენტი საშველი. ახალი თავსატეხი გაუჩნდათ. საკითხავია კიდეც რა ელით მოულოდნელი და უცნაური. საკითხავია. საკითხავია. ყველაფერი რო საკითხავია ამ უბადრუკ წუთისოფელში. ყველა კითხულობს თავისი დღენი, მოპასუხებ არავინ არისო. ჯერ მაინც ესაა გადასარჩენი, უმეტესობა თბილისისა გარს რო შემორტყმია, მაინც რო შიშობს, მაინც რო იხმობს მთლად საქართველოსა იმერ და ამერა; მსოფლიოს იხმობს. იხმობს და სძრახავს: ჩემი არ გესმით, ჩემს მტრებს უჯერებთო, მე გელაპარაკებით, მოსკოვს უსმენთო. პო ჰხედავთ ინგრევა. და ეს იყო სწორედაც საშიშროებაი ახალი, ნგრევაი ესე ატომური სახელმწიფოსი, დასაწყისი აპოკალიფსისა; ეს იყო, ეს იყო, და მისჩერებოდა ყური და თვალი მსოფლიოსი; აცა, რა გველის: ის დაინგრევა და ჩვენ გადავრჩებით თუ ის დაინგრევა და ჩვენც დავინგრევითო, — მისჩერებოდა, მისჩერებოდა მოსკოვსა ცხადია. ამას ესა სწყინდა: მე მიყურეთო; ანთუ რა სწყინდა სულერთია: მომეშველეთო. თუ უშველიან, — როგორც დაარიგეს უნდა ეყვირათ: „ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!..“ ანიშნებდნენ და უნდა ეყვირათ. გდიდშივე ავარჯიშეს თეატრის მოედანზე, ანთუ გაიარეს რეპეტიციები, თეატრს როგორც რო შეეფერებოდა. თუ უშველიან. სხვაც გამოჩნდება. იქ გვეტყვიანო. კარავში მაინც არ დაწვება. არა. ეს ქალი მაინც რას შეუჩნდა. აიცილებს როგორმე. ბიქსაც აიცილებს. ის გრგო?.. არა. კარავში მაინც არ დაწვება, ორივეც რო გაუძვრეს ხელიდანა. ყვირილით იყვირებს, თეატრშიც გაჰყვირის. ყვირილი არაფერი თუ ეშველება რალა თქმა უნდა. ლამის გასრისოს 2 სექტემბერმა. ლამის მოსკოვის პუტჩიც დააბრალებს. აშანაც აურია ჯერ ეს დაულაგებელი ხელისუფლებაცა. 2 სექტემბერიც

მალევე მოჰყვა. თითქოს ერთადაც მოეფიქრებინოთ. 9 აპრი-
ლი მოგვივლინე ხელმეორედან. იმპერიამ რაც რო დაგვაკლო,
შენ შეგვისრულეო. შესძახოდა ოპოზიციანი, მუშტმოღერე-
ბული შესძახოდა. თქვენი ბრალია, თქვენ მოამზადეთ ეს მო-
რიგი პროვოკაციაცა ემისრებთან ერთადა, — გრგვინავდა
პრეზიდენტი, — ხალხი არ დაგიტომობთ, გამოლვიძებული
ხალხიო. გამოლვიძებული. თვალებს იფშენეტდა გამოლვიძე-
ბული: რას ველოდით და რა მოგვევლინაო. მოსკოვი ჰქუხდა,
მოსკოვი გრგვინავდა: 2 სექტემბერი, 2 სექტემბერიო, რადიო,
ტელევიზია, პრესა უამრავი, დიპლომატიური არხები თუ სა-
დაზვერვო არხები რუსეთისა ობობასავით მოსდებოდა მთლად
მსოფლიოსა: ეგეც მაგათი დამოუკიდებლობა, ორ დღეს ვერ
გასძლეს, საქართველო აირიაო, კავკასია აირიაო, მოაკლდა
თუ არა ჩვენი ხელიო. ქართული რადიო ცხინვალამდისაც
ველარ აღწევდა, ველარც სოხუმამდისა, ვერც ტელევიზია, ხო-
ლო ქსელები საიდუმლო სამსახურისა, აქაურიცა რალა თქმა
უნდა, კვლავ მოსკოვს ეპყრა სიმტკიცითა შეუვალითა. და
აწყდებოდა გალიასა პრეზიდენტი და ბორგავდა და ბრუნავ-
და ერთადგილასა და მიეშვირათ ყურნალისტებსა თავიანთი
მიკროფონები და გადავცემთო, ირწმუნებოდნენ, და იქ სხვა
ხმები ირეოდა, ეხლებოდა, ნთქავდა, ნთქავდა ხმასა ამისასა.
და ბობოქრობდა მიტინგები ამერ და იმერა: გელალატობს და-
სავლეთი, 21-შიაც გვილალატესო; ბობოქრობდა: „ზვი-ა-დი!..
ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!..“ აღარ გამეორდეს 21-ო. იყვირებს.
იქაცა ჰყვიროდა, თბილისშიც იყვირებს. კარავი არა. ბობოქ-
რობს ხალხი. კარვებს აიტაცებს, გაატანს ქარიშხალსა. ბო-
ბოქრობს. ბობოქრობს. ბუნება არა. ცოტა წამოწვიმა რო და-
სავლეთში, ცოტაც წამოფერფლა, თოვლი ცხადია. თოვლი
რო იყო, მიჰხვდნენ მხოლოდლა. აქეთ არაო. მშრალობდა აქე-
თა. დღეები მზიანი. ღამეები მთვარიანი. მთვარიანი. მიბნე-
დილი. რომანტიკული ფერებითა. ვული რო გიდულს, ცრემ-
ლი რო ჩამშრალა. მთაწმინდის მთვარე. და აღაშფოთებდა
ხალხი ასეთ ღამეებსა. დღეებსაც ხალხი აღაშფოთებდა უარე-
სადა რალა თქმა უნდა. ბუნება დამფრთხალიყო. მიმალული-
ყვნენ მეუფენი სტიქიათა. მიმალულიყო ელიაი. მორიგე
თვლემდა. ავარდებოდა თუ სადმე ხანძარი, ინგრეოდა თუ ის-

პობოდა, სისხლი მოსჩქეფდა თუ ნადგურდებოდა, ხალხის ხელითა, მხოლოდ ხალხისა, — აეგო და ანგრევდა; ანთუა ერთად ამოესუნთქა, ერთად დაებერა, წარღვნა მოჰყოლოდა ხალხის ერთობლივ ამოსუნთქვასა. მიწაც იძროდა, ბარში ჩამოჰქონდა სოფლები მთებიდანა. ესეც კაცთა მანქანებია. ბუნების ბრალი არ არისო. ეწერა. ნარკოტიკებიც იგივე კაცთა მონაგონია, შიდასიკა აგრეთვე, ყველა სხვა ჭირიცა, რაც რო მოვლენილა, რასაც რო ელიან. და ნანობს ღმერთი: აღამიანი რად გავაჩინე, გამინადგურებს ღედამიწასა, სამყაროს მშვენებას გამინადგურებსო. ნანობს. ნანობს. გვიანდაა თითზე კბენანი.

გაერთიანდით. შემომტკიცდით. დაგვაცადეთო.

ძმამ ძმა დაინდოს, მამამ შვილი. დაგვაცადეთო.

ყველამ აკეთოს თავისი საქმე. დაგვაცადეთო.

მოშალეთ ეს მიტინგომანია. დაგვაცადეთო.

დაპყარეთ იარაღი უკანონო დაჯგუფებებშო. დაგვაცადეთო.

კვლავ დავდგეთ ერთადა, ისევ ისევე, 9 აპრილი რო მოგვაგონდებო.

ის საცოდავი 9 აპრილი.

იღვა გატვრენილი. გაჭედილი მოედანი. გამზირი გაჭედილი. ნემსი რო არ ჩავარდებოდაო. თითქოს სუნთქვაც გაკმედილიყო თუ შეხუთულიყო. ჰაერი მართლაც შეხუთულიყო. არ ირხეოდა. იღვა. ელოდა. ჰაერიც იღვა. აფრთხილებდნენ: დაიშალენით, უბედურება გველოდებო. აიმედებდნენ: მოდით, შემოკრბით, ერთად ვიქნებით, ბუზსაც ვერავინ ვერ აგვიფრენსო. აფრთხილებდნენ. აიმედებდნენ. მერე დაობდნენ: ვინ უფრო მართალი იყო ჩვენთაგანო. დაობდნენ. იღავებდნენ. ცოდოს არავინ აღიარებდა. ირწმუნებოდნენ: ღმერთი გვწამსო. ცოდოს არ აღიარებდნენ. ღმერთი სწამდათ. დაიკიდეს ჯვრები. დაგვინახეთო. დაიკიდეს. დაიკიდეს. და იღვა ჯარიცა გატვრენილი ლენინის ძეგლთანა. ძეგლიც ჯერ იღვა. ჯერ ხელი ისევე გამოეშვირა: მიდით, დაჰკარითო. ჯერ იღვა გატვრენილი ჯარი ცხადია. და აღიოდა სუნი არყისაი. გარს ეხვეოდა ძეგლსა ლენინისა. მისცურავდა ძეგლი სუნში არყისაი. კოჭრის ნიავი გამომხრჩვალყო. დაიშალენით, უბედურება გველოდებო, — ხელისუფლება აფრთხილებდა. არ და-

უჯეროთ, — მრისხანებდნენ მოთავენი 9 აპრილისა, გვე-
ყოფა მონობა იმპერიისა, გვეყოფა მონობა მარიონეტებისათ.
არ დაუჯეროთო. არ დაუჯეროთო. არა ტყუოდნენ ამჯერადა
მარიონეტები, ძლივს ერთხელ მაინც ამბობდნენ მართალსა.
შემორტყმულიყო გარშემო ტანკები. შემტვეი ნაწილი წინ
წამომდგარიყო. უკან ჰო ჯარიო. გასუსული. ალესილი ბარე-
ბითა, გაზის ბალონებითა. გასუსული. გასუსული. დროდადრო
რო ამოისუნთქებდა და შემოიჭრებოდა გამზირზედა სუნი არ-
ყისაი, სუნი ჩექმისა. რალა გაზის ბალონები უნდოდათ. არ
დაუჯეროთო. საოცარია. არც პატრიარქს დაუჯეროთო. ჰა?!.
ჯვრები დაეკიდათ. მოიჭრა იგი სიონიდანა გულამოვარდნილი:
ესაა მეუწყა, სისხლი მეჩვენა და სისხლი მეუწყაო. მე გამომ-
ყვეით, სიონს მივმართოთ, სიონს ვევედროთ, ეს უბედურება
აგვაშოროსო. ფეხი არ დასძრათო, — ეს იგივენი არ დაა-
დიდნენ, — ვერ შეგვეხებოიან, ერთად რო ვდგავართ, გულ-
დაგულ ასე რო შეგმჭიდროვებულვართო; რკინის ლოგიკააო,
იტყვიან ხუმარანი, რო არ შეესაბამებოდა არცა მოვლენებსა
ნგრევისა, არცა მაგალითებსა წარსულისა, არცა ჭკუა-გონე-
ბასა ის ისაა ლონდონიდან დაბრუნებულთა. ამათ ეგონათ:
ასე თუ ვიდგებით, თავისუფლებას გამოგვიგზავნიანო. ამათა.
ამათა. აჩქარებულთა. იმერელმაო დაფქვა მოითმინა, გამო-
ცხობა ველარაო, — ქართლში იტყვიან: ნახევრად ცომი ამო-
აქვთ ჰადი კეციდანაო. და ივედრებოდა პატრიარქი და ატყა-
ბუნებდნენ ფეხებსა მეაპრილენი და დავიწყებოდა ხალხსა 9
მარტი, ასევე განწირული, ასევე უბედური, მაშინაც ცდუნე-
ბული. დავიწყებოდა. და დაეყრდნო პატრიარქი კვერთხსა:
რაზან არ იშლით, მეც აქვე ვრჩებიო. გაიხარა ხალხმა. და ფე-
ხებს აღარ ატყაბუნებდნენ მეაპრილენი. და გამოებერათ
მკერდი, მუცელიცა: კარგად დაგვინახეთ, ეს ჩვენ გახლა-
ვართო.

და მოიწევდა სუნი ლენინის ძეგლიდანა.

მოიწევდა: უფრო მძაფრი, უფრო შემსუთველი.

ეხ, სადღა იყო კოჯრის ნიავი!..

და დაიგრუხუნა პირველმა ტანკმა და აპყვნენ სხვანიცა და
აეწყო ჩექმებიცა და დაიჭრიალა აზჯარმაცა. აქ ვითომდა არა-
ფერიო. თუმცა ტანი გრძნობდა, გული ვერაო, გონებაც ვერ

მოკრებილიყო. და იდგა ფარაი და მიერეკებოდა მწყემსი კეთილი და არ იძვროდა ფარაი იგი და დამორჩილებოდა მწყემსსა ცრუთა და იდგა განწირული და იდგომებოდა ამგვარადა და დაიქანცებოდა და წალასლასდებოდა ყველა თავისთვისა; თღონდ ესაა, რო ვერ მოითმენდა ტრიუმფატორი ლონდონისაი, ვერ მოითმენდა, მოსკოვს დაბრუნებისასაც რომ ელოდა ტრიუმფსა რაღა თქმა უნდა, ვერა ვერ მოითმენდა, და ვერც მოითმინა; ვერც მოითმინა და ბრძანა კიდევაცა მრისხანებითა ტრიუმფატორისა, მრისხანება რომ ჩაშხამებოდა; რომ არც ებრძანა, შემოჰხვეოდა უკვე მსხვერპლსა არწივის კლანჭები. შემოჰხვეოდა. ყალპს იდგა ტანკები, ყალპს იდგა ჯარი გალესილი არყითა და სიძულვილითა და ხელი სისხლიანი, ტორი სისხლიანი შემართულიყო მწყემსსა კეთილსა და კრავთა ზედა. რომ არც ებრძანა. და მერე ეძებდა დამნაშავეთა და აწინაურებდა ამასრულეებელთა, ვინც რისხვად დაატყდა მდუმარე აღამიანებსა, სანთლები რომ ეპყრათ ხელთა, პირჯვარს რომ იწერდნენ, ზეციური გამოძახილი რომ ეგონათ ხრიგინი ტანკებისა, დგრიალი ჩექმებისა, წყრიალი ბარებისა. ეგონათ. ეგონათ. ბევრი რამ ეგონათ. კვნესანი პირველი, სისხლიცა პირველი იგივე ზეციური მინიშნებანი ეგონათ. მხოლოდღა ბრმები მიჰხვდნენ, რისხვა რომ დაატყდათ, ჯერ ბრმები მიჰხვდნენ, და შემოსძახეს სიმღერაი თმახიანი, არ შეგეშინდეთო: ცხრა ლახვარი რომ დაგვარტყან ცხრაჯერ გულში, მტრის ჯინაზე ცხრაჯერ მწარედ გავიცინებთო. მიჰხვდნენ. შემოსძახეს. და აპყვა ხალხი. აპყვა სიმღერითა. სიმღერაზე გადადიოდა ტანკები. ჩეხავდა სიმღერასა გააფთრებული ჯარი. ჰხუთავდა სიმღერასა თავმოხდილი ბალონები გაზისა. მალღა გუგუხებდა რეაქტიული თვითმფრინავები, ბარემ სულაც რომ ჩაექციათ ქალაქ-თბილისი. ბარემ სულაცა. მთლიანადა. ერთიანადა. და სდიოდა სისხლი სიმღერასა, ღვართქაფადა სდიოდა. მწყემსი კეთილი ღრუბლებში შეჰბურეს ანგელოზებმა. მწყემსნი მაცდურნი განარიდა საფრთხესა ეშმაკმა. და იელიტებოდა ცხოვარი უბედური, ალალი, მინდობილი, დაჯერებული. შემდორებული და იელიტებოდა. არ დაიშალოთო. იელიტებოდა. სადღა ვინ იყო, ვიღა ბრძანებდა?.. მოჯადოებული იელიტებოდა. აღარც გონე-

ბაო, აღარც გულიო, ტანილა აიტანა შიშმა. შიშმა მოჰანტა ხალხი შეძლორებული. და მერე სათითაოდ მისდევდნენ ტანკები, როგორც რო მწევრები დამფრთხალ კურდღელთა. და აქეზებდნენ მარეკები, ჭყვიროდნენ მარეკები, ბლაოდნენ ლოროტოტონი. მოქარბებულოყო შუქურები. რამჟა ბრდღვიალებდა. და მოსჩანდა ყოველი ლოყებიდანა, პარტიერიდანა, ამფითეატრიდანა, ქანდარებიდანაცა. მზად გახლდნენ მსახურნი მოსკოვისანი და ჰგზავნიდნენ უკვე პირველ პატაკსა: ხალხი შეაწყდა ერთიმეორესა. არის მსხვერპლიო. უბედური ხალხი. „მდგომარეობა კონტროლს ექვემდებარება“. ჰგზავნიდნენ. ჰგზავნიდნენ. და მშვიდდებოდა დაბრუნებული ლონდონის ტრიუფიდანა. მშვიდდებოდა. თუმცა აღარ შესდგა მოსკოვის ზეიმი, ზეიმი დაბრუნებისაი, მაგრამ და რაო, — ჰღირდა მაინცა შურისძიებადა, ქართველების მოთვინიერებადა ჰღირდა. ის ამას თავის გამარჯვებად მიითვლიდა. გამარჯვებადვე მიითვლიდნენ მწყემსნი ცრუნიცა. ვალალებდა მწყემსი კეთილი. ცხოვარი გაყლექილი. ცხოვარი დამფრთხალი. ვალალებდა მწყემსი კეთილი. შეგროვდებოდა კვლავაცა ცხოვარი, ასე ამგვარად რო დასწესებია: ფარად შეგროვდებოდა, აებნეოდა დროდადრო თვალი, გაუსხლტებოდა მწყემსსა კეთილსა, აპყვებოდა მწყემსთა მაცდურთა. აებნეოდა დროდადრო თვალი. და. ვალალებდა მწყემსი კეთილი.

დახეთქილიყო მთაწმინდის ქედი,
მახათაცა,

გორმახებიცა ნაძალადევისა,
დახეთქილიყო გამზირები, ქუჩები, მოედნები.

საგვგლახო მაინც ის იყო, მთაწმინდა რო დახეთქილიყო:
დაშლილიყო ერი.

პარტიებად დაშლილიყო. ერი, სამშობლო-სახელმწიფო პარტიად თუ ითქმის, ითქმის მხოლოდ ერთი პარტიადა. ფრაქციები?.. კეთილი ბატონო: გაიყოს მხოლოდ ორ ფრაქციადა: კონსერვატორები და ლიბერალები. ორადა. ორადა. მესამე უკვე ზრწნის დასაწყისია, მესამე — უბედურებაა. „როგორც უფალი სამშობლოც ერთია ქვეყანაზედა“. არ ედავებოდნენ რაფიელ ერისთავსა. სიმართლე უფრო მალა არის, ვიდრე სამშობლო, — ბრძანებდა ბ-ნი მამარდაშვილი. ედავე-

ბოდნენ ბ-ნ მამარდაშვილსა. მრგვალები ედავებოდნენ. ასსამოცი პარტია აბურთავებდა სამშობლოსა. ერთი მოედანი. ერთი ბურთი და ასსამოცი გუნდი. ღმერთო დაგვიფარე!.. „როგორც უფალი, სამშობლოც ერთია ქვეყანაზედა!..“ ღმერთო დაგვიფარე!.. და მატულობდა და მატულობდა გუნდები, სამშობლო არა. ფლეთდნენ სამშობლოსა და აბურთავებდნენ ნაფლეთებსა. ფუტკარმა იცოდა. ფუტკარმა იცოდა: ოჯახი რო ერთი დედა გახლდა, ერთი, ერთადერთი. ცრუდებები უბედურება იყო. ფუტკარმა იცოდა. იცოდა. იცის. თავთავის ამალას მოიკრებენ ცრუნი დედანი და შეესევინან ერთიმეორესა ჟინითა, ვნებითა გაბატონებისა. მწერის ვნებითა. მწერის ჟინითა. შეესევინან. გაანადგურებენ. სკაში ჩაცხრება შფოთის ზუზუნი. სკაში სიცოცხლე ამოიკვეთება. მწერული ჟინია ასე დაუმცხრალი. მწერი ჟინია. მეტი ჭკუა არცა აქვს მწერსა. თუმცა არაო, — იმდენი ჭკუა მაინც მოეპოება, ორ-სამს რო არ აღმატება ცრუდელი, ასსამოცი არც გაგონილა, ამას ფუტკარიც ვერ წარმოიდგენს, შხამით გატენილი ფუტკარი. შხამით გატენილი. ეტყობა კაცი უარესი შხამია, უარესი ჟინი; ვნებაი უარესი. ასსამოცი პარტია, ასსამოცი ლიდერი, ერთს რო გაუსწვრია და ვერ აუტანიათ. ერთი უთუოდ ყოველთვის გაასწრებს, ვინც უნდა იყოს სულერთია, იმ ერთს დაესევა უთუოდ დანარჩენი. ვნებაა, ჟინია, ჭკუა რო ვერ დაიმორჩილებს. დაესევაო და დასევიან. ის ლიბერალი ბურთივით მრგვალიო, — მეტი ვერა ჰკადრა კონსერვატორმა ლიბერალებსა: ის ლიბერალი ბურთივით მრგვალი. მართლაც მრგვალი გახლდა სახითა, ტანითა, ცალცალკედაცა, ერთიანდაცა. დაჰხატა პოეტმა და ლანძღვაც ეს იყო. უფრო მეტადაც ვერ გაიმეტებდნენ ერთიმეორესა. სამშობლო იყო ღვთაებაი ორივესათვისა, ორივე სამშობლოს ესაჭიროებოდა. არცერთი ამათვანი არ ესაჭიროებოდა სოციალ-დემოკრატებსა, სამშობლოც არ უღირდათ არაფრად. არაფრად. არაფრად. და სჩეხავდა სამშობლოსა, სპობდა უკეთეს მამულიშვილთა და ქილიკობდა: ტყვეს როცა სჭრიან, ნაფოტი ცვივაო. ნაფოტიც ის გახლდა, ის ლიბერალი ბურთივით მრგვალი. ზნეობა დაეცა. ზნეობა დასცა მესამე პარტიამა, მესამემ დასცა, მესასამო-

ცე რალას მოიტანდა?..

„თქვენ უნდა გვასახელოთ!..“ ამბობს პირველი გდიდელი თაყვანისმცემელი.

„მე როგორ?!“ ეს შეიშმუშნება. ცოტას გაიწევს. მხარით მისწოლია ქალი.

„აქ როგორცა!.. თქვენ რო გისმენთ, გული გადაეხსნება ადამიანსა...“

და გადაეხსნება გული ჩქოლა ქალიშვილსა, როგორც გადაეხსნა იმ პირველად, — გადაეხსნა თუ გადაუხსნა, რაცთუ რა იყო, ისევ იმგვარადა, — ამოუცვივა ჩქოლა ძუძუები. დაეწაფება. თვალი წინ გაურბის. ამომატებული ქალიშვილი დამდგარა ზურგითა, სკამი რო დაუთმო — კეფა მოუჩანს. მხოლოდ ყმაწვილი ეცემა თვალშია. ზეზეა. თვალებს შეაფეთებს ისიცა. ოჰ!.. აქამდის აზრი ვერ მიატანა. კლარნეტის — დამკვრელი. კულტურის სახლის ანსამბლში უკრავდა. მოიყვანეს ერთხელ თეატრშიცა. თვალთ აღარ დამანახოთო. ეს ამან დაუტია ადმინისტრატორსა. გაუგონეს თუ შტატი ვერ გამოუნახეს, სულერთია რალა თქმა უნდა, ამას აღარ მოუკრავს თვალი. სოხუმის ანსამბლიდან გადმოეყვანათ. ანთუ უფრო ნათელი რო იყოს: გამოეძევებინათ სოხუმის ანსამბლიდანა, — ქართველი რალა ხარო. ვაგლახ!.. შეჰკედლებოდა გდიდის ანსამბლსა. ეცნო. აქამდისაც იცნობდა. თმა მოეშვა. მხრებზე ეყარა. მოუკვერცხია. წვერიც სუფთად მოუპარსია. გაყმაწვილებულა. ყმაწვილიც არის რალა თქმა უნდა, მაგრამ ის დროა: ყმაწვილები რო ბერიკაცობენ, ნაადრევად დაბრძენებულან, წვერი მოუშვიათ, გაბანჯგლულან, პირს არ იბანენ, ფრჩხილებს არ იწმენდენ, სამშობლოს ფიქრით შევწუხებულვართო. ეს მაინც არ მოსწონს. ამას არ მოსწონს. არც იმას მოსწონს: ძველმოდური არტისტიო. მოახსენებდნენ იმისებურადა და იმისებურადვე ჩაიქნევდნენ ხელსა. იმისებურადვე. რა გაუჭირდებოდათ არტისტებსა. გდიდის თეატრი მაგაზე აწყობილა, ეგ მიჩანჩალებს და თეატრიც მიჩანჩალებს მაგასთან ერთადაო. სტურუა!.. აი ვინ გვინდა. აჰყვა დირექტორი თეატრისა. აჰყვა და ვერც აჰყვა: ვერა სდია სტურუასა საზღვარგარეთა. დაბრუნდა როგორც იქნა, შეჰხვდა როგორც იქნა. შორს და-

იქირა: მე არა მცალიანო, — არც ისე შორსა: ჩემს მოწაფეებს გამოგიგზავნითო. სამი გაუგზავნა. სამი სპექტაკლი წამოიწყეს ერთდროულადა. სამივე ჩაუვარდათ ერთდროულადა. „სტურუა!..“ იჯდა პარტერში და ხითხითებდა ესა: „სტურუა!.. ბისსს!..“ ტებებოდა. ტებებოდა. მაინც ვერ შეურიგდა თუ აღარც შეჰხვედრია და აი: თვალებს აბრიალებს, — ნადავლი ჩემია, არ მომეკაროთ. ვნახოთ!..

„თქვენ რო პირველად გამოხვედით შიტინგზე...“ მხარი აწვება ისევ ისევე.

„ბატონო!..“

„თქვენ რო პირველად გამოხვედით შიტინგზე, თქვენი ანტონიოსი წარმომიდგა თვალწინა...“

„ოოოოოოოოოო...“

„რატომ აღარა თამაშობთ ანტონიოსსა?!..“

„რალასა ვთამაშობთ?...“ იკითხავს. შეიცდის. და მერე: „ახლა ჩვენ ყველანი ვთამაშობთ ჩვენ-ჩვენსა თავსა: ჩვენცა — მსახიობები, და თქვენცა — მაყურებელი“.

„მე არა ვთამაშობ“, კოპებს შეიკრავს ქალი, „მე თავს დავდებ ჩემი პრეზიდენტისათვისა!..“

„თავს დასდებთ?...“

„თქვენ ნახავთ!..“

„ეგეც თამაში იქნება...“

„რატომ შეურაცხმყოფთ?!..“ თვალეები ცრემლით ევსება ქალსა.

„ო, მაპატიეთ!.. მე რალაც სხვას ვეპასუხებოდით. მაპატიებთ!.. ჰო მაპატიებთ?...“

„გეპატიებათ. არტისტი ჰო ორი ცხოვრებითა ცხოვრობს ერთდროულადა!.. ზოგჯერ მეტითაცა, — სეზონს გააჩნია...“

„ფუფუნებაა ახლა ერთი როლიცა...“

„მე რო თქვენი როლები მახსენდება!..“ მილულავს თვალთა, ქალი ცხადია.

და მისრიალებს იკარუსი. დედოფლის მინდორზე მიფრიალებს. აქაურ ხორბალს უფქვავდნენ თამარსა. ლიახვის ველების პურსაც ურჩევდნენ. პურის გემო იცოდნენ. პირისგემო ჰქონდათ. პურსა სჭამდნენ და პურისჭამა ერქვა ყველაფერსა: სადილსა, სამხარსა, ვახშამსა, ქორწილსა, ქელესსა,

დღეობის სუფრასა. პური ჰქონდათ. და პურისჰამა იცოდნენ. და მისრიალებს იკარუსი. მიფრინავს ლამისა. იქ უკვე დაღლილნი ელოდებიან. მოედანი არ უნდა შეთხელდეს. მისრიალებს. მიფრინავს. დაღლილნი უკვე წუთებს ითვლიან. წამებსაც ითვლიან. სამოცი წამია წუთში, საათში — სამოცი წუთი. არის და არის. ითვალე. იგივე არის, იგივე იქნება, მართალი თუა რაღა თქმა უნდა. რაც უნდა იყოს გაქვავებულა, ურყევქმნილა სიმართლესავითა. ურყევქმნილა. გაბატონებულა ურყევობანი სიცრუისა. რაც უნდა იყოს მხოლოდ შემცვლელნი თუ უშველიან დაღლილთა. ესენი უნდა ჩავიდნენ. ისინი უნდა დაბრუნდნენ: დაღლილნი. დაქანცულნი. გასავათებულნი. დიან იმ შეჩვენებულის სახელობის მეტროსადგურიდანაცა, რუსთაველის მეტროსადგურიდანაცა, აკადემიის გაჩერებიდანაცა, — „ივერიასთანა“ ბრუნავს ტრანსპორტი, რუსთაველი რო გადაკეტილა, — დიან, დიან, ტალღებად გადადიან და ავსებენ სასახლის მოედანსა, ზღვასა თუ ტბასა, — შესაძლოა რო უფრო რო ტბასა: შეედიანებიან და გაედინებიან; დიან, დიან, იყალყებიან, რო გადახერგილა რუსთაველი, იყალყებიან და ისე გადადიან. გადახერგილა. რამდენიმეგან გადახერგილა. პარტიებს შემოურტყამთ თავთავიანთი ბარიკადები და ხალხი იგი, სასახლისაკენ რო მიეშურება მდორდება ამ უბეებშია: თევზი ფაცერში. და ხელობდნენ პარტიები და აფრქვევდნენ იდეებსა და გაჰყვიროდა მიკროფონები და ჩაჰყვიროდა სხვადასხვაი რაღა თქმა უნდა და იყო იგივეი და აგრძელებდა ერთიმეორესა, რადგან რო იყო იგივეი და იგივეი და არც რო მოსწონდათ ერთმანეთი და უფრო მეტი: სძულდათ ერთმანეთი და კიდევ მეტად: პრეზიდენტი სძულდათ. და ხელობდნენ. და ხელობდნენ. იჭერდნენ კიდეცა. იმდენსაც ვერა. აივსებოდა და იცლებოდა უბეები. ტალღები დასცემდა და გადაუვლიდა. მიედინებოდა. მიტორტმანებდა. ტაშიც მიჰყვებოდა. ვაშაც მიჰყვებოდა, „ძირს!“ რო გაისმოდა. მიჰყვებოდა აღმართული მუშტებიცა. მუქარა მიჰყვებოდა. მიტორტმანებდა. მიედინებოდა, უერთდებოდა სასახლის ზღვასა, თუნდაც რო ტბასაო, ქარიშხალი რო ზედ დასცბრომოდა. დასცბრომოდა. ჰლეღავდა. ბობოქრებდა. იყალყებოდა. იმუქრებოდა. ივეღრებოდა. რისხავდა. ადიდებდა. ბრუ-

ნავდა. ტრიალებდა. აღიოდა და დადიოდა. აიმართებოდა და დაეშვებოდა. ავარდებოდა და დავარდებოდა. მოიკუნტებოდა და გაიშლებოდა. მოიკლებდა. და. მოიმატებდა: ორბელიანთა მოედნიდანა. ამოდინდნენ და ამოდინდნენ აქეთ ქაშუეთის მხრითა, იქით მუხეუმის მხრითა: ზანტი კახელები თუ ფიცხი მეგრელები, რო ვერ გაიგებდი თუ რომელი რომელს უსწრებსო. ამოდინდნენ და ამოდინდნენ. მდორდებოდნენ და მდორდებოდნენ. და ესენი უფრო მალე იღლებოდნენ, თავმესაფარი რო არა ჰქონდათ, მოსაფარებელიც რო არ გააჩნდათ; ისევ თავიანთსავე ავტობუსებს თუ ამოუდგებოდნენ, ანთუ მიეყუდებოდნენ სასახლესავე, ანთუ ქაშუეთს მოეფარებოდნენ, გასაჭირმა რო მორიდება აღარ იცისო. ეს აწუხებდა სასახლესა. ოპოზიციას არაფერი არ აწუხებდა. „შორს აქედან ქუჩის ოპოზიცია“, სასახლე მოითხოვდა, „— იოდრომზე, ხუდადოვის ტყეში, მუხათგვერდში!.. შორს!..“ სასახლე ბრძანებდა. არ გაუგონებდნენ. აღარ მოტყუვდებოდნენ. ეგონათ: 28 ოქტომბრის არჩევნებში კომუნისტები გაიმარჯვებნო. ეგონათ. ირწმუნეს. ბოიკოტი გამოუცხადეს. კონგრესი დაირქვეს. კვლავაც ოპოზიცია ვიქნებით ეროვნული ხელისუფლების მოვლინებამდეო. ეგონათ. დაიჯერეს. მოტყუვდნენ. კომუნისტები დამარცხდნენ. ეროვნული ხელისუფლება გამოცხადდა და გაირიყნენ. კონგრესი დაიშალა. დაიშალა. დაიშალა: ვინ ვის გაასწრებდა, ვინ ვის შეასწრებდა მრგვალების ბლოკში!.. ერთგულნიდა დარჩნენ. ხოლო ერთგული რო ყოველთვის ცოტაა, ორგული რო უამრავია, ახლა თავიდან იკრებდნენ ძალებსა, და თუ მოიკრებდნენ, აქ თუ მოიკრებდნენ, რუსთაველზედა, იოდრომზე — ვერა, ხუდადოვის ტყეშიაც ვერა, ვერც მუხათგვერდში რალა თქმა უნდა. და აწყდებოდა ქუჩის მიტინგები სასახლისასა: რომელი რომელს დაიტანდა, რომელი რომელს დასცემდა ძირსა!.. „ზეი-ა-დი!.. ზეი-ა-დი!.. ზეი-ა-დი!..“ გუგუნებდა სასახლის მოედანი. გაბრწყინებულიყო ათასი შუქურიოთა. გუგუნებდა. გაერთბამებულიყო სახეები ძლიერი ელშუქის ქვეშა. ღამიანა. ღლისით კიდევ გამოირჩეოდა კოლხური სახეები, კახური სახეები, სახეები იბერიული, ღამიან აღარა. ხმებიც აღარ გამოირჩეოდა. სქექდნენ

ერთ ხმაზედა: „ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!..“ სვეტდენ და გრიალებდნენ. ქარიშხალიც იყო, ზღვის ღელვაცა, ქვექუხილიცა, რაც გნებავთ იყო: ხალხი ქცეულიყო ჰო ბუნების სტიქიადა. ბუნება ჰო რა: გაბერწდებოდა შემოდგომაი, გაბერწებული ზამთარი მოჰყვებოდა.

და გუგუნებდა თაღები სასახლისა:

„ზვიადი საქართველოა!.. ზვიადი დამოუკიდებელი საქართველოა!.. ზვიადი ეროვნული სახელმწიფოა!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!..“

და ზანზარებდა სვეტები „იმელისა“, ანთუ: ყოფილი „იმეილსა“, ზანზარებდა, ირყეოდა:

„რომელ დამოუკიდებლობაზეა ლაპარაკი, — ოკუპირებულ, ანექსირებულ დამოუკიდებლობაზე?!!!! ვის გაუგონია ამნაირი დამოუკიდებლობა?!!!!.“

ზანზარებდა სვეტებიმეთქი, კედლები ირყეოდა, და იფშვნებოდა ნიკოლაძის ბარელიეფები: მარქსი, ენგელსი, ლენინი, სტალინი, იფშვნებოდა. იფშვნებოდა. ნაფშვნენები დასცვივოდა ორატორსა თავზედა, მხრებზედა. დასცვივოდა. გადაიბერტყავდა. ჩააფრინდებოდა მიკროფონსა ორივე ხელითა და ჩასძახოდა გაბმული ხმითა, ამოუსუნთქავი ხმითა, თითქოს ყანწი აყულიაო, ჩასძახოდა თუ ბუყბუყებდა:

„ვიდრე არსებობს რუსეთის იმპერია, რა სახითაც უნდა იყოს, ვიდრე რუსის ჯარი დაბანაკებულა საქართველოშია, ლაპარაკი დამოუკიდებლობაზე ილუზიაა და მეტი არაფერი. არაფერი!.. არაფერი!.. ილუზიაა!.. ცდუნებაა გულუბრყვილო ხალხისა. ცდუნებაა!.. მიეკუთნოს საოკუპაციო ჯარის სტატუსი რუსეთის არმიებსა, შეწყდეს ოკუპაცია და ანექსია — შეწყდეს!.. აი ჩვენი პოზიცია, აი ჩვენი მოთხოვნილება!.. სტატუსი... ოკუპაცია... ანექსია... სტატუსიოკუპაციაანექსია-ოკუპაციისტატუსიანექსიისტატანექსისტაოკუპაციაანექსია-ნეოკუ... უუუუუუ... უუუ... ა... ი... ე... ო... უ... სსსსსსსსსს... ოკუპაცია... ანექსია... სტატუსი...“

წერეთელიაო.

წერეთელი ტრიბუნაზედა. ჯულამვილი მიუძღვის დემონ-სტრანტებსა ბარელიეფზედა. წითელ დროშას მიაფრიალებს. საღებავი ჩამოუდღლაბიათ დროშაზედაცა. გაჩეჩილ თმაზე-

დაცა. მაინც: წერეთელი ტრიბუნაზედა. პეტროგრადი. წერეთელი მთავრობის დასაცავად მოუწოდებს ხალხსა, სტალინი დასამხობად მოუწოდებს. შორსა, ჩრდილოეთში შებმულა ორი უბედური ქართველი. აქ არა ჰყოფნიათ ასპარეზი, უფრო ვრცელ ასპარეზზე შებმულან, აურჩევიათ დიდი მოედანი ერთმანეთის დასამხობადა. ვრცელი ასპარეზი. დიდი მოედანი. გამოსაჩენი საყოველთაოდა. ყოველთვის რო ასე ირჩევდნენ: სპარსეთში ამხობდნენ ერთიმეორესა, ათენში ამხობდნენ, რომში ამხობდნენ, ბიზანტიაში ამხობდნენ, ამხობდნენ არაბთა კარზედა, მონგოლთა კარზედა, ეგვიპტეში ამხობდნენ ერთმანეთსა, ერთიმეორესა, უბედური შვილები უბედური საქართველოსი, ანთუ ძენი საცოდავი საქართველოსი. ამხობდნენ. ლეწავდნენ. ანადგურებდნენ. და. აღზევდებოდნენ მხოლოდ იმიტომ, რომ დამხობილიყვნენ ისევ თავიანთ მოძმეთაგანა. მხოლოდ იმიტომა. მხოლოდ იმიტომა. უბედური ძენი უკეთური საქართველოსი. წერეთელი ტრიბუნაზედა. პეტროგრადი. მოიერიშეები სტალინს შეჰყურებენ თუ როდის აურიონ მიტინგი. ჟორდანია. ჟორდანიასაცა შურდა თურმე. მერე გამოტყდება მემუარებშია: მე ვურჩევდი თუ რა უნდა ეთქვაო, — წერეთელსაო ესეიგი, კაკი წერეთელსა რაღა თქმა უნდა, — მოსწრებულ პასუხებსაც მე ვურჩევდი წინასწარაო, ვიცოდი თუ როდის რას წამოსძახებდნენ, ვაზუთხებდი თუ როგორ ჩაეჭრაო. მეო. მეო. მეო. უჭირდა ლაპარაკი. იჩემებდა წერეთლობასა. პეტერბურგში. პეტერბურგში. გაეწირათ რო ერთმანეთი, შინაც გაეწირათ. და ბაჯბაჯებდა წერეთელი „იმელის“ კართანა და უხსნიდა ხალხსა:

„...ოკუპანანექსისტატუსკუპანკიკანესტაკაკიკიკაოკუპან-სტატუსი...“

უხსნიდა. უხსნიდა.

ივსებოდა და იცლებოდა უბეი წერეთლისა. ტროტუარი დიოდა, მარჯვენა ტროტუარი. მიღელავდა თავები ნაირნაირი. მილივლივებდა. მილივლივებდა. დიოდა. დიოდა.

ტროტუარი დიოდა.

და ივსებოდა და იცლებოდა უბეი ჭანტურიასი.

და გადმოკიდებულყოფ ალექსიძის თეატრთანა, ჭანტურიანი, ისიც აგრეთვე მიკროფონითა, აგრეთვე ყანწივით რო ეჭირა

ხელშია, ოღონდ ისე რო: თითქოს და აი ფრჩხილზე უნდა დაიბერტყოსო:

„2 სექტემბერი შეფასდება ისევე, როგორც 9 აპრილი და 9 მარტი. სწორედ ისევე. იმ განსხვავებით, რომ მაშინ რუსეთის იმპერიამ დახვრიტა ქართველი ხალხი, ხოლო 2 სექტემბერს — საკუთარმა ხელისუფლებამა. თუმცა ეს არც არის საკუთარი ხელისუფლება. კონგრესი გახლავთ ეროვნული ხელისუფლება, კონგრესი, რომელიც მალე მთელს ძალაუფლებას აიღებს ხელში. გამსახურდიას ეგონა, რომ ტყვია დაუშინა კონგრესსა, სინამდვილეში თავის თავს დაუშინა. ამ სროლით საკუთარი თავი დაახვრიტა ხალხის თვალში და ახლა ის უკვე პოლიტიკური გვამია. ეს უნდა შეიგნოს. ეს უნდა გაიგოს. ამას ჩვენ იმას გავაგებინებთ“. ყანწი ფრჩხილზე იბერტყებოდა. სიტყვებიც ასდევდა. ტანიც ასდევდა. ირყეოდა. იჭიმებოდა. იყალყებოდა. ავარდებოდა თითქოს რომ მოაჯირზე, უნდა გადმოვარდეს თითქოსაო. რალაც დაითრევდა. ჩასვამდა. ჩაკუნტავდა. ამოსტყორცნიდა ისევ-ისევე. დააბზრიალებდა. აცეკვებდა თითქოს მავთულზეო. ხოლო მაინც თუ რაც უნდა ყოფილიყო, ყანწი ფრჩხილზე იბერტყებოდა. იბერტყებოდა. იბერტყებოდა. „პრე-ზი-დენ-ტი!.. ეს იყო ქართველი ხალხის უდიდესი შეცდომა ამ საბედისწერო ქამსა. ხალხი ბრბოდ იქცა. ბრბოს ჩვენ ისევ ხალხად გადავაქცევთ. ხალხი ისევ ჩვენ ამოგვიდგება მხარშია. ხალხს ჩვენ მივიყვანთ საბოლოო გამარჯვებამდე. გამსახურდია-შევარდნაძის ალიანსი დაჰლუბავს ქართველ ხალხსა. ეს ალიანსი საქართველოს დააგდებს ისევ რუსეთის პროვინციადა. ეს ალიანსი... ალიანსი... ალიანსი... ალიანსი... ალიანსი... ალიანსი... ალი-ან-სი... ალი-ან-სი... ალი-ან-სი...“ მიდიოდი და თან მიგყვებოდა. გაიხედავდი: ცეკვავდა. ბზრიალებდა. ბუქნიდა. გაბრიაძის თეატრი. გოგო!.. შებრუნებულა სანახევროდა. ბიჭისთვის ზურგი შეუქცევია. შუბლი სარკმელთან მიუტანია ისე იმგვარადა, ლამის ფოთოლიც რომ ვერ გაეტევა. ხან მიეხლება, ხან შეიჩერებს იმავე ზომაზედა: შუბლს იგრილებს თუ ანცობს თუ გასცქერის მთებსა, ქედებსა, მწვერვალებსა, თვალს აადევნებს სილაყვარდემდისა, — რაც უნდა იყოს, ის იქითაა, გარეთაა. კლარნეტის დამკვრელი დაჰყურებს კეფასა. ხოლო ეს თვითონ უარეს დღეშია: მხარი

ველარ შეურხევი. მხარზე თავი დაჰსვენებია, თავი პირველი მოტრფიალისა. ველარა ფშვინავს მაინცდამაინც ისე ნახადა, მომხიბლავადა ისე, ვერა მაგრამ ვერც უკადრია: გამოაცალოს მხარი. გამოიციქირება ის ბოლოს ამომატებული ქალიშვილი, არგასაშვები თვალით გამოიციქირება, იცინის უხმოდა, თითქოს ნახატიაო, იცინის, დასიცინის: ანთუ ამ ძველ სატრფოსა, ანთუ ამასა, ანთუ ორივესა. იცინის ესეცა, ისევე უხმოდა, თითქოს ისევე ნახატიაო: ორი ფერწერული ტილო, ერთიმეორეს რო მისჩერებია: ჰაი შე არგასაშვებო, შენა!.. ჰა?!. ჯერ თბილისს ჩავიდეთ.

V

„2 სექტემბერს ტყვია ესროლეს ეროვნულ ხელისუფლებასა“, — განმარტავდა პრეზიდენტი, „რუსთაველის ძეგლთან, რუსთაველის თვალწინ. ამით ნიღაბი ჩამოიხსნა ოპოზიციამა. ამით დაამტკიცა, რომ ეს არ არის ჩვეულებრივი ოპოზიცია, ეს შეთქმულებაა, პუტჩია, რომელიც ესწრაფვის, იარაღით აიღოს ხელში ძალაუფლება. გესმის!..“ განმარტავდა: „ეს ნიშნავს: რომ იმპერიული ძალები ისევე მოქმედებენ და ადვილი არ იქნება ჩვენთვის დამოუკიდებლობის შენარჩუნება. გესმის!.. დამოუკიდებლობის მოპოება ჯერკიდევ არა ნიშნავს შენარჩუნებას. წინ კიდევ გველის დიდი ბრძოლები დამოუკიდებლობის შესანარჩუნებლად. გესმის!..“ ესმოდათ, დიოდა რო ხალხი მარჯვენა ტროტუარიდანა გამზირისა, ამოსჩქეფდა რო მეტროს სადგურიდანა, ამოდდიოდა და ამოდდიოდა მუზეუმის მხრითა, ქაშუეთის მხრითა. ესენიც იქით ავიდოდნენ, სანაპიროდანა. დიოდა. ამოსჩქეფდა. ამოდდიოდა. ესმოდა. მზად იყო სძგერებოდა ოპოზიციონერთა ბარიკადებსა. მზად იყო. მზად იყო. ასწევდა. გადააყირავებდა. ახვეტავდა. მიაყრიდა ცხვირპირშია. ბარიკადებს ივლებდა პრეზიდენტიცა. ივლებდა. ირტყავდა. იღობავდა. თვითმცლელებითა. სკრებპერებითა. უამრავი მარკის ავტობუსებითა. იკაროსებითა. უცებ ვერავინ ვერ დაესხმოდა. ხალხიც ჰო ბარიკადები გახლდა. და გამოდგებოდა სვეტებთანა სასახლისაი, საფეხურებზე სასახლისაი, გადმოდ-

გებოდა და განუმარტავდა: „თვითონ ისროლეს წინასწარი განზრახვითა, წინასწარი გეგმითა, მოსკოვიდან გამოგზავნილი სცენარიითა, თვითონ ისროლეს და ჩვენ გვაბრალიან, — აი რა ხალხია ეგ ოპოზიცია!.. განა ეგ ხალხია?!.“ „არა, არ არის!..“ დაიგრიალებდა ხალხი. მუშტს ასწევდა პრეზიდენტი. დაიგრიალებდა. სახე გადაეხსნებოდა პრეზიდენტსა. აი ხალხი, აი იმედი. თუ არ დაიშლიან, ზედ გადაუვლის მაგ ქარაქუცა ოპოზიციასა. პარტიებიც რო ჰქვიანთ!.. პროგრამებიც რო შეუდგენიათ!.. ერთმანეთიც რო არ მოსწონთ!.. ვითომ ერთი ცინგლინი რო მეორესა სჯობდეს, ისევე ცინგლიანსა!.. ბაზალტის ფილების ნატეხებიც ეწყო ჯიბეშია. უნდა ეჩვენებინა. დაავიწყდა. ტყვიაც ისროლეს და ეს ნატეხებიც დაუშინეს შინაგანი დაცვის ჯგუფსაო. ისინი უიარალოდ იდგნენ ერთ კუთხეში, მეთვალყურეებად იდგნენო. დაუშინესო. აცეკვდა ქვები თეთრ ზუჩებზედა, ახლადახალ ზუჩებზედა, ის იყო რო დაუბრუნეს და უფრო თავმოსაწონებლად დაიხურეს, ბაზალტის ნატეხებს არ ელოდნენო. მომიტინგეებს გამოეტენათ ჯიბე-უბეები ამ ნატეხებითა. მილიციასაც დაუშინეს, შემთხვევით გამგლელებსაცა, ერთმანეთსაცა, რო აირივნენ ერთმანეთშია, ანთუ იმიტომა, უფრო იმიტომა, ვითომ მილიციამ დაგვიშინაო. დაავიწყდა. დაავიწყდა. „გესმის!..“ მშენებლებიც მოუსყიდიათ. ამსხვრევენ ძვირფას მოსაპირკეთებელ მასალასაო. იტყოდა ან არცა: რო ამტკიცებდა: ნომენკლატურული, კომუნისტური ინტელიგენცია შეთქმულა ჩემს წინააღმდეგა, ცეკას მდივნების ამაღლა შეთქმულა, ხოლო ხალხი ჩემთან იყო, ჩემთან არის და ჩემთან იქნებო. მარადიულია ერთობა ჩვენო. იტოდა თუ არა, — დაავიწყდა და ის იყო. აღარც მერე გაჰხსენებია. ჯიბიდან ამოჰყარა ბაზალტის ნატეხები ცივცხელადა. ამოჰყარა. მაგიდაზე დაჰყარა და შეაჩერდა მოლოდინაშვილსა: რა უნდა ამას ჩემს ჯიბეშიო. თითქოს რო მხრებიდა აპხუხა მოლოდინაშვილმა, დამჯდარი მხრებით: არ ვიცო, ნიშნადა ამისა. როგორთუ არ იციო. გაწყრა პრეზიდენტიო. ირწმუნებინა. ანთუ რაღას არ ირწმუნებინა: გაუგონარსა, უცნაურსა, გადასარევსა. ეს იმდენიც არაფერია: დაავიწყდა. არ გაახსენდაო. რა გბ-

საკვირია, — ისეთი ტარაბუა დაახვიეს, ეგებ რო თავიც ალარ
ვაჰსენებოდა. დაახვიეს. დაიხვნენ და დაახვიეს.

სულაც დაივიწყებდა ამ ინტელიგენციასა.

ივიწყებდა კიდევაცა.

ვინ დაავიწყებინებდა თავსა?!

და ზიზიზიმებდა რუსთაველი. თვალეზი აჰხვეოდა რუსთა-
ველსა. მართლაც აჰხვეოდა. აქ ეს მეტაფორა არ უნდა გეგო-
ნოთ. შეეხვიათ თავითფეხამდისა, ძეგლი ცხადია. ქათქათა
ტილოში შეეხვიათ. როდისაქეთია. ძეგლის გამოცვლას რო
ეპირებოდნენ. აღარ მოსწონდათ. არც მოსწონდათ. გადაკე-
თება მოენდომებინათ. გაქიანურებულიყო. როგორც ყველა-
ფერი, როგორც ყოველთვისა. ქათქათა ტილო შელანძღული-
ყო. მტვერი დასდებოდა. ჭუჭყი დასდებოდა. არეულიყო წვი-
მა და მტვერი. თოვლიცა, — ვინ უწყის რამდენჯერ დაეთო-
ვა. კალთები ქარს შემოეძანძა. აფრიალებდა ტურტლიან
კალთებსა. წაიღებდა და შემოახვევდა. გასტაცებდა და შიაც-
რიდა. ეთამაშებოდა. ათამაშებდა. ის იდგა ისე თვალახვეუ-
ლი. ქარი ანცობდა, მთაწმინდის ქარი. გადააბერტყავდა
მტვრიან კალთებსა მომიტინგეთა. ხან ბოლო იყო აქეთკენა
მომიტინგეთა, ხანაცა თავი. უფრო ბოლოი. თავი კინოს სახ-
ლთან ერჩივნათ, ანთუ უკვე პარტიათა სახლთანა, კინო რო
აღარავის აღარ აგონდებოდა, — თეატრი ჰო არა, კინოც აღა-
რა. პარტიებსა დგამდნენ. პარტიებს იღებდნენ. პარტიებს უჩ-
ვენებდნენ. უჩვენებდა მოსკოვის ტელევიზიაცა: შეჰხედეთ
თუ რა დღეშია ქართველების სათაყვანებელი პოეტი. ონი-
ლისში. რუსთაველის მოედანზედა; შეჰხედეთ თუ რა რამარ-
თეს ლენინის ძეგლსა ლენინის მოედანზე. რა გასაკვირია, —
ერთმანეთს გასცქერენ ეს მოედნები. შეჰხედეთო: და მიათ-
რევენ ლენინის ძეგლსა. ხელი ახლა მაღლა აეშვირა, ანთუ
ევედრებოდა, ანთუ ემუქრებოდა ღმერთსა. შესაძლოა, რო
ემუქრებოდა: ჩვენ კიდევ შევხვდებითო. ემუქრებოდა.

ამუქრებდნენ რუსთაველსაცა. თვალეზი აჰხვეოდა. შე-
მოფლეთილი კალთებით ამუქრებდნენ. ათამაშებდა ქარი.

სჭექდა მიკროფონი, ხანაცა ხაოდა. ხაოდა ყელი ჩახლეჩი-
ლი სიგარეტითა: როგორთუ ნომენკლატურულიო; როგორთუ
კრიმინალურიო. ყელი ქალისა. სინარჩარე. ალერსის ბუდე.

აფსუსს!.. წარვიდნენ დრონი. გარდასულა პოეზიაცა, „მეგას
ლედვი“ და ებლანდება. სჭექდა თუ ხაოდა: იმ ქვევით გადას-
ცემდა, მიუთითებდა ზევითაცა, — ფილარმონიასთანა, უნი-
ვერსიტეტთანა და ქანაობდა ჯაჭვი, ჟრიალებდა, ასაწყვეტს
იყო: აი და აიგლეჯს, აი და მოიქნევს, აი და სასახლეს შემო-
ერთყმისო. როგორთუ ამალაო, წყრებოდა გაზეთები, ოპოზი-
ციური გაზეთები, დაფრინავდა, დანავარდობდა, შემოსხდე-
ბოდა ქადრებზედა რუსთაველისა, კიკჭიკებდა მრავალმაზე-
და: პრეზიდენტმა არც იცის თუ რა არის ინტელიგენცია; ინ-
ტელიგენცია და კრიმინალური სამყარო არევიან ერთმანეთშიო.
ქიკჭიკებდა. გალობდა. უსტვენდა. გამზირი უსტვენდა. აპხვე-
ოდა თვალები რუსთაველსა. შეჭხედეთ, შეჭხედეთო, — იმე-
ორებდა ტელევიზიის მოსკოვისა: მოდი და თავი მიანებე,
მოდი და ნუ უპატრონებო. გესმის!.. ვის გადაუკიდია ავტო-
მატები, ვინ იტაცებს ავტომანქანებსა, ტელევიზიის მოძრავ
სადგურს ვინ იტაცებს, ვინ დარბის შავნაბადაზედა, შავნაბა-
დადან ზღვაზედა, და პირუტყუ, წალმა რო ველარ შემობრუნე-
ბულან?.. კრიმინალები!.. იკითხავდა პრეზიდენტი და ხალხი
შესძახებდა, ხალხი სასახლისა, სასახლის მიტინგისა. აქ ეს
შესძახებდა, იქიდან სხვა მოჰქონდა ქარსა: ძირს დიქტატურა!..
მოჰქონდა ასხმული მიტინგებიდანა. ემიტინგათ. მიტინგობდა
რო თვითონაცა. მიტინგებისა არ ეშინოდა პრეზიდენტსა. მი-
ტინგებიდან მოვიდა. შეიშნოებდა. მოირგებდა. ცოტა ეს ბა-
რიკადები არ მოსწონდა. შეიარაღებული შავნაბადა არ ეჭაშ-
ნიკებოდა. შეიარაღებული ზღვა არ უჭდებოდა ჰკუაშია. და
ქუხდნენ შეულწეველნი სასახლეშია: დიქტატურა!.. და გრგვი-
ნავდნენ შელწეულნი სასახლეშია: კრიმინალები!.. ქუხდნენ.
გრგვინავდნენ. ხალხი ორივეს იმეორებდა: დიქტატურა!..
კრიმინალები!.. გესმის!.. ვის მხარესაა ჯაბა?.. ვის მხარესაა!
კიტოვანი?.. ვის მხარეს არიან გამოპარულნი ციხიდანა?.. ვინ
გაპყო გვარდია?.. ვინ დაიტაცა სახელმწიფო საჭურველი?..
ვინ უგალობს, ვინ აქეზებს იმათა?.. ახლა ტელევიზიასაც მო-
ითხოვენ, რადიოსაცა, ერთადერთილა გაზეთი შეგვრჩა, იმა-
საც მოითხოვენ; თავიანთი გაზეთები აღარა ჰყოფნით, ასეუ-
ლობით გაზეთები, ამ ერთსაც მოითხოვენ, სრულ განიარაღე-
ბას მოითხოვენ ეროვნული ხელისუფლებისა და ამას უწო-

დებენ დემოკრატიასა. გესმის!.. თუ არ დაანებებ, დიქტატორი ხარ. გესმის!.. თუ არ დაანებებ, დემოკრატიზმს ებრძვი, ებრძვი ვითომ დიად იდეასა; ევროპის ინტეგრაცია რო უკვე დაუმთავრებია თითქოსა და ახლა აღმოსავლეთიც რო უნდა შეიერთოს ბალტიისპირეთიდან იაპონიამდისა. გესმის!.. ჩვენ გვეყო ამდენი შეერთებანი. ჩვენი გზა ერთია, ერთადერთია: დამოუკიდებელი საქართველო!.. ვისაც ეს ესმის, ინტელიგენცია მხოლოდ ის არის. ინტელიგენცია კეთილშობილებაა. კეთილშობილება მოსპეს საქართველოში. დიდიხანია ეს აუწყა ლოლობერიძემა თავის აღმზრდელ რუსეთსა. მოსპეს. კეთილშობილება უნდა აღადგინოს ინტელიგენციამა. კეთილშობილებას ვერ აღადგენს კორუმპირებული ინტელიგენცია. კეთილშობილებას ხალხი აღადგენს, ქართველი ხალხი. „ქართველი ხალხი?!“ — ფრთხილად, ფაშიზმი მოაბიჯებს. დიქტატურა!.. ფაშიზმი!.. — აღარ ერიდება აღარაფერსა ოპოზიციას. აღარაფერსა. აღარაფერსა. და გადასცემს მოსკოვი, მსოფლიოს გადასცემს: ქართული ფაშიზმიო. „სიცრუეა ქართული ფაშიზმი, — უმტკიცებს პრეზიდენტი უცხოელ კორესპონდენტებსა, — წარმოუდგენელია ფაშიზმი საქართველოში. წარმოუდგენელია!“ კორესპონდენტები გადასცემენ მოსკოვის არხებითა. მოსკოვის არხებში იხრჩობა მტკიცებანი პრეზიდენტისა. მიტინგზე არა რაღა თქმა უნდა. მიტინგი გუგუნებს: ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. — ქარიშხალია თითქოსაო, აიმართება მოედნიდანა სასახლისაი და გადაუვლის მიტინგებსა ეზომდისა უნივერსიტეტისა: ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. შეტორტმანდება წერეთელი „იმელის“ კართანა: აი და აპაა გადაყირავდებაო. კუნძიც შეიძლება გადაყირავდეს. ლოდი არაო. დაიგრიხებოდა მიკროფონის ლერიცა მაინცა. აქარდებოდა მიკროფონი. წერეთელი სტაცებდა ხელსა. ჩასძახებდა ქარიშხალთან ერთადა:

„ჩვენ დავანგრით კერპები. ჩვენ მოვსპეთ კულტი. ახალი კულტი ახალი უბედურებაა!..“

„მაგან ჭერ „სამი მუშკეტერი“ წაიკითხოს, „ბაკულას ლორებიც“ არ აწყენს“. დააბარებდა ქარსა პრეზიდენტი. იფშვნებოდა ბარელიეფები „იმელისა“. ნაფშვნენი, მტკერი, გოროხები გადასდიოდა წერეთელსა თავზედა, მხრებზედა.

იდგა გოროხებზე. ფშხენიდა გოროხებსა. დაბაჯბაჯებდა, მე
ვასწავლე მაგათ ყველაფერი: მიტინგობანა მე ვასწავლე, გა-
ფიცებები მე ვასწავლე, პიკეტები მე ვასწავლე, შიმშილობა მე
ვასწავლე და ახლა მევე შემომიბრუნეს. მე კიღევ ვიცი, რაც
მაგათთვის არ მისწავლებია. მე გადავარჩინ ჩვენს დამოუკი-
დებლობას!..“ ირწმუნებოდა პრეზიდენტი.

„ზეი-ა-დი.. ზეი-ა-დი.. ზეი-ა-დი!..“

„შორს ჩვენგან კომუნისტების დამქაში ინტელიგენცია, —
შოლოლოოო...“

„ზეი-ა-დი.. ზეი-ა-დი.. ზეი-ა-დი!..“

კომუნისტობა შეურაცყოფად იქცა. კრიმინალური ერ-
ჩივნა. კორუმპირებული ერჩივნა. კომუნისტური უარესი იყო.
მოწინავე ინტელიგენცია დაირქვა. ერის ნაღები დაირქვა:

„ჩვენა ვართ მოწინავე ინტელიგენცია!..“ მიაწვდიდნენ
რო მიკროფონსა ბ-ნ შენგელაიასა, აცხადებდა.

„ჩვენა ვართ ნაღები ინტელიგენციისა!..“ ქ-ნი ლოღობე-
რიძე აცხადებდა, მიაწვდიდნენ რო მიკროფონსა.

„ქვეყანა ის არის, რაც არის მისი ჰუმანიტარული ინტე-
ლიგენცია!..“ ბრძანებდა ბ-ნი გამყრელიძე.

აცხადებდნენ. ბრძანებდნენ.

ჩაბნელებულიყო მიტინგები ოპოზიციისა. ბრდღვიალეებდა
სასახლის მოედანი. პრეზიდენტის მიტინგი ბრდღვიალეებდა.
ვერა-ვაკე ჩაბინდულიყო. საბურთალო უკუნეთს მოეცვა.
უკვირდა ბ-ნ ბოჭორიშვილსა:

„რას არ იტყვიან!..“ უკვირდა. უკვირდა. „ქვეყნის პროგ-
რესი ტექნიკური ინტელიგენციაა, საბუნებისმეტყველო ინ-
ტელიგენციაა, — მოწინავე ეს არის, ნაღებიც ეს გახლავთ!..
თუ არა და ერთია. ინტელიგენცია ვის გაუყვია?!“ თვითონა-
ცა არტისტობდა ახალგაზრდობაში. თელავში. არც ამისი და-
კარგვა ენება. იარაღსაცა შოულობდა და აწვდიდა სამანე-
ლებსა. ესეცა ახალგაზრდობაში. არტისტობაში. ექვი ვერ
აართვეს. ვერ წარმოედგინათ არტისტისგანა. „თუ განიყოფა“,
განაგრძობდა ბ-ნი ბოჭორიშვილი, „განიყოფა მხოლოდ იმი-
თი: ვინ თუ სადა სდგას, — ვინ მომხრეა, ვინ მოწინააღმდეგ-
ვე?.. ვინ პატრიოტია, ვინთუ გზას ამცდარი?...“ ინტელიგენ-

ტობა მამულიშვილობაა!..“ და ვარვარებდა შუქურები.
ბრწყინავდა შუქურები. ბრწყინავდა სასახლეი.

„ნათლია მე ვარ“, აუწყებდა ბ-ნი გაწერელია, „მე მას მამულიშვილობა დავანათლე. ჩემთან ერთად გახლდათ პავლე ინგოროყვა. რა დაანათლა იმან, მე არ ვიცი. მამულიშვილობა მე დავანათლე, ზვიადი მე დავარქვი“.

„ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!..“ გადაივლიდა ტალღებადა. გადაივლიდა და გადმოივლიდა. აიყალყებოდა. დაასკლებოდა. იფშხენებოდა.

„ხელოვნება უპირველესყოვლისა!..“

„პოეზია უპირველესყოვლისა!..“

აიმართებოდა აჩონჩხილი ხელები უნივერსიტეტის წინა, კიბეზედა. ჩაიმსხვრეოდა. აღიმართებოდა. მიტინგობდნენ პოიკაცა. ისხდნენ თუ არა მიტინგობდნენ. ისხდნენ პროფესორები. სხვანი ყველა ხარისხისანი. სტუდენტები. ვერა-ვაკე: ხელოვნებისანი. „ვგმობთ ტოტალიტარიზმს ჩვენ ქართველი სტუდენტები!..“ ბაბუს ეჭირა ლოზუნგი. მალლა აღემართა. „აგანიოკს“ გამოეჭიმა. „აგანიოკი“ ოპოზიციას თანაუგრძნობდა. ბაბუ სტუდენტად გამოეჭიმა. ერთობოდა. არ ეშლებოდა. დღე პო დღე იყო, ღამე უჭობდათ სამხიარულოდა. მოიცავდა ბნელი. გადაშუქდებოდა უეცრად და შესწყვირებდნენ ეს ბაბუები და ბებიები ბავშვებივითა. ერთბაშადა. გაგრძელებითა. შეიძლებოდა სხვა ლოზუნგიც გამოეტანათ: ჩვენ, საბავშვობადელები, ტოტალიტარიზმს ვერ ავიტანთო. შეიძლებოდა რაღა თქმა უნდა. ისედაც უხაროდათ, მართლაც ბავშვებივითა: სიბნელე რო გამოანათებდა. გადაშუქდებოდნენ თვითონაცა. გამობრწყინდებოდა ძეგლებიცა: ილია, აკაკი. ვაჟა. რაზმაძე. ჯავახიშვილი. მელიქიშვილი. შანიძე. ნუცუბიძე. კეკელიძე. უზნაძე. ჩუბინაშვილი. ბერიტაშვილი. წერეთელი. გამობრწყინდებოდა. ხტუნავდნენ. ჭყვიროდნენ: „აი ვინ არიან ჩვენთან, აი ვინა ვართ ჩვენ!..“ — ჭყვიროდნენ. ჭყვიროდნენ. და. ჩაბნელდებოდნენ ისევ ისევე. იწყებდნენ მერე მდაბიო დედაკაცებივითა. ავიწყდებოდათ ტიტულები. წოდებანი ავიწყდებოდათ. იგინებოდნენ მერე შოფრებზე უარესადა, მამაკაცები რაღა თქმა უნდა, არაფერი რო არ ავიწყდებოდათ, ყველგან რო ასე იგინებოდნენ, შინა

თუ გარეთა, გაბრაზებულნი თუ დამშვიდებულნი, თავსაც იწონებდნენ ახალახალი მეტაფორებითა, უხამსითა რაღაც თქმა უნდა. იგინებოდნენ. იწყევლებოდნენ. გვაწამებს. ერთობა. სადისტია. კატებზე ერთობოდა. ახლა ჩვენზე ერთობაო. დაიჭერდა კატებსა. გაავსებდა ტომარასა. აათრევდა სახურავზედა. ისროდა იქიდანა. კატების ცოდვით იწვოდა მთელი უბანიო. იტყოდნენ ჩამომსხდარნი. ჩასძახებდნენ მიკროფონსაცა. გადასცემდნენ ათასი ჯურის დემოკრატებსა თუ მწვანეებსა თუ კიდევ ვინ უწყის თუ რა სახელის პარტიებსა. გადასცემდნენ. იმეორებდნენ: ტომრებითაო. უბანი იწვოდა საცოდაობითაო. არა და: ერთხელ აიყვანა და ერთი კატა აიყვანა სახურავზედა; ერთი აიყვანა და ერთი გადმოაგდო. ანდაზას ამოწმებდა: კატა სახურავიდანაც რო გადმოაგდო, ზურგზე არ დაეცემაო. არც დაეცა. დასკუპდა. ერთი ამოჰხედა. ერთი ამოჰკნავლა და წაცუხცუხდა. ბავშვი იყო. ანდაზა შეამოწმა. ჯერ არ იცოდა, ანდაზა რო სიბრძნე იყო და სიბრძნეს რო არ ამოწმებდნენ. არც ოპოზიცია ეცემოდა ზურგზედა. ვერაღავერ დასცა ზურგზედა. ზურგი მაგარი ჰქონდა. მაგარი. მაგარი. მოსკოვი გაჰკიოდა: „ტოტალიტარიზმი!“ „ნეობოლშევიზმი!“ „ანტიდემოკრატია!“ გაჰკიოდა. გაჰყვიროდა. გასწიოდა. მოსკოვი. რატო ღმერთი არ გაიცინებსო.

უხაროდათ მოსკოვი კიბეებზე უნივერსიტეტისა.

პრეზიდენტმა აკრძალა მოსკოვის გადაცემები.

ვეგმობთ!.. — აიშლებოდა კიბეები. აგუგუნდებოდა კიბეები.

აიშლებოდნენ. ავარდებოდნენ. ჩამოსხდებოდნენ. უფრო ისხდნენ. მსხდომიარე პროტესტიაო. „ეს მაინც არ უნდა მესწავლებინა“, წუხდა პრეზიდენტი, „ამათ რა მოლლით!..“ ისხდნენ. რა მოლლიდათ. მასლაათობდნენ. მიირთმევდნენ. სვამდნენ. ყავა ეყენათ ჩინურ თერმოსებში. ყავა უყვარდათ ვერავაკელებსა, მთაწმინდელები გადარევეს იყვნენ, საბურთალოელებს ნულარ იკითხავ. ისხდნენ. ლანძღავდნენ. გულს იოხებდნენ. მიწვებოდნენ კიდევაცა. რაზეც რო მიწვებოდნენ, რაც რო ეცვათ თუ რაც რო ესხათ თუ რასაც შეავლებდნენ ხელსა — Adidas-ი ეწერა ყველაფერსა. მშრალად დაიწყო შემოღგომი. მშრალი ზამთარი მოებმებოდა. საკითხავი მხო-

ლოდ ეს იყო თუ როდემდის ისხდებოდნენ. ეს იყო. ეს იყო. ავარდებოდა ორთქლი, სურნელოვანი ორთქლი ავარდებოდა ჩინური თერმოსებიდანა. ცხვირს დააცემინებდა ვაჟასა. ყალივანი სჩრავ პირშია. იფეთქებდა შამპანურიცა. იზეიმებდნენ დაბადების დღესა. იზეიმებდნენ. მსახიობები აქა ბრძანდებოდნენ, რეჟისორები აქა, პოეტები, მკვერმეტყველი ფილოლოგები, სახელდახელოდ გამომცხვარი პოლიტიკოსები, გადაკეთებული ფილოსოფოსები, გადაკეთებული ისტორიკოსები, გადაკეთებული ეკონომისტები, ყველას რო მოერგო ახალი როლი, ახალ ტყავში რო ჩამძვრალიყო. ყველა სახიობდა. ჯაფა არ ადგათ რეჟისორებსა. კონფლქტები თუ გაქვთ თეატრშიო, — ეკითხებოდნენ სტურუასა ერთხელა. არავითარიო, — ბუზღუნებს არტისტი როლი თუ არა აქვს, როლს მისცემ და კმაყოფილიაო. კატისა არ იყოს, ესეც რო ესინჯა პრეზიდენტსა?.. ჰა?.. როლები რო დაერიგებინა?.. ჰა?.. ჰა?.. პირიქით მოიქცა: ჩამოართვა როლები, ვინც არა სწამდა. ჩამოართვა. გადაიციდა. რა ბუზღუნისო. სისხლს დავლევთო. ჯერ შამპანურს დაეწაფებოდნენ. და იფეთქებდა შამპანური და გადაბრიალდებოდა საფეხურები უნივერსიტეტისა და შეპხტებოდნენ მსხდომიარენი და შესჭყვირებდნენ და აცეკვდებოდნენ ჭიქაშემართულნი და გადაიღებდა ტელევიზიი და გადასცემდა. და გამოდგებოდა პრეზიდენტი სასახლის წინა: „ჰო ჰხედავთ თუ როგორ იტანჯებიან?.. ბედნიერებისაგან რა ჰქნან არ იციან და დიქტატორობას მიკეიენებენ!..“ მოსკოვი ამას არ გადასცემდა. მოსკოვი გოგა ხაინდრავას სიუჟეტებს გადასცემდა. თავბირი ჩამოსტიროდათ ღამისმთევლებსა. „არ სჩანს ურმები მოჩარდახული ღამისმთევლებით ბოლნისის გზაზე“. აღკვეთილიყო „დრომოქმული ტრადიციები“. პოეტი მისტიროდა „დრომოქმულსა“. თბილისის პოეტი, თბილისის ტრუბადური. არ უყვარდათ. პოეტებს არ უყვარდათ. ეს ერთი გახლდა თბილისში გაზრდილ-დაბადებული, სხვანი მოსულიყვნენ პროვინციებიდანა. შურდათ. ესეცა შურდათ, ყველაფერი რო შურდათ, ერთმანეთისაცა შურდათ, და ყველას ამისი შურდა. ის თაობა გარდასულიყო, ის შური არა. შეიწყნარებდნენ ცოტას თუ მაინცა, მხოლოდ იმიტომა, მდაბიო ოჯახში რო გაჩენილიყო. რაც იყო, იყო, გარდასულიყვნენ. შური ბობოქრობ-

და. სძრახავდა პრეზიდენტი შურსა. ვაჟას მოიშველიებდა. მოიშველიებდა ყოველთვისა ვაჟასა. ვაჟათი დაიწყებდა, ვაჟათი დაამთავრებდა. გამოაცოცხლებდა სახეებსა ახალახალსა, მივიწყებულთა. იტყოდი: ვაჟასთან გაუთენებიაო. ქვეყანა ეშლებოდა. ბუნებაში არაფერი არ არის მთელი, თავისუფლებაც მთელი არ არისო. თავისუფლება ეფშხენებოდა. იყოფოდა ყველაფერი, იშლებოდა, იხლიჩებოდა, იფანტებოდა, ლავდებოდა, იფარწყლებოდა, ნიავდებოდა ყველაფერი, ყველაფერი, ყველაფერი.

ჩვენ მხოლოდ შეკავშირება, მხოლოდ ერთიანობა თუ გადაგვარჩენს, — ირწმუნებოდა პრეზიდენტი.

ჩვენ არაფერი გვაქვს შენთან საერთო, — იყალყებოდა საფეხურები უნივერსიტეტისა:

არაფერი!.. არაფერი!.. არაფერი!.. — გადასცემდნენ ხერგილების მეპატრონენი. გაბმულიყო გუგუნი იგი.

მე ვერ ვიცხოვრებ გამსახურდიას საქართველოში, — აცხადებდა ჯანსუღ ჩარკვიანი.

მიბრძანდეს საითაცა ნებავს, — წყალობას მოიღებდა პრეზიდენტი.

პოეტს აძევებენ საქართველოდან!.. — გაჰკივლებდნენ საფეხურები თავზარდაცემული.

პოეტს აძევებენ!.. პოეტს აძევებენ!.. პოეტს აძევებენ!.. ექო გამოსცემდა, მთები გამოსცემდა მთაწმინდიდან მახათამდისა, მერე პირუტყუ. მერე მოსკოვი ესარჩლებოდა: უშველე პენკლებო, შენდა ხარ იმედო. ექო აღწევდა შორსა და შორსა, მთლად დედამიწას შემოივლიდა. წოდება დაჰკარგეს, — სოციალისტური შრომის გმირობა დაჰკარგეს პოეტებმა საქართველოში, უშველე პენკლებო!.. გაზაფხულისათვის შევიკრიბებით, ვიმსჯელებთო, — ამშვიდებდა პენკლები. მანამდის დაჰხიეს პოეტის წიგნები, — განა ერთისა, განა ორისა; — რამდენიმესი: ბელეტრისტებისაცა, რუსთაველიცაო. გმინავდნენ: რუსთაველიცაო!.. რუსთაველიცაო!.. რუსთაველიცაო!.. თურმე არაო: მხოლოდ წინასიტყვაობა დაეზიათ ერთი გამოცემისა, ისიც ისევე ოპოზიციონერისა. და იდგა გორა ნახევებისა ფილარმონიასა და ჰადრაკის სასახლის შუა. მერე ცეცხლს მისცემდნენ, მერე აიწევდნენ კაბებსა და გადაახტე-

ბოდნენ და გადმოახტებოდნენ: არული კუდიანებსაო, ეს მერე, მერე: პრეზიდენტი რო უკვე გაქცეულიყო, სასრუმნეტს რო შეჰფარებოდა; დემონსტრანტები რო შეჰყვიროდნენ თეატრსა: მოლაღატეებო; იმათ რო ეგონათ: მაჩაბლები, ვართო, — მოლაღატეებო; დემონსტრანტებს რო ჰხვრეტდნენ, მიტინგებს რო ჰხვრეტდნენ, ეს მერემეთქი; ჯერ არა ცხადია, ჯერ მხოლოდ ეს იყო: ყველას საქმე მიეტოვებინა, ყველა დემონსტრანტობდა, მიტინგობდა, პიკეტობდა, კარებსა ჰქდავდა, კარვებში იწვა, კიბეებზე იჯდა, ყველა, ყველაი. პრეზიდენტი იმუქრებოდა. შეუტევედა. დაიხვედა. ქვეყანა უკან მიდიოდა. უკან, უკან, უკან, უკან, შარა, შარა, შარა, შარა.

თქვენ დაჰლუპავთ ძლივსძლივობისას მოპოვებულ თავისუფლებას!.. — აფრთხილებდა პრეზიდენტი.

თქვენ უკვე დაჰლუპეთ!.. — მოუჭრიდნენ ქუჩის ორატორები.

ჩვენ მალე გვადიარებს მთელი მსოფლიო!.. — გრგვინავდა პრეზიდენტი.

თქვენ აღარავინ აღარ გადიარებთ, თქვენ უკვე გაგტყორცნათ ბორბალმა ისტორიისა!.. — ჰქუხდნენ პარტიები თანმიყოლებითა.

ჰქუხდნენ. მრისხანებდნენ: ერთი ამას დაგვიხედეთო, მართლა პრეზიდენტად რო მოაქვს თავიო. პრეზიდენტი!.. შორეული სახელი გახლდა. მხოლოდ გაეგონათ. არც ეგონათ თუ მოველინებოდა საქართველოსაცა. მხოლოდ კონსტანტინელა ოცნებობდა. პარიკმახერებს მოუყვანდა პატარა ზვიადსა: კარგა გაკრიქეთ, მომავალი პრეზიდენტიათ. საპარიკმახეროში ოცნებობდა. პარიკმახერები იცინოდნენ. ფიცარს გაუღებდნენ სავარძელზედა. შეასკუპებდნენ: ჰობ, მომავალი პრეზიდენტიათ. იცინოდნენ. ერთობოდნენ. ეს არ იცინოდა. სარკეს ჩაჰყურებდა. ეჩვენებოდა: კათალიკოსი გვირგვინს მადგამსო. შურდათ. შურდათ: მამა რო კონსტანტინე ჰყავდა, კოლხური კოშკი რო ედგა, შურდათ, ფარშავანგი რო დადიოდა ეზოში, შურდათ, შვლის ნუკრიცა შურდათ ცხადია, მაინც ვერაფრით დაიჯერებდნენ, პრეზიდენტად რო მოველინებოდათ ეს ბიჭი, ვერის აღმართებზე რო არბი-ჩარბოდა. ვერც დაიჯერებდნენ, არც უნდო-

დათ, რო დაეჭვრათ: ისევ ზვიადას უწოდებდნენ, პრეზიდენტს არა. „ზვიადა!“ იტყოდნენ. დაიმანჭებოდნენ. ის სხვანი იყვნენ: „ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!..“ რო ჰკიციებდნენ, ის სხვანი იყვნენ, ესენი სხვანი: თბილისის ბატონ-პატრონებად რო მიაჩნდათ თავი, ოღონდ მთავარმართებელს რო ყოველთვის უცხოს ელოდნენ. პეტერბურგიდანა. მოსკოვიდანა. ელოდნენ და მოსდიოდათ. იქა ნიშნავდნენ. ესენი მიიღებდნენ მოწიწებითა. მენშევიკებიც გაუცხოებულ იყვნენ. მოველინენ და გაჰქრნენ თოვლივითა. ეს აქვე ამოვარდა, ამოიტყორცნა ამათ შორისა. აღემატა და შეიფერა. თვითონ შეიფერა. ამათ ვერა. თვითონ აირჩიეს და გაოგნდნენ თვითონვე: ნუთუ ჩვენ ეს დაგვემართათ. ნუთუ არ დანიშნეს?! ნუთუ ავირჩიეთ?! ფარშევანგს რო ფრთებს აწყვეტდა?!. კატა?!. მონანიება?!. მერაბ კოსტავამ ჰო განგიმართათ!.. რა განგიმართა?!. მოსკოვმა გადასცა მთელს მსოფლიოსა. მოსკოვი!.. მოსკოვმა დაგვამდაბლა, მოსკოვმა აგვაოხრა, მოსკოვი მოგვეპობს!.. და ვინ უწყის ფეხი რო არ გაედგაკონსტანტინესა აბაშიდანა, შვილიც რო იქვე წამოეზარდა, რო გამოჰქცეოდა მერე, ან თუნდაც რო გამოესტუმრებინა, — მთავარია საიდანმე მოვლენილიყო — ვინ უწყის ასე არ გადაჰკიდებოდნენ, ვინ უწყის ადვილად ეღიარებინათ, — ვინ უწყის, ვინ იცის; გმირი ჰო ყოველთვის მოვლენილია, გმირი იქავე ჰო არ იბადება?.. ზღაპარმა ყველაფერი იცის. კაცმა ვერაფერი შეიგნო.

შეჩერდებიან.

მოუსწრია ერთ ავტობუსსა. სხვები თანდათან მოადგებიან.

ერთად უნდა შევიდნენ. საბურთალოდან გზა მოჭრილია. სანაპიროთი უნდა იარონ. ორბელიანების მოედანზე უნდა დავირაზმოთო. დროშებით, საყვირებით, დოღებით, ლოზუნგებით უნდა შევიჭრეთ მოედანზეო. ისინი ვაშათი მოგვეგებებიან, ჩვენც ვაშათი შევერევითო. მოწინავე გუნდს პრეზიდენტამდის მიუშვებენო. იქ სიტყვას შენ წარმოსთქვამო. აი შენი სიტყვაო. და გადასცა რამდენიმე ფურცელი პრეფექტმა. შენზე უკეთ ვინ წაიკითხავსო. თვალს გადაავლებს. უცნობი არაფერი. რა წაიკითხვა უნდა. ზეპირად იცის. სხვებიც ამას ამბობენ. ამასაც უთქვამს ვინ იცის რამდენჯერა. სხვები

პო აღარა კითხულობენ. ეს რამდენი ორატორი ჰყოლია საქართველოსა!.. ეგონათ მოისპო მჭევრმეტყველების ხელოვნებაო. ეგონათ. წუხდა ნიკოლოზ კანდელაკი. ყველა რო მხოლოდ დაწერილსა კითხულობდა, სხვის დაწერილსა, სხვის შემოწმებულსა, სხვის ნებადართულსა, კითხულობდა ვაჭირვებითა, ჯლოყინითა. ეგონათ. თურმე გადარჩენილა. ფურცლები აღარავის აღარ უჭირავს მიტინგებზედა, აღარავინ აღარავის აღარაფერს აღარ ეკითხება, მიერეკება და მიერეკება, ოღონდ მიკროფონი ჩაიგდოს ხელშია. ოღონდა. ოღონდა. ქორწილებს ებრძოდნენ ამიტომაცა კომუნისტები, ქელებს ებრძოდნენ, ამიტომაცა. ამიტომაცა: იქ შეაფარა თავი ორატორულმა ხელოვნებამა, სკოლა იქ იყო, აკადემია იქ იყო, იქ იწაფებოდნენ. ხალხის გაორატორება არ ენებათ კომუნისტებსა. ხალხისა ეშინოდათ კომუნისტებსა. ხალხს კომუნისტებისა ეშინოდა. თურმე ეშინოდა. ეშინოდა თურმე!.. ხალხმა რა იცოდა. გაიგო. და. აღარ უნდოდა სხვისი ნაჯღაბნები. ოღონდ მიკროფონი ჩაეგდო ხელშია, ოღონდა, ოღონდაო. ყველა გასჯიბრებოდა სოლომონ ლიონიძესა, სწორედაცა, სწორედაცა: ის რო იმ დროის ორატორი გახლდა, სახელმწიფოს რო ჰკარგავდა ხალხი, ჰკარგავდა და დაჰკარგა, და რო იგივე მეორდებოდა: ძლივს ამოიგო და უმაღვე ჰკარგავდა. ყველა მიიწევდა ტრიბუნისაკენა, ყველა მიკროფონს მისტანებოდა, ყველაი, ყველაი: ბრუნდი და სწორი, ცრუ და მართალი, თაღლითი და წრფელი, ბრძენი და სულელი, გიყი უამრავი გვაროვნებისა. ჯაჭვიც რო აღარ იშოვებოდა ამდენი. ეს აქ ტრიბუნისათვის არ წამოსულა. ტრიბუნა თვითონ ეგებებოდა. უჩუმრად წავიდა. ბრუნდება ტრიუმფითა. შეიფერებს. ვისთვის ჟამია განწირულობისა, ვისთვის ტრთუმფი. წუთისოფელი თავისთვისა ბრუნავს. შეიფერებს. სხვები ამბობენ, — იტყვის ესეცა. მჯდარა სუფრებზე მამაპაპურზე, უთქვამს სადღეგრძელონი მამაპაპურნი. უთქვამს და იტყვის.

გოგონები?..

ეს აგერაა.

ის რაღა იქნა, — ამომატებული?.. გამქრალა. ფაფუ!..

რაც დაკარგულა, მას ნულარ ვტირითო. თავს ინუგეშებს. ეს ერთი მაინც გვერდით უნდა ჰყავდეს. ყვაილებით უნდა

მოჰფინონ საფეხურები სასახლისა. გზაცა, რო გაიყოფა ხალ-
 ხი მოედანზე, გზას რო დაუთმობენ. ამას დიდი თაიგული უქ-
 ნება. მიართმევს პრეზიდენტსა. გოგონას ამზადებენ. თაიგულს
 ურჩევენ. გვერდით ეყოლება. ბოლთასა სცემს. სიტყვას ალა-
 გებს. იხსენებს როლსა სცენაზე გასვლამდე. ესეც ჰო სპექ-
 ტაკლია, სპექტაკლთა სპექტაკლი, — სპექტაკლია. ამდენი მა-
 ყურებელი არცა ჰყოლია ერთბაშადა. ბოლთასა სცემს. შეჩე-
 რებულან წერეთლის სვეტანა. დიღმის ველზედა, ველი რო
 აღარ არის. სვეტიც რო არის, რალაც სხვა იყო, ის აღარ არის.
 რალაც ბორბალი ება წოპზედა, ანთუ ეგებ რო ქარის წისქვი-
 ლია ვითომო. ეგება ქარმაც დაატრიალა, — მოსწყდა, ჩამო-
 იმსხვრა. ამერიკაშიც დაუდგამს ასეთით. ნეტავი ისინი რალამ
 გააბრიყვათ. აიღესო. ჰკუაზე მოსულან. აქ ჩამოიმსხვრა. აქ
 ქარმა უშველა. აქ ჰკუაზე როდის მოვიდოდნენ?.. ქარი უვ-
 ლიდა დიღმის მინდორსა, ქარი და მზეი. დათამაშობდა ქარი
 და მზეი. შხაპუნა წვიმა დათარეშობდა. და მერე მზეი. და მე-
 რე ქარი. და მერე ისევ შხაპუნა წვიმაი. ხორბალი მოდიოდა
 უგემრიელესი, ხილი, ბოსტანი — ჰო ნულარ იტყვი. „მა-წო-
 ნი!.. მა-წო-ნი!..“ გაჰკიოდნენ დიღმელები თბილისის ქუჩებში
 და გამოირჩეოდა იმათი ხმაი წყნეთელი თუ ოქროყანელი თუ
 ტბახმელელი მემაწვნეებისაგანა. გამოირჩეოდა. იკვებებოდა
 თბილისი დიღმის მინდვრითა. იკვებებოდა. ახლა თბილისით
 იკვებება დიღომი, იკვებება და ვერც იკვებება. ბრუნავს ბორ-
 ბალი წუთისოფლისა, ხან წალმანო და ხან უკუღმანო. ბრუნავს.
 ბრუნავს. უკუღმა ბრუნავს. თავში ეს სვეტი ასვეტილა დიღ-
 მის მინდვრისა, ჩამომსხვრეული, ბოლოში „ტრაქტატი“, გა-
 დამწვარი, იმავე წერეთლისა, მინდორიც მინდორი რო აღარ
 არის, რო აჩონჩხილა მაღლივი შენობები და რო გამოჰკედილა
 დამშეული ხალხითა. მკვიდრად იყო ნაგები იგი, — აჩონჩხი-
 ლი შენობები არა, — „ტრაქტატი“ იგი წერეთლისა, თავის-
 თავად არ დაიშლებოდა. ცეცხლი წაუკიდეს მრგვალებმა, გა-
 მოსწყვეს, დაღწეს. ტრაქტატმა გასძლო ორი საუკუნე, ძეგლ-
 მა ორიოდე წელსაც ვერაო. პირუკუ სჯობდა. რაც იყო, იყო.
 აქა თავდებოდა გზაი დაპყრობისა. აღადგინეს ნიშანდობლივა
 დარიალიდან დიღმის მინდვრამდისა, ნიშანდობლივა, თითქოს
 რო არა კმაროდა დადაღვაი სულისა, ბარემ თვალებიც რო

დაგვეგო ზედა. იმპერია ინგრეოდა. ცოცხლდებოდა გზაი იმპერიისა: აქ რო „ტრაქტატიო“, ზევითდაზევით: ლერმონტოვიო, ფეხშველა გორკიო, დეკაბრისტეზიო, — იმპერიული ჭკუა რო შეელაგებინათ ცილინდრებშიცა, — შორს ილიაცა, აქარებული თუ ატივტივებული, თითქოს რო მოუძღვის, ამათ მოუძღვის და ბედნიერიაო. ტრაქტატი: 83 წელი: ორი საუკუნე. იმპერია ინგრეოდა. ცოცხლდებოდა გზაი იმპერიისა. გოგონა დგას თაიგულით ხელში, ანთუ უფრო სწორედ: გულზე მიხუტებული თაიგულითა. ეს ასწრებს. ბარე ორჯერაც გაიმეორებს. მზადაა. დაიწყოს.

იცდიან.

ბინდდება.

დროაო.

გამოცხადდებიან სწორედ რო დროზედა. პრეზიდენტს სიტყვა დაუმთავრებია. ჰქუხს მოედანი. სასახლე ბრიალებს. გრძელდება ტაში. და აი რო უნდა მიილიოსო: შედიან ესენი. ეს მხრებგაშლილი და თაეაწეული. გვერდით გოგონა თაიგულში ჩაფლული. უკან მწყობრი რამდენიმე ათეულისა. ყვავილები. დაფდაფები. ახალი ატალლება ტაშისა. ეს გოგონას გადაუსვამს მხარზე ხელსა: ყოჩალო. გვერდით ვილაცა ჩაახველებს. დროშა. უჭირავს. ეს ის კლარნეტის დამკვრელი ყოფილა. ჰმ!..

VI

მალე გამოაცლიან მეკლარნეტესა დროშიანადა. დროშებში ჩარგავენ. გაუძვრება მეთაიგულეცა. თვალსა და ხელშუა, — თაიგულს რო მიაწვდის პრეზიდენტსა, ველარ იხილავს ველარც თაიგულსა, ველარც გოგოსა. და თვითონლაა და პრეფექტი გდიდისა და პრეზიდენტი და მიკროფონი და სახეები ამოპირქვავებული, მიწყობილი ერთიმეორეზედა, მიწყობილი და აბზინებული, და იტყვისო, იტყვისო და თქვა, თქვა. და რა თქვაო: ასეთი სიტყვა არავის არ უთქვამს, ასე მგზნებარედაც არავის არ უთქვამსო. გაზვიადებაც იციან ცხადია, მოწონებითაც მოუწონათ მართლაცა. არტისტი გახლდა, ახმეტელური, მონოლოგის ოსტატი, ოსტატი თქმისა. მონატ-

რებოდათ ახმეტელი, ანთებაი ასეთი მონატრებოდათ, სიტყვის ასეთი ფორიაქი მონატრებოდათ, მგზნებარე სიტყვისა, ფრთებად რო იქცეოდა, ფრთებადა, რო აიყვანდა ყველას ერთადა, მიფრინავდა და მიაფრენდა. მიაფრენდა. მიაფრენდა. „მთლად საქართველომ რო მიგატოვოთ, გდიდი მარადის თქვენთან იქნება, გდიდი დაიცავს ღირსებას თქვენსას, თქვენს სიდიადეს გდიდი მოჰფენს“ო. ასდევდა ნიღბებიცა. ის ამოპირქვაგებული მიჯრილი სახეები: ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. ზვი-ა-დი!.. — ასდევდა როგორც რო აკომპანიმენტი, ანთუ ეს ასდევდა იმ ხმოვანებასა, ანთუ ეგებ რო ორატორიაც გახლდა, — ხალხი გუნდიც იყო, ორკესტრიც იყო ამავე დროსა, მოვლენილიყო სოლისტიცა შესაფერისი. პრეზიდენტმა ხელი ჩამოართვა, მხურვალედ ჩამოართვა ხელი, ანთუ უფრო რო: ხელში ეჭირა ამისი ხელი და ისე ჩასძახოდა მიკროფონსა: ჩემთან იქნება ჩემი სამეგრელო, ჩემი სვანეთიც ჩემთან იქნებაო. ამან ინანა: სვანეთიც შეთქვაო. უკვე ყველაფერი მოინდომა. ერთი რამ შაინც მოიპოვა: პროგრამა მიაჩიჩეს იმ სალამოსი, შენ ვაუძღვებიო. პრეზიდენტი იქ აღარ იყო, აღარც რო პრეფექტი გდიდისაი. ვილაცა მართავდა, რაღაცა მართავდა, თითქოს რო პულტზე აწყობილიყო. დააჭერდნენ. ამისი ხმა გახლდა, რიხიცა ამისი, სხვა ღილაკს ებარა და თითსა ღილაკზედა.

რაც გინდა თქვი: მიტინგი გაცოცხლდა.

მიტინგს არტისტები უნდოდა. არტისტები ჩამოეცილებინა პრეზიდენტსა. სახელი გაეტეხათ ამის თვალშია: კომუნისტების ამალაში იდგნენო. ჩადგებოდნენ ამის ამალაშიცა. როლები იცოდნენ, კარგადაც იცოდნენ: ამალა ამალაა. არაო. როლები ჩამოერთმია. წამოეწია მოხალისენი, უროლო არტისტები, უდადგომო რეჟისორები. ვერ გაწაფულიყვნენ სათანადოდა. დრო უნდოდა. არ დააცდიდნენ. ვინ დააცდიდა?.. ჩახლეჩოდა ხმაი მიტინგის გამძლოლსა. ხმა ეს იყო. ჩახლეჩოდა ხმაი და სახელიც გასტეხოდა: ვითომ ეგეც რეჟისორიაო, — ბ-ნი წივწივაძე გადაჰკიდებოდა, — ერთი „არშინ მალ ალანი“ დაუდგამს ოდესლაცაო. ოდესლაცაო. სხვაც გამოდიოდა. მომღერალი. დოლს უკრავდა. დოლს დამღეროდაო. ხმა გაეწაფა. ბედად იმასაც წივწივაძე გადაჰკიდებო-

და: მოცეკვავენი თუმნიანებს დააფურთხებდნენ და აწებებდნენ შუბლზედაო. მეც მიცეკვია, მიმიწებებია მეც ბევრჯერაო. გადაჰკიდებოდა. გაგულისდა შეურაცკყოფილი. იჩივლა. შეცდა: ვაკის სასამართლოში იჩივლა. მთლად ვაკე მოაწყდაო. მართალი არ იქნება. ასამდე დოლი მაინც მოიტანეს, ზურნაცა, დუდუკიცა, დიპლოპიტოცა. მთავარი მაინც დოლია ცხადია. აბრაგუნებდნენ ასამდე დოლსა. აჰყვიტინებდნენ დუდუკსა, ზურნასა. იღგა გნიასი. ქორწილს არა ჰგავდა. დღეობას არა ჰგავდა. უფრო ველური ზეიმი ეთქმოდა. გასამართლება ვეღარ აეწყო. გამასამართლეთო, ბრალდებული იხვეწებოდა. არსად ბრალმდებელი, არსად მოსამართლე, არსად მსაჯულნი, მოწმენიც არსადა; ანთუ მოწმენი რო არც უნდოდა: ვაწებებდიო, — აღიარებდა ბრალდებული. ერჩივნა: გადაეცა გლდანის სასამართლოსათვისა, ნამდვილი გლდანისა, მასივებისა არაო, ძველი გლდანისა, კულას გლდანისა, — დოლი რო არავის არ გაუკვირდებოდა, ზურნაც არაო, დუდუკიც არა, დიპლოპიტოც არა: ლხინსაც ჩააბამდნენ, ერიც მოდგებოდა, გაიხდიდნენ მოჭიდავენიცა. გლდანი ერჩივნა რაღა თქმა უნდა. აღარც ეს ინება, სულაც უარი გამოაცხადა: აღარ ვუჩივიო. ჩიოდა ახლა ბ-ნი წიგწივაძე: უნდა მიჩივლოს, უსათუოდ უნდა მიჩივლოსო. და ატყდებოდა დოლის ბრაგუნის ხან სადაო და ხან სადაო, უფრო მიტინგზედა, ეს რო უძღვებოდა. სასახლის მიტინგსაც უძღვებოდა. სასახლის მოედანსაც შემოვესიენ. გარეკავდნენ ქაშუეთიდანა, დასცხებდნენ მერე მეფის ნაცვლის საბრძანებელთანა, მერე სკოლასთანა; ეღვენათ თუნდაც ფუნიკულორამდე, ეღვენათ, დოლის ხმა მტკვარსაც გადააღწევდა. უჯობდათ შეეცვალათ მიტინგის გამძლოლი. ხელში ეს შერჩათ ნაუცბადევადა. არც გაჰკვირვებია. არც დაბნეულა. შეიფერა. თავიც გამოიღო. ეშხშიც შედიოდა თანდათანობითა. შედიოდა. და. შედიოდა. და რო ეგონა, ახლა ვარ, რაცა ვარო: შეწყდა მიტინგიცა. შემოეცალნენ ხელისუფალნი. მარტოდა შერჩა ჩამშრალ მიკროფონსა. ხალხიც დამშვიდდა თითქოსაო, თუმცა იქვე უნდა მდგარიყო: ეს იყო ცოცხალი ბარიკადები, ამისი იმედი ჰქონდა პრეზიდენტსა. იქვე იყო 9 აპრილი. მაინც ამისი იმედი ჰქონდა. ეს მარტო დარჩა ერთისიტყვითა.

მადლობა ღმერთს, ძლივს მარტო დავრჩიო.

მოეშვა. მოდუნდა. ძლივს წალასლასდა. დიდი გზა არ ედო, მადლობა ღმერთსა, მართლაც მადლობათ. იქვე შებრუნდა მთაწმინდისაკენა. აუყვა ვიწრო ქუჩაბანდებსა, ორი ვირი რო გაეტეოდა: გოდრებიანი თუ გუდურებიანი ორი ვირი. აუყვა. აუყვა. აღარას ვამბობ თუ რამდენჯერ მიუხვია თუ მოუხვია: ბოლოს კარს მიაღგა, ვიწრო ეზოს კარსა, — ეზოც ვიწრო გახლდა, კარიცა ვიწროი, — აიარა ვიწრო კიბეცა მესამე სართულამდისა. ჩაიარა ვიწროვე აივანი. ბოლოში კარი დააკაუნა, — არცთუ განიერი, ახლა ასე ითქვას, — ფანჯრებიცა აქეთ-იქითა. ხმა არავინ გასცა. შემოეგება მკვდრული ღუმილი. იმედი არ გადაუწყვეტია. სხვა შესასვლელიცა ჰქონდა ბინასა: ფართო, განიერი სადარბაზო კარი, ზემო ქუჩიდანა. სადარბაზო კიდეც ერთ მეზობელს ეკუთვნოდა. გულითადი მეზობლები გახლდნენ. იმათი შეწუხებაც შეიძლებოდა, დედა თუ მაინც არ გამოეხმაურებოდა. აქეთ ამაყი მეზობლობა ჰქონდა დედამისსა, იქით ჰო გულითადი. თავს არ უყადრებდა აქეთებსა. სამივე სართულს ერთი საპირფარეშო რო ედგა ეზოშია და ერთიცა ონკანი იქვე, საპირფარეშოსთანა. თვითონ ორივე მხარეს ვადიოდა. იქეთ იქითურად მოწყობილიყო, აქეთ ჰო თავს არ უყადრებდამეთქი. ვერც ვერას ეტყოდნენ ესენი. ფრთხილადაც ჩამობრუნდა, არ შევაწუხოო. თუმცა ვინ უწყის ესენი ჯერაც არ დაბრუნებულებიყვნენ უფრო შორი მიტინგებიდანა. მაინც იფრთხილა. ჰო: ლამის გამომჩა, — ეზოს რო აღვწერდი, შუაქალაქის ეზოს აღვწერდი, აქ ისევ XIX საუკუნე ბუდობდა, ხოლო მოდერნი ხუთწლეულებისა და ხრუშჩოული მოდერნი მტკვარს აჰყოლოდა და დაჰყოლოდა, ზევით მცხეთამდისა, თუმცა ლამისა, ქვევით რუსთავამდე, იქაც ლამისა, — არაფერია, მაინც ასე ითქმის: მცხეთიდანა რუსთავამდეო. ითქმის. და ისიც ითქმის: ბევრად ადრინდელი საუკუნეებშიცა სუნთქავდა ამ ეზოში: ისევ ერეკლეს აბანოში დადიოდნენ, ისევ ლურჯ აბანოში დადიოდნენ, განიბანებოდნენ ბუნებრივ ცხელ წყალში, გოგირდოვან წყალში გაიღვრიჭებოდნენ, რო არ გააჩნდათ საკუთარი აბაზანები რაღა თქმა უნდა. შემნატრებდა ხოლმე ხანდახანა დედაი ამისი: ნეტავი თქვენაო. არტისტულადა.

არტიტი არ იყო, მაგრამ ჰო იყო დედაი არტიტისა და უამი-
სოდაც არტიტიული გახლდა. ერთ შეგონებასაც იმეორებდა:
დაპნატრე შენზე უბედურსა თუ არ გინდა, რო შენი შურ-
დესო. ახლა ერეკლეო: ეს ის დიდი ერეკლე არ გეგონოს,
შვილიშვილია იმისი, ამ ერთი აბანოს მეტი რო აღარაფერი
შერჩენოდა, ესეც მიატოვა და გადაიკარგა უცხოეთშია. გა-
დაიკარგა. ეს მაინც მიაღდება თავის კარსა. დარეკავს ზარსა.
დედა არ უპასუხებს. მეზობლების ზარს დაწვება.

ჩქამი არ ისმის.

ეგება ესენიც მიტინგზე არიან. ეგება ფრთხილობენ, კა-
ცი შინ არა ჰყავთ. კაცი. ლინკა აქამდის თუ არ გათხოვილა,
კაცი სულაც არ ეყოლებათ. ლინკა!.. ლინა!.. ჰა:

„ვინ არის?..“ ლინკაა!..

„მე ვარ!..“

„ლუო!..“ მოისმის და კარი გაღიხნება, გადაიფხრიწება,
თითქოსაო. კარი გაღიხნება და შეესკვნება პატარა ქალი,
ქალი — ქალიშვილი, ცოტა ფუნჩულა და მკვირცხლი ისეთი,
შემოესკვნება რო კისერზე ერთი ნახტომითა, შემოესკვნება
და ჰკოცნის, ჰკოცნის, სადაც მოჰხვდება: ლოყებზე, შუბლზე,
კისერზე, ნიკაპზე, ხოლო ტუჩებს მიაგნებს თუ არა, აღარც
მოეშვება, დაეწაფება მწყურვალე უდაბნოსა.

„რა დაგმართნია?!“ უკვირს ლუოსა, შეიხსნის მკლავებ-
სა, მოიწყვეტს ტუჩებსაცა. ჩამოსვამს ძირსა. და ვერც ჩა-
მოსვამს, ისევ ეტოტება.

„გასცილდი, არა?..“

„ვისა?!“

„იმ კუდიან მზეთუნახავსა!..“

„ვინ კუდიანსა?!“

„ცოლსა შენსა...“

„ვინ მოგახსენა?!“

„ჯუნამა!..“

„ჯუნას სადღა გადაეყარე?!“

„მოსკოვს გახლდი!..“

„მაგისტვისა?!“

„მაგისტვისა!..“

„კაი სულელი ხარ. ჯუნაც არაა შენზე ნაკლები“.

„ჯუნა საოცრებაა!.. უმაღლესი ექსტრასენსია. ამერიკა გადარია. იაპონია გადარია. მსოფლიო გადარია. ჯუნამ თქვა: ალა-მაჰმადხანი მოდის თბილისზეო. ჯუნამ თქვა: სამცოლგამოცვლილი კაცი შეგირთავსო. ჯუნამ თქვა...“

„კმარა!..“

„ჯუნამ თქვა...“ გაიბუსხება, გაიბუტება ლინკაი თითქოსა. თითქოსა. ოღონდ უცებვე ამართავს მკლავებსა, აიჭიმება, უნდა შეჰტყოსო. ლუო მკლავებზე წაატანს ხელებსა. ეგრევე შეაჩერებს. „შენ ჰო გასცილდი?..“ ეკითხება ლინკაც ეგრევე.

„არ გავცილებივარ...“

„სტყუი!..“ და აბაგუნდება მუშტები ლუოს მკერდზედა. შეჰხედვს ერთი, რა მაგარი მუშტები ჰქონია!.. ახლა მუშტებს დაუჭერს ლუოი.

დედაც გამოდის, ლუოსი არა, ლინკას დედაი. თეატრივითაა. ეს სცენა შეწყდება. ამ წუთს გადარჩება, ოღონდ რა დაითვლის თუ რამდენი ასეთი წუთი ელოდება. ამას ჰო გადარჩა. გადარჩა. დედა გამოდის. ხვევნა. ალურსი. სალამი-ქალამი. მოკითხვანი. სულ სხვა საუბარი. ახლა ამისი დედაც გამოვა. ლინკა უფრო დაიჩრდილება. მოიქუშება. გაიბუტება. გავა. ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონია. თუმცა ვინ იცის, სიტყვაც არ აცალოს დედასა ამისა, შუაში ჩაუდგეს და რძლად გამოუცხადოს თავი, — ვინ იცის, ვინ უწყის, გააჩნია თუ რა ნებას დრამატურგსა, გააჩნია თუ როგორ შესცვალა რეჟისორმა, — ჰო უნდა შესცვალოს უსათუოდ: ერთი ალთასა და მეორე ბალთასა, — მოდი და გაიგე. დედა არ გამოდის. მოხუცთა სახლს შეჰფარებია. გასაღები ჩვენთან დატოვაო; რო არც დაეტოვა, ჩვენთან დაიძინებდით; რომელი უცხოები ჩვენა ვართ: ბავშვობაში ჰო ხშირად გეძინა ჩვენთანა, — დედაშენი რო შენს თავს მომაბარებდა, ჩაგაგორებდი ხოლმე ლინკას საწოლშიო. რა პუტკუნა იყავი, — გოჭივით იყავიო. ერთად გეძინათ. ერთად იღვიძებდით. ერთად ტიროდით. და. ერთად იცინოდითო. დედა ამბობს, დედაი ლინკასი რალა თქმა უნდა, ლინკასი ანუ. დედაი ამისი ჰო მოხუცთა სახლში გადასახლებულა. რა გაუჭირდა?.. არაფერი!.. არაფერი!.. ანუგეშებენ დედაშვილი, ორივენი ანუგეშებენ. ერთი ჰყვება, მეორე განაგრძობს, — ორი კონფერანსიე: აცდიან ერთმანეთსა, შეჰ-

ყურებენ ერთმანეთსა, ერთი ამოისუნთქებს, მეორე აიტაცებს: ამ მიტინგებმა გააბეზრესო. ჩვენც გაგვაბეზრესო. მთელი ქალაქი აქ იყრის თავსა. ჰყვირიან. ღრიალებენ. იმუქრებიან. დღედაღამ სროლაა. ხან რას დაცხრილავენ, ხან რასა. ჩვენც გვესროლეს. რა უნდოდათ არ ვიცით. სადარბაზო კარი დახვრეტილია. არ შენიშნე?.. შუშებიც ჩაგვილეწეს. გვეშინიან. გვეშინიან. ისედაც მოსვენება არა გვაქვს. შერბიან და გარბიან. დაილლებიან და აქ უნდა დაისვენონ. მოშვიათ და ჩვენ მოგვადგებიან. ტულეტში ჰო რიგია გამართული. ჩვენ ვეღარ შევსულვართ. კიდევ კარგი ეზოშიცაა ტულეტი. რას ეყოფათ?! ესაა გავისტუმრეთ. შენც იმათთაგანი გვეგონე, მიტინგზე დალლილი, გაჭირვებული. თუმცა და რაო: დაილლებოდი კიდევაცა, — რა ამბებში იყავი!.. რა მოგსვლია?! დედაშენმა ვეღარ გაუძლო. გაბეზრდა. გადასახლდა. ზღვაზეა. ზღვა არის თუ რაც არის, მაინც ზღვა არის, ტბა იყოს, აპა!.. იქ არის. იქ არის. კარგადაც არისო. ამოშმინებენ, ამშვიდებენ შეწუხებულ შეილსა. ამშვიდებენ. რო არცა წუხს, რო არც შეწუხებულა არასოდესა, მშობლისთვის ზრუნვა რო არც იცის, და სრულიადაც რო მოჰკლებია გრძნობაი ზრუნვისა. ამშვიდებენ. ანუგეშებენ. ჩვენ თვალი გვიჭირავსო: მისვლით ჰო მივდივართ ყოველ კვირასაო, ვკიდივართ აგრეთვე ტელეფონზედაცა დილასაღამოსა, — მე თუ ლინკაიო; მე თუ დედაიო. ჩვენც იქით გვეწევა. წამოდითო, მანდაობა ვიდრე ჩაცხრებაო. მერე ჰო მეც დავბრუნდებიო. აწყნარებენ და უქარწყლებენ. ლაპარაკობენ შუაქალაქურადა, შუათბილისურადა: შეზელილი რუსულ-ქართულითა, ოსტატურად შეზელილითა, შეწნულითა, შექსოვილითა; უფრო რუსულად რო წარმოითქმის და ქართული სიტყვები მიჰყვება სამკაულადა, ზოგჯერ მთელი წინადადებანიც მიჰყვება, ზოგჯერ ნახევარ-ნახევარი, რუსული მახვილებითა, მკვეთრი ქართულითა ზოგჯერაცა, — გააჩნია თუ როგორ მოუხდება, როდის რა სჯობიან. გდიდშიც იცოდნენ, ოღონდ უფრო ვიწრო წრეებში. ლუოსთეისაც უცხო არ იყო. გდიდში მაინც გადაეჩვია. მალე აღიდგენდა. მაინც იფრთხილა: თუ ჩაურთავდა, ქართულად თუ ჩაურთავდა თითო სიტყვასა. მეტს ვერც მოასწრებდა: მიერეკებოდნენ და მიერეკებოდნენ ორივე ენაზედა: მშობლი-

ურზე და მეორე მშობლიურზე, — პარტია როგორც კი მო-
უწოდებდა, — მალე რომსოლოდ ერთი ენა ჩამოყალიბდებო-
და, — ენაი ლენინისა, ენაი ჰუშკინისა, თურმე მთლად
მსოფლიო რომ გადარეულიყო ამ ენისათვისა და უპირველეს-
ად საბჭოეთი რომ იზეიმებდა. იზეიმებდა. ქართული მხო-
ლოდ სამკაულადღა შეიმჩნეოდა. ანთუ ლუოს თუ მოსჩვენებო-
და სამკაულადღა, ენას ეგებ რომ ეკალივით გამოსდებოდა.
იფრთხილამეთქი, ისე, უფრო უნებლიედღა. ლინკა შენიშნავს:

„გეშინიან?!“

„ვისი?!“

„პეტრიაშვილისა!..“ კისკისებს ლინკაი, კისკისებს, კისკი-
სებს და ხელებს იქნევს, თითქოს ბუზებს იგერიებსო. „შე-
გეცოდებოდა ამასწინათა ეთერ გუგუშვილი: კატაკლიზმები
წამოსცდა და აფორიაქდა: ვაიმე, პეტრიაშვილმა ჰო არ გაი-
გონაო. ნუ გეშინიანო, დაამშვიდეს, კატაკლიზმები საერთა-
შორისო სიტყვაა, ამაზე პეტრიაშვილიც არ გაგიწყრებაო. და-
ამშვიდეს, როგორც იქნა!.. ჰა, ჰა, ჰა... არა, თვითონ რომ რუ-
სის ქალი ჰყოლია!.. ბიჭუნებიც დედის კვალზედა!.. არა, მა-
ინც რა ენაზე ელაპარაკება თავის ბიჭუნებსა?..“

„გოგონები ჰყოლია...“ ლუო მოასწრებს.

„კოტე წერდა: ბიჭუნებიო!..“

„კოტემ გაარჩიოს თავისი შვილები, პეტრიაშვილმა უკეთ
არ იცის: ბიჭუნები ჰყავს თუ გოგონები?!“

„პეტრიაშვილმა არაფერიც არ იცის“.

„თავისი შვილებიც აღარ იცის?!“

„არა!.. არა!.. ჩინური კედლები უნდა შემოავლოს საქარ-
თველოსა, მსოფლიოს უნდა მოსწყვიტოს საქართველო, მე-
ტი არაფერი არ იცის. არაფერი!.. არაფერი!.. თუ ეს ცოდნაა,
ჰქონდეს, გამოიკრას ბოხჩაშია და შეინახოს, ჩვენ რას გვი-
მოძღვრებს?!“

„ვინ დაუჯერებს?!“ ქ-ნი ეკა ჩაურთავს, დედაი ლინკასი
რალა თქმა უნდა. „ჩამოუფხატია სვანური ქუდი და წამოს-
კუპებულა უზენაეს საბჭოს სხდომებზედა!.. ჰმ!.. ტრიბუნაზე-
დაც ასე გამოდის. პატრიოტობაც ესა ჰგონია. ჰა, ჰა, ჰა... სა-
ცოდავი პატრიოტიზმი!.. შეჰხედავ: რასა ჰგავს?..“

„თქვენ მხოლოდ აპოლონები მოგწონდათ ქალბატონო ეკა.“ ლუო შენიშნავს.

„ცუდი გემოვნებაა?...“

„მაგრამ ყველა ვერ იქნება აპოლონი“.

„პეტრიაშვილი მაინც არ უნდა იყვეს...“ ეკა მოუჭრის.

ლინკა კისკისებს. ვასცრის ლუოსა. ასე კისკისებდა. უყვარდა კისკისი. მაშინ არა სცრიდა ლუოსა. ის იყო უბრალო, ჩვეულებრივი კისკისი, ახლა რაღაც საზეიმოდ გაისმის, ლოდინის მერე აღსრულების წამი რო დამდგარა. ვასცრის, ვასცრის ლუოსამეთქი. შედის. გადის. ლინკაზე ვამბობ. ყავას მოგიდუღებო. შედის. კისკისებს. გადის. კისკისებს. პეტრიაშვილს თუ დასცინის, ამასაც დასცინის. ერთხელ დაემუქრა, — პეტრიაშვილს არა, ამას დაემუქრა: ქვეყანაც რო გადაბრუნდესო, მე მაინც შენი ცოლი ვიქნებიო. დაემუქრა. ჯერ გამოუტყდა: მიყვარხარო. დამმურადაო, მოუჭრა ლუომა. არაო, არაო, სხვანაირადაო. დამმურადაო, აიხირა ლუომა. სხვანაირადაო, გაჯიქდა ლინკაი. გაჯიქდა. გაჯიქდა. ლუო გაურბოდა. შინა ბრუნდებოდა გვიანობისასა. მხოლოდ რო დასაძინებლად. და ისიც: საძინებელი ეზოს მხრით დაიდო. პირისპირ აღარ შეეჩხებოდა, თუნდაც რო ლოდინი არად ჩაეგდო. არც არად აგდებდა: ელოდებოდა, ელოდებოდა. მიაკითხავდა კიდევაცა თუ დაადგენდა, სად დაყოვნდაო. დაადგენდა კიდევაცა. მიაკითხავდა კიდევაცა: მტკვარგამოლმა ჰო ადვილადა, გაეჭრებოდა მტკვარგალმითაცა. გაეჭრებოდა თუნდაც მუხიანში, თუნდაც ვარკეთილში, გაეჭრებოდა სიცილ-კისკისითა: მეც აქეთ მოვხვდი, ერთი გზა გვიდევს, ერთად დავბრუნდეთო. ვერ დაუსხლტებოდა. მიჰხვდა. გაუჭირდა. პირველი ცოლი ამიტომაც შეირთო. ნადიმიდან წამოიყვანა. ფხიზელს გააცნეს და მთვრალმა უკვე ცოლობა სთხოვა გაბეზრებულმა და ამჩატებულმა. ლინკა შეეგება სიცილ-კისკისითა: მალე დასჯამთ ერთმანეთსაო. მალეც დასჯამეს. ახალგაზრდები ბრძანდებოდნენ, სტუდენტები, ბრწყინვალე ოცნებები ჰქონდათ. ოჯახებიდან არ გააჩნდათ საფანელი საამისოი. არც თვითონ შეეძლოთ ბევრი არაფერი. დასჯამეს. დასცილდნენ. ლინკა კისკისებდა: ასეც მიბრძანა თეთრით მოსილმა ქალბატონმაო: მესიზმრაო, — ცოლგაშვებული კაცი შეგირთავსო. ახლა უფ-

რო მეტად დავრწმუნდი, მე შენს იქით გზა არა მაქვსო. და-
ვრწმუნდიო. მაინც გაეჭვა. სხვა შეირთო. არ დადრკა ლინკაი:
თეთრით მოსილმა ქალბატონმა ასე მითხრაო, — ორცოლ-
გაშვებული კაცი შეგირთავსო. არ დადრკა. არ დადრკა. არც
ლუო დადრკა: არ გავცილდები, რაც უნდა დამმართოს, ჯო-
ჯოხეთიც რო გამიჩინოსო. არ გავცილდებიო. გულში დაიფი-
ცა. ისედაც დაიფიცა. გულში ფიცისა უფრო სჯეროდა.
არც ამან გასჭრა, გაშორდა იმასაცა. პო — გაშორდიო, გა-
ცილებას მაინც არ იტყოდა. ეს განშორება ძვირად დაუჭდა,
ვერც რო ავცდები ამის მოყოლასა, ოღონდ ჯერ მაინც: ლინ-
კას უხაროდა ისევე ისევე, ისევე კისკისებდა და ცეკვავდა კი-
დევაცა. ცეკვავდა, ცეკვავდა, მარტოცა ცეკვავდა, ლუოსთან
ერთადაცა, სადმე ნადიმზე რო მიეჭრებოდა, ანთუ შეჭხვდე-
ბოდა ვითომ შემთხვევითაო. გაშლიდა ხელებსა და დაეყ-
რდნობოდა. დასრიალებდა. დასრიალებდა. ასდევდა ლუოცა
ტანჯულის ღიმილითა. რა ჩემი ბრალია, — ამბობდა ლინ-
კაი, — თეთრმა ქალბატონმა მიბრძანა ასეო. ორცოლგაშვე-
ბულნი სხვებიც არიანო, — უხსნიდა ლუოი. ლუკმა გავარ-
დეს, ჯამში ჩავარდესო. ლინკა ანდაზებს მოიშველიებდა. ჯა-
მიც წინ ედგა და თავიც ქულში ჰქონდა. ქულიც გადაუგდო
და ჯამიდანაც ამოუვარდა ლუოი ცხადია: ცოლსაც გაეჭვა და
ლინკასაც გაეჭვა, ანთუ ცოლს განშორდა და ლინკას გაეჭვა.
გაეჭვა. გაეჭვა. და აღარც ახსოვდა აღარც რო ლინკაი, ოინ-
ბაზობანიც აღარა მისი. ლამის დედა დავიწყებოდა, მამა პო
მართლაც აღარ აგონდებოდა, ლინკა ვინ იყო?.. ვინც იყო,
იყო: დაბრუნდა თუ არა, გაიღო კარი და კისერზე ჩამოეკი-
და: სამცოლგაშვებულიო.. ჟუნამაო. აღარ უხსენებია თეთ-
რით მოსილი ქალბატონი. ალბათ თუ მიჭხვდა: ღვთიშობელი
თუ ვერა, კუდიანი მაინც მიშველისო.

ყავა შემოაქვს, —

ყავადანი, ფინჯნები, გალუტი სინით შემოაქვს, ცეკვით
შემოაქვს ლინკასა ცხადია. არაფერი არ შესტყობია: დრო,
დრო არ შესტყობია, — ჩაუვლია იმას თავისთვისა: ისეთივე
პირმრგვალი, ისეთივე კრილა კანი, გაბრწყინებული თვალე-
ბიცა იმნაირადვე, ტანიც ცოტა ჩადაბლებული, ბევრს კიდე-
ვაც რო მოეწონება, ოღონდ ლუოსთან ფარდი ვერ იყო. ეს

არაფერი. ფარდიცა ყოფილიყო, არ მისდიოდა გული. მანცა რას იზამ, როცა გულს ვერ უბრძანებო. ეს რო ლუოო, ლინკა რაღაო: არ ემორჩილება ბრძანებასა არც იმის გული რაღა თქმა უნდა. აწყობს სუფრასა ლუოს მხრიდანა, ანთუ ზურგსუკნით მოჰქცევია, ისე ალაგებს, რაც მოუტანია, მარჯვნითა, მარცხნითა, დაცურავს ზურგზედა, ეხვევა, ეფერება, უჩეჩავს თმასა.

„როგორ გაიხარა!..“ ქ-ნ ეკა ნაბავს თვალებსა. „გელოდა. ჩვენ აღარა: მე და დედაშენი. იმედი გადაგვიწყდა“.

„ჰოო... რამდენი ხანია...“

„დედაშენი ითვლიდა ამასწინათა...“

„ოცი?.. ოცდაათი?..“

„არ დამიხსომებია. გასტროლები არ ითვლება...“

„არა ცხადია... ახლაც ისე მოჰხდა...“

„ჩამოეშველეთ თქვენს პრეზიდენტსა?!..“

„თქვენი პრეზიდენტი აღარ არის?!..“

„არცა ყოფილა. უარპყო ყველაფერი, რაც რო შექმნილა სამოცდაათი წლის განმავლობაშია. ვინ დასთმობს?!. რობიკო და მიშა გააქცია. ყველას ვერ გააქცევს“.

„მიშა?!..“

„ჰო!.. შინაგან ემიგრაციაშია“.

„ჰა, ჰა, ჰა... ეგენი სულ შინაგან ემიგრაციაში არიან. ათ წელიწადში ერთ პიესას დადგამენ და დანარჩენი გუნდრუკი უნდა უკმეო“.

„ნუ გავიწყდება: მაგათ მსოფლიო სახელი მოიხვეჭეს“.

„რუსეთის სახელით მოიხვეჭეს სახელი“.

„რითია მერე ეს ცუდი?!..“

„ცუდი იმითია, რო საქართველო არ არის“.

„ვიწრო ნაციონალიზმით შორს ვერ წავალთ“.

„სად უნდა წავიდეთ?!. დავეტიოთ ჩვენს ქერქშია, ჩვენს მიწაზედა და ნუ გადავგვარდებით. ნუ გადავგვარდებით!.. სად ვინ ტაშს დაგიკრავს, რისი მაქნისია, — ტაშს ყველას უკრავენ. ეს გართობაა და მეტი არაფერი. ნუ გადავყვებით გართობასა და ნურც ცრუკულტუროსნობას ნუ ავყვებით. აი ეს ამღვრეული ენა, უკვე ბუნებრივად რო გვეჩვენება, ნიშანია გადაგვარებისა“.

„ლუო, შენგან მიკვირს, ეს ჰო უბრალოდ, ასე ვთქვათ, ეტიკეტია“.

„უბედურებაც სწორედ ეგ არის...“

„როგორ შეცვლილხარ!...“ თვლებს დაჰხუჭავს ქ-ნი ეკაი, თითქოს რო უკეთესად დაინახავს, უკეთესად წარმოიდგენსო. „მე უფრო მტკიცე ნებისყოფისა მეგონე. მაგრამ ეტყობა პროვინციალიზმი უფრო ძლიერი მოვლენაა, უფრო დიდი ზემოქმედების ძალა გააჩნია. ამიტომაცაა, პროვინცილების კულტივირებას დიდხანს რო ვერ ახერხებს დედაქალაქი. რამდენიმე თაობა უნდა გაიაროს“.

„თუ ნაციონალიზმი ახალი დემოკრატების ენაზე პროვინციულობასა ნიშნავს, მე არ ვითაკილებ, მიწოდონ თუნდაც პროვინციალი“.

„შენ უნდა მერაბ მამარდაშვილს ეკამათო... თუ შეგიძლიან...“ ილიმის ქ-ნი ეკა. „პეტრიაშვილიც ეკამათება... ჰა, ჰა, ჰა...“ უკვე იცინის. აჰყვება ლინკაცა.

„მე არა ვკამათობ“. ლუო ერთბაშად მოეშვება. შიმშილსაც იგრძნობს ერთბაშად. თვლებსაც ისე მიმოატარებს, საჭმელს რო ეძებს ადამიანი. გაღეტი აღარ იყო, სულ თვითონ გადასანსლა. ქალებს თითიც არ დაუჯარებიათ. კუჭის ქარადაც არ გაუხდა. უფრო ისაა: რო შიმშილი შეახსენა. ყავამაც შეახსენა. ქალებიც მიუჰხვდნენ: ვინ იცის არც გისადილიათ. მიუხვდნენ, შეიშმუნენ, თითქოს დაფაცურდნენ, ოღონდ ვერც ისე, დოვლათიან ოჯახს რო შეშვენის. თუმცა დოვლათი რა მოსატანია, აღარც შეიტანენ უახლეს ლექსიკონებში. გაჰქრა დოვლათი და მოძველდა სიტყვაცა. ეკა წუწუნებს. ლინკა ფხაკუნობს სამზარეულოშია. დგაფუნობს კარი მაცივრისა. უჯრები იჭედება. ონკანი თქრიალებს. მადლობა ღმერთსა, წყალი მაინც მოდის. გაზი?.. შიშინებს. მადლობა ღმერთსა!.. რალაცა შხივის. რალაცა წუის. ლუოს გული მოეფონება. ეკა ვერცა ეჭვობს თუ რას მოაგვარებს ლინკაიო. ეკა წუწუნებს: მალაზიები გამოცარიელდა და ბაზარი გადაიბრიაო. იქ როგორ არისო. ხალხიც გაგიჟდა და ბაზარიცაო, ანთუ ჯერ ბაზარი გაგიჟდა და მერე ხალხმა წააქარბაო. კვირაში ერთხელ ძლივას გავდივართ ბაზარში, ეს არის ხვალ ვეპირებითო. კიდევ კარგი პური რო შემოგვირჩა და რო არც გაძვირდა, ესლა

არის ჩვენი იმედით. თუმცა ამბობენ: ეს ისეთი მახეა, როგორც
გალატაკებას რო უმზადებს სახელმწიფოსათ. გოცირიძეს არა
კითხულობ?.. უზენაეს საბჭოშიც გამოდის: პოპულიზმისათ-
ვისა სჭირდება ეს პრეზიდენტსაო, ოღონდ მოიგოს ხალხის
გული, სხვა არაფერი არ ენაღვლებაო. არ მოგისმენია?.. აიწევს
სახელოებსა, მოიმართება და ვეღარ აჩერებენ. პურიც თუ
გაძვირდა...

„ჩამოაგდებთ და...“

„რა?!. გაძვირდება?!. დაიხოცება ხალხი შიმშილითა“. გა-
ეყინება თვალები ქ-ნ ეკასა. არის, არის ეგრე გაყინული თუ
მიშტერებული. უცებ აენტება: „არა, არა, არა!.. ეგ მაინც
უნდა ჩამოაგდონ!..“ მუშტებს მომუქავს, აქანავებს და უცი-
ნის მუშტებსა, თითქოს რო უკვე ჩამოაგდეს, თითქოს რო
უკვე აგერა და ძირსა ფართხალებსო.

ლუოს მაინც დააპურებენ. ორი კვერცხის ტაფამწვარს
მიუღგამენ, — ხვალინდელ საუზმესა ქალებისა. პურს დაუჭ-
რიან უშურველადა. დააპურებენ. იყოს პოპულიზმი, რაც უნ-
და იყოს, ოღონდ პური იყოს. იყოს ყველაფერი და იყოს
პოპულიზმი. იყოს თავისუფლება, დამოუკიდებლობა, ეროვ-
ნული აღორძინება, იყოს, იყოს, მიეწეროს ვინც უნდა იყოს,
მიეწეროს თუნდაც სატანასა. თუნდაცა. თუნდაცა. დასთმოს
ღმერთმაცა ეს ერთი კუნჭული, პატარა კუნჭული დასთმოს,
გაიმეტოს, ოღონდ ეშველოს, გამოეხსნას ბოლოსდაბოლოსა,
დაიბრუნოს თავი თვისი, თვით ეყუდნოდეს თავი თვისი.
ოღონდა. ოღონდა. დაღლილობას მაინც ვერ ერევა. დედა
შინ არ დაჰხვდა. კარი გამოკეტილია. სასტუმროები გამოტე-
ნილია: ლტოლვილები სამაჩაბლოდანა, — ეს ოსური ავანტუ-
რაო, რუსების წყალობითა რაღა თქმა უნდა, — ლტოლვი-
ლები რაჭა-ლეჩხუმიდანა, მიწისძვრაც რო ახლა გაბეჭითდა.
თუმცა კაპიკიც პო არ უჭყავის ჯიბეში. ჯიბეშია!.. წავა სადმე
კარავში ჩაწვება. აიხირებს, საქმე მაქვსო. ესენი თუ არ მო-
ეშვებიან: სად მიდიხარ, აქ მოისვენეო. საქმე საქმეა. ახლა
ყველას თავისი საქმე აქვს. ყველა საქმე გადაუღებელია. აქ
დარჩენა მაინც არ ივარგებს. ლინკას ჰკუისგან არაფერია გა-
საკვირველი.

„წავალ...“ აიწევს.

„პო...“ ეკა არც შეყოყმანდება, „ლინკა, სად არის ამათი გასაღები?“

გასაღები ხელში აქვს ლინკასა. მიხტის. მიკუსკუსებს. მიუძღვის ლუოსა. კარს თვითონვე გაუღებს. ჯერ თვითონ შედის. მობრძანდითო, — რევერანსით მიეგებება.

VII

მიეგებება და დატრიალდება.

დატრიალდება. დატრიალდება. ანთუ ეგებ რო დაბზრი-
ალდება: მალე რო გაპფანტავს ჩახუთულ ჰაერსა, კარგახანია
რო კარი არ გაღებულა, არც ფანჯრები რო არ გაღებულა რა-
ლა თქმა უნდა. სხვა ყველაფერი თითქმის ისევეა, ანთუ აღარც
ახსოვს თუ რა როგორ იყო. იყოს ისევე. ამისი ოთახი მაინც
გამქრალა. აღარც სად საწოლი, აღარც სავარძლები. ჰერი ჰა-
ლებით ამოვსებულა, კედლები ბრებიოთა. გამოფენაა თითქო-
საო. გამოფენაცაა. დიდდა სალომეს კოლექციიდანა. დიდდა
სალომე აღარ არის. გაუნაწილებიათ. დედას ესა რგებია. ცო-
ტა არ არის. ოღონდ მთავარი მაინც ისაა: სამი კაუჭი რო ცა-
რეილია. ტყუილად არავინ არ ჩამამაგრებდა კაუჭებსა. ჩამო-
კიდებდნენ. ჩამოჰხსნიდნენ. დედას გაუჭირდებოდა. გაპყი-
დიდა. მთავარი ესაა: გაუმეტებია. გაიმეტებდა ალბათ და-
ნარჩენსაცა. მთავარი ესაა: ლუო თავს გაიტანს. არ დაანებებ-
და დიდდა სალომეი. აღარ არის დიდდა სალომეი, აღარც
აღარავინ დაუშლის, აღარც აღარავის არ ეწყინება. უკეთესია.
თორემ რას დაგიდევს გაჭირვებაი ანთუ დაშლასა, ანთუ წყე-
ნასა?.. უნდა დაეკითხოს დედას მაინცა. ხვალე ინახულებს.
ლინკა საქმეშია: საწოლს მოათრევს, ნაშალს მოათრევს,
ააწყობს, მართავს ძველ ადგილასა. იყოს ჰალების ქვეშა. ჰე-
რი მალალია, ჰალები ნაირნაირი, სხვადასხვა ღროისა, სხვადა-
სხვა ხელოვნებისა, ფერადოვნებისა სხვადასხვანაირისა, გა-
ერთობა თვალი გამოფხიზლებული. ლეიბიც გამოაქვს, ლინა-
სა ცხადია, — საბან-გობანი, ზეწარი, შალითები. რაღაც არ
მოსწონს, — რაღა რაღაცა: დანოტიებულა, ხელს გაპკრავს,
გამოპკრავს, აუნიავენს, გამოაცოცხლებს თითქოსაო. ლუო
იბერება. ვერც უშლის. ვერცა შველის. აღარც უყურებს. გა-
90

დის. გამოდის. აღარ იცის თუ როგორ მოიშოროს: დეტურს თუ საცინლად აიგდოს. აღარ იცის. ვერას მიმხვდარა. ლინკა არად აგდებს, დავიწყებია თითქოსათ. საქმეშია. საქმეში. ბალიშებს აფუებს საგულდაგულოდა: ორ ბალიშსა. საწოლი მოზრდილია. აფუებს. აფუებს. შემოჰკრავს ხელსა მოხდენილდა, ეშხიანადა. აიწევს ბალიში. დავარდება. კიდევ შემოჰკრავს. კიდევ. კიდევ. ველარ ეურჩება ბუმბულიცა, დადგება როგორც ლინკასა ნებავს. დადგება. მოაწყობს ერთიმეორის გვერდითა. და მერეა რაც არის, თითქოს და აი ილუზიონერიაო: მუქს გამოიშვერს. წვერს ამოაჩენს მუჭიდანა. ამოსწევს ფრთხილდა, ნელა, ნელა, ამოსწევს, ამოსწევს და ამოაფრიალებს ღამის პერანგსა, თეთრსა, ქათქათასა, თხელსა, თხელსა, სიფრიფანასა, რო თითქოს არის და თითქოს არცაო, ქალის პერანგსა, საქორწინოსა, ამოაფრიალებს და გადააფენს ცალ ბალიშზედა. ღამაზად კეთდება ეს ყველაფერი, ჰლირს დასანახადა. ლუო მრისხანებს:

„არ გავცილებივარ!..“

„გასცილები!..“ ლინკა არა მრისხანებს. სახე გაჰხსნია. არცა კისკისებს, არც იცინის, ისე გაჰხსნია დამცინავადა თუ გამარჯვებულის სიამაყითა. „გას-სცილ-დე-ბი...“ მღერის კიდევაცა.

„უცადე!..“

„ვე-ცდი...“ მღერის. ცერზედაც შემოტრიალდება ლინკაი ცხადია, წაიცეკვებს კარებამდისა. გამოალებს. გავა. შემობრუნდება იმავე წამსა: „ღამემშვიდობისა უმანკო უფლისწულო!..“ დასცინებს, მიუგდებს კარსა.

„მოაშორე ეს აქედანა!..“ მისძახის გულმოსული.

კარი გაიღება:

„იყოს. დაგვეკირდება!..“ მოისმის ბეჯითადა. ცოტა ბრახიანადაც მოისმის, ოღონდ უფრო დაჯერებითა.

სჯეროდეს. თავისი ნებაა. მოიტყუოს თავი. გასალებითა ჰკეტავს კარსა, ლუოი ცხადია, ურდულსაც გაუგდებს. სჯეროდეს. ღამიან ვერსაით შემოეჭრება, დილაადრიან უშველის თავსა. იმათ გამოჰყვა და იმათთან უნდა იყვეს. უნდა იდგეს მოედანზედა. ვინ იცის თუ რა ხდება. თვალს თუ წაატყუებს, — ანთუ ზეზეულა მოედანზედვე, ანთუ ავტობუსში.

თუ საჭიროა, მართლაც უნდა დაწვეს კარავშია. ტყვიასაც
უნდა მიუშვიროს გული თუ საჭიროა. არა, ამდენად ვითარე-
ბა არ გამწვავდება, მაგრამ რო ბრაზობ, ამასაც იტყვი. იტყვი.
ასეცაა. ლინკას გასართობად ჰო არ წამოსულა. თუმცა ვინ
უწყის, ბედისწერამ რო წამოაგდო, რად წამოაგდო, — ეგება
სწორედაც რო ლინკას გასართობადა. არა. გაბრუნდეს სჯო-
ბიან. ბოლოსდაბოლოს რას ერჩის მეუღლესა, შვილებს რას
ერჩის, ანთუ სიმამრმა მართლა ისეთი რა დაუშავა. არა. გაბ-
რუნდეს სჯობიან. სჯეროდეს ლინკასა. ამოწმებს მაინცა ურ-
დულსა. გაელვიძება ღამიანა, მაშინაც ამოწმებს. დილით მა-
ინც შეკრთება: თვლებს დააცეცებს საქორწინო პერანგსა.
არაფერია: თახახიანია, უბწკნელი, უბიწო, უსისხლო, შეუბ-
ლაღავი. გულს მოეშვება. გარბის. იქ, დედა ცოტა დამცინა-
ვადა ჰხვდება, ზღვაზე, მოხუცთა სახლშია: ლინკას მოუსწრია
დაერეკა: ლუო დაბრუნდა. ცოლს განშორებია. ჩვენი ქორწი-
ნება გარდაუვალაო. დედა მიულოცავს: ჯერაც შენ არ გან-
ქორწინებულხარ და ჯერაც შენ არ დაქორწინებულხარო, ასე
მიულოცავს. ისედაც მიიღებს, თითქოს რო გუშინაც ენახოთ
ერთმანეთიო. ლუოს არ უკვირს, არც ლინას ტელეფონი, არც
დედის გულგრილობა. ლოყას მაინც მიუშვირს დედაი, თვი-
თონაც ლოყაზე მოუთათუნებს ხელსა. დამკვნარა სალუქი ხე-
ლი ქალისა, ბეჭდები ღამის რო ჩამოსცივდეს. ლოყებიც
დამკვნარა, მოშვებულა, მოღუნებულა, მაინც კრემით შეზა-
ვებულა. ტუჩებს პომადა გადავლებია. ამოდა რალა თქმა უნ-
და. ეტყობა შეელია საუცხოო სუნამოსა. არ შეეღეოდა. არა.
არა. ეტყობა გაუჭირდა. მაინც არ იტეხს იხტიბარსა: შემა-
წუხა იქაურმა აურზაურმაო. გამოვერიდეო. აქაც ძლივს მო-
ვეწყე. მომბეზრდა ყველაფერი, მაინც სიცოცხლეს ვეჭიდე-
ბიო. არ მინდა და მაინც ვერ ველევი, — რატომ არის ასე,
რატომ სხვანაირად არ არისო. ლუომ არ იცის. თავსაც არ
იწუხებს. მხრებს იჩჩავს. დედა ქსოვს. ქუდსა ქსოვს. ბ-ნ
დიომიდეს ვუქსოვო. იმისი წყალობით მოვეწყე აქაო. ნაცნო-
ბობა კიდევ შერჩენია ამ არეულობაში. რა გვეშველება, ნაც-
ნობობაც რო გადავარდესო. ლუომ არც ეს იცის. არც თავს
იწუხებს. იჩჩავს მხრებსა. ცოტა ესაა, ნესტიანი თთახი მერ-
გოო. ქსოვს. ელქურა ჩაურთვია. ფეხებთანვე მიუდგამს. ად-

მინისტრაცია წყრება. კარს თუ მიადგებიან, მაშინვე კაბის
ბოლოს გადააფარებს ზედა. ერთხელ კინალამ ცეცხლი გამიჩ-
ნდაო. მოველაპარაკებო, — დაამედა შვილმა: ბ-ნი დიომი-
დე უკვე მოელაპარაკა, — დედა იღიმება, — მაინც ველარ
გადავეჩვიე, კაბითა ვფარავ აი ახლაცაო. ადმინისტრატორი
მეგონეო: „ა, ჰა, ჰა...“ შემოესწრებათ დიომიდეცა. დი-
ომიდე წყრება: „მე ჰო ვითხარი, ხმასაც ვერავინ გაგცემს-
მეთქი!“ წყრება. წყრება. შედის. გადის. შედის. გადის. ქუ-
დი ეჩქარება, ქარგულებიანი, ფუნჯიანი ქუდი. რალაცა ჩაჩი
აღევს თავზედა, გაქუცული, გაწყალებული ჩაჩი. კარგი რა-
მას, რო თმა აღარ შერჩენია თხემზედა, — ამოცვივოდა თმის
გაწყალებული ჩაჩიდანა. ყურიდან ყურამდის მაინც შერჩე-
ნია, — თმის ცხადია, — ჩამოგრძელებია, ჩამოშლია, დავე-
წყებია პარიკმახერი. არ მოსწონს, ლუო რო აპუოლია მრგვა-
ლებსა. ერთში თანხმდებიან: დრამატიულმა თეატრმა რო დაპ-
კარგა დრამატიზმი, ტრავედიაც რო გააპამპულა და თვითო-
ნაც რო გაიპამპულა თავი ხალხის თვალშია. თანხმდებიან.
ბ-ნი დიომიდეც დრამატიული მსახიობი ბრძანდებოდა. ნაღ-
ვლობდა, ამისი ამბლუა რო გაპქრა სცენიდანა. მანამდე კი-
დეც სულს მოითქვამდა: დუბლიორობა არ ასცდებოდა. გა-
რეგნობა უწყობდა ხელსა, ხმაც ხელს უწყობდა, ცოტა ესაა,
არა ჰყოფნიდა ნიჭი, სხვა ყველაფერი უწყობდა ხელსა. ზოგ-
ჯერ სცენაზე გამოსვლაც მოუწევდა, პროგრამებში ჰო ეწე-
რა და ეწერა. დამსახურებული მსახიობის წოდებაც
მოიპოვა: პროგრამებში რო ეწერა და ეწერა. ეამა-
ყებოდა. ესეც დაპკარგა. მრგვალებმა წაართვეს: რის
დამსახურება, რა დამსახურება, რა სახალხო, რის
სახალხოო, მსახიობი სახელი გახლავთო; ყველაფერი სა-
ხელი არის და სახელის გარდა სიცრუეა დანარჩენიო; „ყო-
ფაცხოვრებითი მომსახურების დამსახურებული მუშაკიც“
გამოუგონებიათ ამ მამაცხონებულ კომუნისტებსა, — დაცი-
ნვა და მეტი არაფერიო. მართლაც როგორღაც დაცინვა გა-
მოდისო, — ეთანხმებოდა ბ-ნი დიომიდეც, ამას ეთანხმებო-
და, იმას აღარა, — დამსახურებული მსახიობის წოდება ღირ-
სება გახლდა, ამის გაუქმება არ შეიძლებოდაო. მაგრამ ტო-
ტალიტარიზმი ტოტალიტარიზმია, ყველგანა ტანტრავს. ხე-

ლებსაო. ჰო — ყველას თავისი ტოტალიტარიზმი ჰქონდა. ამისი ცხარობდა. ბრაზობდა. ჰკიცხავდა ლუოსა.

„მოგონებები მაინც დაგრჩათ, — ანუგეშებს დედაი ლუოსი, ამას ანუგეშებს, შეილსაც ესარჩლება, „თქვენ ისეთი როლები გქონდათ!..“ აღარ ამთავრებს, ამღერებს სიტყვასა, ბოლო სიტყვასა, ხელებსაც ასწევს, დიომიდეს რო მოასინჯოს ქუდი.

„როლები იცოცხლეთ!..“ წაუშვერს თავსა დიომიდეცა. წაუშვერს და წამოიჭრება, ანთუ უნდა, რო წამოიჭრეს, — აიტანს წელსა როგორც იქნება, აიტანს, მიცუხცუხებს; მიცუხცუხებს ეგრევე მოუთავებელი ქუდითა, ყაისნალები რო ჩამოჰკიდებია. ძაფის გორგალიც მიჰყვება თანა; მიცუხცუხებს და მოცუხცუხებს: შემოაქვს ძველი პროგრამები, ჩაწყობილი საგულდაგულოდა, ახალი განცხადებებიც შემოაქვს, ანთუ ასლები სტატიებისა და საპროტესტო განცხადებებისა, რედაქციებში რო დაუგზავნია. შემოაქვს. კითხულობს. ლუოს უკითხავს. ისმენს დედაცა ლუოსი ცხადია, ათასჯერაც რო მოუსმენია. ლუოს უკითხავს. ლუო პროგრამებს ათვალეირებს. დედა ლუოსი აზომებს ქუდსა. სამი თითისდადება აკლიაო. აზომებს. ასკენის. იდილიაა. იდილიაა მოხუცთა სახლისა. სხვებს კიდევ სხვაგვარი იდილია ექნებათ. უკმაყოფილოც ბევრი იქნება. მთლად კმაყოფილნი არც ესენი გახლავან. დიდსულოვნად იტანენ. იტყვიან თუ საყვედურსაცა, დიდსულოვნად იტყვიან. სხვები ჩხუბობენ. წივიან. კივიან. ამშვიდებენ, რაც შეუძლიანთ, ეფერებიან, ხან რო თვითონაც აჰყვებიან გაბეზრებული მომვლელები. აჰყვებიან. ველარ გაიგებ, თუ ვინაა მომვლელი, მოსავლელი ვინა. სულითავადმყოფთა სახლშიც რო ასეა: რო ემგვანებიან ერთმანეთსა მკურნალები და ავადმყოფები. მოთმინება აღარა ჰყოფნიან. მოთმინება. მოთმინებაო. მერე ერთია ამას იქითა, ყველა ერთია, განურჩეველი, განუსხვავებელი. აქ იდილიაა. ელქურა ლუის. ღვივის. დედა ქსოვს. დიომიდე კითხულობს. ლუო ათვალეირებს პროგრამებსა: ხორავა და დიომიდე, ხორავა და დიომიდე, ხორავა და დიომიდე. არსენას დუბლიორი ყოფილა, ოტელოს დუბლიორი ყოფილა. ასდევნებია და აღარ მოშვებია. სცენა მაინც არა რგებია. არსენა მაინც უთამაშია,

მხოლოდ ერთხელა, სპექტაკლი რო უკვე დაბერდა, მოინ-
ჯღრა რო ყველაფერი სცენაზედა, კოსტუმები რო დაიძინა.
ისევ აკაკი გამოდიოდა, ატუზულიყო დიომიდეი კულისებ-
შია. დაღრეჯილიყო. ეთხოვებოდა არსენას როლსა. შესცო-
დებოდა აკაკისა. ჩოხა გაეძრო და გადაეცმია დიომიდესათ-
ვისა, ხანჯალიც თვითონვე შემოერთყმია წელზედა, ხელიც
თვითონვე გაუშვერია ასპარეზისაკენა: აჰაა და შენ იციო.
„პირველი მოქმედება ისე დამთავრდა, რო ვერც გაიგეს, ხო-
რავა იყო თუ მე ვიყავი, აბა!..“ ამაცობდა ბ-ნი დიომიდე. ამა-
ყობდა. ცოცხლობდა იმა სიხარულითა, იმა სიამითა ხალის-
დებოდა. ესაა: ოტელო აღარ დაუთმია აკაკისა. არ გაჰხსენე-
ბია არსენას მაგალითი, დიომიდეც არ გაჰხსენებია, თუმცა
რო გვერდიდან არ მოშორებია, დიომიდეი რალა თქმა უნდა.
ჩაცმასა შევლოდა, გრიმის გაკეთებასაცა. გრიმისა ჰო ოსტა-
ტი გახლდა, დიომიდეი რალა თქმა უნდა. გაცუნცულდება. მო-
არბენინებს სურათებსა. არსენაა. ოტელოა. აკაკიან თუ დიო-
მიდეო, ვერ განასხვავებდი. დაჰყოლოდა ცოტა ნიჭიცა, —
რას ერჩოდა გამჩენი?.. ნიჭი. ნიჭი. თუმცა ბ-ნი დიომიდე
ნიჭს არ უჩიოდა, არა, არა: ბედს უჩიოდა. ერთხელ რა არის,
ერთხელა, ერთხელა, ერთხელაც არ გამხდარა ავადა აკაკიო.
„ბედი არ გინდა!..“ სულო ცოდვილო, სულ ამასა ვნატრობ-
დიო. ერთხელ მაინც ჩაწვა. მაინც ადგა. მაინც ითამაშა ოტე-
ლოო. ითამაშა და ჩაწვა. ყველაზე უკეთ მაშინ ითამაშა, კი-
ნალამ მართლა დაახრჩო დეზდემონაო. მართლაო. მართლაო.
მე ახლოს ვიდექი კულისებშიო, რო არავის ეგონა, ბოლომ-
დის რო გაუძღებდა როლსაო. და ეგრეც გაუძლო: კინალამ
დაახრჩო. მერე ბრჭყალები აჩნდა თოიძის ქალსა ყელ-კისერ-
ზედა, ლოყებზედა, დათვის ნატორსა ჰგავდაო. ტყუილად გა-
ვითხიპნე თავითფეხამდისა. მხოლოდ ლაჭები მქონდა ამოკ-
რული, საწოლში ეგრე უნდა შევსულიყავიო. „მაინცა მგო-
ნია, იმლამეს რო მე ვითამაშე“. ემღუროდა ბედსა მაინცა.
სხვა არაფერია ამა ქვეყნადა: კაცი რაც არის, ბედი არისო:
„ყველას ვარწმუნებ, ყველა არ მიჯერის“, არა სცხრებოდა
ბ-ნი დიომიდეი, „ზოგი ნიჭსა ტრაბახობს. არ დაუჯერო. აი
მე ერთ მაგალითს გეტყვი. ეგება არც უნდა ვამბობდე, მაგ-
რამ არა მაქვს მაგალითი უფრო უკეთესი, და ესეც რო დაე-

მალე, ვერაფერს დავამტკიცებ. მე და ი—ა—. აგერ ეს გამოჩენილი პოეტი რო გახლავს, ერთადა ვსწავლობდით, ლექსების წერაც ერთად დავიწყეთ და ერთნაირ გაშეშებულსა თუ გაფშევილ ლექსებსაც ვწერდით. მე მალე დავანებე თავი, მსახიობობა ვამჯობინე. იმან განაგრძო, როგორც რო წერდა, არცა არა მომატებია და არც არა მოჰკლებია იმის პოეტურ ნიჭიერებას, მაგრამ არ დარჩა არცერთი ტიტული, არცერთი წოდება, ორდენი არცერთი, პრემია არცერთი რო არ მოიპოვა. რითი?.. ნიჭითაო, ვერაფერს იტყვის, — ბედითა ცხადია. ყველა მდივანს ნარდს ეთამაშებოდა, ნარდით მოიგო ყველაფერი. მერე ისე უცნაურადა. ნარდს აგებდა და ჯილდოებს იკებდა. უხაროდათ მდივნებსა, ერთობოდნენ მდივნები, ანეკდოტებიც ბევრი იცოდა, ართობდა, აგებდა, გაახარებდა და იგროვებდა ჯილდოებსა, სამსახურში აღმატებასაცა, აღმატებასა და აღმატებასა, იმ ვარაუდითა, რო არც არაფერი გაეკეთებინა და მეტი და მეტი შემოსავალი ჰქონოდა. ბედია რა თქმა უნდა, ბედია, ბედი!.. ნიჭი რო იყოს, გალაკტიონი მოაღწევდა ამასა. ბედია!.. აღარაფერი აღარ გადარჩა, იუბილეებს ჰო ნუღარ იტყვი, სოციალისტური შრომის გმირობაც გადაიგდო მხარზედა. გადმომიგდე იტრიათ, ვითომც ერთი კიტრიაო. მაგისტვის ყველაფერი ადვილი გახლდა. ნიჭითა?! არა ჩემო მოწყალეო ხელმწიფევე, ნიჭისათვის ადვილი არაფერია. ნიჭის გზა რთულია და ბევრშემთხვევაში მიუღწეველიცა. ცხოვრება ბედია, კაცი ბედია, ნიჭი თამაშია ბედისწერასთანა. მე ასე ვამტკიცებ ამ მაგალითითა. რა ვუყოთ რო ჩვენ ერთხელ მეგობრები ვიყავით, ახლაც არა ვართ ნანდურავადა: რო დამინახავს, ის იმხელა კაცი, გამოექანება და გადამეხვევა. ვიცი გუნებაში დამცინის: შე საწყალოო. გუნებაში. გარეგნულად არაფერი არ შეეშლება: ჰო, ჰო, არსენაში რა იყავით, — აბა!.. ბედია, ბედი და ბედის ირონიაც არის: ახლა ორივენი უკმაყოფილონი ვართ, — იმან სოციალისტური შრომის გმირობა დაჰკარგა, მე დამსახურებული არტისტობა. ის ცხოვრების თავში ტივტივებს, მე აგერ უბატრონო მოხუცთა ჯამში ვიცქირები. ის პენკლებში აგზავნის პროტესტებსა, იმას მოსკოვი ესარჩლება, — მე არც არავინა. იმასაც გამსახურდია ვერ აუტანია, საბჭოთა რეჟიმი რო ბედ-

ნიერად აიტანა. ვერც მე ამიტანია გამსახურდიაი. სადაც არის, მეც იქ დავმდგარვარ. ბედის ირონიაც სწორედ ეს არის. ბედი იმისია, ირონია ჩემი. ბედია ყველაფერი, ნიჭი მხოლოდ უბედურებაა!..“ ალბათ რო ნიჭი აწუხებდა ბ-ნ დიომიდესა, გამოუმტყვენებელი ნიჭი. „ვის შევჩვილო რუსთაველი მკვდარია“ — ბოლოს დაასკვნის სევდიანი, გულდამღურული. ბოლოსდაბოლოს თპოზიციური გახეთები დაგიბეჭდავენო, — ლუო ანუგეშებს, — ახლა პო ყველაფერი იბეჭდება, უწმაწურობასაც აღარ ერიდებიანო.

„მე ვურჩევ, წეროს მემუარები...“ იტყვის დედაი, ლუოსი ცხადია.

„მემუარები!..“ თითქოს უდასტურებს, თითქოს უკვირს კიდევაცა ლუოსაო. მთელი ცხოვრება მოლოდინში გაუტარებია, რა უნდა მოიგონოს?.. მოლოდინი!.. ლოდინი!.. ცხოვრება ბედიაო, ამტკიცებს აგერა დიომიდეი, მემუარებში ეგებ დაამტკიცოს: ცხოვრება მხოლოდ მოლოდინიაო. დაწეროს. დაამტკიცოს. ყველაფრის დამტკიცება თუ შეიძლება, ამისიც მოხერხდება ყველაზე ადვილად. დაწეროს. დაამტკიცოს. ისე, რო ითქვას: გრიმიორობა რო აერჩია თავის ხელობადა, არც ის ეცოდინებოდა თუ რა არის ლოდინი, არც ეგება ისა — უბედურება თუ რა ყოფილა, არც ისა, ნიჭი თუ რა ყოფილა. ეგება შერჩენოდა მხოლოდ საამური მოგონებანი: მეე, კმ!.. გრიმი გამოიკეთებია აკაკი ხორავასათვისა, აკაკი ვასაძისათვისა; მე თვით ახმეტელმა მიმიყვანა თეატრში. მარჯანიშვილი აღტაცებული იყო ჩემითა: დიომიდესა ჰკითხეთ, დიომიდემ იცისო. ეგებაო და ასეც იქნებოდა. გაიხარებდა თვითონაცა, თეატრის ისტორიკოსებსაც გამოადგებოდათ. გაიხარებდნენ დისერტანტებიცა. გადმოიღე და გადმოიწერე. დიომიდე სქოლიოშიო. ზოგს რო ესეც დაავიწყდება. დაბრალდება მეხსიერებასა, ნამუსი აღარც მოაგონდებათ. ლოდინის აღწერასაც გამოიყენებდნენ: ფსიქოლოგები გამოიყენებდნენ, სოციოლოგები გამოიყენებდნენ, ფილოსოფოსებიც გამოიყენებდნენ, სული ამალღებული თუ აღმოაჩნდებოდა ბ-ნ დიომიდესა, აღწერისათვის ძალა თუ ეყოფოდა; მაგრამ სანატრელი პო ერთი რამ ჰქონდა მთელი ცხოვრების განმავლობაშია: ნეტავი აკაკი ავად გაჰხდესო, ნეტავი კისერი მოიტეხოსო, ანთუ

რაღაცა დაემართოს ისეთი, პირველი მოქმედების მერე მე შევიდე, სპექტაკლი არ ჩაიშალოსო. სპექტაკლი არ ჩაიშალოსო — დიდსულოვნებაა რაღა თქმა უნდა. „წეროს!“ დაასკვნის ლუიი ისე, წინ ვერაფერი დაუდგებაო. „მემუარები კარგი ჟანრია. ცრტაა მემუარი ჩვენს ლიტერატურაში. ლოდინი მაინც არ აღუწერიათ“. კიდევ ეპირება, რომ განაგრძოს. დიომიდე ვერ მიუხვდება:

„რა ბრძანეთ?!“

„ლოდინიმეთქი!..“

მაინც ვერ გაიგებს. აღარც ჩააცვივდება. მემუარებია თუ რაც არისო, მომავლის საქმეა რაც უნდა იყოს, ჯერ განცხადებები აქვს გამოსაქვეყნებელი, წერილები აქვს გამოსაქვეყნებელი. სძრახავს ტრანსპორტის მესვეურებსა: ჯერ აქედან წასვლას ვერ მოახერხებ, მერე იქიდან დაბრუნებასაო; სძრახავს დირექტორსა თავიანთსა: მე ვერ მიბედავს და თურმე ბუზღუნებსო, — მთელი დღე ტელეფონზე ჰკილიაო, ესეიგი — მე, ჩვენ ველარ მივკარებივართო; სძრახავს რედაქტორებსა: მპირდებიან და მატყუებენო, — უსინდისოებს ბეჭდვს შეგხვედრივარ, ამათნაირებს მაინც არაო. ჰყვება. ლაპარაკობს. სძრახავს. ჰკიცხავს. ამუნათებს. ნანობს. იმუქრება. იღლებს. დუნდება. ნაღვლობს. ჩიფჩიფებს. დაასკვნის მერე ასე ჩიფჩიფითა: ველარაფერი გამიგიაო, ასედაც წავალ ამ ქვეყნიდანა, ვერაფერს რომ ვერ გავიგებო.

„შინაარსიც ეგ არის ჩვენი ცხოვრებისა“. დასძენს დედაი. ლუოსაც თითქმის ამის თქმა უნდა. აღარას იტყვის.

„და მერე ამისთვის აქ მოსვლა ჰღირდა?!“ უყვირს ბ-ნ დიომიდესა.

„ალბათ რომ ჰღირდა, წასვლა რომ არავის არ ეჩქარება“. ისევ დედაა. ლუო აიხირებს: მეც ამას ვიტყვოდიო, — ისე თავისთვისა, გულში აიხირებს.

„მე მეჩქარება. ვინც რა უნდა თქვას, მეჩქარება. მოვიდეს გაბრიელ მთავარანგელოზი, აი მე მზადა ვარ“. თვალებს დახუჭავს და კისერს ჯადასჭიმავს ბ-ნ დიომიდე. არის. არის. არ მოდის გაბრიელი.

„ალბათ ჯერ არა ხართ იმის სიაშია...“ ლუოს უნდა თქვას. დედა იტყვის.

„თუ ეს ჯილდოა, არც ვიქნები...“ ნანობს ბ-ნი დიომიდე.

„ჯერ ეს არც ვიცით, სიკვდილი რა არის: ჯილდო არის თუ სასჯელი გახლავთ“. ვითომ მე მიტყვამსო: ლუომა ცხადია.

„იყოს სასჯელი!..“ მოსჭრის ბ-ნი დიომიდე.

„ჩვენ რო არ ვიცით!..“

„გაბრიელთანაც რო საქმე სახვეწური გაგზიდება, რაღა ხარ მერე?!“ აღმოჰხდება დიომიდესა, სასოწარკვეთილს აღმოჰხდება რაღა თქმა უნდა.

წეროს ისევ მემუარები, სასოწარკვეთას ის ურჩევნიან. გაქრობა მაინცა. ამანაცა წეროს, ბარემ დაიწყოს. სხვა რა იკეთოს: თეატრმა ჰო ეს თავისდროზედაც არ ინდომა, ახლა თეატრიც აღარავის აღარ უნდა. წადი და შეიქედე: სადაც არ უნდისხართ და რაც რო არ უნდათ. წადი და შეიქედე. ჯობიან წეროს თუ როგორ არ უნდისხარ არავისა, როგორ არ უნდა არავის არავინა და როგორ უნდა ყველას ყველაფერი: რაც უნდა მცირე რამ მოინდომო, ყველგან მოშურნეს ვით გადაიწყდები, რაც უნდ უჩვეულო რამ აიხირო, მოცილეს მაინც რო ვერ გადაჩიები, — წეროს, წეროს. იმანაცა წეროს. ამანაცა წეროს. ალბათ პრეზიდენტიც არ ელოდა მოცილესა: უფრო უჩვეულო რა იქნებოდა საქართველოშია?.. არ ელოდა... კუმ ფეხი აიშვირა, მეც ნახირნახირაო. მეტიჩარა ჩხიკვი რაღას იზამდა?.. ატყდნენ. აიშალნენ. დაერივნენ. და ეს ენება საიდუმლო სამსახურებსა: პირველი რაუნდი მოიგო მოსკოვმა, წმინდად მოიგო. მეორე რაუნდში ქულები აართვა. მესამე დაიწყო: მესამე. გადამწყვეტი. აქ უსათუოდ ნოკდაუნი უნდოდა. არც მეტი არც ნაკლები. ნოკაუტი არა, არა, არავითარ შემთხვევაშია: მხოლოდ ნოკდაუნი. მიაფარებდა შორიანლოსა. მოასულიერებდა. გამოადგებოდა, კიდევ თუ რამეს განიზრახავდნენ ურჩი ქართველები. ურჩი. მორჩილი. ურჩი — დაბნეული, მორჩილი — ცდუნებული. ერი საცოდავი: ხან რო ხალხს დაარქმევენ, ხან რო — ბრბოსა. გამოიყენებენ, — ხალხიაო, გაუჩიქდებიან, — ბრბოაო. არა და: ერია, ძლიერი, მტკიცე, გაუტახელი, ძენი დაბნეულნი რო ჰყდიან და ჰყდიან, დაბნეულნიცა და დაუბნეველნიცა: ერი ვისთვისაც რო არაფერია, სარგებელი როა ყველაფერი, ერი ვისთვისაც რო კარჩაკეტილობაა, ოქროს ქვიშაზე კოტრიალია

ყველაფერი, შიშვლად კოტრიალი რაღა თქმა უნდა, შიშველ
კახპასთანა რაღა თქმა უნდა: გამოყვანილთანა, დაბრაწულ-
თანა, დამკრახულთანა. საღ ესაო და საღ კეკელა და მაროო.
წადი და ეკამათე. მსოფლიოში მიმდინარეობს ერთიანი პრო-
ცესი, დემოკრატიზაციის პროცესიო. წადი და ეკამათე. არ
ეთხოვებიან ისინი თავიანთ ერსა, თავიანთ ენასა, თავიანთ
ტრადიციებსა, თავიანთ საზღვრებსა, სფეროებსა გავლენისა-
სა, არ ეთხოვებიან, არა, არა: დემოკრატიზმი მომხიბლავია
იმათთვისა. მომხიბლავია. ვისთვის დამაბრმავებელი, ვისთვის
მომხიბლავი. ცივილიზებული არ არის ის, ვინც კომუნისტი
არ არისო, — ერთხელაც იყო და განაცხადა ბერნარდ შოუ-
მა. გამოჩურჩუტდა ბერიკაცი, 90 წელს გადასცილებოდა, გა-
მოჩურჩუტდა. გაცვდა კომუნიზმი. გამოჩურჩუტდა. გამო-
ჩურჩუტდება დემოკრატიზმიცა. მანამდე უნდა გაუძლოს
ერმა. აქამდე გაუძლო, იქამდეც გაუძლებს. იმედიც კარგი
საქონელიაო. დარევიან ერთიმეორესა, ვერ გაუთქვეფიათ
ეთნოსური შემონამატნი, — რესპუბლიკაო, რესპუბლიკაო, —
აყვირებს მოსკოვი, ვითომ დემოკრატიული მოსკოვი არაო,
ვითომ ეს მხოლოდ რეაქციულიო; იყოს ბატონო რეაქციუ-
ლი, ერთიც საშიშია და მეორეცა, ორივე ერთად მტერსაც
მიჰხტომია. უცვივა პროგრამები. აჰკრეფს. უცვივა. აჰკრეფს.
გამოსტაცებს დიომიდეი. ხელთ აღარა აქვს, ჰგონია: ისევ და-
მიცივიდაო. ძირსაც არა ჰყრია. დიომიდეც იქ აღარ არის.

„წავიდა. წაიღო“. დედა განუმარტავს. „ცოტა გულის გა-
მაწყალელებელი ლაპარაკი სჩვევია, რას იზამ, აქ სხვა გასართო-
ბი არც არის. ერთი უხეირო ტელევიზორიც გვიდგას ვესტი-
ბულშია. ხანდახან მომართავენ. ვუყურებთ უზენაეს საბჭოს
სხდომებსა. ღმერთო დაგვიფარე!.. ვიცინით, ვიცინით და ვტი-
რით: ნუთუ ამისი ღირსები ვიყავით!.. ამას ველოდით?!. ეს
გვინდოდა?!.“

„გარდამავალი...“

„ჩვენში ყველაფერი გარდამავალია. მდგრადი არ გვინა-
ხავს არაფერი“. დედა ასე მოსჭრის. ქუდსა ჰქსოვს დედაი, დი-
ომიდეს ქუდსა, და ყაისნადის თვლებს ამოჰყვება, თითქოსაო
რაღა თქმა უნდა, ეს უზენაესი საბჭოცა და ის დამფუძნებელი
კრებაცა: ერთნაირად რო სჭამენ ერთმანეთსა სამშობლოს სა-

ხელითა, თავისუფლების სახელითა, ამაღლებული სურვილებითა, და ერთნაირად რო ამოძრავებთ წვრიმალნი ვნებანი, პირადული გამორჩენანი, სარტა, მოგება, შური, აღმატება, ანთუ რაც ვნებავთ, რო მიეთვლება ანგარებასა, სიკეთეს არა. იმათ დაჰლუბეს ქვეყანაცა და ერთმანეთიცა. ესენიც დაჰლუბავენ. ამოდის. ამოდის. იწვნება. იქარგება. ენაც მოქარგულა. აშვებულა მოქარგული ენაი, ეშმაკის ენა აშვებულა, ქარგავს სიავესა, სიმახინჯესა ქარგავს. თვლები აერევა დედასა. სახე მრუდდება. ჩაშლის. აასხამს თვლებსა ხელახლა. მაინც აკვირდება. მაინც არ მოსწონს, ეგება სხვაგანაც გამრუდებია, ეგება სულაც დაარღვიოს, დაიწყოს თავიდანა. არც ეჩქარება. დიომიდეს ეჩქარება. ანთუ ჰგონია, რო ეჩქარება. აქ დრო გაყინულა. აქ აშკარაა, დრო რო სიცრუეა. დიომიდეს უნდა გადააგდოს გაცვეთილი ქუდი. დიომიდესა ჰგონია, ქუდი დრომ გასცვითა. ქუდი თავმა გასცვითა. თავს უნდა ახალი სამშვენისი, სილამაზე უნდა მოხროკილ თავსა. ქუდსაც სილამაზე უნდა. დაარღვევს. ასწორებს ქარგულებსა, ყვავილ-წნულებსა. დიომიდეს უკვირს, რითი ვერ მორჩაო. „პენელოპეს სუღარა გამიხადა ამანაცა,“ ბუზლუნებდა დიომიდეი, „თუმცა არა უჭირს, კუბოშიც გამოდგება“. ენატრებოდა ოდისევისის როლიცა დიომიდესა. ეხვეწებოდა დრამატურგებსა, „ოდი-სეა“ გადამიკეთეთ პიესადაო. ბ-ნი პოლიკარპე ყურსაც არ იბერტყავდა, ბ-ნი სანდრო ჰპირდებოდა, ბ-ნი შალვა იცინოდა გულიანადა. ბოლოს თვითონვე გადააკეთა. მერე დასდევდა რეჟისორებსა: დასდგით თუნდაც მე ნუ მათამაშებთო. არც ამან გასჭრა. ბედი ბედიო. ბედი მომეც და სანეხვეზე გადამაგდო. ადგება — ლუოი. ადგება. დაჯდება. ადგება. დაჯდება. იჯდეს, — როდემდისა?.. იდგეს, — როდემდისა?.. წავიდეს და რა გზას დაადგეს?.. დედა ატყობს, დედა ისაა, შვილისა რო არაფერი გამოეპარება:

- „ფული არ გექნება...“
- „რა ფული მექნება ჩემი სიმამრის პატრონსა!..“
- „შენი ხნის კაცი სხვისი იმედით აღარ უნდა იყოს“.
- „მე ჰო ხელოვანი ვარ...“
- „იმდენია ახლა ხელოვანი, მზრუნველი რო აღარ ეყოფა“.

„ყველა ხელოვანი არ არის ხელოვანი“. ლუო თავს იცავს.
ლუო ყელს იღერებს: მე ხელოვანი ვარო.

„რაც უნდა იყოს, ფული არა გაქვს. მეც არა მაქვს ფული“. დედა თავს ჩაპკიდებს. „ჭაღების მეტი ჩვენ აღარაფერი აღარ გავგაჩნია. მე უკვე წამიკდა ხელი. მემკვიდრე შენა ხარ. შენთვის უნდა მეკითხა. ახლა შენ იცი. თუ გაიმეტებ...“

გაიმეტებს რაღა თქმა უნდა. ახლა თუნდ იჯდეს, თუნდ იდგეს, სულერთია, იცის რა იღონოს: ჭალი უნდა ჩამოჰხსნას, — ერთი, ორი, რამდენიც დასჭირდება. უგროვებია დიდება სალომესა, — ეგებ არც იცოდა თუ რად აგროვებდა, ანთუ: სტებებოდა და ეს ეგონა მიზანი ამა შეგროვებისა. ხელოვანს გამოადგა გაჭირვებაში, მიზანი თურმე ესა ყოფილა. ეს არ ეგონა დიდება სალომესა. რაც იყო, იყო, კმარა მოგონებდა დიდება სალომესი. გადაივლიდა ქამი არეულობისა, დამშვიდდებოდა ხალხი, შეურიგდებოდა ხალხი თეატრსა. თვითონ აღარ იქნებოდა ხალხი თეატრი და ისევ თეატრი მოენატრებოდა ხალხსა. ესეც იბოვნიდა თეატრში ადგილსა. იქ ეყო, იქ მორჩა, აქ იბოვნიდა. კვლავ ისევ გმირებს მოინდობდა მაყურებელი და პამპულუბი გაეცლებოდნენ დრამატიულ თეატრებსა. რაღაც სხვა იერი გადაჰკრავს ლუოსა, ამალღებინა თუ მედიდურობისა, ანთუ გადაჰკრავს, ანთუ დედას მოეჩვენება, და აღმოჰხდება გულში თავისთვისა: „ახ, რო აბოვნიდა თავისი როლი!“ ეგება უბოვნია, ეგება სცენა აღარც დასჭირდეს, ანთუ გაჭრილა დიდ სცენაზე პატარა სცენიდანა; იქ არის, სადაც ქარიშხალია, სად სისხლიანი დგას ანგელოზი. თვით პრეზიდენტმა ჩამოართვა ხელი. ხელზეც დაიხედავს. დედაც მიადვენებს თვალსა. თვით პრეზიდენტმა ჩამოართვა ხელი. დედას არ უნახავს ის გადაცემაი. დედას დაურეკეს: ზოგმა საყვედურითა, ზოგმა დამცინავადა, ზოგმა შეაგინა კიდევაცა. იმათი ზრდილობა არ წავიდეს იმათს იქითა. ინტელექტუალუბადაც მოაქვთ თავი, პირჯვარსაც იწერენ, დაზეპირებასაცა ცდილობენ ათი მცნებისა, ერთის შესრულებაც რო არ შეუძლიანთ. ღმერთო უშველე!.. ღმერთო იხსენი!.. შვილს არას ეტყვის. ქვეყანა ისე არეულა, რო აღარ განირჩევა მტყუანი და მართალი. ყველა ბრალსა სდებს, ყველა ყველას

ქუთაის არიგებს, გამგონე არა სჩანს. ღმერთო შეასმინე!.. ევედროს
როს. უმჯობესია მარტოც იყოს ედღერების დროსა. უმჯობესია
ნუ შეაშფოთებს, უთქმელად გავიდეს...

VIII

ასედაც გადის.

აქ აღარ ესაქმება. უნდა იჩქაროს. ბედმა მიაგლო დიდ
სცენაზედა, იქ უნდა იყოს. ფეხიც არ უნდა მოიცვალოს, არა,
არა, იმავეწამს ვილაცა ჩაგიდგამს ფეხსა. მოგვერდსაც დაგი-
დებს. ყველა წინ მიიწევს და ცვივიან წინანი. წინანი უკანა
და უკანანი წინაო. ის ეამი დამდგარა. იქ უნდა იყოს, იმა
შეხლაშია.

მაინც აებლანდა ფეხი.

შეიძლებოდა გადარჩენილიყო: ოღონდ დაეღუნა თავი,
დაეღუნა, და დაშვებულყო კიბეებზედა. არ დაპლუნა. არა.
აიღერა უფრო და ქალს მიაჩერდა, ანთუ: ზურგსა ქალსა,
რო მისდგომოდა ტელევიზორსა ვესტიბულშია. მისდგომოდა.
აწვალებდა თუ მართავდა თუ რაც იყო, იყო ზურგი, თმა
აბუჩქული, თეთრი თმაი, კისერზე მოკრებილი, შეკრული
ბაფთითა, იისფერი ბაფთითა. პეპელა იისფერი. თმაი თეთრი.
აფუებული. თითქოს კიდევაც გაიშლება, გაიწეწება, ალივ-
ლივდება ჰაერშიაო, შემოველება ზღვის ნაპირებსა, ავა,
აიწევს, აგუმბათდება, მობრჭყვიალდება, შუაში რო იისფე-
რი პეპელა უზის, მობრჭყვიალდება და იბრჭყვიალებს. თეთ-
რი აქ არავის გაუკვირდებოდა, არც რო ლუოსა რაღა თქმა
უნდა, ოღონდ ეს მაინც სხვაგვარი გახლდა, სხვა ხელოვნები-
სა, თვალს უნებურად აიყოლიებდა. ტანიც ისე მოსხეპილი-
ყო — იდგა სწორი, ჩამოქნილი, ოდნავ ირხეოდა, თითქოს რო
ლეღია ტბის ნაპირსაო. აქ ჰო ტბები იყო, პატარა ტბები, ერ-
თმანეთს მიბნული, ტბები ლერწმოდანნი. ტბები იყო. იორი
მიუშვებს და ზღვად ვაქციეთო. მოვრწყავთ ამითი დამშეულ
ვეღებსა სამგორისასა, დამშეულ ქალაქს გამოვაძლობთო.. იზ-
რდებოდა თბილისი, მთლად საქართველო ერთ ქალაქში იყ-
რიდა თავსა. ველარ აძლობდა სამგორის ველი. შიმშილი უფ-
რო იმუჭრებოდა. ლივლივებდა ტბები ავსებული, თითქოს

რო ლურჯადაცა, თითქოს რო მართლაც ზღვა ყოფილიყოს,
ყოფილიყოს — გარდამავალი პერიოდი უარესს გვიქაღისო.
ლივლივებდა გადაბმული ტბები. თეთრი ბეწვები დაეფინე-
ბოდა, თეთრი, ხვეული, აბზინებული. ლივლივებდა. ლივლი-
ვებს. ლივლივებს. დადგება. აირწევა. შემობრუნდება, ალბათ
რო იგრძნობს, ვილაცის თვალი მომბჯენიაო, შემობრუნდება
და აღმოჰხდება: „აჰს!..“ აღმოჰხდება და გამოექანება. გამო-
ექანება და შემოესკვნება ლუოსა ცხადია. შემოესკვნება და
შემოეხსნება. შემოესკვნება და შემოეხსნება. ჰკოცნის. კის-
კისებს. ცმუკავს. ეგლისება. ჩაეკიდება. მიაბენინებს. მიჰ-
ხტის. მიაქანებს. მიაქანებს და მისდევს მორჩილად, თითქოს
სხვაგან არ მიეშურებოდეს, არ მომზადებულყოს თითქოს
სხვა როლისათვისა. მისდევს. მიჰყვება. ეგება იქ ჯერ სხვა
ეპიზოდები თამაშდება, ანთუ ეგებ რო დუბლიორები გამო-
უშვეს დღესა, ანდა უფრო სავარაუდოა: ინტერმედია ჩაუდ-
გამთ უცება და ამისათვის აქაც მიუციათ როლი. იყოს. გას-
წვდება. ოლონდ ემანდ მახე არ იყოს, ოლონდ იქ არ დააგ-
ვიანდეს. რაც უნდა იყოს, მიაბენინებს. უცებ დიომიდე
ეცემა თვალშია. კარს შეაღებს და დიომიდე ეცემა. კარს თა-
თია შეაღებს. თათიაა ქალის სახელი. შეაღებს. შეიტაცეპს.
დიომიდეც იქვე ჰკიდია ალათაზედა ჭინძისთავითა. ვეება სახეა.
ჩამოგრძელებული. დაღარული. თვალთაგან თითქოს ცრემლიც
მოსდის და ღარებში მოწანწკარებსო. ნახატი, ნახატი რაღა
თქმა უნდა, შავი ფანქრითა, სახელდახელოდა. გამოფენას ვამ-
ზადებო, — უხსნის თათიაი, — მოხუცთა, სახლის ბინადართა
გამოფენასაო. მზადაცა მაქვსო. დიომიდე მიშლისო: სასაცი-
ლოდ გამოვიყურებო. აი მე თუ როგორი ვიყავიო. რაფაზე
პორტრეტია, ვეება პორტრეტი, ფოტოგრაფიული პორტრეტი,
მოხდენილი ვაჟკაცის პორტრეტი: აი მე თუ როგორი ვიყავი,
აი თუ ვის უნდა დამამგვანო. დავამგვანებო. თათია იცინის.
იცინის. ცმუკავს. ირწევა. კეკლუცობს. სავარძელს უსწო-
რებს, ლუოსა ცხადია. პორტრეტებია სავარძელზედა. აიკრი-
ფება აჩქარებითა. გამწკრივდება აჩქარებითვე კედელზედა
ჭინძისთავებითა. გამოფენაა. ჰკიდია სხვებიცა: ათლებზე ჰო,
კედლებზე ჰო, კარიც მოფენილა შიგნიდანა. მიჰხურავ და
მოვაჩერდება სახეები დაღმეჭილი ნაირგვარადა. არ დათან-

ხმდებიან არც ესენი დერეფნებსა თუ დიდ დარბაზში გამო-
ფენასა. არა, არა, არ დათანხმდებიან. ჯერ დიომიდეა მოსაგე-
რიბელი. იმუქრება: გავსაჩივრებო. ეს იცინის: დავამგვა-
ნებ რა მენალღლებათ. მართლაც რო მოხდენილი ვინმე ყო-
ფილა. იცინის. თვალეში ეშმაკები უკრთის. დონკუანი უნდა
ყოფილიყო, ტრაგიკოსობა რა ამისი საქმე იყო. ბედიც რო
ტრაგიკული ჰქონია. აკაკი ხორავა დუბლიორი ყოფილა ამი-
სი. ოღონდ ესაა, მხოლოდ პრემიერა უთამაშნია ბატონ დიო-
მიდესა. გადარეულა მაცურებელა. გადარეულა. გადარეულა
თვითონაცა: დეზდემონა კინალამ დაუხრჩვია. საავადმყოფოში
იწვა მერე თოიძის ქალი. განუცხადებია: მომაშორეთ ეგ ნა-
ღირი, თორემ აღარ დავბრუნდები თეატრშიო. მოაშორეს.
როლი აკაკის შერჩა. იცოდით?..

„არა, არა, ეგრეთი არაფერი არ ვიცოდი. პირველი გაგო-
ნებაა.“ ამბობს ლუი თითქოს ცოტა გაკვირვებითაო და ოდ-
ნავი დაცინვითაცა.

„შენ რო იცოდე, როგორ განიცდის: თვალეში ევსება
ცრემლითა...“ სჯერა თუ ეშმაკობს, — წადი და გაუგე.

„ევსება...“

„ევსება!..“

„უმშრალეებ?..“

„ციც!..“

თითს უქნევს თათიარ. სავარძელს ჰო უსწორებსმეთქი, —
ჩასვამს კიდევაცა, შემოეხევევა, ჩასვამს იმგვარადა. დაუსკუპ-
დება მუხლებზედაცა. მოიძუძგება. მოიკუნტება. მოეშვება.
კრუტუნებს. კრუტუნებს: მობრძანდა ერთ დღეს ჩემი ქალიშ-
ვილი და ერთი ოქლაქიც მოაბრძანა. გავთხოვდიო, გამომი-
ცხადა. გათხოვდა ბატონო!.. ოქლაქს ბინა არ აღმოაჩნდა. ერთ
ოთახში ველარ დავეტეოდით რაღა თქმა უნდა, გარეთ ვერ
დავაგდებდი ახალ ოჯახსა და მე უნდა ამეკრა გუდანაბადი,
არა?.. უნდა ამეკრა. და. ავიკარი. აი ეს სავარძელი და აი ეს
თეჯირი. ავიკარი: და აქ გადმოვსახლდი. კრუტუნებს. კრუ-
ტუნებს: შენ იცი, იოლი რო არ იქნებოდა. მეგობრებმა მაირც
მომიხერხეს. მეგობრობაც რო აღარ შემორჩენილიყოს, დავი-
ლუბებოდით აქამდისა. თუმცა თუ იცი, ჯერ არ დავლუბულ-
ვართ?.. წაგვართვეს ყველაფერი. მე აღარც ვიცი თუ რა ჯუ-

რისა ვარ, ანთუ რა ჯურის ხალხში ვურევივარ. შენა?... ეჭხი...
კრუტუნებს. კრუტუნებს: მე აქ ოთხმოცი წლის დედაბრად
ვწერივარ. დედაბრებს ვარწმუნებ, კულტმუშაკი ვარმეთქი.
ჰა, ჰა, ჰა... ვარ კიდევაცა: მომყავს პოეტები, მომაქვს ფილმე-
ბი, გამოფენებს ვაწყობ ახალგაზრდა მხატვრებისასა. პოეტე-
ბიც ახალგაზრდები მომყავს. ახალგაზრდები მოსწონთ დე-
დაბრებსა. მამაბრები არიან თუ რაც არიან პოეტესები მოს-
წონთ იმათაცა, ჩქოლა ქალიშვილები მოსწონთ. ჩამოდლა-
ძულან და თვალი მაინც ახალგაზრდული შერჩენიათ. უხარი-
ანთ. უხარიანთ. თვალში ჩავეუვარდე, თითს არ ამოისვამენ.
მაინც მეშინიან: თუ გამიგეს, რო შემოვპარულვარ, მიჩივლე-
ბენ. გამაბრძანებენ. ველარ ითმენენ სიცრუესა. თვითონ ვინ
უწყის თუ რალა არ ჩაუდენიათ, ახლა ველარაფერს ველარ
ითმენენ. მამა აბრამის ბატკნები!.. კრუტუნებს. კრუტუნებს:
ამას იქით გზა აღარცა მაქვს. წარმოგიდგენია?!. საშინელებაც
ესა ყოფილა, — გზა თუ აღარა გაქვს. დაფიქრდი!.. დაფიქ-
რდი!.. ცოტახანს მანდ მოითმინეო, მპირდებოდნენ, ცალკე
ბინას მოგიხერხებთო. მომიხერხებდნენ კიდევაცა. არ ვინდო-
მე ვარეუბნები. სად წავსულიყა საბურთალოს იქითა სოლო-
ლაკელი?!. არ გამემტყუნება რალა თქმა უნდა, მაგრამ მოვ-
ტყუვდი. ქვეყანა ისე აირია, ბინებს აღარ გაანაწილებენ თურ-
მე. წარმოგიდგენია?!. ჩავრჩი აქა, ამ ბებრუხანებში და ესაა.
შევყურებ დასასრულსა ჩემი ცხოვრებისა, შევყურებ ამათ
საცოდობასა და ხან ვიცინი, ხანა ვტირი. არა თქვა, რო გა-
გიყებულხარო, არა, არა, ჯერ არა, მაგრამ თუ გავგიყდი არას
ვინაღვლი, უკეთესიც იქნება. თუმცა: გამოშტერება ემჯობი-
ნება. აქ არიან. ნეტა გაჩვენა: აღარაფერი აღარ გაეგებათ.
აღარაფერი. აღარაფერი. მანამდეა ძნელი. გაუსაძლისი. აქეთ
ქალაქი. იქით ზღვაო. გამოვქედლივარ, გზა არსაით რო აღა-
რა მაქვს. ზღვა მაინც იყოს. ოცნებით იცხოვრებ ზღვის ნა-
პირასა. უსაზღვროება აგიყოლიებს. ეს რა არისო: ვითომ ზღვა
და აგერ აქვე ხრიოკი ბორცვები. რა ოცნება შეგრჩება?.. რა
სული შეგრჩება?.. კრუტუნებს. კრუტუნებს: თავისუფლებას
შევხაროდით, ესეც აგვირია. გვეგონა, მივიღეთ და სადაა
აღარ ვიცით, რა არის, ისიც ვერ გავვიგია. შენ რამე გაიგე?..
მიკვირს, ამ მრგვალებს რო მიჰყედლებიხარ. ორატორობა

მოგზდენია, რაღა ციკრონი და რაღა შენა. „ეგეები იყოს!..“ მოწურავს მკლავები. მოწურავს. არა!.. არა!.. რამდენიხანია აღარ შევხვედრივართ ერთმანეთსა, რამდენი ხანია!.. მე მაინც არ დამვიწყებიახარ. შენი დავიწყება არც შეიძლება. მე არც დამიმალავს, რო ყოველთვის მომწონდი, ახლა მითუფრო: უკეთესად გამოიყურები. პროვინციას არ გაუტეხიახარ. ამბობდნენ: ვალოთდაო. არ გეტყობა. რო არ გეტყობა, ეს კარგია, ისე, იქ სხვა რა უნდა გეკეთებინა?.. აქ არ აღმოჩნდა შენი ადგილი. დასჯახებთან ერთიმეორესა ჯიხვებივითა, უფსკრულში ჰყრიან ერთიმეორესა ჯიხვებივითა, მერე ტორებიტა ფხაჰნიან სალკლდესა და ფრუტუნებენ ნასიამოვნებნი. ფრუტუნებენ. ფრუტუნებენ. მეტი აღარაფერი აღარ შეუძლიანთ. კრუტუნებს. კრუტუნებს: ზღვაა თუ რაც არის, ის მაინც არის, მე რო დამახრჩოს. დამახრჩოს. ამოჰყავთ კიდეეცა. ერთს შევესწარი: თექვსმეტი წლის გოგო იქნებოდა, გაეუპატიურებინათ და გადაეგდოთ ემაგ... ზღვა არის თუ რაც არის. ერთი დედაბერი აქედანაც გაგვექცა. წიოკობით გაგვექცა. გამოეკიდნენ. გამოეკიდნენ. გაუსწრო. წარმოგიდგენია?!. იშვირა ფეხი და წყალს მისცა თავი. ამოიყვანეს. დაჰკიდეს თავდაყირა. წყალი ანთხევინეს და სულიც გააფრთხობინეს. ეგება მანამდეც გაფრთხობოდა სული, — რაც უნდა იყოს, უბედურება ცოცხლობრივ წამებაა, თორემ მკვდარს ველარ აწამებ. ველარა. მორჩა. კრუტუნებს. კრუტუნებს: შენც დიდი გაბედული ვინმე ყოფილხარ. არ მეგონა. რომელი ჰკუთამყოფელი დადგება ახლა პრეზიდენტის მხარესა?!. განწირულია. მთლად ქვეყნიერების ავტობუსები რო გარსშემოირტყას, მთლად საქართველო რო აქ მორეკოს, ვერ გადარჩება. ვერა, დამიჯერე. ხალხი ხალხია და მხოლოდ ხალხია, ხელისუფლება ზედაფენაა: ან მოგემხრობა და აღგაზევებს, ან გამოგეცლება და ველარ მოიკიდებ ფეხსა. განწირულია. ეცლებიან და ეცლებიან. რაღაცა ჰხდება. მე არ ვიცი თუ რა ჰხდება. მე იმათთანა ვარ, მე ავღევ, ბრმად ავღევ. სხვანაირად რო არ შემიძლიან. იმათ იციან თუ რაცა ჰხდება და ეცლებიან და უპირისპირდებიან და დაიმსახურებენ და დაუფასდებათ. იციან. იციან. მე არ ვიცი, მაგრამ იმათი ვარ, არ, მინდა შემომწყარნენ, ამითვალისწინონ, არ მინდა, არა,

იმათანა ვარ, თუმცა აქა ვარ და აქ ჩავრჩები... მე... მერ-
 გება არაფერი. შენ რაღას ელი?.. არ გამოიქცლიტო კოზაკი-
 ვითა. უკეთეს შემთხვევაში გაგისვრიან ისევ იმ შენს პროვინ-
 ციაში და მიდექი და ილოთე რამდენიც გენებოს. დავრლო-
 მილს თუ აქ მოგაბრძანებენ, მეც აქ დაგხვდები. ჰა, ჰა, ჰა...
 კრუტუნებს: მიტინგომანია საქმეს ვერ უშველის. ყველა
 ჰხედავს. იარაღებიან. ირაზმებიან. უსისხლოდ არ ჩაივლის.
 შავნაბადა შავად დაჰყურებს ზევიდანა. იქუხებს. ტყუილად
 არ მოიქუშებოდა. მოქუშული დადის ხალხიცა. ყველა იბღვი-
 რება. ველარ გაიგებ თუ ვინ ვის დაახლის ტყვიასა. ყველა
 მტერია. მოკეთე აღარ არის. ყველასა ჰგონია: თუ არ დაას-
 წრო, დაასწრებენ. ყველა განწირულია და გამწირველიც ყვე-
 ლაა, — უბედურებაა, არა!.. შენვე გამოსცდიდი: ვითომც
 არცა გცნობენ ძველი მეგობრები. არცა გხედავენ
 ვითომცაო. არ დაიჯერო. ყველა გხედავს. ყველა
 გცნობს. ყველა ვითვალთვალებს. გეშინოდეს შუ-
 რისძიების. არა, არა, შენ არ გაშინებ: ყველა ამ დღეშია.
 კრუტუნებს. კრუტუნებს: ერთი კვირა ვიჯექი უნივერსიტეტის
 კიბეზედა. არ მინდოდა. დამსვეს. გავცივდი. არ მიშვებდნენ:
 აქ უნდა ამოვირთვათ სულიო. იმათ არ ეტყობოდათ ამორ-
 თმევაი სულისა. მე მძვრებოდა სული. ირინა გამომესარჩლა.
 ძლივას გამოვკეთდი. დღე ერთია და ათასჯერ მირეკავენ: მა-
 ლე დაბრუნდიო. არ მინდა, არ მინდა, არ შემიძლიან, კიბეზე
 ჯდომა არ შემიძლიან. კარავში დავწვებიმეთქი. არაო. ახლა
 კიბეზეა საჭიროო. ვინ იცის მერე კიდევ რას იტყვიან, წადი
 და სდიე, არა და — ნუ სდევ თუ ვაჟკაცი ხარ!.. აუჰ!.. კრუ-
 ტუნებს. კრუტუნებს: და გაიზმორება. გადაიჭიმება. მიეგ-
 ლისება. შემოესალტება. დააცხრება. ჩაიბღუჯებიან. რაღა
 ესაო და რაღა ისაო: ჩაიბღუჯებიან. დააცხრებიან. შემოეხ-
 სნება. ჩამოუხტება კალთიდანა. გაცქრიალდება თეჯირს იქითა.
 იქ საწოლია. აქეთ მისაღები. იქით საწოლი. ბუღუარი. მო-
 წყობილია ვიწრო სენაკშია. რო არ ეშინოდეს, რო დააყენებ-
 დნენ, ეგება რო გასძლოს კიდევაცა; ზღვაა თუ რაც არის,
 მაინც ჰო ზღვა ჰქვიან, ისიც ჰო იქვეა, ეგება რო გასძლოს კი-
 დევაცა. გაცქრიალდება ერთისიტყვითა. ამასაც არ უნდა მეტი
 პატიყი. მანძილიც არაა ხიფათიანი: ერთი სკუპია. და ისკუ-

პებს რაღა თქმა უნდა. ჰყვირილი თითქოს ჰაერში გაჰყინავს:
„აააააა... კარები!.. კარები!..“

გაჰყინავს თითქოსო, თითქოს ეგრეც შემობრუნდება. გა-
ლაატრიალებს კარებში გასაღებსა. წამის საქმეა, არც რო დი-
დად დამაფიქვრელი. თეჯირს იქითაა წამის შემდგომა. სარკე-
ზე ჰკიდია თმაი თეთრი პეპელითა იისფერთა — პარიკი
ესეიგი. ქოშები ჰყრია საწოლთანა წაღმა-უკულმა. ხალათიც
იქვე დაგდებულა. ჰყრია. იხლაკნება საბანის ქვეშა. გაისუსე-
ბა. იხლაკნება. ამოძვრება თავი. ჩაიმალება. ამოძვრება. ჩაი-
მალება. კიდევა. კიდევა. სწრაფადა. წამსუმალა. თმაი მოკ-
ლედ შეკრეჭილი. შავი. კუნაპეტი. სახუი მრგვალი. მოკრია-
ლებული ისედაცა. მოხატული უკეთესადა. ამოძვრება. ჩაიმა-
ლება. ხითხითებს. ხითხითებს. იხლაკნება. და შემოერთყმის.
შემოერთყმიან ერთიმეორესა. და მერე ჰო რაღაა, სათქმელი:
ხელობა იციან, ჭაცვია მწყემსი, ბევრი რო არც არა იცოდა,
არც ის დაბნეულა: „მან მეფემ ციხეს აღარ ახანა, თავს წანა-
ყვირა ნალარახანა; სტყორცნა ზარბაზანი, გაუხდა ზათქანი,
დაჩხა კარი!! ის ზარბაზანი რომ მან დასცალა, მაგდენი ხანი
აღარ აცალა; ხელახლა გატენა, განიშნა კართყენა ზარბაზნის
ტუჩი. დაადვა ცეცხლი. რა შიფეთქა, გატყვრა რა, გაუხდა
ზემო თავს ხეთქა“. არ დაბნეულა. პირველი შემთხვევა არ
გაიხსენება: იქ ჩხიკვის ბრალი იყო. იქ ჭაცვის ბრალი იყო.
მაშინაც არ დაიბნეოდა. ნიჭია ბუნებრივი, თუნდაც რო ღვთა-
ებრივი, აქ უშურველია ერთიცა, მეორეცა, ანთუ ორივეი:
ორივე რო ერთი ყოფილა. რაც თუ ყოფილა, გარბის ლუოი.
ნაღვლობს, რო დახანდა. მერე თავს იწყევლის: რამ გამახა-
მაო, მერე, პრეფექტი რო უსაყვედურებს, — აქამდის სადა
ხარო, და უფრო მერე, რო მოახსენებენ: ქორიძე გეძებდაო.
დაფაცურდება. მიეშველებიან. ხმას მიაწვდენენ ქორიძესა. მე
არავინ არ მიძებნიო. რამ გამახამაო, — თავში შემოირტყამს,
ქორიძე არა, ლუოი ცხადია. რა დამემართაო. ბედმა მიაგდო
როგორც იქნა დიდ სცენაზედა და ეშმაკიც ჩაუხტა. ეშმაკი,
ეშმაკი, ნამღვილად ეშმაკი: ვითომ თათია ვარო. ეშმაკს ვი-
თომ რა გაუჭირდებოდა, გამოეცხადებოდა თუნდაც ელენე-
და. თუნდაც სამივე ქალღმერთადაც გამოეცხადებოდა, ერთა-
დაცა და ცალცალკედაცა. თუმცა მაშინ, არ მოტყუვდებოდა.

ეშმაკი ეშმაკია: გამოეცხადა სწორედ თათიანა, — თათიანი
 მოტყუვდებოდა. მოტყუვდებოდა და მოტყუვდა კიდევაცა:
 თათია იყო, თათია იყო, თურმე თათია არა ყოფილა, არა და:
 იყო — ასეთი ანსოვდა, ასეთი ფიცხელი, ცეცხლოვანი ასეთი,
 რო არც აცდიდა, რო არც ეთმობოდა; ასეთი იყო, ასეთად
 დარჩენილა, შეუხარჩუნებია ცეცხლიცა, სიქორფეცა, — სი-
 ქორფეცა, თვით სიქორფეცა. რა გაუკვირდებოდა ეშმაკსა, —
 ჩაუწევბოდა თუნდ ქალიშვილად. რა გაუკვირდებოდა?..
 ეშმა!.. ეშმაკი!.. დაეუფლა სულითხორცამდისა, არ შეარჩინა
 აღარაფერი. ასეთი რამ არც რო მომხდარა. არც მოხდებოდა.
 აუხირებია. უცებ გაიჭრა დიდ სცენაზედა და შიშობს ვაითუ
 უცებვე ჩამოვეარდრო. შიშია, შიში. შიშია ყველაფერი. ეშ-
 მაკიც რო არის, — არის, არის, ერთადაც არიან. არ უნდა გა-
 უშვას. უნდა დაიპყროს ბედის რჩეული, სწორედ რჩეული
 უნდა დაიპყროს. აჟამდის არც გამოსჩენია. გაავდო. მოიშორა.
 წამოიწია. და. წინ დაუხვდა. თათია!.. შენით აუხვია თვალი, —
 ელუნეთი ჰო ვერა, ვერც კლეოპატრათი, შენით აუხვია თვა-
 ლი. ისინი, იცოდა, ნახიარებნი იყვნენ ეშმაკებთანა. შენ არ
 ეგონე. არც იქნებოდი. ჩემსავით მსხვერპლი ხარ. ჩემს საც-
 დუნებლად აგირჩია ეშმაკმა. მსხვერპლი ხარ შენცა. რას გა-
 დაეყარა!.. რა თვალებს აცეცებდა. — დაელუნა თავი, დაშვე-
 ბულიყო კიბეებზედა. დაშვებულიყო. დაქანებულყო თავში-
 რის მტკრევეითა. აქ იქნებოდა თავის დროზედა. აღარც ქო-
 რიშე შემოსწყრებოდა: არ მიკითხიაო. ანთუ ვინ უწყის: თვით
 პრეზიდენტმა იკითხა. ჰა?! მით უარესი: დააცეცებიანებდა
 რომელიაო, — აუხვევდა თვალებსა; აუხვევდაო და კიდევაც
 აუხვია. არც დაეეჭვა ოდნავადაცა: ამ ხნის ქალი და ასეთი
 ვნება?!. არა, არა, არც დაეეჭვა. აღარ უშეებდა. ჩაებლაუჭა.
 მერე შარვალს აღარ უთმობდა. აეკონწიალა მერე; კარამდე
 მიჰყვა დედისობილაი. თუმცა ადრე ცოტა იეჭვა: რო კრუ-
 ტუნებდა: ფისუნიაა, ნებიერი ფისუნიააო. გაიშმორა და: ფი-
 სუნიააო, მერე ავანაო, მერე ვეფხიო, კამარას შეჰკრავდა, გა-
 დაფრინდებოდა ლელიანში ტბათა. მერე ჰო დარგრაგნა, და-
 იგრიხა, დაიხლაცხა საბანშია, — თავი თათიასი ამოვარდებო-
 და, ტანი თუ რისა იხლაცხებოდა, ველარ გაეგო. ანთუ როგორ
 შემოეგრიხა, — დაამტკრევს ლამისაო, ანთუ როგორღა გა-

დაურჩა, — რაღა ლაოკოონი და რაღა ესაო. რაც იყო, გადა-
ურჩა: აგერა კარვები და აგერა ესა, აგერა სვეტები სასახლი-
საი, აგერა დაფა: „ენა მამული სარწმუნოება“
აგერა. აგერა. საღამოხანს იქ გადმოდგებინ. იქადაგებენ იქი-
დანა. ესეც აქ არის. ქორიძემ: მე არაო. თვით ის იქნებოდა
და კიდევ უკეთესი. ესეც აქ არის. ანთუ დაუსხლტა, ანთუ
ისევე იმის ხელთ არის — იყოს: გავიღეს ოღონდ დიდ სცე-
ნაზედა, ვინც უნდა გაიყვანოს. ეშმაკი მაინც უხერხულია.
ჰა?... უხერხულია. არ უშვებდა. გამოექცა. აღარ გაგიკარებო,
დაემუქრა. დასანანია. ის იყო, ის იყო: ასეთი ახსოვს. თვა-
ლებიც ისევე ამოწვსო ცვარითა. გაგებუტეო. გამოფუნჩა ტუ-
ჩები. ის იყო. ის იყო. ნეკები გამოსდო ერთიმეორესა, გა-
მოსდო, გამოჰხსნა. გაგებუტეო. ის იყო. ის იყო. თათია!..
ჰა, ჰა, ჰა... ვითომ ეშმაკი ვერ გამოფუნჩავდა ტუჩებსა, სწო-
რედაც რო თათიასავითა, ვითომ ეშმაკი ვერ გამოსდებდა ნე-
კებსა ერთიმეორესა, ვითომა, ჰა: ეშმაკი ჯოჯოხეთს ატრია-
ლებს. მაინც აქ არის „ენა მამული სარწმუნოება“ აქ არის, აქ
არის. აგერა მოძრავი სადგურიცა ტელევიზიისა. შემოუშ-
წყდევით მოედანზედა. აქაცა სჭირდებათ. ვეღარც გაუტანი-
ათ. ერთი მოსტაცეს. მოგვტაცესო — იცრემლებოდა ტელე-
ვიზორი. ვიდეოაპარატებსაცა გვტაცებენო. შიგაც გვეჭრე-
ბიან, აღარ გვაცდიან აღარაფერსაო. იცრემლებოდა. იცრემ-
ლებოდა. „ენა მამული სარწმუნოება“. კუდი ეხვევა ბორ-
ჯლიანი. მთლად სვეტს ეხვევა ძირით თავამდისა. აი წამოი-
ღებს, აი წამოამხობს, მთლად სასახლეს გადმოიტანსო, აი
აჰა, აი და აჰა...

„ვერ გამოიძინე?..“ პრეფექტია. მკლავი ამისი ჩაუბლუ-
ჯია ცალი ხელითა, მეორე წელზე შემოუხვევია. „მეც ფეხზე
ვეყინთავდი. უნდა გავუძლოთ“.

„გავუძლოთ...“

„ქალები უფრო მხნედ გამოიყურებიან“.

„ქალები ყოჩაღები არიან“.

„ენა მამული სარწმუნოება“ იღგა ისევე, სვეტიც ისევე,
სასახლეს ისევე, არც არაფერი შემოჰგრეხია, არც არაფერს
წამოუღია, არც არაფერს წამოუქცევია. იღგა. დგას. შემოვ-
ლებია მოწოდებანი აურაცხელი ქართულადა, ინგლისურადა,

აქამდე მხოლოდ რო რუსული ბატონობდა. დგას. დგას. აწე-
 რია. იყო სასახლე მეფისაი, — არაფერი ეწერა. ტრანსპა-
 რანტები არ გამოჰქონდათ. ლოზუნგებს არ აკრავდნენ. იყო
 დროშია ერთი და ყველაფერი ის იყო. იყო დროშია და გუ-
 ლი: გულზე ეწერა: ენა მამული სარწმუნოება. იყო სალაყბო
 და მიდიოდნენ თავიანთი გულითა. კედლებს აჭრელება არ
 უნდოდა, არცა სვეტებსა, ამდენი ქალაღდიც არ იშოვებოდა.
 გული იყო, ქალაღდი არ უნდოდა. გული აენთებოდა. გული
 დაცხრებოდა. გულს აჰყვებოდნენ. და. აიყოლიებდნენ გულ-
 სა. გადმოდგებოდა მეფეი აივანზედა, სალაყბოზედა. გად-
 მოდგებოდა. აუხსნიდა. დაუჯერებდნენ. თანდათან აღარ და-
 უჯერებდნენ. ერეკლეს მერე აღარავის დაუჯერებდნენ. მე-
 ფეს სასახლეც აღარ აჰყვებოდა, აღარც რო ხალ-
 ხი. ხალხიც, სასახლეც გათიშულიყო. შემოეშვათ რო
 ერთმორწმუნენი, რწმენა დაჰკარგოდათ. ენა დაჰკარგო-
 დათ, მამული დაჰკარგოდათ, ნდობა დაჰკარგოდათ,
 მტრობას აეშვა, გადაღერძილიყვენენ. გულს აღარაფე-
 რი ეწერებოდა. ანთუ სისხლისაგან დაცლილიყო გული, ან-
 თუ არც უნდოდათ: ქალაღდი ეშოვნათ, ქალაღდზე ანთხე-
 დნენ ჯავრსა მტრისასა, ყველა რო ყველას გადაჰკიდებოდა.
 სასახლის კედლები ჰო აჭრელებულიყო, აჭრელებულიყო
 ჰადრებიცა რუსთაველისაი, რო ვერ ამშვენებდა ისედაცა გამ-
 ზირსა, ლამაზი შენობები რო მიერქმალა, გაექარწყლებინა შე-
 დევრები არქიტექტურისა, კლასიკური არქიტექტურისა, რო
 ვერ დაეჩრდილა საბჭოთა ლაურეატები. ალბათა. ალბათაო.
 აჭრელებულიყო ერთისიტყვითა. აღარ მოუჩანდა ქერქი ხე-
 ებსა: გამოეფინათ ლექსები მოლექსეთა, დაუბეჭდავი ლექსე-
 ბი, სიტყვები ორატორთა, უთქმელი სიტყვები, მთქმელი რო
 ბევრი იყო, დღედაღამეც რო აღარა ჰყოფნიდათ, გადაბმული
 დღედაღამეი. გამოეფინათ. გამოეკრათ. წებო ეჭირა ყველასა
 ხელში, ქალაღდიცა რაღა თქმა უნდა: იქავე წერდნენ, იქავე
 აკრავდნენ, რო ვერ გააღწევდნენ ტრიბუნამდისა. კიდევ კარ-
 გი რო არა სერავდნენ ქერქსა დანითა. კიდევ კარგიო. ჩაებ-
 ნელებინათ ვიტრინებიცა. გარედანაც მიეკრათ, შიგნიდანაცა.
 დავიწყებოდათ თუ რა მოიბოვეს, რას რო ჰკარგავდნენ; არ
 აგონდებოდათ. ყველას ერთი ამოეღო თვალშია, ერთი, ერ-

თადერთი, ამ მოღვესეთა თუ იმა ორატორთა, — ერთ ავტორს მოთხოვრებაც გამოეკიდა. ნოველააო გინდა თუ არა იყოს!.. — ერთი ამოვლო ერთისიტყვითა, იმ ერთს აღიღებდნენ და იმ ერთს ამცირებდნენ სასახლიდანა ძეგლამდისა რუსთაველისა. ძეგლს ჰო ჩამოსთრევედა ძონძები, — ჩამოსთრევედა. ჰყვიროდა ქალაღდი, ქალაღდი გაჰკიოდა. მიკროფონების ამხედრებამდისა. ამხედრდებოდნენ მერე ისინიცა ცხადია და რალა თქმა უნდა. ჯერ ჯგუფად იდგნენ. ჯგუფები დაობდნენ. გადასწვდებოდნენ ერთიმეორესა. ჩაუვლიდნენ გამომწვევად. აეფხორებოდნენ. გაჰკენწლავდნენ. ღუეს მოიღებდნენ მერე ტუჩებზედა. მერე ჰო მერე ყელშიცა სწვდებოდნენ, ეს რო ვაჟკაცები, ქალები თმებით დაითრევენ ერთიმეორესა. ამხედრდებოდა ვიდრე მიკროფონები. მიკროფონები. არა: კარგი რამას რო მოკლედ შეეკრიჭათ თმები, კარგი რამასა, — ძველ დაღალებს თუ წარმოიდგენ, სასეირო ის იქნებოდა.

„შეჭამე რამე?.. მოასწარი?..“ პრეფექტი ეკითხება.

„არა...“

„არც მე. წავიხემსოთ ეგება საღმე...“

თანხმდება ლუთი. წამოახველებს თითქოსაო, უფრო: ბურტყუნებს. სიმამრს შეუთვლის ლოცვა-კურთხევასა. მასპინძლობა ამასა მართებს, — იქ სულ სტუმარია, აქ ამასა მართებს. კიდევ შეუკურთხებს. ჰადის გაყიდვა მაინც მოესწრო. წახემსებაც გაძნელებულა, საგულდაგულო პურიჭამას ვიღა ინალვლებს. გამოტენილა რესტორნები, კაფეები, სასაღდილოები, სახინკლეები. ხალხით გამოტენილა, საზრდოთი ვერა. ცხვირსაც ვერსად შეჰყოფენ, — ერთგან მაინც შეჰყოფენ ორბელიანთა მოედანზედა. ორბელიანთა. ვიმეორებ ასე: ორბელიანთა, ორბელიანებისა, ვიმეორებ: ორბელიანთა მოედანი, ორბელიანთა უბანი, ორბელიანთა ხიდი, ორბელიანთა კუნძული, — ვიმეორებ დაჟინებითა. მაინც არაო: კოლმეურნეთა მოედანიო, — შეჩვეულან და ვერ გადაჩვეულან. ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო. დავით აღმაშენებელიც გამოგვიცხადეს კოლმეურნედა. არა, არა: კომუნისტად გამოგვიცხადეს. ეს პოეტებმა: ცხრა ძმა ხერხეულიძეცა, ცოტნე დაღიანიცა, დიმიტრი თავდადებულებიცა, თედორე მღვდელიცა. 8. ო. ჩხეიძე

ცა. წმიდა ნინოც ნუ გაგვიკვირდება. თუმცა: შეჰყვეს ცხვირი ერთგან მაინცა, შეჰყვეს, შეიჰედნენ ვიწრო სახინკლში, ვიწროში, ჩაბინდულში, ოხშივარიანში. შეიჰედნენ. ხინკალმა მალე მოუწიათ. გადმოაწოდეს. თავიანთები მოქცეულიყვნენ წინა. იცნეს, თვალი რო შეაჩვიეს ოხშივარსა. იცნეს ცხადია. ესაა: დახლიდარი ველარა სცნობდა თავის მუშტარსა, შეცვლილიყვნენ ამ ბოლო ხანებშია. სხვაგვარი იერი გადაჰკრავდათ. ცოტა სხვაგვარი. სხვაგვარი კილო გაიყდებოდა. ცოტა სხვაგვარი. მუდმივი მუშტარი სხვაგვარი ჰყავდა: წვრიმალნი ვაჰრები და წვრიმალნი ჭურდები საკოლმეურნეო ბაზრისაი, — ბაზარიც ჰო იქავე იყო. ისიც ცხადია საკოლმეურნეო, — მეეზოვეები, დლიური მუშები, გაურკვეველი ხელობის ხალხი, მათხოვრები. შემოცვივდებოდნენ და გაცვივდებოდნენ, გადასანსლავდნენ და გავარდებოდნენ. ლაზათს არ ითხოვდნენ. არც არაფერს ედო ლაზათი. სკამი სკამს არა ჰგავდა, მაგიდა მაგიდასა. გაზინტლულიყო ჭერიცა, მაგიდებიცა. ფერი აღარ ედო კედლებსაცა, დამსკდარიყო რო კიდევაცა. პირველი ხუთწლედის მერე აღარ შეკეთებულყო. აღარა. ანთუ უწყის ნიკოლოზის მერეც აღარა!.. მენშევიკებიც აიტანდნენ. ესენიც უნდა შეჰგუებოდნენ: ელიტაი პროვინციისა. შიმშილმა წუნი არ იცისო. მაინც ვერაო, ვერ ეგუებოდნენ. ჰკილავდნენ. სძრახავდნენ. ჩქარობდნენ. ესაა, რო მეხინკლენი ვერ ასდიოდნენ. უკვირდათ: როგორ ეკადრება თბილისს ესაო, უკვირდათ: რო კადრულობდა უარესსაცა და არცა თაკილობდა. უკვირდათ. უკვირდათ. იშმუშნებოდნენ. ჰამდნენ. სვამდნენ ეგრე ზეზეულა. ეხლებოდნენ ერთიმეორესა. ბოდიშობდნენ. ერთიმეორის თავზე გადაჰქონდათ სინები ხინკლიანი, კათხები ლუდიანი, ჰაფი რო არ გადმოდიოდა კათხებიდანა. არ ავსებდნენ რალა თქმა უნდა. კიდევ კარგიო. ველარცა ლეჰავდნენ, ეფუფქებოდათ რო პირი, ყლაპავდნენ ეგრევე ცხელ-ცხელ ხინკალსა, ცეცხლი რო ეკიდა, ეგრე ჰყლაპავდნენ, ამოიქარებდნენ ცივი ლუდითა.

„დავლიოთ!.. მალე აღარ იქნება აღარც ხინკალი, აღარც ლუდი,“ ვილაცა ამბობს, „აღარც გამკეთებელი აღარ იქნება, აღარც მჭამელი, აღარც დამლევი“.

„მაშ რა იქნება?!“

„იდეები!.. ახალი დემოკრატიზმი!.. რუსეთი იღებებს
გამოგვიღებს...“

„ისევ რუსეთი!..“

„ისევ რუსეთი...“

ოხშივარი სარკმლიდან გამოდის, დახლიდარს ეხვევა, მერე
დანარჩენთა. ლანგრებიც იქიდანვე მოცურავს, ხინკლიანი
რადა თქმა უნდა, ფერად-ფერადი პლასტმასისანი. იისფერი
ლანგარიც მოცურავს. წითელი. ყვითელი. თეთრი. იისფერი.
წითელი. ყვითელი. თეთრი. იისფერი. წითელი. ყვითელი.
თეთრი. იისფერი. მერე სულ იისფერი. იისფერი. იისფერი. და
ხინკალიც იისფერად იქცევა. ფრთები გამოისხა თითქოსაო.
გუნდებად დაჰფარფატებს ლანგრებსა. ეს კიდევ არაფერი:
სარკმელში იგივე თმაც გამოჩნდება, ისევე თეთრი, ასხივე-
ბული, აფუებული, თითქოს ნიავი ეფერებო. პეპელაცა
აფარფატებული, იისფერი, შუბლთან რო უნდა ჩამოსკუპდე-
სო. სახეც იგივეი. ტუჩებიც ისევე გამოფუნჩული. ტანსაც რო
აღბათ ისევე მოიქნევს. ტანი იქითაა, სარკმელს იქითა. თავი
ჰო აგერაა: ისაა, ისაა!..

„ადარ გინდა?!“ პრეფექტი იკითხავს.

„ბატონო!..“

„ჰამე. ხინკალი კუჭის ქარივითაა. მალე მოგშივა“.

ღიას!..“

ეთანხმება. მაინც მიიწევს, მიიჭედება მაინცა ხალხში. სარ-
კმელთან მიადწევს. არავინაა. შიგნითაც ისეთი არავინაა.
თეთრი ხალათები. თეთრი ხილაბანდები. დაკაპიწებული
მკლავები. აჩქარებული ხელები, ცომს რო აბრტყელებენ.
თეთრი ქვაბები. ათუხთუხებულო. მალე ხინკალი ამოიყრება.
მეტი არაფერი. მეტი არავინა. არც აფუებული. არც
გამოფუნჩული. არც მოფარფატე. მეტი არაფერი.
მეტი არავინა. თუმცა ეშმაკს რას დაინახავ, —
ეშმაკი ჰო წყლისფერიო. ანთუ ეშმაკია და ესეც ეყოფა:
თუნდაც თათიად გადაიქცევა, თუნდაც მეხინკლე დედაკაცა-
და; დედოფალ ეკატერინედაც გადაიქცევა, გადაჯდება ხინ-
კლის ქვაბზედა. ეშმაკი ეშმაკია. მეტაფორა არა სჭირდება.
ვერც აამაღლებ, ვერც დაამდაბლებ. მარადიულია და უც-
ვლელი. მარადიულია და ცვალებადი. უცვლელია ცდუნება,
მაცდური — ცვალებადი. კრუტუნებს.

კრუტუნებს.

ჯერ რო თითქოს მოეყურება, მკაფიოვდება თანდათანობითა. ახლოვდება. შორდება. ახლოვდება. შორდება. შემოეგლისება ფეხებზედაცა. გაუძვრება კანჭებისშუა. წავა. მოსცილდება. მიეგლისება ისევ ისევე, თითქოს მოცილებაც რო აღარ უნდა. სხვები უტევენ. სხვები იშორებენ. უცაცხანებენ. გაშეშებულა ესა თითქოსაო. კრუტუნებს. კრუტუნებს. კატაა, კატა, სახინკლის კატაი. ვეებაი. ჩასუქებული. რო არცა შიან, რო არცა სწყურიან, რო მოყირჭებია ჭიპები ხინკლისა, რო აღარ უნდა აღარაფერი, რო მაინც უნდა: დაძვრება. დაეძებს. კნავის. მოითხოვს. კრუტუნებს. კრუტუნებს.

„წავიდეთ“, ლუო იტყვის, ჰგონია, რო ვერც იტყვის, ყოველშემთხვევაში ფეხი მაინც ვერ გაუნძრევია.

„დროა...“ ეთანხმება პრეფექტი. „წავიდეთ!..“ აცხადებს უფრო ხმამაღლადა, რო გაიგონონ დანარჩენთაცა, ამათებმარალა თქმა უნდა. სხვებმაცა. სხვებმაცა. არ დაიგვიანონ. დროა: გამოტენილა ბარიკადები სასახლის წინა. კიდევაც მოდიან. მოედინებიან. ღრეჩოდ დარჩენილა ერთი ავტობუსი: შემოდინ და შემოდინ მწყრივადა, სათითაოდა. დაითვლი თუ გინდა. იქით დაწყებულა უკვე მიტინგები, ავტობუსების ბარიკადებს იქითა, სამშენებლო ნარჩენების ბარიკადებში: რუსთაველის თეატრთანა, „იმელთანა“, კინოს სახლთანა. დაწყებულა. გახურებულა. დაწყებულა ერთდროულადა. გახურებულა ერთდროულადა. გახელებულან ერთიმეორეზე უარესადა. მთავრობას უტევენ რალა თქმა უნდა. მოითხოვენ ტელევიზიასა: „მონოპოლიზმი შეუთავსებელია დემოკრატიული წყობილებისათვისა!..“ „ჩვენ დემოკრატიულ წყობილებას მოვიტხოვთ!..“ „ძირს ავტორიტარიზმი!..“ „ძირს ნაციონალიზმი!..“ „თავისუფლება პოლიტიკურ პატიმრებს!..“ „პრესა, რადიო, ტელევიზია საზოგადოებრივი საკუთრებაა!..“ „პოლიტიკური პარტიები პრესაში!..“ „პოლიტიკური პარტიები რადიოში!..“ „პოლიტიკური პარტიები ტელევიზიაში!..“ „ტელევიზიას...“ „ტელევიზიამ...“ „ტელევიზიით...“ „ტელევიზიის...“ „ტელე...“ „ტელე...“ „ტელე...“ გუგუნებს გამზირი, იმ-

ტრევა გამზირი, ჰხავის გამზირი, ჰხავის, ჰხავის ქალის ხმა-
ზედა, სიგარეტით ჩანლექილ ხმაზედა, ჰხავის და სზარავს, ეს
უფრო სზარავს, ვიდრე ბუხუნი მამაკაცური, ანთუ მამლაცი-
წური, თანაც რო ცდილობს დაბოხებასა, დარბაისელს რო მი-
ემგვანოს. „ტელე...“ „ტელე...“ მთავარი ესაა. პრესა ხელთა
აქვს ოპოზიციასა. მთავრობას ორი გაზეთი შერჩა, ორი თუ
სამი, იქაც მალე შეეკრებიან. „ტელე...“ „ტელე...“ მთავარი
ესაა. ესაა გადაწყვეტი. ოპოზიციამ იცის. მთავრობამაც
იცის. და უტევენ გაცოფებულნი. და იცავენ განრისხებულნი.
ოპოზიცია შეაღწევს ტელევიზიაშიცა. ირევა ეკრანი, იმღრე-
ვა ეკრანი, ცისფერი ეკრანი, რა ფერია, რო აღარ ეტყობა,
ირევა, იმღვრევა, ხრიალებს, ყრიალებს. ხელისუფლება ერე-
კება ოპოზიციონერებსა ტელევიზიიდანა. მიტინგებს მიმარ-
თავენ ტელეოპოზიციონერები: „ტელე...“ „ტელე...“ „ტე-
ლე...“ „ჩვენ პრესისა და ტელერადიოს ჟურნალისტები...“
მიმართავენ. გრგვინავენ. ტრიბუნები ივსება პარტიებისა. ივ-
სება ბარიკადებიცა სამშენებლო ბლოკებისა. ივსება. იცეღე-
ბა. მატულობს. იკლებს. შეწყნარებას ითხოვს ბარიკადები
ავტობუსებისა. თანხმობას ითხოვს. მორიგებას ითხოვს. დროს
ითხოვს: გვაცალეთო. დროო. რომელი დროო. დრო სად არი-
სო. მსხვერპლს მოითხოვენ უღმობელი კერპები. მსხვერპლს
დაეძებენ ქურუმები. ის თვითონ გამოჩნდება. ვერც გაიგე-
ბენ თუ როგორ გამოჩნდება, საიდან გამოჩნდება. ვერც მიჰ-
ხვდებიან თუ იქ რა ჰხდება: ბარიკადების წინა, სამშენებლო
ნარჩენების წინა, — ვინ არის, რა უნდა, ხელები თუ რატომ
ასწია, რა აიტანა, რა გადაისხა, რა გაჰკრა, რითი აიბრიალა
თავი. ვერც გაიგებენ. ვერც მიჰხვდებიან. იქ ორატორები
ცვლიან ერთმანეთსა, აღგზნებული ორატორები: რალა ეს
ცეცხლიო, რალა ის კოცონი, იმათს თვალეში რო აგიზგიზე-
ბულა. თვალეში არ იწვის. კაცს თავი დაუწვამს. ბარათი და-
უღდია: ოღონდ შერიგდით. მსხვერპლი მე ვიყო. უკანასკნელი
მსხვერპლი მე ვიყო დიდი უბედურების მოლოდინშიო. კერ-
პები დუმან, უღმობელი კერპები. ქურუმებს გულხელი და-
უკრეფიათ: ვითომც არაფერიც არ მომხდარა, უჩვენოთ თუ
რაიმე მომხდარაო. ჩაიწვა კაცი, შერუჯა შეხროვილი ბლო-
კები. მორჩა. მოთავდა. ვინმე დრამას დაწერს. ვინმე დადგამს.

ვინმე დაფიქრდება. იქ იქნება ავტორიცა, რეჟისორიცა, არტისტიცა. მაყურებლებიცა. აქ ყველა მხოლოდ არტისტი გახლდა. არტისტობდნენ რეჟისორებიცა, ეს რეჟისორები. სხვა დგამდა. არა სჩანდა. ეგ არაფერი. მთავარი ისაა, მაყურებელი რო ეს ერთი იყო, ეს ერთი, ერთი, და ამანაც რო თავი დაიწვა.

„პრეზიდენტის პროვოკაციაა!..“ გაცხარდება ბარიკადები სამშენებლო ნარჩენებისა.

„ოპოზიციის პროვოკაციაა!..“ განმარტავს ასე ბარიკადები ავტობუსებისა, მძიმე სატვირთო მანქანებისა, ასფალტის სატყეპნებისა.

ბარიკადები არა სცხრება.

ბარიკადები.

ბარიკადები.

ამას არაფერი არ გაუკვირდება. ლუოსა ცხადია. ბარიკადებზედაცა მდგარა ბევრჯერა. ტყეშიც გავარდნილა ყაჩაღთა. მეფეცა ყოფილა. იმპერატორიცა. ექვიანი ქმარიცა. ქალებისაგან განებივრებული კავალერიცა. რაღა არაო. არაფერი არ გაუკვირდება. არტისტი!.. სიდედრისა არ იყოს, — არტისტი!.. და ახლაც სცენაზეა. არ გაუკვირდება და არც ეს უკვირს: ვიღაცა რო ჩაჰკიდებს ხელსა. გასწევს. გაიყოლებს. მეორე ხელით მიარღვევს ხალხსა. ისე შეკრულა, ვერ გაიბოზაო. ის ხელს დაადებს და იხსნება ბილიკი. მიდის და მიჰყავს. მიჰყავს და მიჰყვება. გუგუნებს ხალხი. მთლად გამზირი გუგუნებს. ოპოზიცია ჰო უკვე გახურდა. დუღს რუსთაველი. ბობოქრობს რუსთაველი. ბობოქრობს. ბობოქრობს. აქ ცოტა ყოვნდება. მიტინგი ყოვნდება სასახლისაი. მიტინგი მხოლოდა. ხალხმა თავისი იცის იცხადია. იქ დაილაღნონ. ჯერ იქ მოკერდნენ. ამოვარდეთ გული. პრეზიდენტმა იცის თავისი. მრჩევლებიც ჰო ჰყავს, — ჰყავს რა თქმა უნდა. პრეზიდენტია და უნდა ჰყავდეს, წესია ასეთი. წესია. უნდა უჯერებდეს კიდევაცა, რახან წესია. და უკვირს, დასაჯერებელს რო ვერაფერს ურჩევენ. და ურჩევნიან კიდევაცა, მაინც რო არავის არაფერს დაუჯერებს. აჩქარებენ. ამას რაღა აჩქარება უნდა!.. იგვიანებდა დისიდენტების მიტინგებზედაცა. სხვები იღლებოდნენ, იქანცებოდნენ,

„სამსა თუ ოთხსა“. თითებს იშველიებს.

„ცოტაა?..“

ცოტა არ არის. ეგება რო მეტსაც მოესწრო. იყვნენ უღ-
ღური მდივნებიცა, რო გამოეხვივნენ სტალინისა და ბერიას
ცოდებშია, მაგრამ ახლა რა საკითხავია, — ახლა ვერაა სტრა-
ტეგიული პუნქტი, ვერაა დასაპყრობი, არ უნდა მოდუნდეს
ყურადღებაი პრეზიდენტისა. არა. არა. რა სათქმელია. და არ
ეშვება. და უმტკიცებს. დგება პრეზიდენტი. ხალხს გადას-
ცქერის. ხალხი ამოსცქერის. აცეცებს თვალებსა, რომელ
ფანჯრიდან გადმოგვეყურებსო. ესეც იქ იყოს და ამოსცქერო-
დეს, ისა სჯობიან. გადაფაშულა სავარძელზედა, კიდევაც უმ-
ტკიცებს. „აი ის არტისტი!..“ პრეზიდენტი ამბობს. „არტის-
ტები გვინდა. არტისტები იქითკენ დაგვრჩინენ“.

„ერთ პოეტსაც არ დაფასდება ყველა არტისტი ერთად
აღებული“. ამშვიდებს მრჩეველი. პოეტია. მეტი პოეტი რო
არც ეგულება საქართველოშია. ეამაყება. ამაყად გამოსთქვამს.
ღაბაბი ცოტა ჩამოეშვება.

პრეზიდენტი იმეორებს თავისასა: „არტისტები გვინდა!..“
არც უყურებს. არა: ხალხს — ჰო, ამას არა. იცის, ღაბაბი რო
ჩამოეშვებოდა. ხმის კილოზე ისედაც ეტყობა. გალაკტიონ-
საც გაუყო XX საუკუნეი: დაე შენი იყოს პირველი ნახევარი,
მეორე ნახევარში არ შემეცილოო. „არტისტები გვინდა!..“
კვლავაც იმეორებს. „პოეტი იქაც ბევრია...“ დასძენს.

„ბევრი?!“ გაიოცებს. თვალები ღამის გადმოსცივიდესო,
პოეტსა ცხადია.

„კომუნისტებს მიყიდული პოეტი...“ გამოჰკვეთს პრეზი-
დენტი: ვითომდა რაო, შენ რაღა თავი გამოგიდვიაო. თუმცა
შეერთებული შტატების პრეზიდენტის მრჩეველიცა ბრძან-
დებოდიო. დაყინებით რო ურჩევდი: — დაარქვით ბროდვეის
ლენინის ქუჩა!.. — ურჩევდი. ურჩევდიო. ისიც კაცი იყო.
თავისი ჰკუაცა ჰქონდა. არ გაგიგონიაო. გაჰხედავს. ღიმილი
გაუგრებს ტუჩებსა. მართალი პოეტი ორი იცის: თვითონა და
მერაბი. მერაბი აღარ არის. თვითონლაა. დღეს მეტი პოეტი
აღარც უნდა საქართველოსა. დღეს შრომა უნდა საქართვე-
ლოსა. შეიძლება არტისტების შეწყნარებაცა, ვიდრე ჩაცხრე-

ბოდეს ეს აურზაური. ჩაცხრება. ჩაცხრება. „არტისტები გვინდა!..“ დაასკვნის პრეზიდენტი.

„დღეს მე გამოვალ!..“

ასე სჯობიან. რჩევაც ესაა, გადაწყვეტილებაცა, მოქმედებაცა. მოქმედება, მოქმედება ბატონებო. ისინი ამოქმედდნენ. იქაც უნდა იყვეთ: კინოს სახლთანაცა, ფილარმონიასთანაცა, იქაცა, იქაცა, აქაცა ცხადია. აი იწყებენ.

ლუო იწყებს.

აცხადებს იწყებო. ქალაღდს მიაჩეჩებენ. უნდა მიჰყვეს, უნდა გამოაცხადოს ორატორები. ჯერ არც ჩაჰხედავს. ჯერ თვითონ უნდა თქვას. არც არავინ ურჩევს. არც თვითონ გადაწყვეტს. სიტყვა თავისით ამოვარდება: ერი ერია თუ ერთიანია. გახლეჩილი ერთი ერთი აღარ არის. გახლეჩილი ერიცა აღარ არის ერიო. ამოვარდება. აღმოჰხდება: ერი იღეაა და ხორციელებაცაა ერი. განხორციელდა იღეაი ახლა ამ ერთში და უნდა ვიწამოთ სწორედ ეს ერთი, როგორც რო კაცი, როგორც რო იღეა და როგორც რო ერიო ანუ ერთი და განუყოფელიო. ასწია. ასწია. გაუტია. და. გაუტია. მერე იგონებდა: ოოო... რა დღე იყო, ჩემს თავს ვაჯობეო. ბოლო დღეც იყო ამისათვისა: იქ ახლოს აღარ გაუკარებიათ. არავინ არ უნდა გამორჩეულიყო, არავის იმათთვის არ უნდა ეჯობნა. თავის თავისთვის დაე ეჯობნა, იმათთვის — არა. თანდათან პრეზიდენტსაც ველარ ითმენდნენ, — ოპოზიცია ჰო რალა თქმა უნდა, ვინც შერჩენოდა იმათზე ითქმის: სჯობნიდა. იმიტომა. ამას აღვილად მოიშორებდნენ: აღარც გაუკარებიათმეთქი: ასწია, აიყვანა. მთაწმინდაზე აიყვანა. პოეტმა კიღევ უფრო ასწია. უფრო. უფრო. ზეცად აიტაცა. წააჭარბა და ეს იქვე დაავიწყა. წააჭარბა ერთი სიტყვითა: „მესია!..“ — ამ ერთი სიტყვითა. ესეც რო ამას მოჰკონებოდა, მჯობნი ველარ გამოუჩნდებოდა. წააჭარბა. აიტაცა: ღმერთმა მოგვივლინა ქვეყნიერების გადასარჩენადაო. იწამეთ მესია იწამეთ ჭეშმარიტება მისი, იწამეთ და იქადაგეთო. და იწამეს მყისვე: „მესია!.. მესია!..“ აგრგვინდა ხალხი. აქუხდა ხალხი: „ზვიადი!.. მესია!.. ზვიადი!.. ზვიადი!.. მესია!.. მესია!.. ზვიადი!.. მესია!.. აააააააააააააააააა...“ გასწულა. გააბა. და მოდიოდა ისიცა, მოდიოდა თუ ჩამოდიოდა: ეშვებოდა, ეშვებოდა ნარნარადა.

გარს მოვლებოდა შარავანდელი. ბრწყინავდა შარავანდელი. ნარნარებდა. ბრწყინავდა. ფრთებადაც შესდგომოდა: ნელა ჩამოჰყავდა, ნელა, ნელნელა, მიწას მსუბუქად რო შეჰხებოდა. სახე ანთებოდა. აღეპყრო თვალნი, თითქოს რო მამას ატყობინებდა: უკვე აქა ვარ ბრძანებისამებრა შენისაი და ყოველივეც ისე იქნება, როგორც რო მიბრძანე, როგორც დამარიგეო. „მესია!.. მესია!.. მესია!..“ გადაირია. გაგიჟდა ხალხი. გაბრუვდა. აბურბურდა. და ერთხანს ვერც გაერკვინენ: რალაც რო არღვევდა ამა ანთებასა ერთობლივსა, რალაც რო თქორავდა, რალაც რო შლიდა. ერთი ამოსუნთქვა კმაროდა, ერთი, ერთობლივი, — ერთი ჰო მაინც უნდა ამოესუნთქათ!.. — ერთიო და გაისმა კიდეცა: „ჩაუშესკუ!.. ჩაუშესკუ!.. ჩაუშესკუ!..“ გადაჰყიოდა რო მიტინგსა და იმსხვრეოდა სვეტებთანა სასახლისაი, — მიკროფონთანა, პრეზიდენტთანა მიტინგისაი, ტრანსპარანტთანა: ენა მამული სარწმუნოება, — იმსხვრეოდა, არყევდა, აზანზარებდა. „მესია!.. მესია!.. მესია!..“ იფეთქებდა ახალი ძალითა. „ჩაუშესკუ!.. ჩაუშესკუ!.. ჩაუშესკუ!..“ იმავ ძლიერებით გადაეფრქვეოდა. გადმოკიდულიყვნენ მხატვრის სახლის აივნებზედა. ხანთუ ჰყვიროდნენ მუშტშემართულნი, ხან წაიმღერებდნენ ანთუ ხალხური ანსამბლივითა, ანთუ სახელმწიფო კაპელასავითა, ხან მხოლოდ ერთი დაიგუგუნებდა: — ბიჰოს, რა ბანია, ბურჭულაძე ჰო არ დაბრუნდაო, — ვილაც იტყოდა. რალას არ იტყოდნენ!.. ოღონდ ბანი შეწყდება, ანსამბლიაო თუ კაპელააო თუ რაც თუ ეგონებოდათ, შეწყდება ერთბაშად: მრგვალები შეცვივიან მხატვრის სახლშია, ლამის აივნებიდანვე გადმოჰყრიან იმა მოღრიალეთა თუ მგალობელთა, ლამისა, ლამისა; მოასწრებენ. გაუძვრებიან. გაიფანტებიან. აქა-იქ კიდევ წაიკნავლებენ. „მესია!..“ ჩაახშობს. მესია უკვე მიკროფონთანაა. ეს „ჩაუშესკუ!..“ ვილამ მოიგონა?.. მიკროფონთანაა. ხელი გაწვდილა. ოღნავ მოტეხილა მტევანი. ოღნავა. თითები თამაშობს.

„უნდა გახაროთ“, ბზინავს პრეზიდენტი. თითები თამაშობს, „ესაა გადმოგვეცეს, რო უკრაინამ გვიცნო“.

„ვაშააა!.. ზვიადი!.. მესია!.. მესია!..“

„მალე გვიცნობს მთელი მსოფლიო. გაერო გვადიარებს!..“

„მესია!.. მესია!.. მესია!..“

„დასავლეთი ჩვენთანაა, ჩვენ დასავლეთთანა ვართ დასავლეთია გზა ჩვენი!..“

„მესია!.. მესია!.. მესია!..“

„ჩვენიანები მაინც გვიმღვრევენ წყალსა. „თავისუფლებას“ გვიმღვრევენ, „ბიბისის“ გვიმღვრევენ“, „ამერიკის ხმას“ გვიმღვრევენ. ჩამსხდარან იქა ჩვენიანები, კრემლის აგენტები, კაშია, ლაშქარაშვილი, გუდავები... აგენტები!..“

„წყეულიმც ყოფილან!..“

„არაფერი არ გამოუვათ!..“

„მესია!.. ზვიადი!.. ზვიადი!.. მესია!..“

„ჩვენ გავიმარჯვებთ!.. ჩვენ ვიზვიადებთ!.. ჩვენს ზვიადებზე მტრებსაც მოვიწვევთ. ჩვენ ერთად ვიქნებით. რა ვუყოთ თუ თვალი აპხვევიათ ახალი დემოკრატიზმითა, რა ვუყოთ თუ ნაციონალიზმი სალანძღავ სიტყვად გავვიხადეს და დამოუკიდებლობა თუ ნაციონალიზმი ჰგონიათ, რა ვუყოთ, რა ვუყოთ, — აეხილებათ თვალი, გამოფხიზლდებიან, გზას გაიკვლევენ და გამობრუნდებიან ისევ ჩვენსკენა ჩვენი უძღვები შვილები. ჩვენ მივუტყვებთ!..“ და თრთის თითები. სხივის თითები. და ითელის პოეტი, გადმოუყრია თოხა კბილები, ითვლის თუ ვარაუდობს: რამდენი ბუხარი მომემატებაო. ჭაჭის ბუხრებს აღარ ინებებს, მარმარილოს ეთამაშება. გუგუნებს მოედანი. ელვარებს მოედანი. დამთვრალა მოედანი. მიტინგი დამთვრალა. ღვინის ქვეყანაში ვის გაუკვირდება. თუმცა ბახუა (ბახუსი)ც გაუტაცნიათ, შემოდგომაა შემოდგომაი მაინცა. თრობა იცის შემოდგომამა, ნელთბილი თრობაი, სამეგობროდ რო განაწყოს კაცთა, საღრეობოდა და სასიყვარულოდა. მივეფეროთ ერთმანეთსაო, — პრეზიდენტი ამბობს ამასაცა, — აუუხსნათ ამა განდგომილებსა, ჩვენი ხსნა რო ერთიანობაა, ჩვენი შუღლი რო მტრის ხრიკებიაო. აუუხსნათ. გავიდეთ. დაველაპარაკოთ საგულდაგულოდა. წყნარადა. მშვიდადა. კაცნი არიან ისინიცა. გავაგებინოთ. გავკვიგებენო. ურჩევს. უჭერებენ. გააყენებენ ავტობუსებსა. გადიან. გაიშლებიან. მიადგებიან სამშენებლო ნარჩენების ბარიკადებსა, ნანგრევებს რო ჰგავს. მიადგებიან. წყნარად დაიწყებენ. და მალე გაცხარდებიან. მალე, მალე, მალე მტერი მოგიკვდეთო. გაცხარდებიან. გაავდებიან. გააფრთდებიან. სიტყვებს აღარ

იკმარისებენ, სილები მოჰყვება, სილებს — მუშტები, მუშტებს — კეტები, კეტებს — ქეები, — ავტომატებიც აკაკანდება. მერე ისევე სძრაზადნენ ერთმანეთსა: ჯერ თქვენ გადავით, ჯერ თქვენ ისროლეთო. არა — თქვენაო, არა — თქვენაო. აქ პირველობას უთმობდნენ ერთმანეთსა. რაც იყო: არ შედგა თანხმობაი იგი, — არ შედგა, არა. ამათი მესია იმათ არ მიიღეს. აპოკალიფსი მაინც დაიწყო, ანთუ გრძელდებოდა, ანთუ მწვავედებოდა, დასრულდებოდა, როცა იქნებოდა. აპოკალიფსი ერთ კვირაში დასრულდებოდა. ის მაშინ რომის იმპერიის აღსასრულსა წინასწარმეტყველებდა. ახლაც იმპერია ილუპებოდა, — ილუპებოდა: წინასწარმეტყველება აღარ უნდოდა, ოღონდ ესაა: ქართლის ცხოვრება თან არ უნდა გადაჰყოლოდა. არა და: ლამის გადაჰყოლოდა. რუსეთს არ შეეძლო საქართველოს გარეშე არცა ცოცხალსა და არცა მკვდარსა, არა, არ შეეძლო. ასე გადაკიდებაც არ იქნებოდა, არა და ასე გადაჰკიდებოდა.

ახლა ლუოს აღარ იკითხავ?.. —

თავგაჩეხილი დაბრუნდა შინა.

ვილაცამა სთხლიშა სკამის ფეხი. ამან მოასწრო: ცოტა უგანა, ცოტას გადაურჩა, მართლა მხრებამდის რო არ გადაჰყოფოდა თავი. სისხლი მაინც ჩამოსდიოდა. ასხდა კოპებიცა. თითქოს მეღუზაა, ამოეზრდება ახალი თავებით. ანთუ — კაქტუსი. განა რამდენი თავი მაქვს, რომელი ერთს ვენაცვალო, — მღეროდა აშული შუაბაზარშია, როცა იყო შუაბაზარი, გარებაზრებიც როცა იყო და სიყვარულიც იყო ცხადია. შუაგაყოფაც არაფერიო, — შეიძლებოდა ჯვარედინად გადაეხლიჩა, ისე მოდიოდა, ის ვილაც იყო, ისე მოიქნევდა სკამის ფეხსა, მოიქნევდა და მოიწევდა თითქოს რო სწორედ ამისკენაო. სხვებს იგერიებდა, უგანებდა, გაუხტებოდა, თვალი მაინც ამისკენ გაურბოდა, არ უნდა გაეშვა, ცოცხალი არაო. ამანაც შენიშნა, ისე მართლაც რო ვერ გადურჩებოდა. შენიშნა. დაუხვდა. იმან მოუქნია. ამანაცა. ერთდროულადა. იმან სკამის ფეხი. ამან მუშტი. გაგორდნენ ორივენი. იცოდა სად თუ როგორ დაერტყა. კრივზე დადიოდა. ჯირითხედაცა. ცურვით ჰო. — ცურვის ტრფიალი გახლდა. აგვისტო უხაროდა. თეატრი ისვენებდა. ესეც ისვენებდა, ანთუ დასდევდა დელ-

ფინებსა შავი ზღვისა თუ ყირიმის კურორტებზე. ტრფილი
გაზღდა. ზოგჯერ კრივიც გამოსდგომია და კარგადაც გამოს-
დგომია. სჭირდებოდა უფრო ეკრანისათვისა. თეატრისათვის
რო ემზადებოდა, ემზადებოდა ეკრანისთვისაცა: კასკადიო-
რები არ უნდოდა. თვითონ უნდა ყოფილიყო. თვითონ შეს-
ძლებოდა. იქ ვერ გააღწია, გამოიყენებდა ასე მაინცა. შინაც
თავისი ფეხით მივიდა. სასწრაფო მანქანაც ჩამოაყენეს. არ
მოინდომა. ის იქ შეაგდეს, — სკამისფხიანი. ეს თვითონ აუყ-
ვა ბესიკის აღმართსა. ასდევდა. ჩამოსდევდა. აპყვებოდა. მი-
უხვევდა. მოუხვევდა. არ დაეკარგებოდა გზაი შინისკენა.

„მუზარადიან შენს ქმარს შემოვხვდი, თავი შუაზე გადა-
მიჩეხა“.

ვისი ქმარი იყო?..

ამას რას ერჩოდა?..

რას გაიგებდა: არეულიყო რო წუთისოფელი, ყველა ყვე-
ლას რო გადაჰკიდებოდა.

კარი ვინ გაულო, ვერ იცნო ლუომა, ეგონა, რო სხვაგან
მოვხვდიო. იმან იცნო. იმან შეჰკვივლა. მოცვივდნენ სხვები-
ცა. ქალები. ქალები. იცნეს. დაესივნენ. აღბათ რო გაფლეთ-
დნენ. სისხლი რო სდიოდა, მაინც მოერიდნენ. ქ-ნ ეკამაც
მოუსწრო დროზედა. მობანეს სისხლი. თავი შეუხვიეს. თან
ეფერებოდნენ. თან ამუნათებდნენ: ღირსი ხარ, მაგათი რო
ხარო. „ეს ლუოა!..“ უხსნიდა ეკაი. ლუო იყოს და თუნდაც
ლუი XIV, მაგათთან არ უნდა იყოსო. იგივე ომი გამოევლოთ
იმათაცა. სილა გაეწნათ ზოგისთვისა. ზოგს მუშტი მოხვედ-
როდათ. თმები ეგლიჯათ ზოგისთვისა. შემოეხიათ ტანსაცმე-
ლი. ხმა ყველას წართმეოდა. ჩასველებით ჰო. ჩაესველებინა
ყველასა. სადაც მოესწროთ გადაეკიდათ ნიფხვები, ტრუსე-
ბი, უახლესი ამოსაკრავები, მხოლოდ საბეწვე რო დაეფა-
რა, — ჭრელჭრული, ნაირფერი, ზოგან ისე მიყოლებითა,
გირლიადები გეგონებოდა: საზეიმო საღამოზე მოვხვედრილ-
ვარო, — გეგონებოდა. არა და: ჩხუბობდნენ, არა და: ბრა-
ზობდნენ, ჰკილავდნენ, ლანძღავდნენ პრეზიდენტსა და მეულ-
ლესა პრეზიდენტისასა: დაგვიხედეთ, ეგეც რო პირველი ლე-
დიარ, მაგისი ბრალია და მაგისგან გაწაფული ქალების ბრა-
ლია ყველაფერიო. ლანძღავდნენ, სწყევლიდნენ, ხაოდნენ

უფრო, ხმა რო დაჰკარგოდათ ბარიკადებზედა, ანთუ: რო გა-
 დაპლახეს ბარიკადები თეთრი ბაირადებითა, სამშვიდობო
 მოლაპარაკება რო გამართეს, — იქა, იქა, იქ დაჰკარგოდათ.
 იქითაცა ჰხოოდნენ, — ლუოს ბინაშია. დაჰპატრონებოდნენ
 იქათბასაცა. გირლიანდები იქაც აესხათ. თავისი ფეხით
 მისუღიყო დაჰრილი იქაცა. იქ მისუღიყო. იქ დაწოლილიყო.
 იქა კვნესოდა. იქა ვიშვიშებდა. ეს ლინკა გახლდა. სხვა ვინ
 იქნებოდა?.. დაჰრილიყო უცნაურადა: ყელში გაეყარათ
 ფრჩხილები. ნიკაპიც ჩაეფხილათ. დამნესტრესო. ასიათასმა
 გველმა მიეპინაო. ქუჩა ამოებრინა ეგრე კივილითა. იწვა და ამასა
 ვიშვიშებდა: ცოფიანმა ძალღებმა დამგლიჯესო. თურმანიძეც
 მოეყვანიებინა. პასტერის ნემსებიც გაეკეთებინებინა. სპონ-
 სორიც მიშოვნეთ, უცხოეთში გამაგზავნოსო. ვიდაცა აქეზებ-
 და. ვიდაცა ატრიზავებდა. ვიდაცას სასაცილოდ არა ჰყოფნი-
 და. ვიდაცა. ვიდაცანი, იქავე მყოფნი რაღა თქმა უნდა, ხოლო
 ყველას ერთად მაინც პირველი ლედი ეკერა პირზედა: უნდა
 გადადგეს, უნდა გადადგეს, მაგიტომ მაინც უნდა გადადგეს,
 მაგ ქალბატონს რო შეეკვეცოს ფრთებიო. „მაგისები იყ-
 ვნენს!..“ ცხარობდა ლინკაცა. თღონდ ისე, რო ერთი იმათგანი
 მეორე ბანაკში გადასულიყო. უცებ შეჰხვედროდნენ ერთმა-
 ნეთსა. ესეც ისე რო: ლინკა მოჰყოლოდათ შუაშია. გამოჰქე-
 დილიყვნენ, შენივთებულყვნენ იმგვარადა, საძრაობა აღარა
 ჰქონდათ. ვერ გაძვრებოდი. ვერ გაეცლებოდი. ვერც ხელს
 მოიქნევდი, სხვები რო იქნევდნენ. გადაეყრებოდი: ანთუ —
 სხვისა ხელსა, ანთუ ყბასა სხვისა; ისევ თუ გააძვრენდი თი-
 თებსა როგორმე, ლოყას მოაჩმეტდი, ყელს გამოაფხაჰნიდი.
 ასეც გააძვრინეს, ვერც რო უწიეს ერთმანეთსა, შუაში ვიდაც
 რო მოჰყოლოდათ — ანუ ლინკაი — და ამისათვის გამოე-
 ლაძრათ ყელი. ეგონათ რო ერთმანეთსა ლაძრავდნენ: ეგვეც
 შენაო, ეგვეც შენაო, — დასძახოდნენ უნიანადა. იქ რად გა-
 დახვედიო. იქ მეტს იძლევიანო. ფულზე გაჰყიდე პრეზი-
 დენტიო. დოლარებს არც იქ აქლიავებენო. აი შე კახაო. აი
 შე უარესოო.

„მე რა შუაში ვეყავი!..“ კვნესის ლინკაი. ტუჩები მოუ-
 ჩანს, რო არა კვნესოდეს, რო არა ტიროდეს, რო არ გაჰქირ-

ვეულებულიყვეს, სპონსორი მომიძებნეთო, ტუჩებსაც შეინ-
ვივდა.

„შუაში მოჰყევი...“ უხსნიან. ამშვიდებენ. გამოჩნდება
სპონსორიცაო, ამშვიდებენ.

„აქლემები წაიკიდნენ და კოზაკი გამოჰყლიტესო“.

„ბევრიც იჰყლიტება კოზაკივითა“.

„ჩვენც კოზაკებივითა ვართ...“ ამას არ დაუთმობენ. ფერ-
ხთით უხის ღინკასა. ეწევა. ეწევა გაბმითა. თითქოს რო უნ-
და მოასწროსო. მალე აღარც სიგარეტი იქნება, აღარც მომ-
ყვანი თამბაქოსი, აღარც მწვეველიო. სხვაგან იქნება, აქ აღა-
რაო. არ დაუთმობენ:

„უკაცრავად!..“ ხმას აღიმალლებს ჯერ ერთი ქალბატონი,
მერე სხვაც აჰყევა:

„მე აქლემივითა ვარ, გაცოფებული აქლემივითა“.

„ლომი თქვი...“

„ლომი შენა თქვი...“

„დავუტოვოთ ეგ შედარებანი მამაკაცებსა,“ ქ-ნი ეკა
ივედრება. „ჩვენ შევედართ ისევ ვარდყვავილებსა“.

„ვილა შეგადარებს?! მშვენიერება დაივიწყეს პოეტებმა“.

„სადლა არის მშვენიერება?!“ ეს ლუოს წამოსცდება. წა-
მოსცდება საბედისწეროდა.

„ლუო!...“ ღინკა წივის: „რალაა ის კაცი, ვისაც აღარა
სწამს მშვენიერება?!“

მიუგეს, რაც არისო, — ქალბატონებმა, ასულებმა, ვინც
იქ რო იყვნენ. ერთიმეორეს აღარც აცდიდნენ. ლუოს სასი-
კეთო არავის არ უთქვამს. ლუომ ინანა: რამ წამომაცდენი-
ნაო. ცოტა გაჩეხილმა თავმა უშველა. ზოგი მაინც არ შეიბ-
რალებდა: რამ გამოგიყვანა მაგათ მიტინგზეო. გვესმის: თბი-
ლისში დაბრუნება გინდა. გეთქვა შე კაცო: გიგასა ვთხოვ-
დით, მიშასა ვთხოვდით, რობიკოსა ვთხოვდით, თემურსა
ვთხოვდით, ნუკრისა ვთხოვდით, რომელი არ გაგვიგონებდაო.
ენაზე ადგა, ლუოსა ცხადია: თვითონ ეგენიც გაქცევას არი-
ანო, — არა თქვა, უარესს წამომძახებენო. ინანა. ინანა ერ-
თისიტყვითა. ერთი რამ მაინც მტკიცედ გარდაიწყვიტა: აღარ
იაროს სადარბაზოდანა. ამოქოლოს აქეთა კარები. ღინკა
ეზოდან არც იკადრებს სიარულსა. ეზო ქუჩკიანი. მირეულ-

მორეული. კიბე ვიწრო. დახვეული. მოუხერხებელი. კაცი
 კაცს ძლივას რო აუქცევს გვერდსა. ესეც არ იყოს: ამათ
 იქით არცა აქვთ გზაი. აღარ შეჰხედება. აღარ შეჰხედება.
 გარდაიწყვიტა. კიდევ კარგი რო ახლა მაინც ვადარჩენილა.
 კიდევ კარგი რო დივანზე დაწოლილა ზალაშია, — ჰო შეეძ-
 ლო რო ჩაგორებულყო ამის საწოლში?.. წამოეცვა ის ჯა-
 დო პერანგი?.. თავი პატარძლად გამოეცხადებინა?.. როგორ
 არ შეეძლო!.. ვადარჩენილა. ტაშს შემოჰკრავდნენ უნიფხო
 ქალები, დაირას შემოსცხებდნენ, ჩააბამდნენ სამაიასა. ვადარ-
 ჩენილა. ვადარჩენილა. ქალები წავლენ. გათენდება. წავლენ.
 თენდება კიდევაცა. ეტყობა: ნახევრად რო ჩაბნელებულა,
 ეტყობა თუ როგორა თენდება ქალაქშია. წავლენ. გავა ლინკა-
 ცა. არა და: დასტაცებს ხელსა მოულოდნელადა, გაუძახებს
 დერეფანშია. კარს მიუკეტავს. ურდულს გაუყრის. იჩხავლოს
 რამდენიც უნდა. სჯობიან მაინც რო უწყინრად მოჰხდეს. ის
 გავიდეს. ამან მიკეტოს. და. აღარ გამოჩნდეს სადარბაზო-
 დანა: ვითომც წავიდა და წავიდაო. სჯობიან. სჯობიან. თუმცა
 ვინ უწყის თუ რას რა სჯობიან თუ რო ეშმაკი აღარ გეშვე-
 ბა?.. აღარა!.. ეშმაკი!.. ამოპირქვავებულა სახეები. გადაჩახ-
 ჩახებულა სახეები. ბღღვრიალებს სახეები დაფრქვეული შუ-
 ქურბითა. სწორდება სახეები, ფიცარნავია თითქოსაო, ან-
 თუ სცენაო, — რალა ფიცარნავიო, შეიკვრის, სწორდება და
 ეშმაკი შეჰკრავს სცენაზე კამარასა. შეჰკრავს. ცეკვავს. რო-
 კავს სილღითა საოცარიითა, რო აღარაფერი აღარ ეეჭვება,
 რო ზეიმობს გამარჯვებასა, წინასწარა ზეიმობს. ხარობს. კაშ-
 კაშებს. სადღაც შორიდან მუსიკაც ისმის, უცხოური, უცნაუ-
 რი, ეშმაკეული, ეშმაკის მეტი რო ვერც აჰყვება. ეშმაკიცაა და
 კიდევაც აჰყვება: მალაყს გადადის, ბზრიალებს ჰერშია, გა-
 იწვართება, დაიღვრიალებს და დაეშვება შრიალითა, ფეხის
 ცერებითა, მხატვრის სახლზედა. დაეშვება და გაჰქრება
 უმალვე, ანთუ ნებითა თავისითა, ანთუ ძალითა ქაშუეთისაი,
 რო აბრიალდა ერთის წამითა, გადაანათა მთლად რო თბილი-
 სი და გააქრო რო ეშმაკიცა. ეშმაკი ამ შუქს ვერ გაუძლებდა.
 სხვა შუქი იყო, ნათელი შუქი, ხასხასა შუქი, შუქი მარადი.
 ეშმაკს სულ სხვა მოსდევდა, ლიბრი, ამღვრეული, ლორწოი-
 ანი. და განქრა შუქი ეშმაკეული. განქრა ეშმაკიცა, ოღონდ

რო მხოლოდ თვალისათვისა, არ განშორდებოდა რომელიმე-
სა. იქ იქნებოდა, სადაც კაცნი რომ აწილიყვნენ, ფეხს არ
მოიცივლიდა იქიდანა რაღა თქმა უნდა. იქ იქნებოდა. მიიღებ-
და კაცთა სახესა. გაერეოდა მომიტინგეებში. აყვირდებოდა
იმათგვარადა. სიტყვასაც მოითხოვდა. მიეგებებოდნენ ხელ-
გაშლილები. იყვირებდა მე-სია-საცა, ჩა-უ-შე-სკუსაც იყვი-
რებდა. აქეთაც იქნებოდა, იქითაც იქნებოდა, უფრო: მიუსევ-
და ერთიმეორესა. მიუსევდაო და: ჰო მიუსია, არეულან თბი-
ლისელები. მინდობიან. მიპყოლიან. მისდევენ. მისდევენ. თა-
ვი უბეჟის. ლამის გაუსკდეს თავი. ვერ უთქვამს: გადამაყლა-
პეთ რამე გამაყუჩებელიო. ვერ უთქვამს. არ უნდა თავი შეახ-
სენოს. ლაპარაკობენ. დაჯგუფებულან. ყველა ლაპარაკობს.
მერე ვილაც აღმატება. გაუყუჩდებიან. უცებ ერთადვე აქა-
ქანდებიან. მიტინგია. რაღა შინაო, რაღა გარეთაო. სტკივა.
სტკივა. უნდა გაუძლოს. გათენდება. წავლენ. თითქოს თენ-
დებოდა?..

X

რაც თუ იყო:

სტკიოდა. სტკიოდა. და. მოურჩა.

თავი დაუდგა თავის ზომაზედა. კოპები შერჩა ერთხანს
მაინცა. მაინც გამოვიდა. გამომზიგულდა. გაერია ისევა ხალ-
ხში, გაერია და აერია. ირეოდა ჰო ხალხი, — ირეოდა, დაძა-
ბულიყო უარესადა. სიტყვას ძალა გამოლოდა. მრავლობდა,
ენამრავლობდა, ოღონდ ესაა: ფხა აღარ უჭრიდა. ავტომატე-
ბი კაკანებდა, ჯერ ოღონდ დროდადრო. სულ სხვა გდიდე-
ლებს გადაეყარა. ისინი წასულიყვნენ. პრეფექტიც წასული-
ყო. შეცვლილიყვნენ. ამით მოადგილე ახლდა პრეფექტისა. ის
თავისებს დასტრიალებდა. ამან ზედმეტად იგრძნო თავი. და
შვებაც იგრძნო. უფრო თავისუფლად გაუყვებოდა გამზირსა.
შეჩერდებოდა, სადაც ენება, ცალკე ჯგუფებთანა თუ მომი-
ტინგეებთანა სხვადასხვა პარტიისა, რომ ახლოვდებოდნენ, ერ-
თიანდებოდნენ რომ თანდათანობითა, ერთი მიზანი რომ იკვე-
თებოდა: ჯერ პრეზიდენტი რომ უნდა დაემხოთ, მერე დაეჭა-
მათ რომ ერთმანეთი. იკვეთებოდა. იკვეთებოდა. და შვებაც
9. თ. ჩხვიძე

იგრძნობეთქი: ფულიც ჩამოუტანეს შენაცვლებულებმა: გამოეგზავნა მეუღლესა: დარჩი. მანდ უფრო საჭირო ხარ. ჩვენი დარდი ნუ გექნებაო. ფული ეამა, ირონია არად ჩააგდო: ჩვენი დარდი ნუ გექნებაო, — სიმამრის კილო ჟრიალებდა ყურებში. არად ჩააგდო. ფული აშუშებდა ყველაფერსა. სიმამრი მაინც არა ტყუოდა:

„ყოჩაღ შე გლახა!..“ ამოიძახა ცოტა არ იყოს სიამაყითა, ხმასაც აუწია ტელევიზორისა, გაისმოდა რო ლუოს გამოსვლი მიტინგზე სასახლისა.

„კმარა რა, მამი!..“ ითაკილა მეუღლემ ლუოსი.

„არტიტია!..“ თქვა სიდედრმა.

„ცუდი რა ვთქვი?!“ გაიკვირვა სიმამრმა.

„აბა რითია კარგი: გლახა?!“

„ყოჩაღითა!.. ყოჩაღ შე გლახა!.. ამაზე კარგი რაღა იქნება?!“

„კმარა რა, მამი!..“ ისევ შეევედრა შვილი, ჩაუწია ტელევიზორსაცა, არც რო ასეთი ყვირილი ვარგოდა. ყოველშემთხვევაში: ჭიბეში ფული ედო ლუოსა, არც ამას დაგიდევდა, მოესმინა რო კიდევაცა ის დიალოგი. ჭიბეში ფული ედო. ფულის მოვლა იცოდა, ყადრი არა, მოვლა იცოდა, მითუფრო რო: მალე აღარ იქნება აღარც ფული, აღარც მასპინძელი, მასპინძლობაც აღარ იქნებაო. სუფრამ მოუწია. მასპინძლობა მაინც არ ერგო ამჯერადა. „მერანის“ წიგნის სალონთან მოემწყვდა. უკან ვიტრინა. გარეშემო ხალხი. ჯერ ზურგით უდგნენ, შემოუბრუნდნენ მერე ერთბაშადა, ხოლო მანამდე ჩაიარეს დემონსტრანტებმა. ინტელიგენცია ჩვენთან არისო, — ჰქუხდნენ „იმელთანა“. იმათ ჩაიარეს: ინტელიგენტებმა, — არტიტულმა ინტელიგენციამა: არტიტულმა ფილოლოგებმა, არტიტულმა ფილოსოფოსებმა, არტიტულმა პოლიტეკონომისტებმა, არტიტულმა მწერლებმა, არტიტულმა ჟურნალისტებმა, არტიტულმა რეჟისორებმა, არტიტულმა არტიტებმა რაღა თქმა უნდა და ყველა არტიტულმა, მხოლოდ არტიტული კომუნისტები შეუერთდებოდნენ „თბილისთანა“. ჩაიარეს. ქალბატონები მიუძლოდნენ: ქალბატონი ორჯონიკიძე. ქალბატონი ლოლობერიძე. ქალბატონი გიგინეიშვილი. წითელი ხილბანდებითა, წითელი ბიკინებითა. მისს ლუიზა

ვებდა. შეპასუხებას არ აცდიდნენ. მაინც გაისმოდა: მე ვი-
ცავ ლეგიტიმურ ხელისუფლებასა, ვიცავ და დავიცავ; აფრი-
კელიც რო ვიყვეო. თბილისის „აფრიკასა“ გულისხმობს ცხა-
დია. მართალი აფრიკაც იგულისხმებოდა, იქაც რო არეულან
ასევე, ანთუ ამაზე უარესადა. იქ ჭუნგლები არეულა, აქ გე-
ლათი და სვეტიცხოველი. არეულა და: რაც გინდა დაარქვი.
დაიცავი, როგორც გენებოს, უარჰყავი, რაც რო არ მოგ-
წონს: ანარქია, პუტჩი, ხუნტა, უარჰყავი, ვერას გააწყობ, ქა-
რიშხალი რო არ გემორჩილება, მთაწმინდელი იყავი, თუნ-
დაც „აფრიკელი“. ვერას გააწყობ. ვერას გააწყობო. მაინც
არა თმობს ეგრე ადვილადა. მარტოცაა და ძალაც არ შეს-
წევს ისე იმდენი. მაინც არა თმობს. გამეხდება. გასალკლდე-
დება. ხან მოეშვება, მოილვენთება. ხან აენთება. ხან ჩაიწვეს.
ხან მუშტებს შეჰკრავს: გავარდევ და გავიქცევო. ხან მუხ-
ლი უთრთის. სუნთქვაც ეკვრის. უცებ ძალას მოიდგამს ისე-
ვა. არ უხერხდება მაინც არაფერი. უფრო ერთყმიან. მჭიდ-
როვდება. სერავენ ფრჩხილებითა. ოთქლავენ სახეში. ლამის
წვერებსაც უხახუნებენ. ასწევენ. აიყვანენ. ჰა და ჰა!.. ჰა და
ჰა!.. დანარჩენიც თვითონ იციან. ჰა და ჰაო და: ვაშაც მოის-
მის „იმელიდანა“. შებრუნდებიან ისევ იქითა. ახლა ისევ
ზურგებსა ჰხედავს, ზურგებსა და გაწეწილ თმებსა. ჰხედავს
და ველარცა: გარბიან, გარბიან, იქ უნდა იყვნენ, საიდანაც ვა-
შა მოისმის, იქ უნდა იყვნენ, წილი ჩაიდონ. ორნი მაინც შე-
მორჩენილან. ერთი ხელს მოჰკიდებს. მეორე წინ მიუძღვის.
ავტო იქვე გაუჩერებიათ, იქავე: აღმართზე გრიბოედოვისა.
ფეხს გადაადგამ და გადმოგიხტებიან: გრიბოედოვი, პუშკინი,
ლერმონტოვი. ალყაშია რუსთაველი. ჩასხდებიან ავტოში
ცხადია. ეს არას იკითხავს. ეს გამოხსნაა, რალა იკითხოს. ჩას-
ხდებიან. შემოუვლიან რუსთაველსა აბობოქრებულსა, ვიწრო
ქუჩებით შემოუვლიან. გავლენ. გასცდებიან. ჩაუქროლებენ
აბანოებსა. ფიროსმანსაც ჩაუქროლებენ, კრავი რო აუყვანია
ხელში, კრავით რო ჩამდგარა შუაქალაქშია. და რო არ უს-
მენს არავინა, რო არა ჰხედავს არავინა. რის კრავი, რა კრავი,
რა ფიროსმანიო, თვითონ მწყემსსაც ვერ დაინახავენ, რო ჩა-
მობრძანდეს კიდევაცაო. ესენიც არა, — ჩაუქროლებენ. ქა-
ლაქს გასცდებიან. „მარაბდაში“ ჩაიმუხლებენ. შევნაბადა

თავს გადაჰყურებთ. იქ კიტოვანია. ქალაქს გაჰყურებს არწივის
 თვალითა. ქალაქი დულს. ადულდეს კიდევაცა. ამან იცის დუ-
 ლილის წერტილი. გაჰყურებს. გაჰყურებს.

„ავარბინო!..“ იტყვის ერთი იმ ორთავანი.

„ახლა?!“ მეორე ცოტა შეიშმუშნება: ახლა ამას მოვეუა-
 როთო.

ეგრე იყოსო. ინსტიტუტის ამხანაგები ბრძანდებიან. ის
 ერთი მალე გაეცალა ინსტიტუტსა. სარფიან საქმეს მოჰკიდა
 ხელი. საქმესთანაც ის იჯდა. რესტორნის დირექტორიც იმას
 გამოეგება. მე ვიციო, — იმას აღუთქვა რაღა თქმა უნდა.
 მეორე შერჩა ინსტიტუტსაცა და თეატრსაც შერჩა. ამასაც
 შერჩა, ამა ტრფიალსა არტისტობისა. მაგიდაც დირექტორმა
 მიუჩინა. მაგიდებს შუა რუ მილუკლუებდა. შავნაბადას ნა-
 ქური. კაიდროს კაიპურიც უჭამიათ. ზაფხულში. თაკარა ზა-
 ფხულში. რუ მილუკლუებდა. სუნი იდგა მღვიმისა. ღვინისა.
 მარანია თითქოსაო.

„მოდო და დავივიწყოთ ყველაფერი“, ის იტყვის, ის
 ტრფიალი, „აქედან გავალთ და იქ დაგვხვდება, — ცოტა-
 ხანს დავივიწყოთ. ან იცით, რას გირჩევთ: სულაც დაანებეთ
 თავი მაგ არტისტობასა. თითო პურის საცხობს მოგცემთ. და-
 დექით და... ჭამეთ პური!..“ არა ტრაბახობს. განაგებს პურის
 კომბინატებსა: ჯიბო, ჯიბილო, ჯიბრაელი, უფრო — ჯიბო.

„ჰა!!!. ჩვენ რა ვიციოთ საცხობებისა?!“ ირიდებს მეორე:
 გუგაა, გუგული, ვება გუცაცა, ყოველშემთხვევაში უფ-
 რო — გუგაო.

„რა ცოდნა უნდა?!“ უკვირს ჯიბოსა, „მიიღე შენი წილი
 და იყავი შენთვისა. ცხვირს ნურსად ჩაჰყოფ“.

„ეგრე ადვილია?..“

„ადვილია. თუ დაეტევი შენ შენს ქერქშია. მაგრამ ვინ
 არის ჩვენში, თავის ქერქში რო ეტეოდეს?!“

„რას იზამ, ქართველი კაცი ბუნებით პოლიტიკოსია“.

„ამას რომაელები ტრაბახობდნენ“.

„რომაელების მეტოქენიც ვიყავით“.

ეს არ ერევა. ლუოი. ღვინოს მოწრუბავს. ჭაშნიკს ვამოწ-
 მებო. ვერც ამოწმებს. ვერც მიჰხვდება თუ რა გემოსიაო. მი-

ახლოვდებიან. მე შემომიტივენო. ავდგები და წავალ... ამათი ჩიჩინი აღარ მინდაო.

„ყველას მეტოქენი ჩვენ ვიყავით. ყველა იმპერიისა. რა ბედი გვერგო!..“

„თუ დავფიქრდებით: არცთუ ურიგო ბედი უნდა იყოს!..“

„არც დავფიქრდები: შეიძლება რო გავმქრალიყავით აქამდისა“.

„პო ვართ!..“

„რალა ვართ?!“

„რაცა ვართ!..“

„რა ვართ?!“

„არაფერი!!!“ ლუო მოსკრის. შეიშმუშნება. არ ეამება, ხმა რო ამოიღო.

„და უნდა ვიყვეთ!.. უნდა გადავრჩეთ!..“ ჯიბო ბრძანებს, „და პური გვინდა, პოლიტიკა რა ეშმაკად გვინდა, როცა პოლიტიკას სხვები ჰქმნიან, ჩვენ რო არაფერი არ გვეკითხება!.. პური!.. პური!.. სიცოცხლე!.. სხვა დანარჩენი მეტიჩრობაა და მეტიჩრობამ დაძლუბა საქართველო. ეხ,,“ ამოიოხრებს და: „ჩვენს პურისჭამას გაუმარჯოს!..“ ასწევს ჭიქასა.

ასწევენ. დალევენ.

„ჩვენ ახლა კრწანისი გამოვიარეთ...“ გუგა ამბობს.

„კიდევაც გავივლით“, არ აცდის ჯიბოი, „რისი თქმა გსურს მაგითი: მაჩაბლის თეატრმა რო მანდ დასლო თავი?... აი მეც მახსოვს. სამშობლოსათვის დასლო თავი. თქვენ რისთვისა სჭამთ ერთმანეთსა?!“

„სამშობლოსათვისა...“

„საწყალი სამშობლო უბედური შვილების ხელშია!..“ ჯიბო იტყვის. სცენაზე არის თითქოსაო, თეატრალური ინსტიტუტის სცენაზედა, მერე სცენაზე რო აღარა ყოფილა.

„ფრთხილად, ახალი ხელისუფლება მოდის. მრისხანედ მოდის“. გუგა შეახსენებს დარწმუნებითა.

„უპუროდ ვერც ისინი გასძლებენ...“

„იშოვნიან სხვა მეპურესა. გამოძახებაც აღარ უნდათ რა-ჭიდანა. ყველანი აქ არიან“.

„იშოვნონ. მე ვუყურებ თუ როგორ დასჭამენ ერთმანეთ-

სა, უკანასკნელად თუ რომელი გაილოკავს ტუჩებსა, ვეფხურებს...“

„უფრო ადვილად მოჰხდება ყველაფერი“.

„ადვილად არაფერი არ მოჰხდება...“

„დილით გაიღვიძებ და სხვა დროსა იფრიალებს სასახლის თავზედა“.

„დროსაც ვერ გამოუგონებიათ... ერთიდაიგივე დროს უჭირავთ ხელში“.

„შინაარსი სულ სხვადასხვაა: დემოკრატიზმი!.. ხაციოსალიზმი!.. სულ სხვადასხვაა. შენ ეს იცი. შენ ჩვენთანა ხარ. ახლა გინდა რო ლუო წააქეზო?.. ლუოს რა შენი წაქეზება უნდა: არ გესმოდა როგორა სქექდა!.. როგორ უხაროდა იმ ვაუბატონსა!.. მაგრამ ლუო მაინც ჩვენია. ცოტა დაბნეულა. პროვინციამ უარესები იცის. ცოტა არაფერი. ჩვენი იყო და ჩვენი იქნება. დავივიწყოთ, რაც იყო...“ გუგა წაუძღერებს. „...ერთად ვიყოთ და ვუცქიროთ, როგორ არხევს ზღვას ნიავი...“

„ქარიშხალი!..“ ჯიბო შეახსენებს.

„ნიავიო...“

„ეგ სიმღერაში. მაგრამ ჩვენ პო დამსხვრეული გემის ანძასლა შევრჩით და მიგვაქანებენ გაგიყებული ტალღები“.

„მეპურე, მეპურეო და თუ მოინდომე, პოეტებიც ვერ მოგყვებიან“.

„ყოველი ქართველი პოეტია და ქართველი პოეტი — ორჯერ პოეტო“.

„არ გადარია ჩვენი პოეტები!..“

„ყველა ჩვენზე ჭკვიანია“.

„ჩვენ ჭკუა არ გვინდა. ჩვენ ლეთიშობელის კალთა გვმფარველობს“. ამტკიცებს გუგაი, ალბათ ხუმრობითა, ირიბად იცინის და ჭუტავს ცალ თვალსაცა.

„ეგ რო დავიჯერეთ, ჭკუაც მაშინ გამოგველია“. გუგას არ უყურებს, ლუოს შესცქერის ჯიბოი. „შენ რაღას იტყვი, რას დადუმებულხარ?...“

„რა მეთქმის ლინჩს გადარჩენილ კაცსა!..“

„ეგრეც ნუ იტყვი,“ გუგა შეიცხადებს, „შენ მაგათ უყ“

ვარხართ. მხოლოდ გაუკვირდათ, ზვიადს მომხრეებში რო
დაგინახეს“.

„რა გაუკვირდათ?! ზვიადს ძმაკაცები ეგენი იყვნენ. მე
ისე ვიცნობდი, როგორც რო სხვებსა, პირველსკოლელებსა.
თვითონ თუ მიცნობდა, ისიც არ ვიცი. გაუკვირდათ!..“

„სწორედ ეგ გაუკვირდათ: ძმაკაცები რო იყვნენ. ზვიად
და პრეზიდენტი?!..“

„სახელმწიფო თუ ხარ, პრეზიდენტიც გინდა“.

„მერე: ზვიად?!..“

„ბედისწერამ ჯერ ეგ ირჩია. მერე სხვა იქნება. ეგება მე-
რე შენც მოგიწიოს“.

„ჰა, ჰა, ჰა...“ ჯიბო იცინის, „ამასლა აკლია!.. ჰა, ჰა, ჰა...
გუგამაც თუ კენჭი იყარა, ალბათ მე და შენ თუ მიცვემთ
ხმასა“.

„ჩვენში ყველაფერი ხდება. ეგრეთმა პრეზიდენტებმაც
ჰო ააშვირეს ფეხი: მეც ნახირნახირო?..“

„ქვეყანა, სადაც შეიძლება ყველაფერი მოჰხდეს...“

„საქართველო!..“ ჯიბო დაასკვნის: „დავლიოთ სადღეგრძე-
ლო საქართველოსი. დავლიოთ!.. დავლიოთ!.. დავეხსნათ კა-
მათსა. დავლიოთ, ვიქეიფოთ თუ ძმები ხართ!.. მალე აღარ იქ-
ნება აღარც ქეიფი, აღარც მოქეიფე, რესტორანიც აღარ იქ-
ნება. მიდექით მერე და ითვალეთ კენჭები. ბანკობიანამ დაფ-
ლითა საქართველო, პრეზიდენტობიანა გაღეწავს სუმთლად.
დამიჯერეთ და ასწიეთ ჭიქა, ეგებ უშველოს ამ სადღეგრძე-
ლომა. ეგება ღმერთი მოყურადებულა, ეგება გვისმინოს.
ღმერთო გვიშველე!..“

„ღმერთო!..“

„ღმერთო!..“

ღმერთო გვიშველეო, — ეს იქაც იცოდნენ. აქ უარესი:
ლინჩიც გაუმართეს კინალამა. ხვალ რა იქნება, კიდევ ვინ
უწყის. სიკეთე მაინც არ იქნება. სიღარბაისლე არ იქნება.
სიმშვიდებზე ჰო რაღა ითქმის. აღრეულა ძველი თბილისიცა:
ცხენის გადასახადი შემოუღიათ. შეწუხებულან მოქალაქენი.
აბანოებთან მოგროვილან. ჯერ განბანილან. კარგად გაღვრე-
ქილან. თითო ჯამი წითელი ღვინო დაუღვევიათ მერე. ამქრის
დროშები გამოუტანიათ. გაფხორილან შუაბაზართანა. მთავარ-

მართებული მოუთხოვიათ. მთავარმართებელი არცა ^{სყავდათ.} გრიგოლ ორბელიანი ასრულებდა მოვალეობასა. მოუთხოვიათ ჰსლებია ცხადია. „რა ამბავია?...“ უკითხავს გრიგოლსა. ცხენის გადასახადი დაგვიწესესო, — ლოპიანას მოუხსენებია: მეც ვიპხდი ცხენის გადასახადსა, — უბრძანებია ორბელიანსა, — ერთნი არა ვართ?...“ ერთნი როგორაო, — ლოპიანას განუმარტია, — თქვენ ცხენს ინახავთ, ჩვენ ცხენი გვინახავსო. „მოვახსენებ იმპერატორსა“. გრიგოლს აღუთქვამს. გაუგზავნია მოხსენებაცა პეტერბურგსა რაღა თქმა უნდა: როგორ ვუპასუხოთ. მთავარმართებელს როგორც შეჰფერისო. გრიგოლი ჰო მოვალეობის შემსრულებელი გახლდა. გადასახადი გადასახადად დაუტოვია. შეწუხებულან მოქალაქენი. აბანობთან შეკრებილან. განბანილან. თითო ჯამი ღვინო დაუღვევიათ. — წითელი ღვინოი. გამოუტანიათ ამქრის დროშები. შუაბაზართან გაფხორილან. მთავარმართებელი მოუთხოვიათ და ჰსლებია გრიგოლი: თარჯიმნებითა, ყაზახ-რუსებითა. რას ინებებთო. ცხენის გადასახადი არ გვინდაო. მეც ვიპხდი ცხენის გადასახადსაო. თქვენ ცხენს ინახავთ, ჩვენ ცხენი გვინახავსო. აუხსხია ლოპიანასა. პირველი მათრახიც იმას მოჰხვედრია, დასცხეთო, რო უბრძანებია მთავარმართებელისამებრა, პირველიც იმას მოჰხვედრია და ბოლოცა, რო გაქცეულან თანამდგომელი, ამქრის დროშები რო ამოუღვიათ ფეხქვეშა ცხენებსა, მთლად ბაზარიც რო გადაუთქერიათ, დაურბევიათ მობაზრენიცა, მომიტინგენიცა: ის რო იქვე მდგარა და არ უჭერებდა თვალებსა, — ეს რა ჰხდებო, — პირველიც იმას მოჰხვედრია და ბოლოცა. ესეც იმდენი არაფერიო. მერე უფრო მეტი მოჰხვედრიათ. სისხლიც დაქცეულა. გუბეები დამდგარა. ტბები გაჩენილა. ზღვადა ქცეულა. ნათქვამიცაა: ორ ზღვასშუა გადაჭიმულა საქართველოო, ძველი ნათქვამია: ნიკოფსიიდან დარუბანდამდისაო. ძველია. ძველი, დაუკარგია რო ის საზღვრები კარგახანია. და ჰკარგავს და ჰკარგავს და ჰკარგავს. და მაინც ისევ ორ ზღვასშუაა: ერთი რო ისაა, გარემტრებთან რაც დაუღვრია, მეორე ისა, ერთმანეთისა რაც დაუღვრია. და მატულობს ერთიცა, მეორეცა მატულობს, იზრდება, იზრდება, ორივე იზრდება, მოიწევს ორივე შიგნით-

შიგნითა, მალე ხმელეთი რო აღარ დაგვრჩებაო...
შთავინთქმევით. ღმერთო გვიშველეო. ისევ ღმერთოო, სულ
რო ასე იყო: გადაიჩეხებოდა ადამიანი კლდეზედა და მერე
ივედრებოდა: ღმერთო მიშველეო. მანამდე აფრთხილებდა
ღმერთი: არ გადაიჩეხოო. მანამდე არ ესმოდა.

„ჩვენი ბრალია“. ახლა ასე არჩია გუგამა, მონანიება არ-
ჩია. „წახვედი, აღარ ვიკითხეთ. არც მოგვეგონებიხარ. არა,
გვახსოვდი, გვახსოვდი, რაც მართალია მართალია: გვახსოვ-
დი, მაგრამ რა ხსოვნაა, ერთხელ მაინც თუ არ მიაკითხავ?...
შენ ჩვენზე ნაკლები არ იყავი. ჩვენ აქ დავმკვიდრდით, შენ
სადაც პროვინციაში ამოჰყავი თავი. იწყენდი ცხადია. ჯავრი
შეგჭამდა რალა თქმა უნდა. შურისძიება ავიტანდა. ცხადია..
ცხადია!.. თავს ნუ იმართლებ. სხვას უარესი დაემართებოდა.
ოღონდ ეს მაინც ჩვენი ბრალია, ჩვენი უყურადღებობის ბრა-
ლია. მაგრამ იცი, რა?... ეს მაინც ყველას უნდა ახსოვდეს:
როცა სამშობლოს ბედი წყდება, უნდა ამადღე პირადულზე.
დავიწყება უნდა შეგეძლოს. თავდავიწყება უნდა შეგეძლოს,
თავგანწირვა უნდა შეგეძლოს. უნდა!.. უნდა!.. ნუ ამიხირ-
დები. აი მეთუნდაცა: აქ რო ვარ, რა ვარ, კმაყოფილი ვარ?..
არ დაიჯერო!.. ეგება რო გაბოროტებულიცა ვარ... ოღონდ
არა ახლა, არა, არა, ახლა არა!.. ისე ვერ ასცდები. რეჟისორე-
ბი ჰო ყველაფერზე ფიქრობენ, გარდა იმისა, რომ როლი შე-
ურჩიონ მსახიობსა. ერთს აიხირებენ, ერთსა ვინმესა, დანარ-
ჩენნი არც აგონდებათ, ანთუ ისე ჰყავთ, სცენა რო აავსონ, ან-
თუ სულაც მიივიწყებენ. რას მათამაშებენ, მეც არ ვიცი. მა-
თამაშებენ!.. მათამაშებენ!.. და არ ვიცი თუ რას მათამაშებენ.
მე ჩემი როლი არ შემხვედრია. ბრმად მაინც შემხვდეს!.. არა,
არა, ბრმადაც არაო. მაგრამ ახლა ეს ვილას ახსოვს: სადაც
ისინი, მეც იქა ვდგავარ. მოვრჩებით ამ დავიდარაბასა. მოვ-
რჩებით. მივუბრუნდებით ჩვენ ჩვენს საქმესა და მერე ვნა-
ხოთ. შენც ასე... შენ მაინც, შე კაცო, მთაწმინდელი ხარ,
სვანეთისუბნელი ჰო არა ხარ!..“ მონანიებაო და მოძღვრავს
კიდევეცა. აქ ჯიბო გაწყურება:

„ნულარ შეტოპავ!..“ ცოტას გაწყურება: ჯიბო სვანეთის-
უბნელია.

„შენზე არაა აქ ლაპარაკი“. აუქნევს ხელსა, „დიდუბელს ვიტყვი თუ გეწყინა. ეს არის ახლა ჩვენი სატკივარი: უნდა გადმოვიყვანოთ. ლუო აქ უნდა იყვეს“.

„აქა ვარ...“

„ეს რა ყოფნაა, — ჩამოზიდე ეს ამოდონი ხალხი და აყვრებ: მესია, მესიაო!..“

„მესია მე არც მომფიქრებია“.

„სხვა მოიფიქრებს, შენ ვაკეთებინებენ, — ეს უარესია“.

„ვერაზინ ვერას გამაკეთებინებს ჩემს უნებურსა. მე კანონიერ ხელისუფლებას ვიცავ“.

„ხალხი წინააღმდეგია...“

„ვინ ხალხი?! ვინა?! ვინა?! ხალხმა ეს აირჩია“.

„ხალხი... ხალხია... სხვას აირჩევს“.

„მანამდის ამათ დავაცადოთ“.

„ვინ დააცდის?!“

„ძალით ჩამოაგდებთ?..“

„შშრალად გავისტუმრებთ. მე ძალადობის მომხრე არა ვარ“.

„ისე ლაპარაკობ, თითქოს შენ იდგე სათავეშია“. ჯიბო შენიშნავს.

„ყველა ასე ლაპარაკობს. საერთო საქმე საერთო სათქმელია“.

„შშრალად მაინც ვერ გადარჩებით“, ეს ისევ ჯიბოა, „ჯერ მარტო მე რამდენი ავტომატი მაყიდვინებს...“

„ვინა?!“

„ორივე მხარემა... ახლა: რამდენი ტანკი, რამდენი ბეტეერი, რამდენი ზარბაზანი!.. აურაცხელი ტყვიაწამალი, აურაცხელი ჭურვი!.. შეიძინეს და ვითომც წაართვეს კიდევაცა რუსების საჯარისო ნაწილებსა. ჰმ, ჰმ, ჰმ!.. აყიდებენ და აძლევენ კიდევაცა, — გაულიტეთ ერთმანეთით. მაშ რაო: სულელები გონიანთ რუსები?.. მე ასე მგონია: ბოლოს ისევ ჩვენ გამოვალთ სულელები. ჩვენი ბოლო ეს არის“. შეჩერდება. ყელს გამოუწევს: „არ გვინდა, რა, ამდენი კამათი. არ გვინდა!.. გვეყოფა!.. შინ კამათი!.. გარეთ კამათი!.. ლოგინშიც კამათი: ცოლქმრობაც მოიშალა, საყვარლობანაც მოიშალა. კაცი კაცად აღარ ვარგა, ქალი ქალადა. გვეყოფა. რა!.. დავლიოთ, რა!..“

ყელს გამოუწევს, დალევს ისე, სადღეგრძელო დაავიწყდება. აიღებს, გადაჰკრავს: რუსივითაო.

„ჩვენ მაინც შშრალად გავისტუმრებთ“. გუგა დაასკვნის. ასწევს ჰიქასა: „რა თქვი?..“

„არაფერი...“

გუგაც გადაჰკრავს ისე უთქმელადა. ლუოცა.

წყალი მილუკლუკებს, რუში მილუკლუკებს, ერთ ყალიბში, ცემენტის ყალიბში. მიწიდან ამოდის, მიწის გულიდანა, ამოიწოვება. შრეებიდანა, ჩაჯდება ყალიბში ცხოვრებისაი, შეიბღალემა, შეიბილწება, აიმტუტება, შთაინთქმევა რო საკანალიზაციო კოლექტორებში, ალბათ რო ველარც განიწმინდება. ჯერ მილუკლუკებს, მილუკლუკებს, ნაპირებს სიმწვანეც ასდევნებია, — მქრალი, მქრალი, მაინც სიმწვანეა. არის ჰაერი, არის სითბო, არის ნოტიო, არის მიწა, თუმცა შეზღუდული, მაინც სიცოცხლე გავივებულა. მაგიდები რუს შეპყოლია. ცარიელია მაგიდები. ხალხი გულშია ქალაქისაი, მიტინგებზეა ხალხი. რო დაბრუნდებიან, აივსება ეს მაგიდებიცა, გზად შეიციდიან და მიტინგს განაგრძობენ. ჰქაქანებენ. ყვირიან. შეიბმებიან. ბოთლებიც გადადის თავიდან თავზედა. ჯერ ბოთლებია. ჯერ ავტომატებს იმარაგებენ. ირაზმებიან. ჯიბო ჰყვება, ვინ საითააო. გუგაცა ჰყვება. და ვერც გაიგებ ვინ საით არისო: დღეს აქაა და ხვალ იქაო: იქ გაბრაზდება, აქეთ გადმოვა, აქ გაბრაზდება და იქ გადაბარგდებაო. ყველა გულია, ჰკუა აღარავის აღარ უჩანსო. გუგა ბრძანებდა. არაო, ჯიბო არ ეთანხმებოდა, გულს ათამაშებენ, ტვინში ყველას სარგებელი უზისო. აღარც გუგა ედავებოდა. არც ეთანხმებოდა: მე მაინც გული ვარ, გული გულია და გულს ვერაფერი ვერ შეედრებოა. ღვინოსა წრუპავდა ლუოი. წრუპავდა. და აღარ იცოდა: კარგი იყო, რო ჩამოვიდა, თუ უჯობდა უკან გაბრუნებულიყო, თუ ისევ იქ იყო, — აღარ იცოდა. უნდა ამდგარიყვნენ. ლუო აღგა. ჯიბეს იტაცა ხელი. ფული ჰქონდა. აღარც ახსოვდა ახლა სიმამრი. ფული ჰქონდა. ჯიბომ ითაკილა. ოფიციალტი იხმო ჯიბომა. დირექტორი წარუდგა. არც რა ათქმევინა დირექტორმა: გადახდილიაო, მოახსენა.

ჯიბო პურს დაჰხედავს. პური ქარხნისაა.

„თონე არა გაქვთ?..“

„არა!..“ თავს მოისაწყლებს დირექტორი. — ვილას არ მივ-
მართეთ, ყური არავინ არ შეიბერტყა...“

„ხვალ მოვა ჩემი ინჟინერი...“ მოსკრის ჯიბოი.

„კაცი ხარ!..“ გაიმართება წელში დირექტორი.

ჯიბომ იცის. ამისი დასტური არ უნდა ჯიბოსა. თავმდაბ-
ლად გადის. თავმდაბლად.

XI

წინ ველარ წაიწია.

მიეტანებოდა. შევიდოდა. შეერეოდა. ტალღა დასცხებდა. გამოინაპირებდა. გამორიყავდა. ხან აქეთ მიაწყვეტდა ბარიკა-
დებსა, ხან იქითა, უფრო: მხატვრის სახლს მიაწყვეტდა. იდგა. გაჰყურებდა. ხალხიც იდგა, შენივთებულა თითქოსაო, ოღონდ ტორტმანებდა ზღვასავითა, იზნიქებოდა ზღვასავითა, მოგვერ-
დით გადაჰყავდა აქეთიქითა, ვინც რო გაპობას მოუნდომებ-
და; ტორტმანებდა და ხმაურობდა. ხან რო გუგუნებდა ერთობლივად, ხან მრავალი ხმა გამოირჩეოდა, ხმაი შორეული თითქოსაო, მახლობელიცა და შორეულიცა, შორით შორეუ-
ლი, ხმა რო არ იცვლება, რო გაჰყვება საუკუნეებსა, გამოჰ-
ყოლია და კვლავაც გაჰყვება; რო გუგუნებდა ალბათ ასევე, ხმებიც ასევე ამოიჭრებოდა, ასეთივე ხმები, შუაბაზრის მოე-
დანზედა, მთავარმართებელს რო მოელოდნენ, მხოლოდ ესაა სხვაგვარად ემოსათ. ნიკოს ნახატებს შემორჩენია. ლადოს ნახატებსაც შემორჩენია. სხვაგვარად ემოსათ, პლელავდნენ ასევე, აღმოიტყოდნენ ამავე ხმითა, უამრავითა და იგივეთი.

„შენცა ლობიანა?!“ უკვირდა გრიგოლსა: ეს ხმა რო ალ-
ბათ აღარც გაისმოდა, ორბელიანები რო გადაშენებულ-
ყვნენ. „ჩვენ ერთად პური გვიჭამია ორთაჭალის ბაღებშია!..“

„კიდევაც ვჭამთ“, იმედოვნებდა ლობიანა: ეს ხმა ეგებ რო კიდევაც გაისმოდა თუ შემორჩენია თბილისელი კიდევ თბილისსა, თუ შემორჩენია იმ ამქართა შთამომავალი. „შენ ოღონდ ეს ცხენის გადასახადი მოგვაშორე“.

„ეგ ხელმწიფე-იმპერატორის ბრძანებაა...“

„შენ აქ მოგვაშორე. იმპერატორმა იქ განაგოს თავისი საქმეი!..“

„ეგრე არ არის ლობიანჯანი..“

„ეგრეა!.. ეგრე!.. ეგრე არ არის ხალხნო?..“

„ეგრეა, ეგრე!..“ გუგუნებდა მოედანი შუაბაზრისა. ირხეოდა დროშები ამქართა, ირხეოდა, ფრიალებდა, იტალღებოდა და იტალღებოდა ამქრებიცა ეგრედვე, — ამქრები: მჭედელთა, მეაბჯრეთა, დაბალთა, ჭონთა, ოქრომჭედელთა, მეთუნეთა, ბაზაზთა, თერძთა, მეთულუხჩეთა, მეხამლეთა, ყასაბთა, ხაბაზთა, ბაყალთა, მეეტლეთა რაღა თქმა უნდა, შემომატებოდნენ რო: ბორჯომელი მეტივეები, მუხათგვერდელი მენახშირეები, დიღმელი მებალჩეები, მემაწვნეები ჰო საიღდანა აღარა, — დიღმიდანაო თუ წყნეთიდანაო თუ ოქროყანიდანაო თუ ტაბახმელადანაო თუ თუ თუ თუ — შემომატებოდნენ და იტალღებოდნენ და გაჰვიროდნენ იმავხმაზედა, ამავხმაზედა. იცოხნებოდნენ არაბისტანის აქლემები, ალაზნის კამეჩები, ვირები ყურებს აპარტყუნებდნენ. ესენი ბარკადებად იდგნენ, თვითონაც არ იცოდნენ, ისე იდგნენ, — თვითონაც არ იცოდნენ, ყაზახრუსები იმიტომაც ვერ შეაკავეს. და დაიძახებენ: გურჯაანი მოდისო და გაუგანებენ შემოსასვლელსა და მოადგება გურჯაანი და მოაწვევა და შემოერევა და შემომღვრევა და წამოედება და წაიღებს ამასაცა — ლუოსა ცხადია — და ატარებს და მიაწყვეტს კიბეებსა და ლამის რო მიკროფონსაცა და დაშორდება ისევა სვეტები სასახლისაი და მიიჩიყება კინოთეატრთანა. ცხენი ყველასა ჰყავდა. ყველა იცავდა თავის ცხენსა. ერთი ცხენილა შერჩენოდა ყველასა, ერთი ჯაგლაგი, ნათრევი, ნაწამები, დაჯანდაკებული, ხრამშიც რო გადაეგდოთ და ველარ ამოდიოდა ხრამიდანა. ეწადა ბეჩავს ადგომა, მაგრამ ველარა დგებოდაო. ვერა. ველარა. ეს არწივზეა ნათქვამი, დაჭრილ არწივზედა, მაგრამ რაღა დაჭრილი არწივიო და რაღა დაჯანდაკებული მერანი და ისიც ხრამში გადაგდებული: ნალეზაყრილი, ჩლიქებდაჩეჩქვილი, ძუადაგლეჯილი, ფაფარგაკრეჭილი, მუხლებგადაყვლეფილი, მაინც რო ლამობს ხრამიდან ამოსვლასა, მაინც რო იმედოვნებს, მაინც რო ნატრობს: ოღონდ შარაზე გამიყვანაო, ოღონდ ჰორიზონტი დამანახვაო. ნატრობს და ნატვრა ნატვრადვე რჩება: ყველა რო თავის ლაგამსა სჩრის, ყველა თავის უნაგირს ადგამს, ყველას უზანგში გაუყრია ფეხი, ყველა თავის აღვირს

ეწევა, ყველაი, ყველაი: უკეთუ ბრძენი თუ განათლებული
 უფიცი, ურწმუნო ანგელოზი თუ შეჩვენებული წმინდანი,
 უწიგნური პოლიტიკოსი თუ წიგნიერი რეგენი, შუერთ ავად-
 მყოფი თუ პატივმოყვარეობით გადარეული, უმწეო თავხედი
 თუ დაბნეული ყოყოჩი, უზადო მკვებარა თუ უნიათო ბე-
 დოვლათი, ფართოშუბლა შეზღუდული თუ დაუოკებელი
 ბლუ, ყველაი, ყველაი, ვისაც რო პარტიის ლიდერი დაურქმე-
 ვია თავისთავისთვისა და ზოგი პარტია ცხრა კაცსაც რო ძლი-
 ვას დაითვლის, ყველაი, ყველაი, ყველას რო ყველაზე უკე-
 თესი ჰგონია თავი და არაეინ არავისზე უკეთესი რო აღარ
 გადარჩენილა ამ უბედურსა და ღვთისაგან მიტოვებულ ქვე-
 ყანაშია; ნატრობს და ნატვრა ნატვრადვე რჩება, მაგრამ ის
 ცდილობს მაინც თავისასა, მაინც უნდა თავი აიტანოს, მაინც
 შარახე უნდა ავიდეს, მაინც ჰორიზონტს უნდა გადაევილოს,
 გაჰკვეთოს ქარი, გააპოს წყალი, გადაიაროს კლდენი და ღრე-
 ნი, ჰორიზონტები ამოიგოს ფეხქვეშა, უნდა, უნდა და ლამობს
 თავისასა, ოღონდ ეს ყველა ჩამოეხსნებოდეს, ოღონდლა ერ-
 თი თავისი შესაფერი მხედარი მოეველებოდეს ზურგზედა.
 ოღონდა. ოღონდა. კინოსთან მირიყულა. შეიძლება ცოტა წინ
 წადგეს. ესეც ბევრი არაფერია. მაინც რო შორსაა მიკროფო-
 ნი, აღარც რო მოსჩანს. ჯერ ხელისუფალნიც არ გამოჩენი-
 ლან, პრეზიდენტიც არა — ცხადია. კინოთეატრთან მირიყუ-
 ლა. კინო, რა სჯობიან?.. კიდევაც დაურეკეს: ვეფხისტყაოსანი
 უნდა გადავიღოთ. ამდღეებში სასინჯი გადაღებები გვექნება:
 ტარიელის როლისათვის უნდა შევარჩიოთ. შეგატყობინებთ
 თუ თანახმა იქნებითო. ვიქნებითო, — არც დაფიქრებულა. მა-
 ლევე შეატყობინეს: ტარიელის როლისათვის უკვე შეირჩა,
 ავთანდილისათვის მოემზადეთო. თუმცა აღარაფერი უთქვამს,
 მაინც დაურეკეს: შეირჩა აგრეთვე ავთანდილისათვისა, თქვენ
 ფრიდონისათვის უნდა მოემზადოთ, ფრიდონი უფრო შეგე-
 ფერებათ, უფრო დარბაისელია, უფრო დამჯდარი; ტარიელი
 და ავთანდილიო, რაც უნდა იყოსო, წაითავკარიანებენ ცოტას
 მაინცაო. კიდევ აღარაფერი უპასუხნია. მაინც არ მოეშვნენ:
 ფრიდონიც ავიყვანეთო. თქვენთვის როსტევანი შევარჩიეთო,
 ანთუ ინებებთ — ჭაშნაგირი იყოსო. ჩვენ ასე ვფიქრობთ: ეს
 როლი უფრო შეგეფერებათო. და აჰყვა კისკისიცა ნებიერი

ქისისი, ერთისაცა და რამდენიმესიცა. ერთობოდნენ, ანთუ: დასცინოდნენ. კარვის ქალები არ იქნებოდნენ რაღა თქმა უნდა, კიბის ქალები იქნებოდნენ. კარვის ქალებმა ისიც არ იცოდნენ: სასინჯი გადალება თუ რა იყო, კიბის ქალებმა იცოდნენ. ნიღბები ტრაგიკული ჰქონდათ კარვის ქალებსა. კომიკური ნიღბები კიბის ქალებსა ჰქონდათ. დასცინოდნენ. გარიყულიყო. ცოტათი მაინც წარსდგამდა ფეხსა. ეგება რო ისედაც მომხდარიყო, ახლა რო თელავს შემოერღვია: აეყვანა და დაერჭო მიკროფონთანა, აღარც აქეთაო და აღარც იქითაო — მიკროფონთანაო. პრეზიდენტიც გამობრძანდებოდა!.. ეგებაო. ეგებაო.

მაინც იქვე იდგა.

თეასაც იქვე გადაეყარა.

თეა!..

„თქვენ აქ რა გინდათ?!“

თითქოს ნიავი ჩაუდგა ყურშიო. ლუოსა.

„თქვენ იქ უნდა იყვეთ!..“

ცალი ხელი იდაყვს ეხება. ლუოსასა. მეორე გაშვერილა, თითი გაშვერილა: სვეტებს მიანიშნებს სასახლისასა, მიკროფონს მიანიშნებს, სად რო იკრიბებიან: დეპუტატები, მთავრობის წევრები, დოქტორები, პროფესორები, აკადემიკოსები — სხვადასხვა სახისა, — ნამდვილები, წევრკორები, მომავალი წევრკორები. თვალმც დაგდგომიათ: აი თუ არა გვცნობს ინტელიგენციას; თვალმც დაგდგომიათ და გლრძობიათ ჭკუა: დაარქვით თქვენს თავს, რაც რო გენებოთ, იყავით ნალები, ეს არაქვანი იყოს და გვირჩევენთან კარგი არაქვანი ცუდ ნალებსაო. თუმცა ნალები მაინც ნალებია, ოღონდ ნალები სადღა არისო.

„თქვენ იქ იყავით...“

თითქოს აღარც ახსოვს და ის მოაგონებსო. დაჰყურებს. პასუხი ვერ გაუცია. ხმა ნაცნობია, ძალიან ნაცნობი. ეს არ ეცნობა: დიდი თვალები რო ძლივას მოუჩანს თქროს კულულებში, რო ჩამოჰყენია შუბლზედაცა, ლოყებზედაცა, დაჰყრია მხრებზედა, ნიკაპიც ჩამალვია, — დიდი თვალები, შავი თვალები რო ძლივას მოუჩანს, წითელი ტუჩები რო ამოსჯდომია: არ ეცნობა. ხმა ეცნობა. შეიძლება რო მახლობელია;

ანთუ შორეული, შორეულიც რო მახლობელია, რო არის და არის, თან რო არ მიჰყვება, ვისიც რო ჰგონია, ვისაც რო რჩება, იმისიც რო არ არის.

„თქვენი დამა იქაა!..“ თითი კარავზე გადაინაცვლებს. კარვები ხალხშია ჩაფლული. ხმა იგივეა, უფრო ჟღერტულებს და კიდევ უფრო ნაცნობი ხდება.

„ჩემი დამა?!..“

„თქვენს მხარზე თვლემდა...“

„აჰხ!.. ეს ჰო ის ხმაა, ხაშურში რო ამოემატა, — თმამ დაბნია. მაშინ აეკეცა კულულები, გამოეხვია აბრეშუმის კრელ ხილაბანდშია. მრგვალი სახე უკრიალებდა, ანათებდა თითქოსაო. ახლა თმა უსხივის, ბზინავს კულულები, მაინც ეს სხვაა, ის სხვაგვარ მოსჩანდა. ხმა იგივეა. აღარ შეეშლება.“

„იქ არის... შევედი. ბიჭებმა გამგზავნეს. ჩვენ აღარ გვიშვებენ. მიდი, გამოელაპარაკე, მასალები გამოგვიტანეო. აპარატიც თან გამატანეს, ფარულად უნდა გადამეღო. შესვლაც არ დამცალდა: ცხვირი შეგეყავი და იქეჭა ვილაცამა: არ შემოუშვათ, პუტჩისტიაო. ველარც მოვასწარი დამენახა თუ ვინ იყო, ანთუ რაღა დანახვა უნდოდა: ხმას რა დამავიწყებს, — ხმა იყო იგი ავტობუსში რო მქეჭარებდა... რა დამავიწყებს!.. რა დამავიწყებს!..“

„შეგაშინათ?...“

„მეე?!“ მეტს არას ამბობს, ოღნავ იცინის. „თქვენ კი გირჩევდით, ადგილი შეიცვალათ. ჩვენ აქ — ჩაუშესკუ!.. — უნდა ვიყვიროთ. ხელკეტებით დაგვერევიან. ემანდ თქვენც არ მოგხვდეთ“.

„იქაც თქვენ იყავით?!“ ლუო ხელს იშვერს მხატვრის სახლის აივნებისაკენა. „იქ არ გირჩევნიანთ?...“

„იქ ველარ შევალწიეთ. ყველა ხვრელი ამოგვიქოლეს“.

ველარ შეაღწიეს: გარს ახვევიან გოგონები, იმისივე კბილანი, ანთუ სტუდენტები, ანთუ ახალდამთავრებულნი, ანთუ რაც არიან, ახალგაზრდები ბრძანდებიან, ახალგაზრდულად აჩოჩოლებულნი. „ჩაუშესკუ!..“ უნდა იყვირონ. ემატებიან ვაყებიცა, ტოლნი ამათნი. მოაქვთ რაღაც შეხვეულები. „ჩაუშესკუ!..“ უნდა იყვირონ, ლოზუნგებიც უნდა აუშვან. მართლაც აქ რა უნდა, მაგრამ რა ჰქნას თუ გამორიყულა, ვე-

ღარც წინ წასულა, ვეღარც უკანა და მარტოდაც ღარჩენილა ამოდენ ხალხშია, — მარტოდა; ამოდენ ხალხშია და თავის ქალაქში, სადაც რო იშვა, სადაც აღიზარდა და სხვაგან რო მოჰხვდა, აქ იყო მაინცა: ეს ესიზმრებოდა, ეს ელანდებოდა, მოლანდებებით მოითქვამდა სულსა. ამათ მაინც უნდა გაეცალოს, ამათ „ჩაუშესკუ!..“ უნდა იყვირონ. უნდა გაეცალოს. უნდა. უნდა. ოლონდ ვერ მოასწრებს. ცხოვრება იქცა კინოფირადა. მიეჭანებოდა. მიეჭანებოდა. ხტოდა. იწეწებოდა. ურმულს ვერ გაეძლო. ვერ გაეძლო ოროველასა. რაღაც აწყვეტილი, თავბრულამხვევი სიმღერები მოსდებოდა ესტრადასა: რო იგრიხებოდნენ, რო იმტვრეოდნენ მომღერლებიცა და მაცურებელიც ილეწებოდა იმათთან ერთადა. ჭყვიროდა და ილეწებოდა. რაღა ესტრადაო და რაღა მოედნებო. შეტორტმანდება ხალხი ერთბაშადა და გადაიქროლებს: „ზვიადი!..“ „ზვიადი!..“ „ზვიადი!..“ და აყვირდებიან ესენიცა: „ჩაუშესკუ!..“ „ჩაუშესკუ!..“ „ჩაუშესკუ!..“ აყვირდებიან ესენიცა და სხვანიც იქვე მომზადებულყვენ: მოჰხვეტენ ამათა, უთაქებენ და გაჰყრიან კინწისკვრითა, ბარიკადების იქით გაჰყრიან. იელვებს მუშტებიცა, რეზინის კეტებიცა. იელვებს თუ მოიქნევა კიდევაცა. ეს გადარჩება. ისინი გარედან მოექცევიან ბარიკადებსა. ზედ იბობლებიან. ჰყვირიან. ღრიალეებენ. აიტანენ ლოზუნგებსა ავტობუსებზეცა. აეჭრებიან იქაცა ცხადია. იქიდანაც გაჰყრიან. ზევით კიდევ აყვირდებიან. შეწყდება მერე ეს აურზაური, სხვა აურზაურის დაწყებამდისა. ერთი ხმა მაინც დიდხანს გაისმის, ერთია მაგრამ თითქოს ბევრიაო. საღდაცა სცლიან ავტომატებსა: შორსაცა და იქვე ახლოცა. და ყურს დააკევეტს ძეგლი კეცხოველისა: გადარეულან ჩვენზე უარესადაო, შემორჩენილა და ყურს დააკევეტს, — ჩამოიქროლებენ ყაზახრუსებო, ანთუ ეგებ რო იმდენსაც მიხვედრილა, როდიონოვებზე რო უკეთესნი იყვენ ყაზახრუსები, ანთუ ორივეც ჭირს უზიდნიაო. გადარევით მაინც გადარეულან და ისაა. საამისო ბაცილა იმძლავრებს დროდადრო, წამალი აღარ გამოუჩნდება. იმათში იდგა და არ გააყოლეს იმათა. ლუოი. აქა დგას და აქაც აღარ არის. გდიდიდანაც აღარ ჩამოსულან. გალიდან ჩამოდიან. სოხუმიდან ჩამოდიან. ახლა ალბათ იმათი რიგია. ჩაერთობა გდიდიცა ისევა. ჩამოვლენ. ჩამოვლენ. ეგებ რო ამისი მეულლეც

ჩამოჰყვეს, ბიჭიც შეიძლება. სიმამრი არა, — არა!.. იცის იმან თავისი ადგილი: ამათ ავტობუსებს დაუჭირავენს, იმათ შეუძენს ავტომატებსა, ანთუ პირიქითა, ანთუ სხვას თუ რას თუ ინებებენ, არ აწყენინებს არცერთ მხარესა: მთავარიც ეს არის. მოუძებნია თავისი ადგილი. ამისი საქციელიც მოსწონებია: მანდა ხარ საჭიროო. მოსწონებია: ფულსაც უგზავნის. ცოლსაც გამოუგზავნის. ბიჭი თვითონ არ მოისვენებს. ეგებ რო ბანკშიც გაუხსნას ანგარიში. წინ უნდა წაიწიოს. ისე არა, არ გაანებვირებს მეტისმეტადა. წინ უნდა წაიწიოს. მაგრამ როგორაო, — ყველა რო მიიწევს და არავინ არ უშვებს წინა და არც არავინ არ აკავებს და ვერც რო ველარავის მოუცვლია ფეხი. ამოჭედილა ბარიკადები. თუ შეირხევა, ერთად შეირხევა, თუ შეტორტმანდება, ერთად შეტორტმანდება, თუ დაიძახებს, დაიძახებს ერთადა, თუ მოიმზღვლევა, მოიმზღვლევა ერთადა, ზვავად იგრიანებს, მეწყერად წავა, ჩაიტანს, რასაც რო მიაწყდება, ჩაიტანს, გაიტანს, წაიღებს, დაიტანს, დაიტანს, დაიტანს.

„ისინი ჩვენ ტყვიებს გვესვრიან“, ამბობს პრეზიდენტი,
„ჩვენ იმათ ყვავილები დაუშინოთ!..“

ამბობს.

მოუწოდებს.

და, ერთიცა ვნახოთ, მოიმზღვლევა ეს ამოდონი ხალხი, მოიმზღვლევა და წამოვა ზვავადა; ზვავად წამოვა და ყვავილებად წამოვა, ანთუ სერია ყვავილოვანიაო. მხოლოდ თვითონაა უყვავილოდა, მერელა შენიშნავს: ყველა რო ყვავილებს ასწევს მალდა, თვითონ რო მხოლოდ — ცარიელ ხელებსა. ესეც არაფერი: ზვავი რო ზვავია და რო არაფერს არჩევს, ამასაც წაიღებს სხვებთან ერთადა. მანამდე გაიხსნება ამათი ბარიკადი, განს გაიტანენ ავტობუსებსა. იმათს ბარიკადებს დააცხრება ზვავი, ყვავილებს მიაყრის და დააცხრება: ჯართსა რკინისასა, ჯართსა ცემენტისასა, ჯართსა ყველაფრისა, სადაც თუ რა იპოვებოდა, სამშენებლო ბლოკებსაცა, რო დაეხვავებინათ რუსთაველზედა სამშენებლო მოედნების ნაცვლადა, დაეხვავებინათ, დაეგროვებინათ, აემთავებინათ; დააცხრება და გაიტანს დგრიალითა, ისეთი დგრიალითა. ისეთი გრიალითა, მართლაც რო მხოლოდ ზვავმა რო იცის, მერე ასეთმა: რო

უნდა აეხვეტა ბარიკადები იმ თავისი პარტიებიანადა, ინტელიგენტური ნალებიანადა, აეხვეტა, გადაეყარა და ყვავილებიც მოეზნია ზედა. შუალამე გადასულიყო. გასწორებულყო დღედალამეი თბილისისაი, თუმცა რო ბეშტავდა რუსთაველი, აბრიალდებოდა ერთბაშადაცა უინეილებიანაგანა, თავზე რო აყრიდნენ ხალხსა თეატრებიდანა: რუსთაველისაო და ოპერისაო. აყრიდნენ. აფრქვევდნენ. აბრიალებდნენ. ღმერთქალები ელინთავდნენ ჩვრებსა დიზელის საწვავშიო, მამალმერთები ედებოდნენ ცეცხლად, მამალმერთები აბრიალებდნენო, აფრქვევდნენ და აქრობდნენ ზვავსაო. ნალებიო. ასახელებდნენ სათითაოდა: ქალღმერთებსაცა, მამალღმერთებსაცა. მაშინ თვითონაც არ იუარებდნენ. ახლა ეგების იუარონ და ითაკილონ. მე არც ჩამოვთვლი. დაე შერჩეთ თუ დარცხვენილან, ხოლო თუ მაინც ეამაყებათ, ბოდიშს მოვიხდი, რახან რო მგონია: უნდა სცხვენოდეთმეთქი. რაც იყო, იყო, ზვავმა მაინც გაიტანა თავისი: იქაც აიჭრა, დაიფრინა ისინი, პარტიებიც დაიფრინა, ვინ საით გარბოდა, აღარ იცოდა, აყირავდა თითქოს ქალაქიო, ამობრუნდა და აყირავდაო. ქუჩები ქუჩებში აირია, უბნები უბნებში აირია, აგრეთვე თითქოსაო, თვალი რო აიბნა რაღა თქმა უნდა; ახალი უბნები, უბნები მაღლივებისა თითქოს იქავე მოდგა რუსთაველთანაო: აქ რო იყვნენ და თავი იქ ამოპყვეს ერთი ნახტომითა, გაქცეულებმა რაღა თქმა უნდა. კაკანებდა ავტომატებიცა. ისინიცა სტოვებდნენ და მისდევდა იმათაცა. ოღონდ ეს მაინც შიშისა იყო: ანთუ თვითონვე რო ეშინოდათ, ანთუ აშინებდნენ ერთიმეორესა. შიშისა იყო. ზვავი ზვავობდა: ჰხვეტავდა რუსთაველსა, ბარიკადებსა ჰყრიდა აქეთიქითა, ივსებოდა ყელი ზედმიმდგარი ქუჩებისაი. ივსებოდა. ივსებოდა. რაც იყო, იყო: გამზირი გაიხსნა. გააღწიეს ავტობუსებმა თავისუფლების მოედნამდისა, ტროლეიბუსებმაც გააღწიეს, — დილითა, დილითა რაღა თქმა უნდა, — აირივნენ ავტომატქანებიცა, მთავრობის წევრებმაც ჩაისრიალეს ისევ გამზირითა, ისევ ამაყადა, ლალადა ისევე, აქამდის ჩიხებით რო დაიპარებოდნენ: სოლოლაკისა თუ მთაწმინდისა თუ ვერის ჩიხებითა. ისიც დიდად რო სანდო არ გაზლდა: ვზა რო შეეკრათ?.. მაგრამ იმჯერად მიტინგებით გატაცებულყვენენ: მოედნები უნდოდათ, გზაჯვარედინები ენე-

ბათ, ბევრი, ბევრი ხალხი უნდოდათ, იქ ბევრი ვერავენ. მო-
 იყრიდა თავსა: ორი მაწვნიანი ვირი რო ძლივს აუქცივდა
 ერთიმეორესა, ძლივსა, ძლივსა, როცა მაწონიც იყო და ვი-
 რიც იყო; მენახშირეებიც ძლივს აუქცივდნენ, როცა ნახში-
 რიც იყო რაღა თქმა უნდა, — იყო: და სანატრელად გადაჰ-
 ქცივია უელექტრონოდ დაგდებულ თბილისსა. „მაწორო-
 ნიიიი!“ მოისმოდა მთაწმინდიდანა ნაძალადევში, ვერიდანაც
 მოისმოდა, „ნახშირიც“ მოისმოდა სიმშვიდის ქაშა, როცა
 რო ასე არა ხმაურობდა თბილისი, როცა რო არც ასე გადა-
 რეუელიყო. გადარეუელიყო. ლუოც ჰო იქ გახლდა?.. და უნ-
 დოდა თუ არა, მოჰყვა ზვავშიცა და უნდოდა თუ არა წაილო
 ზვავმა და უნდოდა თუ არა, გადასდიოდა ცეცხლი თავზედა
 და უნდოდა თუ არა გადასდიოდა კაკანიცა თავზედა და უნ-
 დოდა თუ არა, გადარჩა მაინცა, არც ცეცხლი მოედო, არც
 ტყვია მოჰხვდა. არც ენდომებოდა რაღა თქმა უნდა. ოლონდ
 ესაა, რო არ აფიქრებდა არც არაფერი: აწყდებოდნენ და
 აწყდებოდა, ჰყვიროდნენ და ჰყვიროდა, ჰკიყინებდა, ეძგერე-
 ბოდნენ და ეძგერებოდა. რაღაცაც ასწიეს, რაღაც ვეებო,
 აიტაცეს და გაისროლეს, ნაფოტი არის თითქოსაო. ასწიეს. ას-
 წია. გასტყორცნეს. გასტყორცნა. იყო იმათებრი. განურჩევე-
 ლი. შენივთებული. თვითონ აღარ იყო, არ იყო, აღარაფერი
 აღარ იყო. ვითომ ნაწილით, — ნაწილიც არაო. აღარც ერთი
 იყო და ნაწილიც აღარაო. აღარც მარტო იყო და აღარც
 სხვებთან იყო, რო აღარ იყო არავინ ერთი, სხვები რო არ
 იყვნენ და აღარც თვითონ იყო. და იქცა უცებ ისევ რაღაცა-
 და: ვიღაცას ხელი ჰკრეს, კიდევა ჰკრეს, კიდევა, კიდევა, ამა-
 საც უნდა ეკრა რო ხელი: ის ჩაიკეცა. შეჰკივლა. გადავარდა.
 ბლოკებზე დაეცა. ამან ზედ ველარ გადაუარა. გადაელობა კი-
 დევაცა. სხვებმა აუქციეს. წავიდნენ. გაასწრეს. ეს მარტო
 დარჩა. მარტო. და. იქცა ერთადა. კაცად იქცა. დასწვდა. აიტა-
 ტა: ქალი აიტატა, ქალი თუ ქალიშვილი სულერთია რაღა
 თქმა უნდა, მსუბუქად აიყვანა, ძალა თუ იგივე შემორჩენოდა
 ზვავმა რო ჩაუდგა, ის გახელეზაც შემორჩენოდა თუ მოუაზ-
 რებლობაცა იგივეი, ლამის თან გაჰყვა გაქანებულ ხალხსა. რა-
 ლაცამ დაზიდა: ალბათ იმან, ერთად რო იქცა, დაზიდა, გას-
 წია, გაანაპირა, ზვავს განაშორა, ცეცხლს განაშორა, კაკანსა,

ყვირილსა, წიოკობასა, წარღვნას გააცილა. გააცილა, გავეიდა. გაიყვანა. თანდათან დაუმძიმდა, შეღმართს რო შეუღდა. დაპლალა. დაჰქანცა. იძალა მაინცა. შინ მიიყვანა.

თეა?!

თეა იყო.

თეა!..

მოტეხილობა არ აღმოაჩნდა: კოჭი ეღრძო, თეძო გადაეყვლიფა, მუხლი გადაეგლიჯა, იდაყვი დაეზეგვა, ხელისგული გადაეფხრიწა. ჩამოსათვლელად ადვილია რაღა თქმა უნდა, გადასატანად გაძნელდებოდა; ოღონდ ესაა, რო ცოტასა გმინავდა თეაი, ცოტასა გმინავდა და ბევრს იცინოდა. იცინოდა. იცინოდა. კვნესაც ეს იყო. მოთქმაც ეს გახლდა. რომ სიცილი ზოგჯერ ცრემლზე მწარეაო. ცრემლებითაც ავსებოდა თვალები. უბრწყინავდა ცრემლი, სული ანათებდა თითქოსაო, ალალიო თუ გულუბრყვილო სულიო. ლუო მოიხიბლა თანდათანობითა, — რო ზრუნავდა, არც არას ვამბობ: ზრუნავდა ცხადია, თურმანიძის მალამოც არ მოუკლია, — მოიხიბლამეთქი. ჯერ ეცოდებოდა, მერე მოსწონდა, მერე მოიხიბლა. ეპარებოდა ნელნელობითა: ჯერ რო იწვა, მერე რო წამოდგა, ყავარჯენს რო იშველიებდა. ეამბორებოდა ჯერ რო იქა, თმა და შუბლი სად რო იყოფოდა, მერე იქა — წარბები სადაც რო იყოფოდა, მერე ლოყებზედა, მერე ნიკაპქვეშა, ტუჩები გამოსტოვა ვითომცაო, ვარდისფოთოლა ტუჩები, ვითომცა და უცებ დააცხრა ტუჩებსაცა. პასუხი?.. არა, არავითარი!.. ვითომცა შუშა დაუკოცნიაო, რიყის ქვაც ითქმის, ყველაფერი ითქმის, განაიარაღებს რაც რო კაცსა ასეთ შემთხვევაში. თეა მანამდეც არას იმჩნევდა. ჰყვებოდა: მამა რო ავტომრბოლი ჰყოლოდა და რო დაპლუბოდა სადღაც ესპანეთსა თუ სადღაც ამერიკაში. სძრახავდა ჰო განვითარებული სოციალიზმი ავტორბოლასა, უწოდებდა ბოროტ ბიზნესსა კაპიტალიზმისა, მაინცა ჰგზავნიდა თავის ავტომრბოლელებსა იმ შეჯიბრებებში და ჰხვეტავდა დოლარებსა თუ პესეტებსა თუ შილინგებსა თუ სტერლინგებსა თუ მარკებსა თუ იენებსა თუ ესკუდოებსა თუ დინარებსა თუ რაც იქნებოდა, არა სწუნობდა არც რო არაფერსა, ჰხვეტავდა, ჰხვეტავდა მოსკოვი უსირცხვილოდა და მწირ გროშებს გადაუყრიდა გლადიატორებივით განწირულ

ავტომობილოლებსა. დაღუპულიყო. დაღუპულიყო უსამხლოდა
ვითომც ინფარქტითა. ეს მამაო, დედა: ესტრადის მომღერა-
ლიაო. გასტროლებზეაო. ასახელებდა რომელიღაც ანსამბლსა,
თბილისში რო არც გაეგონათ ასეთი ანსამბლი, პატარა ანსამ-
ბლი, „გოსკონცერტი“ რო აღგენდა თვითონვე, ტურისტების
გემებს რო ვაყოლებდა, თავიანთსასაცა და უფრო უცხოელ-
თა რაღა თქმა უნდა. ვალუტასა ჰხვეტავდა იქიდანაცა. ხოლო
იმათ ის უხაროდათ, რო არ უშლიდნენ წამოდოთ საღეჭი
რეზინები. ჰხვეტავდა. ჰხვეტავდა. საბჭოთა ბიზნესი. უცხოე-
ლებს მოსწონდათ ქართული სიმღერები, ქართული ცეკვებიც
მოსწონდათ უცხოელებსა და ლამის: მთლად საქართველო გა-
დაქეციათ ანსამბლებადა. ლამისა. ლამისა. ლამის გაეფანტათ
მთელს მსოფლიოში, ოკეანეებში გაეფანტათ. მაინც რო უნდა
აეყარათ საქართველოი როდისაქეთი: დეკაბრისტების პროგრა-
მებში ჩაწერილიყო, გეგმაც შეედგინა გრიბოედოვსა ერმო-
ლოვის დავალებითა, ხრუშჩოვს უნდოდა აღესრულებინა ერთ
ღამესა, ძალადობითა, სისხლითა, ვაიჟბედურობითა, ბრეჟნევი
ჰფანტავდა ცეკვითა, — სიმღერითა, ვარჰალაღეთი და თა-
რიარაღეთი. ჰფანტავდა. ჰფანტავდა. შეეხსენებინა რომელი-
ღაც გულშემატკივარსა, — ნეტავი ვინ იყო?.. — ჭაჭა ვიღამ
გამოჰხადოსო. ხორბლის არაყი რით არა სჯობიანო: ხელს აშ-
ველებდა პროტეზი რო არ გადმოვარდნოდა ტუჩებიდანა: რით
არა სჯობიანო. ვერ აუხირდებოდი. გიორგი მუხრანბატონის
იდეებსაც აგვირგვინებდა ბრეჟნევი: ვითარცა მდინარენი ოკე-
ანეს ერთვიან, პატარა ერებიც ეგრედვე ერთვიან, პატარა
ენებიც ეგრედვე ერთვიან დიდსა ერსა და დიდსა ენასაო. აგ-
ვირგვინებდა. ოღონდ ესაა: არ უყვარდა შედარებები თუ მე-
ტაფორებიო, ბრძანებდა შიშვლად: სახელმწიფო ენა — რუ-
სული ენაო. ბრძანებდა. აქ ცოტა აუხირდნენ. 14 აპრილი.
თბილისი — გადარჩენილი დარბევასა. მაშინ გადარჩენილი.
აუხირდნენ. აუხირდნენ. ლუოც მიიწვიეს მწვანე ტრიოში.
ცისფერი იყო. დასცურავდა იაპონიის გარშემო. მიიწვიეს.
სამამრმა იტყია. საღეჭი რეზინები მოართვა დიდი ყუთითა:

„აჰა, თუ ასე ძალიან გინდა!..“

„რა ეშმაკად მინდა?!..“

„მაშ რა გინდა?!..“

არაფერიო!.. და ჰლეკავდნენ ქალები და ჰლეკავდნენ ბავშვები და მობეზრდათ და გადააფურთხეს და ლუოს დაჰქონდა ბიჭვინთის თუ გაგრისა თუ სოჭის პლაჟებზე და აზღუდებში უჩურთავდა რუსის გოგოებსა. გაიხსენებს. აიმედებს თეასა:

„არ მოგაკლდებათ საღეჭი რეზინები...“

„ჰა, ჰა, ჰა...“ თეა იცინის. თეას სახე დაეფშხალება. ტკივილი თუ გაჰკრავს. ტკივილიც უხდება თეასა, ანთუ მოსწონს ლუოსა, ყველაფერი მოსწონს თეასი. ყველაფერი. ყველაფერი: რო დაჩლახუნებს ყავარჯენითა, ისიცა, რო მიაყუდებს ყავარჯენსა და ისე რო ცდილობს ფეხის გამართვასა, — ისიცა, სიტყვაპასუხიცა, მოყოლაცა და საოცარია: რო გაჰყვიროდა „ჩაუშესკუო“, ისიც მოეწონა, არ ეთანხმება რო რა თქმა უნდა. არ ეთანხმება. არ ეთანხმება. აპირებდა დედას გაჰყოლოდა. გადარჩებოდა „ჩაუშესკუსა“. იყოს, რაც არის. სილამაზე მაინც სილამაზეა და რას თუ დაიძახებ, ვითომ ისეთი რა ღირსებისაა, ხვალ რო ეგების სულ სხვა დაიძახო, — სილამაზე ჰო უცვლელია. ახალგაზრდული თეატრის აზრს გაუტაცნია. ჩამოუყალიბებია კიდევაცა. აუყოლიებია მოხალისენი, თავდავიწყებამდე მოხალისენი. შეურჩევიათ პიესაცა. გაუწაწილებიათ როლებიცა. მიუსადაგებიათ მხატვრობაცა. მუსიკაც შეუწყვიათ. განულაგებიათ მიზანსცენებიცა. ოღონდ ზებირადა ეს ყველაფერი, რო არა ჰქონიათ შენობაი თავიანთი, რო ვერც კუთხე მოუძებნიათ, რეპეტიციები რო გაიარონ. მოცდენით მაინც არა ვცდებითო: „ჩაუშესკუს“ სცენარი შეუთხზავთ, იქვე შეუთხზავთ, ქაშუეთის ეზოშია, იქვე დაუდგამთ ზებირადა რალა თქმა უნდა და ჩარეულან ეგრე უშუალოდა ამ აურზაურშია.

„ჰო კარგი იყო?..“ იკითხავს თეაი თავმოწონებითა.

„დიდებული!..“ მოისმის პასუხი დრამატიული მსახიობის კილოზედა, ხოლო: „თუ მოგხვდებოდა რეზინის ხელკეტი?!.“ — კომიკოსი მსახიობის კილოზედა.

„ეგეც არაფერი...“ თეა აიოლებს. „კეტებით მისდევდნენ ბერიკებსაცა. სატირებსაცა. თავის საწყისებს უბრუნდება თეატრი. ყველაფერი თავიდან იწყება. მაღლობა ღმერთსა, რო იწყება. ჩვენ იმ ზომამდის მივალწიეთ, აღარაფრის დაწყება

რო აღარ შეიძლებოდა. მაღლობა ღმერთსა, რო გაიპო
ზღვარი. მაღლობა ღმერთსა!..“

„და ვინც მიგიძლოდათ, გადაუდექით?!“

„ვინ მიგიძლოდა?!. ჰა, ჰა, ჰა... არავინაც არ მიგიძლოდა. არც არავინ არავის მიუძღვის და არც არავინ არ არის არავისი წინამძღოლი. მოვლენებია ყველაფერი. სტიქიებია ყველაფერი. ქარიშხალს ვინ მიუძღვის?.. სეტყვას ვინ მიუძღვის?.. ბუნების მოვლენაა. ასევე გახლავთ საზოგადოებრივი მოვლენებიცა. წინ ვინც მოექცევა — ის არ არის უთუოდ წინამძღოლი და უკან ვინც მისდევს, არც ის არის ჩამორჩენილი, ეს ერთია, ერთი, ყველა ერთ წერტილზე რო ვერ დაეტევა, როგორც ვერ დაჭდება ყველა ანგელოზი ერთი ნემსის წვერზედა. ასე არ არის?..“

„ვთქვათ... თქვენ მაინც არავინ არ უნდა ჩასძიროთ. არც ისა, ვინცთუ წინ მოქცეულა, არც ისა, უკან ვინც მიჩანხალებს“.

„არა. ჩვენ ეს არ განგვიზრახავს. ჩვენ მოგვეწონა ჩვენი ეპიზოდი და ჩვენც ჩავერთეთ დიდ სპექტაკლშია. ჩვენ ვთამაშობდით“.

„თამაშობდით?!“ ექვობს ლუოი.

„ეგებ ჩვენს ადგილსაც ვეძებდით?..“ აყოვნებს. ფიქრობს. „არეულობაში თუ ვერ იპოვნე შენი ადგილი, დამშვიდებისას აღმოჩნდები გარიყული. ჰა?..“

„თურმე არა თამაშობდით... ჰო: ერთი ხმა კიდევ გაისმოდა, რო გაიფანტენით...“

„ის ჰო ლუიზაა!.. ჩვენთან არ არის. ის ცალკე თეატრია...“

„თურმე არა თამაშობდითმეთქი...“

„თქვენა?..“

„მე...“

„ღიახ!.. ღიახ!..“

რა უაზრობაა, — ვინ ეკამათება ლამაზ ქალებსა, ანთუ თვითონ როდის უკამათნია?.. — არასოდესა რალა თქმა უნდა, არც რო ისინი გამოიდებდნენ თავსა. გაფილოსოფოსდნენ, გაპოლიტიკოსდნენ, სოციოლოგობას ჰო ნულარ იტყვი. გგონია, შროშანზე გელაპარაკება და უაიტჰედი ამოსდის პირიდანა. დამახინჯდა წუთისოფელი, ისედაც მახინჯი, ისედაც

უბედური. დამახინჯდა. დავას აქ რა უნდა: ედავოს თუ უნდა მამაკაცებსა, ანთუ ქალობას გამოთხოვებულ ქალბატონებსა. ედავოს. თამამი ანეკდოტები სჯობიან ყველაფერსა, თამამი და მოურიდალი, გამოადგება უცხოური ფილმებიცა, თუმცა რო სჭრიდნენ სექსუალურ ეპიზოდებსა და ისე უჩვენებდნენ საბჭოთა მაყურებელსა, მინიშნებები მაინცა რჩებოდა, — გამოიყენებდა მინიშნებებსა, თვითონ გაშლიდა, თვითონ დახატავდა. და დახატავდა და იცინოდა და ლალობდა და შლიდა ხელებსა და გარსუვლიდა და ეტანებოდა და აი დააცხრება და აი აიტაცებს და აი აღარც გაუშვებს ხელიდანაო. არაო, აღარ გადაიდებო. ბოლოსდაბოლოს კოჭი უღრძვია, ბარძაყი ჰო არაო. კოჭთან რა საქმე აქვს, — კოჭი ისავსავებს ჰაერში თავისთავისა. ხვადი შემართულა, ხვადი იმზირება, ორივე თვალისა იმზირება ხვადი. ძუ არ იმზირება, თუნდაც რო შეკხედავს, ძუ არ იმზირება. აღარც იცინის მწარე სიცილითა, ლალი სიცილითაც რო არ იცინის დაბაკუნობს ყავარჯენითა. ყავარჯენს ასწევს და ისეცა ცდილობს. მზადაა. მზადაა. წაქეზებულა უნდა. სიტყვა ჰო სიტყვაა, რალაც სხვაც უნდა. ყავასა სვამს. ყავა არა კმარა. შამპანური. კონიაკი. ეშმაკს წააქეზებს. ქალიც ეშმაკისაა გაჩენიდანვე. ვითომც ვერც მიმხვდარა. ეშმაკისაა. იბაკუნოს. იბაკუნოს. სცადოს გაიაროს უყავარჯნოდა. გაიაროს. მაინც კოჭთან რა ესაქმება. არაფერი. არაფერი. მაინც გაიაროს. მაინც გაიმაგროს. მაინც სხვა არის კოჭი გამართული. არც შამპანური გადაიდება, არც კონიაკი, არც ლიჭიორი არ დაიწუნება. შეიძენს. მოაქვს. კარს შემოაღებს ეზოს მხრითა რალა თქმა უნდა: თეა!.. — იძახის კარებშივე. ეგებ უყავარჯნოდ მომეგებოსო, ეგება აერიოს ფეხი, ეგებ თვითონვე ჩამომეკიდოს კისერზედაო. ეგება. ეგებისო. პასუხიც არ ისმის. ჩამიწუმიც არა. თეა!.. თეა!.. თეა!.. ოთახებს შემოირბენს, სამზარეულოსაცა, აბაზანასაცა, ტუალეტის კარსაც ეცემა. სულიერი არა ჭაჭანებს. თეა!.. — ამბობს უფრო ხმადაბლა; თეა!.. თითქოს ეთხოვებო: თეა!.. — ლამის რო აღარც მოისმის. და უცებ თვალი დივანს მოჰხვდება: საბანი ისეა თითქოს ვიღაცა უნდა იწვესო, თითქოს არცაო: სხეული მაინც სხეულია, — იგრძნობა, შეეტყობა, მაგრამ არტისტს რა გაუჭირდება: გაეტყაბება დივანსა ისე თითქოს იმისი ნაწი-

ლიათ. გაეტყაბება, შვეერწყმის ლამისა. და მიეპარება და მიე-
პარება და ასწევს საბანსა და ააფრიალებს და ყავარჯენი წევს
დივანზედა და თავი ბალიშზე დაუსვენებია.

გაფრენილა მერცხალი.

გაფრენილა.

მერცხალი იმისი მერცხალია, უნდა გაფრინდეს.

XII

ასეც ერჩივნა.

უნაგარო კაცია. გამოიყვანა ცეცხლიდანა. გადაარჩინა. მო-
არჩინა. გაუშვა, არც რა მიუღია სამაგიეროდა. თუ რამ გან-
ზრახვამ ააცუნტრუკა, რა ვუყოთ მერე, სული ცოდვილია, სუ-
ლი მერყევია, ზოგჯერ ბრმა ვნებაც აიყოლიებს. კიდევ კარ-
გი რო ველარ დასძალა. ეშმაკი თუ დაეხსნა. ანთუ ეგებ რო
ეშმაკის ბრალიცაა, წყალთან მიიყვანა და აღარ დააღვეინა
წყალი. ეგება ახლა არ უნდოდა ეცდუნებინა, ეგება ახლა გარ-
თობა უნდოდა. გაერთოს. გაერთოს. ამას თავი მოსწონს, რო
იზრუნა, დაეხმარა, არ დაერიდა არაფერსა. მოსწონს. მოს-
წონს, რო არ უზრუნვია არავისთვისა არასოდესა, განცდაი
ამისი რო არცა ჰქონია. და აი გაუჩნდა. და მერე რა დროსა:
დედა-შვილიც რო ვერ მორიგებულან, — ამაზე არ ითქმის:
ჰო დაუთმო ჰალეები დედამა, — ისე საერთოდა: ქამი რო დამ-
დგარა მართლაც ისეთი, დედა-შვილი რო ვერ მორიგებულან,
მამა-შვილი რო ვერ მორიგებულან, ძმა ძმას ზურგში რო ახ-
ლის ტყვიასა. ამან სიმამრიც შეირიგა: ფულს უგზავნის სი-
მამრი. მთავარია აღარ გადაიყიდოს: კიდევ გამოჩნდეს ტელე-
ვიზორში, კიდევ, ოლონდა, თუნდაც იმ მხარესა, — ზვიადიო
რო გაჰყვირიან, თუნდაც იმ მხარესა, — ჩაუშესკუო რო დას-
ძახიან. სულერთია, სულერთია, სიმამრისათვის სულერთია.
თუმცა: სიმამრს შეურვიგდა და ოჯახს დაშორდა, — ეს რო-
გორღაც კარგი ვერ არის. რაც არის, არის, მოჰხდეს რაცთუ
მოსახდენია. ცხოვრების მდინარე ისე ამღვრეულა, ვის სად
მირიყავს, არავინ არ იცის, შენ მაინც იფრთხილე, იქნე
მკლავები. იქნე. იქნე.

გუგაც ამას ურჩევს.

ჯიბოც ურჩევს და ეწევა კიდევ უკეთესი ნაპირისაკენა. ნაპირი მაინც ნაპირია, მდინარე რაც უნდა გადარეულყოფას ჩვენ უნდა კაი პური ვჭამოთო. იმდღეს გემო ვერ ჩავატანეთო. უგემური არაფერი ვარგა. გემო ყველაფერს პოლიტიკოსობამ წაუხდინაო. თითონ წამხდარა და აფუჭებს ყველაფერსა, რასაც ხელს მოჰხვევსო. ჩვენ გავეცალოთო. ჩვენ ერთი კაი პური ვჭამოთო, მალე ეგებ რო ვინ უწყის თუ რა გვაჭამონო. ისეთი რაო. მე რა ვიციო. ჩვენ მოვეშვათო. მოვეშვათო, — გუგა უდასტურებს, — ერთი დღით მაინცაო, მეტი რო ვერ გაუმეტებია. მიჰქროდნენ წყნეთსა. იცნო ადვილად. შეუყვარდათ წყნეთი ახალგაზრდებსა, წარჩინებულთა აგარაკად იქცა რო — მერე, შეუყვარდათ და დროს ატარებდნენ. ანთუ დროს ატარებდნენ და შეუყვარდათ. დაჭრეს, დაბალთებს საძოვრები და ახოები წყნეთისა, შემოდობეს და დაისაკუთრეს. ამოაყრევინეს სამნები გლეხებსა, მოარღვევინეს ტყრულული ღობეები, თვითონ ქვითკირის კედლები შემოირტყეს, ჩიტიც რო ვერ გადაფრინდებოდა, — ვერა, ვერა. ჩაიდგეს შიგ სასახლეები. გაამაგრეს ცხრაკლიტურითა. ამირანიც ვერ შეუვიდოდა ბადრითა და უსუპითაცა. ზაფხულს ერთ თვეს იქ ჩადგებოდნენ, მერე გაუტევდნენ ზღვისპირებზედა. ზამთარი არც ენადვლებოდათ. თვითონ თბილოდათ თბილისის ბინებში, წყნეთლებს ტყეშიც აღარ უშვებდნენ. საძოვრებიც პო აღარა ჰქონდათ და ბრაზობდნენ თბილისელები: მაწონი რა იქნაო. ბრაზობდნენ. ბრაზობდნენ. გაზარმაცდნენო, — გლეხები ესეიგი. და ჭრიდნენ კიდევ, საძოვრები სადმე კიდევ თუ გადარჩენოდათ. ტყესაცა ჭრიდნენ სააგარაკოდა, ჭრიდნენ და ჭრიდნენ ახალახალი ფუნქციონერები, რო მატულობდა შტატები უღმერთოდა, უსაქმურთა შტატები. და ინგრეოდა წყნეთი — სოფელი და შენდებოდა წყნეთი — აგარაკი, შენდებოდა, მშვენდებოდა, ამჯობინებდნენ მოსკოვის აგარაკებსა, პარიზის აგარაკებსაც ამჯობინებდნენ: იქვე მოსკოვთანა, იქვე პარიზთანა, ესეც პო აქვე თბილისთანაო. შენდებოდა. მშვენდებოდა. და თავქვე მოდიოდა ბ-ნი პოლიკარბე, თავქვე, თავდაღმართზე ჩიტადის ქუჩისა. ისედაც მოხრილიყო, თავიცა სძლევადა, ლამის დასჯაბნოს თავდაღმართმაო. მოდიოდა და ბურტყუნებდა. შეეხმიანენ: რასა ბურ-

ტყუნებო. პიესებს არ უდგამდნენ. სამსახურს არ აძლევდნენ. „ყვარყვარე“ ვერ ეპატიებიათ. ამას ბურტყუნებდა: მწერალთა კავშირში თავმჯდომარე ვიკითხეო, მდივანმა გოგომ — წყნეთში წაბრძანდა, აგარაკს იშენებსო; კულტურის სამინისტროში მინისტრი ვიკითხეო, მდივანმა გოგომ — წყნეთში გახლავთ, აგარაკს იშენებსო; აგერ ცეკაშიც კულტურის განყოფილების გამგე ვიკითხეო, ისიც წყნეთში მიმასწავლეს, ისიც აგარაკს იშენებსო; ამას ბურტყუნებდა: და ველარ გამოვიდა, კომუნიზმს ვილას უშენებენო, ალბათ რო: მეო. ბურტყუნებდა ტრაგიკულ ხმაზედა, სახეც რო: ტრაგიკული ჰქონდა, ოღონდ სახელი კომედიებით გაეთქვა.

კომიკური ტრაგიკულად განიცდებოდა,

ტრაგიკული — კომიკურადა: „ყვარყვარე“.

მიეტანენ პოეტებიცა წყნეთსა: მოღად რო იქცა. გალაკტიონმა ყველას მიასწრო. ცისფერი ოდა აიშენა ცისფერ ფიჭვებში, — ეგებ რო თელებში, ეგებ რო თხმელებში, კარგად აღარ მახსოვს, მხოლოდ ფერი მომაგონდება. წყნეთი ჯერ კიდევ წყნეთად ითქმობდა: რძეც ბევრი იყო, მაწონიც ბევრი, ფრინველიც ბევრი, ბოსტნეულიცა. სახედრებს პო ნულარ იკითხავ: მოედინებოდნენ დატვირთულნი თბილისისაკენა. ყველას მიასწრო. ავიდოდა. შეიკეცებოდა. დასეირნობდა როცა ეზოში, მხოლოდ ზურგს თუ დაინახავდნენ: მიიმტვრეოდა, მოიმტვრეოდა, ქანაობდა. ჩამოვილიდა სოფელშიცა. აქნევდა თავსა. იღიმებოდა და თავს აქნევდა, ესალმებოდა რო ყველასა, ვინც უნდა ყოფილიყო, თუნდაც არავინა ყოფილიყო — ესალმებოდა. იმას ყველა სცნობდა, ის არავისა სცნობდა, არავისა: არც რუს პოეტებსა, — რო ეპატიებოდნენ პოეტები წყნეთში, გალაკტიონი არ ეპატიებოდა. შეუყვარდათ წყნეთი რუს პოეტებსაცა, გადაირივნენ, თითქოს უკეთესი არაფერი უნახავთო. ტკებოდნენ წყნეთითა, ტკებოდნენ, თვრებოდნენ, დაეღოთ პირი და იბერავდნენ ფილტვებსა, მოსკოვს რო გაგვეყვეს წყნეთის ჰაერი, როგორც რო წყალი უდაბნოს აქლემებსაო. ზოგს ვითომ გაბრუნებაც აღარ უნდოდა: აქ დამასახლეთო; ანთუ: აქაც უნდოდა, იქაც უნდოდა თუ. რა უნდოდა სინამდვილეში, უფრო ცხადადაც გამოჰხატავდა: წერეთ რუსულადა, რუსულადა წერეთო. ამ ცის პატრონი, ამ ჰაერის

პატრონი, ამ ღვინის პატრონი უნდა წერდეს რუსულადათ. მსოფლიო გალიარებთ, მსოფლიო მოიხრის ქედსა თქვენს წინაშეო. თარგმანი იმდენი არაფერო, — არა, კარვია, კარგი, მაგრამ სხვა არის ორიგინალი, — წერეთო, წერეთო, რუსულადა წერეთო. უკვე დრო არის. არ ეგვიანებო. ასე ცხადად გამოჰხატავდნენ. ასე ნათლად ასაბუთებდნენ. და სვამდნენ, სვამდნენ, ლამის ვაეხეთქათ მუცელი: კახურსაცა სვამდნენ, ქართლურსაცა, იმერულსაცა, მეგრულსაცა, აფხაზურსაცა, არა სწუნობდნენ არცერთ კუთხესა, გააჩნია თუ სად უფრო უკეთ გაუგონებდნენ. სვამდნენ, სვამდნენ, ველარა ძლებოდნენ. გოგლას ეზოში ტიხონოვი ალექსილიყო: ჯიუტი ხალხი ხართ, არ გინდათ დაგვიჯეროთ, არ გინდათ წეროთ მსოფლიო ენაზეო: ჯიუტი ხალხი ხართ, ჰლუპავთ თქვენს თავსა და აღარბებთ მსოფლიოსაცა, ამ ვიწრო მხარეში რო იხარშება უბრწყინვალესი შედეგებით. ალექსილიყო. გახელებულიყო, აღარ ურჩევდა: გაშმაგებულიყო. ღამე იყო ვარსკვლავიანი, ღამეი წყნეთისა. ახლად დარგული ნამყენები ალანდულიყო. ავდექი. ჩაყვივი. კარი გამოვიგდე ეზოსი. გიორგი შატბერაშვილი წამომეწია:

საითო.

ველარ გავუძელიმეთქი.

გოგლა თუ უძლებსო.

გოგლა მასპინძელიამეთქი.

ირაკლი თუ უძლებსო.

ირაკლი მწერალთა კავშირის თავმჯდომარეამეთქი.

კარლო თუ უძლებსო.

ოლონდ ჩაასხი, ოლონდ ჩააყარე კარლოსა, მეტი აღარაფერი ახსოვსმეთქი.

სხვა აღარავინ აღარ უხსენებია, ყველას თავისი მიზეზი ჰქონდა. უბრად ვიარეთ. გავლიეთ მთავრობის აგარაკები. წყნეთი გავლიეთ. დავეშვით. დავეშვით. დავეშვით ასე ფეხდაფეხა. გვიანი იყო. არაფერი არ წამოგვეწეოდა. ცა მიდიოდა მალლა. ჩვენ ვეშვებოდით. თბილისი მოსჩანდა დაბლა. ვეკიდეთ ცისა და თბილისის შუა. ჭახჭახებდა ცაცა. თბილისიცა ჭახჭახებდა. თითქოს ერთმანეთსაც მისტანებთანო. გაღმა მთებს მაინც უკვე აესწროთ, ჩაგრეხილიყვნენ ვარსკვლა-

ვებშია. ხმაურიც მოგვწვდა. ზევიდან მოგვწვდა. გვერდით ჩა-
მოგვიდგა. გოგლას ავტომანქანა იყო. გოგლამაო, — მძლოლ-
მა მოგვახსენა, — თუ დაბრუნდებიან, ჰო კარგო, თუ არაო
და ჩაისხიო და დააბინავეო. ჩვენ შინ ვარჩიეთ. ლუო პიო-
ნერთა ბანაკში ისვენებდა, ანთუ ჯერკიდევ ოქტომბრელი
ბრძანდებოდა, ანთუ ახალი პიონერი. პიონერებმა ყვაველები
მიართვეს რუს პოეტებსა. რუსული ლექსები წაუკითხეს, რუ-
სი ბავშვებისაგან ვერ გამოარჩევდი. ლუომ მაინც ყველას
აჯობა: საკუთარი ლექსი წაიკითხა, რუსულად დაწერილი
ლექსი. გადაირიგნენ რუსი პოეტები, ტიხონოვი ლამის გა-
გოცდა: აი თაობა, აი ვისი იმედი უნდა გვექონდესო. ლამის გა-
გოცდა. ლუო აიტაცა. მხრებზე შეისვა. პიონერები წრედ შე-
მომდგარიყვნენ. წრე შემოირბინა. ეგრეც გაამეორებინა ლექ-
სი. კიდევ სხვაცა თქვიო. სხვა ჯერ არ დაეწერა ლუოსა და
მეტრ ლექსი აღარც დაუწერია. ჯიბოც იქ იყო. მერელა აიშე-
ნა წყნეთის აგარაკი ჯიბოს მამამა. და ესეც მერე იმისი სტუ-
მარი გახლდა. ეცნობოდა. ეცნობოდა ყველაფერი, ყოველი
ნაბიჯი, გადასარბენი ყოველი, ყოველი აღმართი თუ მოსახვე-
ვი, — აქედან აღმართი, იქიდან დაღმართი. გუგაც ასევე, ან-
თუ მეტიცაო: თვალხუჭულაც გამოიცნობდა. ჯიბოს დაჰყვე-
ბოდა. თვითონ არ გააჩნდა იქ არაფერი და არსადაცა არაფე-
რი არ გააჩნდა. იყო პროლეტარი. ნომენკლატურულ არტის-
ტობაში ვერ ჩაწერილიყო, თუმცა ცდილობდა თავგადაკლუ-
ლი, ვერ ჩაწერილიყო, ვერ გაეტანა. ვერც რო მრგვალებთან
ჩაედგა ფეხი, ახლა აპყოლოდა ამ მოძრაობასა, მრგვალთა ხე-
ლისუფლება რო უნდა დაემხოთ. ვერც შენ დაამხობ და ვერც
შენ გადაარჩენო, — ჯიბო ამგვარადა ბჭობდა, — დაეხსენი-
თო. ჩვენ პური ვჭამოთ, ერთი კაი პური ვჭამოთ, ეგება რო
უკანასკნელადა, თორემ ის დრო გვიახლოვდება, დედა შვილს
რო არ აიყვანსო. გვიახლოვდება. ეგება რო ჩვენც დავხოცოთ
ერთმანეთიო. ისეთი დრო მოდისო.

უწინ მკლავს მოვიჭრით, — ლუო იტყვის.

უწინ ტყვიას მევე დავიხლიო, — დასძენს გუგაი.

ველარც განვაგებთ ჩვენს საქციელსა, ჩვენი თავი თუ ჩვენ
არ გვეკუთვნისო. — სჯერა ჯიბოსა.

ეგრე ვბრმავდებით?! — უკვირს გუგასა.

ეგრე ვბრძანდებითო, — ჯიბო უდასტურებს.

აგვეხილება თვალი, როცა იქნებაო, — ლუო იმედოვნებს. მანამდის მაინც ნულარ ავუხირდებით ერთმანეთსაო, — ჯიბო ივედრება.

კონსესუსი მიღწეულია, — გუგა დაასკვნის.

კონსესუსიო — იტყვის ცოტა დამცინავადა, ტერმინებად რო ეზიდებიან უცხო სიტყვებსა, — თანხმობა — ვითომ რო ვერ ივარგებდეს. კონსესუსიო. პირობა მაინც ადვილად გატყდება. არა. ერთმანეთს არ აუხირდებიან. ეს დემნაა რო ახირდება. დემნას იკითხავენ, შეივლიან თუ არა კარსა აგარაკისასა, ალაყაფის კარსა. კარს სხვა გაუღებს — ცეცხლფარეში, ადრევე რო ამოსულა. ცეცხლი დაუნთია. გაუხურებია რადიატორები. აბაზანაც გაუხურებია. გაუნიავებია ოთახები, კარგახანია დახუთული ოთახები. ჰო: ვგონებ მაგიწყდება, რო უკვე აცივდა. მაგიწყდება, არც რო წვიმდა, არც რო თოვდა, არც რო ქარიშხალი ამოვარდნილიყო, სეტყვის ამინდმაც გადაიარა, იყო სიწყნარეი, იყო სიმშვიდეი, თითქოს ბუნება დაშინებულყო, თავი აშკარად ვერ გამოეჩინა, მოიპარებოდა თანდათანობითა, მშრალი სიცივით მოიპარებოდა. ჰოდა: გაულო კარი ალაყაფისა, არ მოსულაო, ისიც მოახსენა. სიტყვის თავზე ისიც წამოესწრო, თითქოს ფეხდაფეხ მოსდევდაო. ორი ქალიც გადმოხტა დემნას მანქანიდანა, გადმოხტა და დაფაცურდა ორივეი. ერთმანეთს ასწრებდნენ, დაჰქროდნენ, დაფრიალებდნენ. დემნაცა შველოდა, გადმოჰქონდა ღვინის თულუხჩები. ქალები ნამზადს მოარბენინებდნენ. სუფრასა შლიდნენ, ანთუ გაშალეს ისე სწრაფადა, ციდან ჩამოვიდა თითქოსაო. გაშალეს. მიიწვიეს. მოუსხდნენ თვითონაცა. ყველაფერი მზად მოეტანათ: ცივი ჰო ცივადა, ჩაქაფული — ცხელადა, ხაშლამაცა. ხინკალს მერე ამოახვევდნენ, მწვადსაც მერეო. რალა ჩამოვთვალო: ჩიტის რძეც არ აკლდა. მიზეზიანიც ვერ ახირდებოდა. ღვინო ჰო ღვინო: წარაფებიანო, პირდაპირ ჰქვევრიდან ამოღებულყო. დემნა იწონებდა თავსა. კახთბატონები მიირთმევდნენო. ახლა ჩვენ მივირთმევთო. კახთბატონები ცოტანი იყვნენ და ჰყოფნიდათო, — გუგა ასდევდა, — ჩვენ ახლა ბევრნი ვართ და აღარა გყოფნისო. ვინ თუ მიასწრებსო. ისევ

დემნა იწონებდა თავსა. ასახირებელი არაფერი იყო. მაინც გამოტყვერა მოულოდნელადა: ეს მაშინვე, პირველი ჭიქა აიღო თუ არა გუგამა, აიღო და გადაჰკრა, გადაჰკრა და გაიხსენა ოსის ანეკდოტი, — აი ღინოო. ოსმა თქვაო: ბევრი დრო უნდა და დიდი შრომა უნდა ლუდსა, — აი ღინოო, აიღე, დალიე, აიღე, დალიე, მეტი არაფერი უნდაო. ეს გაიხსენა და ისიც წამოსცდა, — ნაადრევი იყო ავტონომიის გაუქმებაო.

„კიდევაც დაგვიანდა“. პირში სწვდება დემნაი. „თქვენ ოღონდ რაიმე დააბრალოთ, რას ამბობთ, აღარ უკვირდებით“.

„ვინ ჩვენა?!“ იტყვიცავს გუგაი.

„ვინცა ხართ, ვინცა ბრძანდებით!..“ დემნა გაწითლდება, გაპარხლდებაო, ესეც ივარგებს. „აქამდისაც უნდა გაუქმებულყო ეს ლენინის მახეები“.

„რაღა დროს ლენინია?!“

„რომანოვების დროცაა, ვიდრე იმპერია არ დამხობილა. რომანოვები გვაბეჩავებდნენ მეგრული სეპარატიზმითა. ლენინმა ესეც დაიტოვა სათადარიგოდა და თანაც ოსური, აფხაზური და აჭარული მახე დაგვიგო ერთდროულადა. ერთში მაინც შესცდა: აჭარლებიც რომ სხვა ერისანი ეგონენ“. დემნა ჩაიცინებს, თითქოს ნიშნს უგებსო.

„ლენინი ამაში არ შესცდებოდა. ხალხის ერთმანეთზე გადაკიდება ნიჭიც იყო იმისი, გატაცებაცა, და ვნებაცა“. წამოვგება ჯიბოცა ანკესზედა.

„მით უარესი“, დემნა აიტაცებს. „ის ორი ავტონომიაც უნდა გაუქმდეს“.

„ჯერ ამას გადავრჩეთ...“

„ერთად უნდა გადავურჩეთ. არ უნდა დავაცადოთ, რომ რიგრიგობით აშალონ“.

„შენნაირი მრჩევლები აგოყებენ...“ ცხარობს გუგაი, „ისედაც რომ ბევრი არაფერი აკლია...“

„შენნაირი მრჩევლები?!“

„მე არავისი მრჩეველი არა ვარ!..“

„მიგიწვევენ. დაგიფასებენ“.

„მოიცათ!.. მოიცათ!..“ ისევ ჯიბო გამოერკვევა. „ბანოვანო, მოგვხედეთ, გვიშველეთ, ჩააგდეთ მანდილი!..“

დაძაბულიყვენ ბანოვანნი, მოწოდებაც აღარ უნდოდათ:

ერთი გუგას ეცემა, მეორე დემნასა, მერე დალაფავენ ერთ-
მეორესა. ჯიბო თავში იცემს: ეს სუფრაც შხამად ამომადინე-
სო. იხვეწება. ივეღრება, ყელს უწევს ქალებსა: გენაცვალე-
თო, შემოგვევლეთო, მტლედ დაგედეთო, შემიბრალეთო. მე-
რე გიტარას ჩაუგდებს კალთაშია: ერთადა სხედან, ორივეს
ჩაუგდებს. დანასაც გაუწოდებს: ან იმღერეთ, ან დამკალითო.
გიტარა გასჭრის თუ დანა გასჭრის, გასჭრის და ისაა: დემნა
ჩაუჭდება ქალებს შუაშია. დემნა ააყდერებს გიტარასა. ააყ-
დერებს. ამღერდებიან. მშვენიერი ტრიოა, ერთად გაწაფული,
შენმატკბილებული. ამიტომაც მოუწვევია ჯიბოსა: სუფრის
გასაწყობადაცა, სუფრის დასამშვენებლადაც. საპოლიტიკოდ
არა ცხადია, მაგრამ სენია ეს ისეთი, ვერავინ რო ველარ გა-
დარჩენია. სულს მოსდებია. სული შეუხუთნია. ეგებ ერჩიფ-
ნათ, ესენიც რო „გოსკონცერტს“ მიჰქირავებოდნენ და ეცუ-
რათ სადღაც ოკეანეში. ტურისტები გაერთოთ. ტაშით გაეხა-
რათ. რაც უნდა იყოს, სიმღერა მაინც ჩაანელებს იმ ადელფე-
ბასა. მღერიან. მღერიან. გუგაც თუ მღერის, გულში მღერის,
სახე ისე აუთამაშდება. ჯიბო ილოცება შიგადაშიგა. სადღე-
გრძელოებს მიჰყვება რიგისადა და აღარ იცის, რა თუ სჯობი-
ან: შეიყოლიოს ნელნელობითა თუ გამოათროს ერთბაშადა,
კამათის თავი რო აღარა ჰქონდეთ. რა თუ სჯობიან?.. აქა, აქ
მაინცა, თბილისის გარეთა, თბილისის თავზედა, სად რო თავ-
დება ქალაქის ოხშივარი, მტვერი, ზინტლი, ჭუჭყი, სიმყრალე,
თავდება, და ნაირსახოვანი აგარაკები, აგარაკები თუ სასახ-
ლენი, მისცურავენ იისფერ ნისლში. მისცურავენ. მისცურა-
ვენ. აქა, აქ მაინცა, მალე რო იქვე დაბრუნდებიან. იქვე დაჰ-
ხვდებათ აქოთებული ქალაქიცა, აქოთებული და აღრეული,
შებმული, შექიდებული თუ გაძაგრული სიძულვილითა, შუ-
რითა, სიხარბითა. ვის გაუჭირდება ჩვენი დაქცევით. მოსკოვს
წკიპურტიც დაეზარება ჩვენთვისაო. ლუკმად გვაქცევს ოსე-
ბისაო, აფხაზების ლუკმად გვაქცევსო. ისინი ჰო უკვე გადა-
უყლაპია, — გადაყლაპულებს გადაგვაყლაპებსო. აი იმპერია.
აი პოლიტიკა. გაბრძოლება უკანასკნელი. გაუძლებს თუ ვე-
რა, თან გადაჰყვება თუ თავს გაიტანს, — გორბაჩოვის ტვინი
მაინც არ ეყოფა, ეს მაინც ცხადიაო. სადღეგრძელოებსაც. მის-
დევენ ისევე, იმგვარადავე, იმავე სიტყვებითა, წყობისათა

იმავეთიო, როგორც რო დალაგდა იმ პირველადვე, ღვინო რო გაჩნდა იმ პირველადვე. ხოლო ღვინო ჰო ქართველებმა გამოიგონესო. ამაზე აღარ ახირდებოდნენ. დაემოწმებოდნენ ერთიმეორესა. მელამ კუდი მოწმედ მოიყვანაო, — მერე და რაო: შეთანხმდებოდნენ. ეგეც თქვენი კონსესუსიო. და აჰყვებოდა გუგაცა მომღერლებსა, ლუოც აჰყვებოდა, ჯიბოც აჰყვებოდა. უკვე სეპტეტი, დიდებული სეპტეტი. დაამშვენებდა უდიდეს ტურისტულ გემებსა და კმაყოფილი „გოსკონცერტი“ უშუამდგომლებდა „კაგებესთანა“: ტრუსების შეძენის ნებაც დაერთოთ ამათთვისა, საღეჭი რეზინების გარდა. მეტი ჰონორარი არც ერგებოდათ. რაც თუ იქნებოდა, ახლა სიმღერა გამშველებლად მოვლინებოდათ. სიმღერებს შუა ვინმე მაინც არ დაახანებდა. ვთქვათ თუნდაც ნესტანი, ნესტან დარეჯანი, გამხდარი ქალი, წვრილი ყელი და წაწვეტებული ნიკაბი რო ჰქონდა, ამასთან: გასჩაჩხოდა ძვლები საყბეური:

ნესტან-დარეჯანი: „იდეალის გარეშე სუნთქვა არ ძალუძს ჩვენს ხალხსა. სტალინიც კი დაისახა იდეალადა და ამითი იტანდა იმისგანვე მოვლენილ ჯოჯოხეთსა. ახლა იდეალი ჰპოვა. დაანებეთ. რა გინდათ, რას ერჩით, რად გინდათ, რო იდეალი წაართვათ ხალხსა?!“

„ჰა, ჰა, ჰა... იდეალი ამას მიქვიან?!“ ეს თინათინია, წელშემართული რო უზის მაგიდასა, სიმღერის დროსაც რო არ ირხევა და პატარა, პატალა ლაბაბი მოუჩანს ნიკაპქვეშა რალა თქმა უნდა. „ამას მიქვიან: ფარშავანგს რო კუდს გამოაბდღენის?!“

ნესტან-დარეჯანი: „და შენ ეგა გჯერა, სამი წლის ბავშვი რო კუდს აბდღენიდა ფარშავანგსა?!“

თინათინი: „რატომ სამი წლისა და არა ოცდასამი წლისა!..“

ნესტან-დარეჯანი: „და შენ ეგა გჯერა?!“

თინათინი: „რატომ არ უნდა მჯეროდეს?!“

ნესტან-დარეჯანი: „სისულელე არ უნდა გჯეროდეს. მე შენ ჰქვიანი ქალი მგონიხარ“.

თინათინი: „რას მიქვიან გგონივარ?!“

ნესტან-დარეჯანი: „სისულელე არ უნდა დაიჯერო“.

თინათინი: „დრო განსჯის, თუ ვინ არის სულელი...“

ნესტან-დარეჯანი: „მე შენთვის სულელი არ მიწოდებია. ღმერთო მომკალი! მე ამას არ ვიკადრებ...“

თინათინი: „მაშ რა მიწოდე?..“

ნესტან-დარეჯანი: „ჭკვიანი ქალი, მტრის პროპაგანდას რო აპყობია“.

თინათინი: „ეს ვითომ რითია სულელზე უკეთესი?!..“

ნესტან-დარეჯანი: „არ ვიცი, არ ვიცი, მე ამდენი აღარ ვიცი...“

თინათინი: „არ იცის... აღარ იცის!.. მაშ მე გეტყვი...“

კიდევაც ეტყვის, თუმცა არ მოისმის, შეიბმებიან რო გუგა და დემნაი, იმავე ფარშავანგზე შეიბმებიან და ტეტჩერის კაბინეტის შერყევამდე უწევენ. მეიჯორი არ მიაჩნიათ შესაფერის კანდიდატადა. ამაზე თანხმდებიან. მარგარიტ ტეტჩერისთანა ქალი დღეს მსოფლიოში არ გვეგულებაო. ამაზედაცა თანხმდებიან.

„გახსოვს, რუსთაველზე რო გაისეირნა?..“

„ასე ჩამიარა, ა!..“ გულზე გაიცურებს ხელსა გუგაი, გადაიცურებს და გადმოიცურებს. სიამისაა, სიმშვიდისაა, დროებითია. დრო უნდა იხელთოს. სადღეგრძელო არ უნდა დააყოვნოს: სადღეგრძელო სადღეგრძელოზე, სადღეგრძელო სადღეგრძელოზე, არ უნდა ამოასუნთქოს. სიმღერა და სადღეგრძელოო. სადღეგრძელო და სიმღერაო და შეუძახებს თამადაი. შეუძახებს და შეუძახებენ. დროდადრო მაინც გამოეცლებიან, გამოეცლებიან და შეიბმებიან დემნა და გუგაი. შეიბმებიან, შეჯავახდებიან. ისეთსაც იტყვიან: ყურებს რო თითებით დაიცობენ ქალები და მერე რო ერთმანეთსაც აღარას დააკლებენ. აღარც რას დააკლებენ და სიტყვებიც აღარა პყოფნიოთ, უცხარესი და უმწარესი სიტყვები. შოლტავენ, ქვერავენ, შხეპავენ ერთმანეთსა. წვრილი ნიკაბი უკაპკაპებს ნესტან-დარეჯანსა. გამოებერება და დაეჩუტება პატარა, პატალა ლაბაბი თინათინსა. გამოებერება და დაეჩუტება. ლუოს აერევა გული. არა, ამიტომ არა. კამათსაც აპყვება და სიმღერასაცა. ტრიოში დემნასა სცვლის. კამათშიცა სცვლის. გუგა უსწორდება ორივესა. ლუო ძირამდისა სცლის ჭიქებსა. აქ ვე-

რავინ ვერ უსწორდება. იმერულ ღვინოებს მისჩვეოდა, მდარე ღვინოებსა. დაეიწყებოდა სიფიცხეი წარაფებისა. მალეც ამჩატდება, აცუნცრუკდება. ღვინოს მეტი რა უნდა მოჰყვეს, ოღონდ ეს მაინც იქამდის მიადწევს, ვეება ლარნაკს რო დაითრევს ბუფეტიდანა, — ეძებს, ეძებს და გამოათრევს. გაავსებს და დაეწაფება. ვერც დასცლის და ვერც ვერავისთან გადავა. ჩამომრთმევიც არავინ იყო. დაშლით დაუშალეს: ეიმერეთი ჰო უკვე მოიგო შენმა სეხნიამაო, შენ რალა გინდაო: — ტაო-კლარჯეთს თუ გვენაძლევები, ვერ ჩამოვალთო. ასე დაუშალეს, ასე ეხუმრნენ. ვერც დაშლა გაიგო ლუომა, ვერც ხუმრობა გაიგო, მოსწყდა კისერი. წაუხდათ ხასიათი მეინახეთა, რადგან ლუოს რო წაუხდა, — შეიყარნენ ამის საპატივსაცემოდა. გამოაკლდათ. გამოაკლდათ. გამოითიშაო, ამაზე იტყვიან. თვალებს უაზროდ დააცეცებდა. იჯდა, ვერ იჯდა. დგებოდა და ვერა დგებოდა... ვერ აპყოლოდა ველარც სიმღერასა. სურდა რაღაც რო, ვერ გამოეთქვა, ვერც ხელებით ენიშნებინა. მიახვედრა როგორც რო იყო: გიტარა მიაწოდეს. ატრიალა და ატრიალა. გადააბრუნა და გადმოაბრუნა. ველარ გაეგო თუ რა იყო თუ რად უნდოდა. ატრიალა და ატრიალა. ატრიალა და ატრიალა. და. არა. ამისი გახსენება აღარ უნდოდა. აღარც აღარაფრის გახსენება აღარ უნდოდა ამის შემდგომა. აქამდის კიდევ ჰოო. თუმცა ერთხანს არც ის მოავონდა. გაიღვიძა და ვერ გამოერკვა: სად იყო, რად იყო, რა იყო, რაი, კაცი თუ ფასკუნჯი, ესეც ვერ გაეგო. წარმოესახა ათასი რამა, წამოებლანდა, წამოელანდა. აღარ მოვჰყვები. უცებ გიტარამ გაიწკრიალა. ასე მოეყურა. ეგება თეფშიც გატყდა. გიტარააო, ამან დაასკვნა. დაასკვნა და მიჰხვდა: გულაღმა გაიღვიძა, პირქვე გადაბრუნდა: წყნეთში დაუგლიათ, მარტო დაუგლიათ. არსად ჩქამიო: რის გიტარა, რა გიტარაო. დაუგლიათ. ცისკრამდის შეჰყვებოდნენ. წყნეთში ცისკარი ცოცხალივითაა. თბილისმა არც იცის ცისკარი თუ რა არის, თუ იყო, თუ კიდევ შემორჩენილა. თბილისმა ბევრი რამ დაივიწყა. წყნეთმაც დაივიწყა. რა ვუყოთ მერე: ცისკარი იქ მაინც ცოცხალივითაა. გამოძინებასაც მოასწრებდნენ. წახემსებასაცა. მიაშურებდნენ ისევ თბილისსა. თბილისი დიდხანს არც დაიტოვება: ისედაც არა, მითუფრო როცა ამდღულარებულა. არ

დაიტოვება. არ დაიტოვება. შეუკეთებენ და შეეკეთებიან, რო არ მოიკლოს დულილმაო. შეუკეთებენ. შეეკეთებიან. ეს არაფერიო, ვის არ დამართნია: ღვინო ქვევრსა ხეთქავსო. ღვინოა!.. ცოდოა მაინცა წარაფები. რაც იყო, იყო: კეთილი ნათქვამია. კაცთავან არავის არაფერი უკვირს. თუმცა ეს მაინც უცნაური იყო: გიტარა დაიდო მუხლებზედა, გაალო პირი და ამოავსო უბეი გიტარისა, ამოავსო, სუფთადა, წმინდადა, წინწყალი რო არ გავარდნია. გადააწოდა მერე თუ ვისა, ამისთვის სულერთია: გადააწოდა. თეფშები გასწია. მუჭები მიიღვა ერთმანეთზედა, დააყრდნო შუბლი და გადაიკარგა. გადაიკარგა. მოებლანდება რალაც ნაფლეთები, უსახური, გაურკვეველი. ყური უჭრიალებს თითქოს ამგვარადა:

„აფსუს!.. რა გიტარა იყო...“ დემნას ხმაზედა.

„გიტარა გიტარაა, პავანინის ვიოლინო ჰო არ იყო?!“ ჯიბოა. აიოლებს.

„არც იმას დაინდობდა“. გუგაა. გაიმეტა. ესეც გაიმეტა, პავანინის ვიოლინოცა. ყური უჭრიალებს. თვალს ლანდები ვერ გაურჩევია, ანთუ ეჩვენება უცნაურადა: გიტარა ჰკიდია შუაჭერზედა. ქალია თითქოსაო, უნათურებოდა, შადრევანივით გასდის ქავლებიო. არა. ყურმა უჭრიალოს. უჭრიალოს. გუგამ გაიმეტა. ეკუთნის, ახია!.. დავიწყება არას არგია: იქით აღარ არის, აქეთ გადმოვიდა: იმერული იმერულია, ამერული ამერულია, — დავიწყება არას არგია. კახურმა იცის: აგიყვანს, აგიყვანს, გგონია, რო მთას აგაცილაო და ამოგიდებს უცებ ფეხქვეშა. იცის და რას იზამ. კაცია და გუნებო. ღვინოც კაცია. დაეჭიდები და დაგეჭიდება. წონა არ უნდა, ზომა არ უნდა, თვალსაც არ შეგავლებს. დაეჭიდები, — დაგეჭიდება. ჩოხა არ უნდა, ხალიჩა არ უნდა. აგიყვანს და ამოგიდებს ქვეშა. გიტარა მაინც რას გამოეკვანტა, — გაიწკრიალა რო კიდევაცა!.. არა. არა. არსაიღამ ხმა, არსით ძახილი. მღუმარებაა. მიატოვეს. ჯანდაბას. მოაკითხავენ, როცა იქნება. ისევ გიტარა გაიწკრიალებს. არ ეშვება. არც მოეშვება ისე ადვილადა. არა. ტელეფონის ზარია. ვილაც უპასუხებს. ქალის ხმაა. ნესტან-დარეჯანის ხმა არის. თვალი თუ ატყუებს, ყური არ ატყუებს. ეშველებს. ნესტან-დარეჯანია, კარსაც აკაკუნებს: „ბატონო ლუო!..“ ნესტან-დარეჯანია.

„ბატონო!..“ ეპასუხება ხმაი დარცხენილი.

„ჯიბოა!.. მანქანა როდის გამოგიგზავნოთ?..“

„როცა უნდა...“ ყოყმანებს. „ახლავე!..“ მოსჭრის.

ნესტან-დარეჯანია. ჩაიც დაუყენებია, ყავაც დაუყენებია. ეს ჩაის ინებებს ლოღნაშოს მურაბითა. ეამება. მეტი არც არაფერი არ უნდა დალიოს კაცმა: ჩაი ლოღნაშოს მურაბითაო: შინდითაც კარგია, ალუბლითაც კარგია, სხვა არც არაფერი არ უნდა დალიოსო. ნესტანი მაინც ყავას აირჩევს. გუგასა ჰგმობს:

„ვერ გამიგია თუ რა დაემართა. ის მესმის: ცეკას კარისკაცები რო იკლავენ თავსა, მესმის: პრეზიდენტმა არ მიიღო ისინი კარისკაცებადა. ეს როდის იყო კარისკაცი?!“

„კარისკაცობა ამასაც უნდა!..“ ესეც გაიმეტებს, გუგამ რო გაიმეტა.

გაიმეტებს. მეტის გახსენება აღარცა ჰღირდა: რო არ არსებობს აწმყოს გარდა არარა დროი, წამი რო წამია, წამიც არაო, ისარმა თუ გადაიარა: რო არ არსებობს არც სინანული, მონანიებაც არას არგია. სცოდავდნენ. სცოდავენ. არას არგია: ცოდვა როა მარადიული, შემცოდენი რო წარმავალნი არიან, სოფე როა მარადიული, ავკაცნი რო წარმავალნი არიან, თუ არის: არის მარადიული, წარმავალი რო არაფერია, მონანიება ვის რას არგიაო. რუსთაველი თითქოს დამშვიდებულებიყო, თითქოს: ჰა და ჰა!.. ჩვენ გავიმარჯვეთო, — პრეზიდენტმა თქვა, — ჩვენ გავიმარჯვებთო, — ასეც დაასკვნა, ჯერ რო წინააღმდეგობა არ მოშლილიყო, ჯერ რო მხოლოდ ძალებს იკრებდა. დაასკვნა. დაასკვნა. ბეტეერები დასცქეროდა რუსთაველსა შავნაზადადანა. ველარ ეტეოდნენ გაფიცულნი ტელევიზიის კიბეებზედა. ეზოშიაც ვერ ეტეოდნენ, რო შეეკრათ რო ქუჩაცა კოსტავასი, გმირთა მოედნის ნახევარიცა, გადაჰფაფროდნენ ზოოპარკსაცა. ნალებიც იქვე გადასულიყო უნივერსიტეტის კიბეებიდანა, ევანიასიო თუ გოგუაძის ნალები, ადულებულიყო, გადმოსულიყო, გადასულიყო. ძალებს იკრებდა. გავიმარჯვებთო. გადაიქროლებდნენ კიტოვანის გვარდიელები თავისუფლების მოედანზედა. გადაიქროლებდნენ. გადმოიქროლებდნენ. ლენინის ხელი აღარსაით მიუთითებდა. გადაიქროლებდა ვის საით ენება. დედაი დაბლვერილი

ისევე დასცქეროდა იმავე მოედანსა, იმავე მახვილითა, იმავე
ჯამითა. მახვილისა არავის ეშინოდა, ჯამს ყველა აქააქადა.
შხაპავდა. ლენინი გაათრიეს. მოედანს თავისუფლება ერჩივნა.
მოქანდაკეს თავისუფალი მოედანი ერჩივნა. ლენინი გაათრი-
ეს. მეფე აღვმართოთო. დავით აღმაშენებელი. ცეკას კარის-
კაცი არც მოქანდაკე სწამდა პრეზიდენტსა, — სააკაძის ავ-
ტორი მითუმეტესა. გიორგი სააკაძე და დავით აღმაშენებელი
ერთ თავში როგორ ეტევა, ანთუ: ერთ გულში როგორ ეტე-
ვაო, თვითონ სააკაძეს ჰო ორი გული ჰქონდა, ისე უბრალოდ
არ იყო ორგულიო. ისიც ჰო: თავშველა მეფეო!.. გვირგვინს
დავადგამო. რად მოჰხადეო. მოდერნი. გულგამოცლილი ქე-
თევანისა არ იყოს, გულგამოცლილისა და მუცელგამოქვამუ-
ლისა. მოდერნი.. ვაგლახ!.. დიქტატურა. აი ხელოვნება რა
დღეშიაო, წამოქოჩრილიყვნენ გაფიცულნი ტელევიზიისა. წა-
მოქოჩრილიყვნენ. გაფიცებულებიყვნენ. დამცხრალიყო მზეი
თბილისისა, ტელევიზიის კიბეები გახურებულყო. გახურე-
ბულიყო. ვარვარებდა. დუღდა. გათბებოდა თბილისი, საქვა-
ბეებისათვის რო მიეერთებინათ. ზამთარი ცივი ახლოვდება.
და. ცივი. ცივი.

XIII

ახლოვდებოდა,

თუმცა რო თითქოს დაშორებულყო,

დაეხია რო ტელევიზიამდისა.

ჩვენ იქაც ყვავილებით მივალთო, — პრეზიდენტი ბრძა-
ნებდა, — ჩვენი იარაღი ყვავილებია, დაე ისინი ზარბაზნე-
ბით გვემუქრებოდნენო.

მობრძანდით და მზად გახლავართო, — ოპოზიცია არ ეპუ-
ებოდა, — ჩვენ ამას იქით აღარ დავიხევთო.

აღარაო. გამაგრებულებიყვნენ. პარტიები ფლანგებზე გაეყ-
ვანათ და ტელევიზია წამომდგარიყო მოწინავე სადროშოდა.
ტელევიზია აღარა ხუმრობდა. ტოლს აღარ დაიდებდა. წამო-
წეულიყო. აქამდის ლამის მკვდარი ეგონათ. თვითონ სხვა
სწამდათ: ასე გადმოსცემდნენ, ასე გადასცემდნენ და სწამ-
დათ ცხადია: საზოგადოებრივი ჰარმონიის უმაღლესი საფე-

ხურისათვის რო მიეღწიათ და რო შეეძლოთ ნებივრობას რო
 მისცემოდნენ. და მისცემოდნენ. სამიათასი უსაქმური თანამ-
 შრომელი. უღიმღამო გადაცემები. უსულო. უგრძობელი.
 მომაბეზრებელი განმეორებანი. ხოტბანი უხეიროთა. გამოჩი-
 ნებანი დასამალავთა. მაინც დრო რჩებოდათ, წელი რო
 სწყდებოდათ, დრო რჩებოდათ ბევრი. და ავსებდნენ დროსა,
 ადვილად ავსებდნენ: მულტფილმებითა, მოსკოვური გადა-
 ცემებითა. დალოცვილი დისნეი. ბედნიერი მოსკოვი, ანთუ
 მოწყალეი, რო არც რა შურდა უსაქმურთათვისა, არც რო
 ხელფასები, არც რო პრემიები, არც რო წარჩინებანი, არა,
 არაფერი, ოღონდ ყოფილიყვნენ ეგრე ყუჩადა, მინაზებულა-
 და, მიბნედილადა, ოღონდა, ოღონდა, დანარჩენი თვითონ
 იცოდა, უამათოდაც დაამტკიცებდა სიდიადეს საბჭოეთისა,
 რუსი ხალხის სიდიადესა. დაამტკიცებდა. დაამტკიცებდა. და
 ამტკიცებდა. იმათაც ეს უნდოდათ. ამათაც ეს უნდოდათ. მი-
 მტყნარებულიყო. მინაბულიყო. და თურმე ცდებოდა ენერ-
 გიი უზარმაზარი. ცდებოდა. ცდებოდა. და თუ მაინც ვერ
 ივარგებდა შემოქმედებისათვის, ამბოხებისათვის თურმე მზად
 იყო. და ამბოხდა. გადასჭრა მოსკოვი პრეზიდენტმა და ამ-
 ბოხდა თბილისის ტელევიზია: რა ამოავსებდა ცარიელ დრო-
 სა?! ვინ ამბობდა დრო არ არისო?! ნუ არის, ნუმც ყოფი-
 ლა!.. სატელევიზიო დრო მაინც იყო: გაიჭიმა და გაიჭიმა, თა-
 ვიც არ უჩანდა, ბოლოც აღარა. დალოცვილი დისნეი!.. ვერა,
 ველარც დისნეი ჰშველოდა, ფანტასტიკური ფილმებიც ვერა.
 ამერიკული ისიცა ცხადია, თავიანთი სად ჭირში ჰქონდათ!..
 დრო შეესია ტელევიზიასა. დრო აღრჩობდა. ტელევიზია
 დროს აუმბოხდა. და გამოეფინენ. და ჩამოსხდნენ კიბეებზე-
 და თანამშრომელნი. კვარაცხელიასი თუ ლვინჯილიას კიბეებ-
 ზედა. ჩამოსხდნენ. ველარც ეტეოდნენ. შიგნით ეტეოდნენ,
 გარეთ ველარა. ჩამოსხდნენ ისინიცა: მართოდენ, მხოლოდღა
 ხელფასის დარიგებისას რო ცხადდებოდნენ სამსახურშია,
 ისინიცა, და ისინიცა, ხელფასიც რო შინ მიერთმეოდათ. ვე-
 ლარ ეტეოდნენ, ველარა ცხადია. ჩამოსხდნენ, ჩამოსხდნენ
 ცივ დღეებში, ცივ ღამეებშიცა, ცივ ნიავსაც რო არ მიიკა-
 რებდნენ, ქალნი ისეთნი. მკერდზე ვარდსაც რო არ იკარებ-
 თიო.

ჩვენ მაინც ყვავილებით ვეახლებითო.

პოეტური სახე მაინც პოეტური სახეა, ქალი მაინც ვარდებისაა, ვარდებით მივალთ და ვიჭიკჭიკებთ ვარდბუბუბულიანსაო.

დამტყნარი ყვავილები ისევ ეყარა რუსთაველზედა, დამტყნარი, დასრესილი. ქვალორლისაგან ჰო გაწმენდილიყო. დიოდა ხალხი. თავისუფლად მიედინებოდა. იდგა ჯგუფებიცა. იგონებდა შავბნელ ღამესა. ოღონდ იმას მაინც ვერაფერს მოიგონებდა თუ როგორ დაჰყურებდა ოფიცერთა სახლი, რა კმაყოფილებითა, რა ნეტარებითა. ოფიცრობა დაჰყურებდა რაღა თქმა უნდა. უმაღლესი ოფიცრობაი რუსთა. აღარავისა სცხელოდა იმათთვისა, გადარეულიყო რო რუსთაველი. და ისინიც ჩამტკბარიყვნენ ამითი, რუსთაველი რო გადარეულიყო, ანთუ თბილისი რო გადარეულიყო. იცოდნენ თუ როგორ გადაერიათ. ამასობაში სამაჩაბლოს გამოაცლიდნენ ხელიდანა. ჰა, ჰა, ჰა... იცოდნენ. იცოდნენ. გულში ხვიხვიხებდნენ. ხვიხვი, ხვიხვი, ხვიხვი, ხვიხვი. ჩამტკბარიყვნენ ერთნაირადა, ერთი სახისანი იყვნენ თითქოსაო. და იყვნენ მართლაც ერთი სახისანი, მონგოლოიდური სახისანი, მონგოლობის გარდა სხვა რო ვერაფერი დაჰქდო ამათ სიფათსა ვერც რო ძველმა და ვერც რო უახლოესმა ცივილიზაციამა. იდგნენ. დაჰყურებდნენ. იდგნენ, სკამებიც რო აღარ დაეტოვებინათ, გაეზიდნათ რო ყველაფერი. დასცალეთო, უბრძანა ეროვნულმა ხელისუფლებამა. და დაეცალათ, გაეცალათ ყველაფრისაგანა, თვითონ მაინც არ გადიოდნენ. სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი მიიწევდა იქ დასამკვიდრებლადა, მეტეხის თეატრი თავისასა ცდილობდა, თვალი ეჭირა გაყოფილ პროფკავშირებსაცა, კერძო ბანკები, ახალი ბანკები ცალცალკე ჩალიჩობდნენ, პარტიები ცალცალკე. ფეხი აეშვირა დიდსა თუ პატარასა, გიესა თუ ჭკვიანსა. მალე ესენი დასჭამდნენ ერთმანეთსა, მალე შეესეოდნენ ამ შენობასა და ეგება რო თითო აგური მაინცა რგებოდათ. ჯერ იქა სჭამდნენ, გლეჯდნენ, ფლეთდნენ ერთიმეორესა, ჯერ მუშტებიტა, კეტებიტა, მერე რაკეტებიტა, და მალე, მალე ფერფლიდა იქნებოდა თბილისის ადგილასა. ფერფლი. ნაცარი. გადაუვლიდა და გადმოუვლიდა ჩექმები ნაცარსა. გადაუვლიდა და გადმოუვლიდა. კოჯრის

ნიავე აშლიდა ფერფლსა. მონგოლურ სახეებს ვადნაფენდა, კმაყოფილ სახეებსა, ჩახავსებულსა კმაყოფილებითა. ორდენებსაც ვადნაფენდა. ფერფლს ვადიყრიდნენ წკიპურტითა ორდენებიდანა, სულსაც შეუბერავდნენ, სულსა: რო ღრტვინავდა, რო ბორგავდა, სხვა ქალაქებიც რო ვადიებუგათ კიდევა და კიდევა, ამნაირადა, ამდაგვარადა, და ასევე ვადიებურტყათ ფერფლი მომატებული ორდენებიდანა. იდგნენ. დაჰყურებდნენ დახავსებული თვალეებითა და უხტოდათ კუნთები ოკრობოკრო სახის ძვლებზედა. ისიც სათქმელია: და უგუბდებოდათ სული კმაყოფილებისაგანა. უგუბდებოდათ, უგუბდებოდათ.

გაწმენდილიყო რუსთაველი.

გამწყრალი თვალეები აღარ შეეფეთებოდა ლუოსა.

დაეხიათ. უკან დაეხიათ ესეიგი. ასე თუ არ ითქვა, ზოგს ეგონება: წიგნები დაეხიათო, საცოდავი ენა. საცოდავი სმენა. საცოდავი წიგნები. უკან დაეხიათ ესეიგიო. აქ ლინჩი აღარ მოებლანდებოდა. ზოოპარკთან იყო შემომწყრალი ხალხი. იქაც მისულიყო: შეეგებებოდნენ სიხარულითა, აიტაცებდნენ, ააბურთავებდნენ: დაგვიბრუნდაო. იცვლებოდნენ ადამიანები, — ვადიოდნენ, ვადმოდიოდნენ. არცერთ მხარეს ეს არ უკვირდა: ვაცილებდა და მიილებდა, ვაცილებდა ლანძღვა-ვინებითა, სიხარულით შეეგებებოდა. ნეიტრალური ზონაც დაეგდოთ: ვერის ბაზრიდან (ჰო აღარც იყო) აბრეშუმის ფაბრიკამდისა. იქ იშვიათად თუ ვინმე ვაჩერდებოდა; არცთუ არავინ ვაჩერდებოდა: ვაყოფილიყვნენ, ვათიშულიყვნენ, აღარავინ აღარა ვოყმანობდა. ლუოც არაო, აღარც აქეთ უნდოდა, არც იქით უნდოდა, არც რო შუაშიო და არც არსად არ უნდოდა, არც არაფერი აღარ უნდოდა. ყელი ვაუცივდა. არც მესიას აღარ იყვირებდა, ჩაუშესკუს მითუფრო არა. მეუღლემ კაშნე ვამოუგზავნა. კარგია. მოხდენილი. ფაფუკი. თბილი. შალია, ოლონდ ელამუნება კისერსა ისე, ყელსა ისე, აბრეშუმია თითქოსა. ვამოუგზავნა, ვამოსდო კისერზე: ბევრსაც ეცადო, ვერ წამიხვალო. დედამაც ლამაზი კაშნე მოუქსოვა. დედა არც იჭერს. დედა დედაა, არც არსაით მიუთითებდა. მაინც ჩაივლიდა ვერის ბაზრიდან აბრეშუმის ფაბრიკამდისა. ვაეცლებოდა აქეთურებსა, ვერის მდინარესაც არ ვადალახავდა. იქ ერ-

თხელ რიყეზე ცხვრის თავი მოეხარშა მამაშვილსა: ბესოსა და სოსოსა. მამამ არ იცოდა შვილის ასავალ-დასავალი. შვილმა მამისა აღარაფერი აღარ იცოდა. იქ გადაპყროდნენ შემთხვევითა ერთიმეორესა. ცხვრის თავი მოეხარშათ და დანაყრებულიყვნენ. დანაყრებულიყვნენ: მეტი არაფერი. და მერე ამაყად ამტკიცებდნენ ბიოგრაფოსები სტალინისა: ფეხსაცმელების ფაბრიკაში მუშაობდა მამამისიო. მაშინ იქ ფეხსაცმელების ფაბრიკა გახლდა, აბრეშუმის საქსოვი არა. იყო. აღარ არის. აღარც რიყეო. მდინარეც დამალულა. მოწინააღმდეგე დაბანაკებულა იმას იქითა. დგანან. სხედან. მდგომარენი ენაცვლებიან მსხდომარეთა. პროტესტი ჯდომაა, დგომა არ არის. ჯდომით იღლებიან, დგომით ისვენებენ, არც რო ადგილი ჰყოფნით კიბებენა. გაღმა რო გაჰხედავდნენ, იმ ქველ დროშია: ჭრელ-ჭრელი კარვებით, ჯორ-აქლემებით, მოღუნული ხმლებით, სამხრეთიდან რო შემოდისდნენ; თოფ-ზარბაზანიო, ჩინ-მედლებით, ჩრდილოეთიდან რო შემოდისდნენ. ესენი ისხდნენ. ჩვენ ყვავილებით ვეახლებითო. აბა თქვენ იცითო, — ილიმებოდა კიტოვანი. იკრიკებოდა.

სხვა ბანაკი ზურგში დაეცათ:

დიღმის მასივში.

აქ თუ შორიდან გაპყურებდა, იქ შუაგულში აღმოჩნდა ლუოი.

ვერის დაღმართიდან აკადემიის მხარეს უნდა გამძვრალიყო მიწის ქვეშა. მანქანაც იქ შეჩერდა. შეიტაცეს და გაიტაცეს. რალაცა ჰკითხეს. რალაც მიუგო. რალაც უსაყვედურეს. თავი იმართლა როგორლაცა. არ ეცნობოდა არცერთი იმათგანი. თუ გამიტაცეს, გამოსასყიდს თუ მოითხოვენ, თავში იხალოს ჩემმა სიმამრმაო. იხალოსო. აინუნშიც არ ჩაუგდია. ასე აღმოჩნდა ზურგის ბანაკში. ახალ უბანში. ტიპიურშიო, — გადაგდებული ხელისუფლება როგორც რო ბრძანებდა და რო არც ენაღვლებოდათ არქიტექტორებსა: ერთი პროექტითაც იოლად გადიოდნენ, ადვილად უარჰყოფდნენ წინაპართა ტრადიციებსა, ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობის შესაბამის ხელოვნებასა ჰქმნიდნენ. უბნელი უბნელს ველარ იცნობდა, უახლოესი მეზობლებიც ველარ იცნობდნენ ერთიმეორესა. შინიდან გასული ყველა უცხო იყო. ყველა მირბოდა. ყველა

შორბოდა. გადადიოდა ერთიმეორეზედა. ერთად თავშეყრილნი ერთს გაჰყვიროდნენ, გაიფანტებოდნენ და ველარ აგნებდნენ ერთიმეორესა. ვერც გაარჩევდი დიდმელია თუ აფრიკელიო. აფრიკელიო: თბილისს ესლა აკლდა: აფრიკაც დაურქვეს რო ერთ უბანსა, — ასევე ტიბიურსა, — აკლდა და უბოძეს: ტოპონიმებსაცა შლიდნენ ასე, შლიდნენ და ურევდნენ, თბილისს ურევდნენ ყოველნაირადა. რაც უნდა იყოს: ლუო მაინც ვერ ერკვეოდა, აფრიკას იყო თუ დიდმის მასივსა. ის მაინც ეცნო: წინ ვინც იჭდა, მძლოლის გვერდითა. მიტინგიდანა. ერთხელ ერთადაც წაეტანენ მიკროფონსა. წვერი იმისი ლოყაზედაც მოჰხვდა, გაბურძგნული წვერი, შავი წვერი, ნიკაპს აქეთ-იქით თეთრი რო ჩაჰკვროდა, გაჯაგული, სავარცხელი რო ვერც გაატანდა; ეცნო, კიდევ კარგი, თორემ ატამანი ის ეგონებოდა, — ის რასაც იტყვის, რა ფასსაც დაადებს, გამოსასყიდ ფასსა, აღარც გადასთქვამს და გულიც გაუსკდება ჩემს სიმამრსაო. ჯანდაბასაო. თანაც გადაჰყოლიაო. ფასზე არც არაფერი უთქვამთ. გვარებს ისვროდნენ გაცხარებითა, კინემატოგრაფოსების გვარებსა, ხან ირონიითაცა, ხანაც ზიზღითა, ხან ცოლი და დედაცაო, თუ ქალი გახლდა, მაშინ პირდაპირ გადადიოდნენ. ჩაიცილებდნენ. ჩაბყირდებოდნენ. უნდა მიმხვდარიყო: დიდმის მასივში ვართო. მიჰხვდა კიდეცა. გუგაც იქ დაჰხვდა. ისე ჩაიყენეს, მანქანიდან რო გადმოვიდნენ და სადარბაზო კარი შეიარეს, — ეს მიჰყვებოდა წვერგაჯაგულ კაცსა. გუგამაც იქვე წაავლო ხელი, გამოიყვანა: რა ამბავიაო.

„არ ვიცი!“ ლუომ მართლაც რო არ იცის? „წამავლეს ხელი, შემითრიეს, მეგონა ტყეში გამაქანებდნენ!“

„მართლა თუ არ იცი, ფეხი აითრიე“, ურჩევს გუგაი, „სიფრთხილეს თავი არ ასტკივაო“.

„ეგება ვჭირდებით...“

„ალბათ რო... და ფეხი არსად არ უნდა ჩაჰყო ბრმადა“.

„მეტისმეტსა ზრუნავ ჩემთვისა“. ცოტა არ იყოს წყრება ლუოი.

„არც იმდენსა“, წყრომას არ იმჩნევს, „ბატკანი დედას რო ასცდება, მწყემსი მიუჩენს...“

„ბევრი ბატკანია დედას ამცდარი, დიდი ჯაფა დაგადგება“.
ლუო ილიმის,

„მივქარე, გაგაჩერე“, წყრება გუგაი, „მიდი, გაეკიდე!..“

„ვის გავეკიდე?!..“

„მეც მაგას გეკითხები!..“

დარბაზი ჩოჩქოლებდა. დარბაზი დუღდა. აღარც შეის-
ვლებოდა, აღარც გაისვლებოდა. დუღდა. დუღდა. რალა აბა-
ნოთუბანიო და რალა „ქართული ფილმიო“. შეიძლებოდა აქაც
დაედგათ აბანოები, აქაც ებანავა პუშკინსა და ვერ შეეძინია
ვერაფერი თბილისში აბანოების გარდა, ისევ ისევე, ისევ ისე-
ვე რალა თქმა უნდა. დუღდა. დუღდა. მინისტრი, მოადგილე,
კიდევ მოადგილე კინოს დარგში, მოსულიყვენენ დუღილის შე-
საწყვეტადა. ბრძანება მოეტანათ. ბრძანება შემოუთვლიათ
თბილისიდან უფროსებსა: „ქართული ფილმი“ ამას სჩადის,
„მხედრიონი“ რას შეიძლებსაო. ბრძანება მოეტანათ. ბ-ნი მი-
ნისტრი უხსნიდა: სულ სხვა სტატუსი ექნება ქართულ კინე-
მატოგრაფსა, ღირექტორი აღარც ეყოლება, კოლეგია წარუ-
ძღვებაო. უხსნიდა. ვერ უხსნიდა. რატომო, გაიძახოდნენ.
უხსნიდა. მაინც არ უჯერებდნენ. არ უჯერებდნენ და ნუ
უჯერებდნენ: ბრძანება ესაა, მე დავამთავრეო, — აცხადებდა
მინისტრი, — კეთილი ინებეთ და დაემორჩილეთო. არ დავე-
მორჩილებითო. დარწმუნება უნდოდა. ბ-ნი გუგუშვილი ცდი-
ლობდა დაერწმუნებინა, ნემსის ყუნწში ძვრებოდა ბ-ნი მარ-
ჯანიშვილი. ამბობდნენ, ამბობდნენ, შლიდნენ ხელებსა. არ
იყო საშველი. მეტი რა ელონათ, — ციცერონები ესენი არ
იყვნენ. ანთუ ციცერონს ვილა უჯერებდა ისიც ჰო განდევნეს
და აწოწიალესო. თუნდაც რო მართლაც ციცერონები ყოფი-
ლიყვენენ ზეობის წლებისა, იქ რო ვინც ისხდნენ, ისინი ბრძან-
დებოდნენ უარესი ციცერონები. ენაზე ჰალი არ მოედებო-
დათ. მძიმე არ იცოდნენ, წერტილი არ იცოდნენ, კითხვის
ნიშნები აუარებელი: პასუხსაც ველარ ასდიოდნენ. და იჯდა
ღირექტორი გასუსული, თავს თუ გაჰხრიდა იშვიათადა, თავს
თუო, ოლონდ კისერს ვერაო, გაჰხრიდა მშვიდადა, გაჰხედავდა
მშვიდადა: ასადვლვებელი არც არა ჰქონდა, — ჩვენ არას ვემ-
დურით ჩვენს ღირექტორსა, არც ჩვენს სტატუსს არას ვემ-
დურით, არაფრის შეცვლა ჩვენ არ გვინდაო. აუცილებელიო,

— ამტკიცებდა ბ-ნი გუგუშვილი, — ჩვენ სრულიად ახალ ეკონომიკურ ურთიერთობას ვიწყებთ, ერთი კაცი ვერას გააწყობს, კოლეგია თუ გასწვდებაო. და იცინოდა დარბაზი და ცხარობდა დარბაზი და გუგუშვილები დარბაზი და ტაშს უკრავდა დარბაზი, — ტაშს უკრავდნენ ერთიმეორესა. კოლეგიამ პო გადარია დარბაზი, — სამი კაცი დაუსახელეს. ვინ იცნობთ ამ ხალხსაო, — სკამზე შეჭხტა ქალი — რეჟისორი. „აააააა-რრრრრრრაააააავევევევიინა!.. აააარრრრაააააავევევევიინი-ნნნნნაააააა!.. აააარრრრაააააავევევევიინნნნნაააააა!..“ აყვირდა დარბაზი. კეთილიო, — ბრძანა ბ-ნ მარჯანიშვილმა, თმაწვერგაჯაგულმა კაცმა, — სამი კაცი რახან გეცოტავებათ, ხუთი იყოსო: ერთს კიდევ მე დავსახელებ, მეორე — თქვენაო. ბრძანა და თვალი შემოატარა, მიატარა და მოატარა: ვერსად დაინახა, ვერც რო წინ სადმე, ვერც უკანა რიგებში, ვერც აყუდებულებში კედლებთანა, ვერც გამოჩრილებში ღია კართანა, ვერც დაინახა, ვერ მოიგონა სახელიცა, ვერა, ვერც გვარი, ვერა, ანთუ ისიც აღარ ახსოვდა, ვისთუ ეძებდა. მაინც აეფარა ლუოსა გუგაი. ესენი კარებში გამოჩრილიყვნენ. აეფარა უნებლიედა. ვილაცამ გაპკრა მხარი თუ მუხლი თვითონვე შეუტორტმანდა. რაც იყო, იყო, აეფარა, მერელა მიჰხვდა მოუბოდიშა:

„თუმცა შესაძლოა ასეცა სჯობდეს...“ დასძენს ამასაცა.

„რას რა უნდა სჯობდეს?..“ ლუო ვერ მიმხვდარა.

„შორს იყვე...“

„განა ახლოსა ვარ?..“

„ყველას თავისი მომხრე სჭირდება. მივიახლოვებენ და განწირული აღმოჩნდები“.

„ძალიან მიფრთხილდები!..“

„არა. მე ვფრთხილობ და თავს ველარა ვფარავ“.

„მე არა ვფრთხილობ. მე აღარც ვიცი თუ რა მინდა...“

„ეკრანზედაც აღარა ფიქრობ?..“

„ეკრანზე...“

„პო ვიცი: იქ რაც უნდა მოჰხდეს, ჩვენ საქმე მაინც ამით-თან გვექნება. აქ ბრძოლაა დაუნდობელი. ახალი სტატუსი... ახალი სტრუქტურები... თამაშია. აქ ბუდეა წინააღმდეგობისა და ამისი დაშლა ნებავეს ხელისუფლებასა. რეზოს ამიტომა

ჰხსნიან. თავიანთი ხალხი უნდათ. შენც თუ მაგათი ხარ, — შენ იცი. მაგრამ ამბობ: შემთხვევით მოვხვდიო. თუნდაც არ იყო შემთხვევითა, ნუ გექნება მაინც მაგათი იმედი. შეთქმულება უფრო ძლიერია, უფრო ღრმაა და უფრო ღრმა ფესვები აქვს, ვიდრე მოსჩანს, ვიდრე ჰგონიათ. მე დამარწმუნეს. ჩემს ვარაუდებს არ მოგახსენებ“. დარბაზიდან ჩოჩქოლი იშმის მომეტებული. განს გასულიყვნენ. გუგა მიიბრუნს კარებთანა. გამობრუნდება. „აქ ყველაფერი ასევე დარჩება და თუ ფეხი გადაგიბრუნდა: სამუდამოდ უნდა გამოეთხოვო ეკრანზე ოცნებასა. სამუდამოდა. ფიანდაზებს რო არ გიგებენ არც რო თეატრში — რალას აპირებ?.. გდიდს მიბრუნდები?.. არა!.. მაშ გეშინოდეს. მე მეშინიან. ყველას ველერები, ყველას' კუდში დავდე: დამინახეთ, თქვენი ვარმეთქი. მაინც მეშინიან. უმუშევარი მსახიობი და მაწანწალა ძალღიერითია. იქ ამას შენ ვერ გაიგებდი, აქ მე ვიწვნიე და ღმერთმა ნულარ განმაცდევინოს. უარესი იქნება. უკეთესიც შეიძლება იყოს ოდესმე, მაგრამ ჯერ მხოლოდ უარესს ელიან. თანხმობასა ჰქადაგებენ, მძვინვარება მატულობს“.

„მატულობს...“

„თანხმობა აქ მაინც არ მოხერხდება“, გუგა ხელს ჩაიქნევს, „არა, არა, არ მოხერხდება. პრეზიდენტს ამათი არაფერი სწამს. სასაცილოდაც არა ჰყოფნის ამათი ფილმები. ეროვნული სული დაგიკარგიათო. ესენიც ჰო: ხან ფელინით გადაირევიან, ხან ვისით არა. მთავარი მაინც უფრო ის არის, რო არ მოსწონან აქამდის წარჩინებულნი პრეზიდენტსა. არ მოსწონან. აბუჩად იგდებს. არც არას დაუთმობს. ესენიც დათმობას არ აპირებენ. რუსეთსა ჰკარგავენ. აბა!.. ბაზარი ისაა „ქართული ფილმისა“. სხვაგან სადღა გაასაღებენ?.. ფესტივალების პრემიები მოჩვენებაა, ბრჭყვიალებაა, დახლა არ არის; ბაზარი ბაზარია, დახლი დახლია, სხვაგან დახლი არ დაუდგებათ. ევროპა ვერ უძლებს ამერიკის კონკურენციასა; ახლა იაპონიისაც წამოეწიათ, ესენი გაუძლებენ?!. მე შენ გეტყვი „ბაგრატიონისათვის“ გადაირევიან, ანთუ ის რა არის?.. რა მქვიანო?.. გუშინ უჩვენებდნენ... სახელიც აღარ მაგონდება. ინდურმა ფილმებმა ჰო ჩვენვე წაგვლეკა!.. სად რას გაიტანენ, სხვაგან სადა, რუსეთის გარდა, — და აი მოეჭრათ გზაი რუ-

სეთისა. მოეჭრათ. მოსკოვში უსწავლიათ, მოსკოვის სულოთ
გაბერილან, მოსკოვის თვლით იცქირებიან, მოსკოვს აწონე-
ბენ თავსა. მოსკოვია ამათი დედაქალაქი, თბილისი მხოლოდ
სახელოსნოა, სტუდიაა, გადასაღები მოედანი, უკეთეს შემ-
თხვევაში პროვინციაა და მეტი არაფერი. თუ კითხულობენ,
ქართულად მაინც არაფერს არა კითხულობენ. ერთი გიგამ
წაიკითხა ნოდარ დუმბაძე და მერე ყველამ ის გადაიღო.
„დათა თუთაშხია“ გიგამ წაიკითხა. ამით არც იციან, კიდე
თუ სხვა რამეც დაწერილა საქართველოში. არა, არც იციან და
არც დაიჯერებენ. ფესტივალებზეც მოსკოვიდან გადიან. სხვა
გზა არც იციან და არც ეგულებათ. ყველა გზა მოჭრილია,
ყველა გზა მოსკოვს მიდის. რას დაუთმობენ?! გამსახურდიას
არ უნდა მოსკოვი, ესენიც არ უნდა. ან უნდა დაიმორჩილოს
ან არ უნდა. ამათ მორჩილება აღარ უნდათ, ამათ დამხობა
უნდათ გამსახურდიასი. იმას ერჩივნა თავი მიენებებინა ამათ-
თვისა... რა ეკინოება, მეტი საქმე არა აქვს?!..“

„დამხობა თუ უნდათ?..“

„ძალის თავიც მანდ არის დამარხული. მაგრამ გამიგო-
ნე: ფრონტმა უკვე გადაინაცვლა, ბრძოლის საგანი ახლა ტე-
ლევიზიაა. ესენიც იქა სხედან იმ კიბეებზედა. გამოიქცნენ და
აქაც დაჰხდნენ. გაიქცვიან და ისევ იქავე დასკუბდებიან. არც
აქ დაუთმობენ, იქაც გაიტანენ თავიანთსასა. დამიჯერე. თუ
არ ენდობი ჩემს ჭკუასა, არ იფიქრო რო ჩემი ჭკუისაა, რასაც
გეუბნები. ერთი ათ კაცს მაინც ველაპარაკე, გამობრძმედილსა
და ამ ამბებთან ახლოს მდგომელსა, ისე აშკარად რო არ სჩა-
ნან, ოღონდ რო ჰხედავენ ყველაფერსა ჩვენზე უკეთესადა.
ზედაპირზე სულ სხვა რამ მოსჩანს, მოვლენებს განსაზღვრავს
ქვედა დინებანიო. რუსებმა ერეკლეს დროს რო ქსელები და-
გვიგეს, ისევ იმ ქსელებში ვართ გახლართულნი. ასე ამიხსნენ
და ამ თვლით მივყვები მეცა. დამიჯერე. რა ჰხდება?..“ მი-
ნისტრი გამოარღვევს კარსმიცობილებსა, გამოარღვევს, დატ-
რილდება ფოიეში, ხელს ჩაიქნევს და თავქვე დაეშვება. ის
დაეშვება, ესენი კარს მიეცობიან. დარბაზი დარბაზს დარჩე-
ნია, ანთუ დარჩენიათ მოდარბაზეთა. ცალ ფრთაზე ბ-ნი ელ-
დარი გასულა, მეორე ფრთაზე ლანა — ქალბატონი. ლაპარა-
კობენ, ლაპარაკობენ, ხან მონაცვლებითა, ხან ერთადაცა, დუ-
12. თ. ჩხეიძე

ეტი არის თითქოსაო, ორივე ხმა რო მკაფიოდ გაისმის, სიტყვები რო არ განსხვავდება. მაინც გამოჰკვეთს ქალის ხმაი, ხმაი ჩახლეჩილი თუ დახლეჩილი, ანთუ დაბზარული, ანთუ რაც არის, გამოჰკვეთს მაინცა:

„მარჯანიშვილი მაინც არ იყვით!..“

„რატომა?!. რატომ?!. რატომ არ უნდა ვიყვე მარჯანიშვილი?!.“ უკვირს, უკვირს, ძალიან უკვირს ბ-ნ მარჯანიშვილსა.

„არც ესმის!..“ ციმციმებს თვალნი ქ-ნ ლანასი.

„რაც უნდა იყოს, ზრდილობა მაინც უნდა შევინარჩუნოთ...“ წყრება ბ-ნი მარჯანიშვილი.

„ღმერთო მომკალი!.. მე მასწავლით ზრდილობას?!.“ პირჯვარს იწერს ლანა-ქალბატონი.

„ვინ ასწავლის ზრდილობას ქალბატონ ლანასა?!.“ წამოიჭრებიან ახალგაზრდა რეჟისორები. ეს უკვე მოსკოვური სკოლა აღარ არის, ეს უკვე თბილისური სკოლაა: თვითონვე წერენ და თვითონვე დგამენ. ფესტივალებზე გასულან ესენიცა, ჩამოუტანიათ პალმის რტოები. წამოიჭრებიან.

ამათაც მიუგებს ბ-ნი მარჯანიშვილი, თუ რას მიუგებს არ ისმის წვერ-ულვაშში, ეგებ რო დედასაც იგინებო. საქმე იქამდისაც მისულა, სხვაგვარ ლაპარაკს აზრიც აღარა აქვს. ეგებ დედასაც იგინებო. ყოველშემთხვევაში აღარც მოიცდის, დაადგება მინისტრის გზასა. დაადგება. დაეძგერება თავდახრილი კარსმოცობილთა. ლუოს მაინც შეავლებს თვალსა. იცნობს თუ ვერცა. ბუნდად რაღაცთუ მოაგონდება. ბუნდადა. ბუნდადა. ანთუ არცაო: თავდახრილივე გაარღვევს დუნდგოსა. წავა. წავა. გაეკიდება. ბ-ნი გუგუშვილი თავის ჩონგურს დამღერის ისევა: ახალი სტრუქტურები ჩვენ ამგვარად გვესახებო. ყველა ქაქანებს. ყველა ყაყანებს. აიშლებიან. ბრუნავენ ჯგუფებადა. ბრუნავენ. ტრიალებენ. აწყდებიან ერთიმეორესა. ეხლებიან. ეჯახებიან. არავის არ ესმის. ყველას უნდა, მას რო უსმენდნენ, მაგრამ ყველას თავისი ესმის; არავის რო არ ესმის არავისი, მერე თავისიც აღარ ესმის. არა. აღარა. სახეებსაც ველარ გაარჩევს წაშლილ-წამოშლილთა, გადაბლაჯნილთა, თვითონაც რო სახე წაშლია. ვერც გაიგებენ როდის თუ დასტოვებს ტრიბუნასა ბ-ნი გუგუშვილი, ვერც თვითონ გაიგებს, ტრიბუნაზეა თუ მანქანაში ჯდებაო, იქამდის რო მის-

დევნ ქაქანიტა, ხელების ქნევიტა და წამლილი სახეებითა. შედეგიც ალბათ ვერ გაიგებოდა: სამინისტრომ მოჰხსნა დირექტორი, „ქართულმა ფილმმა“ კოლეგია არ მიიღო. ოღონდ: ორივემ მაინც მიზანს მიადწია, — ხელისუფლებამ მოჰხსნა წინააღმდეგობაი დილმის მასივშია, „ქართული ფილმი“ ერთიანად გადაბარგდა ტელევიზიის კიბეებზედა. ნახევრად იქ იყო, ნახევრად აქა: გადაბარგდა ერთიანადა. ჰხდებოდა ძალების კონცენტრაციაო, — ასედაც იტყვიან. არღვევდა რასაც რო ხელისუფლება, მიედინებოდა წინააღმდეგობაში. შავნაბადა იკრიკებოდა. იკრიკებოდა. ივსებოდა. ივსებოდა. პრესა, პარტიები, შეიარაღებული რაზმებითა, კლინკებზე დგებოდნენ: დაგვინახეო. დაგვინახეო. და ეუტავდა თვალებსა შავნაბადაი, ეუტავდა და ისე ჰხედავდა. ჰხედავდა უფრო უკეთესადა. განიარაღდითო, ბრძანებდა პრეზიდენტი. უფრო და უფრო იარაღდებოდნენ. რუსის გარნიზონები ჰყიდიდნენ იარაღსა, ჯერ ჩალის ფასადა, მერე მამასისხლადა. ჩალის ფასად ჰო იძენდნენ და იძენდნენ, მამასისხლად უფრო იძენდნენ. ხან კარსაც გაულებდნენ: ვითომ თავს დაგვესხით, ვითომ მოგვეტაცეთო. წაიღეთ. წაიღეთ. ჰხოცეთ ერთმანეთითო. ველარც ითმენდნენ სისხლმოწყურებულნი: შეიტყუებდნენ, აგანგაშდებოდნენ, შემოგვეჭრენო, ჩაჰხოცავდნენ დანდობილებსა; და მოედებოდნენ მერე ქალაქსა ტანკებითა, გორს რო მოედვენენ, — ანგრევდნენ, ლეწავდნენ, რაც რო მოჰხვდებოდათ, ცხრილავდნენ ხალხსა, სადაც მოასწრებდნენ, ვისაც მოასწრებდნენ, ვინც უნდა ყოფილიყო, ოღონდ სისხლი გადმოსჩქეფებოდა. იკლავდნენ ჟინსა და ვერც იკლავდნენ, აქებებდნენ უფრო ცხარედა: ბარემ დაიწყეთ, რაღას უცდითო. სისხლის სუნი იდგა ჰაერში. ლამდებოდა რო სისხლისფერადა. თენდებოდა სისხლისფერადვე. მიტინგები გრძელდებოდა ისევა სასახლესთანა. კარვებიც ისევე გაჭიმულიყო. კარვებში აღარავინ იწვა, აღარა შემშილობდნენ. მაინც შედიოდნენ კარვებშია. კარვებიდან ჰოჭი გამოდიოდა. მიედინებოდა ნაკადულებადა. რას იზამ: ადამიანი ბუნებისმიერია, ყველაფერი ბუნებისმიერია, ადამიანს აწყვეტა უნდა ბუნებისაგანა. რას იზამ. გრძელდებოდა მიტინგები. სასახლე აღარ იმუქრებოდა. ჩვენ ისევ ყვავილებით მივალთო. ჩვენი იარაღი ყვავილებიაო.

ყველაფერი ჰო მე ვასწავლეო, — პრეზიდენტი ბრძანებდა, ანთუ იმეორებდა, — შიმშილობა მე ვასწავლეო, გაფიცვები მე ვასწავლეო, მიტინგები მე ვასწავლეო, გზების გადახიდეა მე ვასწავლეო, რკინიგზის აყრა მე ვასწავლეო, ახლა ყვავილების მიტანას ვასწავლი, განმეორება ცოდნის დედააო. ჩვენი გზა ესაა: ყვავილებია, ახლა ჩვენი ხსნა თანხმობა არისო. თანხმობა არისო, — გუგუნებდა სასახლის მოედანი. რუსთაველი გუგუნებდა. არაო, — გრიალებდა ტელევიზია. გამხდარი მგლები კანკალებდნენ ზოობარკშია, გამხდარი, გამხკვალი, ყმუილის თავიც რო აღარა ჰქონდა შიმშილისაგანა. ლუო დირექტორს ეხვეწებოდა: აჰამე რამეო. მხრებს იჩეჩავდა დირექტორი. ლუოც ისევე დალასლასებდა. ველარ გამოკეთდა წყნეთის შემდგომა. დიღმის შემდგომ გაუარესდა, თუმცა რო იქ არაფერს არ გადაჰყრია გარდა გუგას შეგონებებისა. ისევ გუგა ურჩევდა: ექიმს მიმართეო. სწამდა რო?! არა!.. არც იცოდა ექიმი. სადმე სუფრაზე თუ გააცნობდნენ: ექიმიო. და ის ექიმი ყველაზე მეტსა სვამდა, ეჭიბრებოდა თამადასა. ექიმობაც ეს თუ ეგონა. ანთუ ბინდბუნდად გაახსენდებოდა თეთრი ხალათები, უამური სუნი, სადღაც დედას რო მოუყვანია ბავშვობისასა რალა თქმა უნდა. ეტყობა იქავე უნდა მისულიყო, ანთუ იმგვარსავე დაწესებულებაშია. არ აჰყვა გუგასა. დედასთან დაიჩივლა. იგივე ურჩია დედამაცა. ცოლსაც შეუთვალა. თავს გაუფრთხილდო, — დაებარებინა ცოლსა, გამოეტანებინა ფულიცა აგრეთვე. ფული ყველაფრის წამალი ვახლდა. კიდევაც გამოადგა. ახლა თვითონაც დაჰპატიყა ჯიბო და გუგაი. მცხეთას ეწვივნენ. მარანში ჩასხდნენ. ერთი კიდევ სხვაც მოიყოლეს. ექიმიო, გააცნეს ლუოსა. არ გაჰკვირვებია რალა თქმა უნდა, არა ცხადია: სვამდა რო ისიცა გდიდელი ექიმებივითა, სვამდა, აჩქარებდა სადღეგრძელო თუ შეგვიანდებოდა. ლუომ აიწყვიტა: მოვიდეს ბარემ, რაც მოსასვლელია: დალია, იმღერა, იცეკვა, იქადაგა, გუგა ამოიღო თვალშია, რაც იქ ვერ უთხრა, აქ გაუსწორა. მორჩა, ამას აღარაფერი აღარ ეშველებო, გუგამა თქვა. სად თუ რაიო, — ეს მაინც ეშველა: ჩიტვით წამოფრინდა მეორედღესა, როგორც რო სჩვეოდა, როგორც რო ახსოვდა თავი. რამაც მოგკლას, იმან მოგარჩინოსო, — ექიმმა ხელი დაჰკრა

ბეჭებზედა. ეგება სწორედ ამან უშველა. ექსტრასენსები მო-
მრავლებულიყვნენ, დამუხტულიყო ხელი უამრავთა, ანთუ
მართლათ, ანთუ ეგონათ, ანთუ რაც იყო: ეს წამოფრინდა ჩი-
ტივითათ, — ტოროლასავითა; თვალებს მიაფეთებს სისხლის-
ფერ განთიადსა. მიაფეთებს.

XIV

ხალისი აპყვება. ხალისი გაპყვება.

რალაც მოუნდება. ვილაც მოუნდება.

ლინკასკენ კარი გადაუკეტია. დაიპარება, შინ როცა მი-
დის, ჩქამმა იქით არ გააღწიოსო. თათიას გაურბის, დედას
როცა მოინახულებს. გამოეკიდება. მერეო. მერეო. აღარც
სუფრა უნდა, აღარც თანამეინახენი. ახალ ნაცნობებსაც აღარ
ეძიებს. რალაც სხვა უნდა. არც იცის თუ რა უნდა: სახიერია
თუ უსახური, აღმტაცია თუ დამამდაბლებელი, — არც იცის,
ვერც წარმოუდგენია თუ უნდა რამე, ლამის ისიც ვერ გაუ-
გია. მიტინგზე გული აღარ უდგება, სასახლის მიტინგზედა
რალა თქმა უნდა. აუვლის, ჩაუვლის, გარს შემოუვლის, არა,
გული აღარ უდგება. აღარც აღარაფერი ხდება ისეთი: თან-
ხმობას მოითხოვენ, მოთმინებას მოითხოვენ და ყვავილებსა
პირიდებიან. ამ ყვავილებსაც იგივე მოპყვება, იგივე ცემა-
ტყება, ანთუ უარესი, სისხლი მოპყვება. აფრთხილებს კიტო-
ვანი: ხალხს თუ შეეხებით, არ გაპატიებთო. ხალხი ის არის:
ტელევიზორთანაა ხალხი, ამ მოწოდების მიხედვითა. ყვავილე-
ბიც შეხებაა, ყვავილებიც საბაბი იქნება. არა, ეს არ უნდა,
რალაც სხვა უნდა, ანთუ ეგებ რო აღარ უნდა აღარაფერი და
სწორედ ესაა ნდომის წყურვილი, გაურკვეველი ნდომის
წყურვილი. აღარ უნდა აღარც თბილისი, გდიდი პო აღარა,
და არც აქედან წასვლა არ უნდა. სადმე ყრუ ადგილს დავე-
სახლებით: იმან იცოდა თუ რაც უნდოდა, — ყრუ ადგილი,
უადამიანო, ადამიანებს რო დაეკარგათ ადამიანობა და მხო-
ლოდ უადამიანო გარემოშილა თუ შეინარჩუნებდა ადამიანო-
ბასა. იმან იცოდა. ამან არა, ამდენიც არ იცოდა და აღარც
აღარაფერი გაეგებოდა: მიეჭანებოდა და დაბმულიყო, გახე-
ლებულიყო და დამბლა დასცემოდა, სწყუროდა და ყელში

წვეთი არ ჩასდიოდა. მაინც გადალახავს ნეიტრალურ ზონასა, ზურგში ჰო მოექცა ოპოზიციასა, ახლა პირდაპირ გადალახავს, ანთუ არცთუ პირდაპირაო: უნივერსიტეტიდან ჩაპყვება ვა-რაზის ხევისა. ქვეშით ვატენილი ტომრები დაუყრიათ ხევის ნა-პირასა. ზოოპარკსაც გასდევს ქვეშის ტომრები. ყვავილებს ელიან კოსტავას ქუჩიდანა, სანაპიროდანაც შეიძლება, აქაც ეტყობა თადარიგს იჭერენ. მოედანი ცარიელია. ტელევიზი-ასთან გამაგრებულან. მოშიშვლებულა მოედანი. მტერმა მო-ედანი უნდა გადმოლახოს, მოშიშვლებული მოედანი. მაღლი-დან დასცქერის ეზოი ტელევიზიისა. ქვეშის ტომრები შემო-რიგებია. დაბლა, შუაქუჩაში ზარბაზანი გაიმართება მერე. ბე-ტეერები ამოუდგებიან აქეთ-იქით. მერე. დაბლაო, ოღონდ მოედანს დაჰყურებს. მერეა ხალხი, — არ შეეხოთო, კიტო-ვანი რო ბრძანებს, მერეა კიბეები და ჩამომსხდარნი კიბეებზე-და, ბორღუირებზეცა, ფერდობებს რო იკავენს თუ ამშვენებს და იქაც რო ჩამომსხდარა ხალხი. ყველაფერი რიგზეა სტრა-ტეგიის თვალსაზრისითა. რიგზეა. რიგზე. წუნს ვერ შეიტან. ვგაა, რო თავი ვერ გამოუჩენიათ სამაჩაბლოში. იქ არც სტრა-ტეგია გააჩნიათ, არც ტაქტიკაი. არც ჰკუა ჰყოფნით. აქ წუნს ვერ დასდებ. მიდი და მიუტანე ყვავილები: ეს მაინც უყვავი-ლებოდ მიდის. მიეგებებიან. მიეგებებიან სწორედ ისინი, რუსთაველზე რო ლინჩი დაუგეს, რუსთაველი რო დაუტოვე-ბიათ; ნუ გეშინიანო, ანუგეშებენ, ჩვენ ისევ დავბრუნდებით რუსთაველზედაო. იმათ იციან, რაც რო უნდათ. ამან არ იცის. იქაც იყო, აქაც მოვიდა, არაფერი ამით არ შეცვლილა. აღარც აქ უნდა და იქაც ჰო აღარა, აღარც ნეიტრალური ზონა აღარ უნდა და დესანტობაც აღარა. არა. აღარა. ეს ის არ არის, რაც ამას უნდა. ეს მაინც იცის, ის თუ არ იცის თუ რა უნდა.

აქაც მიტინგია.

იქაც მიტინგია. აქაც მიტინგია.

იქ აღარა ცხარობენ. აქ ისევა ცხარობენ, ანთუ უფროცა ცხარობენ, უფროდაუფრო.

ორატორები იცვლებიან. ორატორები იმუქრებიან. წამო-იშლებიან ჩამომსხდარნი კიბეებზედა, წამოიშლებიან ფერდო-ბებზე ჩაყუნტულნიცა, წამოიშლებიან, წამოიჭრებიან, წამო-ისვრიან დამუშტულ ხელებსა, შეჰყვირებენ და ჩასხდებიან.

გაიმეორებენ დროდადრო ასე, — იწვევენ თუ იმუქრებიანო, ერთიცაა და მეორეცაო. მიკროფონი კარებთანაა. მოპიკეტე-ებიც იქვე არიან. მთლად ეს მიტიინგიც რო პიკეტირებაა: თანამგრძობელნიცა, მოსეირენიცა, გაუგებრად მოსული ხალხიცა. გარედან შიგნით ვერაფერ შესულა. შიგნით ადმინისტრაცია გამოკეტილა. ხელისუფლებამ ესლა მოასწრო: ადმინისტრაცია თავისი ჰყავს. შეთქმულებს არ უშვებენ ისინი პულტებთანა. შეთქმულნი დიქტორებს გარედან არ უშვებენ, არც დიქტორებსა, არც შემოქმედებით ჯგუფებსა, არავისა, არავისა: ისხედით მაგ დაყრუებულ პულტებთანაო. ტელევიზია მოქმედებს მაინცა. მოძრავი სადგური მოქმედებს, სასახლეში გაუტანიათ. სასახლიდანა მოქმედებს: ინფორმაციას ჰო გადასცემს და გადასცემს, მულტფილმებსაც გადასცემს, ამერიკულ ფანტასტიურ ფილმებსაცა. შეუძლიან რო მოსკოვიც ჩართოს. არ ჩართავს ცხადია. მოსკოვის გაგონება აღარ უნდა პრეზიდენტსა, რუსულის გაგონება აღარ უნდა. ყურმა მოისვენა, გათანგულმა ყურმა, საცოდავმა ყურმა, მოისვენა, მოისვენა. საგულისხმო აქ ისიცაა: 3-ოდე კაცი თუ ემსახურება ამ გადაცემებსა, ხოლო დანარჩენი — 2997 აგერ აქ არის: აგერა ზის, — როგორც რო ფარა, — აგერა დგას, ანუ თავს ადგას, ემანდ ფარა არ აიშალოსო, არ გაიფანტოსო, — აგერა ორატორობს, მიმატებია რო კინოსტუდიებიცა, თეატრებიცა, უნივერსიტეტი ჰო გადმოდულებულა და გადმოდულებულა, ძველი, პირველი უნივერსიტეტი, ახალი — არა, ტექნიკური — არა: იქვეა, დაჰყურებს, ჩაბნელებული, გამოყრუებული; არ მოსწონს ეს ჯანყი, ეს ამდენი მუქარა, ეს განრისხება აუბორკავი, — კარგს არას მოასწავებს. არა. არა. ამდენი მგელის ყმეილი ამოდ არ ჩაივლისო. წამლის სუნი დგას. ტყვიის სუნი დგას. სისხლის სუნი დგას. ამას შეეძლო გადარჩენილიყო ქალაქის შფოთსა და აურზაურსა: ტექნიკურ უნივერსიტეტსა. რა უნდოდა შუაქალაქში?.. თავიდანვე რო ვერ მოიფიქრა, ზურაბ ჭავჭავაძე ურჩევდა ახლახანსა: გადით ახალქალაქსა მთელის თქვენით ავლადიდებითაო. ამხელა ძალა და ასეთი ძალა უნდა გავიყვანოთ იქა თუ მართლა გვინდა ქართლს დაეუბრუნოთ ქვემო ქართლიო. თუ მართლა გვინდაო თუ ყველას გვინდაო. ქართლი თუ გვწამს. საქართველო

თუ გვწამსო. პროფესურა გადაირია, ვიდრე ქალაქი გადაიბრუნოდა. რამ გადაირიაო, შუაქალაქისათვის რა თავს იკლავენო: მე შენ გეტყვი და ოპერას ვერ შეელევიან, სიმფონიურ კონცერტებსაც ვერა, პრემიერას არ გამოსტოვებენ არცერთ თეატრში, — მე შენ გეტყვიო; მე შენ გეტყვი და ფეხს მოიცვლიან ტელევიზორიდანა; ნუ მოიცვლიან: ახალქალაქში ერევანსაც ჩართავენ, ბაქოსაც ჩართავენ, სტამბოლსაცაო.

სტამბოლს ვერაო, — ნიკო განაცხადებს.

რაო, ვერ გასძლებენ უსტამბოლოდაო, — სიკო დაიდმიჭება.

მადა ჭამაში მოდისო, — ნიკო განუმარტავს.

მამა უცხოზნათო, — ბრაზობს სიკოი. — არა და ჩართონ, შენ რა გინდაო.

ვერ ჩართავენო, — ნიკო თავის სიტყვაზე დგას.

ორივე ეცნობა, სკოლიდან ეცნობა. სკოლის დრამწერში ესენიც დადიოდნენ. მერე რალაც სხვა გზა აირჩიეს, ეს აღარ იცის. რაც უნდა იყოს, აგერა დაობენ და ეტყობათ ამისი ჩათრევაც უნდათ. ეგება სხვებიც აიყოლიონ. ეგება რო შეჭქმნან პარტიებიცა: ნიკოელები და სიკოელები. ეგება რო იარაღიც აისხან. არა, საკვირველი არაფერია. აისხან, გაიყონ ქუჩები და ტყვია დაუშინონ ერთიმეორესა. ჭურვები, ჭურვები, გრადის ჭურვები დაუშინონ. დაუშინონ რამდენიც ენებოთ. მოსკოვი ამათაც გამოუყოფდა საკმარის საჭურველსა. დაუშინონ. დაუშინონ. ნიკოელები და სიკოელები. ჯერ ისევ მიკროფონი უშენს. შეწუხებულან პროფესორები. ინტელექტუალები შეწუხებულან. შეწუხებულან და განრისხებულან: პეტრიაშვილი დაგვიყენეს ნიმუშადა, მასწავლებლად პეტრიაშვილი დაგვიდგინესო. პეტრიაშვილიო. პეტრიაშვილსაო. პეტრიაშვილმაო. პეტრიაშვილო შენი... აქამდეც მიდიან ინტელექტუალები, გამწარებულან ისე იმგვარადა. ვილაცას უნდა ახლა სხვა რო თქვას: პეტრიაშვილი არ არის მთავარიო. როგორთუ არაო, — შეპყვირებენ ერთობლივადა. დამაცადეთო. გამოგვივიდა ესეც მეორე გამსახურდია: აუხირებია, დამაცადეთო. არ დააცდიან, ჯერ აქ ამასა, მერე იმასაცა. და კვესავს სიტყვები და ცვივა ნაპერწკალი და ადის ბოლი და ალი ავარდება, სიტყვათა ალი რალა თქმა უნდა და ხანძრად იქცევა გარემოი ტელევიზიისა.

ვერე ლაპლაპებს თუ სადმე მოსჩანს, ქალაქი ზედ რო გადამ-
ხობია. და წრიალებენ ბინადარნი ზოოპარკისა. ვალეებს აწუ-
დებიან, ქყვირიან, წივიან; იმდენსაც ვერაო, ადამიანები რო
გადაჰფარონ, რადგან მცირენი გადარჩენილან. გამეჩხერებულა
ზოოპარკიცა. ალბათ ძროხასდა თუ დააბამენ ზოოპარკშია, მა-
ლე ძროხაც რო აღარ იქნება საქართველოში. რაც თუ იქნება,
ჯერ ენთო ხანძარი სიტყვისაი და უკეთებდნენ კვარით სი-
ტყვებსა, უკეთებდნენ და უკეთებდნენ. ენთო ხანძარი და წი-
ოდა ზოოპარკი.

კუდს თუ აგლეჯავენ ფარშავანგსაო, — ვილაცა ქილიკობს.

„გრცხვენოდეთ!..“ ვილაცაც თავს ვერ შეიკავენს.

„შემოპარულია!..“ შეჰყვირებს ერთი და ჩოჩქოლი ათგან
ატყდება. ყველა ეძებს შემოპარულსა. გაინაპირებენ ათიოდეს
მაინცა, კინწისკვრით გააგდებენ. მიკროფონი ისევე ცხარობს.
ისევე ანთია. აღის. ბრიალებს. ყველა მიიწვეს, ყველას უნდა
ზედ გადაახტეს. არული კუდიანებსაო. არულიო, — შესძა-
ხებს ერთი დაბალი ქალიცა, შესძახებს შეჰკიყინებს. მიკრო-
ფონს ვერა სწვდება. ჩამოუწვევენ. მაინც ვერა სწვდება. ცე-
რებზე აიწვეს. ძლივასა სწვდება:

„ჩვენი ეს აქცია დასაგმობი აქციაა და დასაგმობია ვინც
ჩვენ აქამდის მიგვიყვანა“. აჰყვება ტაში. „ხალხს არ შეარჩი-
ნეს აღარაფერი, ერთი ეს ტელევიზია გადარჩა და ესეც მო-
უკვეთეს“. აჰყვება, აჰყვება ტაში ცხადია. „ხალხს ჩვენ უნდა
მივცეთ სულიერი საზრდო, უნდა გავამხნეოთ, უნდა ავამალ-
ლოთ. ნაცვლად ამისა აგერა ვსხედვართ და...“ ტაში. ტაში და.
ვაშა. „აგერა ვსხედვართ და კიდევ უფრო ვამწვავებთ ისე-
დაც გამწვავებულ ვითარებასა. ვისი ბრალია?..“ ტაში აქაცა.
„ვინ არ გვიშვებს, ჩვენ რო ვაკეთოთ საქმეი ჩვენი და ხალ-
ხსაც მოუწოდოთ: ყველამ აკეთოს თავისი საქმე ჩვენი ქვეყ-
ნის, ჩვენი დამოუკიდებლობის. ჩვენი თავისუფლების გადა-
სარჩენად?..“ ტაში. ვაშა. ვაშა. და. ვაშა. „ათიოდე შეთქმუ-
ლი, აქამდის რო კომუნისტური რეჟიმის ქებადიდებით გვიჰე-
დავდა ყურებსა და ახლა რო დემოკრატია აუხირებია. ეს ათი-
ოდე შეთქმული...“ მორჩა. მეტს აღარ დააცდიან. აყვირდები-
ან. უსტვენენ. შიშხინებს მიკროფონი. წყალი თუ გადაასხეს
ქიაკოკონასაო. არული კუდიანებსა. არული. არული. ფერ-

დობზე ბიჭები წამოიჭრებიან. უსტვენენ. ჰყვირიან. მიიწევენ
ეგრე გუნდადა, მიიწევენ მიკროფონისკენა, ეგ ვიღაცა წამო-
აბით ცხენის კუდზეო. ვაგლახ რო ცხენიც საძებარია. იპოდ-
რომს თულა შერჩენია, იმასაც ზოოპარკში თუ მიიყვანენ, ძრო-
ხისა არ იყვეს, მხეცები რო გამწყდარა შიმშილითა ზოოპარკ-
შია და შინაური ცხოველები რო გაიშვიათებულა. მამ ბეტე-
ერზეო, ბეტეერზე გამოაბითო. ყალხს შემდგარიყო ბეტეერე-
ბიცა შავნაბადაზედა. ტანკებიც აგრეთვე გამზადებულყო,
თუ ვერ გაჰხლეჩდნენ ბეტეერები. გაჰხლეჩდნენ, გაჰხლეჩ-
დნენ, მთავარია რო გამოებათ ცალი ფეხი აქეთა, ცალი ფეხი
იქითა. ოღონდ გამოებათ. და უსტვენდნენ და ჰყვიროდნენ მა-
ინც იგივესა: ცხენის ძუაზეო, ჰყვიროდნენ ისე, გეგონებოდა:
თბილის-ქალაქი აიღეს უკვეო. უსტვენდნენ, უსტვენდნენ
ფერდობის ბიჭები. ფეხი უცურავდათ, ფორხილობდნენ,
არას დაგიდევდნენ, უსტვენდნენ, ჰყვიროდნენ. ერთმა, თავი
რო ფელარ შეიკავა, ფხაჭა ჩამოიტანა ბორდიურებამდისა, ფე-
ხებით ლამის ლუოს უწია.

თეა!..

წამოხტა უცება, მარიონეტია თითქოსაო, თითქოს ბაწარით
აიტაცესო, თითებიც პირში ისევე ჩაიჩარა, ისევე, ისე
თითქოს ბიჭიო, დასტვინა ისევე, დასტყვირა ისევე. თითქოს
ბიჭიო. არა და თეა გახლდა, ბიჭურად მოსილი, ქულიც რო
გვარდიელისა ჩამოეფხატა, კულულები შეეკეცა ქულშია.

თეა!..

არ უნდა შეცდეს: ასევე შეეკეცა ჰო ხილაბანდშიცა.
ოღონდ ის მაინც ხილაბანდი გახლდა:

„ბიჭი ჰო არა ხარ?!“

„ჰა, ჰა, ჰა... შეჰხედეთ აბა აკადემიკოსებსა... დამსახურე-
ბულებსა... სახალხოებსა... შეჰხედეთ!.. შეჰხედეთ!..“

უსტვენდნენ ყველანი. ზოგი ისე: ექვსი თითი რო გაეჩარა
პირშია, ზოგს მოერკალა ცერი და არათითი, უსტვენდა ეგ-
რეთი ხელოვნებითა, ზოგს ენა ტუჩებში გამოეჩარა, ენაი შე-
კეცილი, მოეპრუწა ზოგს მხოლოდ ტუჩები, უსტვენდნენ ეგ-
რე, ჩხაოდნენ, ჰყვიროდნენ: ბეტეერზეო, ბეტეერზეო.

თეა!..

შეჰხტება ლუოცა ბორდიურზედა. შეჰხტება. უსტვენს და

ჰყვირის, როგორცო თეაო. უსტვენს და ჰყვირის. აბაჟუნებს როგორც რო თეაო. იქ ჩამოცვენილან სხვა ბიჭებიცა, თურმე გოგონები, ერთადა ჰყვირიან, გნიასებენ ერთადა. თეა!..

„ჩვენთან მოხვედი?..“ თეა ეკითხება. ზურგით მიჰყრდნობია. თავი გადაუგდია, ეგრე ეკითხება.

„შენთან მოვედი!..“ დაჰზრის კისერსა. მისწვდეს თუ არა ტუჩებსაო. თითებს გაიჩრის თეაი ისევა: უსტვენს. უსტვენს. თეა!..

დაცხრებიან მიკროფონთანა. ჩამოფენობაზეც დაცხრებიან. ანთუ გამოაბეს ცხენის ძუაზედა, ანთუ ბეტეერებს ელოდებიანო. სხვა ორატორობს. ამას აღარ ესმის. აღარც აქ უნდა. აღივსო სული მისი სურვილითა, ნდომით აღივსო და რაც აღარ უნდა უფრო უკეთ გამოიკვეთა: აქ აღარ უნდა, სხვაგან უნდა და მარტო არა რალა თქმა უნდა. მარტოც არ იქნება რალა თქმა უნდა. მარტოც აღარ არის. დე სხვაგან იყვეს, თუნდაც უღაბნოში, თუმცა უღაბნო მაინც არ უნდა. ეს ხალხიც პო არ უნდა: აღგზნებული, აფორიაქებული, ზოგი რო რალაცას გამოელის ამ ფორიაქიდანა, ბევრმა რო არც იცის თუ რას გამოელის, მხოლოდ აპყოლია, დამორჩილებია თუ ბურანშია, მაჯლაჯუნა თუ დასწოლია, ეგება რო გამოფხიზლებაც უნდა. უნდა, — უნდოდეს. არავისთან არ ესაქმება. ვისაც რა უნდა, ის უნდოდეს: სიტყვა ბურბურებს, სიტყვა ანთია. ჰიაკოკონა აღის ზეცამდისა, იცვლებიან რო მესიტყვენი, კვარივით რო შეეკეთებიან. ჩვენ გვექნებოდა სოფელი მუსიკოსთა, — კომპოზიტორი ცხარობს. ჩვენ თეატრალური სოფელი გვექნებოდა, — რეჟისორი ცხარობს. ჩვენ ხეივნები პოეზიისაო, — არ დაგავიწყდეთო, პოეტი შეახსენებს. პოეტი ქალი, ხშითა ბოხითა, გეგონება ვაეკაციო. არ დაგავიწყდეთო: ყოველი ქართველი რო პოეტია და ქართველი პოეტი ორჯერ პოეტიაო, — ეს ჩვენ სხვა ერის შვილმა გვითხრაო, ჩვენ რო სულით დემოკრატები ვართ და რო ვერ ჩავიჭედებით ნაციონალიზმის ნაქუჭშიო. შეჰხედეთ: პოეზია დაგვნათის მთაწმინდიდანა, ჩვენ პოეზიის სახელმწიფო ვართო. ტაში!.. ვაშა!.. რაც გინდა თქვი. ვინაა აქ იმის გამრჩევი, რო ვერ იგვარებს სახელმწიფოთი პოეტური. შეთ-

ქმულება ყოფილა პოეტური, აჯანყებაცა ყოფილა პოეტური, სახელმწიფო არა, არა ყოფილა. თუმცა მეფენიცა ყოფილან პოეტები, — პოეზიაში ყოფილან პოეტები, პოლიტიკაში მეფენი ყოფილან. ეს ისე ცხადია, სიტყვა რო მოიტანს, თორემ იქ ისევ პოეტი იდგა მიკროფონთანა, იდგა პოეტი და იმას თავისი ცეცხლი ეკიდა: იდგა ცეცხლშია თავისი ცეცხლითა: ბ-ნი რუსლანი, პოეტი — არტისტი, ანთუ პირიქითა: არტისტი — პოეტი, იდგა, ანთუ დგას და კითხულობს საკუთარ ლექსებსა, პაროდებსა პეტრიაშვილზე, მეგობარზე უახლოესზე, რო გაუთიშია ეგრეთწოდებულ პრინციპებსა ერთმანეთისაგანა, პრინციპებმა რო მეგობრობა არ იცის, ძმობა რო არ იცის, მამაშვილობა რო არ იცის, არაფერი რო არ იცის, სულ არაფერი, არაფერი, არაფერი, არაფერი, დგას და კითხულობს: მუსიკალური სოფელიც რო იმას დაუნგრევია, პეტრიაშვილსა, თეატრალური სოფელიც რო იმას დაუნგრევია, პეტრიაშვილსა, პოეზიაც რო იმას დაუნგრევია, პეტრიაშვილსა, კითხულობს, კითხულობს და იცინიან. იცინიან. იცინიან. უკრავენ ტაშსა. და. იცინიან. შვებაა ცხადია, ჩანართია. ინტერმედია ტრაგედიაში, ტრაგიკული მონოლოგების, ტრაგიკული განცდების შემდგომა. აუცილებელიცა ყოფილა. აუცილებელი. აუცილებელი. ამიტომაც შეჭრილა რეფორმები ტრაგედიაში, ამიტომაც შეჭრილა კომიკოსი ტრაგედიაში, ამიტომაცა. მაყურებელი მძიმე განცდებს ვეღარ უძლებდა. და ავანგარდისტები შექსპირს მიიჩნევენ თავანთ მამადა, პაპადა, პაპისპაპადა და აღარცა ჩერდებიან შექსპირთანა: აი თუნდ აქვე: ჩაიდგმევა ინტერვიუცა ინტერმედიაში: კორესპონდენტი მეათასმეერთე პარტიის მეათასმეერთე გაზეთისა: „ბატონო რუსლან, პეტრიაშვილი თქვენ უნიჭოს გიძახით, თქვენ რა აზრისა ხართ მასზე?..“ ბ-ნი რუსლანი: „უნიჭო თვითონ არის!..“ მოსჭრის მკვირცხლადა და აპყვება სიცილი გაბმული — ჰა, ჰა, ჰა, ჰა, ჰა, ჰა, ჰა, ჰა, ჰა, აპყვება და გაიწელება და თუ რაიმე თუ შეაჩერებს, ალბათ ისევ პაროდიაი, ისევ ბ-ნი რუსლანისაი რალა თქმა უნდა: „უნიჭო შენ ხარ, უნიჭო შენ ხარ; პრეზიდენტს მშვენხარ, სულელი მჩენხარ“. კორესპოდენტი: „ჩანხარ...“ ბ-ნი რუსლანი: „მჩენხარ — პოეტური ლიცენციაა...“ „ღიახ, პოეტური ლიცენციაა!..“ დაადასტურებს პროფესორი — ფი-

ლოლოგი, რო გამობრძანდება რუსლანის შემდგომა და რო გრძელდება მონოლოგები ჰამლეტური, გრძელდება, ღრმავდება, ღრმავდება, ღრმავდება: ტოტალიტარიზმიო, ფაშიზმიო, ღრმავდება, ღრმავდება, ბავშვად გეჩვენება მერე ჰამლეტიცა. შეგაყრიალებს. ავაცახცახებს. ავაკანკალებს. აქ აღარ გინდა: თეა!..

„წავიდეთ...“ ეჩურჩულება. ტუნებს მიატანს ბიბილოსთანა, ალბათ რო მოაკვნეტსო.. საყურე მოედება.

„რასა ბრძანებთ?!“

„თქვენ თქვენი სცენა ჰო ჩაათავეთ?..“

„კიდევ ვინ იცის ვინ გამოჰხტება. აი თქვენცა: ეგება სწორედ იმიტომ მოსულხართ აურიოთ ჩვენი მიტინგი?..“

„მე — გითხარი... და თანაც: უშენობა არც შეეტყობა, აგერა რამდენი ყოფილხართ“.

„ეგენიც თან გამომყვებიან“. შეპხედავს. იცინის, ამას ენა რო ჩაუშრება.

ესენიცაო. გამწკრივებულან ბორდიურებზე სამოსითა გვარდიელებისა. ზოგს თმა ქუდში შეუკვცია, ისევე წმინდადა, როგორც რო თეასა, ზოგს ჩამოსჩეჩია, ხოლო თითები ყველას პირთან მიუტანია, არ ჩამოვრჩეთ დასტვენის დროსაო. არც ჩამორჩებიან. თუ უნდათ გაუსწრებენ კიდევაცა. ჰო არსებობს: უდროო დროო. გასწრებაზედაც ითქმის, ჩამორჩენაზედაცა. უდროო დროსაო. თუმცა რო ვერც გაუსწრებ ვერც რო ვერაფერსა, ვერც რო ჩამორჩები. დრო არის წრე. წრე. წრე. ვინა თქვა?.. ვილაცამა თქვა. დრო არის წრე. ვერც გაუსწრებ და ვერც ჩამორჩები. დაუსტვინე, როცა გენებოს, დაუსტვინონ. თან გამომყვებიანო. არ უნდა. არ უნდა. არა და — თან გამომყვებიანო. რაც გინდა მიჰხვდები, რაც არ გინდა, ისიც იქვე აგვიიდება. დაიცდის. ოღონდ როდემდისა?.. დაცდაც თუ დროა, დრო თუ წრეა, ცდაც უსასრულოა. არა, მანამდის ვეღარ დაიცდის. ყვავილებით მოვლენ. მანამდის ჰო!.. ყვავილებით მოვლენ. სიხარულია ყვავილებით, გაზაფხულია და სიხარულიო. სულ ყვავილობაა საქართველოში, სულ სიხარული უნდა იყოს საქართველოში. ვაგლახ!.. მწუხარებაცაა ყვავილები. ყვავილებში იბადებიან, ყვავილებით მიასვენებენ. იმდღეს სიკვდილი არ მოჰყოლია, არც შეთანხმება არ მოჰყო-

ლია. მაინც ყვავილები გვიმოციქულებნო. ისევ ყვავილებით დაიძრებიან სასახლისანი რალა თქმა უნდა. ხალისით მივლენ ნეიტრალურ ზონამდისა. იქ აფრთხილებენ: ფეხი არ წამოდ-
გათ წინაო. არ გაუგონებენ რალა თქმა უნდა: წასდგამენ კი-
დევაცა, ააჩქარებენ კიდევაცა. კიდევ აფრთხილებენ. კიდევ
აფრთხილებენ. ფიქრის გორასთან შეუქრავენ გზასა. ეს აღ-
ბათ იმ დროსა, მსხვილი ტუჩები რო დაეტანება თეას ბიბი-
ლოსა. აღბათა. აღბათა. გრუხუნიც მოისმის, შევნაბადა რო
აშლილა უკვე, რო უკვე აქვეა: არ გაბატიებთ, მიტინგებს თუ
შეეხებითო, — აქვეა, აქვე, გრუხუნი მოდის სანაპიროდანა.
ავტომატები უკვე კაკანებენ. უკვე უტევენ. უკვე იცავენ. ხალ-
ხი აირევა. ჩამოიცლება კიბეები. მოშიშვლდება წინა მხარეი.
უკან გარბიან. დადგმა გეგონება ბატალური სცენების ოსტა-
ტისა. უკან გარბიან. შევნაბადა შემოდის მოედნიდანა. შემო-
დის. ეუფლება. კინწისკვრით გაპყრიან დამცველებსა ტელევი-
ზიისა. ყვავილები ცვივა ფიქრის გორასთანა. ცვივოდა. ცვი-
ვოდა. აღიმართებოდა საფლავებივითა. იქვე, სკვერში ნიკო
ლორთქიფანიძის ძეგლი უნდა აეგოთ. დამდგარიყო ქამი
ნგრევისა, ქამი შენებისა ვინ უწყის როდის მობრუნდებოდა.

ქამი ნგრევისა.

ქამი შენებისა.

თეა მანამდის გაიტაცა ლუომა. შენებამდის — არა ცხა-
ლია: ვიდრე შევნაბადა შეიჭრებოდა ტელევიზიაში. პირველი-
ვე გასროლისას გაიტაცა. ფარაც გარბოდა, დამფრთხალი თუ
თავდახსნილი ფარაი. გაიტაცა აკადემიის ინსტიტუტებისაკე-
ნა და ცირკთან გავიდა. მანამდის ზოოპარკს გადაავლო თვა-
ლი. შეეძლოთ თავი იქ შეეფარებინათ, ვიდრე სროლა გადა-
ივლიდა. ზოოპარკს ტყვიას არ დაუშენდნენ. ანთუ და რაო:
გატოპავდა ვერესა, აიტატებდა თეასა, ანთუ აიჩუკუდებდა
და ისე გატოპავდა. ოღონდ ესაა, მერე თუ როგორღა ააღწე-
და ხევსა, როგორ ააღწევადა ჭავჭავაძის პროსპექტამდისა. ბი-
ლიკები იყო, ახსოვს: დაადებდი თავსა და ჩაირბენდი, აიღე-
რებდი თავსა და ამოირბენდი. მერე აშენდა ათასი რამა, ამო-
იხერგა ათასნაირადა, ველარც აირბენდი და ველარც ჩაირბენ-
დი, ძნელად კიდევ პო, ადვილად ვერა. თანაც დამიანა. ბილი-
კი თუ ეცოდინებოდა, ანთუ მზიურამდის თუ მიიკვლევდა, —

ეგეც ვაკეო, მერე ვერაო და ამოჰყოფდა თავსა მთაწმინდაში
 თეასთან ერთადა რალა თქმა უნდა. უჯობდა. მაინც შორი გზა
 არჩია. შორს მოუარე და შინ მშვიდობით მიდიო. სანაპირო
 მაინც საფრთხილო გახლდა: არ გადაჰყროდა შევნაბადასა. მა-
 ლე ჩათავდა. ჩაივრუხუნა. აღმართი ასჰრა ვერისაი. დაღავე-
 ბული ხალხი ჰხვდებოდა გზაშია. ისევ სასახლესთან იკრიბე-
 ბოდნენ. ისევა მართავდნენ ბარეკადებსა. იხერგებოდა ავტო-
 ბუსები. სატვირთო მანქანები იხერგებოდა, ხრეშით დატვირ-
 თული მანქანები, ბლოკებით დატვირთული მანქანები. ლუომ
 აუქცია. ლუო მირბოდა. ხელი ჩაეკიდა თეასათვისა და მიარ-
 ბენინებდა. თეა იცინოდა. თეა დაღლილიყო. თეა სიცილით
 ითქვამდა სულსა. აიღო ტელევიზორი ამასობაში შევნაბადამა.
 მისადგომები რო მიტინგებით აიღო, მეკიბეებით რო აიღო,
 მეციხოვნენიც გასტეხა ადვილადა, მეციხოვნენიო: ადმინის-
 ტრაციი მიკრე დაცვითა. ბევრიცა ყოფილიყო: გასტეხა.
 აიღო. დაეპატრონა. დამხმარე ძალამ ჰო ველარ მოუსწრო, —
 ყვავილებითაო. ველარ მოუსწრო. და აიღო ერთისიტყვითა.
 ძლივასა სუნთქავდა ბატონი კიტოვანი. ავლა არ უნდოდა ტე-
 ლევიზიის კიბეებსა, — უნდოდა. კონიაკი მოითხოვა ბ-ნ კი-
 ტოვანმა. ეკუთვნოდა. ბ-ნ სიგუჟამაც მოითხოვა კონიაკი. ეკუთ-
 ვნოდა. ბ-ნ კიტოვანმა ამოცანა შეასრულა. ბ-ნ სიგუჟას ამო-
 ცანა ახლა იწყებოდა: უნდა ეუწყებინა საქართველოსათვისა,
 დაემხო რო ტოტალიტარული რეჟიმი, დაემხო რო პრეზიდენ-
 ტის ხელისუფლება, ძალაუფლება რო ხელთ აიღო სამხედრო
 საბჭომ, დემოკრატიული განვითარების გზაზე რო გაიყვანს
 ჩიხში მოქცეულ ქვეყანასა. უნდა ეუწყებინა. ეკუთვნოდა რა-
 ლა თქმა უნდა — წინასწარა, გასამხნევებლადა. მეორე ჰიქაც
 ინება ბ-ნ კიტოვანმა. იმასაც დაუსხა თავისი ხელითა. გაიღი-
 მა, სულ ჰო იღიმოდა, — კიდევ უფრო კმაყოფილადა, უფრო
 განზე გასწია ტუჩები, ლოყებიც უფრო წამოებურცა. ბ-ნ სი-
 გუჟას სახე უბრწყინავდა. ღიმილი ცოტაა. უბრწყინავდა. თვა-
 ლები კიდევ მომეტებულადა. თვალებს აბა რას მოუხერხებ-
 დნენ, — ოპერატორი მოაგვარებდა, — ხოლო ლოყებზე პუდ-
 რი გადაუსვეს, მთლად სახეზე მოუსვეს პუდრი. ტუჩები მოურ-
 თეს პომადითა: სიტყვები ცოცხლად რო ამოიფრქვესო: დაემ-
 ხო!.. დაემხო!.. დაემხო... ძალაუფლება ჩვენს ხელთ არისო. და

კიდევ გადაჰკრეს ბუღრიცა, პომადაცა, კონიაკიც გადააკრევი-
ნეს. მერე დიქტორის ხელთ იქნებოდა. მაკა. ვერ მოჩანგლუოჲ
— ეხუმრებოდნენ. „ჰმ!.. ცოლი გვერდიდან არ მოშორებია...“
ნანობდა მაკა. ხელი გამირბის: ი-ნს მოითხოვს. აჲ არ ივარ-
გებს. ნანობდა მაკა. სანანებელი სხვაც გამოუჩნდათ. ტექნი-
კოსები შეშფოთებულიყვნენ: ირეოდა ეკრანი, იჭიჭუნებოდა,
არ იმართებოდა, არა ნებდებოდა. დარბოდნენ მაინცა, წვა-
ლობდნენ მაინცა. იცოდნენ, რო ამოდა წვალობდნენ. აჲ ყვე-
ლაფერი მოწესრიგებულიყო.

„რად იგვიანებთ?!“ წყრება ბატონი კიტოვანი. ისევ ილი-
მება ბ-ნი კიტოვანი. წყრება — ილიმება, კმაყოფილია — ილი-
მება, უხარია — ილიმება, აღშფოთებულია — ილიმება. უნ-
და გაარჩიო: წყრება. წყრება.

„დაბრკოლებაა...“ მიუგებს ბ-ნი კვარაცხელია. განვითა-
რებულ სოციალიზმს ეტრფოდა, ახლა დემოკრატიისათვის იბ-
რძვის.

„რა დაბრკოლებაა?!“ უკვირს ბ-ნი კიტოვანსა. ილიმება.

„მოველება...“ ამშვილებს ბ-ნი ბერაძე: აჲაც ი-ნი. აჲ არა
უჭირს რა: ბ-ნი ბერაძეი. მოსწრებულ სიტყვებსა სჩხრეკდა
რუქას არაკებში, ახლა დემოკრატიისათვის იბრძვის.

„კიდევ რა არის მოსავლელი?!“ წყრება ბ-ნი კიტოვანი.
ილიმება.

„ანძა...“ ბ-ნი ღვინჯილია გამოტყდება. ქართული ენის სი-
წმინდეს იცავდა აბრებსა და ეტიკეტებზე, ახლა დემოკრატი-
ისათვის იბრძვის.

„დოცლაპიები!..“ მრისხანებს ბ-ნი კიტოვანი. ილიმება.

„ჩვენ რა!..“ სამივე ერთადა: „ჩვენ მხოლოდ პიკეტები და
კიბეებზე ქალების დამაგრება გვევალებოდა“. სამივე ერთა-
დაო. ტრიო. ცისფერი იყო. მწვანეს ეპირებოდნენ. ვარდის-
ფერი ითქვას, ანთუ შავიო, ანთუ რაც ენებოთ. ოღონდ იმას
ვერ ავიხირებ: მართლა თუ გაიმართა ასეთი დიალოგი. ვინც
ეს გაღმომცა, ეჭვობდა თვითონვე. მეც სხვებისათვის აღარ
მიკითხავს, რადგან მთავარი აჲ მაინც ისაა: იმჯერად რო გამორ-
ჩათ ანძაი, სატელევიზიო ანძა, მთაწმინდის ანძაი. ანძას პრე-
ზიდენტის ერთგულნი იცავდნენ. ანძა გამოეთიშათ. მთავარი

ესაა: ვერ აუწყებდნენ, რაც რო უნდა ეუწყებინათ. გაოგნებუ-
ლიყვნენ ქ-ნი და ბ-ნი სიგუები. დიქტორი ორივეს ეფერე-
ბოდა. „ბამბინო!..“ — უხმობდა ბამბინოს მომღერალი ისევ
ბამბინოსა. უხმობდა. ცირკის კიბეებიდან უხმობდა. იქაც რო
მოპიკეტეები ჩამომსხდარიყვნენ, ისლა აკლდა. „ოლონდ ჩემი
იყავი და სადაც გინდა იქ ილოცე...“ — ეს კიდევ ალბათ ვე-
რის დაღმართზეო, კინტო რო ჩაირბენდა დაცლილი თაბახითა
და მხარზე გადაგდებული სასწორითა. ჩაირბენდა. აირბენდა.
წელის ზნეჭითა და კურტუმის რბევითა. ანძას ცეცხლი ეკი-
ლებოდა. ანძისთვის იბრძოდნენ, მთაწმინდა ჰქუხდა გათენე-
ბამდისა. მთაწმინდა ჰქუხდა და ჰქუხდა თბილისი. გაჰქონდა
ქუხილი კოჯრის ქარებსა მთიდან მთებზედა, ქალაქის გარშე-
მო, ოცდაერთის ქარებივითა. გაჰქონდა. გადაჰქონდა. დააბ-
ზრიალებდა და გასტყორცნიდა ამერ და იმერა. უწევდა ზღვამ-
დისა. ზღვას თავისი სავალალო ჰქონდა. განთიადი გაჰყარდა
მომხდურ-დამხვდურთა. გაჰყარა კიდევაცა. დღეს ღამე უთე-
ნებიაო. დღე ფხიზელია, სისხლს ერიდება დღეი. თუმცა გან-
თიადი სისხლისფრად მოვიდა, ოლონდ იმიტომ: კაცნი სის-
ხლით დააშინოსო. თითქოს დააშინა კიდევაცაო და ჰო გაჰყა-
რა კიდევაცაო, ოლონდ ესაა, ვერ გაჰყარა საბოლოოდა, დიდ-
ხანსაც ვერა. ვერა. და ალბათა სჯობდა, მაშინვე ელალატათ
ანძის დამცველებსა, რახან რო უნდა ელალატათ, რახან რო იქ
უნდა გადაწყვეტილიყო ბედი პრეზიდენტისა და უკვე გადა-
წყვეტილიც იყო რახანა. ალბათ რო სჯობდაო, მაგრამ არაო.
იბრძოდნენ ისე, XI არმიას შესჯახებიან თითქოსაო. ისე არაო:
ალა მაჰმადხანი რო მობრძანდებოდა დაუპატიყებლადა. ისე
არაო. მაშინ ერეკლე ჰო მიატოვეს თავისიანებმა და კინალამ
ცოცხლადაც ჩაუგდეს ხელში სისხლიან მტერსა. მიატოვეს.
შეატოვეს. გადგნენ სეირის საყურებლადა. არც დალეული-
ყვნენ მოსეირენი. რა ნამყო. რა აწმყო. რა მყოფადიო.
ერთფეროვნებაა. დრო თუ მართლაც ერთფეროვნებაა, — ასე-
დაც ჰო ფილოსოფოსობენ, — მაშინ ეს ფერი, სხვა არაფე-
რი, ალბათ რო მხოლოდ სისხლისფერი იქნება.

და მაინცა:

რახან ბედი იქ უნდა გადაწყვეტილიყო და რახან ძეგლიც
იქ უნდა ავიგოს, ახალი რამის გამორგონება აღარ დასჭირდება

ბ-ნ ზურაბ წერეთელსა: სიახლევ ეს არის, გრანდიოზულიცა: სატელევიზიო კოშკი მთაწმინდაზედა. დგას. იდგება მხოლოდ შეუძლიან შესთავაზოს ამერიკელებსა, იაპონელებსაც შეუძლიან შესთავაზოს: ისინი ამას ავანგარდიზმად ჩაუთვლიან. მხოლოდ ესაა, იმათაც უნდა დასჭირდეთ ასეთი ძეგლები, ხოლო რო დასჭირდეთ, უნდა იქცნენ სათამაშოდა სხვა ქვეყნისაი. მხოლოდ ეს არის, მხოლოდ და მხოლოდა. ეს თუ დააბრკოლებს.

XV

ლუო უკვე შინა ბრძანდებოდა.

ქერი ეფარა.

ქუხილი სახურავზე გადადიოდა, სახურავებზე გადადიოდა. ქუხილი შინ არ შეეჭრებოდა, პირდაპირ თუ არ დაუმიზნებდნენ. არ დაუმიზნებდნენ რალა თქმა უნდა: იქ ანძა უნდა ჩაეგდოთ ხელში, იქ ანძა არ უნდა დაენებებინათ: ნგრევაც იქ იქნებოდა თუ იქნებოდა, ხოცვა-ჟლეტა პო იქნებოდა და იქნებოდა. ბ-ნი სიგუა ელოდებოდა ისევე გაპუდრული. ქ-ნი სიგუა ამშვიდებდა. ორივეს ამშვიდებდა მაკა, ქ-ნი. ბ-ნი კიტოვანი ფანჯარასთან იდგა. იღიმებოდა ბ-ნი კიტოვანი, ყოველ გასროლაზე მაღლა ასწევდა კონიაკის ჭიქასა. დასცილიდა უკანასკნელ გასროლაზედა. ამას თავი ქუდში ჰქონდა — ლუოსა ესეიგი. თავი ქუდშიო: გაცვეთილი მეტაფორაა. აღარც აღარაფერს აღარ მიანიშნებს, რო დატანტალებენ უქუდოდა ზამთარ-ზაფხულა. გაცვეთილია. ძველია, ძველი. თვით მეტაფორასაც ღირსება აჰყრია, რახან რო უარჰყო პოეზიამა. უარჰყო. უარჰყო. ანთუ უარჰყო თვითარსებობა, — უმეტაფორო პოეზია პოეზია რო ვერ იქნება, ანთუ უარჰყო არსობა კაცთა, უპოეზიოდ ცხოვრება რო არად ივარგებს. რაც უნდა იყოს: ამას მაინც თავი ქუდში ჰქონდა და შინ უჯდა პოეზიაცა თავისი. ეხრიალა სახურავსა. ეხრიალა. შეძომგინებულიყო. ხრილებდა ხოლმე ისედაცა. დაეძგერებოდა ქარი. ჩაეჭიდებოდა ავარდნილ თუნუქსა, აიტაცებდა და დააგდებდა, ურტყამდა და უბაგუნებდა. დედა წაიკრავდა ხილაბანდსა, ვიშვიშებდა, აბებსა ჰყლაპავდა. ქარი ჩადგებოდა, გადააგდებდა ხილაბანდსა,

დაავიწყდებოდა აბებიცა და კალთააგდებული თუნუქიცა. მინ უჯდა. სწუხდა: მე არ უნდა წამოვსულიყავი. ეს ბრძოლიდან გაქცევა არისო.

„რომელი ბრძოლიდანა?!“ ლუოსა ნებავეს გააიოლოს: დრამა არ უნდა, არა, არ უნდა არც ტრაგედია და არ კომედია, ვოდევილი — არა უჭირს რა, ანთუ სწორედ შესაფერისია ამისათვისა. ვოდევილი. იქ იგრილოს. ყველამ თავისი საქმე აკეთოსო. იხრილოს სახურავმაცა. მიყუჩებულა კალთა-ავარდნილი თუნუქი. ეგება შეაკეთა დედამისმა ბოლოსდაბოლოსა. მიყუჩებულა.

„რომელშიც ჩაებმულვართ. თუმცა მე — აქეთა, თქვენ — იქითა. თუ მოხვედით უკვე ჩვენთანა?..“

„განა ეს ბრძოლაა?!“ პასუხს გაუბრბის, თუმცა არ გამოსდის არც ვოდევილი.

„მაშ რა არის?!“

„თვითმკვლელობაა!..“

„მითუმეტეს, მეც იქ უნდა ვიყვე... ვინ იცის გოგოები რა დღეში არიან?!“

„ფრრრრრრ... გაფრინდნენ, ჩვენს უმალ გაფრინდნენ“. გაშლის ხელებსა, მიფრინავს თითქოსაო. გამოვა, გამოვა, ვოდევილი გამოვა, რალაც გამოვა.

„არა, არა, აქ იქნებიან, უჩემოდ არსად არ წავიდოდნენ“.

დასწყევლოს ღმერთმა: ამას ეტყობა დრამა ურჩევნიან. წამოიწვეს კიდევაცა. გაფრენაც არ გაუკვირდება, ეს — ფრრრრრრ — მაინც არ ენიშნებინა.

„გესმის?!“ შეჰკრავს მუშტებსა. დაიძაბება. ლუთი ცხაღია. მთაწმინდა გუგუნებს. ამობრუნებულა თითქოსაო. მოდის ზვავადა თითქოსაო. მოგრუხუნებენ კუბოები მთაწმინდისაი. აწყდებიან ერთიმეორესა. გადადიან ერთიმეორეზედა. ვინ ვის გაუსწრებსო. აღარც იქ აღარ დაედგომებათ, მიცვალებულსაც აღარაო. აქ რო წამებით განვლეს წუთისოფელი, არ ეკმარებათ თითქოსაო, საფლავებიდანაც წამოუყრიათ. „აქ რო ესაა, იქ რა იქნება!..“ აიფარებს ხელებს თვალბზე და იყვიტება თითების შუა. დრამატიულია კილოი ხმისა, გამოჰყიტვა ვოდევილური. იქითაცაა, აქეთაცაა: ვნახოთ თუ რასა იქმს ქალიშვილიო. ჩაჯდება ისევე, რო წამოიწვეს, ოდნავ წა-

მოიწევს. ჩაჯდება, ოღონდ არ მოიკალათებს, ეგებ რომელიმე
 წამოხტესო. ვნახოთ, ჯერ უზის. სავარძელზე უზის. სავარძე-
 ლი მუქშინდისფერია, მწიფე შინდის ფერი. თეთრი სვიტერი
 აცვია ქალიშვილსა. გვარდიელის ჯუბა რო გაიძრო, გამოქათ-
 ქათლა ასე თეთრად, გამოქათქათდა და მიეხატა შინდისფერ-
 სა. კანიც თეთრია სახისაი. ლაწვები ოდნავ შეფეთილი ვარ-
 დისფერითა. კანი თეთრია და თხელი, სიფრიფანა, გადაჭიმუ-
 ლი, ბეწვიც დაეცეს, გადასკდება თითქოსაო. კულულები ოქ-
 როსფერი აყრია. მხრებზე აყრია. ირხევა კულულები. ბზინავს
 კულულები, შარავანდია თითქოსაო. უხდება. მშვენის. მერ-
 ლინ მონრო. მოძველდა თუმცა. მეორდება. მეორდება. ანთუ
 არცა ძველდება, არცა ახლდება, — არის, რაც არის. თვითონ
 აირჩია ის სავარძელი. ჩაჯდა. მიეხატა. დედამ დააბარა: გამო-
 მიტანეო. დედას საყვარელი სავარძელია. ნანობდა: რატომ
 არ წამოვიღე, შენს საზრუნავად რად ვაქციეო. ამას თავი არ
 შეუწუხებია. კარგია რო არ შეუწუხებია: თეას უჭნდება ეს
 სავარძელი, ანთუ ამ სავარძელს თეა უხდება. სხვასაც მოუხ-
 დებოდა. არ დაშავდებოდა არაფერი, რო გაეტანა. შეაჩერდე-
 ბოდა მუდარის თვალითა, რამდენიც ეწვეოდა შვილი დედასა,
 შეაჩერდებოდა, მიაჩერდებოდა, მაშინვე თვითვე დაამშვიდებ-
 და: არა უჭირს რა, მერე იყოსო. ხვალ გაუტან უსათუოდო.
 იყოსო. არის. და რო არის, ლამაზიც არის. ეს აკლდა. ეძიებ-
 და. ჰპოვა. სიმარტოვეც ასეთი უნდა. არა ისეთი — ერთი ღე-
 რი რო მიგდებულხარ, — ისეთი არა, აი ასეთი. გარეთ თუნ-
 დაც რო ქვეყანა ინგრეოდეს. არ ინგრევა თუ?! ღამე იყოს
 და ასეთი იყოს, რო ყველა შფოთავს, არავის რო მოსვენება
 არ უწერია; რო ფხრეწს ტყვიები მთაწმინდის ღამესა, პოეტე-
 ბისა და ლმერთების ღამესა. ფხრეწს. გლეჯს. ფლითავს. ანა-
 კუწებს. ანაკუწოს. ცა მაინც ცაა. კოშკი აჭრილა, ანძა აჭრილა,
 ცაში აჭრილა. ანძა ბაიბურშიც არ არის, ძირს თუ რა ჰხდე-
 ბაო: ანძა, კოშკი თავისებური, ეგება რო ძეგლადაც ააგონ
 ტოკიოშიო, თუ ტოკიოსაც ისევე აბურთავენს მოსკოვი, რო-
 გორც რო თბილისსა, — თუ აბურთავენს რალა თქმა უნდა.
 „თბილისო, მზის და ვარდების მხარეოოო...“ მაინც გომღე-
 რებენ ასე ამგვარად, გიმღერებენ, გადაივლის თუ
 არა ღამეი ესე გვარი, გიმღერებენ ისევე ასევე —

რამდენი ასეთი ღამე უნახავს!.. ცუდად ხომ უნახავს-
 ინც არ ჩაივლის ეს განწირული სულისკვეთება — აფ-
 რინდებოდა კოჭლი მხედარი და ჭურვები დაუჩეჩქვავდა მე-
 რანსა, მერანსა, თორემ თვითონ კოჭლს რალა დაჩეჩქვა უნდო-
 და. და ირყეოდა, მთაწმინდა ირყეოდა და თბილისი ირყეოდა.
 განმარტობაც ასეთი უნდა.

„იქ უნდა ვიყვე!“ თეა აიჭრება.

„იქ უკვე აღარავინ არის!..“ სჯერა ლუოსა. მკლავებსაც
 გაშლის: არ გაგიშვებო. ეს ისე: ვოდევინდი როგორც გაშლი-
 და. უახლოვდება. ფრთხილად შეახებს მხრებზედა ხელსა. და-
 ძაბული დაძვდება მხრები. მოეშვება მერე, ნელნელა მოეშ-
 ვება. მოდუნდება. ათრთოლდება. აცახცახდება. შემოუცურ-
 დება თითები ლუოსი. შემოეტმასნება. შემოეჭდობა. ცახცახი
 მატულობს. ატყდება სხეული ერთობლივად. და თრთის ტუ-
 ჩები. უნდა დააცხროს ვაჟაკმა ცხალია. უნდა დააცხროსო და
 უნდა დააცხრეს. და დააცხრება და ვერც დააცხრება, გაუჭ-
 რებაო თითქოსა. იქავე არის და აღარც არის, ანთუ ქაღალდია,
 ანთუ რალაცაა, ტუჩები არა ყოველშემთხვევაში. ტანიც მო-
 დუნდება, ტანი აღარ არის. მოდუნდება. მომჩვარდება. ჩაი-
 ფუშება. ლამის ხელიდან გაუვარდესო, ანთუ არც უნდა, ხელთ
 რო ებყრას, არა, არ უნდა, აღარ უნდა. რალაც დაიწრიტა, რა-
 ლაც გაწყდა, სიცოცხლე გაწყდა ალბათაო, და აღარ უნდა. და-
 უშვას თუ დააგდოს?.. სულერთია: არც რა ეტკინება, რო
 აღარც არის. და ვგონებ, დააგდებს ისევ იქავე, სავარძელზე-
 და: დააგდებს, დააგდებს, ზამბარა ისე გაიზრიალებს. დააგ-
 დებს. თვითონ ჩამოვდება მოშორებითა. და. სიცილი წასკდე-
 ბა თეასა უეცრადა. იცინის, იცინის, ისე იცინის, თვალები რო
 ცრემლით ევსება. სიცილი წყდება, ცრემლი რო არა ცვივა,
 არც რო ჩაშრება, თვალის კაკლები ცურავს ცრემლშია. მის-
 ცურავს. მოსცურავს, თითქოს კიდევაც გადაიკარგება საღლაც
 შორსა, უცნაურსა თუ იღუმალების მხარესაო. თითქოს აღარ-
 ცაა ასული აქა. ლუო აქ არის. იმან იაროს, საითაც ენებოს,
 თვალებით იაროს, ნამდვილად წამსვლელი აღარსაით აღარ
 არის. აღარსაითა. ლუო არა ჩქარობს. აღარა. არც უნდა დაურ-
 ღვიოს ზმანებანი ასულსა. ნეტარი იყოს, შემაშფოთი იყოს,
 როგორიც უნდა იყოს — იყოს. დგება ფრთხილად, უჩქამო-

და. მიაჩოჩებს საეურნალე მაგიდასაცა უჩქამოდა. ალაგებს ბოთლებსა: კონიაკისა, ლიჭიორისა, შამპანურისა, ყავარჯენსაც იქვე მიაყუდებს. იცინის ასული, ლაღად იცინის, აღარც ცრემლით და აღარც აღარაფერიო. აღარაფერი. აღარაფერი. ღაწვებზეც არაფერი არ ჩამოგორებულა.

„ყავა აღარა გაქვთ?...“ იკითხავს ასული.

„უნდა იყოს...“ ლუო ასწრაფდება.

მე თვითონაო, — თეა წამოხტება. მოადუღებს. დასხდებიან. სვამენ ნელნელა. თეა წუხს იგივესა: რად წამოვედიო. ჩვენ აღთქმა დავდეთო, არასოდეს არ მივატოვოთ ერთმანეთიო, ჩვენაო, ჩვენმა დასმა, ჩვენმა თეატრმაო. ჩვენი თეატრი სულ სხვა თეატრია და ვერ იარსებებს ისედაცა ურთიერთ თანადგომის გარეშეო. ბინა პო არა გვაქვს და არა, ერთ ადგილას მაინც არ დავიდებთ ბინასა. ჩვენი თეატრი ბერიკების თეატრია, მოხეტიალე თეატრია. მთლად საქართველოს პო მოვედებით და მოვედებით, იმას იქითაც გავიტანთ გზებსაო. სად დაგვიღამდება, იქვე გავითენებთ. სპექტაკლებსაც იქვე გავმართავთ დღისითაცა, ღამითაცა, ოღონდ ხალხი შემოვიკრიბოთო. პროგრამა ჩვენი მრავალფეროვანი იქნება, მსახიობებიც მრავალფეროვანი. ცირკი, ესტრადა, კომედია შერწყმული იქნება ერთმანეთსა. „უნდა მეტკვა: არეულიო. შერწყმული სჯობიან, არა?...“ სჯობიან. ტრაგედიას მოვერიდებით. ტრაგედია არავის არ უნდა. ცხოვრება თვითონ ტრაგედიია. ყველა ტრაგიკოსი მიმბაძველია და მიმბაძული ვერ იქნება ბადალი სინამდვილისა. შექსპირიც მხოლოდ შელამაზებაა, ცხოვრება რო უფრო მწარეა, უფრო უიმედო, უფრო ამაოი, უფრო გაუსაძლისი. ტრაგედიას მოვერიდებით. ვიცინებთ და ვაცივებთ ხალხსა. შევთხზავთ იქავე, სადაც თუ რა მოსწონთ, სადაც თუ რა ართობთ, იქავე გადავიღებთ და იქავე დავუბრუნებთ. მოვიბურებთ, სადაც რო მობურულან. გავშიშვლდებით, სადაც რო გაშიშვლებულან. კარი გაგველო როგორც იქნა — ყველგან მოვხვდებით, გადავეყრებით ზნესა ყოველსა, ადათსა ყოველსა. უფრო ბერიკები ვიქნებითმეთქი. ჭონაზედაც ვივლით. კვერცხებს შევაგროვებთ, ქათმებს შევაგროვებთ, ვიხტუნებთ, ვიცმუკებთ მეჭონეებივითა. დღესასწაულებსაც დავესწრებით. გვექნება სცენები, მცირე სცენები,

წმიდანთა ცხოვრებიდანაცა, აქეთ ნინო, იქით ხანძთელნი გვექ-
ნება; გვექნება როგორც ვიზა, ტაკიმასხარები რო არ შეგვარ-
ქვან, დაუბრკოლებლად რო მიგვიშვან ეკლესიებამდისაცა. მა-
შა!.. ჩვენ გვწამს. იქ უფრო მოწყალეა ხალხი. იქ უფრო უშურ-
ველად ჩაგვიყრიან ფულსა ქუდშია. ქუდში!.. ჩვენი სალარო
ჰო ეს იქნება?.. ყაენს შევსვამთ ყველიერში ვირზედა. თუნ-
დაც მთელს ქალაქს შევსვამთ ვირზედა. ისედაც ჰო ერთმა-
ნეთს ასხედან. ზოგი ვირზე ზის და ზოგიც ვირთავირზედა. ყვე-
ლას ვირთავირი ურჩევნიან. მაგრამ ყველას ვერ ერგება ვირ-
თავირი, ზოგი რო ვირია და ზოგიც ვირთავირი, ყველა ვერ
იქნება ვირთავირი. და ისიცა: ყველას რო ჰგონია მე ვაზივა-
რო, ოლონდ ყველა რო მიჩინდრიკებს სხვისი ლაჯების შუა.
მიჩინდრიკებს. მიჩინდრიკებს. როდის მიჰხვდება და როდის
მოინდომებს რო გადაავდოს, — მანამდე თვითონაც ამოს-
ძვრება სული. შევსვამთ: ვაჩინდრიკებთ და ვიჩინდრიკებთ
ჩვენცა. აი ასეთი თეატრი გვექნება.

ოლონდ.

ესაა:

დიდი და თავისებური ავტობუსები გვინდა. უნდა ვიაროთ.
უნდა ვიმოგზაუროთ. სად ბანაკს დავცემთ, სახლებიც ეს იქ-
ნება ჩვენი, თეატრიცა. თეატრალური სოფელი იქნება. ავიყ-
რებით და წავალთ, ავტობუსებად გადაიქცევა. ჩვენი ცხოვრე-
ბა ეს იქნება. რახან რო გავალთ შინიდანა, გავალთ და გა-
ვალთ, იქ დავიმარხებით, სადაც რო აღმოგვხდება სული.
ალარც დამმარხავნი მოგვიგონებენ, შინაც ჰო აღარავის აღარ
ვეხსომებით. აღარავისა. ეს მერე, მერე, ახლა ფული გვინდა
დიდძალი, თეატრალური სოფელი გვინდა ბორბლებზედა. თა-
ნამედროვე, ბრწყინვალე, რო შეხვალ და გამოსვლა აღარ
მოგინდება. ფული გვინდა ერთისიტყვითა, დიდძალი ფული.
გვინდა. გვწყურიათ. ლამის დავიხრჩოთ წყურვილითა. რამდე-
ნი იხრჩობა, — წყლის მიმწოდებელი არავინ არის. სპონსო-
რებიო, აუხირებიოთ, მაგრამ განა რამდენი შეუძლიანთ ამ
ჩვენს ახალბედა ბიზნესმენებსა, განა რამდენი?!. ლამის გა-
წეწონ ისედაცა. ეს მიწისძვრაო, ეს ლტოლვილებიო, — სულს
არ მოათქმევიანებენ. თორემ ისე, დამშვიდებულ გარემოში,
გავიხარია, თავბრუს დაახვევენ ჩვენი გოგოები. მანამდე მოც-

და ცოტა ძნელია. ჩვენ სული გვესწრაფება. ახალგაზრდობა ერთი ამოსუნთქვაა, ჩასუნთქვამდის უკვე მოხუცდებით. სული გვესწრაფება!.. სული გვესწრაფება!.. სული გვესწრაფება!.. მხოლოდ ხელისუფლება თუ გვიშველის რამესა, მაგრამ ჰა, ჰა, ჰა... საკითხავიც აი ეს არის: რისი მშველელია ეს ხელისუფლება, რას მოაწესრიგებს, რა ცხოვრებას შექმნის?.. სახარე ხბოსა სასკორავში შეეტყობაო, — უკაცრაული პასუხია, ანდაზაა, მებატიება. გარეთ უკვე გაიტეხა სახელი. შინაც ყველაფერი აირია და აირია. აირია. შეთქმულება უფრო საფუძვლიანადაა მომზადებული, ვიდრე გარეგნულად მოსჩანს. ეროვნული ხელისუფლება მხოლოდ ეროვნულ იდეალებსღა ემყარება და სხვა რამ საფუძველი აღარ მოუჩანს. დახუჭული თვალები მისჩერებია თამარის საზღვრებსა და ხელიდან ეცლება სამაჩაბლოი, — ჯერ სამაჩაბლოი. თვალის გახელა არცა სჭირდება იდეალებსა. პრაგმატიკები ბრძანდებიან მოწინააღმდეგენი, არ გაუჭირდებათ გააქარწყლონ იდეალები, ჩამოაგდონ კერპი ყოველი, არ გაუჭირდებათ. არ გაუჭირდებათ: რახან შეირყა საძირკველი კერპებისა, დიდხანს ველარავინ ველარ დამაგრდება. ახლა ყველანი იქ არიან: ნარაიკომალეზიცა და ნაცეკარებიცა, ყველანი, ყველანი, იქაც არიან და სიონშიცა: სანთლებს ანთებენ, პირჯვარს იწერენ, იჩოქებენ და მუხლებზე ზოხავენ — ნარაიკომალეზიცა და ნაცეკარებიცა, ნაჩეკარებიცა. ისინი ჰყვირიან ყველაზე მეტსა, ისინი უსტვენენ, ჩვენ რაო, — ჩვენ იმდენი ძალა სად შეგვწევს. ზედაპირზე სხვები მოსჩანან. კიდევდაკიდევ გამოჩნდებიან. დაქანდა უღელი სასწორისა. ინტელიგენცია ჰო განუდგა მაგ თქვენს პრეზიდენტსა, მოწაფეებმაც ჰო უღალატეს, ხელიდან ეცლებიან მეგობრებიცა, თავის მიერ აღზევებულნი, — ეცლებიან, ეპარებიან. მალე დარჩება მარტოდმარტოდა. თქვენ თუ შერჩებით, — ეგ თქვენ იცით, ჰა, ჰა, ჰა... მაინც რას აპირებთ?.. ის მაინც დაჰყრის იარაღსა. ეს ისე სჯერათ: როგორც რო დღე დღეა და ღამე ღამეო. სჯერათ. გვჯერა ჩვენცა რალა თქმა უნდა. გვჯერა და ჩვენც პრაგმატიკები გახლავართ. იქა ვართ, სადაც გამარჯვება, სადაც ჩვენს იმედს ახდომა უწერია, იქა ვართ და ჩვენც იქა ვჩხავით, ნაცეკარებს თუ ვერ გადავასწრებთ, ფეხდაფეხ რო მივჰყვით მაინცა. ახალი ხელისუფლება მოდის. ახალი ხე-

ლისუფლება დაგვიფასებს. ერთხელ მრტინგზე გამოსვლასაც დაუფასებს, ერთხელ ტელევიზორში გამოსვლასაც, ვინც უნდა იყოს, ჩვენს დამსახურებას რა შეედრება?.. ჩვენ ჩვენსას ვეწევით, აღვიჭურვებით და გავუტევთ ჩვენს გზასა.

„მე არ დამტოვოთ!..“ ვოდევილობს ისევე ლუოი.

„თქვენა?!..“

„არ დამტოვოთ!!!..“ უფრო ვოდევილობს.

„თქვენი ამბულა გამოგვადგება?..“

„რომანსებს ვიმღერებ...“ აღარა ვოდევილობს, ჭკუაში უჯდება თითქოსაო.

„შეიძლება“, თანხმდება თეაი. „რატომაც არა!..“ მოსწონს კიდევაცა. „ჩვენ ჰო უნდა ვაცინოთ ხალხი და ხალხიც ჰო ახლა ისე მომართულა, რომანსები რო აცინებს, ელეგიები რო აცინებს, რომანტიკა რო აცინებს, იდეალები რო აცინებს, ჰა!.. ჰა, ჰა, ჰა... შეიძლება ლირის მონოლოგი წაიკითხოთ და დაჰზოცოთ ხალხი სიცილითა“.

„ეგ უკვე მოძველდა...“

„ტრაგიკული მონოლოგების მეტი რა არის?.. შენ ხერხი თქვი. წაგიყვანთ, წაგიყვანთ!..“ ოღონდაო: ჩვენი ცხოვრების წესი სულ სხვაგვარი იქნებაო. ჩვენ ამ თეატრიდან გავდივართ და სხვა თეატრს ვიწყებთო. ბერიკობას რო ვუბრუნდებით, ნიღბებს რო ვირგებთ ცხოველებისა, ბუნებრივობასაც გვინდა და ვუბრუნდეთ, ბუნებრივობასა, ბუნებრივ თავისუფლებასა. თავისუფლება თავისუფლება უნდა იყოს. შეზღუდული არ გვინდა არაფერი. იქ კუთხეც არ ექნება საძებნელი თავისი არავისა. სადაც მოასწრებს, იქ ჩამოჯდება, სადაც მოასწრებს, იქ განისვენებს, ვისთანაც მოასწრებს, დაიძინებს იმასთანა, ისიყვარულებს და დაიძინებს. ბავშვებს იქ არავინ არ იყოლიებს, იქ ვერ მოიცილის ამისთვის ვერავინა. ჩვენ სულ ბერიკობაში ვიქნებით. წარმოდგენები გვექნება სულა. ძილისთვის თუ მოვინარჩუნებთ დროსა, ჭამისა და სიყვარულობისათვისა, უამისოდაც რო არ იქნება, ანთუ ეს რო იქნება უმთავრესი — სიყვარული. და უნდა იცოდეთ, — გაითვალისწინეთ, — ვისთანაც რო აღარ დაწვებიან, ის უნდა ჩამოსვან, მიატოვონ. მერე თვითონ იცის: უნდა მარტოდ იბერიკაოს, უნდა დაუბრუნდეს ამ ჩვეულებრივ ბერიკობასა. და რო გეუბნებით: გაით-

ვალისწინეთმეთქი, იქ სულ ახალგაზრდები არიან, პირველად ალბათ თქვენ ჩამოგვამენ. იცოდეთ, იცოდეთ ეს აქედანვე, მერე ახირება აღარ გავივით“.

ლუო იკმუქნება. ეს კი მართლაც ვოდევილია. „მაშინ ბარემ აქვე დავრჩები“.

თეა ამშვიდებს: „იფიქრეთ. დრო გაქვთ. ჯერ ჩვენ ვიღრე აღვიჭურვებით!..“

ლუო იცინის: „მეტი დრო ეგებ აღარც გვინდოდეს...“ იცინის.

თეა არ იცინის: „ასე გგონიათ?..“

ლუო შეჩქვიფდება: „არა, არა.. მე ვგულისხმობ, რო სულაც არ გავიშვებთ“.

ახლა თეას გაეცინება: „ჩვენ აღთქმა დავდეთ. აღთქმას ვერავინ ვერ უღალატებს. თუნდაც ვუღალატო: არ დამტოვებენ“.

„მე არ დავტოვებთ!..“ ისევ ვოდევილობს.

„დაგახურდავებენ... გესმით: ტყვიამფრქვევები როგორა კაკანებენ?..“

„თქვენ... თქვენ... თეატრი ხართ თუ ბანდიტები?!..“ აღარ ვიმეორებ: ვოდევილობსმეთქი, ჩაჯდა, ჩაჯდა ამ ამბლუაში.

„მეტი რა ჩარაა: ბანდიტებში თუ გადარჩები, გადარჩები ბანდიტობითა!..“

„ამას დავიმახსოვრებ“, იტყვის უკვე ტრაგიკოსის ამბლუითა. გაიცინებს კიდევაცა იმავე ამბლუითა. ჰამლეტიც იცინოდა. ჰამლეტსაც ამზადებდა. აღარა დაიდგა. ყოფნა-არყოფნაში ჩაურთავდა რამდენიმე სიცილსა: ასეთსა, ასეთსა, სწორედ ასეთსა, — ჰა, ჰა, ჰა... ჰააააააა... ჰი, ჰი, ჰი... აღარ დაიდგა. გამოადგება ხოლმე. „და-ვი-მა-ხსოვ-რებ!..“ და ჰხსნის კონიაკის ბოთლსა. დაუსხამს. დაისხამს. მოსვამს. მოსვიო. თეა უარობს. თეა ისევ ყავას ინებებს. ბანდიტიზმსა ქადაგებთ და კონიაკისა გეშინიანთო, — ეს ლუოა რაღა თქმა უნდა. არაფრისაც არ მეშინიანო, — ეს თეა გახლავს, — ოღონდაო: ყველაფერში სიფხიზლე სჯობსო. ლუოს ეს უკვე აღთქმად მიაჩნია. ცოტა დაეჭვდა, წასვლა რო დააპირა თეამა. ეჭვმა გაიარა. წავიდა ეჭვი. ის აქ არის: სიფხიზლესა ქადაგებს. ცოტა კონიაკსაც არა უჭირდა რაი, ცოტა წაქეზებასა რაღა თქმა უნდა, ცოტასა, ცო-

ტასა, პატარა ჭიქითა, წრუპვითა, წრუპვითა, წრუპვა-წრუპვითა,
არა უჭირდა, აღარც რო სახურავი ხრიალებდა. სროლა მიმ-
წყდარიყო. ანთუ დაეფრინათ დამხდური, ანთუ მომხდური
უაუქცეულიყო, ანთუ დამხმარე ძალებს ელოდნენ, ანთუ რაც
იყო, არ გაიგებოდა დილაძდე მაინცა. არც ეკითხებოდა, არც
აკითხებდნენ. დილაზე ჩართავდა რადიოსა ხმადაბლა, აჩურჩუ-
ლებდა, ლინკამდის ხმას რო არ გაელწია, ეუწყებოდა თუ რა
როგორ გადაწყვეტილიყო. ეუწყებოდა. ახლა ეს ჩიტი არ გაჰ-
ფრენოდა. ჩიტი. ჩიტუნია. ნეტავ არ შემომჭდარიყა ჩიტო ნიბ-
ლია ნარზედაო. ხალხური დარქმევია. ნიჭიერი პოეტის ნათ-
ქვამია. ნიჭიერია. ნიჭიერი. ხალხი ერთად ვერ მოიფიქრებდა.
ერთი მოიფიქრებდა, ერთი, ერთადერთი. ხალხი ერთად ვერ
არის ნიჭიერი. ერთად სულელია, გიჟია, ყველაფერია, ყველა-
ფერი, ჭკვიანიც შეიძლება იყოს, ნიჭიერი — ვერა, ვერ იქნე-
ბა ნიჭიერი ერთადა და ერთბაშადა, შური მოერევა, სიავე მო-
ერევა, ლალატი მოერევა, ბოროტი მოერევა ერთისიტყვითა
ერთადა და ერთბაშადა. ნეტავ არ შემომჭდარიყა ჩიტო ნიბ-
ლია ნარზედაო. აღარც ნიბლიაა, აღარცა ნარი, პოეტი არის
სახეებდაკარგული პოეტი. და ეს ჩიტიცაა, უსახელო ჩიტი,
არის და

ჭიქიქებს,

ჭიქიქებს:

გავუტევთმეთქი ჩვენ ჩვენსა გზასაო. თლონდ ამისთვის
მშვიდობიანობა გვინდა. თორემ რა იქნება, — გაგვძარცვავენ
პირველივე მოსახვევშია, შიშვლებს დაგვყრიან და ისევ სა-
მათხოვროდ გაგვიხდიან საქმესა. ისევა. ისევა. ისევ უნდა ვე-
ძიოთ თუ ვის მხარეს დავდგეთ თუ ვინ ვაიმარ-
ჯვებს თუ ვინ გვიპატრონებს. მოსკოვს ჩვენი დამ-
შვიდება არ უნდა. გამსახურდია ადვილად გაპყი-
და. გადასცვალა. გადასცვალა. სიგუაზე გადასცვალა თუ
მოინებებს, გადასცვლის პაატაშვილზედაცა, სხვაზედა, სხვაზე-
დაცა, თუ მოინებებს თუ დასჭირდება ერთისიტყვითა. აგერ
ჰო არა ჰყოფნის არც ჩოჩიევ-კულუმბეგოვი, არც არძინბა
ჰყოფნით. ლიბანად გვაქცევენ. ავღანეთად გვაქცევენ. ეს ამ-
დენი პარტია მაშ რა მოხელეა?! გაგვიმრავლებენ ტომთა ბე-
ლაღებსა: გურიასაც ტომად აქცევენ, კამბეჩოვანსაცა და ქი-

ზიყსაცა. ადვილად აგვშლიან, ადვილად დაგვშლიან. თუ
გაგვანადგურებენ ბოლოსდაბოლოსა, ისინი თუ არა ჩვენ მა-
ინც არ დავიშლით: ბოლომდის მივიყვანთ სხვის მიერ და-
წყებულ საქმესა, მივიყვანთ, მივიყვანთ, აღარ მივატოვებთ
შუა გზაზედა. აღარა. აღარა. რომანოვები ამ ოცნებსა გადაჰ-
ყვნენ თანა, კომუნისტებიც ამასვე გადაჰყვნენ, ვინძლო ეს
ახალი დემოკრატებიც გადაჰყვნენ თანა. ვინძლო. ვინძლო.
ოღონდ ეს მაინც უფრო საშიშია: ეს მსოფლიო დემოკრა-
ტიზმი. კომუნისტები ამან დააჩოქა, ეტყობა ესევე წამოსწევს
როგორმე. ანთუ: ჯერ რო კომუნიზმით გადაიჩინა იმპერიის
რუსმა, ახლა დემოკრატიზმით გადაინარჩუნებს. უბეროს
ქარმა თუნდა ზენამა და თუნდა ქვენამა, — იმას იმპერია
ჰქონდეს. ქარები ჰქრიან, ქარებს გადააქვთ შავი ღრუბლები,
იქა ჰქუხს, აქ ჩვენ ვისეტყვებით. როგორცა ჰქუხს, ისე არა
წვიმსო, — ჩვენი ანდაზაა, არა: რუსების ანდაზა უნდა იყოს:
იქა ჰქუხს, აქ ჩვენ ვირეგვებით, ველარც საზრდო ჰხარობს და
ველარც ქართველი. საქართველო უქართველებოდ!... — ეს კი
რუსული ანდაზაა, ნამდვილად რუსული, ანთუ ლოზუნგია,
დეკაბრისტებმაც რო ჩაიწერეს თავანთ პროგრამაში, თუმცა
რო ებრძოდნენ იმპერატორებსა. ისინიც დემოკრატებს ირ-
ქმევდნენ, ესენიცა. ჩვენ ნაციონალიზმს გვიკიყინებ-
ენ და იმიტომაც გვიკიყინებენ, დასავლეთი რო გა-
ასულელონ. ის იმათი საქმეა გასულელდებიან თუ არა,
ესენი მაინც მოიგებენ თავანთსასა. მოიგებენ. ჩვენ მოგვი-
გებენ. ნაციონალიზმი და ფაშიზმი ერთად წარმოუდგენია და-
სავლეთსა, ანთუ ვერ წარმოუდგენია უერთმანეთოდა და რაც
არ უნდა იღონოს მოსკოვმა ჩვენს წინააღმდეგ, ყველაფერს
დემოკრატიზმად ჩაუთვლიან: სეპარატისტულ ინტრიგებსა თუ
ტერიტორიულ დაქუცმაცებასა თუ რაც არა უნდა იყოს, რა
ბოროტებაც არ უნდა იყოს. ასე აეხვევა თვალი დასავლეთსა,
ანთუ თვითონვე აიხვევს თვალსა და სინამდვილეში ჩვენ აგ-
ვეხვევა თვალი, ორთავე თვალი: თუ ჩვენც არ ვიყვირეთ დე-
მოკრატიზმი, მეტი არაფერი, — დემოკრატიზმი!.. დემოკრა-
ტიზმი!.. დემოკრატიზმი!.. მაგრამ ვინ იყვიროს, ამდენი ლი-
დერი რო იქაჩება და ყველა თავისკენ ექაჩება, — ვინა, ვინა?..
ოღონდ ერთმანეთს ხმა ჩააწყვეტინონ, ოღონდა, ოღონდა, და

თვითონვე უწოდებენ ფაშისტსა ერთიმეორესა, — თვითონვე, თვითონვე და სხვა რაღას იტყვის?.. ჰა, ჰა, ჰა... გულში დაგვიცინიან და ხმამალა გვიტყვენ. დაგვიღია პირი და შევცქნავით ამერიკასა. ბუზები გვიცვივა პირშია და ვერც გაგვიფურთხებია. ამერიკამ არც იცის თუ ერი რა არის, დავიფიცებ, არ იცის და ვერც გაიგებს ვერასოდესა. მან მხოლოდ კანის ფერი იცის, ფერს არჩევს და დაჰკარგავს ფერსაცა, ანთუ გაქარწყლდება ფერი, გაუფერულდება დემოკრატიზმითა. გაუფერულდება. მალე თუ გვიანაო, რა საკითხავია, — დროც თუ არაფერია, მარადისობაც თუ არაფერია, დროც თუ ისა, რაც რო მარადისობაო, ხოლო ორივე თუ არაფერია. რაც უნდა ითქვას, ეს საუკუნე მაინც გაიჭიმა: ველარ მივატანეთ XXI საუკუნესა. XX საუკუნეს ამერიკა ჩემულობს, XXI-ც ლამის იმას შერჩეს: ორი დიდი ჭირი მოაშორა კაცობრიობასა ამ საუკუნეში: კომუნიზმი და ფაშიზმი, — ვინ იცის თუ კიდე რა გველის, ვინ იცის, ვინ უწყის, — ღმერთო შენ უწყი!.. ჯერ მარცხ ისაა, ჯერ კიდე იმას უნდა მივეკოწიწოთ, ის უნდა დავაჯეროთ: რო ვართ დემოკრატიზმი, რო არა ვართ ნაციონალიზმი, სხვაგვარად ვერ გაიგებს, ვერაფერს ვერ გაიგებს, უნდა დავაჯეროთ და დავრჩეთ ერადა, მაინც ერადა, ერადა, ერადა, თორემ რა იქნება თუ დავკარგეთ სახეი ჩვენი: თუნდ მგელს შევუჭამივართ და თუნდ მგლისფერ ძაღლსაო. ძაღლი მგელი ყოფილა და ძაღლიც მგელიაო. ანთუ მგელი ნაკლებიცა ყოფილა, ცივილიზაცია მიუღია ძაღლებისაგანა: მგელმა თქვაო, — კბენა არ ვიცოდი, ძაღლებმა მასწავლესო. ცივილიზაციაა, არა?! ძნელი ყოფაა. უნდა გადავრჩეთ. ეს ამოდენი ლიდერები იმიტომაც უნდათ, ცალ-ცალკე ყველა რენეგატად გვიქციონ. უნდა გადავრჩეთ. დემოკრატიზმიც უნდა ვიყვეთ და ერიცა იმავე დროსა. დაე ეროვნული ჩაგვითვალოს კარჩაკეტილობადა, ჩამორჩენილობად ჩაგვითვალოს მოსკოვმა, — არ გვეშვება და რა წყალს მივეცეთ!.. — ჩაგვითვალოს, ოღონდ თვითონ შეიგნოს რამე. ოღონდ თვითონ გაუნათდეს გონებაი, თვითონაც ეშველება, ჩვენც გვეშველება, ევროპაც ცოტას ამოისუნთქებს. ოღონდა!.. ოღონდა!.. ღმერთო შენ ისმინე!.. და პირჯვარს იწერს თეაი ცხადია. ჩანთას მოძებნის.

სანთელს ამოიღებს. ანთებს. ლუო მიაწვდის შანდალსა. შუქ-
საც ჩააქრობს.

„არა!..“ იუარებს თეაი, მტკიცეთ იუარებს, „არ გინდათ...
ბანალურია. კაცი და ქალი... მკრთალი შუქი... ბანალურია. არ
არის საჭირო... და მითუმეტეს ნაკურთხი სანთელი მაინც არა-
ვინ არ უნდა გამოიყენოს საამისოდა. თუმცა თქვენ მაინც რა
გაგემტყუნებათ — კომკავშირი!..“

„ჰოოოო... კომკავშირი!.. თუმცა ჩემს დროსა ის ძალა
აღარ გააჩნდა კომკავშირსა...“

„ის ზნეობა მაინც გააჩნდა“.

„ზნეობა?.. ზნეობა მოვლენაზე უფრო გამძლეა.“ ლუო
ადასტურებს ცოტა არ იყოს ამაყადაცა.

„ანუ: უზნეობა უფრო გამძლეა“.

ეგრე უნდა მეთქვაო, — ლუო გამოტყდება. გამოტყდება,
მოსჭირს. აღარა ნებავეს აღარც დიალოგები, აღარც მონოლო-
გები აღარა ნებავეს. გაუჭიანურდა. სად გაგონილიყო ამდენი
დახანება: ქალი ქალი გახლდა, კაცი — კაცი, აღასრულებდნენ
დანიშნულებასა თავანთსასა და გაიყრებოდნენ აქამდისა.
ეგება ერთი-ორი რომანსი დასჭირებოდა, ეგება ცოტა წაცეკ-
ვებაცა, ცოტა სასმელიცა, თუმცა რო უარჰყო, შეეთავაზე-
ბინა ერთხელ კიდევა, მაინც ისა სჯობდა ამხელა მონოლოგსა,
ყველაფერი რო არც მოუსმენია და არც არაფერი რო არ და-
უჯერებია. სჯობდა. სჯობდა. და არც ეგვიანება: მომართოს
ფირსაკრავი. მაგრამ სად რა დევს, რო აღარც იცის, ეუცხო-
ება რო აქ ყველაფერი, ვერადავერ რო ვერ შეეჩვია: შემოი-
პარება და გაიპარება; შემოდის, ეშინიან, ლინკამ არ გამიგო-
სო, ჩქამისა ეშინიან, საცეკვავოს როგორ გაჰბედავს. თუმ-
ცა: ეგებ რო აღარც შემორჩათ ფირსაკრავი. რახან რო ჭაღებს
მიადგა დედამისი, ბევრ სხვა რამესაც გაიმეტებდა მანამდისა.
გაიმეტებდა. ჭაღები ალბათ მაინც ენანება. ალბათა. ალბათა.
და ამიტომაც მიაკითხავდა თავშესაფარსა. შვილს მაინც და-
უთმო. დაითრგუნა სიამაყეი ამაყმა ქალმა, — ამაყმა, ამაყმა,
ამპარტავანმა, — არ იცნობს თუ!.. თვითონ თუ ერთი წაუც-
და ხელი, მეტი ველარ გაჰბედა, შვილს მაინც დაუთმო: რო-
გორც გიჭირდესო. დედა მაინც დედაა, შვილიც შვილია: დედა
არ გვახსოვს შვილებსაო. თავშესაფარი ალბათ მონასტერია

იმისთვისა. დასთმო ამაოებანი წუთისოფლისაი, გადადგას სუ-
ლის მეოხედა. აღორძინდება მალე მონასტრები, იქ გადაი-
ნაცვლებს. იქ უფრო ახლო იქნება ღმერთთანა, შვილსაც შეა-
ვედრებს უფრო მხურვალედა. დედა მაინც დედაა. თუმცა არც
ისეთი მორწმუნე ყოფილა, ანთუ არცა სწამდა არაფერი, რო-
გორც რო დანარჩენთა, თანატოლთა მისთა. არა სწამდათ —
იწამეს, ანთუ ჰბაძავენ, ანთუ აპყვენ დროის ქროლვასა, ეს
სულერთია: ზნეობა რწმენამ უნდა აამაღლოს მაინცა და თუნ-
დაც მიენდნონ და თუნდაც აპყვენ, — აიყვანს, აღამაღლებს,
განწმენდს. ილოცოს. ილოცოს. მაინც მონასტერში სჯობიან
რალა თქმა უნდა, რალა თქმა უნდა. სად არის შენი ძვირფასი
დედიკო, — თუ ჰკითხავს ვინმე, ასედაც მიუგებს: „მონას-
ტერში!..“ იყოს. იყოს. იყოს. ილოცოს. ჰალებს ეს მოუფ-
ლის. არა. არა. გაუფრთხილდება რალა თქმა უნდა. ვიდრემდის
შესძლებს გაუფრთხილდება. მალე ფასები ზღაპრულად
აიწევს. ზღაპრულ გოგოსაც ზღაპრული უნდა მიფერებანი.
შენ ნუ ინაღვლებ. შენ ილოცე დედი. ოლონდ მონასტერში,
თავშესაფარში არა, მონასტერში, მონასტერში დედიკო!..

„გელიმებათ...“ თეა შენიშნავს.

„მელიმება?!“ უკვირს ლუოსა.

და უფროც ელიმება: მართლაც რო მოსძებნოს ის ძველი
ფირსაკრავი, ის ძველი ფირფიტებიც რო მოსძებნოს მარ-
თლაცა, არც ლინკას მოერიდოს, დაუკრას, — მერე?.. თეა
იცინებს და მეტი არაფერი. იცინებს. იცინებს. აპყოლიან სულ
სხვა ჰანგებსა: შმაგსა, ცხარესა, ვნებიანსა, ველურსა, აპყო-
ლიან, აროკებულან სულ სხვაგვარადა, ძველი რო არ მოს-
წონთ და უკვირთ კიდევაცა: ნუთუო მოსწონდა ესეც ვინმე-
საო. ნუთუო. ნუთუო. თუმცა რა ძველიო: რა ხანი გასულა?
25 თუ 30 წელიწადი თუ იქნება. რა ვუყოთ თუ ერევა წლებ-
ბი: 30-ზე მეტი მაინც არ იქნება. და თაობა უკვე გამოცვლი-
ლა. ერთი არაო. ორიცა. და. სამიცა. მხოლოდ ესაა, თვითონ
არ შეცვლილა. არ ვსდევ ქამთაცვლას. ნუ სდევ. ნუ სდევ. არა,
მაინც არ გამოცვლილა. რჩებოდა იმადაცა, რაც იყო, ამათაც
უსწორებდა მხარსა: აცეკვდებოდა, როგორც ისინი აცეკვდე-
ბოდნენ, ამღერდებოდა, როგორც ისინი ამღერდებოდნენ, რო-
გორც ესენი, როგორც ისინი, ხმაც მოპყვებოდა, ფეხებიცა.

მოსწონდა ისევ იმხელები ანუ აი ამხელები მოსწონდა, — ამხელები და ამაზე პატარებიცა, სულო ცოდვილო: პატარებიცა. თუ გინდა გაიგო, გოგო რო მზადაა: ქუდი ესროლეო; თუ არ წაიქცა, მზადაა და ხელი დაადეო. სულო ცოდვილო. იმათ გაისტუმრებდა და მიეგებებოდა ამათა, თითქოს ეს იყო მესტუმრეთუხუცესი, ჭაშნაგირი შეუწაცვლებელი. და აი მიჰხვდება, უცებ მიჰხვდება, რალაც რო სტეხდა სიცოცხლესა, რალაც უაზრო, რალაც მუხთალი, რალაც შემპარავი, სტეხდა და ჰხლენდა, გინდოდა თუ არა. იყო ის რალაცა, ნება აღარ იყო. მიჰხვდება და ესაა, მეტი არაფერი, — არც რა ძრწოლოა, არც რა დარდიო. ისევე მოსწონდა, როგორც იმ პირველი შეღერებისასა, ესევე პირველად შეღერებულნი, ისევე ჰხიბლავდა, ისევე იტაცებდა, ისევე დაეძებდა, ისევე ჰპოვებდა, ისევე მომართულიყო, თავსაც იკავებდა ისევე — არ დავაფრთხოო; ანთუ უფროც იკავებდა თავსა: უვერტიურა რო ცოტა უცნაურადა ეღერდა, ცოტა, ცოტა, ხოლო შემდეგ ჰო გოგო გოგოა და ბიჭი ბიჭი, რამდენ აქტიანი ოპერაც არ უნდა იყოს, ანთუ ბალეტო, გააჩნია თუ რომელს აირჩევდნენ რალა თქმა უნდა.

„ჰა!.. მოიცათ!..“ თეა გაინაბება. „მთაწმინდა მიყრუვდა!..“

„მიყრუვდა!..“

„ისე ამბობთ, ალბათ გგონიათ, რო თქვენ გაიმარჯვეთ!..“

„გამარჯვებით ჰო ჩვენ გავიმარჯვებთ“, ლუო ირწმუნება, „ოღონდ ამჯერად გადამქართულდა ეგ ყველაფერი. ასე მგონია, სადღაც ყრუ ადგილას მოვხვედრილვართ მხოლოდ ჩვენ ორნი, სადღაც ყრუ ადგილასა, საღაც ვერავინ რო ვერ მოგვაგნებს ვერასოდესა და ჩვენც რო აღარავის აღარ მოვძებნით“.

„რამდენხანს გავძლებთ?..“

„სამუდამოდაცა, სიცოცხლე რო სამუდამო იყოს“.

„ოოოო... რა ამოადა ცდილობთ, რო მომხიბლოთ“.

„ამოადა?!..“

„ასე ვთქვათ...“

„რაც უნდა იყოს მცდელობად ნუ ჩათვლით, ეს, ეს მხოლოდ გრძნობაა...“

„როცა გონებასა ჰკარგავენ?..“ არ აცდის თეაი, „არ გინ-

გულსა კიდევა, იჯერებენ და დაიცხრობენ: რად არ მეუარე!..
ახლა თავი მაქვს მოსაკლავიო. თეა გაიცინებს: თავის მომ-
კვლელს არა ჰგეგხარო. ესეც არ იყოს: ბედისწერა ესა ყო-
ფილა ჩემი. მკითხავმა ამიხსნა და სწორედ ისედაც ამისრულ-
დაო.

მკითხავმაო.

მკითხავთან დედამ წამიყვანაო.

უფრო: გამიყოლა. თვითონ დადიოდა მკითხავებთანა, სა-
ხელმოხვეჭილ მკითხავებთანაცა და არ ჩაუვლიდა ბაზრის ბო-
შეხსაცა, რო არ გაეშვირა ხელი. ის იყო დაილუბა მამაჩემი.
დედამ არ იცოდა თუ რა ეღონა, ანთუ თავს თუ ინუგეშებდა,
ანთუ დარდს თუ იქარვებდა ამითი. გამიყოლია ერთსიტყვი-
თა. ამკითხვინა ჩემთვის ცალკეცა: ქალიშვილობას გამოეთხო-
ვები ოცდაორი წლისაო. ვინც რო შეგაცდენს, კაი დღეს არ
შეეყრებაო. ასე მიმკითხავა და მე ვწუხდი, როდის გავხდები
ოცდაორი წლისამეთქი. ვწუხდი. ვწუხდი. მაშინ თორმეტი
წლისა ვიყავი. წინ მედო ათი წელიწადი, დიდი, დიდი, გაუვა-
ლი ათი წელიწადი, გაუვალი თუ გაუსვლელი, ანთუ: ერთიცა
და მეორეცა. დრო ჩვენ ჰო საშინელება გვეგონია და რო არც
არის, ვერ გაგვიგია. არის, რაცა კვდება, რაც არა კვდება არც
არის და არც შეიძლება რო იყოს. დრო მხოლოდ ჩვენი სათ-
ვალავია და მეც შემეძლო გადამეთვალა როგორც მენება.
ვმდგარვარ ცდუნების წინაშეცა რალა თქმა უნდა. სიკეთე
ბრძანე, თორემ მახე ჰო ყოველ ნაბიჯზეა დაგებული. ყოველ
ნაბიჯზე. ყველა კუთხიდან ეშმაკი გვითვალთვალებს. ვმდგარ-
ვარმეთქი ცდუნების წინაშე, მაგრამ მომვლენია მკითხავი ჩე-
მი, ჯადოქარია თითქოსაო, მომვლენია, ხელი დაუვლია და
გამოვუტაცნივარ. თითქოსაო და ჯადოქარიც იყო. საოცარი
თვალეები ჰქონდა: უცებ ცეცხლს აფრქვევდა, ჩაუქრებოდა
მერე უცბადვე. მეშინოდა იმ თვალებისა, ცეცხლოვანისაცა და
ჩამქრალისაცა. ცეცხლოვანი ჰქონდა ფრთებიცა, რო გამიტა-
ცებდა. საფრთხიდან მიხსნიდა უსათუოდა, საფრთხისა მე არ
მეშინოდა. და აი მიმატოვა ამ ბოლო დროსა. მიმატოვა. ერ-
თხელ გაგაქეცი და მაინც ველარ გაგაქეცი. რალა მე დამიცდა
ფეხი და რალა იქ დამიცდა, პირდაპირ რო შენთან ჩამოვვარ-
დი?.. იქ ჰო ჩვენ ჰინკებივით დავხტოდიო?!. ბედისწერა ბე-

დისწერა ყოფილა, ანთუ სხვა რაღა უნდა იყოს?! რაც უნდა იყოს: მე ამისრულდა ჩემი, შენ თუ რა გელის, საკითხავი არ ეს არის: კარგი დღე არ მოეწევაო.

„ჰეჰეჰე... ჰი... ჰე...“

იციანს ლუთი თუ ვითომ იციანს: მკითხავი რო არა სწამს, ჯადოქარი რო არა სწამს. თუ ღმერთი გწამს, ჯადოქარი არც უნდა გწამდესო. ღმერთიც ჰო არა სწამს მაინცადამაინცა, — შეიძლება რო თავს გამოუტყდეს, — მაგრამ ასეცაა: ამყოლს აპყოლია, რო შემობრუნებულა რწმენაი თუ ესაა ბრუნდება, ურწმუნოებიც რო იწერენ პირჯვარსა, რო ანთებენ სანთელსა ურწმუნოებიცა, ეკლესიაშიც რო დადიან, — დადის ჰო ესეცა, სანთელსაც ჰო ანთებს, — უნდა გაეცალოს ეშმაკი. ეს ისე, თორემ ასეთი ცოდო სხვაც დასდებია: ანთუ შერჩენია ხახვივითა, ანთუ იოლადაც დაუღწევია თავი. ოდესიდანაც ჩამოაკითხა დედაშვილმა ერთხელა. შვილი — არაფერიო, დედა ანგრევდა ქალაქკომსა. სიმამრი ამისი დაიბარეს, ეს — არცა. სიმამრმა ფული ჩაუღო ჩანთაშია მნგრეველსა, ბილეთე-თიც აუღო საერთაშორისო ვაგონისა, კუბემდისაც მიაცილა და გაისტუმრა შინა. პილატე არ იყო, ხელები დაებანა. არა. არა. ცუდი არ ითქმოდა, რაც მართალია, მართალია. რა ვუყოთ თუ არ აძლევდა ჯიბის ფულსაცა, რა ვუყოთ; თუნდაც რო მიეცა, განა რა ფული ამოავსებდა ამის გახვრეტილ ჯიბეებსაო. გახვრეტილსაო, იტყოდნენ: ფული რო ფულობდა, ფული რო ერქვა ზურდა ფულსაცა, რო წკრიალებდა, რო ჩხრიალებდა. ესეც არ იყოს: ყველა თავისი ფილოსოფიითა ბრუნავს ამქვეყნადაო და ამისი სიმამრის ფილოსოფიაც ეს იყო: თვითონ უნდა ეხარჯა თავისი ფული, თვითონა, თვითონა, სხვას არ მოაკიდინებდა ხელსა; თავისი წონა რო დასჯდომოდა, გამოიხსნიდა თვით სიძესაცა, გაშლიდა ხელსა და გამოიხსნიდა. არ მოეწევა ამას არაფერი, — ლუთსა ცხადია, — ნუ შიშობს დედოფალი ამ დილისაი, ნუო, დამშვიდდეს, ცოტაც მოითმინოს, ეს ერთ პირს კიდევ გამოიძინებს, ძალას მოიკრებს, და დააპურებს ერთხელ კიდევ, დააპურებს და დააპურდება. მერე წავიდეს საითაც ენებოს. ანთუ მიატოვოს ის ყველაფერი. ზურგი აქციოს. რისი მაქნისია ის უფოთი და დავიდარაბა?.. არაფრისაი, — არასოდეს კარგი არაფერი მოჰყო-

ლია. არასოდესა. არასოდესა. გარეთ ნულარ გაიხედება. დარჩეს. ესეც აღარ გავა. არა!.. გავა, ოლონდ საზრდოსათვისა. მითანს. შესანსლონ და დაწვინენ. იწვინენ. და. იწვინენ.

ჰა?..

ამაზე უკეთესი რა უნდა იყოს?!

„არ ვიცი...“ არ ეძებს თეაი უკეთესსა. ოლონდ უაროპს. „უნდა წავიდე“, ოლონდ: ეხვევა. ჰკოცნის. ეწვინის. ეგრიხება. შეერწყას ლამისა. შეეგრიხოს ლამისა. დაეწაფება და ვერ იკლავს წყურვილსა. გაშმაგებულა მთელი სხეული, გააფთრებულა ტუჩები თითქოსა, — ტუჩები, კბილები, — ლამის აკუწოს, ლამის გადაყლაპოს ეს ვეება ვაჟკაცი პატარა გოგომაო. არა, არცთუ პატარამა მართლაცა და მართლაცა, ოლონდ ყველაფერი ჰო შედარებითია, გადაყლაპვაცა რალა თქმა უნდა. დუდუნებს თანაცა: „უნდა წავიდე... უნდა... უნდა... ალბათ მეძებენ. მეძებენ!.. მეძებენ!.. აქ თუ მომაგნეს, შენი უბედურებაც ალბათ ეს იქნება“.

„ჰა, ჰა, ჰა...“ იცინის ლუოი, არაფრად აგდებს მუქარასა, იცინის, იკრავს, იხუტებს, ლამის სულში ჩაიძვრინოსო, რო ვერ იპოვნონ, რო ვერ წაართვან. თვითონ წაერთმევა, თეაი ცხადია, წამოუხტება, წამოფრინდება. გადაიძრობს საქორწინო პერანგსა, პერანგსა ლინკასი. ააფრიალებს. წითლით მოჩითულა ქათქათა პერანგი. ზეწარიც მოჩითულა წითლითა. ბწყიალებს. ბზინავს. ირიბადა. მზე ისევ ირიბადა სჭრის. ირიბად ეფინება ლამაზ-ტანსაცა, ტანსა შიშველსა, წამსუმალ სამოსი რო შემოეტმასნება და გაჰქრება სულაცა. გაჰქრება.

გაჰქრება და გაჰქრება.

საღლა ეძებოს აღარც რო იცის. ტელევიზიასთანაც ველარ იპოვნის: გვარდია ჰო აიყარა ტელევიზიიდანა, — აიყარა. კიბეებიდანაც აიყარნენ კიბოსნები, ქუჩიდანაცა — გარსმოხვეულნი. გვარდია ზღვასთან დაბანაკდა. ხალხი გაიფანტა. თანამშრომელნი იკრიბებოდნენ შორიახლოსა. მთავრობა ჩაჯდა ტელევიზიაში. გვარდია განაპირდა. ოლონდ ჯერ დააქუხა მძლავრი ქვემეხი, ერთი დააქუხა, შესძრა ქალაქი და ისე განაპირდა. და იცინოდა პრეზიდენტი სიმწრის სიცილითა: ეს რა ჩაიდინესო, რად ისროლეს, რას ესროლესო; მაგრამ ასეაო: ღმერთი რო მოინდომებს კაცის დასჯასა, ჯერ ჰკუთს წაარ-

თმევსო. წაურთმეგია და ეს არისო. ეს იყო პუტჩიო. ეს იყო
 შეიარაღებული გამოსვლა გახელებული სამხედრო ბროვისა
 თავისი ხელისუფლების წინააღმდეგაო. ასაბუთებდა. ამტკი-
 ცებდა. დადასტურებას მოითხოვდა უზენაესი საბჭოსაგანა.
 მოითხოვდა. ფრაქციები არა თანხმდებოდნენ. ფრაქციები მა-
 ტულობდა. „91“. ფრაქციას ირქმევდა სამი კაციცა. ორიც შე-
 იძლებოდა ახირებულყო, ერთიცა. რაოდენობა არაფერსაც
 არა ნიშნავსო. აზრი ერთისაა, აზრი ერთი აერთიანებთ, და
 რამდენიც არ უნდა იყოს, მაინც ერთიაო. დაობდნენ ამაზეცა,
 დაობდნენ ყველაფერზე, მიზანი ერთი იყო: კენჭისყრა ჩაეშა-
 ლათ. ფრაქციებს ეშინოდა კენჭისყრისაი. იყო რო მრავლადა,
 არასა. კმველოდა, მაინც მცირენი აღმოჩნდებოდნენ. შფო-
 თავდნენ. ჩხუბობდნენ. ჩარიგდებოდნენ მიკროფონთანა. წაე-
 ტანებოდა ათი ხელიო ერთბაშადა, ათივე მიითრევდა თავის-
 კენაო. რაღა მიტინგებო ქუჩისაი, — იქ მეგაფონებსაც პო-
 იტაცებდნენ, — რაღა უზანაესი საბჭოი. ქუჩა. უზენაესი.
 უზენაესი. ქუჩა. იყო ძიძგილი, იყო ყელისწევა: არა, ჯერ მეო;
 არა, ჯერ მეო. „ერთი წუთით!.. ერთი წუთით!..“ — იხვეწე-
 ბოდა ბ-ნი ასათიანი; მეც მაცალეთო. არ დააცდიდნენ. პრე-
 ზიდენტს მაინც დააცდიდნენ. დაცქვეტდნენ ყურებსა: აცა,
 რას იტყვის, კიდევ რა დავიხვიოთ ხელზედაო. სსსს, აცადე-
 თო. ისიც ბევრს არას არა ფრთხილობდა: „მე ვხედავ თუ რო-
 გორა ერთიანდება: ხუნტა, ქუჩის ოპოზიცია და უზენაეს საბ-
 ჭოს ოპოზიცია. ვხედავ. ეს კარგს არას უქადის ეროვნულ ხე-
 ლისუფლებასა და ხელისუფლებაც სათანადო სიმაღლეზე უნ-
 და აღმოჩნდეს. „სათანადო სიმაღლეზე!..“ მტკავლად დას-
 ცხებდა ხელსა მაგიდასა. მუშტს მიტინგებზე შემართავდა
 ხოლმე. სესიებზე მტკაველს დასცხებდა და მოხვეტავდა მუშ-
 ტსა. „დიქტატურა!..“ ჰკიოდა ფრაქციები, თითქოს უხარიანო,
 ისე ჰკიოდა: „დიქტატურა მოდის!..“ „რა მოდის?.. დიქტატუ-
 რა გამოცხადებულა!..“ „ერთი წუთით!.. ერთი წუთით!..“
 ივედრებოდა ბ-ნი ასათიანი. ივედრებოდა. ჩაეხახებოდა ყე-
 ლი. წუთიც არავის არ ემეტებოდა. ყველას თავისთვის ენება
 წუთი. ფაუსტები, ფაუსტიანა. აქ ყველა სიტყვებად იღვრე-
 ბოდა, რაც რო ქუჩიდან შემოჰყოლოდათ, ახლა აქ აქცევდნენ,
 აქცევდნენ და ველარც აქცევდნენ, ღვარად კმნილიყვნენ და

დიოდნენ ღვარადა. „აფსუს, რა დრო იყო!..“ ნოსტალგიას
 შეეპყრო უზენაეს საბჭოს კომუნისტი დებუტატები, ნოსტალ-
 გიასა, უმაღლეს საბჭოს ნოსტალგიასა: „აფსუს!.. აფსუს!..“
 იქ ზედმეტი რო არავის არაფერი არ წამოსცდებოდა. იქ ზე-
 პირადაც რო არავინ არ გამოვიდოდა. სხვა რო წერდა, სხვა რო
 ამოწმებდა, სხვა რო კითხულობდა. „აფსუს!.. აფსუს!..“ აქ
 თვითონაც აღიმაღლებდნენ ხმასა, ოღონდ მაინც რო ძველე-
 ბური მოკრძალებითა, წესრიგითა ძველებურითა, ხან რო
 „იჩიც“ წამოსცდებოდათ: არა ბატონო კონსტანტინოვიჩო.
 „თქვენ არც მოიშლით ემაგ იჩებსა, ვიდრე აქედან არ გაგაძე-
 ვებთ!..“ წყრებოდა ბ-ნი კონსტანტინოვიჩი და მალეც აღუს-
 რულა. გააუქმა პარტია კომუნისტებისა, უკვე მორჩილი პარ-
 ტია გააუქმა, დებუტატებიც გარეკა იმათი უზენაეს საბჭოდა-
 ნა: იძახეთ ახლა კონსტანტინოვიჩიო. და არც დაუშლიათ,
 იძახდნენ და იძახდნენ, უარესადაც იძახდნენ: შეუერთდნენ
 რო ყველა კიბესა, უნივერსიტეტისაცა, ტელევიზიისაცა, ვაკის
 პარკისაცა. გარს უვლიდნენ ძეგლსაცა უცნობი ჭარისკაცისა,
 მრგვალებმა რო მოშალეს: რუსის ძვლები ჩამოგვიტანეს, რუ-
 სის ძვლებზე გვალოცებნო. ზღვამდისაც გააცილეს ბ-ნი
 თენგიზები, ესტუმრებოდნენ ხშირადაცა, ეპატიებოდნენ ქა-
 ლაქშია. ეპატიებოდნენ, — აკრძალული პარტიაცა, ასაკრძა-
 ლი პარტიებიცა, — ეპატიებოდნენ. გეახლებითო, ამეღებდა
 ბ-ნი კიტოვანი: „მიტინგებს თუ ჩაშლის, გაფიცვებს თუ ჩაშ-
 ლის, იმავე წუთს ჩვენც იქ ვიქნებით!..“ ამეღებდა, ჰპირდე-
 ბოდა, ამხნევებდა, და აქეზებდა და აქეზებდა. „ჩამოდი და
 მზად გახლავართო, — ამეღებდნენ ესენიცა. ამეღებდნენ.
 ამეღებდნენ. „გესმის!..“ იღუმალი ხმა შეიპყრობდა პრეზი-
 დენტსა: „ნუ იკითხავთ ვისთვის რეკს ზარი!.. გესმის!.. კომუ-
 ნისტებიც მხარში ამოუდგნენ. ეს არის ალიანსი კრემლისა და
 თბილისის ზღვისა. ეს არის კავშირი დამოუკიდებელი საქარ-
 თველოს წინააღმდეგა. კავშირი! ალიანსი! მაგრამ იცოდნენ:
 განწირულია ყოველი შეთქმულება, ყოველი გამოხდომა, რო-
 გორც ეს პუტჩი, როგორც ის ზარბაზანი... ჰა, ჰა, ჰა... მაინც
 რა ჭკუაში მოუვიდათ!.. გესმის!..“ „თქვენ დაარბიეთ მშვიდო-
 ბიანი მანიფესტაციია!..“ „ჩვენ ყვავილებით მოვდიოდით“.
 „ყვავილები ტყვიებს არ ისვრიან“. „ტყვიებით ჩვენ შემოგვე-

გებნენ“. „ტყვიის ღირსია, ვინც ტყვიას ისვრის“. „და ღირს-
ნიცა ხართ!..“ „თქვენ...“ „თქვენ...“ „თქვენ...“ „ერთი წუ-
თით!.. ერთი წუთით!.. ერთი წუთით!..“ ხვნეშის, ქაქანებს
ბ-ნი ასათიანი: „რა უბედურებაა?!“ ვერ აუხსნია. და აი უნ-
და ვიღაცას რო აუხსნასო: „უბედურება აი ეს არის, აქ რო
ვიღრჩობით“. უნდა, უნდა და ჰყვირის მჭახედა, მკვეთრად
ისე, მიკროფონიც რო არა სჭირდება, „რად ჩამოგვეყარეთ ამ
ჯურღმულეებში... ბუნკერში, ბუნკერში რად ჩამოგვეყარეთ?!“
ჰყვირის, ჰყვირის: „რად მივატოვეთ სხდომათა დარბაზი?!“
„ეშინიანი.. ეშინიანი..“ დააწვეს სხვაი იმავ ხმაზედა, შეთანხმე-
ბულან თითქოსაო, თითქოსაო თუ ალბათაო. „მე არაფრისაც
არ მეშინიანი!..“ სილა გაიშლება მაგიდაზედა, ისევ ისევე, მო-
იხვეტება ისევ ისევე: „იქ რემონტია!..“ არ უჯერებენ: „გეშინ-
იანი!..“ „ვისი მეშინიანი?..“ აღარ მიუგებენ. ეს საშიშნი თვი-
თონ არიან. თავს არ გასცემენ. გულში იცინიან. და პრეზი-
დენტი აქ დროს იხელთებს: „ეს იყო პუტჩი!..“ „ვინ არის
მომხ..“ და არ აცდიან: „ერთი წუთით... ერთი წუთით... უბე-
დურებაა!..“ არ დააცდიან თავმჯდომარესა რაღა თქმა უნდა,
დაითრევენ მიკროფონს ისევა. აქეთაცა. იქითაცა. ჩართეთო
ჰყვირიან. პრეზიდენტთანაც მიცვივდებიან. ტრიანებს ხელე-
ბი. სრიალებს თითები. ბუყბუყებს სარდაფი, ანთუ ბუნკე-
რიო, ანთუ უფრო სწორედ რო ითქვას: კინოდარბაზი სასახ-
ლისაი, რო არ გამოდგება სესიებისათვისა უზენაესი საბჭოსი,
რო არცა ვარგა: ბუყბუყებს, ყუყუნებს, ფუვდება, ფუვ-
დება. თითქოს რო გაიწვეს კედლებიო, გამოეცლება სასახლე-
საო. იფუქებს სასახლეი, ჩაიშლვლევაო. თითქოსაო თუ მარ-
თლაცაო: აი და აჰაა!.. აი და აჰაა!.. და დასთმობს პრეზიდენ-
ტი: „პუტჩი არ გინდათ?.. ნუ გინდათ პუტჩი, — მცდელობა
პუტჩისა, ასე შეფასდეს!..“ არც მცდელობაო: ოპოზიცია წი-
ნააღმდეგია, ხსენებაც არ უნდა ტელევიზიის ამბებისა. არ უნ-
და. არ უნდა. რასა ბრძანებთო. ჩვენ ისეთი პრობლემების წი-
ნაშე ვდგევართო. ისეთი, ისეთი, ოოოო ისეთიო: მიწის რე-
ფორმაო. პრივატიზაციაო. მანეთის ზონა. ფულის რეფორმა.
ჯარის სტატუსი, რუსის ჯარისა, ჩვენში ცხადიაო. მოქალაქეო-
ბის კანონი. კიდევ რამდენი, რა დაითვლისო. რის პუტჩი, რა
პუტჩი: რი ატამი, რა ატამიო. პრეზიდენტი თავისას მოი-

თხოვს. თავისას მოახერხებს თავმჯდომარეცა: მოასწოებს: კენჭს უყრის. დაიღლებიან თუ დაიბნევიან ერთი წუთითა. ფაუსტის წუთი ჩაუვარდება: კენჭს უყრის იმწუთში: პუტჩის მცდელობა, — დადასტურდება იმ ერთ წუთშია, დადასტურდება უმრავლესობითა.

„მე პროტესტს ვაცხადებ!..“ გაისმის უცება, თუ როგორაო, ძნელი სათქმელია: ხმა ხმასაცა ჰგავს და არცა ჰგავს ხმასა, — ჰიჭყინიაო თუ ჰყიპინიაო თუ ჰყავილიაო, — ვერ დადგინდება ისე ადვილად. იქვე მიმჯდარა მიკროფონთანა. ვერვინ მიასწოებს. მორიდებიან კიდევაცა: ფრაქციებიცა, მრგვალებიცა. ფრაქციები გასაგებია: შარის თავია. და მოსწონთ შარი, შარის თავიცა და შარის ბოლოცა. მრგვალები რაღადაო, — რადაც უნდა იყოს. მორიდებიან. პროტესტს ვაცხადებო: „ეს არის დისკრედიტირება უმცირესობისა. ეს ადამიანის უფლებების შეზღუდვაა. დაუშვებელია, უმცირესობის აზრს რო ანგარიში არ გაეწიოს, დაუშვებელიცა და დანაშაულიცაა დემოკრატიზმის მაღალი იდეალების თვალსაზრისითა. უმრავლესობის ნება არ უნდა წარმოადგენდეს გადამწყვეტ ნებას, როცა შეიძლება რო უმცირესობა მართალი იყოს. აქ უმცირესობაა მართალი. აქ უმრავლესობის ნება უზურპაციაა. მე პროტესტს ვაცხადებ. მე მოვითხოვ: უზენაეს საბჭოს დადგენილებად გამოცხადდეს უმცირესობის გადამწყვეტილება. უყარეთ კენჭი!..“ აცხადებს. ჯდება გასაოცარის ღირსებითა, შეუვალობის იერიითა, უტეხობითა, ჯდება იქავე, რო აიჭრას თუ უარჰყოფენ, რო ვერ დაასწროს სხვა ვერავინა.

„სისულელეა!..“ პრეზიდენტი აიქნევს ხელსა, თან ააყოლებს ისეთ ღიმილსა: უკეთესს ვერავინ მოიფიქრებსო. ისეთ ღიმილსა.

„შეურაცხყოფა!.. პიროვნების შეურაცხყოფა!..“ ცხადია იქვე უნდა მჯდარიყო, ცხადია უნდა წამოჭრილიყო დეპუტატი იგი — დეპუტატი ნათაძე, — უნდაო და წამოიჭრება: „მე თქვენ სამართალში მიგცემთ!..“

„კანონი სასამართლოს შესახებ ჯერ არ მიგვიღია“. შეახსენებს კომისიის თავმჯდომარეი.

„პროკურატურას გადავცემ!..“

„კანონი პროკურატურის შესახებ ჯერ არ მიგვიღია“.

„მე მაინც ვიჩივლებ!..“ არ დასთმობს ცხადია.

„ჩვენ უკანონო ქვეყანაში ვცხოვრობთ“. წაეშველებიან.

„მე მაინც ვიჩივლებ!..“ არა, არ დასთმობს და ხმას აუწევს, ანთუ ჭიჭყინსაო, ანთუ ჭყიპინსაო. და ნუვინ მიწყენს, სხვას თუ ვერაფერს ვერ შევადარე. ბუნება ბევრად მრავალფეროვანია, სიტყვები არ არის ეგრე უამრავი, ანთუ ეგებ რო მე აღარა მყოფნის; რაც უნდა იყოს, ნუვინ ნურას მიწყენს, ნურცა თვითონა. თუ ეწყინებათ: მწყერი შეიწვანო. რა ნუგეშია, — სადღაა მწყერი?! მალე ბელურაც აღარ იქნება, ბულბული პო არა და არა, აღარც რო შაშვი, გაზაფხულიც აღარ იქნება, იქნება ყვავ-ყორანი და შემოდგომა იქნება. დაუთმობელიც ისევ იქნება, გაქირს დაღება და ფეხს არ მოიცვლის. ისე ვერავინ ვერას გაიტანს, ყველას რო უნდა რაღაცა გაიტანოს, უნდა, თავისი გაიტანოს, თავისთვის გაიტანოს, წაიღოს და წააცუნცულოს, ოღონდ ისე რო ტაშიც დაუქრან. ტაში. ტაში-ტაში!.. ის მაინც სხვა იყო, ის „აპოლონის აპლოდისმენტი“, სხვა იყო. სხვა გახლდა. ფოლკლორისტები მოსდებოდნენ მთლად საქართველოსა, მთასა და ბარსა, მოსდებოდნენ „ყიჩხალის“ ბადალ ნიქს დაეძებდნენ. ვერა ჰპოებდნენ. სწუხდნენ. ნაღვლობდნენ: სად გაჰქრა ნიჭი „ყიჩხალისაო“. ნაღვლობდნენ. წუწუნებდნენ. არც მოისმენდნენ „აპოლონსა“, არც ჩაიწერდნენ რალა თქმა უნდა, გაურბოდნენ შეშინებულნი. ნიქს მაინც ეძებდნენ, სადღაც ეძებდნენ, საკოლმეურნეო შაირებში ეძებდნენ. და ვერა ჰპოებდნენ რალა თქმა უნდა. ააფრინე ალალიო, რაც არ არი, არ არიო. მალე ალალიც აღარ იქნება, აღარც ეს ანდაზა, — არაფერიც აღარ იქნება. ჯერ რალაც იყო, ჯერ რალაც თითქოს მოეპოვებინათ: შეიძლებოდა სამსჯავროსათვის გადაგეცა თვით პრეზიდენტიცა, მანამდის რო ვერ შეჰბედავდი თვით რაიკომის ინსტრუქტორსაცა: თვალი შავი გაქვსო. ვერ შეჰბედავდი, თვალსაც რო ვერ გაუსწორებდი. ცხოვრება შეცვლილიყო, საოცრად შეცვლილიყო და მაინც არაფრად არ მიიჩნევდნენ. კიდევ რალაც რო მოენდრმებინათ. მოენდომებინათ!.. მოენდომებინათ!.. აღუვსებელი საწყაულიო. ამო ამოთა და ყოველივე ამო და აღუვსებელი საწყაულიო. შეგეძლო: სამსჯავროსათვის გადაგეცა თვით პრეზიდენტი. განსჯიდა სამსჯავროცა ბრძნულადა და მიუდ-

გომლად: სისულელე ზოგადი ცნებაა. არავის საკუთრება არ არის იგი, არავის ღირსებად ის არ ჩაითვლება. განცხადება, რომ „ეს სისულელეა“, არავის პირადად არ შეეხება, არავის პირადად არ შეურაცხყოფს. და თუ იგულისხმებს ვინმე თავის თავსა, ეს მისი საქმეა, პირადი საქმეა, და ამას თვითონვე თუ გამოჰხატავს საჯაროდა, ამით ის თვითონვე მიაყენებს შეურაცხყოფასა საკუთარ თავსა და არ შეიძლება სხვა ვინმე იყვეს პასუხისმგებელი ამისათვისა. არ შეიძლებაო. სისულელე საზოგადოებასაც მოიცავს, არის შემთხვევები. სისულელეს პიროვნებანი იმეორებენ. ოღონდ ეს არ ჩაითვლება არც რომ პირად საკუთრებადა, საზოგადოებრივ საკუთრებადაც არ ჩაითვლება, სახელმწიფო საკუთრებადაც არა. საგნობრივი, მატერიალური გამოსახულება არ გააჩნია და სასამართლო მოკლებულია საშუალებას a priori დასვას საბრალმდებლო სკამზეო. ასე განსჯიდა, ბრძნულადა ასე, მიუდგომლადა ასე ამგვარადა. ვერ აუხიბრდებოდა ვერავინა ბ-ნ ნათაძის მეტი: არ მაკმაყოფილებსო, არაო, არაო, მე უფრო ნათელ განმარტებას მოვითხოვო. მოვითხოვო. იქ მოითხოვეთ, ზღვაზე მოითხოვეთ, — ურჩია პრეზიდენტმა, — მაინც იქ დარბიხართ, მიზანში სროლასა სწავლობთ, გვარდიელების ფორმას ეტოლებით, დაძუნძულებთ შვეიკივითაო.

„ვინ არის შვეიკი?!“ იჭექებს დეპუტატი ნათაძეი, იჭექებს, იჭექებს, ველარ იტყოდი: დაიჭიჭყინებსო. იჭექებს.

„ჩეხი მწერლის იაროსლავ ჰაშეკის გმირი“, მიუგებს პრეზიდენტი, მშვიდად მიუგებს, ანთუ უფრო ისე: ვითომ და რაო, გამოცდაზეო.

„მართალია!..“ უდასტურებს პროფესორი ნათაძეი. კმაყოფილია პროფესორი. ასეც ჩაჯდება ისევ იქავე მიკროფონთანა. თუმცა ძნელია კმაყოფილება ამგვარადაც რომ გამოეხატოს, სახე ისეთია, ისე მოყვანილი, ისე ჩამოსხმული, — ძნელია, ძნელი. ალბათ მხოლოდ თუ იგულისხმება. ოღონდ ესეცაა: წამოიჭრება რომ იმავე წუთსა, წამოიჭრება დეპუტატი ნათაძეი, პროფესორი არა, პროფესორი ჰო დაჯდა კმაყოფილი. ეს წამოიჭრება:

„ვინ არის შვეიკი მეტი?!“

„ჩეხი მწერლის იაროსლავ ჰაშეკის მთავარი პერსონაჟი

ანუ გმირი ჰაშეკისა“, განაცხადებს პასუხსა პრეზიდენტის, რო-
მანის სრული სათაურია „ყოჩაღი ჯარისკაცი შვეიცის თავგა-
დასავალი პირველ მსოფლიო ომში“. ქართულად თარგმნა
შალვა გვინჩიძემა“.

„მართალია...“ პროფესორი დაუდასტურებს. ისევ დაუდას-
ტურებს. ისევე ჩამოჯდება, — ეს რო პროფესორიო, დეპუტა-
ტი ისევე აიჭრება. მაგრამ და რაო, — მიკროფონს სხვა და-
უფლებია. ტაციობაა. ბ-ნი პაატაშვილი დაუფლებია. ტაციო-
ბაა. ჩაუბლუჯია საერთაშორისო დეკლარაციები, ჩაუბლუჯია,
კითხულობს, მუხლი-მუხლ კითხულობს, კითხულობს, ამტკი-
ცებს: ირღვევა ჩვენში ადამიანის უფლებები; ჩვენ ავცდით
დემოკრატიული განვითარების გზებსაო. იქით ბ-ნი ურიდია
წამარჯვებია მეორე მიკროფონსა. კარგია, კარგი!.. კარგ დღეს
არც ესენი დააყრიანო, — და ცოტას მოიცდის დეპუტატი ნა-
თაძეი, ცოტასა, ცოტასა. და დგას მაინცა. სკამზე ვერ ითმენს.
დუმილს ვერ ითმენს. ვერაფერს ვერ ითმენს. პრეზიდენტო-
ბას ვერ ითმენს — ზვიადასიო. ზვიადას უწოდებს, პრეზი-
დენტს არა რალა თქმა უნდა, მაინც ვერ ითმენს, ვერა და ვე-
რა: თუ რო ვერული უნდოდათ პრეზიდენტადა, და ისიც უთუ-
ოდ სულელიო, მე ავერჩიეთო, რალა ზვიადაო. ამ ნათქვამს
მიაწერენ. სხვისა რა ვითხრა, მე ვერ დავიჯერებ. არა, — ის
მაინც მართალი იქნება: რალა ზვიადაო, ოღონდ სისულელეს
მაინც არა ჰკადრებდა საკუთარ თავსა. არა. არა. არა. ვერ და-
ვიჯერებ. ვერ ითმენს, ვერა, ამას მაინც მტკიცება არ უნდა,
ვერ ითმენს, დაიხრჩობა. ჰალსტუხი უჭერს. მალიმალ საყე-
ლოში გაიყრის თითებსა. საყელოს ეწევა. ჭიმავს საყელოსა.
ეგება გადარჩეს. მაგრამ და რაო, — ჰალსტუხი უჭერს, ზვიად-
და უჭერს, დაიხრჩობა. ამ თედომ მაინც რა გული გააწყალა,
რამდენი უნდა ილაპარაკოს!.. ახლა იქ მერაბა!.. კიდევ კარგი
ბევრნი არ არიან. „91“ — ტყუილია. „9“-საც ვერ შეავსებენ.
კიდევ კარგი, კიდევ კარგი!.. გეყოფათ, რა!.. „რეგლამენტო-
ტი!..“ წამოიჭრება ბ-ნი პეტრიაშვილი, „შენ მანდ დაჯექი!..“
ნათაძე უტევს, ბ-ნი: არც ეს ამათი გაწელილი ლაპარაკი უნ-
და, — თავისი უნდა, მაინც თავისი, — არც ის იმისი მბრძა-
ნებლური შეძახილები. „შენ თვითონ დაჯექი!..“ არ უთმობს
ბ-ნი პეტრიაშვილი. არ უთმობს, არა, არც რო დაუთმობს.

არც ეს დაუთმობს, არც ის დაუთმობს; არც ეს დაუთმობს,
არც ის დაუთმობს; არც ეს დაუთმობს, არც ის დაუთმობს,
არა და არა, არა და არა, არა და არა... უყარე კაკალი.

„ერთი წუთით!.. ერთი წუთით!.. ერთი წუთით!..“ ლამობს
გააშველოს, ლამობს დააშოშმინოს, ისევ ბ-ნი ასათიანი, ლა-
მობს.

ვითომც ესეცა რამესა ლამობსო, — თითქოს რო მიილუ-
ლება ბატონი პრეზიდენტი, თითქოსა, თითქოსა. ქუთუთოები
ჩამოვარდნია. აიწვეს. დაიწვეს. აიწვეს. ჩამოვარდება: ამათ
რალა უნდათ, რას აეშალენენ ეს თავისი დაზრდილი ყმაწვილე-
ბი, არაფერი რო ამათ არ გაეგებოდათ: დეკლარაციებიც რო
ამან გააგებინა, პიროვნების თავისუფლებაცა, ერიცა და პი-
როვნებაცა, ერის თავისუფლებაცა; იმპერიაც ამან შეაგნებინა,
ანექსიაცა, ოკუპაციაცა, დამოუკიდებლობაც ჩაუღო თავ-
შია; მიტინგებსაც ამან შეაჩვია, ლაპარაკსაცა, შეუბოვრობაც
ჩაუნერგა ამანა, ჩაუნერგა და ჩაუნერგა თავის საჭიროდა;
ჭაობიდან ამოიყვანა და დასხა ქვეყნის მმართველებად; თითო
კათხა ლუდს თუ ვინმე დაალევიებდა, ბედნიერი ეგონათ თავი,
ჟიპიტაურსაც თუ ვინმე მიუდგამდა, გადიოდნენ მეცხრე
ცაზნდა; კონიაკის გემო ამან გააგებინა, შამპანურის გემოც
გააგებინა, — ვითომ არაფერიო; ახლად ახალი კოსტუმები ჩა-
აცვა, შეკვანდა ასწავლა პალსტუხებისა, ამანა, ამანა, ყველა-
ფერი ამანა და თავისი ხელითაც შეუკვანდა თითქმის ყველა-
სა, პირველ სესიაზე რო მიჰყავდა უზენაესი საბჭოსი; საბჭო-
შიც ჰო ამანვე გაიყვანა; უმაღლიდნენ კიდევაცა, ეთაყვანე-
ბოდნენ კიდევაცა, გადაეფარებოდნენ კიდევაცა, თუ თავს და-
ესხმოდნენ რალა თქმა უნდა, გადაეფარებოდნენ და გადაპ-
ფარებიან კიდევაცა. რა იყო!.. ჩაეცინება გუნებაშია. აიწვეს
ქუთუთოები. ჩამოვარდება. თურმე ნუ იტყვი ჭკუაში რა
უდევთ და რას ელოდებიან!.. მისცემიათ იმედი ზღვისაი და
სწორედაც რო ზღვა ჩაიტანთ მაგ უბედურებსა. ავი ზნე დაპ-
ყოლია თბილისის ზღვასა, — მლაშე ტბებზე გაზღავებულა
და ზნეც თუ იქიდან გამოჰყოლია, — შეიყოლიებს მოცურა-
ვეთა, შეიყოლიებს და გადაჰყლაპავს. ფაფუ!.. მიდით. მიდით.
მიდით: შეჰყევით, — აჰყევით მოსკოვსა: აჰყევით, შეჰყევით,
შეჰყევით, აჰყევით. აი და აჰა, ახალი ლიდერი საქართვე-

ლოსიო, — თენგიზ სიგუას რო უჩვენებდა ტელევიზორი მოს-
კოვისაი, — დაუჯერეთ, გეგონოთ: აი ესაა დემოკრატიული
მოძრაობის ბელადიო, — გეგონოთ, დაუჯერეთ, — ეს იხსნის
საქართველოს ტოტალიტარიზმისაგანაო, — ვაი თქვენს ჰკუ-
სა, დაუჯერეთ, დაუჯერეთ, ვაი და უი: ისევ დააქციეთ სამ-
შობლოი თქვენი, ბარემ მოსპეთ და გაატიალეთ თქვენივე ხე-
ლითა: ვაი და უი!.. მხოლოდ ოსტანკინოს ხლართები კმარა.
სისხლი ჩვენი. მოგვეჭარბებია. ოსტანკინო. პაატაშვილიცაო.
ლეგიონებია ლიდერებისა საქართველოშიო. ოსტანკინო. ოს-
ტანკინო. მსოფლიო გადაჰკიდა. სიძულვილი შეგვეჭამს. ჩამოც-
ვივა ქუთუთოები.

„ერთი წუთით!.. ერთი.. ერთი... ერთი...“

ეგება კიდევაც ჩაიგდოს წუთი, ანთუ ეშმაკმა მიუგდოს
წუთი. მიუგდებს. მიუგდებს:

ყველას მიუგდებს:

ანთუ ეგონებათ: წუთი ჩემიაო. აგრა ბ-ნ ბერძენიშვილი:
წუთი მისია. ანთუ ჰგონია: წუთი ჩემიაო: მიკროფონი ჩაუბ-
ლუჯნია, ჩაუბლუჯია ორივე ხელითა, ტუჩებიტაც დასწაფებია,
თითქოს ძუძუა, დედის ძუძუიო, სწოვს და აწვება ფაცები-
თაცა, მეტი რძე რო გამოადინოსო. ეგრე, ეგრე, მთლად გა-
მოჯლუხნე, წვეთიც აღარ შეარჩინოო. დუდლუნებს. ცხვირში
სცრის. ასლან აბაშიძე სჭირს: ხატოვან სიტყვათა ლექსიკონში
ჩაიხედეთო. მე-3 გვერდზეა. ჩაიხედეთო. ყველა წიგნიდან მე-3
გვერდს მოიხსენიებს, ანთუ ეს გვერდია იმისი საზღვარი,
ვინ უწყის, ანთუ: რაც არის: ჩაიხედეთო: „აბაშიძეების გზა.
ტყვედ გაყიდვა ქართველებისა ოსმალეთში“. ჩაიხედეთო: ოს-
მალეთშიცა და რუსეთშიცაო. ჩაიხედეთო. ეს კაცი ძალით
დასვა აჭარაში პრეზიდენტმა, ეს კაცი არა სურს აჭარასა. რა
სურს პრეზიდენტსაო. აჭარის გაყიდვაო, — ეს ბ-ნი დიასამი-
ძეა. ამასაც ასლან აბაშიძე სჭირს, სჭირს ისე, ჩახედვა რო
არც უნდა, არც მე-3 გვერდზე, არც მერე, არა, ჩახედვა არ
უნდა.

„აქ სამაჩაბლოო, იქ აფხაზეთი, ახლა აჭარაო, სადამდის
მივდივართ?!.“ .ესეც აჭარის დეპუტატია, ამასაცა სჭირს, იგი-
ვე სჭირს, ოღონდ კეთილადა. კეთილი სიმსიგნეო, ავი სიმსიგ-
ნეო, — ამას კეთილადა.

„ვამწყვრევივართ!..“

„გალიაში!..“

„ბუნკერში!.. ბუნკერში!.. ბუნკერში!..“

„ქაობში ვართ!..“ ვილაცას ქაობი უფრო მოსწონებია.

„ჯოჯოხეთში!..“ არ დაიღვეა მჯობნის მჯობნით.

„ჯოჯოხეთში!.. ჯოჯოხეთში!..“ თითქოს არაო, — აქ შეჩერდებიან: ჯოჯოხეთშიო.

ღმერთო გვიშველე!.. მიეცი ამათ დამოუკიდებლობა, რაც გინდა მიეცი, — ვერ შეიშნოვებენ... ვერა. ვერა. მონობისათვის დაბადებულან, გემოს ვერ გაუგებენ თავისუფლებასა. ჯოჯოხეთშიო, — წამოცვივიან და ჰყვირიან ერთადა. კრიმან-ქულია და ბანი გაბმული, გუგუნა ბანი, მთებისა თითქოსა გუგუნნი, კავკასიონისაო რალა თქმა უნდა. ზედაც შესდგებიან და გალენწავენ. ერთი ფეხი თუ გადაუბრუნდა. არ უნდა გადაუბრუნდეს. არ უნდა გადაუბრუნდეს. არ უნდა გადაუბრუნდეს. „ერთი წუთით!.. ერთი წუთით!.. ერთი წუთით!..“ ჰა, ჰა, ჰა... ამ-შვიდებს. ჰო. იმათგანია. ვინ ვის დაასწრებს, ვინ უფრო დაპგლევს, ვინ უფრო დაჯიჯგნის, ვინ უფრო დაიმსახურებს მომავალი ხელისუფლების წინაშე, — აღარც რო ეეჭვებათ!.. ვის კვართი ერგება. ელიოზი. სიდონია. სვეტიცხოველი. დამიხედეთ, ხალხის რჩეულნი!.. რასა ჰგვანან!.. რას უგავთ თავპირი!.. როგორა ჩხავიან. აფსუს, ესაა ულამაზესი და უმამაცესი ერი?.. თუ აქ მხოლოდ სიმახინჯე მოყრილა და გარეთ დარჩენილან უკეთესნი?.. რა დაგემართა შენ ჩემო ხალხო?! მაგრამ ეს ჰო თვითონ აარჩევინა, — თვითონ აარჩევინა და თვითონვე მოუვლის: გარეკავს, გარეკავს!.. დროა გარეკოს, კიდევაც დაგვიანდა. კიდევაც გაიტეხეს სახელი. უსტვენს ხალხი დეპუტატებსა: მიაცილებენ პანჩურითა, აქედან რო გადიან, უსტვენენ და აპანჩურებენ. „დეპუტატი დაუცველია!..“ იჩხავლონ. უზენაეს საბჭოს მაინც არა ჰგავს, თუ ჩხიკვათა ქორწილია — იჩხავლონ, იჩხავლონ: დეპუტატი დაუცველია!.. დაგიცვან ბატონო: ეგ თქვენა და ეგაც თქვენი ამომრჩეველნი, თუ მართლა რჩეულნი ხართ და თუ მართლაც აგირჩიეს. ჰა, ჰა, ჰა... შეჰხედე, შეჰხედე: რასა ჰგვანან, ღმერთო ჩემო, — „ანთუ მაშინ რამ ამიხვია თვალი, ანთუ ახლა რამ ამიხილა...“ გადაუღიათ თუ როგორ უთავაზებენ პანლურსა, თვითონვე

გადაუღიათ: აი თუ რა დღეშია ინტელიგენცია საქართველოშიო, გადაუღიათ, გაუგზავნიათ. ოსტანკინო!.. ოსტანკინო!.. რა ცეცხლიც დაგწვავს, ის ცეცხლია შესაბრალოსი. ოსტანკინო გაუხდიათ მფარველად. აი შეჰხედეთ: სახელმძოვნილი კინომოღვაწეები ტოტალიტარიზმის პირობებშიო, — შეჰხედეთ, შეჰხედეთო და უცქერიან და ვითომ რაო, და ვითომ რა ჰგონიათ: თანაუგრძობს თუ იცინის მოსკოვი, — იცინის, ერთობა, ერთობა და ნიშნსაც მოუგებს დასავლეთსა: აი ჩვენი იმპერიის ნაშხვრეებო, აი თქვენი დემოკრატიაო, ერთობა, ნიშნს მოუგებს. ეს რაა: მერამდენდაა რო ჭლუხნის ძუძუსა, — ისევ იმ ჯერზეა თუ მერამდენე ჯერზეა?

„ჯერ წინდაუცვეთავი აბაშიძე რა არის, მერე წინდაცვეთილი რა იქნება?!“

მიდი და გაიგე. ამას ეკითხება თუ მთლად უზენაეს საბჭოსა?.. უმაღლეს საბჭოში ეს არ უკითხავთ. თუ უკითხავთ — ეცოდინებათ კომუნისტ დეპუტატებსა. თუმცა ისინი ჰო უკვე გარეკა. გარეკა. ჭირსაც წაუღია კომუნისტები, მაგრამ თითქოს რო რაღაცა ლაზათიც გაჰყვათ თანა: უფრო ჩაყამდნენ, უფრო მოიშხამენ და აჩხავლდნენ უფრო. მიდი და გაიგე. შეძაგდაგდება. ჩაახველებს: ჰო არ შემატყვევს შეძაგდაგებაო. ისინი უკვე მორყეულადაც მიიჩნევენ. ეს ესა და ის ისინი. თუმცა უმრავლესობა ამისია, საბჭოს ისინი აზანზარებენ. ოპოზიციაა. ერთიმეორეზე გადადიან. ასე გარეკავს. შესვენება გამოცხადებულა, ერთიმეორეზე გადადიან. არც ვასვლა იციან, არც შემოსვლა იციან, არც ჭდომა იციან, არც დგომა იციან, არც მიმართვა იციან, — რა იციან ამ უბედურებმა, რამდენი რა ასწავლოს, — არა: უნდა გარეკოს. ერთიმეორეზე გადადიან, ეგრეც უნდა გააპანღუროს. ზის. არ იძვრის. ორი ვეება წიხლი დაკიდულა ჭერიდანა, ქანაობს, აპანჩურებს ერთი აქეთა, მეორე იქითა, თითონაც გადადიან ერთიმეორეზედა, ესეცა შველის. მეტის ღირსნი რო არც არიან. თუ შემოუბრუნდნენ!.. აი სერიი ჯერ არ ნახულიო: დაამზობენ, იმუქრებიან და აღუსრულებენ, „არა!.. არა და არა!..“ დაიცავს ხალხი, თავისი ხალხი. მოდიან. გარსერტყმიან. ხალხს ვერ გადალახავენ. ხალხს ვერ ესვრიან. ხალხი ხალხია და ხალხი ამისია. თუმცა რო დაილაღნენ დასავლეთის რაიონები, — არ და-

ვილაღეთო, არას იმჩნევენ: არ დავილაღეთო. ქვემო ქართლ
ჰო ვილამ უწყის რა ჭურისა რა არის, ზოზინა კახეთი ჰო ვერ
რო გაიგებ, როდის წამოვა, როდის ჩამოაღწევს, შიგა 1
თლი ჰო, ვახ, შიგა ქართლი, თავისი თავი ჰო გასკირები
კარიც გაუღია ლალატისაი, — გაუღია. რა გასაკვირია, კასა
ისეთი ძეგლი აუგია. გაუღია. გაუღო. რკონში შეიფარა კიტ
ვანი. აჰამა. ასვა. გამოაძლო. დაასვენა. და. გზა გამოუთავ
თბილისისაკენა. იქვე უნდა მოეთავებინა. მაგრამ და რაო: რ
რიგება უნდა, შესარიგებლად მოემართებო, — არწმუნებდნ
მოციქულები, დეპუტატები; ეახლებოდნენ ძღვენითა თურმე
გამოთვრებოდნენ, სვამდნენ ვახტანგურსა, მღეროდნენ: ჩა
ვუხტეთ ბარათაშვილსაო, და არწმუნებდნენ მერე ამასა: შე
რიგება უნდაო. გამოაძლეს. დაასვენეს. შეაიარაღეს, ტელევი
ზია ააღებინეს, ახლა ზღვაზე დაუსახლებიათ და იქიდან ით
ვლევინება: დედას გიტირებო. მოციქულებიც ასეთი უნდა,
ერთგულედაც ასეთი, ნდობაცა ასეთი. მუქარა მუქარაზე. ლა
ლატი ლალატზე. არა. ქართლი აღარ ივარგებს მეთაურადა სა
ქართველოსი. არა. აღარ ივარგებს. ბოლი. ბოლი. ბოლი. დე
რეფანში სიგარეტს ეწევიან, ყაყანებენ და ეწევიან. ყაყანიც
იჭრება დარბაზშია, ბოლიცა. სარდაფი სარდაფია. „გოგრა არ
გახდება შირაზის შუშა, რაგინდ მალა სარკმელშიაც გაი
წყოს“. ვერა ნიავდება. ლამის დაიხრჩონ. ხველებაც იჭრება
დერეფნებიდანა. ახველონ. ახველონ. მოიქავონ ყელი, მოი
ქავონ. ბოლი. კარებთან ზვინადაა ბოლი. აქეთა კართანაცა,
იქითა კართანაცა. ზვინადაა. სქლადაა. მერე ფუფდება. ფუფ
დება. ინაქვთება. იკვეთება: აქეთ — მავზოლეუმი ლენინი
საი, — იქით — სასახლეი დედოფალ დარეჯანისა, — სხვა
რამ ნიშანი სამეფოსი თბილისს რო აღარ შემორჩენია, — კან
თიელდება, თუ არ გეგონება, მართალიაო, დეკორაციებისგან
მაინც ვერ გაარჩევ. კანთიელდება. შესვენებაც თუ დამთავრე
ბულა: თავმჯდომარე თავის ადგილს დაუფლებია, ანთუ ეგებ
რო არც ეს გასულა: თუ რამე დასტოვე, აღარც დაგხვდებაო.
წყრიალებს ზარი. ბრუნდებიან დეპუტატები, ბრუნდებიან, და
შემოდნიან ორივე მხრითა და გამოდიან მავზოლეუმიდანა ერ
თნი და გამოდიან სასახლიდანა მეორენი. შეჰხედო, შეჰხედო,
— რაღაცას ანიშნებს თავმჯდომარესა. თავმჯდომარისათვის ეს

ლაცაა, ისე ვერა ჰხედავს რალა თქმა უნდა. თუმცა?... ჰა?...
ივითონ ნეტავი საიდან შემოვიდა, — ზურგიდან ჰო არა?..
ენი თვალი უნდა გესხას, — ყველა დაინახო, რამდენი
ი უნდა გებას, — ყველაფერი გაიგონო?.. მაინც რამდენ-
ესენი მაინც გამოცხადებულან: გამოდიან და გამოდიან
ოლეუმიდანა, კრემლის ვარსკვლავი მიდგმია შუბლზედა
თეულს თავისი, როგორც ნათურები მემალაროელთა. გა-
დიან და მოდიან, მოდიან და მოანათებენ, ბოლი სკრის,
მაინც მოანათებენ. ის კარი უნდა ამოიქოლოს.

XVII

გარეთ ხალხია.

ხალხია ყველაფერი.

იმედი თუ არის, ხალხია იმედი. იმედიც სიცრუეა უხალ-
ხოდა, სხვა ყველაფერი რო ისედაც სიცრუეა. ოღონდ შენი
უნდა იყოს ხალხი. „ჩემია!..“ ისევ ისევე გამოვსებულა მოე-
დანი სასახლის წინა, გამოვსებულა, გამოტენილა ბარიკადებს
შორისა, მიჰყუდებია მხატვრის სახლსა, კინოთეატრსაც მიჰყუ-
დებია, სასახლეს ჰო ზედ მობჯენია: პრეზიდენტსაც რო ძლი-
ვას მოუცლიან ადგილსა, ამაღასაცა ძლივძლივობისასა. კმა-
ყოფილია პრეზიდენტი: თუნდაც რო ველარ ჩამოაღწიონ და-
სავლეთიდანა, — გზები შეიკრას დიდთოვლობითა, ზვავები
ჩამოწვეს, ანთუ დაიქანცნონ ბოლოსდაბოლოსა, თბილისი და-
იცავს; დიდია თბილისი, ეს ორი-სამი უბანი ჰო არ არის, —
ძველი, დახავსებული, აშშორებული, — ახალია, რაც არის,
ახალი, ახლადახალი, გარსშემორტყმული, გადმოკიდული მთე-
ბის კალთებზედა, გადმოკიდული, მოზიდული, დამუქრებული,
ჩამოზვავდება, დასკირდება თუ არა. ჩამოზვავდება და აქაც
არაიან. კმაყოფილია პრეზიდენტი. ხალხი ესაა, იმედი ესაა, ის
არა ცხადია, — ის ყოფილი ფუნქციონერები, ის წითელი ინ-
ტელიგენცია, ახლა ტყავი რო გადმოიბრუნეს და გამოჩენილ
მამულიშვილებდაც რო მოაქვთ თავი. ანაღლე!.. იფ, რა კარ-
გია!.. ხალხი ესაა და ახარებს ხალხსა: პუტჩი დამთავრდა, გა-
ნიღვენენ პუტჩისტებიო; ახლა ისინი ცრემლებსა ჰღვრიან,
ზღვას შესტირიან და შიგ ჩაიჭყევიან ცრემლებდაო. და ხა-

რობს ხალხი: „ვაშააააააააა...“ გუგუნებს. გაიწელება ვაშას
ძახილი. გაიწელოს. გაიწელოს. კმაყოფილია პრეზიდენტი.
მშვიდობას აღუთქვამს ამერიიდანა, — დამოუკიდებლობა პო
მოგიტანეთო, — ახლა გაგაძღობთ, ჩაგაცმევთ, დაგხურავთ;
რუსებს აღარ დავანახებთო. „ვაშაააა...“ გაიწელოს. გაგ-
რძელდეს. კმაყოფილია პრეზიდენტი. ცოტა იქმუნება: რუ-
სები ლამობენ ახალ იმპერიაში რო შეგვითრიონო. ვერ ელირ-
სებიანო: „ვაშააა...“ ოღონდ ესეცაა: ცოტაც უნდა მოვითმი-
ნოთო. ღმერთიც ამას გვირჩევს: მოთმინებას გვირჩევსო. დი-
ახაც რო ამას გვირჩევსო, — ეპისკოპოსი ადასტურებს. ლექ-
სებსაცა კითხულობს ეპისკოპოსი, სიყვარულის ლექ-
სებსა: მოთმინებას გვირჩევს, სიყვარულს გვირჩევს
და ერთობას გვირჩევსო, ღმერთო ცხადია. „ვა-
შააა...“ კმაყოფილია პრეზიდენტი. თუმცა პო: აქ ვერ
არის ისე კმაყოფილი: თვით პატრიარქი რო არ მობრძანდე-
ბა ამის მიტინგებზედა, არც მობრძანდება და ვერც მოაყვანი-
ნა, — ვერ არის ისე კმაყოფილი. ისიც საზრუნავი გაუხდება:
თუ განუტევა ეს ეპისკოპოსი ეკლესიამა. ვერ არის ისე კმა-
ყოფილი. თუმცა და რაო, — ესეც არაფერი, მოევლება ეკ-
ლესიასაცა, ოღონდ ჯერ ეს პუტჩისტები წაიღოს ზღვაშა, მარ-
თლა წაიღოს, მართლა ზღვა იყოს, უკეთესი: ოკეანე იყო, ატ-
ლანტის ოკეანე და ბერმუდის სამკუთხედი. უკეთესია. უკე-
თესია. კმაყოფილია პრეზიდენტი: თქვენ თქვენი განაგრძეთ,
ჩვენ ჩვენსას მივხედავთო. და განაგრძობენ, ანთუ: დგანან,
დგანან და უნდა იდგნენ და უნდა შეიყოლიონ რალა თქმა უნ-
და და არც ილევინ მოქადაგენი. ვინ თუ ინებებს ორჯერაც
გამოვა, სამჯერაცა, ოღონდ ინებოს რალა თქმა უნდა. ეპისკო-
პოსი მეორედაც გამოდის: ის პირში ვუთხარი, ახლა ზურგს-
უკან უნდა ვილაპარაკო; მესამედაცა: ახლა მხოლოდ ლექ-
სებს წაგიკითხავთო. ერთი ლექსი დაამახსოვრდა ლუოსაცა.
არა. მთლად ლექსი არა, — სტრიქონთა ბოლო ნაწილები, თა-
ვისთავადაც რო ლექსი გამოდიოდა: ...მოგვევლინა ზვიადი,
...ქაბუჯი დიადი, ...დაამხო წყვდიადი, ...ეკუთვნის ფრიადი.
„ვაშაააააა...“ უნარიანთ ფრიადი: მეტსაც აღარავის აღარ
ეკუთვნის, ესაა და მორჩაო. მამა გიცხონდათო: არც რო ოპო-
ზიცია დაიშლის თავისასა, — ზღვაზე გეგონოს და აქაც არია-

მეტსაც რო ველარ მოითმენდა. თურმე სხვებიც რო შეწყუ-
ხებულან: გარბიან სხვებიცა სამხატვრო გალერეისა და ქაშუ-
ეთის შუა, გარბიან, — მირბიან, მორბიან: ესეც მოვიშორით
და იქაც სიტყვა არ გამოგვრჩესო. ქალებიც აღარას ერიდები-
ან. ხეებია. ბუჩქებია. მოსაფარებლებია, — არას დაგიღვევენ,
ლამის ზეზეულა იშორებენ მოსაშორებელსა, კანკებს იწყუწა-
ვენ, ჩქარობენ, ჩქარობენ, არას დაგიღვევენ, მოსალამოებაც
ხელსუწყობს ცხადია, ცუდი ელექტროგანათებაცა. ყველაფე-
რი ხელსუწყობს უწყსობასა. მერე ადამიანებს ვაამტყუნებენ
მორალისტები. ლუოს მაინც ვერა: ბოლომდის ჩაივლის ბალის
იმ ნაწილსა, საგულდაგულოდ მოეფარება, მშვიდად მოითა-
ვენებს, მშვიდად ამოივლის, ვითომც არაფერიო, ქაშუეთისაყენ
აღარა, — ჯორჯიაშვილის ქუჩის მხარესა. აქეთაც ისევე მირ-
ბიან თურმე. მირბიან. მორბიან. ჩქარობენ. ჩქარობენ. ეგნა-
ტეს არ უკვირს ხალხის შფოთი და აღრეულობანი. ბრძნუ-
ლად დაპყურებს. მალე ეგნატეც აღარ იქნება. ჯორჯიაშვილიც
აღარ იქნება. თუმცა არაო: ჯორჯიაშვილი ეგება შეინახონ:
გრიანოვი მოჰკლაო. ჰო: მოჰკალი, — გადარჩები. ეგნატეს
არ მოუკლავს. ეგნატე ასწავლიდა, ურჩევდა მეკვლეობასა.
მალე ეგნატე აღარ იქნება, ჯორჯიაშვილიც აღარ იქნება, გინ-
და მოჰკალი და გინდა ურჩიე, აღარაფერი აღარ იქნება. მირ-
ბიან. მორბიან. ტალღებად გადადიან ერთიმეორეზედა. აქ შე-
იძლება რო თეასაც გადაეყაროს. აქ შეიძლება. აქ შეიძლება.
რატომ არ მოაფიქრდა აქამდისა?.. თეა!.. მაგრამ ორად უნდა
გაიბოს. „გაიბე გულო, რადგან ენა უნდა დადუმდეს“. უნდა
გაიბოს: ერთი აქ დაერჭოს, — ეგნატესთანა, მეორე ქაშუეთ-
თან უნდა დაერჭოს. თეა!.. ან შენვე უნდა მოიფიქრო თეა:
იქით თუ შეხვალ, აქეთ უნდა ამოიარო. თეა!.. უნდა მოიფიქ-
რო თეა!.. უნდა იგრძნო თეა!.. რალაცა უნდა მოიფიქრო, რა-
ლაც უნდა იგრძნო. ეს მართლაც ორად ვერ გაიბობა. „გაიბე
გულო...“ სათქმელად ადვილია, გაბობით მართლა ვერ გაი-
ბობი. თუმცა შეიძლება გაშუალდეს ისე: აქეთაცა ჰხედავდეს,
იქითაცა. შეიძლება — დღე რო იყოს, ანთუ რო კმაროდეს
ელექტრო შუქი. მალე ეს შუქიც აღარ იქნება, როცა იქნება,
დღეც აღარ იქნება. თეა!.. ღამე იყოს, მაგრამ ღამეც აღარ იქ-
ნება. რალაც იქნება. მაგრამ ის მაინც აღარ იქნება, რალაცას

რადაც რო უნდა დაარქვას, ანუ: სიტყვა აღარ იქნება, ანუ
მთქმელი აღარ იქნება, ანუ: არ იქნება აღარაფერი. თეა!.. ისიც
შენი თეატრი თუ იყო, მეგაფონით რო გადმოიძახა. ახალი
პიესა. ხერხები იგივე. თუმცა და რაო, — ყველა პარტია თე-
ატრია, ყველა იგივეა, დადგმის ხერხები მაინც იგივეა, პიესა
რაც უნდა ახალი იყოს. ვინც რა უნდა თქვას, ამან იცის, რო
იგივეა. „ძირს ნიკოლოზი!..“ ცხრაას ხუთის პიესიდანაა, „ყო-
ველდღე შემწვარ ქათმებს მიირთმევს...“ — აგიტატორია, გუ-
რიაში გამწესებული. გურულებს უკვირთ: მიირთვას მერე,
ჩვენც პო მივირთმევთ. „მაგრამ ინდაური!..“ არ დაიბნევა
აგიტატორი, „ყოველდღე შემწვარ ინდაურს მიირთმევს, ძირს
ნიკოლოზი!..“ შემწვარსაც მივირთმევთ, მოხარშულსაცა და
საცივსაც არ მოვისაკლისებთო. არ აპყვებიან გურულები. აგი-
ტატორიც არ გატყდება: „მთავარი არ მითქვამს: კატლეტებს
მიირთმევს!..“ ძირს ნიკოლოზო, — იგრიალეს გურულებმა.
გურულებმა კატლეთი არ იცოდნენ. კატლეთის ჭამა არ აპა-
ტიეს იმპერატორსა. თბილისელები აპატიებდნენ: ეჭამა კატ-
ლეტები ამათ პრეზიდენტსა, შტრაუსიც დაეკრა, მაინც უნდა
ჩამოეგდოთ. ნიკოლოზი ჩამოაგდეს, მდივნები ჩამოჰყარეს, ეს
რას გაუძლებდა?! დადგმა იგივე გახლდა, პიესაც იგივე, თუმ-
ცა ჩნდებოდნენ ახალი ავტორები, რეჟისორებიც ვითომც
ახალნიო. თუმცა ყველაფერს არც უნდა რეჟისორი, ამათ მა-
ინც არა: მიცუხცუხებს ყველა თავისებურადა, ზოგი უს-
წრებს, ზოგი არცა ჩქარობს, ზოგი იქავე აყუდება, ზოგი ჩა-
ცუცუქდება მოშორებითა, ზოგი მასლაათობს აყუდებულთა,
ანთუ კამათობს, ანთუ გარბის თავჩალუნული, ვის თუ რო-
გორც სჩვევიაო, ანთუ როგორც რო გასჭირებია. გაიგებ ვინ-
თუ ფიცხელი გახლავს, ვინთუ ზანტია. მიდექი. არჩიე. იპოვა
ადგილი. თეა!.. არა. ეს ზიზია. საიდან სადაო. არა. არცთუ
საიდანაო: თეასა ჰგავდა. სხარტი გახლდა თეასავითა, ლაღი
გახლდა. ახლა ცოტა დასრულებულა. ან ეგებ რო ღამის ბრა-
ლიცაა, ცუდი ელექტროგანათებისაცა. არა. არა. დასრულე-
ბულა. რამდენიხანია?.. ტყუილია, ვერ გამოითვლის. ზიზია და
ისაა, მეტი რაღა სათვალავი უნდა:

„ლუო!..“

„ზიზი!..“

და შეესკვნებიან ერთიმეორესა, თითქოს რო აღარც შეიხ-
სნებიანო.

ძიძია.

ონისე.

„ხევისბერსა“ თამაშობდნენ გდიდის თეატრში. თავდავი-
წყებითა. თავდავიწყებითაო, — ურჩევდა რეჟისორი, — ყაზ-
ბეგიც ჰო ასევე წერსო: თავდავიწყებას მიეცნენო. ურჩევდა.
უჯერებდნენ. თავდავიწყებას მიეცემოდნენ რებეტიციებზედა-
ცა, სცენაზე ჰო: დარბაზიც უცდიდა, განაბული დარბაზი, დარ-
ბაზს მოსწონდა თავდავიწყება შეყვარებულთა, სიყვარული
მოსწონდა, თუნდაც რო ცოდვილი სიყვარული, მოსწონდა,
ყოფილიყო ოღონდ სიყვარული, ოღონდა, ოღონდაცა, და მე-
რე დაე მოჰყოლოდა ტრაგედიაი იმდაგვარი, მამა რო შვილს
მოჰკლავს და თვითონ გაგიჟდება. ოღონდ სიყვარული ყოფი-
ლიყო. სიყვარული. და მითუმეტეს: არცა თამაშობდნენ ესენი
სიყვარულსა: უყვარდათ, ეძლეოდნენ სიყვარულსა მართლა-
ცა, მართლაცა, საჯაროდაცა, ფარულადაცა; ესაა რო დიდხანს
არ გასტანა. ზიზი თბილისს გადაიყვანეს. ასე ამბობდნენ: გა-
დაიყვანესო, ასეთ მსახიობს ჩვენ ვინ შეგვარჩენსო. ამბობ-
დნენ. მხოლოდ ლუო ეჭვობდა. ეჭვი სიმართლეს ეტოლებო-
და: ადგილი თბილისში ლუოს სიმამრმა უშოვნა ზიზისა. ზი-
ზიც გაფრინდა დაუყოვნებლად. ვითომ თუ რა შეაყოვნებდა:
ლუოს ტუჩებით თუ ვინმე იტყვის, — ტუჩების მეტი რა იყო
თბილისში. ღიღინებდა მეუღლეი ლუოსი, იცინოდა და ღი-
ღინებდა. ამან აღუძრა ეჭვი ლუოსა. ეჭვიც აქ იყო და სიმარ-
თლაცა. რამდენი ხანია?.. იყოს რაც არის, იყოს. ძალიანაც
არ შეცვლილა. ისევე შეეკვანძა და დაეწაფა ისევე. იგივე
სცენა გაითამაშეს, იმგვარადვე გაითამაშეს, იმგვარივე ხან-
გრძლივობითა. აღარ მისცემია ასეთი სცენები, ანთუ როლი
აღარც მისცემია. აღარც უნდოდათ დრამატიული მსახიობები.
ლუდი ანასაც კომედიას ათამაშებდნენ. გააკომედიებდნენ ძი-
ძიასაცა თუ მოინდომებდნენ რალა თქმა უნდა, მაგრამ არაო,
არ მოინდომებდნენ, რადგან რო შიშობდნენ: ქართული დრა-
მებით თავს ვერ გამოვიჩინთ საერთაშორისო ფესტივალებ-
ზეო: ფესტივალები. ოსტანკინო. ოსტანკინო. ფესტივალები.
ოსტანკინო. რამდენიხანია?.. ბიჭი ისევე აკვანში იწვა თუ ამზა-

დებდნენ სასკოლედა?.. ნეტა რა თავს იტყვის: იყო და არიან, დაჰკარგეს და ჰპოვეს. მოულოდნელად იპოვნეს, მოულოდნელად დაჰკარგეს და ისევ შეჰხვდნენ მოულოდნელადა. თეა.. შენც აღმოჩნდები მოულოდნელადა. ასეთია ბედი ამისი: ჰკარგავს და ჰპოებს. აი მიმდგარან ისე ახლოსა, — კვლავაც ერთმანეთს გადაეხვევიანო, არ დაეიწყებიათ რო ერთმანეთი. ის თითქოს მაინც დაეიწყებია ზიზისა, აქეთ თუ რისთვის გადაუხვევია, თუმცა დროდადრო თავს თუ შეახსენებს, ისე შეტოვდება, ისე მოიხრება. შეახსენებს და მიავიწყებს. შეახსენებს და მიავიწყებს. ტოკავს. შეჩერდება. მდინარებს გამზირი, მდინარებს, მდინარებს, სასახლისაკენა და სასახლიდანა. აქეთ ტოტები გამოეკიდება. მიტინგი პო შეკრულა ბარიკადებითა, სასახლის მიტინგი, რო გაწმენდილა გამზირი სხვათაგანა, რო გალალებულა, სასახლის მიტინგი. გალალებულა, მაინც საშიშია. იარაღია გადამალული მთაწმინდის სარდაფებში, აგერ აქავე — ქუშუეთშიცაო. დაუჯერებელი არაფერია. იქ ზღვა ზღვადაო. და აქაც ირევიან მოწინააღმდეგენი. ირევიან. ისე, ვითომც რო არაფერია, მაგრამ კმარა რო ნიშანი მისცენ: მოედებიან მთაწმინდის სარდაფებსა, აღიჭურვებიან რამდენიმე წუთშიო. ო. ო. ო. ყველგან ო და ყველაფერი — ო. აღიჭურვებიან. შეჰკრავენ ჩიხებსა, გადმოწვებიან სახურავებზედაცა, სნაიპერები გადმოწვებიან. ვერსაით წაუვლენ, ვერსაით ვერ გაეპარებიან. ეს ისე, სათქმელადა, თორემ გაპარვას არც აპირებენ სასახლისანი რალა თქმა უნდა, გამარჯვებულან, განმტკიცებულან და თუ შეტევას კიდევაც ელიან, — მოვიდნენ, მზად არიან: ის ყვავილები ყვავილებადა; აღარც გამოვლენ, აღარც ეახლებიან, ქვემეხებიც გაუმართიათ, გაუმზადებიან ტანკებიცა, ბეტეერებიცა. განმზადებულან. მომზადებულან. გვარდია გვარდიის პირისპირა: იქით განდგომილნი, აქეთ ერთგულნი, მთავარია რო პირისპირა: ერთიდაიგივენი. და ჩაილეწება გამზირი რუსთაველისა, ჩაილეწება, სასახლეებითა თავისი, სასტუმროებითა, რესტორნებითა, თეატრებითა, ჩაილეწება. ამას რეფორმა მოუნდომებია თეატრისაი. ტოკავს. მუხლებს უჭერს და რეფორმაც მოუნდომებია:

„ასე არ ივარგებს. დიდხანსაც აღარ გაგრძელდება“, ზიზი:

ბივართო. გაუქრა. გაუქრა. ეგება მოსძებნოს რაიმ წერტილს, წრე თუ ვერა, წერტილი მაინცა, წრეც რო წერტილებია, სწორი ხაზიც წერტილებია, ეგება დროც რო წერტილები იყოს. რაც უნდა იყოს, არ აცდის ზიზი. არა, არ აცდის. ყველას თავისი თეატრი შეუთხზავს, ესეც უხატავს თავისასა: მელოდრამატიული თეატრი გვინდაო: არც ტრაგიკული, არცკომიკური, არც სატირული, ტაკიმასხარულიც არა, მელოდრამატიული თეატრი გვინდაო:

„თეატრი მასხარაობს. თეატრი სიძულვილსა თამაშობს. ხალხი თეატრსა ბაძავს, სიძულვილად იქცა ხალხიცა. ჩვენ უნდა სიყვარული დავაბრუნოთ თეატრში: სიყვარული, სიბრალული, ჩქროლევა, მიმტევებლობა, ცრემლი, ცრემლი, ცრემლი უნდა დავაბრუნოთ თეატრში, — რაც ღვთაებრივია, რაც რო გაანელებს მიწიერსა, სიძულვილს გაანელებს. ეკლესიას გაუჭირდება უჩვენოდა. ეკლესია აღდგა, მაგრამ რწმენას დააგვიანდება. ჩვენი ლოცვა ლოცვას არა ჰგავს. ჩვენი პირჯვარი არა ჰგავს პირჯვარსა. განცდა არ გააჩნია ვედრებასა ჩვენსა, მხურვალეა არ გააჩნია. ჩვენ ჰო ისინი ვართ, ურწმუნოება ვისაც ჩაუნერგეს, — ისინი ვართ, ასე ადვილად რწმენას ვით აყვებებით?! ვერა, ვერ აყვებით. ყველაფერი მოჩვენებითია, ცბიერებაა ყველაფერი, ცბიერებაა ჩვენი მორწმუნეობა. ეროვნული განცდაც მტკიცე არ გამოდგა. არა, არა, ამანაც ვერ გასძლო. სიძულვილმა დაჰტარა ყველაფერი. სიძულვილი უნდა გავაძეგოთ თეატრიდანა“.

ლუო თანხმდება: გავაძეგოთო.

ზიზი ტოკავს. მუხლებს შეატყუპებს და შეაკანკალებს ოდნავადაცა. ჩამოუქროლებს გუნდი ქალებისა. გაჰყვება თანა, გაეკიდება ფაცხაფუცხითა, ლუოსაც ანიშნებს: იქ შევხვდებითო. საიქიოს არ იგულისხმებდა ზიზი, მიტინგს იგულისხმებდა რაღა თქმა უნდა. არც ლუო გახლდა იმა ჭკუისა, საიქიო რო ეგულისხმა. აღარც მიტინგზე აღარ მოუცდია. რაღაც ახალი იხლართებოდა. მაინც არ მოუცდია. ილია შეეცოდა, აკაკიც შეეცოდა, ანთუ უფრო: ძეგლი ამათი, ძეგლი შეტყუებულნი. იმათს ფეხებთან კარვები გაეშალათ ახალ სოციალ-დემოკრატიებსა: გადადგეს პრეზიდენტი, ისე აქედან არ ავიშლებითო. არც რო ჩვენაო, — ფაციფუცობდნენ სტუდენტები:

ბარკადებთანა მართავდნენ კარვებსა. ახალი ტალღა იყალყე-
ბოდა. ადიოდა. ადიოდა. გადმოიმხოზოდა. და მაინც ეს სოცი-
ალ-დემოკრატები: ამათ შეუჭამეს გული ილიასაცა და აკაკი-
საცა, გულიც შეუჭამეს და ბოლოც მოუღეს და მაინც ამათს
კალთებს ამოჭფარებოდნენ, ციტატებიც ამათივე ამოეწერათ,
მალიმალ გაშლიდნენ, მალიმალა კითხულობდნენ, თუმცა რო
ჯლოყინითა, ეგ არაფერიო, კითხვა უჭირდათ, თორემ ლაპარა-
კი არა, ენაზე ქალი არ მოედებოდათ. კითხვა უჭირდათ, ძა-
ლიან უჭირდათ. უჭირდათ. უჭირდათ. რას იზამ: კითხვა ჯა-
ფას მოითხოვს, ლაპარაკი არა, მითუმეტეს თუ ენა გეჭავება.
ჩვენ ამათი მიმდევრები ვართო. ო ღმერთო ერთო, რამდენის
ატანა ძალგისს!.. და აპყურებდა ზეცასა აკაკი, ისევ იქიდან
ელოდა შველასა. ილია შორეულს მისჩერებოდა, მიწიერსა და
შორეულსა. შეერთებულყო ცაი და მიწაი. საქართველო ვერ
შეერთებულყო. აქ ილიას ძეგლი უნდოდათ. აკაკი იდგა ოპე-
რის ბალში. აკაკი და ეგნატე. ეს აქეთ ბალში. რაც უნდა იყოს:
ილიას ძეგლი არსად არ იდგა. აქ აპირებდნენ. როგორთუ
მარტოო, — მოიკლეს თავი, მოიკლეს თუ გადაირივნენ, —
ერთად უნდა იყოს ორი ბულბული, ერთი სიმბოლო საქართვე-
ლოსი, მთლიანობისა ამერ-იმერისა, ერთად უნდა იყვნენ და
ერთად უნდა მიგვიძლოდნენო. და იდგა სიმბოლოი იგი ერ-
თიანობისა და ფლეთდნენ საქართველოსა და ფლეთდნენ და
ფლეთდნენ, სიმბოლო უნდოდათ სიმბოლოდა, საქართველო
აღარ უნდოდათ. საცოდავი პროვინცია. და ხარხარებდა მოს-
კოვი და ხარხარებდა და შუბლს იკმუხნიდა და ძვირად უჯდე-
ბოდა და ვეებერთელა ალიასკა ჩალის ფასად მიუგდო შტა-
ტებსა და პატარა საქართველო სისხლის ფასად უჯდებოდა და
სისხლი ბევრი ჰქონდა დიდ რუსეთსა და საქართველო იწრი-
ტებოდა და სიმბოლო ჰო იდგა. და აღარ მოუცდიაამეთქი. მიპ-
ყვებოდა მიტინგის ტაში. მიაცილებდა.

ეზოში ბნელოდა.

ჩაბნელებულიყო ხვეული კიბეცა.

კარიცა ლუოსი.

შუქი გამორთეს. ზოგავდნენ დენსა. ენერგეტიკული კრიზი-
სიო. ზოგავდნენ უფრო მთაწმინდის ხარჯზე, ვერის ხარჯზე,
ვაკისა და საბურთალოსი, გადაღმა მთები ბრიალებდა ამათი

გულის ვასახეთქადა. ბრიალებდა. აქეთ მხოლოდ სასახლე
ენტო, მოედანი სასახლისაი. ანარეკლი გარშემო დასცემდა,
თუმცა არც ისე, ჩიხებამდის რო ჩაეღწია, და ისედაც არა,
ბინაში სინათლე რო დაჰხვედროდა, ლუოსა ცხადია. და დაჰ-
ხვდა. სანთლები ენთო, თაფლის სანთლები, ღვთიშობლის
ხატთანა. ხატი დედის ოთახში ასვენია. დედი!.. საწოლთან
ასვენია. დედი!.. საწოლი გასწორებულია, ისევე, როგორც
იყო. დედი!.. დედი!.. უხმობს. ბინა ვრცელია, ოთახები მოზ-
რდილი, მაგრამ არც ისე, ხმა რო არ მისწვდეს. ლინკასთან
თუ გავიდა?.. მაგრამ ურდული ისევ ისეა, ისევე ჩაჭედილი,
მკვიდრად ჩაჭედილი. არც არავინ გასულა, ვერც
შემოვიდოდა ვერავინა, ვთქვათ: თუ ლინკას ოინე-
ბია. ვერა, ვერა, ვერ შემოვიდოდა. აქ რაღაც
სხვაა, — იღუმალებაა. თეა!.. ჰა?.. თეა!.. სად-
ღაც მიჩქმალულა, მიკუნჭულა და გატვრენილა. თამაშობს.
ერთობა. თეა!.. თეა!.. თეა!.. უძახის, უხმობს. ვერც ისე ხმა-
მალა, ვერც ისე გაბედულადა: ემანდ ლინკამ არ გაიგონო-
სო, ლინკამ არ ასტეხოს კარის ბრახუნო. დაიპარება უჩქა-
მოდა, უხმობს ჩურჩულითა, უხმობს, ეფერება, ელაციცება,
ეხვეწება, ევედრება, ენუკვის, თან ხელები გაუშვერია, ანთუ
წავაწყდები, ანთუ თვითონვე ჩამივარდება გაშლილ მკლავებ-
შიო. თეა!.. თეა!.. თეა!.. სულიერი არა ჭაჭანებს. მოიწყენს.
იწყენს. მობეზრდება. გაგულისდება. ითაკილებს. აბუზღუნ-
დება. წყრომას გამოურევს. ამასაც აგრეთვე ჩურჩულითა.
ცოტა ძნელია წყრომაი ჩურჩულითა, ლამის კბილები წამოს-
ცივდესო. რაც არის, არის, მოეშვება: თვითონ მობეზრდეს
დამალობანაო, მოეშვება, გადაესვენება საწოლსა თავისასა.
მიილულება. წამოხტება: თითქოს ვიღაცამ გაიხმაურაო. ისევ
მიწვება: თვალეზდაჭყეტილი, ყურებდაცქვეტილი, აღარ ჩამ-
თვლიმოსო. ჩასთვლემს მაინცა: და თითქოს რო ვიღაცა დაე-
ცა ზედ გულზედაო. არც არავინაო. ხელებს ასავსავენს, ტყუ-
ილად ასავსავენს. შეიგინებს და გადაბრუნდება. და ერთიც
ვნახოთ დააჭყეტს თვალებსა: მთელი ბინა გაჩახჩახებულა,
თვით დიდება სალომეს ჭალებიცა. ამას მხოლოდ საგანგებოდ
ჩართავდნენ ხოლმე. დაავიწყდა, რო თვითონვე ჩართო, თეას
რო ეძებდა, დაავიწყდა და თეას დააბრალა: თეა!.. თეა!.. ბინა

ჩახჩახებს და მეტი არაფერი, მეტი არავინა, არც რომ სიბნელეს მოჰყოლობია, არც წამოვარდნილა სინათლეზედა. თეა!.. სანთლებიც ჩამქრალა. ბრწყინავს ღვთიშობელი. ჩჩვილიცა ბრწყინავს, თითქოს ამას დასცინიანო. არა. ტყუილია. ღვთიშობელმა დაცინვა არ იცის, ჩჩვილმა მით უფრო. ალბათ ლინკაა უჩინმაჩინის ქუდითა, ალბათ ხატს თუ ამოჰფარებია და თვალებს უჭრელებს ხატსაცა, ამასაცა. ეშმაკი ეშმაკია, ხოლო ლინკამაც თუ ეშმაკთან გადააბა კუდი, ამას აქ აღარ დაედგომება. თეა!.. თეა!.. თეა!.. თითქოს კარი დააკაკუნეს. ჰა?!.. არა, არა, არავინ არის. შუქი ისევ გამოირთვება. დაარქვი რაც გინდა: ეშმაკი, ლინკა, თეა, — რაც გინდა, სინათლე ჰქრება, სიბნელე მოიცავს... ზიზი?.. არა, ზიზი გაეკიდა გაჭირვებულ ქალებსა. ზიზის მელოდრამატიული თეატრის აღორძინება ნებავს. ზიზის ტირილი უნდა. ნატას ცრემლებიო. ტირილი უნდა, ტირილი, ეცოდება დრამატიული მსახიობები. შესცოდებია ბ-ნი ხარაბაძეცა. წავიკითხე იმისი მოგონებანიო: „წიგნი რო ავიღე, გამოვიკირდა, — რა მოგონებანი უნდა დაეწერა, ჯერ ჰო ამას თავისი როლი არ უთამაშნიამეთქი. და წარმოგიდგენია: ისიც რო ამასვე ჩივის მთელს წიგნში: ჯერ ჩემი როლი არ მითამაშნიაო. აი რა ღლეშია მსახიობი. რეჟისორმა მოჰკლა მსახიობი. მე მინდა თეატრი, სადაც მსახიობი მოჰკლავს რეჟისორსა. აი ასეთი თეატრი მინდა. მე მინდა დრამატურგი, მსახიობთან ერთად რო მოჰკლავს რეჟისორსა. აი ასეთი თეატრი მინდა. თეატრს რეჟისორი არა სჭიდება, მითუმეტეს ფესტივალის რეჟისორებიო. არა, არა, არა სჭირდება. წარმოგიდგენია...“ და ჩამოუჭროლეს და გაეკიდა და ლუომ აღარ იცის კიდევ თუ რა წარმოუდგენია, ანთუ რა უნდა წარმოედგინა: ეგება ეს სანთლები, აგერ ისევ რო აპარპალდება, ისევ ისევე ხატის წინა. არავინ შემოსულა, არავინ გასულა, არავის არ გაუკრავს ასანთი. ანთია. ბრიალებს. დაკმედილა ხატი. აღარც ღვთიშობელი აღარ დასცინის, არც ჩჩვილი აღარა. სანთლებია, ხატია, აქ ეშმაკს რა უნდა, — ლუო პირჯვარს გამოისახავს. ძლივას მიეჩვივია. სხვები მიეჩვივნენ, აპყვა ესეცა. ხატს სცენაზე ვერ გამოიტანდნენ, პირჯვარს ვერ გამოისახავდნენ სცენაზედა, რეჟისორები შლიდნენ ამგვარ ადგილებსა ძველ დრამებში თუ წააწყდებოდნენ, ძველში ცხადია, ახლებში თვითონაც ვერ

წაწყდებოდნენ. ზიზი!.. მართლაც და ვითომ რაღა საჭიროა რეჟისორი: თუ აღარც ხატი წაიშლება, აღარც პირველად აღარ წაიშლება?.. აღარც ცრემლი აიკრძალება. ცრემლსაც თავისი სადინარი უნდა. ცრემლი დაახრჩობს ადამიანსა. რაც უნდა იყოს: ცრემლიც ღვთისაა, იმანვე მოუაროს. თეა!.. ისევ შენთან ურჩევნიან. იყოს თუნდაც უკანასკნელი წუთი, ამას ჩამოსვამენ. შენ ცრემლი ჩუმად ჩამოგვარდება. მალევე მოიწმენდ, ანთუ შეგაშრება მალევე: არ დამინახონო, სახეს მოიცისკრებ. ჩამოსვამენ, ანთუ უფრო ხატოვნად რო ითქვას: პანდურს ამოჰკრავენ. მუტრუტები!.. ახარხარდებიან. შენც გაიცინებ: მაშინ შეგაშრება ცრემლი. ჩამოსვამენ ერთისიტყვი-თა, ხატოვნებას რო ჩამოვეხსნათ. პირობა პირობაა. წავლენ. გაყვეები. რის სიბრალიო, ანთუ რიღას მოგონებანიო, ყველაფერი რო მხოლოდ წუთია, რო აღარაფერია მანამდისა, არც მერე რო არაფერია, მხოლოდ წუთია და სხვა არაფერი. ფაფუ!.. თეა!.. ჰა?..

XVIII

ეს — ზღვა ხმაურობს.

ტორტმანებს.

აწყდება ნაპირებსა. აწყდება. გადმოლახავს. ველარ შეაკავებს გორები ნაძალადევისა, მტკვარს დაეცემა, მტკვარს აიტაცებს, აიტაცებს და გაიტაცებს. ბორგავს პოსეიდონი. მრისხანებს პოსეიდონი. უნდა მიეშველოს. ქომაგია იგი, მხსნელია იგი, მომიტინგეთა მხსნელი, მოდემონსტრაციეთა მხსნელი. აღარ მოინდომებს კიბეებზე ჩამოსხდომასა. თუმცა აირჩიეს კიბეები ფილარმონიისა, უფრო ფართო, უფრო გაშლილი, უფრო საკვანძო ადგილზედაცა. არაო, მაინცა, დრო აღარ იცდისო. დრო იცოდა პოსეიდონმა. ის სხვებს ერკვიათ: დრო თუ რა არის, ანთუ არის, ანთუ არ არის, — ამან დრო იცოდა, დრო აღარ ითმენსო. ბ-ნი სიგუაც ველარ მოითმენს: ჩვენ ხელთა გვაქვს დოკუმენტები, ჩვენ დაუშმტკიცებთ, — იანაევს რო თანაუგრძნობდა, მოსკოვის პუტჩს რო მიესალმებოდაო. იანაევსა, იანაევსა თუ აინაევსაო, — ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონია, ვისა სცალიან ამის სარკვევადა: ჩვენ ხელთა გვაქვსო მამხილებელი დოკუმენტებო პრეზიდენტისაო რაღა თქმა

უნდა; ანთუ ვინ მოითმენს, ვისაც ჯავრი სჭირს პრეზიდენტი-
სა. შემოგროვილან, შემოჰხვევიან ფილარმონიასა. წრედ წა-
მომდგარა და წრეულად შემოჰხვევიან. ავსებულა მალლა აივ-
ნები, ძირს — ქუჩა, კიბეები, შემოჰხვევიან მუზასაცა, მოი-
ერთებენ ვერის პარკსაცა თუ დასჭირდებათ თუ მოინდომებენ,
თუმცა ამდენნი მაინც არ არიან. არც უფრო მეტი გაუკვირ-
დება მელპომენესა. ტრაგედიას ეტანებოდა ამაღლებული
ხალხი. კომედიას მდაბიონი ეტანებოდნენ. იყო ხალხი ამაღ-
ლებული და დიადი ტრაგედიებიც იდგმებოდა. დაეცა ხალხი
და ეშმაკმა უწყის თუ რასა მღეროდნენ ფილარმონიის სცენა-
ზედა, საიდან რა შემოეტანათ, რა გადმოეღოთ, როგორ გად-
მოეღოთ, ეშმაკმა უწყის, და როგორ ასულელებდნენ ხალ-
ხსა, ისედაც ჰკუთაუე რო აღარ იყო, ეშმაკმა უწყის!.. ტრაგე-
დია დაწყებულიყო. ნილაბი ხელთ ეპყრა მელპომენესა. ნილა-
ბი მოწყდებაო, — შიშობდა ბ-ნი ბერძენიშვილი, — ვილაცას
დაეცემა, სხვა რო არაფერი იყოსო, — შიშობდა, — მუზას
შეკეთება უნდა, გამაგრება უნდა მუზასაო, — შიშობდა და
იხვეწებოდა. რუსთაველიც შესაკეთებელი გამხდარიყო, მუ-
ზაც შესაკეთებელი. მუზა მაინც მუზა ყოფილა. მუზა მაინც
მომხიბლაობდა. იდგა მხურვალე და სუსხიანი, მიმზიდველი
და მოუკარები, არმიწიერი, არღვთაებრივი, აღვსებული უცხო
მშვენებითა; სადღაც ეწეოდა, — მალლა, მალლა, ესენი დაბ-
ლა რო ეწეოდნენ. მუზა მიჰყიოდა რუსთაველსა. ზურგი შე-
ეჭტია რუსთაველსა. ეს უკვე მოქანდაკეთა ბრალი იყო, თო-
რემ რუსთაველი?.. რუსთაველი მიუტევებდა მუზასაცა, უნი-
ჭო პოეტები რო მოემრავლებინა, როგორც რო მზეს მიუტე-
ვებდა: „ვარდთა და ნეხვთა ვინათგან მზე სწორად მოეფი-
ნების, დიდთა და წვრილთა წყალობა შენმცა ნუ მოგეწყინე-
ბის!“ მიუტევებდა რაღა თქმა უნდა. რაც უნდა იყოს: ტრაგე-
დია დაწყებულიყო.

ნილაბი ხელიდან გავარდებოდა მელპომენესა.

ფარდა მოწყდა.

ფარდაზე მელპომენე ეხატა. ცუდად ენიშნათ. მაგრამ სპექ-
ტაკლმა ბრწყინვალედ ჩაიარა. ფრიალებდა ქართული დრო-
შები. გამარჯვებასა ზეიმობდნენ ქართველები. „სამშობლო“
დადგეს. სამშობლო გაიხსენეს. ხარობდნენ, ზეიმობდნენ, უკ-

რავდნენ ტაშა, დიდხანს უკრავდნენ ბავშვები, მშობლები, მასწავლებლები, დაეწყებოდათ სხვა ყველაფერი, სამშობლო რო გაჰხსენებოდათ. ლუო თავს უკრავდა. ლუო ხიმშიაშვილსა თამაშობდა, ვითომც მართლაც ხიმშიაშვილი იყო, ვითომც მართლა სამშობლო ეხსნა. და ველარ გაეგო მერე თუ რა მოჰხდა, რად იბარებდნენ, რის პასუხსა სთხოვდნენ, ვის ეძებდნენ და რისი გამორკვევა ეწადათ. ჩეკაც იქვე იყო, ცეკაცა, მთავრობაც ჰო ზედ წასდგომოდა სკოლასა ამათსა და დაარბენინებდნენ იქიდან იქა, იქიდან იქა, იქიდან იქა, რო რალაც გაეგოთ და რო ვერაფერიც ვერ გაეგოთ, რადგან ვერ გაეგო რო ვერაფერი თვითონ ლუოსა. ვერა, ვერ გაეგო. ვერ გაეგო ვერც დირექტორსა: ჰო განთავისუფლებულიყო საქართველო იქტომბრის წყალობითა. ჰო იყო ბედნიერი, ჰო ზემობდა თებერვალსა, ჰო ტკებობდა თავისი ბედნიერებითა, ამათაც ჰო ეს გამოჰხატეს: ეს სიხარული, ეს აღტაცება, ტკებობაი ესე ბედნიერებითა?!. ილიასი და კატკოვის დრო ჰო აღარ იყო?!. ვერ გაეგო. მოჰხსნეს. კიდევ კარგი რო მოხსნა აკმარეს. მართლაც ვერ გაეგო, მართლაც ბედნიერი ეგონა თავი. ასე აღზრდილიყო. ამას უნერგავდა. ბავშვები მაინც გადარეულიყვნენ ქართული დროშითა, სამეფო დროშითა, გახლებულნი უკრავდნენ ტაშა, ჰყვიროდნენ ვაშასა და იხმობდნენ ლუოსა, კულისებს თუ მიეფარებოდა. უხმობდნენ. უკრავდნენ. დაშლა არ უნდოდათ. მერე გადაჰყარეს წითელი ყელსახვევებიცა. ისედაც ჯიბით დაჰქონდათ ხოლმე, მხოლოდ კლასში თუ გაიკეთებდნენ. დაჰყარეს. ეს რა ჩაიდინეო, — უტევდნენ დირექტორსა. რა ჩავიდინეო, — წუხდა დირექტორი. მერეცა წუხდა მოხსნილი თუ გაპანლურებული. კიდევ კარგი გაპანლურებული. უკვე ფრთხილობდნენ, მიჩუმათების ხერხი აერჩიათ. ფარდა მოწყდა. ფარდა გაამაგრეს. მაინც ცუდად ენიშნათ. მაგრამ სპექტაკლმა ბრწყინვალედ ჩაიარა. მეღპომენე ეხატა ფარდაზე. ტრაგედია გრძელდებოდა. დაწყებულიყო დიდხანია, გრძელდებოდა და გრძელდებოდა. ზემებში უნდა ჩაეხშოთ. ზემს მიეძღვნა ეს სპექტაკლიცა, სათებერვლო ზემსა. და მოჰყვა დირექტორიცა ორდენებით დაჯილდოებულთა სიაში. სიები ჰო ადრევე მტკიცდებოდა. და იყო ძველი ეს ყველაფერი: ჯილდოებიცა, პატივიცა, რისხვაცა და განდიდებაცა,

განდიდებაცა რაღა თქმა უნდა, გაბრიყვებაცა რაღა თქმა უნდა. გაბრიყვებაცა. დაბრიყვებაცა. გაბრიყვებაცა. ამავე დარბაზში სიტყვა წარმოეთქვა ვორონცოვსა, დიდოსტატსა კოლონიზატორული პოლიტიკისა, გიორგი ერისთავის სპექტაკლის შემდგომი: აი სპექტაკლი, პეტერბურგს რო შეეფერებაო, აი საზოგადოება, პეტერბურგის იქით სხვაგან ვერსად რო ვერ შექხვდებითო. წარმოეთქვა. კრიალებდა შამპანური ბროლის ჭიქაშია. დასცვაროდა ტუჩები ვორონცოვსა შამპანურითა და ეჩურჩულებოდა ორბელიანების ასულებსა: დიდებულია, ბრწყინვალეა, ჰაეროვნებაა, ასე მხოლოდ პარიზში ცეკვავენო. ეჩურჩულებოდა. ეჩურჩულებოდა. და იზნიქებოდნენ ორბელიანთა ასულები ვორონცოვის მკლავზედა, ბარათაანთა ასულები ვორონცოვის მკლავზედა და სრიალებდნენ და ფრიალებდნენ და მოეხადათ ჩიხტი და ფრიალებდნენ გაშლილი კულულებითა და ფრიალებდნენ და ფრიალებდნენ და სლიკინებდნენ. ეს ევროპაა!.. — ბრძანებდა ვორონცოვი. ისანი ისევ აზია გახლდა, კალა, ხარფუხი, აბანოთუბანი, აზია იყო დანარჩენი თბილისი, მხოლოდ ესაა, გარეთუბანია მხოლოდ ევროპაო. ტყუოდა ვორონცოვი, თუმცა რო გაყოფილიყო მართლაცა თბილისი, მაინცა ტყუოდა: გარეთუბანი აღარ იყო აღარც აზია, ევროპაც არა, არ იყო და არც იქნებოდა, იყო რაღაც გადარუსებულ-გადაგვარებული, მეტსაც ვერაფერს ვერ მიაღწევდა; გაგრძელდებოდა გარეთუბანი თვით მცხეთამდისა, გაგრძელდებოდა, მაინც მეტს ვერას ვერ მიაღწევდა, იტყუებოდა გრაფი ვორონცოვი. ჩიხტის მოჰხდა არა კმაროდა ამისათვისა, ჩოხის გახდაც არა კმაროდა, ჩინ-მედლებიც არა კმაროდა. იტყუებოდა მთავარმართებული. ვაგლახ რო სჯეროდათ!.. ნიღაბი მოეხადა მეღბომენესა. ტრაგედია გრძელდებოდა. გრძელდებოდა.

მეღბომენემ თავისი იცოდა, პოსეიდონმა — თავისი.

ზღვა ჰღელავს.

ტორტმანებს.

გადმოსვლას არის: აი და აჰაა, აი და აჰაა...

ღეღა შეშინდა: აქ ველარ გავძლებო. ისერიან, მოსვენება აღარა გვაქვსო. დიომიდე ელაპარაკა კიტოვანსა. ვვარჯიშობთო, — უბრძანებია, — ჩვენთვისა ვვარჯიშობთო. რასა ვარ-

ჯიშობენ თუ უბედურება არ უნდა მოაწიონ?.. არ არსებობს პოლიტიკური კონფლიქტი, მოლაპარაკებით რო არ მოგვარდებოდესო, — უბრძანებია, — მე მოლაპარაკების მომხრე ვარო, — უბრძანებია. დიომიდე დამუქრებია: თუ კიდევ ისვრით, შიმშილობას გამოვაცხადებთო. არაო. ისვროდნენ მაინცა, წუხელის თვალი არ მოგვიხუჭია. დიომიდემ შიმშილობა გამოაცხადა: ოღონდაო თქვენ იშიმშილეთო, მე ისევ მოსალაპარაკებლად წავალო, ამასთანაცაო, პრეზიდენტთანაცაო. შუამავალი პო უნდათ და სად მოსძებნიან ჩემზე უკეთეს შუამავალსაო. არაო, არ იყაბულა არავენა: შენ ჩაგვიჯექი შუაშიო, ჩვენ გარშემო შემოგისხდებითო. არაო, — დიომიდემა, არაო, — ქალებმაცა. არა აქ ველარ გავძლებო. შეშინდა. შეშინდა. მაშინ პო მაშინ მეხვიით იყო: ცეკას მიეჭრა, ჩეკას ვერა, — ცეკაც ჩეკა იყო, — მიეჭრა რაც იყო: ბავშვი კომუნისტურ იდეებზე ლოცულობს, კომუნისტური ინტერნაციონალი დაუსახავს უმაღლეს იდეალადა და თქვენ ეს რა არის, რეებს ეკითხებით, გინდათ შვილი გამისულელოთო. არაო, არაო, — თვითონვე დაფრთხნენ, მომიბოდიშეს და მერე აღარც დაუძახნიხართო. ახლალა უთხრა. უხაროდა: შევაშინეო. ვის შეაშინებდა, ანთუ ნეტავი ვის დააჯერებდა?.. ვერავისა ცხადია, ოღონდ თვითონ არა ტყუოდა, არცა ცბიერობდა, შიში ალაპარაკებდა ასე, შიში შთააგონებდა, შვილი რო უნდა გადაერჩინა. ჯერ კვერციხიდან არ გამოძვრალიყო, უკვე დასდგომოდნენ თავსა. აქ ველარ გავძლებო. შინ უნდა დაებრუნდეთო. თეა!.. შინ ველარ მიიღებდა. თითქოს მუხიანი თქვა: მუხიანში ვცხოვრობო. შორია. იყოს: სიყვარული გზად და ხიდადო. მისამართი მაინც იცოდეს. ეგონა ასე აეწყობოდა: მოცუნცულდებოდა და წაცუნცულდებოდა. მოცუნცულდებოდა და წაცუნცულდებოდა. ასე ერჩივნა რალა თქმა უნდა. ესეც იმდენი არაფერიო, სიყვარული გზად და ხიდადო. თეა!.. თეა!.. ზღვა ლელავს. თეა!.. რადიო ხმადაბლა ებაასება: „დომუხოვსკიმ დაჰკითხა შევარდნაძე...“ „დომუხოვსკის გამოუტყდა შევარდნაძე, მღვდელი არ უნდა დაგვიხვრიტაო...“ ჰაჰ?.. შევარდნაძეც იქნებოდა და დომუხოვსკის გამოუტყდებოდას!.. აჭამდის ვერავინ რო ვერ გამოსტეხა და თუ ვინმესა ჰქონდა ეჭვი რაიმე, იმასაც რო გაუნელა ეჭვი: „თქვენ ვერა ნახავთ რაიმე

საბუთს ამ ამბებთან დაკავშირებითა, ჩემი ხელმოწერილი რო
იუს...“ „თქვენ ვერ გამოსძებნით ვერცერთ თანამშრომელს
პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოებისა, მე პირადად
რო რაიმე მებრძანებინოს...“ „მე ყოველთვის მაძრწუნებდა
დამნაშავეთა ხვედრი და ვევედრებოდი ღმერთსა, ეხსნა ისინი
უმიძიმესი სასჯელისაგანა...“ „მთელი ჩემი შეგნებული ცხოვ-
რება სიკეთისათვის სამსახურს მიეძღვნა და ახლაც მხოლოდ
ამ რწმენითა ვცოცხლობ...“ გაზეთები ბეჭდავდნენ მონანიეთა
წერილებსა: შევცოდეთ მიტყვებას რო მოვითხოვდით თვით-
მფრინავის გამტაცებელთადმიო, — ვერც რო გაიტაცეს იმ
უბედურებმა!.. — შევცდით, დავრწმუნდით: სასტიკი განაჩე-
ნის ღირსნი არიანო. გაზეთები ბეჭდავდნენ, ტელევიზია გა-
დასცემდა, რადიო გადასცემდა: შეჰხედეთ, ისმინეთ, ახლაც
რო დაკავშირებულან შევარდნაძე და კორუმპირებული ინტე-
ლიგენციაო. შეჰხედეთ, ისმინეთ, ისმინეთ, ისმინეთო. მაგრამ
როგორაო, — გაუკვირდებოდა ლუოსა ცხადია, ანთუ ვის არ
გაუკვირდებოდა: ერთი რო ამას ამტკიცებდა, — თქვენ ვერა
ნახავთ ჩემს ხელმოწერილსაო, ხოლო მეორენი ხელსაც აწერ-
დნენ და დაყინებითაც ივედრებოდნენ, მკაცრათ დასაჯეთო.
ევედრებოდნენ ბ-ნი ედუარდსა: „ამბროსოვიჩო...“ „მერმე
რაო, აბა მოძებნეთ ჩემი დასტურიო...“ დომუხოვსკის გამო-
უტყდაო. ასე ეგონა: აბა მოძებნეთო. და მაინც: „დომუხოვ-
სკის შეკითხვები აბნევს შევარდნაძეს...“ რა ყოფილა ეს დო-
მუხოვსკი!.. პრეზიდენტს მაინც ეცოდებოდა, დომუხოვსკი
არა, ბ-ნი ედუარდი ეცოდებოდა: მალე უმუშევრობა ელის.
მალე გაიზიარებს ემიგრანტის მწარე ხვედრსა, მალე ნოსტალ-
გია შეიპყრობს; ჩამოვიდეს, ჩვენ აქ სამსახურს მივუჩენთო.
სამსახურსაო, — თუ რასაო, არ გაუმყლავნებია. წინა კვირას
ემუქრებოდა: სამშობლოს ღრუბელი არ გელირსებაო. პოლი-
ტიკა ბრუნავს. პოლიტიკა ადდადის. პოლიტიკა იზნიჭება. პო-
ლიტიკა ივრიხება. გაწონასწორებისა რა მოვახსენო. მერე
მღერიან მრავალყამიერსა, დაბალ ხმაზედა, არ აუწევს: ლინ-
კასი ეშინიან, თან ვითომ დასცინის, თან მართლაც რო დაში-
ნებულა. რუსთავის ანსამბლი ამერიკიდან დაბრუნებულა. ამე-
რიკა გადარიაო. საცოდავი მსოფლიო, რალა გააწონასწორებს,
ამერიკაც თუ გადაირია, — ეგება სტურუას სპექტაკლები?..

კიდევ კარგი!.. მაინც ცოდოა: შებრალება უნდა გკონდეს ჩემ-
მისთანა ბიჭისათ. თეა!.. „აგვისტოს ღამეს მე ვიდექი რუსეთის
ახალი დემოკრატიის გვერდით...“ აცხადებდა ბ-ნი შევარდნა-
ძე... „იმ ღამეს შენ ხელი მოაწერე სამარცხვინო ბრძანებას:
გვარდია პოლიციად გარდაიქმნასო“, უკიყინებდა პრეზიდენტ-
სა ბ-ნი სიგუა. „ალიანსია!..“ — ცხარობდა პრეზიდენტი და
ღიმილით დააყოლებდა: მოკეთე აღარა ჰყავს ამ თბილისში,
შეუთვალოს, ჩამოვიდესო.

ზღვა დელავს.

ბობოქრობს პოსეიდონი, ბობოქრობს, ბობოქრობს.

იდეები ზევით ეწევა: პარტიები, ბლოკები, დამოუკიდებ-
ლობა, დემოკრატიზმი, — ყველაფერი ზევით ეწევა, კუჭი —
ქვევითა, ლუოსა ცხადია თუ ლუოს გამოვყოფთ ამშემთხვე-
ვაში, თორემ ისე — ყველასა, არა?.. ყველასა, ყველასა რაღა
თქმა უნდა; ოღონდ მაინც ლუოს მივყვები: კუჭი ეწევა. უნ-
და დანაყრდეს თუ კიდევ სადმე რამეს წააწყდება: ალბათ რო
მიტინგსა, სხვას ვერაფერსა, რო ცარიელდება ყველაფერი
შუადღის მერე. ცარიელდება: სახინკლეები თუ კაფეები თუ
სახელდახელო სასაუზმენი, სასადილოები, რესტორნები თუ
გასტრონომიული მაღაზიები. ცარიელდება. პურის დუქნები
დილიდანვე ვირთხებსა რჩება სათარეშოდა. პურია პურიცა,
პურია ხორციცა, პურია რძეცა, ყველიცა, კარაჭიცა, ხილიცა,
ბოსტნეულიცა, შაქარიცა, ნამცხვარიცა ნაირნაირი. და ისევ
ორი აბაზი ჰღირს და ფილარმონია გრგვინავს, გუგუნებს: და-
ნაშაულეებრივადა ყოვნდება ლიბერალიზაცია ფასებისა; პრი-
ვატიზაცია ჩიხში მოექცა; ეკონომიკა კატასტროფის წინაშე
დგას; პოლიტიკურად ყველა სვლა წავაგეთ, საგარეო ურთი-
ერთობაშიცა, საშინაო ურთიერთობაშიცა, — გრგვინავს, გუ-
გუნებს; უფრო ბ-ნი თენგიზი გუგუნებს: ბ-ნი სიგუა: ხმა ცო-
ტა ვერ მოსდევს, გულითა გრგვინავს: დარღვეულია ყოველ-
გვარი ურთიერთობა უცხოეთთანა; ჩვენ ავცდით დემოკრა-
ტიული განვითარების გზასა და დაგვარგეთ იმედი დასავლე-
თის მხარდაჭერისა; ახლა ლოზუნგი — „ჯერ დამო-
უკიდებლობა და მერე დემოკრატიზაცია“, ჩვენი დაღუპვის
მაუწყებელია, ახლა მხოლოდ ეს უნდა გვჭეროდეს —
ჯერ დემოკრატიზაცია და მერე დამოუკიდებლობა!..“ გულითა

გრგვინავს. მუზა ილიმება მომხიბლავადა. თხა იქყანება. არა, ასეც არ ითქმის: ილიმებათ, მუზაზე ცხადია, რალაც იღუმალს თუ გასცქერისო, — ასე თუ ითქმის. თხა მაინც იქყანება, თხა მაინც თხაა, თუმცა ირწმუნებიან: ტრაგედია გახლავთო. იყოს. ამდლებულა ბ-ნი თენგიზი, ზევიდან დასცქერის ტრაგედია-საცა, კომედიასაცა, ფარსსაცა, — ჩვენ ბოლომდის შეური-გალნი ვიქნებით, ბოლომდის ვამხელთ გამსახურდიას ტოტა-ლიტარულ რეჟიმსაო. ბოლომდისაო. ზევიდან დასცქერის. ჰო მალაა აივანი ფილარმონიისა, დიდიცაა, რკალად მოვლე-ბული, მოხერხებულიცა ყველაზე უფრო, აქამდის სადაც რო მოწყობილა საპროტესტო მიტინგი. ნანობს წერეთელი: მე რატომ ვერ მივაგენიო; აქეთ ჩავხერვავედი კოსტავას ქუჩასა, იქით მელიქიშვილისასაო; შემოვჯდებოდი ფილარმონიაზე, ფეხებს ჩავკიდებდი აქეთ-იქითაო. ნანობს. ნანობენ. ახლა აქ არიან, ყველანი, ყველანი, ყველანი აქ არიან, ერთმანეთი რო სძულთ, ოღონდ ახლა რო მოკრებილა ყველა ეს სიძულვილი, მოკრებილა და დასჯახებია ერთსა, ერთადერთსა, მერე ისევ რო გაიყოფა, მერე ისევ რო შეესევვიან ერთიმეორესა თუ ამ ერთს დაამზობენ რაღა თქმა უნდა. მაგისი დღეები დათვლი-ლიაო, — ირწმუნება ბ-ნი კიტოვანი. და უკვე ერთმანეთსაც უგებენ მახესა. მოსკოვი წუნს, მოსკოვი ჰლეღავს, არ ასვენებს დარდი საქართველოსი, ძილშიც არ ასვენებს. ოსტან-კინო!.. თბილისი აბოდებს. თბილისი!.. თბილისი!.. თბილისი!.. თბილისით იღვიძებს, თბილისით იძინებს და ძილშიც ჰო თბილისი აბოდებსო; აფიქრებს ბედი ქართველებისა, ოსები-საცა, აფხაზებისაცა, თურქიმესხებიც ჰო გამოიგონა, სომხები-საცა, თათრებისაცა, ბერძნებისაცა, ქურთებისაცა, ანთუ რა ჩამოთვლის, — დარდით აღარ არის და მოითხოვს სამართლი-ან მორიგებასა, — სამართლიანსა: ათას ოლქსა და რესპუბ-ლიკას მოითხოვს ამ ერთიციკნა საქართველოშია. აფიქ-რებს. დარდობს. და. მოითხოვს. დაფლეთას მოითხოვს საქარ-თველოსი. და გუგუნებს მიტინგი: დემოკრატიზმიო; მფელი მსოფლიო შესდგომია გზასა დემოკრატიზმისა, მსოფლიო ტო-ტალიტარიზმს ვეღარ მოითმენსო. მსოფლიო. მსოფლიო. მსოფლიო. და ამასობაში ცეცხლი გასჩენია ლიახვსა, წყალში ვდგევარ, ცეცხლი მიკიდია, ცეცხლი წაჰკიდებია შიგაქართლ-

სა, — შიგა, შიგა, შიგა ქართლსა: ჰხოცავენ, აწამებენ, ართმე-
ვენ, აწიოკებენ, ანადგურებენ ქართველებსა საქართველოშია,
ეგრე, ეგრე, ჰკა მაგათაო, — დაუმუჰკია ცალი ხელი ლენინსა
ცხინვალში, სადგურის მოედანზედა, მეორე მტკვრისკენ გაუშ-
ვერია: იარეთ, იარეთ, იქამდის იარეთ, ჯერ იქამდისაო. ამ
ხელს შემოჰყენენ უშმაგესი ტომისანი, ამ ხელით გაჯეჯილ-
დნენ შიგა ქართლშია, ამ ხელს გაჰყურებდნენ ჯერ მტკვრამ-
დისაო. აღმოსავლეთისა და დასავლეთის საზღვრებიც მოეზო-
მა აბაევსა, — ჯერკიდევ ჰო 19-ში ატყობინებდა ლენინსა:
ონიდან მცხეთამდის დავაარსეთ სამხრეთ ოსეთის რესპუბლი-
კაო. დედაუტირა მაშინა ჯულელმა. ტუჩი ჩაიკვნიტა ლენინმა
მაშინა. ჩაიკვნიტა. არავის არაფერს შეარჩენდა ლენინი
„იარეთ!..“ ბრძანებდა. ვინ შეარჩევს: მიტინგი მიტინგს შეს-
ჰიდებია, მიტინგი მიტინგს დაასხამს ლაფსა.

„არ დადის თეატრში“, ლამის რო ფილტვები ამოიხიოს
ბ-ნ გიგამა, „პრეზიდენტი არ დადის თეატრში, ხალხს რაღა
მოვთხოვოთ?!.“ ლამის ფილტვები ამოიხიოსო და იქნევს ხელ-
ჯოხსაცა, ჩაუვლია ხელი ბოლოში, ვითომდა რაო, ჩომბახიო,
კანჭში გამოსდებს ვითომცა კავსა, ძალით შეითრევს თეატ-
რში ვითომცაო. ეს ამ მიტინგზეო. იმ მიტინგზე პრეზიდენტი
გაკვირვებულა:

„გესმის!..“ გაკვირვებულა: „ჩვენ აქ ლამის დამოუკიდებ-
ლობა გამოგვაცალონ ხელიდანა, იქ ის ტიგრან გულოიანთან
გვეპატიყება. გესმის?!.“ გაკვირვებულა. გაკვირვებულა.

ლუო აღარ გაკვირვებულა. აღარც ესმის და აღარც რო
გაკვირვებულა, არეულა რო ყველაფერი: დემოკრატიას რო
ართმევენ სამშობლოსა და სამშობლოს დემოკრატიას რო არ-
თმევენ, ერთად რო ველარ მოუთავსებიათ და აქეთ-იქით რო
ეწევიან. აღარც ესმის და აღარც გაეგება, ანთუ ესმის არ უნ-
და გაიგოს. რაც მოჰხდეს, ჭვეყანას გადაჰხდესო, მეც წამილოს
და გადამიყოლოსო. აღარ მოიცდის აღარცერთ მიტინგზედა,
ვერც რო ისადილებს, ვერც რო ივანშუმებს, პურსაც ვერ იშოვ-
ნის, ეგრე მიატანს შინამდისა, ეგრე დაღლილი, გასავათებუ-
ლი ეგრედა. სანთლები!.. ანთია სანთლები. თეა!.. ნანობს რად
გავიდა. შიან და ნანობს. შიმშილი არაფერი, — ბევრი შიმში-
ლობს: ვის უკვე გაჰირვება მოსდგომია კარსა, — ჯერკიდევ

სად არის, — ვინ კიდევ გაჭირვებულბულა პროტესტის ნიშნად. პრეზიდენტი რო გადადგესო, — ამაზე ჰო შიმშილობენ, არ გადადგესო — ამაზედაც ჰო, პარტიები დაიშალოსო, — ამაზედაცა შიმშილობენ, არ დაიშალოსო, — ამაზედაცა, ჯაბა გამოუშვითო, — ამაზეცა, არ გამოუშვათო, — ამაზედაცა, ვილაცამ პირიც გაიკერა: სატრფო გამითხოვდაო; ეს შეიძლება ხუმრობაც იყო, მაგრამ იყო წვრიმალებიცა, ყოფითი ამბებიც რო აწუხებდა ხალხსა, შიმშილობით უნდოდა აეცილებინა თავიდანა. იშლებოდნენ მოშიშმილენი, იცვლებოდნენ მოშიშმილენი. ზოგი უძლებდა, ზოგი ვერა. შოხსან დედათა გუნდმა გასძლო: პატიაშვილის მთავრობა ამოიჭამა, გუმბარაძის მთავრობა ამოიჭამა, მიადგა მრგვალებსა: გვიპოვნეთ მკვლელები ჩვენი შვილებისაო. ვერა პოულობდნენ, არ იშლებოდნენ არც რო ესენი. დაბანაკდენ სამხატვრო გალერეაში. გულს გადააყოლებდნენ კლასიკოსთა ნახატებსა, ნაქანდაკეებსაცა რალა თქმა უნდა. გამოიშლებოდნენ, როცა დასჭირდებოდათ, არც რო ბლოკების მოზიდვა უნდოდათ, არც რო ჯართისაი, ჩაიბმეოდნენ, გაიბაწრებოდნენ, შეჰკრავდნენ გამჭირსა, ჩადგებოდნენ ბარიკადებადა. თქვენ მაინც მოგვეშვითო, ემუდარებოდნენ. დასაჯეთ მკვლელები ჩვენი შვილებისა. ვერა პოულობდნენ. ვერა სჯიდნენ. მერე მკვლელობა მომრავლდებოდა, მოიძებნებოდა მკვლელებიცა, დასჯით ვერაო, ვერ დასჯიდნენ მაინც ვერავისა. ჰოდა: არ უკვირდა შიმშილი არავისა, ჰო აეკერათ პირიცა სიყვარულისათვისა, — ამასაც ვითომ სიყვარულისათვის შეუწირია ეს ერთი დღეი, — ერთი რა არის?.. — შეუწირია. საკმარისია. ხვალ აღრიანად წამოფრინდება. იზრუნებს. იზრუნებს. პურსაც მოიმარაგებს, რძესაცა, მაწონსაცა, გუგა და ჯიბოც გამოჩნდებიან. გამოჩნდებიან თუ არ მიატოვეს სამუდამოდა, თანდათან მკვეთრად რო განიყოფიან ზვიადისტები და იმისტები, ჯერ რო ნათლად არ წამომდგარა: თენგიზისტები პირობითადა, ანთუ პუტჩისტები პრეზიდენტის განსაზღვრებითა. გამოჩნდებიან, ავად თუ კარგად გამოჩნდებიან. თეა!.. სანთლები ანთია ღვთიშობლის ხატთანა. სანთელი იმედია. კრიალებს ხატი ღვთიშობელისა. კრიალებს ძეი, აღსავსეი იღუმალებითა, უსაზღვროებითა იმედისა. იმე-

დის ძალაც უსაზღვროებაა, იღუმალეზაც ძალაა იმედისა...
თეა!.. კარს აკაკუნებენ.

„თეა!..“ „ჰო არ ჩასთვლიმა?... ალბათ ჩასთვლიმა. ძლივას
შიატანს კარებამდისა, გული ერჩის და ფეხები არ მისდევს, ან-
თუ გულიც თუ მოდუნებულაო. შიატანს ასე. გამოაღებს.
„თეა!..“ თეაა. და მოეშვება, ლამის ჩაიქცესო, — თეა არა,
ლუოი ცხადია. „შემოდი...“ წარმოსთქვამს დუნედა თუ ძლი-
ვას წარმოსთქვამს, თეა რო აღარ იძვრის, ზღურბლზე შეყი-
ნულა.

„შამაშვილურადა...“ თეა ამბობს, მეტსაც არ ამბობს,
ოლონდ ეტყობა მყის გაბრუნდება, თუ ან სიტყვა არ მოეწო-
ნა, თუ ან გამოხედვა არ მოეწონა.

„მოდო...“ „სიტყვა უეჭველია, „გელოდი... სანთლები დაგინ-
თია...“

„რა სანთლები?!“

„სანთლები!..“

კრიალებს ძეი, დვთიშობელი კრიალებს.

„არა!.. მე არა...“

არა და ნუო, ლინკა იყოს, ვინც უნდა იყოს:

„შემოდი... შემოდი...“

„დავიღალე...“ სიტყვის თქმაც უჭირს. დივანს მიაშურებს.
დაჯდომაც უჭირს. დაეშვება როგორც იქნება.

„ვინ იცის გშიან კიდევაცა...“ როგორღაც ისე წარმოს-
თქვამს ლუოი, თვითონვე მიხვდება: ასე არ უთქვამს არასო-
დესა, შვილებზე ზრუნვა რო ასცილებოდა. სხვა განცდა ყო-
ფილა, ამას მოჰკლებოდა.

„მშიან...“ იტყვის თეაი, იტყვის თუ არცაო, წაიდუდუნებს.
და ჩაეთუთქება გული ლუოსა, რო არც ამგვარად ჩასთუთქია
არასოდესა:

„რო არაფერი მაქვს?!“

„მე მაქვს!..“ თეა ახარებს თითქოსაო. გაჰხსნის ჩანთასა,
პატარა ფუნთუშას ამოიღებს, გაჰყოფს შუაზედა, ნახევარს
ლუოს გაუწოდებს, ნახევარს თვითონ ისიამოვნებს. მიიკუნ-
ტება დივანზედა, ტანთგაუხდელი, ფეხთგაუხდელი. „საბანი
დამაფარე...“ იტყვის და მიიძინებს, თითქოს სიტყვასაც არ
მოათავებსო. ლუო იქვე სტოვებს თავის წილ ფუნთუშასა,

საბანი მიაქვს, მიაქვს ფრთხილად, ფრთხილად წააფარებს, ფრთხილად ამოუგებს, თითქოს მართლაც რო შვილს ამოუგებსო. ძილიც გაუფრთხება: ჩაეძინება, გაელვიძება, ჩაეძინება, გაელვიძება. აღრიან წამოქცება: არ დამაგვიანდესო. სძინავს თეასა გულისძილითა, არც შერხეულა. ლუო უჩქამოდ გაიპარება. ლუოს საზრუნავი გასჩენია: პური უნდა იშოვნოს, რძე-მაწონი უნდა იშოვნოს, — ყველაფერს ჩვენში რო შოვნა დარქმევია, რიგში რო უნდა იდგე, აყალმაყალი რო უნდა გადაიტანო. რაც იქნება, იქნება. პურის რიგს დაიჭერს, რძის რიგში გარბის, ბარე ორგანა მირბის და მორბის, იქაც რო იყვეს და იქაც რო იყვეს, რო არავინ არა უშაროს, რო არავის დაავიწყდეს, მირბის და მორბის, ჩაერევა მასლაათშიცა, თავი რო უკეთ დაამახსოვროს: ჯერ ისევა ბნელა, ჯერ ცოტა სხვანაირი მოსჩანან ადამიანები, გათენდება და სხვანაირნი გამოჩნდებიან, — უფრო საცოდავნი გამოჩნდებიან. კამათს მაინც არ მოიშლიან, ანთუ უფრო მეტსაცა კამათობენ, უფრო მეტადაც აღიზიანებენ ერთიმეორესა. პური თუ გასწვდათ, შინ გარბიან დაამებულნი, თუ გასწვდათ რძეცა, ვთქვათ მაწონიცა, ვთქვათ რო ხაჭოცა, გარბიან უფრო დაამებულნი, რო ხვალ მობრუნდნენ გაცხარებულნი უფრო მეტადა, რო უფრო ცხარე კამათიც განაგრძონ პურის მოსვლამდე, რძის მოსვლამდე და ასე შემდგომ. და მირბის და მორბის და უჩვეულოა ეს ყველაფერი ლუოსათვისა, — კამათი არა, კამათი უჩვეულო არ არის. აქ მაინც ერიდება, მასლაათი კიდევ პოო, კამათი არ უნდა. მაინც ყველა ამას მიმართავს. ეს ახალია. ერთმანეთი იციან. ბევრჯერ შებმულან, ბევრჯერ გაყრილან, არავის რო არაფერი არ დაუთმია. და ესეც რო თითქოს განგებო უთუოდ წრეში ამოჰყოფს თავსა, იქაცა, აქაცა, აქაცა იქაცა, განზეც რო დადგეს, წრეში მოექცევა.

„მე ნუ მასწავლით!..“ აცხადებს ისე, ეს ვილაცაა, ანთუ მოსეაო, გეგონება, ანთუ სოლომონი, ანთუ ნაკლები არც იქნებაო, „მე მაგათ ვიცნობ. არავითარი პარტიები ეგენი არ არიან, არავითარი ეროვნული მოღვაწენი ეგენი არა ბრძანდებიან. ორჯერ მიტინგზე გამოსულან და მოღვაწეებად წარმოუდგენიათ თავი“.

„ზვიადზე მაინც მაგას ვერ იტყვი“, ქალი ედავება, შინ-

ნაქსოვი ქუდი ჩამოუფხატია, ლამის თვალებიც
უჩანს.

„რატომაც არ ვიტყვი?! ანდა შენ რომელი ზვიადისტი
მყევხარ?! გამომიჩნდა ესეც ახალი დამცველი!..“

„რაც უნდა ვიყვნეთ, სამათლიანნი უნდა ვიყვნეთ, ცილი
არ უნდა დაეწამოთ არავისა, არც დამსახურება არ უნდა და-
ვუკარგოთ. ჩვენ დემოკრატიულ ქვეყანას ვაშენებთ, დემოკრა-
ტიზმი სამართლიანობაა“.

„რა კომუნისტიც ააშენეთ, დემოკრატიზმსაც იმგვარს ააშე-
ნებთ. რაც შეეხება მაგ თქვენს ზვიადსა...“

„არაფერი „ჩემი“ არ არის, მაგრამ სიმართლე მაინც სი-
მართლეა: მიტინგებზედაც რო გამოსულა, ჟურნალებიც გა-
მოუყვია არალეგალურადა, ციხეც გამოუცდია, გადასახლე-
ბაცა...“

„გადასახლება, თორემ ვარკუტა მოუვლია, ეგერ იყო,
ეეეე: ყიზლარში!..“

„გადასახლება გადასახლება...“

„ყიზლარიც თუ გადასახლებაა, მეცხვარეები იქნებიან
უპირველესი ეროვნული მოღვაწენი“.

„კიდევაც არიან...“

„მალე ცხვარი აღარ იქნება“, ლუოს ამოსცდება. ჯერ ეგო-
ნება, ვილაც სხვა ამბობსო, მიჰხვდება: მე ვარო. განაგრძობს
მაინცა, „აღარც მეცხვარე აღარ იქნება...“

„ყიზლარი?...“ ვილაც ჩაურთავს.

„აღარც ყიზლარი აღარ იქნება...“ ეს ისევ ლუოა.

„ყიზლარი იქნება“, ეს იგივეა, ვითომ მოსეა თუ ვითომ
სოლომონიო.

„რალად იქნება?...“ ლუო იკითხავს თუ აღარც მეცხვარე,
აღარც ცხვარიო.

„ზვიადამ რო თავი შეაფაროს“.

ზოგი იცინის, ზოგს არა სჯერა. შეიძლება რო კამათიც
აშენდეს. მაგრამ არაო, მანქანა ჩამოდგება რძე-მაწონითა. გა-
ზავდებიან. ხვალაც ამ თვისაა, ზეგაცა, მაზეგაცა, სხვა თვისაც
იყვეს, გააგრძელებენ და უფრო ცხარედაც გააგრძელებენ,
გაჭირვება რო იზრდება, უთანხმოება რო იზრდება, სასიყე-
თოს რო პირი არ უჩანს. ეს მაინც შუაში აღარ მოექცევა, არა,

ეს ამისი საქმე არ არის, თუმცა ვინ უწყის თუ რას გვიქადის
 ბედით, ვინ უწყის, ვინა, ვინ თუ საით მიაქანებს ამ უბედურ
 ქვეყანასა, ვინ თუ საითაო თუ ვინთუ როგორაო, ღვთისშობე-
 ლიც რო დაშინდა თავის დროზედა, რო ვერ გაჰბედა, რო
 ვერ გაუგონა ძესა თავისასა, ძესა ღვთისასა, აქ წამოსვლა რო
 ვერ გაჰბედა. რაც უნდა იყოს, ეს ამისი საქმე არ არის. ბო-
 ლოსდაბოლოს იშინებებს და ის იქნება. რაც უნდა იყოს:
 პური პურად აიჩლიავა, ერგო რძეცა, მაწონიცა, ხაჭოცა არა-
 ყანიცა, ერგო, დაიტვირთა, დღესაც ეყოფა, ხვალაც ეყოფა,
 სხვა სტუმრებიც რო შემოესწრონ, — სხვანიცა, სხვანიცა, —
 ხოლო ის ერთი: წავიდოდა რო აქამდისა, ბეჯითად იცის. და
 წასულიყო კიდევაცა. აღარც ის ნახევარი ფუნთუშა დაჰხვდებ-
 ბა, წყლის ჭიქა დაჰხვდება იმის ადგილასა. ჩაი მაინც აედუ-
 ლებინა. სანთლები?!. ჰმ!.. რა სანთლებით. მართლაც და რაო,
 — რა ამოდ აბრალედა თეასა: გასაღები არ მიუცია, კარიც
 ლიად არ დაუგდია. ფანჯარაც არა, არც ჭუჭრუტანა უჩანს ბი-
 ნასა; ძველი ნაშენი, კედლები სქელი. ისევ ლინაა საეჭველი.
 ეშმაკი. კუდიანი. გადაალაჯებდა ცოცხსა და ჩამოძვრებოდა
 საკვამურიდანა. ჩამოძვრებოდა. ჩამოძვრებოდა. რა ვუყოთ
 თუ საკვამური ვიწროა, ლინა ცოტა ჩაფუნთუშებული, რა
 ვუყოთ, რა ვუყოთ, კუდიანიც ჰო იმისი კუდიანია, რო არც
 არაფერი ვეიწროება, რო არც ეგანიერება არაფერი, — სწო-
 რედაც იმისი კუდიანია. მაგრამ ჰოოო მაგრამ: კუდიანი რო
 უფროთხის სანთელსა?!. თეა?!. ჰა?.. თეა!.. თეა წრფელი გო-
 გოა. სჯერა. ისიცა სჯერა, ესეცა სჯერა. მაშ ეს სანთლები საი-
 დანაო: ვინ აანთოო, რამ აანთოო. შემოკეტილა ბინაი მჭიდ-
 როდა, ჰაერს არ გაუკრავს როდის აქეთია. დანოტოებულა
 ოთახები, მობურუსებულა, თითქოს ნისლია, ნისლი წვეთავ-
 სო. ნოტიო შეკრულა, ნოტიო წვეთავს. ნოტიო ჰბურავს ღვთი-
 შობელსაცა, — ცოტა აჰყარა რო სანთლებმა, კვლავ შეიბურა.
 ნამწვიც რო არაა, სანთელთა ნამწვი?.. ისე როგორ გაჰქრა,
 კვალი არ დასტოვა?.. ლინკა!.. აწმენდა ეშმაკის ფეხი. იძ-
 რომიალოს.

იძრომილებს მერე თვითონა სადღაც ვიწროებში, სადღაც
 ჯურღმულებში, თვალისმომკრელ შუქშიც აღმოჩნდება, მაინც
 სივიწროვე შეუხუთავს სულსა, გააღწევს მერე როგორც იქ-
 ნება, გააღწევს, გააღწევს, გააღწევს და სწყურიან... წყურვი-
 ლი გამოარკვევს. დაღევს წყალსა. ეგემრიელება. დაღევს კი-
 დევა, კიდევა, კიდევა. მიწვება. თვლემს. აღარაფერი აღარ
 უნდა. დაეძინოს ნეტავი. ეძინოს. ეძინოს. აღარაფერი აღარ
 უნდა, აღარც ეს ქვეყანა უნდა, აღარც ის ვიწროები, ძლივ-
 ძლივობისას რო დააღწია თავი, აღარ უნდა, აღარაფერი აღარ
 უნდა, თვალისმომკრელი შუქიც აღარა, უკუნეთიც რო თვა-
 ლის მომკრელია, რო აღარ განირჩევიან უკიდურესობანი.
 აღარა. აღარა. ეძინოს!.. რო გაეღვიძება სიმშვიდე სუფევდეს.
 სუფევდეს. დამგვანებოდეს ადამიანი ადამიანსა, ცხოვრება
 ცხოვრებასა. აზმორებს. ამტვრევს. სიკეთე არ არის ამის თავ-
 სა. ურდული. ურდული მაინც გამოუყაროს. კარი გაიღოს.
 წამოიწევს. ვერ ააწევს. თითქოს გაყრილა, წელს ზევით
 სხვაა, წელს ქვევით სხვაო. თითქოსაო რაღა თქმა უნდა, მარ-
 თლაც რო იყოს, არც გაუკვირდება. ეგება ისევ იმ ვიწროებ-
 შია, — იქ გაწყდა შუაზე, ბედისწერაც ამისი ესა ყოფილა,
 ვინ წასვლია ბედისწერასა. იყოს, რაც არის, — ანთუ ამას ვინ
 ეკითხება: არის, რაც არის. სანთლები ანთია, თუ კიდევ ან-
 თია, ამისთვის ანთია, ამის ხსნისადა, ანთუ ნიშნადა აღსას-
 რულისა, უსათუოდ აღსასრულისა: რადგან რო დედა ვერ
 დაანთებდა, თეამ: არაო, ლინკაც არა-ს იტყვის, მართლა კუ-
 დიანი ჰო არ არის?.. — უსათუოდ აღსასრულისა, სულს რო
 შეჰხედოს ადამიანმა, საკუთარ სულსა, შეჰხედოს და გამოე-
 თხოვოს, თუ აღარ უნდა ამასთან დარჩეს, თუ მოჰბეზრებია,
 თუ მოსძულებია მითუარესი. მოსძულებია?.. მოჰბეზრებია
 თუ აღარ უნდა?.. ჰა?.. ჰა?.. ჰა?.. რაღაც ბრაზუნია, მსხვრე-
 ვაა, ნგრევაა, გაყრაა სულისა, მსჯავრია უზენაესი თუ სიზმა-
 რია?.. გადაკიდულა ორი ქვეყნის უღელტეხილზე, სული
 სძვრება და სხეული არ უშვებს, რო არ უნდა რო ლეშად
 დარჩეს, სულს რო არ უნდა, რო ლეში ათრიოს. ეყო. ეყო.
 ლეში მძიმეა, სული უმჩატესი: წაუვა თუ ვერა, დაუსხლტება

ლიათ. პერანგზე დგას. გასწევს და გამოსწევს ქოშებითა, გასწევს და გამოსწევს: ფხრიწება პერანგი: „უსინდისო!..“ იმეორებს უფრო მშვიდადა, თუმცა რო მწვავედა უფრო, იმეორებს და დაურთავს და დაურთავს: „უნამუსო!.. უსირცხვილო!.. წამხდართ!.. გაფუჭებულო!.. გარყენილო!.. ბიწიერო!.. ბილწო!.. უწმინდურო!.. საძაგელო, საძაგელო, საძაგელო, მევეეეზიიიზლეეეეები!..“ დაურთას და დაურთავს, თან რო აკყვება ფხრიწინ-ფხრიწინი. ლუო მიჰხვდება ამასობაში:

„სისხლი წამსკდა“, ამოთქვამს ლუოი, „სისხლი... ეგ... ეგ მომხვდა ხელთა...“

„ჰა?!“ იკითხავს ლინკაი, ისე იკითხავს, მიჰხვდებოდა უთუოდო, ანთუ ასე დაიჭვრებდაო.

„ცხვირიდან...“ აზუსტებს ლუოი.

„ჰო...“ ეთანხმება. შეიშრობს ცრემლსა. დაფაცურდება. ლინკას სხვა ხელი აქვს, ლინკას სხვა მადლი აქვს, დატრიალდება, დატრიალდება, შეეტყობა ავადმყოფსაცა, სახლსაც შეეტყობა. იხმობს სასწრაფოსაცა, მეგობარ ექიმებსაცა, შორით ნაცნობ ექიმებსაცა, გაამართვინებს კონსილიუმსაცა. იდავებენ. იკამათებენ. იცავენ დავანოსა სხვადასხვასა, დასკვნით მაინც ერთს დაასკვნიან: მორჩენილო. ატყობს ლუოცა რაღა თქმა უნდა. მაინც შეიფერებს ზრუნვასა ლინკასი, დედის ზრუნვასაცა, ეკას ზრუნვასაცა. ასე ურჩევნია. სიმარტოვე არა ვარგებულა. ჰყვებოდა დედაი თავის გასაჭირსა: ერთხელა და ათჯერა, ათჯერა და ათასჯერა, თან მოჰყოლოდა შიში იგი ზღვიდან რო აკყარა, თან მოჰყოლოდა და არ ეშვებოდა. სკამის ხრიგინი ქუხილი ეგონა ზარბაზნებისა, ჭიქის წკრიალი კაკანი ეგონა ავტომატებისა. შეაშინებდა დუმილიცა: აი და აჰაა, ტანკების ალყაში მოვექცევითო, იქ რო მოექცნენ, ზღვაზედა ცხადია, ვარჯიშობდნენ თუ რა იყოო. თუ მოეჩვენათ თუ რა იყოო, რაც იყო. იყოო: ზეწარი წამოაგო დიომიდემა იატაკის ჯოხზედა, ეგრე გავიდა და ეგრე გადაგვარჩინაო. ისევ დიომიდე იყო ჩვენი მშველელი. ჩვენც ვუმადლიდით. ხან არც ვუმადლიდით; თუ ვემდუროდით, ისევ ისევ დიომიდესა, თითქოს ის იყო განმგებელი ჩვენს თავს მოწვეული უბედურობისაო. ვაი ჩვენს თავსა!.. მოიჭრებოდნენ და გაიჭრებოდნენ. მოიჭრებოდნენ.

მოიგერიებდნენ. ხან ზღვასაც ესროდნენ თუ არავინ მოეჭრებოდათ. ჰლეღავდა, რაც იყო, ზღვა იყო თუ რაც იყო. ამოვარდებოდა ქარი, ჩავარდებოდა ქარი. და აპყვებოდა ის ვეება გუბეცა, ვითომც მართლა ზღვა ბრძანდებო. აპყვებოდა. აპყვებოდა. შფოთი დაეუფლა მყუდრო გარემოსა. აწრიალდა ხალხი. მოხუცები გადაირივნენ. გადავირიეთო ესეიგი: სიკვდილის კარს ვებით, მაინც შორს გვეგონა სიკვდილი, ცელი დაგვიქნია და თავი ველარ წავუშვირეთო. აქ გაიმართებოდა გადამწყვეტი ბრძოლები. აქ გასწორდებოდა მიწასთანა ყველაფერი. ყველაფერი: ეს გამოგონილი, ეს ნაწვალეები ზღვა-ცა. აღარ დარჩებოდა აღარც რო წვეთი, ამოხაპავდა რო ქურვები, დააცხრებოდა და შეასხამდა ზეცასა, ტლაპოიანად შეასხამდა. ცაში აიტანდა ამათ შენობასაცა: შეგვეშინდაო, — შინობიანად რა გვინდოდა ცაშიო, ცაში სულელები გვეგულდებოდაო. ძირს დავრჩებოდით და გავსწორდებოდით პო მიწასთანა, როგორც ყველაფერი, რაც რო ზღვას რო გამწყრივებოდაო: სანატორიუმებო თუ სასტუმროებო თუ რესტორნებო თუ კემპინგებო თუ რაც რო დაახვია ქალაქმა ზღვასა, თანდათან რო აქეთ მოიწევდა ქალაქი, ვითომ ზღვისპირა ქალაქიო. ვითომდა რატომაც არაო: წყალი წყალია. ქვიშა ქვიშაა. ფიჭვნარი ფიჭვნარია. მზესაც აქამომდე ისევ მზე ჰქვიანო. მოსწონდათ მოხუცებსა. ხან უკვდავებაც ელანდებოდათ. ელანდებოდათ. ჩამწარდათ ასე. მოვიდა ტყვია და მოვიდა სიკვდილი. დერეფნები ჩამოიარა. დაუსკუბდა სასთუმალთანა. გარეთ ბუჩქები დადიოდა, ანთუ კორომებს აედგა ფეხი. ეს ხალხი იყო, დაფოთლილი ხაკით შემოსილი. ტელევიზორშიაც ესევე ენახათ: ანთუ ანგოლაა, ანთუ სომალიო, ანთუ ვინ უწყის, ამათ იმდენიც აღარ ახსოვდებათ, — ყველგან ჯანყია, უთანხმოება, ვერსად ვერავინ მორიგებულა, სიცოცხლით ვერა, სიკვდილით თუო. დადიოდა. დადიოდნენ. დარბოდნენ. ეხლებოდნენ. ისროდნენ. აქუხებდნენ. მობინარდებოდნენ. და. გამოცვივოდნენ. შესძრავდნენ ზღვასა. ხან ჩაივლიდნენ ფეხაკრეფითა, თითქოს ჭიასაც ერიდებიანო. სახე არც უჩანდათ: წვერი. უღვაში, წარბი, წამწამი, ჯაგარა ქოჩორი არეულიყო ერთმანეთშია:

ნუ გეშინიანთო, — გვამშვიდებდნენ, — ტყბილი მოხუცობა მოგვაქვს თქვენთვისაო.

ვიციტო, — დიომიდეს სიტყვებია, — ოღონდ ჩვენ მაინც ის უფრო გვერჩივნა, რკონი თუ მოგწყინდათ, როკაში რო წაბრძანებულთიყავითო.

„არა!!!..“

„ჩემი ყურით გამიგონია. მაგრამ დიომიდე რისი მხსნელია?! იქ ისევ ის აურზაურია. მოუსვენრობა. შფოთი. უძილობა. შიში გაუსაძლისი. ვის შესჩივლონ და ისევ დიომიდესა. ვის გაუწყონენ და ისევ დიომიდესა. ისიც გაიბუტა. გამოიკეტა თავის ოთახში. აღარც გამოდის. ჩემი მოქსოვილი ქუდი დამიბრუნა. წყრომის ნიშნადა, ყველასადმი წყრომის ნიშნადა: თქვენი არაფერი არ მინდაო, — მეტი რო არ ახსოვდა არაფერი არავისგანა. დამიბრუნა და ისეთი მამალი სურდო აიკიდა, რაღა იმისი ცხვირისცემინება და რაღა ჭურვების ფეთქვაო. კაცი რო თავის თავს უზამს, მტერი არ მოეკიდებაო. მე მაინც იქ დავტოვე ქუდი. დაიხურავს და ეშველება. ჰა, ჰა, ჰა... რა მაკინებს?!. ეტყობა გადავრჩი, რახან იქაობას გამოვალწიე!. იტყვის და მინაბავს თვალთა, წააფარებს რო დამქნარ ქუთუთოთა; მინაბავს ოდესღაც ბრიალა თვალთა, დედაი ცხადია, აქამდის რო ისევ დედად მოვიხსენიებ, სახელიც რო არ შემირქმევიო. აქამდისა: თავდება რო ამბავი და დიდი დღეც რო აღარ უწერია. არც უნდოდა სახელი, დედა დედაა, მაგრამ დედასაცა აქვს თავისი სახელი და ამასაცა აქვს რაღა თქმა უნდა: ეს ჰო ლანაა!.. „ნაკრძალი“ უნდა გაგახსენდეს. არ წაგიკითხავს?!. უნდა წაიკითხო. ლანაა, მაგრამ რა ლანაა თუ ვინ ლანაა, არ გინდა იცოდე?!. ანთუ სალომე ვინ სალომეა, ანთუ მამა ვინაა ლუოსი, არ გინდა გაიგო?!. შენი ნებაა. მე მიგასწავლე, დანარჩენი შენ იცი. გადავრჩიო — ერთისიტყვითა.

საკუთარი ბინის ფასი მაინც არაფერიო, — ლანას სიტყვებია ესეცა და ესეცა აგრეთვე: თუ რამე მოგენატრება სამოთხეშიცა — ალბათ შენი ბინაო. იმასაც ამბობს: მე თავიდანვე ლინკა მეგულუბოდა ჩემს რძლადაო. მაგრამ ლუოო ბედისწერამ დააბნიაო. ათრიაო. აწოწიალაო. შინ დააბრუნა ცარიელ-ტარიელი და სწორედაც ამიტომ: გზა რო არა ჰქონია ლინკას იქითაო. ასეც არისო: აიწყვეტ. გადავარდები. ივლი.

იხეტიალეზ. და. ისევ **ქ** მიხვალ, საიდანაც აიწყვიტერ. ამბობს ასე დაბეჯითებითა და კისკისებს ლინკაი. კისკისებს, კისკისებს. იკისკისოს რამდენიც უნდა. ლუო არა ბრაზობს, არც ეამება რალა თქმა უნდა. აღარც რა ესმის. ჩაიკარგება თითქოს ისევეო. ჩაიძირება და ამოტივტივდება. თითქოს ზღვაშია, თითქოს ტალღები ათამაშებენო. თითქოს ნაფორტია და არცა ყოფილა მეტი არაფერი არასოდესაო. ეგება კარგიცაა, რო მიხვდა როგორც იქნა, ეგება არც ვარგა?.. ჯანდაბას, რაც არის. ლინკამ იკისკისოს. დედებმა ინატრონ, ანთუ იბუზლუნონ: ე რა სიბერეს შევესწართო. გარეთ მაინც ქარტეხილებია. წარღვნაა გარეთა. ჭერიც დაკარგვია ზოგსა, — ზოგსაცა და ბევრსაცა. ამათ მაინც შერჩენიათ ჭერი თავანთი. ჭერი. კიღობანი. რახან წარღვნაა, კიღობანი უნდა აიგოო. წარღვნაა. მოდის. გადმოჰხეტქა მოედანი ფილარმონიისა. რესპუბლიკის მოედანი დაიპყრო. დაიპყრო. ისევ პარტიებმა დაიპყრეს. ხალხიც მორევეს თუ აიყოლიეს. რაც არის, არის, — დაიპყრეს, დაიპყრეს. პრეზიდენტს ეგონა გავდევნეო. შემოესივნენ ისევ ისევე. პარტიები!.. ერთმა პარტიამ ქვეყანა აიკლო, მართლა ქვეყანა აიკლო, ბევრი რას მოაწევს, ღმერთმაღა უწყის. ღმერთო დიდებულო!.. ეს ხალხიაო. ხალხი. ხალხი ჰო კიტოვანმა უნდა დაიცვას. პარტიებმაც ხალხი უნდა დაიცვას. ყველა ხალხს იცავს, ხალხი ველარ იცავს ველარაფერსა, თავსაც ველარ იცავს. იქითაც ხალხია. აქეთაც ხალხია, გახლეჩილა. გახლეჩილი ხალხი ხალხი აღარ არის. გახლეჩილი მთელი აღარ არის. ხალხი მთელია. მთელი მთელია, ძალა მთელია... გახლეჩილი ძალა აღარ არის. გახლეჩილი უმწეობაა, სათრეველია. სათრეველი. და დაათრევენ უძალოთა, შეახროვებენ და დაათრევენ. დაათრევენ.

სესიები იშლება უზენაეს საბჭოსი.

ქვორუმი ველარ შეგროვებულა. ფრაქციები ჰო მოედნებზე გასულან, ზღვასა და მოედნებზედა. მირბიან. მორბიან. აქაც არიან. იქაც არიან. ლაპარაკობენ. ლაპარაკობენ. ლაპარაკობენ. აქაც იგივესა. იქაც იგივესა. ვიდეო ჩანაწერია თითქოსაო. სესიაც მიტინგია, მიტინგიც სესიაა, ანთუ მიტინგია ყველგანა, ყველაფერი მიტინგია. მაინც ქვორუმს აკლია ხალხი. ქალები არ უშვებენ დეპუტატებსა, მათის მხრით შეჩვენებულ

დებუტატებსა. ეს პრეზიდენტის აპარატის ქალებია. კარებში ჩალობილან. დერეფნები შეუკრავთ. ლანძღავენ. ათრევენ. წიხლიც გვითავაზეს სანაშენოშიო, — ჩივიან ლიდერები ფრაქციებისა. მაინც გაარღვევენ, ანთუ გაეპარებიან მაინცა, მიაშურებენ პირდაპირ მიკროფონსა, არც აქეთაო და არც იქითაო, მიკროფონიდან მიკროფონსა, რო დაუზუთხიათ, რაც უნდა თქვან, სხვა არაფერს რო არ ამბობენ. მანძილიც აღარაა შორი: აიღეს რო რესპუბლიკის მოედანი, სასახლესაც აიღებდნენ მალე. მალე. მალე მტერი მოგიკვდესო. აიღებდნენ და დაემყარებოდნენ. აღარ ირბენდნენ აქეთ-იქითა. აღარც რა იქნება გახლეჩილი. ერთი კვლავაც ერთი იქნება. აღარც შეცდომები განმეორდება:

„რატომ შეუშვით რუსის ჯარი სამაჩაბლოში?!”

„მე შევეშვი?!“ უკვირს პრეზიდენტსა: „მე ვინა მკითხა?!. იქ არ იყვნენ ჩემს მოსვლამდისა?!“

„წამობრძანდით რესპუბლიკის მოედანზედა. ხალხი იქ გითხოვთ. იქ გაეცით პასუხი“.

„ხალხი აქ არის. ხალხმა იცის“.

„ხალხი იქ არის!..“

„ხალხი აქ არის!..“

„მაშ იქ ვინ არის?!“

„სიგუა. წერეთელი“. იწვევს პრეზიდენტი. „ჯერ თქვენ ის გამიგეთ, „ბაკულას დორები“ თუ მაინც წაიკითხა წერეთელმა?..“

„21 წლის კონსტიტუციის აღდგენას მოითხოვს!..“

„სემინარისტების კონსტიტუციისა?!. ილიას მკვლელების კონსტიტუციისა?!. კონსტიტუციას საქართველო ჩემგან მიიღებს!..“

„ვაშაააა...“ გუგუნებს მოედანი. ბუნკერში მრგვალები უკრავენ ტაშსა. ეს მოედანი — სასახლისაი რაღა თქმა უნდა. უსტვენს მოედანი რესპუბლიკისა. ჭყვირის მოედანი რესპუბლიკისა. დაიძრას თუ არა, ჰადაჰა, დაიძრას თუ არა!.. და შემოდინ დებუტატები სათითაოდა, ეს სესიაზე რაღა თქმა უნდა, ალაიაში გამოვლილი დებუტატები: ზოგისთვის რო კი-

სერშიც უთაქებიათ, ზოგისთვის რო პანჩურიც უთავაზებიათ. გვიხსენით!.. ვინ არიან ეს ქალბატონები, ასე უკადრისად რო გვექცევიანო. ნუ დაიშასხურებთო, ურჩევს პრეზიდენტი. აქ ამათ ურჩევს, იქ მიკროფონთან ბ-ნი გოცირიძე მიმდგარა. ისიც შარის თავი. ურჩევნიან არ მოუსმინოს. ერთიანი ეკონომიკური კონცეფცია უნდა ჰქონდეს სახელმწიფოსათ. აღმოუჩენია!.. ჩვენი ეკონომიკა გაორებულია თუ არ ვიტყვი: ქაოტურიო. უსმინე აჰა!.. სოციალისტური პოლიტიკური სისტემა დაირღვა, სოციალისტური ეკონომიკური სისტემა უცვლელია. ეს ყოვლად შეუთავსებელი მოვლენაა, ესაა საწყისი ქაოსისა, მალე ქაოსში ამოვეყოფთ თავსა. ჰა?.. ვიღაცას პირი დაუღია, დაუჭყეტია თვალებიცა. თვალებითაც უსმენს. პირითაც უსმენს. უსმინოს. ზოგი შფოთავს. ზოგი: აი და აყვირდებაო. ვერ გააჩერებენ. მიერეკება იაპონური ექსპრესივითა. კოლმეურნეობები უნდა დაიშალოს. ელაპარაკე!.. სადღა ნახა კოლმეურნეობები, — ეს ჰო საზოგადოებრივი მეურნეობებია?.. სახელიც შეიცვალა, აღდგა ადათიცა ძველი: ნადი, მამითადი. ჩვენ ჩვენს ტრადიციულ სამეურნეო წყობას ვუბრუნდებით. ვუბრუნდებით და დავუბრუნდებით. გვაცალეთ ბატონო!.. ველარ დაგაცდით!.. — ეს ქარტიაა. როდემდის გაცალოთ?! — კოსტავას საზოგადოება. კოსტავა. რაღა კოსტავა აიხირეს?.. დარბაზი გაჭედილა. მიტინგი თუ დამთავრდა რესპუბლიკის მოედანზედა. ანთუ: ესაა შემოცვენილან ესენიცა, მალე გაცვივიან ისევა, ესენიცა, ისინიცა, ისინიცა, ისინიცა. „რეგლამენტი!..“ მრგვალები გაჰყვირიან. არ ესმის ბ-ნი გოცირიძესა, ანთუ: ცხვირს ისე ჰმუნხნის — ვითომც მესმის და ვითომც არაო. მიერეკება და მიერეკება, ახლა მითუფრო, — ოპოზიცია შემომატებულა, მოსულა მიტინგის მხურვალეობითა. სხვა ამბები უნდა აშალოს. ეს არ ეკითხება, ეს ეკონომიკა, ეს სოციალურიო თუ ლიბერალურიო, ეს მიწათსაკუთრება, ეს პრივატიზაცია წარმოებისა, არა, არა, არ ეკითხება, ახლა მთავარია: ჯაბა გამოვიდეს ციხიდანა, გია გამოვიდეს, გოგა გამოვიდეს. კულუმბეგოვიო?!!!!!!!.. გესმის?! გესმის?! კულუმბეგოვიო!.. ელაპარაკე!.. ნომერ პირველი პატიმარიო. რუსებს აპყოლიან. ეს იმათ დანომრეს. მეორე რომელია, ის აღარ უთქვამთ. აღარც ესენი ეძიებენ მეორესა. ეს ერთი

პყოფნით: ნომერ პირველი — № 1; ამას უთვლიან ფაშიზ-
მადა, ამას მიაწერენ ცხინვალის ინტრიგებსა, სოხუმის ინტრი-
გებსა, ამას მიაწერენ და ფაშიზმს ამაღ უკიყინებენ. რა კომუ-
ნისტიო და რა დისიდენტიო და რა დემოკრატიო და
რა დეკაბრისტიო, რუსი რუსია და სხვა ყველაფერი გა-
მონაგონიო. გესმის!.. დეკაბრისტები ჰო თავს იკლავ-
დნენ: დიდი, დიადი რუსული იმპერია ურომანოვებო-
დაო?.. იკლავდნენ და გადაიკლეს კიდევაცა. და იკ-
ლავენ ესენიცა თავსა: დიდი, დიადი რუსული იმპერია უკო-
მუნისტებოდაო. მოიკლან. თანაც გადაპყოლიან. სახაროვია თუ
ჟირინოვსკი — ერთი წყლისაა. ესენიც იმ წყალში თუ განბა-
ნილან. აბა მაშ რაა და რას გაპყვირიან: ტოტალიტარიზმიო,
დიქტატურაო, ფაშიზმიო, — ეს მე ვარ განა?! გესმის!.. ეს-
მით: ესაა გამოძვრენ და უკვე გამოიქნენ, ესმით: დასავლეთი
მხარს აღარ დამიჭერს, ფაშიზმის აჩრდილი აფრთხობს დასავ-
ლეთსა. ესმით!.. ესმით!.. მაგრამ საქართველო?! ცხვირწინ
ვერ იხედებიან?!

დაიცა:

ელიოტი: „არცერთი არ იხედება საკუთარ ცხვირს იქით“.
არ ვარგა.

უკეთესია: „ცხვირწინ ვერ იხედებიან“. უკეთესია. უნდა
გასწორდეს.

„ადიუტანტი: თქვენო ბრწყინვალეზავ, ნაპოლეონი ცხვირ-
წინაა!.. ბაგრატიონი: გააჩნია თუ ვის ცხვირწინა, თუ თქვენს
ცხვირწინაა, თავს წამოგვდგომია, თუ ჩემს ცხვირწინაა, დრო
გვაქვს კიდევა...“

დაიცა: ეს ვილაა?.. და ველარც არჩევს, ვინ ვისა სცვლის,
ვინ ვის ედავება. ჩაშავებულა დარბაზი და ყველა ერთბაშად
ჩაშავებულა. უფროც ჩაშავდა, კომუნისტები რო დაითხოვა.
ჰა?! უფრორე შავი არც რა ყოფილა ამ ქვეყანაზე, მაინც
თითქოს რო ცოტა ოდნავ გაპრიალდნენ ბოლო ხანებშიო.
ძველი არისტოკრატებივით შემოდირდნენ. როლები შეცვლი-
ლიყო: მრგვალები დამგვანებოდნენ სმოლნის კომუნისტებსა.
როლები შეცვლილიყო. „ნუ გამაბუნძულებთ“, გიორგი ქავ-
თარაძე იხვეწებოდა, „რა ვუთხრა ჩემს ამომრჩევლებსა?.. მე
ჰო სოხუმმა ამირჩია... იქ უფრო რთული ვითარებაა. იქ ყვე-

ლაფერი სხვაგვარად გაისმის. ნუ გამაბუნძულებთ!..“ „გა-
აბუნძულეს“. აქ ის არ იყო ოპოზიციონერი, „გააბუნძულეს“
და მიემატა ოპოზიციასა, ქუჩის ოპოზიციასა; თუმცა და რაო.
ესეც ჰო ქუჩაა, რო არ განსხვავდება რო არაფრითა: წესი არ
იციან, რიგი არ იციან, ზრდილობა არა აქვთ, წიგნი არ უყ-
ვათ, უნივერსიტეტი სახინკლეებში დაუმთავრებიათ და ეგება
რო აკადემიკოსობაც მიიღონ იქვე. ვაგლახ, იკეტება სახინ-
კლეები. იხვეწებოდა. იხვეწებოდა: მე დეპუტატობა ისე არ
მინდა, როგორც სოხუმის ბედი მაწუხებსო. იხვეწებოდა. რა-
ღას უშველიდა: რაღა კომუნისტების მანდატით შემოვიდა!..
„თანაც რო გააწყალა გული: ბებია... ილიკო... ბებია... ილი-
კო... ბებია... ილიკო!..“ აიხირა იმანაც რომანისტობა, — ყვე-
ლამ რომანისტობა აიხირა პრეზიდენტობისა არ იყოს. პრე-
ზიდენტი ერთია, რომანისტიც ერთი: „მცხეთას ხომ არ მობ-
რძანდებით კონსტანტინე ბატონო?..“ ერთია!.. პირველია!..
პირველი რომანისტი!.. პირველი პრეზიდენტი!.. „რა ჩემი ბრა-
ლია. ქორდანიაო — დაუჩემებიათ. ქორდანიას მთავრობის
თავმჯდომარე ერქვა. ერქვა და ერქვას. რა ჩემი ბრალია —
ბედისწერა ბედისწერაა!..“

- „ბედისწერა?!“ მიუბრუნდება ბ-ნი ასათიანი.
- „რა ყაყანია?!“ წყრება პრეზიდენტი.
- „რას გაიგებ?!“ ბერავს ლოყებსა ბ-ნი ასათიანი.
- „აბა რისთვის მიზიხარ მანდა?!“

სხვას თუ უპირებს ჩემს ადგილსაო, — დარბაზს გაჰხედავს
ბ-ნი აკაკი. შუაში სკამი ცარიელია. იჯდა. იჯდა. ახლაც იქა
ზის, ეს ვერა ჰხედავს — ესაა მხოლოდა. ვერა ჰხედავს და
დაინახავს: გამოინაქვთება, გამოიკვეთება თანდათანობითა,
ბოხოზა ტანი გამოიკვეთება. თითქოს არცა სუნთქავს, არც რო
ირხევა თითქოსაო, ანთუ: არც ირხევა, არა, არ ირხევა და
სუნთქავს რო არცა, მხოლოდ თავი ირგება ოღნავა, ღინჯადა,
ზანტადა, მიიხედება მოიხედება, რო არც არავინ მოყვირალი
არ გამორჩესო, არც მოჩურჩულე არ გამორჩესო, მიიხედება,
მოიხედება, დაბლვერილი, მოქურუშებული, რო არც არავინ
არაფრად უღიბს, რო აქ რად არის, ესეც არ მოსწონს, რო აქ
არ იყოს, ვერც იმას აიტანს, აქა და წინა, უფრო წინა, „ამას
უპირებს?..“ მოიქურუშებს ბ-ნი აკაკიცა, მოიქურუშებს და

აყვირდება, აყვირდება და გადაფითრდება, დაეჩუტება თითქოს ლოყებიცა:

„დაწყნარდით!..“ აყვირდება. „დაეტიეთ თქვენ თქვენს ადგილას!..“ აყვირდება. „წერეთლის მიტინგზე ჰო არა გგონიათ თავი!..“ აყვირდება. აყვირდება. გადაფითრდება ჰო კიდევაცაო. რა დაემართაო, — გაიკვირვებენ, მიჩუმდებიან და ვერც მიჩუმდებიან, ანთუ დაუწვივენ და აუწვივენ ისევ და ისევა: აუწვივენ, აუწვივენ: გიაო. გოგაო. გია — ბატონი ჭანტურიაო; გოგაო — ბ-ნი ხაინდრაგაო. ჩვენში ყველაფერი უპრეცედენტაო. შემოაბრუნეს თვითმფრინავიო, მოსკოვის გზიდან შემოაბრუნესო, ბრძანებითა პრეზიდენტისაო. დასვეს უკანვე, სამხილი რო აღმოეჩინათ: გიასთვის საბუთები, გოგასთვის — კასეტები. ვერ აღმოუჩინეს. არა და მაშ რად მიფრინავდითო, ჩასვეს ციხეში. სად გაგონილა ასეთი ბრალდება, რა ქვეყანაში გვიწევს ცხოვრებაო. ან თვითმფრინავი რო დალუპულიყო, — ჰაერშივე მობრუნებული თვითმფრინავი, ვის კისერზე იქნებოდა ამდენი სისხლი, სისხლი უდანაშაულო ადამიანთაო.

„ელაპარაკე!..“ უპრეცედენტოა. არაფერი არ გაუგიათო. ჩერჩილი არ იყო, რო მოაბრუნა თვითმფრინავიო: შტატებს მიფრინავდა, ეგვიპტეში დაჯდაო. შტატებს მიფრინავდა და ჰაერში გაახსენდა: ეგვიპტეში რო ჰყავდა ორი საუკეთესო გენერალი, — ალექსანდერი და მონტგომერი. ორი საუკეთესო გენერალი ეგვიპტეში ჰყავდა და ომს აგებდა ჰიტლერთანა. გაახსენდა. შემოაბრუნა. და. შემოაბრუნდა მეორე მსოფლიო ომიცა. უნდა შემოაბრუნდეს, რაც უნდა შემოაბრუნდეს. სამხილი ვერ უპოვნეს? — უხეირობაა. დაპატიმრება მაინც უპრიანია: გამზირი გადახერგეს, ხალხი წააქეზეს ხელისუფლების საწინააღმდეგოდა, — დაპატიმრება უპრიანია.

„შეკითხვა მაქვს!..“ ეს ბ-ნი შენგელაიაა, „შეკითხვა მაქვს გენერალურ პროკურორთანა!..“

„ბრძანეთ!..“ მზად არის გენერალური პროკურორი. ჯანზეა. რიხზეა. შეუვალია. თვალს გაუსწორებს ყველა ჰელსინკსა, ყველა უფლებათა დეკლარაციასა: არა ჰყავს პოლიტიკური პატიმარი. არც თვითმფრინავის შემოაბრუნებას არ მოჰყოლია არავითარი ხიფათი. და თანაც: თვითმფრინავი სახელმწიფოსია, და სახელმწიფო უსაფრთხოებისათვის ყველა ბრძანება სამარ-

თლიანია. ყუკოვი ჰაერში მოჰხსნა ხრუშჩოვმა. ბერია ტრაპზე
აიყვანეს. ამბობენ: ბინაშიო. ამბობენ: კაბინეტშიო. ტრაპზე-
დაც შეიძლებოდა. „ბრძანეთ!..“

„რა მუხლი წაუყენეთ გია ჰანტურიასა?...“

„ორასექვსი მესამე პრიმა...“

„ერთიც თუ შეიძლება!..“

„ბრძანეთ!..“

„რა მუხლით იჯდა ზვიად გამსახურდია?...“

„ორასექვსი მესამე პრიმა... მაგრამ...“

„გმადლობთ!.. გმადლობთ!..“ კმაყოფილია ბ-ნი შენგელაია.
აი, კმაყოფილია, ყელს მოიღერებს ამაყადა. გუნდი იცინის.
გუნდი წუხს. გუნდი იბღვირება. გუნდი იმუქრება. გუნდი
ჩურჩულებს, არც რო ვადაძახილს არ ერიდებიან თუ მოხვედ-
რილან შორიშორსაო. გუნდებად გამდგარან. არა. არა. მოჩვე-
ნებითია. ყველა ცალკეა, ყველას თავი კერპი ჰგონია თუ
ღმერთი არა. ძნელად მოსავლელი ხალხია. ძნელადა. ძნელადა.
შეუნიშნავს ვოროხცოვსაცა: ქართველებს ვერ დარაზმავ. სა-
ქართველოში ყველას პირველობა ნებავეს, შეუნიშნავს. შეუ-
ბედნია იმპერატორისათვისა, რო აქეზებდა თურმე: აბა შენ
იცი თუ როგორ დარაზმავ ქართველებსაო. ვერაო. ქართვე-
ლებს ვერ დარაზმავო. პირველობა, სახელისათვის ამაცი
თრთოლვა. ბავშვობაში ადვილი იყო, ანთუ მამა უადვილებდა:
„შენა ხარ პრეზიდენტი. აბა როგორ გვიპრეზიდენტებ“. ეტყო-
და. თამაშობდნენ. თამაშობდნენ. დაჯექი! — უბრძანებდა მა-
მასა. დაჯდებოდა. დაჯექი!.. — უბრძანებდა დედასა. დაჯდე-
ბოდა. დაჯექი!.. — უბრძანებდა თამრიკოსა. დაჯდებოდა. ადე-
ქით!.. — ადგებოდნენ. დასხედით!.. — დასხდებოდნენ. ადვი-
ლი იყო. ჰმ!.. ამათ ისევ ადვილი ჰგონიათ: ანთუ გაზრდილან
და გაბავშვებულან ხელმეორედა, ანთუ ჯერაც არაო, არ გა-
მოხსნილან ბავშვობიდანა. გაიძახიან, რაცთუ მოჰხვედებათ,
ჭკუაში რო არც გაატარებენ, არა, არა, არც რო ახლოს არ
გაატარებენ. დაიზუპირებენ აქა-იქა ამოკითხულ სტრიქონებსა,
ანთუ რასაო, რას დაიზუპირებენ, ვინაა ამათში წიგნიერიო, —
ღმერთმა დაიფაროთ!.. — რასაც ყურს მოჰკრავენ ისაა და ისა,
ამათი ლექციები სადღეგრძელოებია, სუფრაზე განაგონით გა-
დიან იოლადა. ქართული სუფრა აკადემიაო, — ღმერთო გვიხ-

სენი ამდაგვარი აკადემიისაგანა, ამისგან მაინც, ამისგან მაინც გვიხსენი ღმერთო. სხვა დანარჩენს მე მოვაგვარებო. ^{მე ვინაა?!} ეს ვილაა?! რასა ლაპარაკობს?! გადარეულა. რა გასაკვირია. მაინც ვინაა?! დაბინდულა ბუნკერიო. იყოს ბუნკერი და ის-ხდნენ ამ ბუნკერშია. არც არიან ღირსნი მეტისა. მართლა საბჭოთ ნუ წარმოუდგენიათ თავი და ისიც მართლა უზენაესადა. უზენაესი!.. არა, რო არცა კმაყოფილდებიან!.. რა დასცემიათ ასეთი, რა წვეთი დასცემიათ?! წვეთი, წვეთი, თორემ ქვასაც გაუძლებს ადამიანი, ანთუ ქვაზე მაგარიო. წვეთია, რაც არის, — უბედურებაა. ჩააწვეთესო, — ერთი სიტყვაა, საწყისია უბედურებისა. ჩააწვეთეს შაპაბაზსაო. სააკაძემ ჩააწვეთაო. მოაკვლევინა ლუარსაბიო. მოაშლევინა ტახტი ქართლისა, მოსაქრებელი საქართველოსიო. ჩააწვეთა. მოაშლევინა. ჩააწვეთა და აწვეთებდნენ და აწვეთებენ, აწვეთებენ და აწვეთებენ. ამასაცა. იმასაცა. იმათაცა. იმათაცა. ყველა. ყველასა. ყველა. ყველასა. და შეჰსევია ყველა ყველასა და წვეთავს ერი და დასდის წვეთი და იცლება წვეთადა, იცლება, იწურება, იწირტება, იწირტება.

„ეგება კიტოვანი არ უნდა გამეშვა...“

„სიგუა მაინც ეგებ არ გამეშვა...“

„ხელიდან მაინც არ უნდა გამეშვა!..“

თუ იოსელიანიც წაუვა ხელიდანა: ტრიუმფირატი გარდაუვალი. ტრიუმფირატი!.. ესენი ტყუილად იხარჯებიან, ტყუილად ცხარობენ, ტყუილად ისწორებენ ქამარსა, ტყუილად ლამობენ ერთმანეთის ჩამოცილებასა: ჩამოცილებულნი არიან თვითონვე უკვე, ჩამოცილებულნი, გარიყულნი. ამასაც აღარაფერი აღარ ესაქმება ამათანა: იქაქანონ, იყაყანონ, რამდენიც ენებოთ, იქაქანონ და იყაყანონ, დააქციონ ეს დარბაზიცა, კინოდარბაზია თუ ბუნკერია თუ რაც რო არის, დააქციონ, ტრიუმფირატი მოდის. ზღვა ღელავს. ზღვა გადმოდის. გადმოდის. ზღვა უნდა აბორკოს, უნდა აილოს ზღვაი, თუ არა, წალეკავს, ზღვა წალეკავს, სხვა ვერაფერი, ვერარაი და ვერაფერი. ამათ იდავონ თუ ვინ იქნება მოქალაქეი საქართველოსი. იდავონ. ამისთვის ეს გადაწყვეტილია: ვინც რო ცხოვრობდა საქართველოში 801-მდე. მერე საქართველო აღარც არსებულა. იდავონ. ტრიუმფირატი!.. ზღვა!.. ზღვა უნდა აილოს.

ზღვამ სასახლე ვერ უნდა აიღოს. სასახლეს ხალხი ახვევია ახ-
 ვევია. უნდა ეხვიოს. ხალხს იარაღით ვერ დაერვეიან. თუმცა
 9 აპრილიც ამან შეაცდინა. მაინც რო ხალხი, ხალხი, ხალხი
 თუ გადააჩენს. ოღონდ ესაა: იმდენნი რო ველარ ჩამოდიან.
 ველარცა სძლებენ, იმდენს ველარა. იღლებიან. იქანცებიან.
 მაინც ხალხი. მაინც გასძლებენ. მაინც ხალხია თავი და ბო-
 ლო. ხალხი მაინც არ მიატოვებს, არ მიატოვებს თავის რჩე-
 ულსა. ესენი მიიწვევენ, — ვინ აირჩევს რო მიიწვევენ, — ჰჰმ..
 მრავალი მიიწვევს, რჩეული ერთია. ერთი. ერთი. ტრიუმფირა-
 ტი. იმას არჩევა არა სჭირდება. კეთილი, ვთქვათ რო: ესენი
 მაინც ვიღანი ჰყრიან?!. „ჰა, ჰა, ჰა...“ უკვირთ: ნეტა რა აცი-
 ნებსო. თუ დაგვცინისო. უფრო მწარედ აღმოიტყვიან. იმუქ-
 რებიან. აშინებენ. არც ტოტალიტარიზმი ავიწყდებათ, არც რო
 დიქტატურაო, ფაშიზმით ჰო ლამის გადარიონ, — თუ არ გა-
 იცინა, გული გაუსკდება. „ჰა, ჰა, ჰა...“ ცივი ომის მთელი არ-
 სენალი ახლა ამისკენ მოუმართია მოსკოვსა. ასეთი რა არის?!.
 ჰაჰაჰაჰაჰაჰაჰა... ოიდიპოსის კომპლექსიო. გადაირევა კაცი. გა-
 უგონიათ: ალია მომკვდარაო. მერეო, მერეო, — მერე ველა-
 რაფერი გაუგიათო. ოიდიპოსის კომპლექსიო. თავისი დღით
 აღესრულა კონსტანტინე-ბატონი. თავისი დღითა. თავისი დღი-
 თა. ამას მაინც ველარ მოაკვლევინებენ. ეს არაფერიო: ავტო-
 რის ვნებაა პერსონიფიციკრებული არზაყანის საქციელშიო. სა-
 ვარსამიძეც სულ ამაზე ოცნებობდაო. მამის კომპლექსი შვილ-
 თი არის კოდირებულიო. გესმის?!. უსმინე!.. უსმინე!.. კონ-
 სტანტანე-ბატონი მაინც აღესრულა, აღესრულა თავისი დღი-
 თა. ეს არაფერიო: ხელისუფლება წარმოუდგენია ამასა მშობ-
 ლის სახითაო, ანთუ ხელისუფლება წარმოუსახავს სახებადა
 მშობლისა ანუ: მამა წარმოუსახავს ხელისუფლებადა და მოჰ-
 კლავს ხელისუფლებასა ანუ მამასა, მოჰკლავს მამასა და თვა-
 ლებსაც დაითხრისო. თავსაც ამოიჭამსო. გესმის?!. გაჰყვირი-
 ან. ესენი გაჰყვირიან. წერით მოსკოველები წერენ. თეორე-
 ტიკოსობენ რუსები. ასე, ასე თეორეტიკოსობენ. ფროიდმა გა-
 დარია ქვეყნიერება, ყველა გადარია. რუსებმა ამისთვის გა-
 მოიყენეს. მექოთნე ქოთანსო ყურს საით უნდა იჭით მოაბამ-
 სო. მექოთნე ქოთანსო, მეკომბლე ქოთანსო: ერთი მეკომბლე
 ას მექოთნეს აჯობებსო. მეკომბლეობასა ჩემულობენ ესენი

ყველანი, მექოთნე სადღაა?! აღარც მექოთნე აღარ ექნება.
აღარც ქოთანი, რაღას დაღეწავენ მეკომბლენიო.

და თითქოს რაღაც წამოაგდებსო: აიმართება.

დარბაზიც აიშლება, თითქოს რო მანამდის დალაგებული-
ყოს. აიშლება. შესვენება გამოუცხადებია თავმჯდომარესა.

მოედებიან ახლა დერეფნებსა. ახლა იქ დაერევიან ერთი-
მეორესა. დაერევიან. დაერევიან. იქ მუშტიკრივიც შეიძლება,
გინებას ჰო ნულარ იკითხავ... წახდა ენაი, ენა გაირყვნა. გაირ-
ყვნა. ენა გაირყვნა და ერი გაირყვნა. ბავშვობაში შუაბაზარ-
შიც არ გაეგონა ის სიტყვები ორბელიანსა, ბანკობიდაზე რო
ესმოდა მოხუცობაში. ცივილიზაციას ემძლავრა უკვე. მას
შემდგომ ისე მოჯირითობდა: „დედას“ აბრუნებდნენ უზენაეს-
შიცა, უზენაესნი უზენაესადა.

ვაი დედასა!..

X X

დედამ ეს რატომღაც რუსულად აუწყა:

მამაშენი გარდაიცვალაო.

დედა რუსულად ელაპარაკებოდა ხოლმე, ჩვეულებრივ რო
რუსულადა ლაპარაკობდა ეგრეთწოდებული ელიტური თბი-
ლისი. მერე ჰო გდიდში გადაეჩვია ლამისა რუსულსა; მერე
ჰო მერე, 9 აპრილის მერე ჰო ერიდებოდა ელიტური თბილი-
სიცა სისხლიან ენასა, — ერიდებოდა: და მაინც დედამ მაინც
გაიხსენა ასე ერთბაშად: მამაშენი გარდაიცვალაო. გაიხსენა.
თქვა გულგრილადა, ვითომც ვილაცა შორეული ყოფილიყო-
სო. ლუოსაც ეგრედვე: შორიდან მოესმა თითქოსაო, თითქოს
ვერც მიჰხვდაო: რა მამაჩემიო, რის მამაჩემიო. აღარც ახ-
ოვდა, აღარც აღარავინ გაახსენებდა, დავიწყებოდა რო ამა-
საცა რო: აიტაცებდა ვილაც გოლიათი ბავშვობაშია, აიტაცებ-
და და აისროდა, თითქოს რო ზეცაშიო, აისროდა და დაიჭერ-
და, დაიჭერდა და შეათამაშებდა, შეათამაშებდა და მიიხუტებ-
და გულზედა, მიიხუტებდა და ხითხითებდა, ხითხითებდა და
ახითხითებდა ამასაცა. აღარც ახსოვდა, აღარც აღარავინ მოა-
გონებდა. ბავშვები იმას სხვანიცა ჰყოლოდა, ანთუ ჰყავდა,
რო მოეხსენებოდა ლანასაცა კარგადა და დიდებულადა. მო-

ეხსენებოდა. პირველი პირი ცოლშვილი ჰყავდა, ეს მეორე აკიდებოდა. აქ რალაც ჰკუაში არ დაუჯდებოდა, გაიქცეოდა და იმათ შეაფარებდა თავსა; იქ მობეზრდებოდა, ანთუ რაიმ ეწყინებოდა, მოძუნძულდებოდა ისევ ლანასთანა. აისროდა და დაიჭერდა, ხითხითებდა და ახითხითებდა, უფრო მეტად რო არ იწუხებდა თავსა. ეს აქა, აქა, იქ — იწუხებდა. ითმინა ლანამა, ითმინა, ითმინა და ერთიცა ვნახოთ, მიუჯახა კარი: აქ აღარ მოადგა ფეხიო, — მიუჯახა, კინალამ ცხვირი მოაყოლებინა შიგა. მიუჯახა და დასტეკა რუსულადა, მხოლოდ რუსულად რო ლაპარაკობდა შუათბილისი, მხოლოდ რუსულადა, უფრო მაშინა: თუ ჩხუბობდნენ, თუ ილანძღებოდნენ, — უხდებოდა რუსული, უხდებოდა ლანძღვაგინებასა. ჯიგარს ჩაატანდნენ შიგა. რაც უნდა იყოს: ფეხი მაინც აღარ მოუდგამს. და აღარც ლუოს მოუკრავს თვალი. აღარც ლანას დაუძრავს კრინტი. და ლუომაც აღარ იცოდა: სადღეგრძელოს რო სვამდნენ მშობლებისა, ცოცხლად მოეხსენებინა მამაი თავისი თუ შესანდობარი დაელია მისი, აღარ იცოდა. და როგორც მოჰხედებოდა: ხან აღღეგრძელებდა, ხანაც რო პურზე დააწვეთებდა ღვინოსა. გაიშლებოდა წვეთებიცა, წითელი წვეთები, პური იწოვდა შესანდობარსა. ხორცი ჩემიო. სისხლი ჩემიო. ის თურმე ახლა გარდაცვლილიყო. ღვინოც იქ დაჰხედება, პურიცაო.

„მამაჩემი?!“. უკვირს ლუოსა, თითქოს რო უკვირს თუ მართლაც რო უკვირს.

„მამაშენი!..“ დედა უდასტურებს. მშრალადა. ცივად.

„როდის?..“

„გუშინ დაკრძალეს“.

„გუშინ?!..“

„ჰო!.. რა?!..“

„არაფერი!..“ რალა თქმა უნდა: დღევანდელი რო გადაკედულა, რა საკითხავია გუშინდელი?.. ანთუ რაც არის თუ რაც უნდა იყოს: აღარ შეეშლება ამის შემდგომა: უფრო გაბედულად დააწვეთებს ღვინოს პურზედა. გაბედულადა. გაბედულადა. გაბედულება ყოფილა მაინც ყველაფერი, ჰოკმანს სიკეთე არ მოჰყოლია. სხვები აწვეთებდნენ გაბედულადა, სხვები, უმეტესნი: უმეტესნი რო დარჩენილიყვნენ უმამოდა: ანთუ აქვე რო დაეხვრიტათ, ანთუ რო გადაეკარგათ ციმბირსა

თუ ციმბირს იქითა, ანთუ ომში რო ჩაეყლიტათ, იმპერიულ ომში, რო დაეპყროთ ახალი ქვეყნები თვითონ პყრობილთა და განწირულთა. აწვეთებდნენ და აწვეთებდნენ, თვითონაც იგივე რო ელოდებოდათ, იგივე ხვედრი, მარადიული ობლობის ქვეყანაში. ტყუილად დაეძებდნენ ოიდიპოსის კომპლექსსა, ტყუილადა, ამოადა, აქ მამა უფრო იდეალი იყო. რაც უნდა იყოს: ვერ შეჰხვდებოდნენ სადღაც ჩახოცილნი არტახებში ჩაკრულ შვილებსა. არტახებში. არტახებში. შესანდობარი თუ შეახვედრებდათ. ხორცი ჩემი. სისხლი ჩემი. აჩქედდებოდა სისხლი კიდევ უარესადა. აჩქედდებოდა. აჩქედდებოდა. აჰა და აი ეს ეთნოკონფლიქტებო, პარტიების კონფლიქტებო, კარიერისტული კონფლიქტებო, ნაციონალიზმიო, დემოკრატიზმიო, ჭორები უამრავი, ღვარძლი უმწარესი, ბადეები საიდუმლო სამსახურებისა, იმპერიული სამსახურებისა, ბადეები, მახეები, ქსელები, — აწვეთე და აწვეთე ღვინო პურზედა უბედურო ქართველო, აწვეთე და აწვეთე, ხოლო თუ მალე აღარ იქნება აღარც რო ღვინო, აღარც რო პური, სისხლი აწვეთე პირდაპირ მიწასა, — უბედურო, შე უბედურო!..

და დასცეს კარვები სტუდენტებმაცა იქვე, მთავრობის ბარიკადებთანა. გაბედული ახალგაზრდობა. თავს დაიყენეს ილიაცა და აკაკიცა. ამათაცა. შუაში მოიქციეს ძეგლი. აი და ამათ გაეცით პასუხი, ჩვენ ამათი სახელით მოვსულვართო. თვით პრეზიდენტი გამობრძანდესო. ბ-ნი ქორიძე გამობრძანდა. არ მოუსმინეს. ბ-ნი პეტრიაშვილი გამობრძანდა. არ მოუსმინეს. მხოლოდდამხოლოდ პრეზიდენტიო. ბ-ნი მოლოდინაშვილი დაემუქრა. სასაცილოდ არ ეყოთ. მხოლოდდამხოლოდ პრეზიდენტიო. რას მიბრძანებთო, — ეს პრეზიდენტი გახლდა, არ გამობრძანებულა, იხმო თავისთანა, ალბათ ეგონა: აქ ცოტას მაინც მომერიდებიანო. ალბათა. ალბათა. ანთუ რაც იყო, რის მორიდებაო, რა ზრდილობაო, ვილას ახსოვდა ზნეობანი მოძველებულნი: გადადექითო, — უბრძანეს მრისხანედა, ამწუთს, ახლავე გადადექითო. ჩვენ აქედან მახარობლებად უნდა გავიდეთო. ვის უნდა ახაროთო, — იკითხავს პრეზიდენტი. „ხალხსა!..“ „ხალხსა?.. მაშ უსმინეთ ხალხსა!..“ „მესია!.. მესია!..“ გუგუნებდა ხალხი. „ეს თქვენი ხალხია!..“ წიოდა გოგოი, გა-

მოყვანილი ჩხიკვივითა. წიოდა. არ ჩამოდოდა ტრიბუნდინა. სხვები ადგილებიდან შეეწეოდნენ, ტრიბუნა ჩაებლუჯა ამასა. „ხალხი არავისია. ხალხი ხალხია“. უხსნიდა პრეზიდენტი. „ის ბრბოა!..“ განუმარტავდა გოგოი იგი ჩხიკვივით რო გამოყვანილიყო, „ხალხი ჩვენა ვართ, ჩვენა ვართ მოციქულნი ხალხისა: გადადექი!..“ განუმარტავდა და წიოდა. „გადადექი!..“ ასდევდნენ დანარჩენნი. რალა უზენაეს საბჭოს სესიო, რალა შეხვედრაი ამათთანო: სასახლე ირყეოდა თითქოსო. კრაქუნობდა. სჭიალებდა. გაქანდებოდა იატაკი, ფეხქვეშ ეცლებოდა თითქოსო. გამოუტყდა ბ-ნ გუგუშვილსა. მეც ეგრევე მემართებო. კიბეცო, — დაუმატა, — საფეხურები მეცლებო: ავდივარ, ავდივარ და ვერ ავდივარო.

„კარგად დაქოქილი სტუდენტობა შეგიგროვებიათ!..“ პრეზიდენტი იქმუნხნის შუბლსა.

„არა...“ უარობენ რექტორები, უარობენ და ვერცა უარობენ. რექტორთა თათბირი მოუწვევია.

„არა!.. არა!.. არა!..“ ატრიზავებს პრეზიდენტი, „თქვენ ახლა იმასაც დამიმტკიცებთ, რო ეგ თქვენი ჩიხრაძე გოგუაძის დაქოქილი არ არის!..“

„ენა უსწრებს...“ იცავს თუ თავს იმართლებს უნივერსიტეტის რექტორი.

„საჩეჩელი აღარ იშოვება?!“ კითხულობს პრეზიდენტი, „გეთქვათ ყაზბეგიდან ჩამოგიტანდით. საჩეჩელზე, საჩეჩელზე ეგეთი ენები!..“ ჰოი წმინდა უმეცრება და გატლევილი ენები, — საჩეჩელზე, საჩეჩელზე გატლევილი ენებით. რეაბილიტაცია ინებეს რექტორებმა, წამოარჩიეს სხვა სტუდენტები, ის სხვანი აწვიეს პრეზიდენტსა. ჩვენ ვსწავლობთ. ჩვენ თაობა ვართ დამოუკიდებელი საქართველოსი. ჩვენ ავაშენებთ დამოუკიდებელ სახელმწიფოსო. მოახსენეს. პრეზიდენტი კმაყოფილია. კმაყოფილებაცაა და უკმაყოფილებაცა: გაყოფილა ახალგაზრდობაცა. უბნები გაიყო. ქუჩები გაიყო. ოჯახები გაიყო თუ გაიბო. გაიბო ყველა და ყველაფერი. პიროვნება გაიბო. გაიპო. დარბის გახლეჩილი და დაეძებს ნაწილი ნაწილსა. თითქოს იბოვნის და შეეწებება ისევა თითქოსო, მართლაც თითქოსო, მალე რო მიჰხვდება: უცხო რო არის და აეხლიჩება ისე-

ვა მალეო; აეხლიჩება და დარბის ისევე, დარბის და დაძრწის, დაწანწალებს, დაეხეტება, ვიდრე კვლავ სხვას არ შეეწებება, ვიდრე კვლავაც არ აეხლიჩება. დარბის და დაძრწის, დაწანწალებს, დაეხეტება. ველარ უპოვნია ნაწილს ნაწილი, თავისი ნაწილი რაღა თქმა უნდა. ალყა ვიწროვდება. ზღვა დაიძრა. მოტანებულა სასახლესთანა. სანაპიროზე ტანკები გრუხუნებენ. ბეტეერები დაშლივინებენ. ეს ოპოზიციაა. მთავრობა იკეტება სასახლეშია: ტანკებით იკეტება, ბეტეერებითა, ქვემეხებითა, ქვიშის ტომრებითა, სნაიპერებითა, თავდადებული მოიერიშეებითა, სესიებითაცა რაღა თქმა უნდა, უზენაეს საბჭოს სესიებითა:

„რა უნდა ბეტეერსა რუსთაველის მეტროს თავზედა?!“
კითხულობს პრეზიდენტი, გაიციირება თითქოს რო შორსაო, პასუხს რო იქავე ელოდება. ელოდება. პასუხი არ არის. ვისი არისო, — ახლა ასე იკითხავს პრეზიდენტი, მიპატრონებულიც რო იქვე ეგულება, რო უნდა მიუგოს ბოლოსდაბოლოსა.

„ჩვენი!..“ ბ-ნი ადამია მიუგებს.

„რა უნდა მერე მეტროს თავზედა?!“

— რაც უნდა, ის უნდა: სტრატეგიული პუნქტია: დასცქერის რუსთაველის მოედანსა, რესპუბლიკის მოედანს გასცქერის, არ გამოეპარება ქუჩები მტკვრისკენა, საბურთალო-ვაკისაკენა, თრიალეთის გორმახებისკენაცა, ჩიტიც ვერ წაუა. ჭიანჭველაცა. გასცქერის. დასცქერის. დაპატრონებია.

„აბა სად უნდა?!“ ბ-ნი ადამია მიუგებს. მწვავე ღიმილი აჰკრავს, ნახევარ ტუჩებსა და ცალ ლოყასა: ვითომ არ იცის პრეზიდენტმა, რო იქ ჩემი ეზოა?! არ იცის, რო მე იქა ვცხოვრობ, იქ გავიზარდე, იქ დავიბადე?!“

„ბეტეერში?!“ მოუჭრის პრეზიდენტი.

და აშრება ღიმილი, მწვავე ღიმილი, ბ-ნ ადამიასა, აშრება თუ ახმება იმ ცალ ლოყასა, ნახევარ ტუჩებსა, ახმება, ებეჭდება. დეპუტატები იცინიან. მრგვალები ცხადია, მჭახედ იცინიან: აბა თუ რაღას უპასუხებო. აღარაფერსა რაღა თქმა უნდა. ტუჩებს ჩაიკვნეტს: დღეს რაღაო და გუშინ ნეტავი სამაჩაბლოში შემხვედროდითო; დღეს რაღაო და ხვალე პო წინ არის, სამაჩაბლოს აქ გავიჩენთო, ჩაიკვნეტს და მოკუმავს და დეპუტატებს თვალებსა ირგვლივა: ვინ უფრო იცინის, ვინ უფ-

რო ჭახჭახებსო: ვილა შერჩენია ამ უბედურსაო, — მრგვალებიდანა რალა თქმა უნდა, თვითონაც რო მრგვალი ბრძანდებოდა, რო გაეცალა, რო გადაუდგა:

„ბეტეერში...“ ბურტყუნებს იგი, თან ისე მიიწევს თავწახრილი, კარისკენ მიიწევს, თუ ვინმე დაუდგა თავით გაიტანსო. იქ ქალები თუ ეგულება. მაგრამ არაო, აღარა სცალიანთ ქალებს ამისთვისა, ამისთვის აღარაო: აღარასა შველის პანჩურიო თუ პანლურიო, ვითარება მწვავედება. პატრიარქი სდუმს. პატრიარქი სდუმს. პატრიარქი უნდა ჩაერიოს. აღარა სცალიანთ ამათთვისაო. საპატრიარქოს შეესევთან. ველარ ეტევიან პატრიარქის ოთახში, დერეფნებშიც ველარ ეტევიან. ქუჩაშიც ვერაო, ეზოშიც ვერა სიონისაი. მიღუმდებიან და აფეთქდებიან შიგნითაცაო და გარეთაცაო, მიღუმდებიან და აფეთქდებიან, ოღონდ რო ისე მაინც არაო, მიტინგებზე როგორადაცა, ანთუ უზენაეს საბჭოში როგორადაცაო. აქ სიონია, რაც უნდა იყოს, საპატრიარქოა და ისე სათნოა სიტყვანი პატრიარქისა, ისე შემწყვალო, ისე კეთილი, ვერ აუხირდები, მორწმუნე თუ ხარ. და მოსულან მორწმუნენი, მოუხვევიათ ხილაბანდები, შეუმალიათ გაბუწკული თმები, და მოითხოვენ: დასწყევლე პუტჩისტები, შეაჩვენე, განკვეთე ეკლესიისაგანაო. მოითხოვენ. მოითხოვენ. და არას უჯერებენ პატრიარქსა: მე მწყემსი ვარ მრევლისა ჩემისა, მე უნდა ვიფარავდე ფარასა ჩემსა, ფარასა ღვთისასა, არ უნდა დავკარგო არცერთი კრავი, არ უნდა განვფანტო, არ უნდა მივდენო უფსკრულის პირასა. ჩვენ უკვე იქა ვართ, უფსკრულის პირასაო, — შეახსენებენ. მე ვლოცულობ, მე ვევედრები, მე მესმის ზრახვანი კეთილნი ღვთისა ჩვენისა: ჩვენ ხსნას აღგვითქვამს, ჩვენ გადარჩენა გვიწერიო. დასწყევლე მაინცა ღვთისაგან გარეგანნი, შენ დასწყევლე, ღმერთმა თვითონ იცის, თუ ნებაგს იხსნის, თუ ნებაგს წარწყმედს, რასაც ინებებს თვითონ იცისო. მაგრამ ვაი, რო შენც გადაგიბირეს, შენც იმათთან ხარო. მე ღმერთთანა ვარ და ერთანა ჩემი, შუამავალი ვარ მიწიერსა და ზეციერს შორისაო. და იწერს პირჯვარსა, იწერს და იწერს, აღაპყრობს ხელთა, აღაპყრობს თვალთა. ჩამოდის ჯვარი, ნათელი ჩამოდის, — ნათელი, ნათელი; შუბლზე აჯდება ნათელი ჯვრადა. გადავრჩებითო. დასწყევლეო. გადავრჩებით ყველანი ერთადაო. მაინც

მივდივარ და მომყევით. მე გვედრებით. ხსნა მხოლოდ ეს არის: მივდივარ, მომყევით, მომყევით შვილნო!..“ „აააააა-რრრრრაააა!..“ გრიალებდა ისევ ისევე, მოედანი რალა თქმა უნდა, მოედანი სასახლისაი, გრიალებდა დაყრუებულნი, თავისი „არაც“ რო აღარ ესმოდა, რო აღარც იმდენი გაეგებოდა თუ რა ძალა მომართულიყო იქვე, ლენინის მოედანზედა, მომართულიყო, დამიზნებულყო, როგორც რო თითი, სისხლიანი თითი ძეგლისაი: ჰკა მაგათაო. ბრძანებას ელოდა წუთიწუთზედა. შემართულიყო ჯარი ჯარადა, ტანკები ტანკებდა. შემართულიყო. შეყალყულიყო. არც რა ესმოდა, არც არაფერი გაეგებოდა. ეგება ამათ გაუგონონო. „უთხარით რამე!..“ მიმართავდა ამ ახალი პარტიების, სახელდახლოდ გამოცხვარი პარტიების ლიდერებსა, თაფლავაშებივით ამოყრილ ლიდერებსა. მიმართავდა. ევედრებოდა. გაჭიმულიყვნენ პირქუშადა, წარბუხრელადა, ვითომც რო მართლა ლიდერები ვართო. ხოლო ურჩხული იყალყებოდა სისხლისფერი. ღრუბელსა ჰგავდა, ანთუ სისხლის ღრუბელი გახლდა, მერჯდა იქცა ურჩხულადა, გადმოველო რო ჩეკისტების სახლსა, მუზეუმს დაასკდა, ჩამოიდლლაძა კინოთეატრზე, აიყალყა მხატვრის სახლზედა, ქაშუეთი შელაფა, შემოესხა და შემოეგრიხა, დაიხლავნა, შეიკრა, იქცა იმადა, რაც რო გახლდა, დაალო პირი და შეისუნთქა, შეისუნთქა და გადაჰყლაპა ყველანი ერთბაშადა; ამოისუნთქა მერე რო მალევე, სისხლად ანთხია, რაც რო გადაჰყლაპა, ანთხია და ანთხია. ადინდა ნიაღვრები, სისხლისაი რალა თქმა უნდა, ადინდა, დაეშვა, მტკვრისაკენ დაეშვა, დაეშვა უბედური მდინარისაკენა, უბედურისა, უბედურისაი, ხშირად რო ივსებოდა სისხლითა. ხშირად. ხშირად. ერთი იცლებოდა და ის ივსებოდა. ივსებოდა. ივსებოდა. „ჰხედავთ?..“ არ ეტყობოდათ. „უთხარით, მომყვენ!..“ არ ირხეოდნენ. ესენი სისხლს ეთამაშებოდნენ: უნდა დაიღვაროს, თავისუფლება ისე არ მოდისო. მაინც რო არ მოდის?.. — ამდენი აღარ ეკითხებოდათ. ეთამაშებოდნენ. ეთამაშებოდნენ. თვითონ მაინც არ გაკაწრულან. ჰკა მაგათაო, ღრიალებდა ძეგლი, — ძეგლი ღრიალებდა, — ხელიც მიეშვირა: ეევ... მაგათაო. და გრუხუნებდა ტანკები. ელავდა ალესილი ნიჩბები. ხვნემოდნენ გალესილი რუსი მხედრები, არყით გალესილნი რალა თქმა უნდა,

არაყიცი რომ არა სჭირდებათ, რომ დაგეშილან ისე იმგვარადა,
ავლანეთშიც რომ დაგეშილან, დაგეშილან და გაცოფებულან:
ოღონდ მიუშვი, ოღონდ აკვლევინე, ქართველი მაინც ოღონდ
აკვლევინე. უბედური რუსი!.. მაშინაც გაუჭირდა. და აღარცა
ნებაეს, რომ გაიხსენოს თუ როგორ გამოაღწია თუ როგორ გა-
მოიყვანეს, ღმერთი შეეწია თუ კაცთა ხელი, ანთუ რა იყო,
ანთუ რაც იყო: სიმღერა მოსდევდა ლამის რომ თითქმის სიო-
ნამდისა, სიმღერა ჰკვეთდა გრუხუნსა იმასა, ჩეხვასა იმასა, წი-
ვილსა, კივილსა, ყველაფერს მაინც სიმღერა ჰკვეთდა. მერე-
ლა უთხრეს: ბრმები მღეროდნენ. იღვნენ და მღეროდნენ,
რომ ვერა ჰხედავდნენ თუ რა ხდებოდა; რომ მიმხვდარიყვნენ:
გაქცევა გვიშველისო, მაგრამ გაქცევა რომ არ შეეძლოთ. საი-
თაც გავიქეცი, იქით წავიქეციო, — ბრმებს თუ არ უთქვამთ,
უძალონი მაინც იტყოდნენ. იღვნენ და მღეროდნენ. იღვნენ
კალოზება სისხლისაი, იღვნენ თუ ჩაეშალათ შეკალოეთა ულ-
მობელთა, როგორც ბულულები, გაეშალათ და ტრიალებდა
ზედა ულმობელი კევრი. ეშმაკის კევრი ეშმაკის კალოზება...
ეშმაკის კევრი ეშმაკის კალოზება... ეშმაკის კევრი ეშმაკის
კალოზება...

იგივე კალოა, იგივე კევრი.

ეშმაკიც იგივეა. ხერხია უარესი. თვითონვე გვლენავდა
აქამდისა, ახლა გვალეწინებს ერთმანეთსა. ერთმანეთსა. ერთ-
მანეთსა. ხერხია უარესი. უარესი. უარესი. უარესი.

არა, —

ჯერ ასე არ გასჭირვებია.

„შეაჩვენე!..“ აღმოიტყვიან ბაგენი განრისხებულნი, მისტა-
ნებიან ხელნი აელვებულნი, სატევრებია თითქოსაო. აღმო-
იტყვიან. მისტანებიან: „შეაჩვენე წყეულნი!..“ მისტანებიან და
შეპლალადებენ, თითქოს რომ კიდევაც ემუჭრებიანო.

„წყეულნი თქვენა ხართ, თქვენა, თქვენა!..“ — ეს ის მეო-
რენი არიან, ზღვისაკენ რომ უჭირავთ თვალი, ზღვის შემოვარ-
დნას რომ ელოდებიან ყოველ დღესაო, ყოველ საათსაო, ყოველ
წუთსაო; ეს ცნობილნი ქაღინი ბრძანდებიან, ძველად რომ ბა-
ნოვანებს ეტყოდნენ, აღიარებულნი, წარჩინებულნი, მოღერე-
ბულნი, მოხატულნი, მოვარაყებულნი, ისინი — რიგითნი, ახ-
ლა მღაბითთ რომ აღარ ეტყვიან, ოღონდ მაინც რომ გამოირჩე-
18. ო. ჩხეიძე

ვიან ამათგანა, ცოტად თუ ბევრად, ოღონდ რო მაინცა, და
აიშლებიან ესენიცა მალე, აიჩეჩებიან, დაეღარებათ
თვალწარბიცა მიმოხატული, ლოყებიცა გადატყეცილი,
აირევიან რო ერთმანეთშია, დაუშენენ რო წყევლა-კრულვასა,
თმებშიც რო სწვდებიან ერთიმეორესა. აირევიან. აირევიან.
მოიშლება რო ფრონტის ხაზი, ყველგან რო ბრძოლაა ხელ-
ჩართული. და მოედინება მაშველიცა, ნაკადი ნაკადზე, ლესე-
ლიძიდანა, პუშკინიდანა, ბარათაშვილიდანა, სანაპიროდანა,
მოედინება და მოედინება და გამოტენილა ქუჩაი სიონისა ქარ-
ვასლიდან ანჩისხატამდე. ბრძოლა აქაა, ირგვლივ ლაშქარი რო
მოედინება, ქალთა ლაშქარი. მამაკაცებიც შეიმჩნევიან,
ოღონდ მცირენი, არც ბრძოლაში არ ერგვიან. ეს ქალთა საქ-
მეა: წყევლას მოითხოვენ, — ვინთუ დასწყევლოს პატრიარ-
ქმა, ამისთვის იბრძვიან. ვინთუ?.. რომელი?.. მოედინება ერ-
თისიტყვიტა და არცთუ იციან, ვინ ვის შეუტითოს: ენა მაინც
რო სხვაგვარი ჰქონდეთ, იერი სხვაგვარი, გამოარჩევდნენ თა-
ვისიანთა. ხვედრიც ერთი აქვთ, ხვედრი უბედური, უბედუ-
რება ვერ გაუყვიათ: ვერ გაუყვიათ, ვერ გაუყვიათ, უბედუ-
რება ვერ გაუყვიათ.

რალაც მაინც გამოირჩევა:

მწვანე, ლაქლაქა მწვანეი, — პალტო ასეთი, ქუდი ასეთი,
ჩექმები ასეთი, მალალქუსლიანი, მხარზემოგდებული მწვანე-
ვე ჩანთითა, ლაქლაქათი რაღა თქმა უნდა. წრიალებს, ტრია-
ლებს ციბრუტივითა, ტრიალებს იმა მალალქუსლებითა. არ
იცის: ვის ეცეს, მხარი ვის მიჰყუდოს, არ იცის და ვერ გაუ-
გია, ყველა რო მოითხოვს იგივესა, ყველა ერთგვარად რო
იმუქრება, ყველა რო ფიცულობს სამშობლოს სახელსა:

„წყველიმც იყავთ მოღალატენო!..“

„მოღალატენი იყავთ წყველნი!..“

ვერ გარკვეულა. და. და უცებ შეწყდება ბზრიალი იგი,
ტრიალი იგი, ლუოს წინ შეწყდება. და. და მიაჩერდება თვა-
ლები ლუოსა, მწვანე თვალეები, სახებაი იგი განრისხებული
და შეაფრქვევს მწარედა, ღვარძლიანადა:

„წყველიმც იყავ!..“ შეაფრქვევს იგი და თითქოს ყველაც
დაემოწმება: წყველიმც იყავო. და გუგუნებს ზარიცა სიონი-
საი, ზარი დიდი, ასდევენ წვრილნიცა, გუგუნებს, ასდევენ,

ლოცვად მოუწოდებენ, სათნოებისად მოუწოდებენ, მიტმე-
ბისად მოუწოდებენ, მაგრამ არაო, არ ესმის არავისა არარადი
და არავისი, დახშვია ყურნი, აუტანია მრისხანებასა ყველა
ყოვლადა, ყველა და ესეცა: „მხეცო!.. უღმობელო!.. არ იკმა-
რე რო დედა გააუბედურე, გააუბედურე შვილიცა, მხეცო!..“
ხმა ისეთია, ლამის ზარებს რო წააქარბოსო. გამწვანებია ტუ-
ჩებიცა თავისივე ქუდივითა და ენაი წითელი დასრიალებს
ზედა: „რამ გადაგრია, — დიდი აღარ იცი და პატარა აღარ
იცი! აღარ იცი, აღარ იცი, აღარაფერი აღარ იცი, ველურო,
მხეცო!.. იმდენი ჭკუაც აღარა გყოფნია, წამით მაინც დაეჭვე-
ბულიყა: ვაითუ ჩემი შვილი იყოსო!..“

„თეა?????!!!!!!..“ აღმოჰხდება ლუოსა, თავზარდაცემულსა
რალა თქმა უნდა. აღმოჰხდება თუ დაიგმინებს.

„თეა!!!!!!..“

და თითქოს ენაც წაერთმევა ლუოსა, — რალაცას ლულ-
ლულებს, თვითონაც რო არ გაეგება, ვერც იმას რო ვერ აგე-
ბინებს, ი მწვანე ქალსა, თვალები რო ბოროტად უელავს,
ბოროტადაცა და კმაყოფილადაცა, ასე რო შესძრა, ასე რო
დასჭრა, ასე რო დასცა ერთის მოქნევითა. ასეთ შეხვედრას
არც ის ელოდა, არც ესა ცხადია. მიატოვა და წავიდა. წავი-
და. პირველი ცოლიც ჰო მიატოვა, — მიაყოლა ეს მეორეცა;
პირველს ჰო ადვილად გაეყარა, ამას კიდევ უფრო ადვილად:
არც არა უთქვამს. წავიდა. წავიდა. არც თვალი მოუკრავს აქა-
მომდისა და აღარც რო გაჰხსენებია. დიდიხანია. დიდიხანია.
აღბათ რო უფრო მეტი ხანია, ვიდრე რო თეა მოვევლინებო-
და ამა ქვეყანასა, ამა ცოდველსა, სახილველადა საცოდობი-
სა. დიდიხანია!.. ჰოო და დიახ!.. მაშ რას მიჰქარავს ეს აშარი
დედაკაცი?!. მაგრამ და მაინც: რამდენი ხანია?.. საკითხავი აი
ეს არის და ნასკვიც ეს გახლავს საშინელებისა. ამოცანა არც
ისე რთულია: უნდა ახსოვდეს თუ როდის განშორდა, — მე-
ტი არაფერი. ის იცის, თეა თუ რა ხნისაა: 22 — იცის!.. სხვა
საძიებელი არაფერია. მაგრამ არ ახსოვს. რაც უნდა ახსოვ-
დეს, სწორედ ის არ ახსოვს. დრო არ არისო, — ნუ არის
დროი. ჰხსოვნა ჰო არის?.. აი დასჭირდა და თურმე ყოფი-
ლა, — ხსოვნა ყოფილა, ხსოვნა ყოფილა და დროც ამასვე
გამოჰკერებია, არა ნამდვილი, — პირობითი, ნამდვილი რო

არ არის და პირობითად რო წარმოისახება, მაგრამ თუ რაც არის: აი დასცეცხლა და უნდა გამოეშვას ცეცხლსა, ^{ამასა} უნდა გამოეშვას. უნდა გამოეშვას. უნდა გამოეშვას. უნდა გადაურჩეს ამ მწვანე დედაკაცსა, გაშმაგებულსა, გააფთრებულსა, მზად როა, ეცეს და თვალები დასთხაროს. თვითონვეც დაითხრის თუ ეს ცოდვა ჩაუდენია, ახიკ იქნება და ეკუთვნის უარესიცა, ანთუ თვითონვე რო ამოითხრის, ეს იქნება უარესიცა. ჩაირჭობს თითებსა ფოსოებშია, მოიგდებს თითებში თვალის კაკლებსა, — ჰა?.. დანის ერთდაკვრით ემჯობინება!.. მაგრამ ეს რაო, რას მიჰქარავს ეს დედაკაცი!.. მიჰქარავს. მიჰქარავს.

„სტყუი!..“ მოსძებნის როგორღაც სიტყვასა, მაგრამ შთაინთქმება იმ ორომტრიალში, ტალღებს რო წაუღია დედაკაცი იგი, ესეც წაუღია: ეს აქეთა და ის იქითა. წაუღია. წამოუღია. წაუღ-წამოუღია ქალთა ტალღებსა რაღა თქმა უნდა. ვეღარც რას ეტყვის, ვეღარც თუ რას გამოიძიებს. მაინც სწორად არას აუხსნის, ანთუ უარესად დაუბნევს გონებასა, წყეული დედაკაცი!.. „სტყუი!..“ მისძახის უმისამართოდა, მისძახის და მიიწევს აღელვებულ ტალღებშია, მიიწევს და ვერც საით მიიწევს, მიიწევს და ბრუნავს, — მორევში მოხვედრილა თითქოსაო, ანთუ მართლაცაო, რა ვუყოთ თუ მდინარე არ არის, რა ვუყოთ თუ ზღვა არ არის, რა ვუყოთ, რა ვუყოთ, რა ვუყოთ, აღელვებული ხალხიც სტიქიაა, ისევე ბრმა და ისევე უღმობელი. თუმცა შეიძლება უღმობელი რო აღარ ითქვას, ბრმა საკმარისია. რაც თუ რა არის: ეს ცდილობს, გასცუროს. მოიქნევს მკლავებსა. სხვებიც მოიქნევენ. და იხლართება მკლავები მკლავებში. იხლართება. ვეღარც გამოსხნილა. და ბოდიშობს ღუოი: ქალთა დეღვაში რო მოხვედრილა, ქალთა ტალღები რო გადასდის ზედა. მერე თავს აღწევს, როგორც იქნება, აღწევს და ვერცა: მწვანე დედაკაცი რო უნდა მოსძებნოს, რო უნდა გაერკვეს უსათუოდა, ან თავი მოიკლას, ანთუ ის მოჰკლას; ან თავი მოიკლას, ანთუ ის მოჰკლას, — სხვა ვეღარაფერი ვერ გადაუწყვეტია. თავი უხურს და თვალები აღზნებია. მიიწევს. მიიწევს, ისევ დეღვაში რო მოჰხედეს როგორმე. მაგრამ დეღვა რო ძლიერია, არ მიიკარებს, განტყორცნის ისევა, განტყორცნის შორსა

დეღვაი იგი, ქალების დეღვაი, აბობოქრებული: თუ მთვარე-
 საგანა, როგორც რომ ზღვაი, კიდევ არაფერი, ხოლო თუ კაც-
 ნი დასუსტებულან და მიზეზი მხოლოდ ეს არის, რაღა და-
 აცხრობს ამ ანთებასა?! ხოლო თუ. ხოლო თუ. კაცნი თუ
 მთვარეო. აი მიზეზიო. ქალი ღამე თუ არ მოჭერდა, დღისით
 ვეღარ მოისვენებსო, — ჯვებე უხსნიდა, ჯვებე კიზირია, მაშინ
 უკვე მოხუცი მსახიობი, ეს რომ პირველად მოჰხვდა გდიღშია;
 როლებსაც რომ აღარ აძლევდნენ, ერთ-ორ რეპლიკას თუ მი-
 უგდებდნენ სამოწყალოდა, რომ არ გამოსტოვებდა მაინც რე-
 პეტიციასა, ყველაზე ადრე რომ მოდიოდა მაინცა: აი აჰააო, —
 უხსნიდა. უხსნიდა: შეჰხედე, რა ეშხით შემოაღო კარიო. შეჰ-
 ხედეო. შეჰხედე, სახე ვით უცქრიალებსო. შეჰხედეო. შეჰხე-
 დე, როგორ მოგვესალმეო, დაგვეჭყანა თუ მოგვესალმეო. შეჰ-
 ხედეო, ამასაცაო, იმასაცაო, იმასაცაო. შეჰხედეო. შეჰხედე
 თუ როგორ ჩამოსტირის თავპირიო. შეჰხედეო. ახლა იმასაო.
 იმასაო. იმასაო. შეჰყურებდა და მიახედებდა ლუოსაცა. ეს
 ყველაფერი წუხანდელი კვალია და ჩვენი რეპეტიციაც ისე
 ჩაივლის, როგორი ღამეც გადახდენიათო. უხსნიდა. უხსნიდა.
 და მიმდინარეობდა რეპეტიციებიცა: ხანთუ ცოცხლად, ხა-
 ნაც დუნედა, ხან ჩხუბითა და აურზაურითა, ხან ჩხუბს ხით-
 ხითი დაერთობოდა, ხან ვიღაც ცრემლად დაიღვრებოდა მცი-
 რე მიზეზითა თუ უმიზეზოდაცა, ვიღაცას გონება გაეფანტე-
 ბოდა, ვეღარ გაეგო, სად იყო, სად არა, აღარ ესმოდა პარ-
 ტნიორისა, აერეოდა რომ რეპლიკები, ვეღარც მოკარნახე მო-
 იყვანდა გონსა. ჯვებე თვალს უკრავდა ლუოსა, თვალს უკ-
 რავდა და ერთობოდა, ერთობოდა და უხსნიდა: ვის თუ რო-
 გორი ქმარი რგებოდა, ვის თუ საყვარელი როგორი, ვინთუ
 დაქვრივებულიყო, ვისთუ მარტოხელობაში სძვრებოდა სუ-
 ლი, ვის ქმარი გაჰქცეოდა, ვის საყვარელი, ვის ვისთვის წა-
 ერთმია ცოლი, ვის ქმარი წაერთმია ვისთვისა. უხსნიდა. უხ-
 სნიდა. ათვითცნობიერებდა. და. დაასკვნინდა: ქვეყანაზე არ
 იქნება ჩვენისთანა თეატრიო, უძლიერესი ვაჟკაცები რომ ჰყავ-
 დეთ ჩვენს ქალებსაო. უძლიერესნიო. უძლიერესნიო. უხსნი-
 და. უმტკიცებდა. ლუო იცინოდა. იცინეო, — ჯვებე არ უშ-
 ლიდა, იცინე, ოღონდ დამიჯერეო: ქალი უნდა გამგონე იყოს,
 თუ არ მოჭერდა, არ გაიგონებსო, არაფერს, არაფერს არ გა-

იგონებსო, არ გაგიგონებს და ვერც დაიურევბო. წადი და გაიგე: მოჯერებულა ი მწვანე დედაკაცი თუ დატლიკინებს მოუჯერებულადა. წადი და გაიგე, მიდი და სდიე. მაინც მიიწვევდა მღელვარებაშია და მაინც გასტყორცნიდა ტალღები შორსა, შორსა და შორსა. შიგნით ბრძოლა იყო: კიბეს იპყრობდნენ კიბის ქალები, სიონის კიბესა, ერეკებოდნენ მათხოვრებსა, სიონის მათხოვრებსა, კიბე რო საკუთრება ეგონათ, რო არ ეთმობოდათ ცოცხალი თავითა. თვითეულს თავისი კუნჭული აეჩინა, იცავდა ფრჩხილებითა, იცავდა კბილებითა. და ააგლეჯდნენ ქურქიანი ქალები, ააგლეჯდნენ და ვერ ააგლეჯდნენ, ანჩხლობდნენ, ბრაზობდნენ, წიოდნენ, კიოდნენ, ებლაუჭებოდნენ, აბღღნიდნენ სამოსსა, ერთნაირადა, ერთნაირადა, მერე რო ველარ რო გაარჩევდი, ვინ ქურქით მოსულიყო, ვინ ძონძებითა. ველარ გაარჩევდი. ველარ გაარჩევდი. კარვის ქალები საკარვე ადგილს მტკვრის მხარეს ირჩევდნენ. იმათ არავინ არ ედავებოდა.

სიონი ალყაში მოქცეულიყო თუ ციხეს შეადარებ, მისცურავდა მღელვარე ზღვაშია თუ გემს შეადარებ, არადა ტაძარი გახლდა, ბევრჯერ დარბეული ტაძარი.

XXI

ლუო ისევ დედამ დაამშვიდა: ოცდახუთიო, — უპასუხა, არც დაფიქრებულა ისე უპასუხა, ლუომ რო ჰკითხა, რამდენი წელია თბილისიდან რაც წავედიო: ოცდახუთიო, არც დაყოვნებულა; ისიც იქავე ჩამოუთვალა: თუ რამდენჯერ ჩამოსულიყვნენ საგასტროლოდა, თუ რომელ წლებშია, დამსახურების წოდება თუ როდის მიეღო, სახალხოზე თუ როდის წარედგინათ, აქამომდე რო არ მიეღო და ველარც მიიღებდა, ახალ ხელისუფლებას რო მოეშალა ეს და ამგვარი მაცდურებანი. ველარ მიიღებდა. ეს არაფერიო. ლუო უსმენდა აღტაცებითა: ე რა ყოფილა დედაჩემიო. და უხაროდა. ასე ნათლად რო დაშორებოდა ერთიმეორესა 25 და 22, — მარადისობის თვალსაზრისით არა ცხადია, გარკვეული თვალსაზრისითა ამ შემთხვევაშია. 25 წელიწადია რო აღარ შეჰხვედრია ი მწვანე ქალბატონსა. 25-ია, 25. აღარ შეჰხვედრია. თვალი

თუ მოჰკრა, — ისიც ერთხელა, ისიც ბოლო გასტროლებზედა. მაშინაც მწვანით შემოსილიყო, ზაფხული გახლდა, — უფრო თხლადა, თვალი მოჰკრა და მხოლოდ ის იყო, ხოლო ქალები რო არა ორსულდებიან მხოლოდ რო ერთი თვალის მოკვრითა, ამისი მტკიცება არ დასჭირდება, არც თუნდაც რო ასე საჭაროდა, არც თუნდაც რო სასამართლოშიო. დამწვიდდა. მაინც დარჩა ლექი: მართლა რო ეს დამმართოდაო. მაშინ აღარაფერი აღარ უნდოდა: აღარც ნაციონალიზმი და აღარც დემოკრატიზმი, აღარც ზვიადელობა და აღარც ედუარდელობა, აღარც რეალისტური თუ აღარც საგმირო თუ აღარც ავანგარდული თეატრი, აღარც სიცოცხლე აღარ უნდოდა. და იყო წუთები, ლამის ყელი რო გამოეჭრა. აღიგზნებოდა ასე ამგვარად, აღიგზნებოდა თუ მოშლილიყო, ხოლო თავს თუ შეიკავებდა, მხოლოდ იმიტომ: ჯერ ის მწვანე დედაკაცი უნდა მოვკლა. შეხვედრით რო ველარა ხვდებოდა, ეგებ რო ფერებს იცვლიდაო, სახითაც ვერ გამოარჩევდა: ერთგვარად რო მოშლოდა სახეი ყველასა, ხმაც ერთგვარად და ჰკუპაც ერთგვარად, ყველასა, ყველასა, ხალხი ბრბოდ რო გადაქცეულიყო.

ეს ჰო ასეო

და

ისედაც ჰო: ქალი დაუფლებოდა თბილის-ქალაქსა. დაუფლებოდა. დაუფლებოდა: ყველა ზნის ქალი, ყველა წრის ქალი ერთობლივად. ქალები ახლებდნენ თავანთ კაცებსა, ახლებდნენ და აგიყებდნენ, დაძრახვით მხოლოდ პრეზიდენტსა სძრახავდნენ: ცოლს უჯერებსო. სძრახავდნენ, სძრახავდნენ: ეგეც კაციო!.. არადა: ბარბარა ჩემი კომპასიაო, — ბუში ამბობდა. არავინა სძრახავდა ბუშსა. პრეზიდენტობას, რაც შეეხება: იმასაც ჰო ერქვა პრეზიდენტი. თუ არ იტყვი... კმარა, რაც ითქვა. სახაროვს დისიდენტი ერქვა. ელენე ბონერი ჩაჩხანებდა იმის მაგივრად: საქართველო მცირე იმპერიაო. სახაროვი ამოიძახებდა. ჩასძახებდა. ამოიძახებდა. ჩასძახებდა. ამოიძახებდა. თბილისში გაზრდილიყო ელენე ბონერი. ფოქსტროტსა სწავლობდა ვოროშილოვის კლუბში. ზედ ეგლისებოდა პარტნიორებსა. წითლდებოდნენ და ყვითლდებოდნენ ყმაწვილები, წითლდებოდნენ და ყვითლდებოდნენ.

ეგლისებოდა. ეგლისებოდა. ეწებებოდა. მოსძულებოდა. მერე
თბილისი: იმპერიააო. სახაროვი არ იყო პრეზიდენტი. არა
სძრახავდა არავინა. გორბაჩოვი პრეზიდენტი იყო: რაისას
კალთაში ვღვრი სიხარულის ცრემლებსა, ისე წარმატებითა
ხორციელდება „პერესტროიკა“. შეიწყნარებდნენ გორბა-
ჩოვსაცა. დავბრუნდეთ თუ არა თბილისშიო, — ეკითხებოდა
ნანულისა შევარდნაძეო. უნდა დავბრუნდეთო, უსათუოდ უნ-
და დავბრუნდეთო, — მიუგებდა თუ მოითხოვდაო. როგორც
უნდა იყოს, არა სძრახავდნენ არც შევარდნაძესა. გამსახურ-
დიაც არა სძრახავდა: დაბრუნდნენო, შეუთვალეთო, ჩამოვიდ-
ნენო, — მახლობელი არავინა ჰყავთ, ნათესავი არავინა ჰყავთ,
შეუთვალეთო. თვითონ ამას ჰო სძრახავდნენ და ჰკილაეღნენ
თავმომწონე თბილისელები, ბუშმაც არ დაინდო ერთბედში
მყოფი: პრეზიდენტიც ჰო იყო და ბარბარაც ჰო კომპასიაო,
— არა, არ დაინდო: აღმა მისცურავს მდინარისა პრეზიდენტი
გამსახურდიაო. ეს იმის პასუხადა, გამსახურდია რო უთვლი-
და: შენ მანდ შორსა ხარ და კარგად ვერა ჰხედავ, აქ რა
ჰხდებაო, მე აქ ახლოსა ვარ და უკეთესადა ვხედავო. აღმა
მისცურავ და ეგრე ჰხედავო: ანუ ჰყუმიბალობ ერთ ადგილა-
საო. ბუში მხოლოდ პრაგმატიტი ეგონა გამსახურდიასა,
თურმე მეტაფორებიც ეხერხებოდა, პოეტური სახეებიცა:
მდინარის აღმა მისცურავო. მისცურავდა და იქავე იყო. გორ-
ბაჩოვი უკვე მერამოდენიმეჯერ ურეკავდა:

გორბაჩოვი: როგორ ვეკითხოთ ბატონო პრეზიდენტო?..

გამსახურდია: გმადლობთ!.. კარგად!..

გორბაჩოვი: ვიმედოვნებთ, ახლა მაინც ჩამობრძანდებით
მოსკოვში.

გამსახურდია: გეახლებით მხოლოდ მაშინა, სრულ დამო-
უკიდებლობას რო მოვიპოვებთ.

გორბაჩოვი: ესეიგი?.. ჰმ!.. ჰმ!.. ეგება ეგ ჩვენ ერთად გა-
დავწყვიტოთ.

გამსახურდია: მაგას ჩვენ გადავწყვეტთ.

გორბაჩოვი: რასაკვირველია!.. მაგრამ ეგება მაინც ერთად
გვეფიქრა.

გამსახურდია: თქვენ ვერ შეგაწუხებთ.

გორბაჩოვი: კეთილი. გმადლობთ!.. ისე: ოსები გყავთ?..

გამსახურდია: გმადლობთ, კარგად!..

გორბაჩოვი: აფხაზები?..

გამსახურდია: გმადლობთ, გმადლობთ!.. კარგადა ბრძანდებიან.

გორბაჩოვი: ქვემო ქართლი?.. აჭარა?..

გამსახურდია: აჭარა რაო?!

გორბაჩოვი: არაფერი, არაფერი!.. მომიკითხეთ, ყველანი მომიკითხეთ. და მაინც რო ჩამობრძანებულიყავით...

გამსახურდია: აუცილებლად სრული დამოუკიდებლობის შემდეგ!..

მანანას უკვირდა, — რა ჩემი დარიგება უნდა, ათი კაცის ჰკუა აქვსო. ბუშს არა სჯეროდა. აეხირებინა: აღმა ვერ გაცურავო. თანაცაო მანდ ეგ ისეთი მდინარეა, დაღმა რო გადარეული ჩანჩქერებია, ჭორომებია, ბურუსია გაღმათგამოღმაო. უღმობელია მორვეცა, რაც უნდა დაგინდოს, ერთ ადგილას მაინც ახრჩობსო. არა. ეს ანდაზა სხვაგვარად ითქმის: ფონი კარგია, მაგრამ ერთ ადგილას ახრჩობსო. თუმცა იგივეა: ერთი ახრჩობსო, მეორეც ახრჩობსო. ორივე ახრჩობსო. ორივეო. ორივეო. გაწირულიყო. მიმდგარიყვნენ და შემდგარიყვნენ. სატელევიზიო მანქანასაც მიაგდებენ ავტობუსების ღობესთანა, სასახლესთანა რალა თქმა უნდა. ზღვამ წაართვა ტელედეპარტამენტსა. ზღვიდან ეწვალეზოდნენ. ეწვალეზოდნენ, ანძა რო მთავრობის ხელთ იყო. მაინც მიაგდეს სასახლესთანა: გამოდი კურდღელო, — იწვევდა თენგიზ სიგუაი, — გამოდი და მეკამათეო. კურდღელო, კურდღელო, კურდღელო გამოდიო. აი მე ხელთა მაქვს იანავეისა და შენი შეთქმულობის დოკუმენტი, გამოდი და უარჰყავიო. უარჰყოფა იმდენი არაფერი, ამათთან კამათი ეთაკილებოდა, ამ თავის შეთხზულ ავტორიტეტებთანა. თენგიზ სიგუა ჯერ რო არავის გაეგონა რუსთაველის საზოგადოებაში, ამ საზოგადოების თავმჯდომარედ დანიშნა, — მეტალურგი რუსთაველის საზოგადოების თავმჯდომარედა, ისე რო არც უკითხავს: ვეფხისტყაოსანი თუ წაგიკითხავსო. წერეთელს ჰო არ ეშვებოდა, „სამი მუშეკეტერი“ წაიკითხეო, ამისთვის ესეც არ უკი-

თხავს, ისე დანიშნა. დანიშნა. დანიშნა. ჯერ რო პრეზიდენტი
 არ იყო, არც რო არაფერი არ იყო, გავლენა ამდენი მოეპო-
 ვებინა, — დანიშნა ანუ აარჩევინა. გადაიკიდა სხვანი და სხვა-
 ნი, თუნდაც რო ნოდარ ნათაძე: ფროიდის მიმდევრად გამო-
 ეცხადებინა რუსთაველი, თავმჯდომარეობაც მე მეკუთვნისო.
 არ არგუნა. გადაიკიდა. თუმცა რო დააწყნარა მალე მაინცა:
 სახალხო ფრონტი შეაკოწიწა ლალი ჯავახიშვილმა. თავმჯდო-
 მარეობა ამას არგუნა. არგუნა. დააწყნარა. დებუტატადაც გა-
 ათრია ვაივაგლახითა. წამოსწია რო ბევრი სხვაცა, მოუბოვა
 რო სახელი ვისაცა, ყველა გადაუდგა, ყველა გაიკრიბა ზღვა-
 ზედა და ახლა ზღვიდან შემოსეოდნენ. რა მალე შეიცვალა
 ყველაფერი?.. ამის აჩრდილს ეფარებოდნენ, ახლა შესევთან:
 მოგვწყდი თავიდანაო. გამოდი კურდღელო, გიწვივ ტელე-
 დებატებშიო. „არ გამიკვირდება, რუსთველოლოგობაც თუ
 დაიჩემა. არა. არა. აღარაფერი აღარ გამიკვირდება“. კურდღე-
 ლო: მოისმოდა კურდღელო — აზრიალებდა სასახლის ფან-
 ჯრებსა, გუნდიც რო ჰყვიროდა, მომიტინგეებში შეჭრილი
 გუნდი: კურდღელო!.. კურდღელო!.. კურდღელო!.. გამოდი!..
 ეს რო გუნდიო, ერთი ცალკე გაიძახოდა გასაოცარი მჭახე
 ხმითა, ლამის გუნდს რო წააჭარბებდა. თანაც მიიწევდა მიკ-
 როფონებისკენა, სასახლისაი რალა თქმა უნდა, მიიწევდა და
 მიაპობდა, ვინმე წინ თუ გადაუდგებოდა. არ მიაკარებდნენ
 მიკროფონებს მაინცა: „ლუიზა გეყოფა!.. ლუიზა გაჩერდი!..
 შენ ჰო ჩვენი ხარ, ჩვენი მეგობარი, ჩვენი დობილი, მოდი,
 ისევ ჩვენთან დადექი!..“ შეეხვეწებოდნენ მცველნი მიკრო-
 ფონისანი, სასახლისანი რალა თქმა უნდა. ერთადაც იყვნენ
 აქამომდისა: ერთად მოიტანეს 9 აპრილიცა, ლენინიც ერთად
 გაიტანეს, ერთად ჩამოაგდეს გუმბარიძეცა, გამსახურდიაზე
 ველარა რიგდებოდნენ: ლუიზას ამისი ჩამოგდებაც უნდოდა,
 — შაკიაშვილსა ლუიზასა: სასახლეში რო არ შეიყოლა:
 „მხდალო!.. ლაჩარო!.. კურდღელო, გამოდი!..“ ესა ჰკიოდა
 ყველაზე მჭახედა, და ჩაუშესკუსაც ესა ჰკიოდა უფრო მჭა-
 ხედა, შემზარავადა, კურდღელს რო გული გაუსკდებოდა, მარ-
 თლა კურდღელსა. გუნდს გაჰფანტავდნენ. ამისი ხმა მაინც გა-
 ისმოდა, გააცილებდნენ ძლივძლივობისასა. გააცილებდნენ.
 გააცილებდნენ. ანთუ თვითონვე გაექცეოდა, ისე გუგუნებ-

დნენ ზვიადელები: ზვიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიი...
ზვიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიი... მევევევევევესიიიიიიიიიიიიიიიიი...
ააა!.. მევევევევევესიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიიი... ასე და ისე, ბანს რო
ეუბნებოდა თრიალეთის კალთებიცა, კუჯის მთებიცა, ნაძა-
ლადევისაცა, მცხეთას უწევდა და ღიდგორზე გადადიოდა.
ეგება რო არცა. არა რა თქმა უნდა. და მაინც ასე ზანზა-
რებდა რუსთაველი. ჩაახშობდნენ მოწოდებებსა თენგიზ სი-
ვუსი. გამოეჭრებოდნენ კიდევაცა, აიძულებდნენ უკან დაე-
ხია. და ტუჩები განზე მიუღიოდა თენგიზ კიტოვანსა, ტუჩე-
ბიცა და ლოყებიცა:

„აიხვეტოს ბარიკადები!..“
„ხალხი გაიფანტოს!..“
„ანძა!!!!!!“

ეს პო გარეთაო და უზანაეს საბჭოს სესიაზეც აიჭრებიან
ფრაქციებიო თუ პარტიებიო, რაც დაუჩქმევიათ, აიჭრები-
ან და მხოლოდ ამას გაიძახიან:

„გადადექი!..“ მხოლოდა, მხოლოდა, რო აღარ აწუხებთ
მეტი აღარაფერი.

„კეთილი!..“ თანხმდება პრეზიდენტიცა, მოულოდნელადა
რალა თქმა უნდა. და შეცბებიან ფრაქციებიო თუ პარტიე-
ბიო, შეცბებიან, დაიბნევიან თითქოსაო: გადადექიო, — ისე
ამბობენ, თორემ უნდათ, რო ჩამოავდონ, დაამხონ, შემოიკ-
ლან, — ჩაუშესკუო, ტყუილად პო არ გაიძახიან?.. არა ცხა-
დია. დაიბნევიან თითქოსაო: მაშ რად ემზადნენ?.. „კეთი-
ლი!..“ იმეორებს პრეზიდენტი: „კეთილი!.. კეთილი!..“ იმეო-
რებს და იმეორებს, დაუბეჯითებს, ღრმად რო ჩაუსვამს გო-
ნებაშიო. „პრეზიდენტობა უმძიმესი ტვირთი ყოფილა“. და-
უბეჯითებს და განაგრძობს ასე: „ამას სიტყვებით მე ვერ
გადმოგცემთ, ეს უნდა განიცადოს თვითეულმა თქვენთაგან-
მა, თვითონვე განიცადოს. უმძიმესი ტვირთი ყოფილა. ეს რო
მცოდნოდა, მივუშვებდი ჩემს მეტოქეთა, ვინც უნდა ყოფი-
ლიყო, ვისაც უფრო მეტად უნდოდა, იმას ეზიდა ეს მძიმე
ტვირთი; ვინც უფრო მეტად უღირსი გახლდათ, იმას ეტვირ-
თა ეს მოვალეობა; ვინც უფრო ადვილად გაჰყიდიდა ერსა,
ის ჩავდგომოდათ სათავეშია. მივუშვებდი. მივუშვებდი, ეს
რო მცოდნოდა. მაგრამ ვერა, ვერ მივუშვებდი, რადგან ეს უკ-

ვე ჩემს ხელთ არ იყო, ბედმა ეს ტვირთი მე დამაკისრა, ღმერთმა ეს ტვირთი ჩემს ზურგს მიანდო, მხოლოდ ეს ზურგი რო გაუძლებდა“. წამოენთებთან. წამოიქოჩრებთან. „მომითმინეთ. მე გადავდგები!..“ დაცხრებთან ცოტაოდნავა. „ქეთილი!.. კეთილი!.. მაგრამ იცით: თუ რა მოჰყვება ჩემს გადადგომასა?.. ალბათ არ იცით. მე დაგინატავთ თუ რა მოჰყვება: აფხაზობა გადაგვიდგება, დაგვაფიწყდება სამაჩაბლოი, აქარა გაგვისხლტება, ქვემო ქართლი არ დაგვაფიწყდეთ და სამეგრელოსაც ნუ ეხუმრებით, ნურც რო კახეთსა. რალას უშველის ქართლი, ისედაც წელში გაწყვეტილი, — მთლად საქართველო დაგველუბება. საბჭოები მოგენატრებათ. რუსთა ტყვეობა მოგენატრებათ. იმათაც ეს უნდათ. ესა, ესა, მხოლოდ ეს უნდათ და ამად იღვწიან. თქვენც ამას ასდევთ: ზოგი რო ბრმადა, ზოგი რალაც სარფას მოელის. ისევ მოსკოვი დაგვადებს ტორსა. ჩაგვბლუჯავს ისევე, როგორც აქამდისა. უარესადაცა. უარესადაცა. ეს მაინც ადვილად არ მოგვარდება: მთლად აიშლება საცოდავი სამშობლო ჩვენი. აიშლება. გადაირევა. ძმა ძმას გასწირავს, მამა — შვილსა, დედა სუყველას დააფიწყდება. მდინარეებში სისხლი ჩავა ნაკადულებადა. ცეცხლი მოედება ტყესა თუ ველსა. ცეცხლი. ცეცხლი. ზერებს ასჩეხავენ, მონგოლობა დაგვაფიწყდება, ბალებს დააქცევენ ხეხილისა თუ ციტრუსებისა, ძირით მოსთხრიან ჩაის ბუჩქებსა. ააფეთქებენ ხიდებსა, გზებსა, რკინიგზებსა, ბოძებსა ელდენისა და ელსადგურებსაც ააფეთქებენ. ქარხნებს და ანგრევენ, ფაბრიკებს ზედ მიაყოლებენ. დაიტაცებს ყველა ყველაფერსა და აღარც არავის აღარაფერი აღარ ექნება. აღარაფერი, აღარაფერი. გაიზიდება უცხოეთში, რაც გაგვანია. ხალხიც უცხოეთს გაიხიზნება. აღარც რა შეგვრჩება ჩვენ უპოვართა, ჩვენ დუხჭირთა, ჩვენ უსასოთა, აღარც სახლკარი, აღარც სარჩო, სამოსიც აღარა. უხეშ ბეწვებს თუ წამოვიფარებთ, ღამე მღვიმეებს თუ შევაფარებთ თავსა, დღიურ რო ისევ გარეთ გამოვიჭრეთ, ისევ ისევ რო დავერიოთ ერთმანეთსა, წასართმევი რო აღარა გვექნება, დასანგრევი რო აღარა გვექნება, გასაზიდი რო აღარა გვექნება, დავერიოთ და ველიტოთ ერთმანეთი, ველიტოთ და მოვსპოთ, რო ავეხდინოთ ოცნებანი გადამთიელთა, მტერთა ჩვენთა დაუძინართა,

აეუხდინოთ: დაეპატრონონ მიწასა ჩვენსა, საბოლოოდ დაე-
პატრონონ. დაეპატრონონ. დაეპატრონონ. თვითონ ვერ შეს-
ძლეს, აღისრულონ ჩვენის ხელითა. აი თუ რა გველის, აი თუ
რა მოხდება თუ გადავდექი. და არ შეიძლება, რო გადავდგე.
ეს იქნება ღალატი. ეს იქნება გაქცევა. ეს იქნება სიმხდალე
და მე არა ვარ მხდალთა ჯიშისა. იქ რასა ჰყვირიან, სიგუა და
შაკიაშვილი, ის იმათი ჭკუისაა. ეს იქნება ღალატი და მე
არა ვარ მოღალატეთა ჯიშისა. არა, არა ვარ. და ვერ ვუღალა-
ტებ ერსა ჩემსა, მითუმეტეს ამ უმძიმეს წუთებში, ბედი რო
წყდება გადარჩენისა მისი, მისი გასახელმწიფოებრივობის ბე-
დი რო წყდება. ვერ ვუღალატებ. ვერ ვუღალატებ. არა მაქვს
უფლება და არც ველი თანხმობასა უზენაესისა ჩემისა“. აღა-
პყრობს თვალთა და ხელთაც აღაპყრობს: „და უნდა ვიდგე
ტვირთისა ჩემისა ქვეშა, რაოდენაც უმძიმესი არ უნდა იყოს
იგი, ურყევად, წარბშეუხრელად, უნდა ვიდგე, სადაც, რო
ვდგავარ“. აღაპყრობს და დგას და ესმის თითქოსა ხმაი იგი
ზევარდმოთ და გალობაი ანგელოზთა და თითქოს აღის და
თითქოსა შალღდება და აქ აღარ არის თითქოსაო. მაგრამ ისი-
ნი არიან აქა: ალტაცებული მოთაყვანენიცა, მოპაექრენიცა
განრისხებულნი. და შეებმიან ისინი ერთმანეთსა და გუგუ-
ნებს სარდაფი, — ბუნკერიო, გუგუნებს, მღულარებს და მოჰ-
გავს მიწისძვრასა: სპიტაკში იძრა, ონში იძრა, ამოდულდება
ამათშუაცა. ხელოვნურია ეს მიწისძვრანიო, ესეც ისაწვლეს
რუსებმაო, ამბობდნენ და თუნდაც ხატთან დავიფიცებთო.
მიწაც იძვროდა და ხალხიც შეძრულიყო მთლად ამიერკავკა-
სიაში.

და მაინც აქა:

არ გადადგაო, — დეპუტატები აუწყებდნენ ზღვასა, აუ-
წყებდნენ სიამოვნებითა.

ნუო, ნუო, ნუ გადადგებაო, — ზღვა ბუტბუტებდა, ბუტ-
ბუტებდა ავის-მომასწავებლად.

გატვრენილიყო. ზღვაი. ზღვა იყო მტყნარი. იორი ძლივას
მოედინებოდა. ზამთარი იყო მშრალი. მშრალს მოელოდნენ
გაზაფხულსაცა. ციოდა. ბნელოდა. ეკონომიკური ბლოკადა
გვახრჩობს რუსეთის მხრიდანო, — ჩიოდნენ, წუხდნენ. ბა-
რუმ დავახრჩიოსო, ზღვა ბუტბუტებდა: ხალხი გამწარდება,

ხალხი გამოგვეყვება, ხალხს გავიძლოლებთო. ბუტბუტებდა. ბუტბუტებდა. ხალხი!.. საბურთაო ხალხი!.. ზღვა იყო შტკნარი. წანაბული, აბობოქრების წინ რო იცის, ისე წანაბული, ვითომც რომ ისიც მართლაც ზღვა იყო. რაც იყო, იყო. აღარცა ვარჯიშობდნენ, აღარც აღარავინ მიეჭრებოდა, რომ გამოცვნილიყვნენ. აღარც ირეოდა აჭრელებული თუ დაფოთლილი ქურთუკები. აღარ ირეოდა. გაიელებდა. მიიყუყუებოდა. ირწმუნებოდნენ: 12000 გვარდიელი განდგა რკონშიო, შვენაბადამდე 1200-მა მოაღწიაო, ხოლო ზღვაზეო — 200-ლა იღვწისო, ირწმუნებოდნენ: შეიძლება რომ ესეც გაღვდეს თუ კიდევ დაყოვნდა, ანთუ ვერც გაპბედეს 200 კაცით სასახლეზე იერიშიო. ეს არაფერიო, ირწმუნებოდნენ, შევსება მოდისო: ნაირნაირი არწივებიო: წითელი, ყვითელი, თეთრი, შავი, ნაირნაირი ორბებიო: წითელი, ყვითელი, თეთრი, შავი, ნაირნაირი დემოკრატებისაგანო, ნაირნაირისა და უთვალავისაო. ირწმუნებოდნენ. და განაბულიყო ზღვაი თითქოსაო. და აიყალყებოდა და აბობოქრდებოდა და გადმოლახავდა ნაძალადევის გორებსა. გადმოლახავდა. და გასცქეროდა ქალაქი ზღვასა. შიშით გასცქეროდა. იმედითაცა. ქალაქი ჰო გაყოფილიყო, თბილის-ქალაქი, ერთი ნაწილი ჰო ხსნას მოელოდა, მეორე — ქვეყნის დაქცევასა, არა მხოლოდ რომ ქალაქისა, ქვეყნისა, ქვეყნისა, ქვეყნის დაქცევასა. სასახლეს ისევ იცავდა ხალხი, ისევ ისე — მიტინგებითა დღე და ღამეო, ღამე და დღეო, ოღონდ ღამე ნელნელა იკლებდა, რომ დაიღალა ხალხი, რომ დასავლეთიც ვეღარ ჰგზავნიდა იმდენსა და ისე ზედიზედა, ლუო რომ ჩამოჰყვა. ვეღარა თუ აღარცა, — უფრო აღარცა, მოქმედებდა დაყრილი ხმები: პრეზიდენტს უკვე აღარაფერი უჭირს, პრეზიდენტი გადარჩენილიაო. მოქმედებდა. მოქმედებდა. სწირავდნენ გდიდის ეკლესიაში, დროშებს აფრიალებდნენ საზეიმოდა. ეგონათ, რისხვამ გადაიარაო, მიიყუენენ რომ დემონსტრანტებიცა. დუმდა კინოს სახლიცა, რესპუბლიკის მოედანიცა, აღარ მიეჭრებოდნენ ბარიკადებსაცა სასახლისაი. ზღვა ჰო დუმდა და დუმდა: სარკეა თითქოსა ვეებერთელაო, სარკეა თითქოსა და არა ზღვაო. ქალაქი გასცქეროდა. კისერი შორეუჯოდა ყველასა. და ამოიწვევდა სარკეცა იგი გორმახებიდანა თითქოსაო, ჩაახედებდა ქალაქსა

შეგა, შეშლილ ქალაქსა, შეშლილ სახეებსა, ჩაახედებდა და ჩაწვებოდაო. და მოღრეჯოდა კისერი ყველასო. ლუოსსა არაო.

ლუოს აღარცრა ესაქმებოდა ზღვასთანა. დედა დაუბრუნდა. დედამ დაამშვიდა. დედამ დაუთვალა 25 წელიწადი, თვითონ რო ვერ იქნა და ვერ გამოითვალა. დედამ დაამშვიდა, გაუქარვა დარდი თუ საფიქრალი; გაუქარვა და ვერც გაუქარვა, — აიშლებოდა ხანდახან ისე, რო დაეძებდა მწვანე დედაკაცსა: თვითონ ის უნდა გამოვტეხო, გამოვტეხო და დავსაჯოო, ასეთი ბილწი სიცრუისათვისაო. დაეძებდა. აქეთ ჰო და ჰო, — გაიჭრებოდა მუხიანშიცა: იქა ვცხოვრობო, თეასგან იცოდა. აიშლებოდა ხანდახან ისე, უარესადაც აიშლებოდა. სწყუროდა. სწყუროდა. ხახა უშრებოდა. ველარ იკლავდა რო წყურვილსა, ველარ იღობდა ველარც ხახასა. ველარც მიჰკარებოდა „თბილისის“ რესტორანსა, ველარც კაფესა „თბილისისაი“. სულ სავსე იყო. იბღვირებოდა მკაცრი სახეები, ზოგიც დამცინავი, აბუჩად ამგდები. თითქოს ქეიფობდნენ გაუთავებლად, თითქოს არცაო. მალე იქ ჩადგა შტაბი აჯანყებულთა, დაკავებით უკვე დაეკავებინათ. დაეკავებინათ. პირდაპირ, გადაღმა, სხვა კაფეცაა, — კაფე საკონდიტრო. იქ დედას ჩამოჰყავდა პატარაობისასა. დედა დაბრუნდა, თვითონაც დაბრუნდა, პატარაობამაც თუ გაიხსენა. ჰო. და: იქ მწვანე დედაკაცი ზის. არა, არცა ზის: თითქოს ბუჩქია, მოუგლეჯიათ და დაუგდიათო. სიცოცხლე თითქოს არც ეტყობაო, ანთუ ესაა: სული ამოსდისო. წინ თეთრი ფინჯანი უდგას ყავისაო, დაუმხია, ალბათ უნდა იმკითხავსო. ეს თეთრი ლაქაა მიმჰქნარ მწვანეზედა. მეორე ფინჯანიცაა მაგიდაზედა, ნახევრად დაცლილი:

„თეა?..“ მიატანს ლუოი ფეხების თრევითა. თვალი რო შეასწრო, გაქცევაც უნდოდა. ემუქრებოდა და მუხლი მოეჭრა, დაინახა თუ არა. ნეტავი რო მელანდებოდესო. ვერც გაიქცა და ცხადიც იყო. მიატანს ასე ფეხების თრევითა. იკითხავს ლულულდითა. კიდევ კარგი რო მოკლე სახელია.

„თეა!..“ მიუგებს იგი მიკნავებითა, რო არ შეირხევა, ანთუ არც ძალუძს, რო შეირხესო. ნახმარი ფინჯნებია სხვა მაგიდებზედაცა. ზოგი დაცლილი, ზოგი ნახევრად დაცლილი,

დაბირქვევებული ზოგიცა. ვისაც თუ როგორ მოუსწრია, ერთად გაქცეულან: „დაუძახეს...“

„ისევ კურდღელს საყვირლადა?...“

„შენ რაო ვაქებატონო, არ მოგწონს განა?!“

„მე შენი უტიფრობა არ მომწონს!..“

„შენ?!. შენ როგორ მომეჭეცი?!“

„როგორა?!. როგორა?!. ავდექი და წავედი. ცილი დაგწამე?!. შეურაცკევე?!.“

„პაპაპაპა... ადგა და წავიდა!.. მეტი როგორღა უნდა შეურაცყო ქალი?!.“

„და განა ეს ასეთ შურისძიებას იმსახურებს?!.“

„მეტსაცა!..“

„მეტი რაღა?!... რაც უნდა იყოს, სიცრუით მაინც ვერას დამაკლებ“.

„გეგონოს... სარკეში მაინც ჩაგეხედა...“

მართლა რო არც ჩაუხედნია. ჯადოქარი. ალბათ ეტყობა. გრძნობდა ისედაც: ცოტა შეიფერთხა. შემსუბუქდა. აღარც აღარაფერი ეხალისებოდა. აღარც სალოთაოდა აღარ მისდევდა. გუგას გაურბოდა. ჯიბოს გაურბოდა. ყველას გაურბოდა. თავი მალლა ვერ აეწია. ეგონა: ყველა მე მომჩივრებია, ნიშანს ელიან რო ჩამქოლონო. დედამ აუხსნა. დედამ დაარწმუნა. მაინც დაეკედო გულზე დაღადა. ეტყობა ვეღარც რო მოცილებს. ერიდე დედაკაცის შურისძიებასა. ერიდე. ერიდე. საიდღანდაც ახსოვს, საიდღანდაცა, რომელიღაც პიესიდანა. დაწიხლული ქალი მისძახოდა. ეს ლალად გადიოდა სცენიდანა. ლალად გადიოდა, ოღონდ რო მაინც აყრიალებდა კულისებშია, ისეთი იყო მოძახილი, ისე შემზარავი, გაუსაძლისი. აყრიალებდა. აყრიალებდა. ეგონა: სიცივის ბრალიაო, რო ციოდა კულისებშია, ციოდა რო სცენაზედაცა, ციოდა ცხადია დარბაზშიაცა. მაინც გავსებულებო დარბაზი. ტაშს უკრავდა დარბაზი ერთსულოვნად: იმიტომაცა, რო დაისჯებოდა შეურაცკემყოფელი, იმიტომაცა, მართლაც არტისტულად რო გაისმობდა ძახილი იგი, დიდი ხელოვანის შესაფერისადა. ბრწყინვალე მომავალსაც უწინასაწომეტყველებდნენ ახალგაზრდა ქალსა; ის იყო თეატრალური ინსტიტუტი რო დამეთავრებინათბილისში, გდიდის ბეატრში რო გამოემწესებინათა. უწინას-

წარმეტყველებდნენ. სჯეროდათ, ელოდნენ. მაგრამ და რაო: ჩაქრა მალევე, ჩაქრა იქავე გდიდის თეატრშია. სხვაგანაც იგივე დაემართებოდა. ალბათა. ალბათა. ალბათ რო როლი ერთი უნდა ითამაშოს ადამიანმა, ერთი, ერთი, სცენაზედაცა და ცხოვრებაშიცა, ერთი, ერთადერთი, მეტისთვის ალბათ რო ძალა არ ეყოფა, ანთუ რო ღმერთსაც არ დაუწესებია მეტი. ის სცენა იყო, ეს აგერა გამოსცხადებია.

„სტროობ!“ ვერცა ამბობს ისე მკაცრად, ქშინავს რო უფრო მომეტებულადა: „თვალი არ მომიკრავს მე შენთვისა: 25 წელიწადია. 25. 25!..“

„მერე და რაო?..“

„თეა ჰო მხოლოდ 22-საა?..“

„ჰაჰაჰაჰაჰა... რომელი ქალია რო თავს არ იპატარაებს?.. გაგიგონია შენ ასეთი ქალი?.. ვინმეს გაუგონია?!. რომელი ქალია რო უნიღბოდ დადის? გაგიგონია?.. ვინმეს გაუგონია?.. ან ჰო არა გგონია, თეა მართლა ოქროსფერია?!. თეაც არ არის მისი მართალი სახელი. არა. არა. თეაც არ არის. დროა, რო თვალი გაახილო, დროა, რო მიჰხვდე: რაც რო სჩანს, ის არ არის, რაც არის, ის არა სჩანს. დროა. დროა. ჰაჰაჰა...“ დგება და მიდის, მიდის ქირქილითა. ვალაყდაყებული სიმწვანე მიდის, ის ბუჩქი აღარა, — მოგლეჯილი და მიგდებულიო, არა, აღარა. ქირქილი მისდევს, კისკისიცა, არეული ერთმანეთშია. მიდის. ხოლო ის იქვე რჩება, ის არეული ქირქილკისკისი. და ლუოს ესეც მოეჩვენება: გარედან ენა გამომიყო, ვიტრინაში მოეჩვენება. ძალას მოიციემს და წამოიჭრება, წამოიჭრება და ფინჯანს აიტაცებს, აიტაცებს და მოიქნევს, მოიქნევს თითქოს უნდა სტყორცნოსო, ენა უნდა მიაწეწკოსო, — ეს თითქოსაო, მხოლოდ იქავე დაანარცხებს, დაანარცხებს იატაკზედა. ოფიციალტი გამოეგებება: ყავის გადახდილია, ფინჯანისა უნდა გადაიხადოთო. „წყეული ღედაკაცი!...“ კიდევ კარგიო, — ვინ იცის ვიტრინა რა დაუჯდებოდა. ფეხებს ძლივს მიათრევს თუ ფეხები მიათრევს ძლივსძლივობისასა. აღარ განაგებს თავის თავსა, ანთუ თავი აღარ განაგებს. თანდასდევს ქირქილი, კისკისი თანდასდევს. ხანაც ერთად მიეჭრებიან, ეძგერებიან ერთდროულადა. ხან თვითონ ის გამოეცხადება — მწვა-

ნე დედაკაცი. ცხადია და არც არის ცხადი: აჩრდილია მოუშო-
 რებელი. მხარდამხარ მიჰყვება. წინ მიუხტის. აედევნება მო-
 რიახლოსა. როგორც რო ნებაეს, როგორც რო უფრო გაუწ-
 ვრილებს გულსა. ხან გაექცევა. უკვირს ხალხსა, რა მიაჩნ-
 ნინებსო. ხან ბევრ ხალხში ჩაიჭედება. გაძვრება. გამოძვრება.
 დავაბნოო. გაიხლართოსო. შენც არ მომიკვდე: ის იქაა, წინ
 დაუხვდება. თუ ნებაეს, კიდევაც დაეკარგება. ვითომდა რარ,
 — მოგასვენეო. გამოეცხადება მერე უეცრად, გული რო
 გაუხეთქოს. ალბათ რო გაუსკდება გული. ალბათ რო მარ-
 თლაც გაუხეთქავს გულსა. მთაწმინდაზე ადის, გული რო გა-
 მოსცადოს, ანთუ ეგებ რო ის ვერ ამომყვესო. აჰყვება, — რა
 დაუშლის, ის ჰო აჩრდილია. ამან იქაქანოს, დაიღალოს მუხ-
 ლი. გაკვირვებით უკვირს მაინცა: ანთუ მე როგორ ამომიშ-
 ვა მთაწმინდამო, ანთუ ესაო: მე თუ ცოდვილი ვარ, ეს თუ
 ცრუაო; თუმცა მთაწმინდას ვილა ეკითხება, როგორც რო უნ-
 დათ, ისე ჭიჯგნიანო. ერთი სიკეთე მაინცა სჭირს: შინ არ ეჭ-
 რება შწვანე დედაკაცი. ეს ვერ ივიწყებს რალა თქმა უნდა,
 ეს ამისი საქმეა, ის მაინც არა, შინ არ ეჭრება. შინ უნდა იჯ-
 დეს. შინ ურჩევნიან. და ვინ უწყის თუ რამდენჯერ გამოათ-
 ვლევინებს დედასა, — რამდენი წელია, რაც გდიდში ვგდი-
 ვარო. ვგდივარო, — თავს რო აღარ დაინდობს. იმასაც ეკი-
 თხება: თუ გაგიგონია ისეთი ქალი, ხნოვანებას რო არ იკლებ-
 დესო. არაო, — დედა არცა ყოყმანობს. დედამ რა იცის, რა
 ცეცხლი უკიდია. აი მე ჰო რა ხნისა ვარო, ანთუ წლებს ვი-
 ლა მეკითხებაო, მე მაინც ვიკლებ, ჩემს გულში ვიკლებო. მე-
 ცაო, — ევა დაუდასტურებს. მეცაო, — ლინკაც იგივეს ამ-
 ბობს, — შენ ჰო იცი, რა ხნისაცა ვარ, შენც რო მკითხო, ნაჯ-
 ლებს გეტყვიო. რამდენით ნაკლებსაო. სამი წლით მაინცაო.
 სამი წლითაო. რალა მაინცადამაინც სამი წლითაო?.. და ერთი
 წამით თვალთ დაუბნელდება, ლინკას არაო, ლუოსა ცხადია,
 ერთი წამითა, მერე ელვარე შუქი გადასჭრის. ლამის თვალე-
 ბი წამოსცვივდესო. ესეც მხოლოდ რო ერთი წამითა, ლინკა
 შეამჩნევს. ლინკა შეშფოთდება: რა მოგივიდაო. არაფერიო.
 მოიცილებს. არყის ბოთლს გადმოიღებს კარადიდანა. წააძ-
 რობს თავსა. მოიყუდება.

„ლუო!..“ შემფოთლება დედაი, „რა გემართება, რუსი ჰო არა ხარ?!.“

„პაპაპა...“ ლუო გაიცინებს, მოიწყვეტს რო ბოთლსა უცე-
ბა, თან სახე ისე დაემანჭება, აღარც რო ლუოა თითქოსაო.

„რა ეშველება?!.“ წუხს დედაი.

„ლინკა!!!!..“ წყრება ჭ-ნი ეკა, წყრება, უსაყვედურებს.
ცხარობს.

„მეტი რა ვიღონო?!.“ გადმოჰგორდება ცრემლი ლინკასა.

ლუოს უნდა, რო გაიცინოს. უნდა და არც უნდა. ტუჩებს
ჩაიხვევს კბილებშია.

XXII

აღარც იცინის, აღარც ელაპარაკება, აღარც რო ლინკასა,
აღარც ჭ-ნ ეკატერინესა, აღარც დედასა თავისასა, ლუოი ცხა-
დია, გარეთაც აღარ დაბორილებს, რო აღარ შეჰხვდეს ი
ცრუ დედაკაცსა, — ასე შეარქმევს, ამითილა იოხებს გულსა,
ამითივე იკავებს თავსა; გულალმა წევს და შეჰყურებს ჭაღებ-
სა, შეჰყურებს უაზროდა, ხანთუ დაითვლის, უაზროდ დაით-
ვლის, რაოდენობას რო ვერც დაიხსომებს: რიცხვები არ მოს-
წონს, რიცხვები გაუბობს, არც რო მოგონებებით დაიმძი-
მებს თავსა, თორემ უთქვამს ჰო დიდება სალომესა: რომელი
თუ როდის შეუძენია, სად შეუძენია, რა დასჯლომია, რა მოჰ-
ყოლია თუ წინ რა უსწრებდა, — უთქვამს, უთქვამს და რამ-
დენჯერმეცა. დედასაც უთქვამს, გაუმეორებია ისე უბრალო-
და. დიდებასათვის რომანტიკა გახლდა, ხსოვნა იყო გარდა-
სულისა, ხელოვნებაც იყო, დედისთვის მხოლოდ საგნები
იყო, ითქვას თუნდაც რო საქონელიო, გადანახული შავი
დღისთვისა. დამდგარიყო ეს შავი დღეცა, არ ეშინოდა, უარე-
სიც თუ მოჰყვებოდა არ ეშინოდა. შეილსაც ამშვიდებდა:
ფიქრი არ არისო, თავსაც შევინახავთ და ლინკასაცაო, ეკასა-
ცაო, თავდაცვის ფონდსაც დავეხმარებითო, შეიძლება რო
ლტოლვილებიც შევიფაროთო. ამშვიდებდა, ამხნევებდა, ახა-
ლისებდა. ლინკასაცაო, — ახალისებდა, აქებებდა, მაჰან-
კლობდა ამდაგვარადა, ხერხიანადა ასე, ოსტატურადა ასე.
უხაროდა ლინკასა. ეკასაც უხაროდა. ეფერებოდნენ დედა-

შვილსა: დედაშვილი — დედაშვილსა, აქამდისაც ჰო, ამიერი-
 დან მომეტებულადა. დედას უხაროდა. ახლა აქ ერჩივნა. აქ
 არ ისმოდა, არც რო კაკანი ავტომატებისა, არცა ქუხილი ყუმ-
 ბარებისა. მიტინგების ხმაური ისმოდა, ეგეც არაფერი, იმდენ-
 ნი არაფერი რალა თქმა უნდა. ახლა აქ ერჩივნა. გადაჰხე-
 დავდა კიდევაცა მომიტინგეთა. ჩაუვლიდა კიდევაცა. ლინკა
 აქედან ამოუდგებოდა, ეკა იქიდანა. ჩაისეირნებდნენ. თვალს
 გადაავლებდნენ. დედა სძრახავდა ორივე მხარესა. ლინკა და
 ეკა არ ეთანხმებოდნენ, არც არას ეტყოდნენ საწინააღმდე-
 გოსა, პირში არა რალა თქმა უნდა, ზურგთუკან არაფერს არ
 შეარჩენდნენ. ესეც არაფერი: ზურგთუკან მეფესაც ავინებე-
 ნო. ესეც არაფერიო. ჭალები კრიალებდა, ბრწყინავდა ჭალებ-
 ბი. მომავალი იმუქრებოდა. იმუქრებოდა. კბენით უკვე იკბი-
 ნებოდა, მუქარით უფრო იმუქრებოდა. ჭალები ბრწყინ-
 ავდა. ლუო ითვლიდა. აერეოდა. ისევ ითვლიდა. ერ-
 თიც ვნახოთ და გამოეცხადება დიდება სალომეცა.
 უბრალოდაც არ გამოეცხადება. ერთიც არ გამოეცხად-
 ება: ბევრი დიდება გამოეცხადება, ბევრი დიდე-
 და სალომეი, ყველა ჭალზე რო დაუსკუპდება სათითაოდა,
 რო ელაბარაკება ერთდროულადა ყველაი და რო არცერთისა
 არაფერი არ გაეგება რალა თქმა უნდა, — არცერთისაი, არც-
 ერთისა, თუმცა რო ერთია და მეტი არ იქნება, მაგრამ მეტია
 და თუ კვლავაც ერთად იქცევა, — აგერ იქცევა და თვალსაც
 შეასწრებს. შეასწრებს. შეასწრებს. არ მოსწყვეტს თვალსა.
 მაინც ვერ შეასწრებს: ანთუ გაჰქრება დიდება სალომეი, ან-
 თუ სულაც არ გამოეცხადებულა, არც რო ერთიო, არც რო
 მრავალიო, — ი ცრუ დედაკაცი გამოეცხადებულა, მწვანე დე-
 დაკაცი, ის დახტის ჭალებზედა, ბროლის მძივებსაც დაეკიდე-
 ბა, ენას უყოფს და თითებს უბარჭყავს. დასცინოსო თუ ემუქ-
 რებაო, — სულერთია გაუსაძლისია. კრიალებს ჭალები, წკრი-
 ალებს, წკრიალებს, ჭერი ირყევა თითქოსაო. თითქოსაო.
 თითქოსაო. ანთუ მართლაცა: გუგუნებს გამზირი. მოყრილა
 მანქანები:

მძიმე სატვირთო მანქანები,

სკრებერები,

ბულდოზერები,

მისდგომიან ბარიკადებსა სასახლისაი: ჩაებმებიან და მი-
ათრევენ, მიაწვებიან და მიათრევენ, ანთუ მიაგორებენ, ანთუ
მიახობებენ ავტობუსებსა თუ რაც რო სხვა რამ მანქანები გა-
დალობილა. მიახობებენ. მიახობებდნენ ზოგსაც ეგრევე მუხ-
რუჭებჩაკეტილსა. მისდგომოდა ყველა ერთადა, გრუხუნებდა
ყველა ერთადა. ერთიმეორესაც უშლიდნენ ხელსა, გადაჯაჭ-
ვულიყო რო ბარიკადები, გამოხსნაც უჭირდათ. ხალხიც ირე-
ოდა. ხალხიც ედებოდა, აქედან მიმხდომი თუ იქიდან ჩამდგა-
რი, ჩალობილი. ტუჩი გამოეყო ავტომატებსა ქუროთუყებიდანა
აქედან მიმდგართა. მოუჩანდათ ეილეტებიცა ტყვიავაუმტარი.
აქედან მიმდგართა. გვარდია მისდგომოდა. ნაირნაირი არწივი
და ნაირნაირი სხვა სახელდებანი. იქით ხალხი გახლდა ღამე-
ნათევი და შემცბარი თანაც ეს რა ჰხდებო, — იქითა: მოე-
დანზედა, გამზირზედა, შიგნით ჰო არა სჩანდა: გატვრენი-
ლიყო შიგნით ყოველი და ყველაფერი. გატვრენილიყო. გა-
რეთ ბარიკადები ინგრეოდა. მანქანები ანგრევდნენ. მანქანებს
ანგრევდნენ, ხალხი ღობედ ჩაეწნებოდა, ტყრუშულ
ღობედა. არღვევდნენ, ამტვრევდნენ, ჰყრიდნენ აქეთ-
იქითა. ურტყავდნენ. მანქანის იარაღსა, მომცრო ძა-
ლაყინებს ურტყავდნენ. წყვეტდნენ ჯაჭვებსა, ღვედებ-
სა წყვეტდნენ. ზუოდა ღვედები. ჩხრიალებდა ჯაჭვე-
ბი, მოიქნეოდა და ხრჭიალებდა, ჩაებმებოდა და მიახო-
ხებდა. შორსაც არაო, — გაზონების გასწვრივა, ქუჩებსაც რო
არ ჩახერგავდნენ, არც რო ჩამონადენთა მთიდანა, არცა ამო-
მავალთა მდინარიდანა. მიათრევდნენ. მიახრჭიალებდნენ. აგ-
რუხუნებდნენ. არახრახებდნენ. და. მოისაწყლებდნენ თავსა-
ცა: ჩვენ გვინდა მოვშალოთ ბარიკადები, წინააღმდეგობანი
მოვშალოთ ჩვენს შორისა, ჩვენ გვინდა მოვიდეთ, მოგეხუ-
ტოთ, გულში ჩაგიკრათ, თქვენ ხელსა გვეკრავთ, ჩვენს ძმობა-
ზე უარს ამბობთო. მოისაწყლებდნენ, თავს მოისაწყლებდნენ.
და

ანგრევდნენ,

ჰხვეტავდნენ სასახლის მხრიდანა;

მცირე რამ საძრომი მაინც დაეგლოთ მხატვრის სახლთანა.
იქ თითქოს აღარც შეეხებიანო. მცირე რამ საძრომი. ხვრელი.
გასატევი თითო კაცისა, თუნდაც ქალისაო, მთავარია რო მხო-
ლოდ თითოსი რაღა თქმა უნდა. იქ მიმდგარიყვენ მეთაური

მილიციისა, დამცველნი ქალაქისა. მერი შუაში ჩაეყენებინათ, მერი ქალაქ-თბილისისაი, და იცავდნენ ხვრელსა განაპირასა სასახლის კალთები რომ მოშიშვლებულიყო. იცავდნენ. იცავდნენ. ვერ იტყოდი, რომ გულგრილად იცავდნენო, ვერ იტყოდი, რომ დიდად შეშფოთებულიყვნენო. ვერა, ვერაფერს ვერ იტყოდი. მერი წრიალებდა, მერი ალექსილიყო, რაღაცას მოითხოვდა, მოქმედებას მოითხოვდა, რომ ველარც ამბობდა, ისე მოითხოვდა. ანთუ ეგებ რომ წინათგრძნობაც აწრიალებდა, რომ ამოაძრეს უეცრადა მეთაურთა შუაგულიდანა, ამოაძრეს, აიფრიალეს და გაიტაცეს წიავე-წიავეთა. წიავე-წიავეთა. იმისი წიავე-წიავე ველად მიჰქონდა ნიავსაო. ის წიწილა იყო, ეს კაცი, მერი თბილის-ქალაქისაი. მხოლოდ ქალები გამოესარჩლნენ. გადაელობნენ, ქორები იყვნენ თუ რაც რომნი გახლდნენ, გადაელობნენ წიოკობითა და გაიფანტნენ წიოკობითვე, გამტაცებლებმა რომ გაუმხილეს: სიესის ბალონები უწყვიან უბეში, უნდა „გავანეიტრალოთ“. „გავანეიტრალოთ“. გაუმხილეს, ანთუ ეცრუვნენ რაღა თქმა უნდა. რაც თუ რა იყო, მალე გაჰფანტეს წიოკობითა. და მხრებს იჩეჩავდნენ დამცველნი ხვრელისაი: იქ მოლაპარაკება მიმდინარეობს, რა დროს სიესის ბალონებიაო. მხრებს იჩეჩავდნენ. მხრებს იჩეჩავდნენ. და ზანზარებდა გამზირი და გრიალებდა მძიმე მანქანები, გრიალებდა, ბღღვინავდა, მიიწევდა და გეგონებოდა, რაღა აქეთაო და რაღა იქითაო, ბარემ სასახლე გადასწორდება ერთბაშადა და ერთპირიანადა, სასახლეი იგი ნაყოფი საბჭოური იმპერიისა, რომ ამშვენებდა მონობის ძეგლები ბოლო დრომდისა. გეგონებოდა: გადასწორდებაო. და ნეტამც ეგრეცაო, უარესი რახან ელოდა. და ეგრეცა ყოფილა: ნაკლებ სიავეს ინატრებენ უარესი სიავის მერე, ნაკლებ ბოროტებას ინატრებენ უარესი ბოროტების მერე, თითქოს რომ მართლაცა ჰქონდეს ხარისხები სიავესა თუ ბოროტებასა. გაგონილა?! არა — გაგონილა, მაგრამ მართალი არ უნდა იყოს, რადგან რომ ბოროტება ერთია, მთლიანია, განუყოფელია, ეგაა ერთად რომ ვერ მოვლენილა, ერთადა, მთლიანადა და საბოლოოდა, ეგაა რომ რაღაცა უნდა უშლიდეს ხელსა, — სიკეთე უნდა უშლიდეს ხელსა. როდემდის შეუშლის?! იძიე იკვლიე. იკვლიე. იკვლიე. და გუგუნებდნენ მძიმე მანქანები და ირყეოდა ქა-

შუეთი და ხრჭიალებდა მხატვრის სახლი და ზანზარებდა სკო-
ლაი ოდესღაც რო კეთილშობილთა და და და: წკრიალებს ქა-
ლები. წკრიალებს. წკრიალებს. ოდნავა. ოდნავა. თითქოს
ესაა სული ამოსდისო... ამოსდისო... ამოუფაო... ამოუფიდე-
სო. ხეს თუ აქვს სული, ჭალსაც ექნებაო. სული მთვარესაც
ექნებაო. მთვარეს მზე ანათებს, ჭალს — ელდენიო, ხეს მი-
წის წვენიო. ღობეყორეს ედება, ეგება რო: გადაირიოს. ისევ
გარეთ უნდა ერჩინოს.

„თბილისთან“ გუგას გადაეყრება.

გამოეცლება ბულდოზერებსა. იმ ხვრელით შევა, უფრო-
სობა რო იცავს ქალაქის მილიციისა. შევა. გამოვა. შევა. გა-
მოვა. შიგნითაც აღარავინ აღარ ეცნობა, ესენი ჰო სულაც არ
ეცნობა, ესე დამცველნი შეუფალი თუ აუღებელი კარიბჭი-
საი. შევა. გამოვა. დაბორილობს ერთისიტყვითა. ისინი არა-
ფერს ეუბნებიან. ეს ეკითხება: ის ვინ იყოო, სიესის ბალო-
ნები რო ეწყო ჯიბეშიო. ცოტა სულელია ქვეყანაზეო: მიუგე-
ბენ წარბშეუხრელადა. სად წაიყვანესო: ამასაც ეკითხება. ეშ-
მაკმა უწყისო: მიუგებენ და ზურგსაც უჩვენებენ: ესლა გვაკ-
ლდაო. უჩვენებენ და უჩვენებს, ესეც უჩვენებს ზურგსა. გუ-
გას შერელა გადაეყრება. გუგას შესჩივლებს: მარტო დაღევას
მიკრძალავს დედაჩემი: რუსი ჰო არა ხარო. „თბილისი“ რეს-
ტორანი აღარ არის. ჯიბოც მოსაძებნია. გუგას ავტომატი მო-
უმარჯვებია, თითქოს ესაა და იერიშზე უნდა გადავიდესო.
უკვირს ლუოსა.

ნუ გიკვირსო, თვალს უკრავს გუგაი: „რეჟისორების დასა-
ნახავად მინდა. შენც გირჩევ. ჯიბო გიშოვნის. მე ვეტყვი. ჯი-
ბოსთვის ეს არაფერია, როგორც არაფერი არაფერია“.

„რად მინდა?! ვის ვესროლო?!“

„ვის უნდა ესროლო?!. დაგინახავენ და მერე გაჰყიდენ, მა-
ლე ამას ცეცხლის ფასი დაედება“.

„ისე ეტყობა: ცეცხლზე იაფი აღარაფერი აღარ იქნება“.

„ეტყობა. ეს გამონათქვამი ალბათ იმ დროს თუ მოგვაგო-
ნებს: ცეცხლი ის იყო რო გამოიგონეს“.

„უბედურებაც იქიდან დაიწყო“.

„ცივილიზაცია დაიწყო...“

„ცივილიზაცია და უბედურება...“

ვერც გაარკვევენ, არც რო სცხელათ საამისოდ, ჯიბო ურჩევნიანთ ახლა ყველაფერსა, თუნდ იმასაცა თუ როგორ აიწევს ფასი ავტომატისა, ურჩევნიანთ, ჯიბო ურჩევნიანთ. მიაკვლევენ. „ივერიასთან“ დაგელოდებითო. სიტყვა სიტყვაა. სამი ოქროსფერი ჩიტიც გამოფართხალდება „ივერიიდანა“. სამი. სამივეს კისერი აუკრეჭია ახალმოდაზედა. ორს ქუდივით შემოკვერცხია, ბეწვის ქუდივითა. ერთს თვალეშიც რო ჩამოფხატია, მეორეს გაუყვია შუბლი, შუაზე გრეხილი ჩამოუგდია, ხოლო მესამეს — ჰოოო, ეს უფრო რთული ნახატობაა: თმაში ჩაფლობილა თვალი ცალი, მეორე ბრიალებს, თმა იმის გასწვრივ გადახვეტილა, გადაწურულა, გადასლუტულა კეფაზედა. აქეთ სხვა პროფილია, იქით სხვა პროფილი, ანფასი — სხვაა, სამი გეგონება და არა ერთი, სამი წარმოგიდგება ერთდროულადა, როგორც რო ნებავეს, როგორც უკეთ გამოადგება. სამი სამად და ერთიც სამადა, ჯიბო დარქვრს სათითაოდ, სამს სამად გადაჰკოცნის, ერთს კიდევ სამადა, ოლონდ სათითაოდ შესხამს მანქანაში, უკანა სავარძელზე. თვითონ მიუჯდება მძღოლსა. ამათ ანიშნებს: ჩასხედით რამეში, გამომეკიდეთო. არ დაიბნევიან რალა თქმა უნდა. გაეკიდებიან. არც გაუსწრებენ. არც ჩამორჩებიან. მივლენ. წაადგებიან. ჯერ რო არც დამსხდარან, მაინც ილუკმებიან ეგრევე ზეზეულადა, სვამენ ეგრევე და სკამებს ისწორებენ ფეხითა ზეზეულა. იქავე არიან: წყნეთში, ჯიბოსთანა, იმავე დარბაზში, იმავე მაგიდასთანა, სკამიც იგივე ერგება ლუოსა. ვიტარა მაინც აღარსად მოსჩანს. მაშინვე გადააგდეს რალა თქმა უნდა. ძალიანაც კარგი: რო არც სიმღერა არ უნდა, რო არც არაფერი ისეთი, მხოლოდ მეინახენი რო უნდოდა და აგერა ეს მეინახენიცა, — გუგა, ჯიბო, სამი ოქროსფერი ჩიტუნიაცა. ჩიტო. გვრიტო. მარგალიტო. არა — სიმღერა მაინც არაო. ჩიტუნები ჩიტუნებდა. ჯიბო გააცნობს: უცხოელი ეურნალისტები მოსკოვიდანაო, ერთი მოსკოველი, ორი უფრო უცხოელიო. ისინი თავს უკრავენ, იცინიან და თავს უკრავენ, წკიპად არჩევენ ფხებსა ცოცხალიდანა, წკიპადა, სუფთადა, გამოცდილადა, ხამად არ არიან, ეტყობათ ცხადია. ხამად უბედურებაა, — ცოცხალი დასცდით. გაიხილება ფხაი ყელშია: აი შიშიო, აი ცრემლე-

ბიო, აი ექიმო, აი პერგამენტიო, რელიქვიად რო გაიყოლონ, უცხოელებმაო რალა თქმა უნდა. ამათ გაუვლიათ ან არც გაუვლიათ ამგვარი არაფერი, უცებ მიჩვეულან, არც არა უკვირთ, არც არაფერი გაუკვირდებათ, არც უფრო უცხოელთა, არც ამ მოსკოველ უცხოელსა, არა არაფერი არ გაუკვირდებათ, თუ გაუკვირდება, ისიც მოსკოველსა: ხახახახახახახა, მე მიძახით უცხოელსაო, ხიხიხიხი, ხეხეხეხე, ხოხოხოხო, ხუხუხუხუო, მე ვარო, მეო — უცხოელიო, — იუმორი ჰგონია. არა სჯერა და ვერც დაიჯერებს. დემოკრატიული ძალების ინტეგრაციას წინ ვერ აღუდგება გამსახურდიას ნაციონალიზმიო. ვერც გასძლებენ უმოსკოვოდა თბილისელი წარჩინებულნი და რუსულ პოეზიასაც გაუჭირდება ქართული შთაგონების გარეშეო. ახალ სახელს ნურას ნუ დაგვარქმევთ, არც ჩვენ რო არ დაგთმობთ და არც თქვენ რო არ დაგეთმობითო. ნუო. ნუო. ხახახახა, ხიხიხიხიო. და ჰამენ, სვამენ და აბოლებენ, გადაჯდებიან, გადმოჯდებიან, დაკუსკუსობენ, დაცუნცრუკობენ, გადაესვენებიან დივანზედაცა, მაგიდასაც მიუბრუნდებიან, ანთუ ის იხმობს, მოხითხითეი იგი სამპიროვანიო თუ სამსახოვანიო, რო შეიძლება რო სახეობა მეტიც მიიღოს, რო ბრუნავს თავი ღერძის გარშემო, ხან წაიხრება რო კიდევაცა, საქოჩრეს წაიშვერს, ხან ნიკაპს ასტყორცნის, არა თუ ვითომ ვედრებისადა, უფრო: თითქოს რო ედავება, ანთუ აუწყებს ჰეშმარიტსაო:

„გოგოებო!.. მე ვიცი, ესენი ადვილად არ გამოტყდებიან და მე უნდა გაუწყოთ: ჩვენ აქ საიდუმლო სერობაზე ვართ: დღეს პო სტალინის დაბადების დღეა?..“

„რა სტალინისა?!“ უკვირს ლუოსა, მართლა რო უკვირს, რო დავიწყებია.

„რა სტალინისაცა!..“ თვალდაბურულ პროფილს მიუშვერს, „ჩვენ ყველანი ჩუმი სტალინელები ვართ. ჩვენ იმიტომ, იმპერია რო შეგვინარჩუნა, თქვენ იმიტომ, რო არ გაგიშვათ იმპერიიდანა; ჩვენ იმიტომ, რო ბატონობას ვერ შეველევით, თქვენ იმიტომ, რო ერთგულება გეამაყებათ. უნდა იამაყოთ რალა თქმა უნდა. ერთგულება დიდი ღირსებაა. სტუმარ-მასპინძლობაც დიდი ღირსებაა. ესეც ღმერთს თქვენთვის მოუნიჭებია. და ჩვენ ვაფასებთ ღირსებათა თქვენთა. რა ტიტუ-

ლებიო!.. რა ორდენებიო!.. თქვენ ყველაზე მეტი ორდენი გაქვთ მიღებული საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკათა შორისა. ღირსება ღირსებადა!.. და!.. სამაგიერო სამაგიეროდა!.. თქვენ თქვენი ქვეყანა გეპატარავებათ, გემცრობათ ერი თქვენი, ვრცელი ასპარეზი გინდათ თავის გამოსაჩენადა, ტაში გინდათ უამრავისა. და არც მოგკლებიათ: მოედანი რო ბევრია მოსკოვში და ფიცარნაგიცა ბევრი, არც მოგკლებიათ და არც მოგაკლდებათ რაღა თქმა უნდა: იცეკვეთ, იმღერეთ, იცქრიალეთ და ინებეთ ტაში. ტაში, ტაში, გულის გასახარი, გვეწვიეთ!.. გვეწვიეთ!.. მოიწყინეს ჩვენმა პოეტებმა: რამდენი ხანია ქართულად აღარ გვიქეიფიაო. ქართულად!.. ქართულად!.. ქეიფი ქართულად, მოლხენა ქართულად, სხვა დანარჩენი ჩვენი უპრიანია...“

„პოეტებმა?!“ ისევ ლუოა, ბრაზობს თუ რა არის, ვერც რო მიმხვდარა.

„არა მარტო...“ საქოჩრე წამოიწვეს.

„პროზაიკოსებმაცა?!“ კვლავაც ლუოა, მიძხვდება რო ბრაზობს.

„ხახახა...“ თმაგადატყეპნილ პროფილს მიუშვერს, „ხიხიხი... არ დაგვიწყებიათ. გულფიცხი ყმაწვილები გაგონდებათ — არა: ასტაფიევი და რასპუტინი?! ხეხეხეხე... რა გასახსენებელია?! შეეშინდათ: ეგონათ რო ვკარგავდით საქართველოსა და რაღაც წამოროშეს, წამოროშეს, მეტი არაფერი. არაფერი, არაფერი, წამოროშეს და ის იყო!.. საქართველო ჩვენი ბაღჩაა, — ვინ დაჰკარგავს საქართველოსა, ვინა, ვინა, რა სათქმელია?! არჩევანზე რო მიდგეს: საქართველოო თუ ურალს იქით, რაც გაბადიათო, — ჩვენ საქართველოს დავადებთ ხელსა. გჯეროდეთ ჩვენი, ჩვენც ვიცით ფასი ერთგულებისა. არც ჩვენ დაგეთმობით, არც თქვენა ცხადია. ორასი წელია რუსული ძლივს ისწავლეთ, ახლა ინგლისურს როდისღა ისწავლით?! ჩვენ თუ მიგვატოვებთ, სადღა და როდისღა გამოიჩენთ თავსა?! თქვენვე რო გკითხოთ: თბილისი თქვენთვისვე პროვინციაა, მოსკოვია დედაქალაქი, ასპარეზი მოსკოვია წარჩინებისა: დაუკვირდით!.. დაუკვირდით!.. — არ დაგეთმობით. და ტრაბახობენ კიდევაცა მოსკოველი დარდიმანდები: ოღონდ უთხარით თბილისელ კეკლუცებსა, — მოს-

კოველი ქალებისგან არ განირჩევითო, — და მერე რაც გინდათ ის მოსთხოვეთო...”

„იმათ თავიანთ ქალებს მოუარონ!..“ ისევ ლუოა, აღარცა ჰფარავს გული რო მოსდის.

„იმათი ქალები ჭკუას არ წააგებენ, თქვენ ნუ გეშინიანთ“, სრული ანფასია, „ქვეშ რო გეგულეობდნენ, იცოდეთ, რო ზევიდან გასხედან. სადაც არ უნდა მივიდნენ, იციან რო შინ არიან, სადაც არ უნდა დადგნენ, ფეხს აღარ მოიცვლიან იქიდანა. იცოდეთ. იცოდეთ. ნუ მეკამათებით, ჩვენ მხოლოდ თქვენი სიკეთე გვინდა. ნუ მეკამათებით, ნუ მეკამათებით, თორემ ისედაც აი აგერ გვადგახართ“, ნიკაპი ავარდება, მიებჯინება თითი ყანყრატსა, „ანთუ დაგვახრჩობთ ან გადაგყლაპავთ და მოგინელებთ საბოლოოდა: ან — ან, შუალედი აღარ არსებობს. ფრთხილად!.. ვიცით: რო გადაგყლაპავთ. ფრთხილადამეთქი. მაინც გორჩევთ კონსესუსსა. მეტი წყალობა აღარც იქნება. ინებებთ?.. ინებეთ!.. ჩვენი ინტელიგენცია აღარც განირჩევა თქვენი ინტელიგენციისაგანა. აღარა!.. აღარც სათქმელია: ჩვენი და თქვენი: ჩვენ ჰო თქვენა ვართ, თქვენ ჰო ჩვენა ხართ?.. რალა თქმა უნდა!.. აი თბილისის აგარაკზე ვარ, — მოსკოვისაზე მგონია თავი; არც მაფიქრდება, რო ქართველებში ვარ, ჩემს რუსებში მგონია თავი“.

შეიძლება, — ჯიბო ჩაურთავს: ჩვენ ჰო არტიტები ვართ!..

არტიტები ჩვენა ვართ, — გუგა დააზუსტებს: ჯიბო მეპურეა, — დააზუსტებს თუ ხუმრობს სულერთია: მეპურეაო.

მეპურე!.. ოღონდ არტიტული, — ჯიბო თანხმდება. თავსაც გამოიდებს: რაც ამალლებულია, არტიტულია. შეჰხედეთ თუ ვნებათ: რა არტიტული ხალხი დატრიალდა ამ წინააღმდეგობაში: არტიტული პროფესორები, არტიტული გვარდია, არტიტული მილიცია, არტიტული რეჟისორები!.. ყველა არტიტული იქა ბრძანდება. წყალიც არტიტულად ამოდულს აბანოთუბანში. პუტჩის მხარესაა ვოგირდის აბანოებიცა. აბა!..

შენა, შენაო: ხირაობს გუგაი.

მე ყველას პურს ვაჭმევ: აქეთაც ვაჭმევ, იქითაც ვაჭმევო. „ერთერთი მაინც არ დაგიფასებს!..“ ისევ გუგაა.

ერთი თონე მაინც შემრჩება, თავს გავიტან იმითაცაო.

„ავტომატი მაინც გადაიკიდე“, თვალს უკრავს გუგაი, „ამასაც ვურჩიე...“

არ გინდაო, — ლუოს მიმართავს ჯიბოი ცხადია: დაანებე მაგათა თავი, შენ ისედაც არტისტი ხარ. რის სცენა, რა ეკრანი!.. ერთ თონეს შენც მოგცემ. დღესვე გავცემ ბრძანებასა, ემანდ ენამ რო არ უყვილოს გუგასა. დღესვე. დაჯექი და ჰამე ტკბილი ლუკმაი. ახლა შენ უყურე თუ როგორა არტისტობენ სხვანი, რა ნიღბებს იცვლიან, კეკლუცობენ თუ რაირიგადა, თუ რა სიკეთის მოციქულად გვისახავენ თავსა, სინამდვილეში რო შურით ვაგულდულან, ვნება რო ახრჩობთ ერთადერთი: სხვას აღმატონ, ყველას აღმატონ, თუნდაც ჭვა ჭვაზედაც ნუ დარჩენილა. უყურე. უყურე. ახლა შენ უყურეო.

არ იყურებოდა არც იქვე და არც იმას იჭითა, არც ამ ჩიტუნებს არ უცქეროდა, თორემ შეამჩნევდა: რუსი რო უფრო ამისკენ იხრებოდა, უფრო უცხოელები — ერთი გუგასკენა, მეორე ჯიბოსკენა რაღა თქმა უნდა. უფრო თამამი გუგასა რგებოდა: დასკუბებოდა უკვე მუხლებზედა, წევდა სიგარეტსა, გუგასაც იმასვე სჩრიდა ტუჩებშია. უფრო თამამიო პირობითად ითქმის, ჯერ ესენი რო არ დასკუბებოდნენ. ჯიბომ თვითონვე აიყვანა თავისი რჩეული, ანთუ ბედმა თუ რაც რო არგუნა, აიყვანა. გაიყვანა. წამოდგა ლუოცა. გაიზმორა ამისი არჩივი: ამიყვანსო რაღა თქმა უნდა. არც დაუხედაია. ჩაუარა. მძლოლი მოძებნა: თბილისს ჩამიყვანეო. ჩაჯდომაც ვერ მოასწრო, გამოფრთხილდა ჩიტუნიაცა ამისი: მე აქ რაღა გავაკეთოო, მეც წამიყვანეთო. წაიყვანეს. ლუო უკან მიკუნჭულიყო. ქალი მძლოლს მიუჯდა. აბოლებდა სიგარეტს სიგარეტზე, არც სარკმელს რო არ გააღებინებდა: გავცივდებოო. ღამე იყო გაყინული, დეკემბრის ღამეი, ცა მოქექილი ვარსკვლავებითა, აგვისტო არის თითქოსაო. ეს იქვე, წყნეთშია, ბაგებამდისაც რო ასე მიჰყვათ. იქ მერე უცებ დაიკარგა ცაი, თითქოს აჰხადესო, თბილისს აჰხადეს და მიუშვირეს უსასრულობასა, მიუშვირეს თუ შეატოვესო. რაც იყო, იყო: იხრჩობოდა მანქანის სალონი. მძლოლი ჩამოჰხსნიდა სარკმელსა ოდნავადა. ქალი ბრაზობდა: დაჰხურეო. ლუო ახველებდა. ხრჩობაო, — არ ერიდებოდა ქალი. „ივერიასთან“

გადადის იგი. ლუოც გადმოდის. ამოისუნთქავს სრულის სიღრმითა, სისაესითა სრულითა, თითქოს რო დამხრჩვალ ქალაქში როდიო, აბასთუმანში მოჭხვედრილიყოს თითქოსა, სულაც მთაზედა ყანობილისა. ამოისუნთქავს. ამოისუნთქავს. ქალი გაეცლება უბრადა. წაირბენს. უცებ შემობრუნდება:

„ხშირად გემართებათ?.. იკითხავს იგი, იკითხავს დიდი თანაგრძნობით, თანაც უკვე დაშორებული.

„რაი?!“ იკითხავს ლუოცა.

„თუ ჩვეულებრივია?!.“ იგი ისევეა, ცოტა უფროც დაშორებული: ლუო რო ერთ ნაბიჯს გადასდგამს, ის ორს ისკუპებს.

„რაი?!. რაი?!.“ ვერას მიმხვდარა ლუოი ცხადია.

„იმპო... იმპოტენ... იმპო...“ მიუგებს, ანთუ წაუშლერებს. აუვლიან. ჩაუვლიან. იცინიან.

„ამოვალ!..“ ლუო ბრძანებს. ბრძანებს. სხვა არაფერი მოაფიქრდება.

„ყავა დავლიოთ!..“

„ჰა?!.“

„ყავა...“

„ყავა იყოს!..“

მიდის. მიჰყვება. ქაჩაჩებში მიჰყვება. აწყდება. ბილიკი ვიწროა ვესტიბულში. ხალხი. ბარგი. აყენები. ჭოჭიანები. ხურჯინები. Adidas-ის ჩანთები. ვისაც რა გამოუტრავს, ვისაც რა გამოჰყოლია სახელდახელოდა, რო აყრილან სამაჩაბლოდანა, ოსურ ავანტურას რო აუყრია. რო აყრილან რაჭა-ლეჩხუმიდანა, მიწისძვრას რო აუყრია, ვითომ რო ერთი ჭირი არა კმაროდა, მეორეც რო დაჰმატებია, რო ელოდებიან მესამესაცა, უარესსაც რო ელოდებიან. ველარც ველარსად დაუტევიათ. ელოდებიან. გაბეზრებულან. გამწარებულან. არც უნდათ, რო ჯავრს თან გადაჰყვენენ. ვილაცას სტვირიც გამოჰყოლია, ანთუ სხვა არც არაფერიც არ გამოჰყოლია. ჰბერავს გუდასა. დამლერის სტვირსა:

ბრძანება შემოუთვლიათ მოსკოვიდან უფროსებსა:

„ასი ოქრო გაუჩინეთ, ვინც ზვიადას დაიჭერსა.

გაზაფხული შორი არი, თუ დაგაციოთ: ერთსა მსგეფსსა.

მანამდე თუ არ დაამხეთ, ვაი, დედითქვენის ღმერთსა!

ქვას ქვაზე აღარ დაეტოვებთ, შემოგისევთ ახლა სხვებსა,
ყოზლარში პო ცხვარს გაგიწყობთ, შეიღებს გამოგიჭრით. ველსა
კარახტინები შეუკრეს, ლეკში არსად გადავიდესა:
„თუ რო ეს ლეკში გადავიდეს, იქ ყონალებს გაიჩენსა,
ყოზლობას ვინ დაეძებს, თბილის-ქალაქს წაგვიხდენსა“.
გაუწყრა მაღალი ღმერთი თენგიზა კიტოვანელსა.
გვარდია მას ჩააბარა, სწორედ ის უღალატებდა.
თბილისში რო ჩამოცხება, რკონში არეკავს ბიჭებსა:
„მისანში გაიწყაფეთო“, — სცხრილავენ ნაძვს და ფიჭვებსა,
ტანკებიც იქვე მოუღის და აყრაქუნებს კიჭებსა.

ეს რო ზვიადმა შეიტყო, თვალბში სისხლი გასწვეთსა:
„ნუ მღალატობ კიტოვანო, ნუ ჩამაგდებ მტრების ხელსა,
ათასწილად სიკვდილი სჯობს იმათს ხელში განსაცდელსა!
მე მღალატობ, შე ურჯულო, იქ რას ეტყვი მაღალ ღმერთსა,
ჩემს მაგიერ სამართალსა ღვთიშობელი გაგიჩენსა!
ნუ მღალატობ, შეისმინე, ნუ ჩამაგდებ მტრების ხელსა:
ორას თუმანს მანდ გაჩუქებ, სამას თუმანს გომარეთსა,
შვიდას თუმანს სხვას მოგიფელი, კასპში ერთ კლდის ძირსა დევსა“.

თენგიზას ასე ეგონა: „ჩინს მომცემენ, ტემლაკებსა!..“
მუდარა არ შეისმინა, პასუხსაც არ აღიარებდა...

დაუჯდა თენგიზ სიგუა, გაუდგა დამოენის გზებსა.
ძეგვის მთებიდან მოივლის, ჩამოიცილებს მზირებსა.
გადაეხვევა კიტოვანს, შესჩივლებს გასაჭირებსა:
„მე რო ზვიადისთან დაერჩე, სარგოს ვილა მალირსებსა:
იქ ვერაფერს ვერ ვეწიე, გაფხეკილი დამაქვს ქისა.
შენთან ვიყვე, შენთან მოგვკვდე, შენი ხნის და შენი ზნისა“.

პაატაშვილს ვინ გაუგებს, მოსკოვს დაჰქრის, პერიპერობს.
ულვაშებში ეციენება, ის თავისთვის პრემიერობს.
აქ სიგუას ეფიცება: „შენს ბრძანებას ვეგუებო!“
იქ გოგოებს შესტრაბახებს: „რას მიქვიან სიგუებო!“
კისკისებენ, ხარხარებენ ოსტანკინოს გოგოებო.

ასათიანს რაღა უნდა, — ეფიცება კიტოვანსა:
„შენ რო თბილისს შემოუტრევე, მე ბათუმში ვლურთავ თავსა“.
ეს რო ზვიადმა გაიგო, იმისთანა თქვენსა მტერსა, —

მეტისმეტე წაერისაგან ადგილზე ველარ დადგესა:

„ჩემი დაზრდილი ბიჭები სათითაოდ გამიდგესა,
რალას ვაქნევ ან ჭელსინესა, ან მრგვალზე მრგვალ შავიდანა?“
რკონში კაცი გააგზავნა. ზღვაზეც ცდილობს მორიგდესა.
გაწყვა თესლი სიკეთისა, რახან ღვარძლი დაითესა.

აღმიაც გადაუდგა და მოჰყივის მთადაველსა:

„ნუ გგონივარ ზოგზოგები, შენ რო მოჰკიდებდი ხელსა.
ოსების პირისპირ ვიდექ, ოცი ტყვია მომარტყესა.
ვერც შენ ვერაფერს დამაქლებ, ვერც რო იმთ დამაქლესა!“
სოლოლაკი გადაუქრა, მოედანსაც გადაჰკეტსა.

დამღერის. დამღერის.

და ჩერდება იგი შუა დარბაზშია, მალალი, მოხდენილი,
ძვირფასად მოსილი; ჩერდება შუაში ნათრევი ხალხისა, ნა-
წოწიალევი ხალხისა, დარბეული ხალხისა, დამშეული ხალ-
ხისა. უბჭყვინავს ჩექმები წითელი, თათმანებიცა წითელი,
ქურჭი დაკმედილი მუჭიყავისფერი. წითელი შალი მხრებზე
ბრიალებს, ხოლო პირსახე ჰო მეტყველებს სამადა:

„ახალი ებოსია?!“ სამადა და დამცინავადა.

„არა. „არსენას“ ტრანსფორმაციაა“.

„რატომ „ვილგამეშია“ არა?!“ დამცინავადა. დამცი-
ნავადა.

„სამაგისო არაფერი გავგიჟირებთა. გვყავს ჩვენი ამი-
რანი“.

„სატრახახო კი არ გამოგელევათ. ოღონდ ესაა, რო თავის
დროზე არ უქნიხართ ღმერთსა. ნუ დაგავიწყდებათ: ჩვენ
ჩვენს სამფლობელოს არ მივატოვებთ, არა!..“

გმინვა აღმოჰხდება, ლუოსა ცხადია. არა. არა. ვერც რო
აღმოჰხდება, — დაჰგვრემს, გულმუცელში დატრიალდება.
მოსრისოს უნდა, მოჭყლიტოს უნდა, ეს კადნიერი. მაგრამ
მიხტის, ლიფტში შეასწრებს. შეასწრებს. შეჰყვება. გაჭედი-
ლა ლიფტი. ძლივას დაიძრება. მართლაც მისჭყლეტიან ერთი-
მეორესა. მაგრამ ეს რაო, მერეა, რაც არის, ნომერში ცხადია,
მხრებში რო ისე ჩაავლებს ხელებსა, ლამის რო მკლავებს
ჩამოგლიჯავსო, თითქოსაო და ლამისაო, თან რო მრისხანდა,
თან ეჩინიანადა, თან რო მკაცრადაო, ვნებიანადა იმავე დრო-
სა, ისე მკაცრადა და ვნებიანადა, ქალი კინაღამ შეაფიქრია-

ნა. კინალამაო, მხოლოდ კინალამა. ერთი მაინც იწივლა ქალმა
 და მიეჭყლიტა თვითონ უფრო-რე, მიეჭყლიტა, მიეგლისა, მი-
 ეზილა, შემოერტყა, შემოერკალა, ამოიქშინა, ამოისუნთქა
 სხეული მთლადა და შთაინთქა მასში, შთაინთქა, ჩაიფლო, შე-
 ერწყა, შეუნივთდა. ფაფუ, აღარ იყო. და ვერა რა დააკლო,
 შური ვერ იძია. ვერ დაამტვრია. ვერ დალეწა. ვერ დააკიწა-
 წა. არ იშურებდა არც რო ძალღონესა, არც რო რისხვასა, არ
 იშურებდა, არა, არა, არ იშურებდა ძალღონეს მაინცა. და
 უფრო კრუტუნებდა ქალი, უფრო ფიცხლებოდა, ეგზნებოდა
 უფროდაუფრო, ფიცხელდებოდა, ვარვარებდა. აღიოდა და
 დადიოდა. მოიქნებოდა. მოიგრიხებოდა. გაჰხტოდა. სხმარტა-
 ლებდა. ქანობდა. კრივია თუ ჭიდაობაო, კლასიკურიო თუ
 ძიუდოო თუ სამბოო თუ თავისუფალიო, თუნდაც კარატეო,
 ოღონდ ქართული მაინც არაო, — ამაყი, რაინდული, რო წა-
 აქცევ და რო მოეშვები. არა. არა. რისხვა ჟინად გარდაიქ-
 მნებოდა და ვნებაში შთაინთქმეოდა იმპერიული იდეებიცა,
 ეროვნული იდეებიცა. მაგრამ რაუნდი დამთავრდებოდა. გონ-
 გის ხმა გაჰყრიდა. გაჰყრიდა ცხადია. მიაწყდებოდნენ თავთა-
 ვიანთ კუთხესა. მაგრამ ეს გონგი სხვაგვარი გამოდ-
 გა: იქუხა შემძვრელადა. მთლად „ივერია“ შექანდა
 თითქოსა, ანთუ რა თითქოსა, მართლაც რო შექანდა,
 მთლად ივერია რო შექანდა იმ წუთსა. შექანდა. იქუ-
 ხა. და. იქუხა. ივრიალა. და. ივრიალა. გაიბა. გა-
 დაება. მიწა ამოდულდა და ზეცა ჩამოვიდა. ტელეფონმაც და-
 იზრიალა. გაიწკრიალაო, სხვა დროს იტყვიან. დაიზრიალა. და-
 იზრიალა. მკლავებს გაუსხლტა, მოულოდნელობისაგან გაშე-
 შებულ მკლავებსა, ქალი, ტელეფონს ეცა: მოვდივარო, ჩას-
 ძახა ისე, აღტაცებას რო ვერა ჰფარავდა. შეიმოსა ელვის
 უმალა. ჩანთა გადაიგდო, ვიდეო-აპარატი გადაიგდო მხრებზე-
 და და, რო იჭიმავდა წითელ თათმანებსა, ქღურტულდებდა
 იმასთან ერთადა:

„ლოგინი თბილად შემინახე, გენაცვალე!...“ ქღურტუ-
 ლებდაო და „გენაცვალეს“ ქართულად იტყოდა, ქართულა-
 და და იმდაგვარი ქღერადობითა, ალერსითა. იმდაგვარიითა:
 ეგება მართლაც რო დალოდებოდა, მართლაც შეენახა ლოგი-
 ნი თბილად, სხვა არაფერი რო არ ათბობდა „ივერიასა“,

ივერისაც აღარაფერი აღარ ათბობდა. მზე ამოდიოდა, მზე
 ჩადიოდა, კვახი მიგორავდა თითქოს ცაზედა; ოღონდ აქ მა-
 ინც ისიც სათქმელია: რო დაიგრაგნა ქალი თითქოსა, თით-
 ქოს რო ცეცხლი დაიგრაგნაო, რო დაიშხუვლა, და რო გავარ-
 და კარიდან კი არა, — ფანჯრიდანაო, და რო მისდევდა წი-
 თელი კუდები, ელვარე კუდები, ბოლიცა ისეთი, მთლად დე-
 დამიწა რო შეიბოლებოდა. და ინგრეოდა თბილის-ქალაქი,
 მეორედ მოსვლას ჰო ელოდა: მოსულიყო. და იგრაგნებოდა
 ცაი, ვითარცა წიგნი წაგრაგნილიო, იოანესი არ იყოს, და მთა-
 ნიცა და ბორცენიც შეძრულიყვნენ ადგილთა თვისთავანა.
 აცვივოდა ქურვები სასახლესა მთავრობისაი, უბნებსა სასახ-
 ლისა, აცვივოდა და აცვივოდა. მთაწმინდაზე კაკანებდა ტყვია-
 მფრქვევები, ავტომატები კაკანებდა. იქ სატელევიზიო კოშ-
 კისათვის იბრძოდნენ, აქ სასახლისთვისა. ერთდროულად უნ-
 და ჩაეგდოთ ხელშია, ერთდროულადა, ცალ-ცალკე აღარ გა-
 მოდგებოდა. ისროდა სასახლეცა, ქურვებსაცა, ყველაფერს
 ისროდა, რისი სროლაც შეიძლებოდა. ელოდა. მომზადებუ-
 ლიყო. გარეთ რო მშვიდობიანი მიტინგებო, შიგნით ლაშქა-
 რი გამაგრებულყო. ისროდა. ისროდნენ. ოღონდ სასახლეს
 ცოტა უჭირდა: გარს შემორტყმოდა იმ რიგის შენობანი: მხა-
 ტვართა ვალერეა, ქაშუეთი, მხატვრის სახლი, სახელმწიფო
 მუზეუმი, მეტრო, მოსწავლეთა სასახლე, სკოლა უძველესი
 და სამუზეუმი, ცენტრი კავშირგაბმულობისა, გარს შემორ-
 ტყმოდა, და ამოჰფარებოდნენ აჯანყებულნი, ცოტა უჭირდა
 და ძალიანაც უჭირდა: ნაგებობანი არ გაიმეტებოდა, გაიმე-
 ტებოდნენ აჯანყებულნი, მაგრამ მიდი და გამოარჩიე აჯანყე-
 ბულნი ნაგებობათავანა; სასტუმრო „თბილისიც“ მოხვედრი-
 ლიყო ამავე წრეშია და ამაზე იყრიდა ჯავრსა ხელისუფლე-
 ბაი: ურტყამდა „თბილისსა“, ურტყამდა და ურტყამდა, „თბი-
 ლისს“ ურტყამდა და ურტყამდა თბილისსა. შტაბიც იქ მოე-
 წყოთ აჯანყებულთა: მისულიყვნენ, ზედ მისდგომოდნენ, რო-
 არც ელოდებოდნენ წინააღმდეგობასა ამდაგვარსა, რახან რო
 აჰყარეს ბარიკადები, გამზირი რახან რო მოასუფთავეს, რახან
 რო რისხვაც შეუთვალეს და რახან რო დაჰპირდნენ კიდევაცა,
 — დერეფანს დაგივდებთ, წადი, გაგვშორდი, გაგვეცალო;
 რახან რო, რახან რო, რახან რო ერთი სიტყვითა და ათი პა-

სუხითა. რაცთუ რა იყო: აწვიმდა გამზირსა, შემოგარენსა გამზირისაი, ტყვიები აწვიმდა, მოდიოდა სეტყვაი ტყვიისა და მეხიც დასცემოდა ყოველ ნაბიჯზედა აქედანა და იქიდანა, იქიდანა და აქედანა. ხან ყუმბარებიც შეეხლებოდნენ პაერშივე ერთიმეორესა, შეეხლებოდნენ, შეეფშხვნებოდნენ, ცეცხლად მოდიოდნენ, ცეცხლად ედებოდნენ ჭადრებსა გამზირისა, ედებოდნენ და ენთო ჭადრები, ნედლივე ენთო, ტყაცუნებდა ნედლი ჭადრები. ჭადრებს მიეჩქმალა სილამაზე რუსთაველისა, არ იყო ცუდი ჭადრები რო იწვოდა, მაგრამ იწვოდა რუსთაველიცა, სილამაზე იწვოდა. იწვოდა. იწვოდა. იწვოდა. იდგა გუგუნი ყურისწამლები. ცვივოდა კედლები ცეცხლმოდებულნი. სასახლეც ცეცხლში გახვეულიყო. ჩაეკიდებოდა, ამოენტებოდა და თითქოს რო უფრთხოდა კიდევაცაო, ცეცხლი ცხადია. შემოესკვნებოდა და გადაიყრებოდა. თითქოს ჭურვებიც შეეყინებოდა. ეს თითქოსაო რაღა თქმა უნდა, გაძლებით მაინც გამძლე გამოდგა. რკალადმოვლებოდნენ აჯანყებულნი, რკალადმოვლებოდნენ და ერთ მიზანს ურტყამდნენ, აიღებდნენ ერთბაშადაცა, ასე ეგონათ. განწირულიყო. კიდევაც აიღებდნენ. მაგრამ უფრო მტკიცე გამოდგა. შეუვალია თითქოსაო. ტყვიებს აეგოთ და სწორედაც რო ტყვეთა ანაგებს, მონათა ანაგებს გადმოეღაზა საუკუნენი. ეს ჯერ მხოლოდ რო ნახევარ საუკუნეს ითვლიდა. კიდევაც გაუძლებდა, ახლა თუ გაუძლებდა. მაგრამ ვაი რო გაემეტებინათ, ისე უღმერთოდ გაემეტებინათ!.. გაემეტებინათ ერთმანეთიცა: ჟუჟავდნენ ერთმანეთსა: სასახლისათვისა; ანთუ ერთ-ერთი დაინარჩუნებდა, ანთუ არცერთიო, — გაასწორებდნენ მიწასთანა. გაემეტებინათ.

გაემეტებინათ.

სასახლეი.

სასახლე!..

სათავეი შურისა, მტრობის სათავეი, სიმშვიდე როა, აგრეთვე მაშინაცა: ვის რო სასთაული დარჩეს ორხოვასა ზედა, ვის რო ნატი ერგოს, ვის რო ბალიში, ვის რო ნატიცა და ბალიშიცა, ვის რო სავარძელი მხოლოდა, ვის რო ზესკამი სავარძელთა უკანა, ვის რო დგომაი, ფეხზე დგომაი, სასთაულთან ახლოსა; სიმშვიდე როა, აგრეთვე მაშინაცა: ვინ ვის რო

გადაუსწროს, ვინ უფრო მიუახლოვდეს სასთაულსა, ^{ან ვინ} ამოიდოს სასთაული ქვეშა, — აგრეთვე მაშინაცა, ზოგი რო წინ მიიწევს სასთაულისაკენა, ზოგი რო დილეგში ამოჰყოფს თავსა. ახლოსაცა ყოფილა დილეგი სასახლესთანა. სასახლე ყოფილა შორსა დილეგისაგანა, ოღონდ მომხდარა: დილეგი-დან რო სასახლეში ამოუყვიათ თავი. იშვიათადა. იშვიათადა. ისტორია მომსწრეა ყველაფრისა. ისტორია ჯაჭვია უცნაუ-რობათა. სასახლე მაინც უცვლელი ყოფილა. სასახლე. სასახ-ლეი. საწყისი ვნებათა. და. ვნებათა აღსასრული. აღსასრული. ორხოვა. სასთაული. ნატი. ბალიში. სავარძელი. სკამი. მიუ-ტოვებიათ. ყველა მოცლილა. ჩაცვენილან ყველანი სარდა-ფებშია. ჩარეკილან. იმათ აღარც ამოუშვებენ. ახლა ესაა: ვინ თუ ვის მიასწრებს, ვინ თუ რას ჩაიგდებს ხელშია: ვინ ვისა, ვინ რასა, — ე ბიჭო, მიდი!.. ვის თავზე რა სკამი დატრიალ-დება, ვის თავზე სავარძელი, ვინ თუ რა ბალიშებს გაფატ-რავს, ვინ რა ნატს გადაახევს მეტოქესა თავზედა: ე ბიჭო, მი-დი!.. მიდი!.. მიდი!.. და აცვივოდა ყუმბარები სასახლესა. არ-ყვედა სვეტებსა. ფანჯრებში იჭრებოდა. აზანზარებდა სარდა-ფებსა: აი და აჰაა, აი და აჰაა — საძირკვლიანად ამოიღებსო, ამოიღებს, ამოაბრუნებს ბუდესავითა, ამოაბრუნებს და დაამ-ხობსო, ვითომც ფაფახია და მეტიც არაფერიო. ვითომცაო. და მაინც იდგა შეუვალადა. დაგვენბდიო. არაო. უშენდნენ. და. უშენდა. დულდა გული თბილისისაი. ისედაც ჰო დულდა: თბილ წყლებზე იდგა, თბილზე, ცხელზე, მდულარეზედა, — იდგა და დულდა, დულდა და იდულებდა: თუ მიჰხვდა გორგა-სალი: მარადიული მდულარება რო ეწერა თბილისსა, დაჭრი-ლი მიმინო რო ჩაუვარდა მდულარეშია, — თუ მიჰხვდა, ჰა?.. ძეგლის მიხედვით ვერ ივარაუდებ, მეტეხიდან გადმომდგარი ძეგლისა. ალბათ თუ ჰგონია: ციხესიმაგრე შეუვალი მოვუბო-ვე შვილთა ჩემთა, მოუსვენარი მცხეთის ნაცვლადო. ჰგო-ნია?.. ეგონოს!.. მცხეთას შემორჩა ერთილა დალი, — დალი რომაელთა, თბილისს დასდებია უამრავი, ბევრი, ბევრის ბევ-რი, რა ენა მოსთვლის, რა ყური გაიგონებს, თვითონაც რო აღარ დაინდობს თავსა: ლამის თავი ამოიჰამოს. და ჰქუხს და გუგუნებს და ინგრევა და იწვის და იცლება სისხლისაგანა და დევს სასთაული და დგას სავარძლები და ორხოვა დაფენილა

და ვინ ვის შეასწრებს: ისევ ისინი, სარდაფებში რომ ჩამალულ-
 ლან, თუ ახლა ესენი, „თბილისიდან“ რომ გაჰყურებენ, — ვინ
 ვის შეასწრებს, ვინ ვის გადასცემს ანათემასა, ანათემა!.. ანა-
 თემა!.. ანათემა!.. აქეთ გვირგვინი, იქით ანათემა, შუაში
 თბილისი განწირული, რომ დუღს, რომ იწვის, რომ იწრითება
 თამოუკიდებლობის სახელითა, დემოკრატიზმის სახელითა:
 ერის სახელითა, ხალხის სახელითა. ერი თუ ხალხი?!. ხალხი
 რუ ერი?!. იდეები ამალღებული, ვნებანი მღაბალი, უცვლე-
 ლი, მარადიული. რას იზამ: კაცი კაცია და ღმერთი ვერ იქ-
 ნება. რას იზამ?!. რას იზამ?!. და ტყვია აწვიმს სახელდახელო
 ტელესადგურსა სასახლეშია და ტყვია აწვიმს და გადასდის
 ჩამსხვრევები „გრადისა“ და „ალაზანისა“ და ირყევა მოსაგ-
 ლეჯადა თუ ბარელამ გასაჰყულეტადა, მანამდე ცეცხლმა თუ
 არ დაბუგა და ასდევს ასევე გურამ პეტრიაშვილიცა, რა თუ
 მოელის რომ არ გაეგება, ასდევს და ღრიალებს მუშტებდა-
 კუმშული:

„გესმით რა ჰხდება: იღუპება დამოუკიდებლობა, იღუპე-
 ბა!.. მოდით, დაიცავით!.. მოდით!.. მოდით!.. იარაღი თუ არ გა-
 გაჩნიათ, ჯაყვა მოიტანეთ, ჯაყვით დაიცავით; რითიც გინდათ
 დაიცავით, ოღონდ დაიცავით!.. მოდით, მოდით, მოდით,
 ჯაყვა მოიტანეთ!.. ილია მეორე, სადა ბრძანდები, ახლა რაღას
 იტყვი?!. მოდი, მოდი და ნახე რა ამბავია!.. ირინა!.. შენ არა
 ხარ ირინა, არა, არა, არა!.. შენ ირინე ხარ: ირინე ხარ, ირი-
 ნე ხარ, ირინე ხარ!!!.. არა ვნებავს ირინეობა?!. ქართული
 სახელი არ გეპიტნავება?!. ირინე ხარ!.. ირინე ხარ!.. ირინე
 ხარ!.. რუსლან!.. შენ თითონ იცი, რაცა ხარ: შე... შე... შე...
 რაცა ხარ... მოდით, მოდით, ჯაყვა მოიტანეთ!.. ჯაყვა... ჯა...
 ჯა... ჯა... ჯა...“ და კიდევ რაო, შთაინთქმევა შემზარავ
 გრიალში. შთაინთქმევა და გამოიკვეთება:

„თებერვალი...“

„რუსლან...“

„ირინა...“

„მოგელანდებით!.. მოოოგეველანდებით!..“

შთაინთქმევა და გამოიკვეთება. ასეთ ყოფაში უკეთესად
 ვერას იტყოდა ვერც ციცერონი, თუმცა ძაგძაგით ისევე ძაგ-
 ძაგებდა, ანთუ უარესადა, ციცერონს რომ ემართებოდა რომის

ფორუმზედა. უარესადა. უარესადა. რაღა თქმა უნდა, ძაგდა-
გებდა. ირყეოდა. ვარდებოდა. წაივლებდა ხელებსა თავზე მა-
ლიმალადა, თითქოსაო: „გრადმა“ წაართვა და უნდა გამოს-
ტაცოსო.

„ცეცხლი!..“ ბრძანებდა თავისასა „თბილისი“, ცეცხლი
ბურბურებდა გულში თბილისისა. ცეცხლი. ცეცხლი. ცეცხლი.
და დაეძებდა ბამბინოს მეტრიკულ ამონაწერსა დაუმცხრალი
მაძიებელი: „დაიბადა სადაც რომში, მარსელსა თუ ნეაპოლ-
ში...“ ორბელიანთა ბაღში დაეძებდა. ეს თუ ბოლოშიო, თავ-
ში აშული დაიმღეროდა: „ოღონდ ჩემი იყავი და სადაც გინ-
და, იქ ილოცე“. აშულიო თუ მოაშულო დარდიმანდიო; რაც
იყო, იყო, დაიმღეროდა, ისეთი ეშხითა: ფეხებზე რო ეკიდა
რჯული მამაპაბათა. დიდი ბოდიში, მაგრამ მაპატიებ, სხვაგვა-
რად რო არ ითქმის უკეთესადა: „ოღონდ ჩემი იყავი და სა-
დაც გინდა იქ ილოცე“ — ანაღვლე!.. ვითომ რწმენა არაფე-
რიო. უბედურებაც ესა ყოფილა. ოღონდ ისიცა: ლხინშიცა
მღერის, ჭირშიცა მღერის ქართველიო. ამდენს რო მღერის,
აღარ იცის თუ რა იმღეროს. 9 აპრილსაც სიმღერით შევ-
ხვდითო; ეს: ბრმები მღეროდნენ. სიბნელეს მიარღვევდნენ
ბრმები. ვერ იმღერებდნენ მაშინ თვალებილუღნი, არც უმღე-
რით რაღა თქმა უნდა. არც ისე ქარაფშუტანი უნდა ვიყვეთ,
უცხოელები როგორც დაგვცინიან. ბალანჩინს მაინც შევცო-
დებივართ: მოწყენილია და მოძველებული ქალაქი თბილისი,
ნიშატი არ ეტყობა თანამედროვე სიცოცხლისაო. ნიშატიო,
ნიშატიო, ნიშატიც არაო. შევცოდებივართ. მაინც ჩვენთან
გახლდა, მაინც გულდამწვარი თბილისისათვისა. და დუღდა ეს
მოძველებული ქალაქი, უსიცოცხლო ქალაქი დუღდა, ანთუ
თავი რო ამოეჭამა საბოლოოდა, ანთუ რო შეეძინა სიცო-
ცხლეი ახალი. დუღდა. დუღდა. მდულარ წყაროებზე დაფუძ-
ნებული. დუღდა. რაღა თბილისიო: მთლად საქართველო გა-
წოლილიყო მდულარ წყლებზედა. დუღდა.

და მაინც: „ბამბინო!.. ბამბინო!..“

და მაინც: „ოღონდ ჩემი იყავი და სადაც გინდა, იქ
ილოცე“.

და ფართხალებდა მიმინოი გაფუფქული.

მცინვარწვერიდან დაჰყურებდა მთავარანგელოზი გაბრიელი. მთავარანგელოზი ღმერთს წარმოეგზავნა. ღმერთი განაწყენებულყო.

ზურაბ წერეთლის ატელიეში შეჰხვედროდა ბ-ნი კიტოვანი ბ-ნ გრაჩოვსა: მოსკოვში, ტვერის ბულვარზედა. ოქტომბერში. ოქტომბერში თუ ჩვენს მხარეს ჩავივლიათ, — იყო ასეთი სიმღერაცა. ლალი, უწყინარი სიმღერა იყო. საეჭვო არაფერი არ უნდა ყოფილიყო: მოქანდაკე სწვეოდა მოქანდაკესა, — კიტოვანი წერეთელსა; თუმცა ჯერ არავის არ ენახა ნაქანდაკევი კიტოვანისა, მაგრამ წერეთლისა ჰო ენახათ, — აქაცა, იქაცა, იაპონიაშიცა, ამერიკაშიცა, — ენახათ. საეჭვო არაფერი არ უნდა ყოფილიყო. შემთხვევით გრაჩოვიც მაშინა სწვეოდა სახელგანთქმულ მოქანდაკესა, — გრაჩოვი, გენერალი ფართო გაქანებისა, თაყვანისმცემელი ხელოვნებისა, ქანდაკებისა. საეჭვო არაფერი არ უნდა ყოფილიყო. რუსეთის თავდაცვის მინისტრობას უწინასწარმეტყველებდნენ გრაჩოვსა, ჯერ საიმპერიო შტაბს განაგებდა, რუსეთის საიდუმლო საიმპერიო შტაბსა. საიდუმლო საიდუმლოა, საეჭვო არაფერი არ უნდა ყოფილიყო.

სახელდახელო სუფრაც გაიშალა. საეჭვო არაფერი არ უნდა ყოფილიყო, — სადაც ერთი ქართველია, იქ სუფრაც არის, მითუმეტეს რო ორი გახლდა ქართველი და ერთი რუსი. ქართველებს ცილაობაც მოუვიდოდათ: არა თუ მე უნდა ვიყვე მასპინძელი, არა თუ მეო. იქ მაინც ბ-ნი წერეთელი მასპინძლობდა. გენერლები წრუპავდნენ კონიაკსა, გენერლები — ერთი მართალი, მეორე ტყუილი, — წრუპავდნენ. და ტბილადა ჭუკჭუკებდნენ. წერეთელი „კოლუმბს“ გაეტაცნა. გრანდიოზული რამ შეექმნა, გრანდიოზული, უფრო დიადი ეოცნებებოდა: ცალი ფეხი რო ევროპაში ჰქონოდა, მეორე ამერიკაში, ლაჯებში ხიდი გაეკიდა, — გემი გადავარდნილიყო მოდიდანა ატლანტის ოკეანეში, როგორც რო ტრამვაი დიდ ქალაქებშიო, — წელიც აეზიდნა შესაფერისადა, წელი და მეგრდი, მეგრდი და კისერი, გაეკვეთა რო მთოვარის ცაი, რომელსა სახელედების ჭირანო; და მერე ერმის ცა, რო-

მელსა ეწოდების ცორანო; და მერმე აფროდის ცა, რომელსა ეწოდების მელტარო; მერმე მზის ცა, რომელსა ეწოდების კოქიმელი; მერე არიას ცა, რომელსა ეწოდების ჭიმქიმელი, მერე დიას ცა, რომელსა ეწოდების კიმკიმელი; მერე კრონოსის ცა, რომელსა ეწოდების არბასტრო; მერმე ვარსკვლავთა ცა, რომელი აღმოსავლით დასავლად მიიქცევის; მერმე მეორე მძვრელი ცა და მერმე პირველი მძვრელი ცა, რომელი ყოველთა ცათა აღმოსავლით დასავლად გარდააბრუნებს და მსგავსი არს ბროლისა. ხოლო გარეგანი ცაი არს სამყარო, რომელ შეცულ არს სასუფეველისაგან, — გაეკვეთა, აეზიდა და თავი გადაეყო მეცხრე ცაზედა — სამყოფელში ზეციერისა. და შეშფოთდა ღმერთი და იხმო გაბრიელ მთავარანგელოზი.

ღმერთი: რამ გადარია ქართველები?!

მთავარანგელოზი: დამოუკიდებლობაა.

გენერლები ვახტანგურსა სვამდნენ. დალიეს. გადაკოცნეს ერთმანეთი ცა, ვითარცა წესია. ბ-ნ გრაჩოვმა ჭიქა დაიბერტყა ცერზედა, ბ-ნ კიტოვანმა ცა. გრაჩოვმა ჩაბუჭნა. დაუარა. დაუარა. ბ-ნი კიტოვანი იკრიჭებოდა, — დავათვერიო, იკრიჭებოდა და თვალს უკრავდა ბ-ნ წერეთელსა.

ღმერთი: არა ღირს არიან.

და ფრთა შემოჰკრა ფრთასა მთავარანგელოზმა. ღვთიშობელს შეუარა.

ღვთიშობელი: მე მაგათზე თავიდანვე ავილე ხელი.

და ფრთა შემოჰკრა ფრთასა მთავარანგელოზმა. შეუარა წმიდა ნინოსა.

წმიდა ნინო: ვინ გარდავა ნებასა ღვთისა?! — და მიიხუტა ჯვარი გულზედა, ჯვარი ვაზისაი. ატირდა ვაზი. მიმინო ჰო იფუფქებოდა.

და ფრთა შემოჰკრა ფრთასა მთავარანგელოზმა და ჩამოგდა მყინვარწვერზედა.

ლანამ აიჩემა: ანგელოზი გამომეცხადა, თვალს მარიღებდა, — ჩემი დღეები დათვლილიაო. იქიდან ჰო გამოვექეცი, აქაც მომყვნენო, ვეღარ გავუძლებ მე ამ რისხვასაო.

თუმცა სროლის ხმა აღარ მოისმის. რუსთაველი ბოლავს. ბრძოლა ჩამცხრალა, — ანთუ ომიო, — ომი რა თქმა უნდა,

ყველანაირი იარაღი რომ ამოქმედებულიყო, ყველანაირი ატომის გარდა. ხიროსიმასა და ნაგასაკას მერე ჰო აღარც გამოუყენებიათ ატომის ბომბი, — სხვა დანარჩენი ყველა მოქმედებდა. ჩამცხრალა, ოღონდ განთიადისასა. და. ბოლავს გარემოი. ბოლავს მხატვრის სახლი. ბოლავს „თბილისი“. ხელოვნების ინსტიტუტი ბოლავს. საცხოვრებელი სახლები ბოლავს. სკოლაცა ბოლავს, პირველი სკოლაი. აქ რომ უსწავლიათ პრეზიდენტსა და გვარდიის მეთაურსა იმისასა, ერთად უსწავლიათ. ფუნქულორზედაც ასულან ერთადა პატარა გამსახურდია და პატარა კიტოვანი. შენ ჩემი მარშალი იქნები, — უთქვამს პატარა გამსახურდიასა. აქ დაედგამ ზარბაზანსა და ჩვენს სკოლას დაეუშენო, — არც შეყოყმანებულა პატარა კიტოვანი. მასწავლებლები არ უყვარდა პატარა კიტოვანსა. სკოლა გაემეტებინა. და ბოლავს. ბოლავს. რუსთაველი ბოლავს. ნატისუსალი მოსდებია ქალაქ-თბილისსა. ქარი არა ჰქრის. ქარი არა ჰქრის. ნატისუსალი ვერ გაუტანია ქალაქიდანა. გუბდება. გუბდება. მთებს შორისა გუბდება. მტკვარიც უძალოა, მტკვარი ტურტლიანი. ფრონტის ხაზი გადმოწეულა ჰაეკავაძის ქუჩის გადასწვრივა, ალექსანდრე ჰაეკავაძისა. აქ დაფრთხობია ცხენები პოეტ-გენერალსა, აქ ჩაუხვევია ჩოხის კალთები ეტლის ბორბლებსა. აქ დაღეწილა. ვის როგორი სიკვდილი უწევს!.. ასამდე გვარდიელს ითვლიან იმდამეს რომ დაიღუპაო. აყრილა შტაბი აჯანყებულთა „თბილისიდანა“, ახლა „იმელს“ შეჰფარებია. ბოლავს. ხალხი მაინც გამოფენილა. ბოლი გადასდით თავპირზედა. ნატისუსალი ცხვირს უღიტინებს. გამოფენილან მომხრეენიცა პრეზიდენტისა, მომხრეენიცა ამ ახალი დემოკრატიისა: თავჩაქინდრულნი მომხრეები პრეზიდენტისა, თავაწეულნი მომხრეები დემოკრატიისა. მოლაპარაკება მიმდინარეობსო. პრეზიდენტი გადადგომას აპირებსო. „არავითარი გადადგომა“, ჰქუხს ვინმე ქუჩის აგიტატორი, „დიქტატორი უნდა დაემხოს!.. დიქტატურა უნდა დაემხოს!.. საქართველო არასოდეს არა ყოფილა დიქტატურის ქვეყანა და არც არასოდეს დაიჩოქებს დიქტატორის წინაშე!..“ კეთილი, მაგრამ ნეტავ თუ სჯერაო. ლუთა. ის არა, ესა, რა მალე დავიწყებია სოციალიზმიო. ლუთა. იქ დედაა შეწუხებული. უნდა გაიგოს: მოთავდა თუ არა ყველა-

ფერი. იმ ღამეს გადაარჩენენ. რას უქაღდა სხვა ღამეები. უნდა გაიგოს. მოლაპარაკება მიმდინარეობსო. ერთი შეტევის იმედი ჰქონდათ. და ცხარეც გამოდგა შეტევაი იგი. პირველი რაზმებიც შეახოცეს. რეზერვიც არა ჰყავდათ. ერთი შეტევის იმედი ჰქონდათ.

პრეზიდენტი გამაგრებულიყო.

გამოდევნა კიდევაცა ჭაგვავაძის ქუჩამდისა.

რეზერვი უნდოდა ბ-ნ კიტოვანსა. იარაღისა დარდი არა ჰქონდა, არც იარაღისა, არც ტყვია-წამლისა: გახსნილიყო რუსთა ვაზიანის საწყობები ამისათვისა, რამდენიც ენება, არც რო უთვლიდნენ, არც რო არაფერსა სთხოვდნენ. ღამის დაბომბვებიც არ აწუხებდა: ერთგულად მოქმედებდნენ პეჩორის სპეცდანიშნულების დივიზიის ჯარისკაცები, ერთგულადა, გაბედულადა, გამოცდილადა, უღმობლადა, რაც მთავარია. იერიშზე უარს ამბობდნენ: ჩვენ არ ვერევით თქვენს საქმეშიო. და პატრიოიკევამაც განუცხადა მსოფლიოსა: ჩვენ არ ვერევით არავის საქმეში, ჩვენ მტკიცე ნეიტრალიტეტს ვიცავთო. ყველაფერი გარიგებულიყო. მხოლოდ ესაა: რო რეზერვი უნდოდა კიტოვანსა გადამწყვეტი იერიშისათვისა. ჯაბა!.. მხედრიონი!.. ციხეში ისხდნენ. დიდი ნაწილი გაფანტულიყო. კმაროდა ჯაბას ერთი დაძახილი: შემოკრებოდნენ. ციხე ხელთ გახლდა კიტოვანისა. ყველაფერი იმის ხელთ იყო, სასახლისა და კოშკის გარდა ტელევიზიისა. კოშკი უფრო ეჩქარებოდა. გამოეშვა თუ არა?.. გამოეშვა თუ არა?.. ჯაბაი ცხადია. უკვე ორნი იყვნენ, წილში მესამე ეზედმეტებოდა. სიგუა სჭირდებოდა, ლაპარაკი რო უძნელდებოდა თვითონა. სიგუაც არ გახლდა დიდი ორატორი, დემოსთენეობას ვერ დაიტრაბახებდა, მაგრამ შეეძლო, სამ წუთს მაინცა, დაზეპირებული გაემეორებინა. ესეც უკვირდა კიტოვანსა, ანთუ ამითაც კმაყოფილდებოდა. მჭევრმეტყველებას ვერც რო ჯაბა დაიტრაბახებდა, არ ეშინოდა ამისი ცხადია, — იმისი მხედრიონისა ეშინოდა, და იმისი დაუთმობლობისა. გამოეშვა თუ არა?.. გამოეშვა თუ არა?.. გამოეშვა თუ არა?.. შიში ითაკილა. რეკავდნენ კიდევაცა მოსკოვიდანა: რა გემართებათო. მიმხვდარიყო თუ ვერც მიმხვდარიყო: ვინც რო რეკავდა, ანთუ ვინც რო არეკინებდა. გრაჩოვთან თუ ვინ შეახვედრა, — მიმხვდა-

რიყო თუ ვერცაო. სიგუაც რო წარმოადგინეს ოსტანკინოს ტელევიზიითა: ვისი წყალობითაცა, — მიმხვდარიყო. ალაპარაკეს ერთი წუთითა, თუმცა რო სამი თამამად შეეძლო. მიმხვდარიყო, და ვერც მიმხვდარიყო: რალაცას მიმხვდარიყო და რალაცას ვერა, ოლონდ თუ მაინც რაც უნდა ყოფილიყო, იქ ჯაბა უთუოდ გამოადგებოდა. შიში ითაკილა. ბრძანა: „გამოუშვით!..“

ეს ასე მოჰხდა. ყოველშემთხვევაში: მე ასე დამარწმუნეს.

მესტგირემ მაინც თავისებურად გადაიღო:

ზარბაზანმა დაიქუხა, ზღვას ასწევს და მთას ასწევსა.
ჯაბას ცეცხლი ეკიდება და იგლიჯავს თმა და წვერსა:
„ახლა მე აქ რას ეუზივარ, ვაი, დედოჩემის ღმერთსა!
მე რო ამ ციხეში მოგვედღე, ბიჭობას ვინ დამიგდებსა?!“
გარეთ ქლიბი შეუთვალა, შეუგდებენ ათას ქლიბსა.
გადახერხავს, გადაამტვრევს და გადააყრის ბორკილებსა:
„ფუ, მომგონი არ გიცხონდეს, ფუ, გამჟღერი გაგიწყდესა!“
რეაკტიულები დალენა, მეცხრეც ველარ გაუძლებსა.
გიას, გოგას წამოიყვანს, ყველა ნაფიც ქმობილებსა.
ქულუმბეგოვი არ დარჩეთ. — წინასწარ ის გადმოსევსა.
სახეზე მური მოსწმინდეს, ხელში დამბაჩა მისცესა:
„ჩვენ რო პირდაპირ მიეუვალო, შენ ბეჭებში დაეც ესა!“

ორთაჭალის ქუჩაბანდებს ჯაბა ფეხით გამოაყვესა.
მთელი ქალაქის ბიჭები მტრედის გუნდივით დასდევსა:
„უშენობით მოგვეწყინა, ველარ ვამბობთ — ალავერდსა!“
სტუდენტები იძახიან: „კი, კი, კი, კი და კი-სა!“
სომხები გაიძახიან: „ლავე ბიჭი არის ესა!“
რუსები: „ოჩენ ხაროში, ეი ბოლღე მალადეცა!“
მხედრონი გაიძახის: „ველოდებით მაგ მოყმესა!“
პატარძლები იძახიან: „ნეტავი შენს მეუღლესა!
შენ ციხეს ვერ შელევინარ, დაგვიშორა ბელი ბედსა.“
მოუბრუნდება ჯაბული, კამბეჩივით შეუბღვერსა:
„ჩამომეცალეთ ყველანი, შემახედეთ თენგიზებსა!“

მესტირე ისევ ლექსებს გაჰყვება, მეც ისევ პროზას მი-
ვუბრუნდები: ბრძანამეთქი ერთისიტყვითა. დასამდნენ ორნი.
მესტირეც ჰო ამბობს: შემახედეთ თენგიზებსაო. შეახედეს.
შეჰხვდნენ. გადაეჭდნენ. სამი მუშკეტერიო, — ბრძანა ქ-ნ
გელაშვილმა. უპრიანი იყო, წერეთელს რო ებრძანებინა, აქა-
ურ წერეთელსა. წერეთელი აქ, წერეთელი იქ. ფიგარო აქ,
ფიგარო იქ. ის მაინც ერთი ფიგარო გახლდა, ეს — ორი:
ორი წერეთელი. იქისა ითქვა. „სამი მუშკეტერი“ უნდა წაე-
კითხა აქასა. არ შეესრულებინა დავალება პრეზიდენტისა.
წერეთელიც იქნებოდა და გამსახურდიას გაუგონებდა!.. 21
წლის კონსტიტუციას უკითხავდა ბ-ნი სუმბათაშვილი, — სე-
მინარიელების კონსტიტუციასა, — ცრემლად იღვრებოდა და
ისე უკითხავდა. ველარ მოესვენა ბ-ნ წერეთელსა, წამომხტა-
რიყო, დაბაჯბაჯებდა ერთ ადგილასა, ვილაცას მუშტებს უღე-
რებდა და იმუქრებოდა: „ჩვენ ამას განვახორციელებთ!.. გან-
ვახორციელებთ, განვახორციელებთ!..“ იმათ მაინც ჯერ სა-
მი მუშკეტერიც შეიფერეს, მერე ამჯობინეს ტრიუმვირატი.
მრჩევლები ჰყავდათ. ემატებოდნენ. და. ემატებოდნენ. პეჩო-
რის დივიზიის ოფიცრობა ცალკე ბრძანდებოდა, სხვა რჩევანი
ჰქონდა, სხვა დავალებას ასრულებდა. ეს რჩეულები ემატე-
ბოდნენ თბილისისაი, ადგილებს იბევებდნენ მომავალ ხელი-
სუფლებასი, მოჰქონდათ და მოჰქონდათ რჩევანი უამრავი,
ტრიუმვირატი იქიდან აირჩიეს. ტრიუმვირატი: ოქტავიანე,
ანტონიუს, ლეპიდუს. აირჩიეს. ამჯობინეს. თავი მოჰქონდა
თვითეულსა ოქტავიანედა. თვითეულს მაინც, თვითეულს მა-
ინც სხვა ვილაცაც ელანდებოდა. სიგუა ბურტყუნებდა. ვის-
თან დაფრინავენ მოსკოვსა ეს ჩვენი გამოჩენილი ინტელიგენ-
ტებიო, ახლად წამოჩეკილი ინტელიგენტუნებიცაო, — იფშხა-
ლებოდა კიტოვანი. ჯაბა უფრო ეგუებოდა: ჩვენ სამი ბლუ
ვართ, ვინმე გვინდა ენამჭრელიო. სიგუა წყრებოდა: როგორ-
თუ ბლუო. ანძის ალებას ეშურებოდა: ნახავთ თუ ბლუ ვა-
რო. კიტოვანი იკრიჭებოდა: ჩემი ერთი სიტყვაცა კმარაო. გა-
მოუშვითო. და. გამოუშვეს. ეს ჯაბა — ჰო: ოთხიათასი პატი-
მარი სხვა გამოუშვეს. შემოსეს. აასხეს იარაღი. ორიათასი
შარაგზაზე გავიდა იქიდანვე. ორიათასმა ცოტა ინამუსა, —
გარსშემოეწყყო სასახლესა პრეზიდენტისა, თან თვალი რჩე-

ბოლა თრიალეთის მთებისაკენა, კუჯიის მთებისაკენა: ცხვარი გორას მოეფარაო. გამოუშვეს ჰო № 1 პატიმარიცა. თქვენვე მიმაბრძანეთ ცხინვალსაო. გზაში არაფერი მომეწიოსო. მიაბრძანეს. ჩასვეს ტანკში ახლათახალში. გააყოლეს გამცილებელი. აღარც ტანკი გამოაბრუნა, დაატყვევა გამცილებელიცა. და დაუშინა ისევ ისევე თამარაშენსა, კეხვსა, ქურთასა, ერედვსა, ვანათსა, დაუშინა და დაუშინა რუსული ყუმბარები, ესენიც რო იგივე ყუმბარებს უშენდნენ სასახლესა პრეზიდენტისა. იმან ისევე — და იმიტომაც დააპატიმრა პრეზიდენტმა. ამით ჰო გამოუშვეს და მიაბრძანეს?.. მესტვირე მაინც დამღეროდა თავისებურადა... მაგრამ და მაგრამ, მაგარიც ისაა: ლექსი ლექსად რო აღარ მაგონდება. ეს მაინც მახსოვს: ნაზუქებიო, — იმეორებდა, — ნაზუქები გაატანესო. მეტაფორაა ეს მესტვირისა. ნაზუქები ალბათ ის ქურვებია, რო აწვიმდა შიგაქართლსა, შიგათბილისსაც რო აწვიმდა. ალბათაცაო და მართლაცაო. იწვოდა სასახლეი, შემოგარენი სასახლისა იწვოდა. მატულობდნენ ლტოლვილნი სამაჩაბლოდანა, თბილისიდანაცა მატულობდნენ: შიგათბილისიდან გარეთბილისშია. აქვე მოეყარა ჰო ხალხი მიწისძვრასაცა, — უკვე ველარ უძლებდა თბილისი, მალე სულ ველარ გაუძლებდა. სასახლეც მალე დაეცემოდა, — რა ვუყოთ რო მკვიდრად ნაგები; — რო არ იშურებდნენ ღონესა პეჩორელები, გაგვარდიელებული პატიმრებიც რო არ იშურებდნენ: ცხვარი გორას მოეფარაო. ცეცხლი ეკიდა სასახლესა. მიეტოვებინათ ზემოსართულები, ეზოსლა იცავდნენ. ეზოსა და სარდაფებსა. ძირფესვიანად უნდა მოითხაროსო, — მოახსენებდა ბანი ყარყარაშვილი ტრიუმფირატსა, — ეგ სასახლე მაინც აღარ გვინდა, სახელი გაიტება, მანდ ეკლესია ავაშენოთო. იქ ეკლესია უკვე იყო. ანთუ გაეგონა, ანთუ თავისად მოჭფიჭრებოდა. იყო. იყო ნიშანსვეტი იმპერიისა, ნეველის ეკლესია, კავკასიის დაპყრობის ნიშანსვეტი. ვეება რამ იდგა. ვადაეყლაბა რო ქაშუეთი, აჭფარებოდა მამადავითსაცა. ეზოში იდგა ძეგლი უამრავი დამპყრობელისა; მთავარმართებლებისა, გენერლებისა, ტიტულოვან ჩინოფნიკებისა, სხვათა, მრავალთა, დამპყრობელთა დამქაშებისა, ქართული გვარები რუსულად რო ბოლოვდებოდა. იყო. იქვე სამხედრო მუზეუმი. გა-

მოფენილი სამხედრო იარაღი, გზაგამოვლილი პეტერბურგი-
დან ერევნამდისა, გზაგამოვლილი, ნაბრძოლი, შემოსილი დი-
დებითა. იყო. მუზეუმიც იყო: ახლა სამხატვრო გალერეა,
ტყეის ქვეშ რო მოქცეულიყო იქიდანაცა და აქედანაცა, აქე-
დანაცა და იქიდანაცა, იქიდანაცა და აქედანაცა. დაჰხვევოდა
ტარაბუაი. ამას მაინც სულ ვეღარ გაეგო თუ რა ჰხდებოდა:
აქეთაც რო ის იყო და იქითაც რო ეს იყო და მაინც რო
თავსაკლავდნენ ერთიმეორესა. ვერ გაეგო. ვერა გაეგო. ვერც
რო გაეგოთ პეჩორის ოფიცრებსა, იმათ გაგებაც რო არ უნ-
დოდათ: მიაყენეს და დასცხეთო, — უბრძანეს, უბრძანეს და
დასცხეს, დასცხეთო და ურტყამდნენ. ურტყამდნენ. ურტყამ-
დნენ. ურტყამდნენ ღამე, ღღის სინათლეს ემალებოდნენ.
ჩვენ ვიცავთ მტკიცე ნეიტრალიტეტსაო, — პატრიკიევი აცხა-
დებდა ღღისითა. ვინ უწყის უჯერებდნენ, ვინ უწყის რო არ-
ცა, მოპასუხე მაინც არ იყო. გატვრენილიყო ქვეყნიერება.
იწვოდა გული თბილისისაი.

ესენი მიიწვევდნენ, —

წაიწვევდნენ

და

დაიხვედნენ. სასახლე იწვოდა ერთ ადგილასა. ღამე იძუძ-
გებოდნენ თავზარდაცემულნი. თავზარი ესხა შუათბილისსა.
ღღისით მაინც გამოიშლებოდნენ: თუ გადავრჩითო, რო გაე-
გოთ, ანთუ შეეტყოთ, კიდევ რა გველისო. ლუოს უჭირდა,
რაიმე გაერკვია, სხვადასხვა ხმები რო ირეოდა, ვისაც რა უნ-
დოდა, იმას ამტკიცებდა:

სიგუამ თავი მოიკლაო, — ამტკიცებდნენ.

კიტოვანი ისევ ზღვას მიუბრუნდაო, — ამტკიცებდნენ.

იქაც დაარბია ეპიტაშვილმა, აღარც იციან თუ საით გაიქ-
ცაო, — ამტკიცებდნენ თუ ვარაუდობდნენ: დარიალისკენაო,
როკისკენაო თუ ისევ რკონს მიუბრუნდაო. მერე უარობდა
ეპიტაშვილი, თავს იკლავდა ეპიტაშვილი: როგორაო, ვინა
სთქვაო, როგორ გავიმეტებდი მე კიტოვანსაო. თავს იკლავდა.
იფიცებოდა. ეს მერე, მერე, მერე ბევრი რამ გამოირკვე-
ვოდა, მაშინ ამბობდა ვისაც რა სურდა:

გამსახურდია გაქცევას არის, იმუდარება ცოცხალი გამიშ-
ვითო, — ვისაც რა სურდა.

გამსახურდია აღარც რას განაგებს, გონებაზე აღარაა რი-
სო, — ვისაც რა სურდა.

გამსახურდია ნებდებოდა აჯანყებულთა, ქალებმა არ და-
ანებესო, — ვისაც რა სურდა. და ცხარობდნენ კიბის ქალები,
გოგუაძის კიბისა, კვარაცხელიას კიბისა, — ცხენის ძუაზე
უნდა გამოაბა ეგ სასახლის ქალბატონებიო. ცხენის ძუაზეო.
ცხენის ძუაზეო. და მისდევდნენ გაცხარებულნი თუ თვალს
მოპკრავდნენ სადმე კარვის ქალსა, მისდევდნენ, მისდევდნენ:
კულიანია, დაიჭირეთო. ალბათ კოცონსაც გააჩაღებდნენ. ცო-
ცხლად დასწვამდნენ. მიმალულიყვნენ კარვის ქალები.

გამსახურდიამ ძალა მოიკა და უბრძანა ბესიკ ქუთათე-
ლაძესა: ან სიკვდილი ან გამარჯვებო, — ვისაც რა ენება.

ორივე სირცხვილია რუსთაველზეო, — მიუგო ბესიკ ქუ-
თათელაძემო, — სიკვდილიცა და გამარჯვებაცაო, — ვისაც
რა ენება, ანთუ ეს მაინც მართალი იყო. მაინც არეულიყო
ტყუილ-მართალი. სიგუა იცინოდა: უბრწყინავდა ლაწვებიცა
და თვალებიცა ერთნაირადა. კიტოვანს სხივი დასცემოდა გა-
ფუხჩულ ლოყებზე, გაფუხჩულ ტუჩებზედა. ეს სხივი იყო
რო არ ეშვებოდა, ეთამაშებოდა, ელაციცებოდა, ეგებ სიბ-
რაზე გაეუნელოო. ლუოსთვის სხივსაც ვერ მოეცალა. დარჩე-
ნილიყო მარტოდმარტოდა. დაბნეულიყო უარესადა. ლანდი
მაინც არ ეშვებოდა იმ თავის მწვანე დედაკაცისა. გამოეცხა-
დებოდა ხან მართლადაცა. ამას მაინც ლანდი ეგონა: რო არ
შეჩერდებოდა, რო არას ეტყოდა, ჩაუვლიდა და ჩაიქროლებ-
და ფრთების შხულითა, ქართა და ქარაშოტითა, თითქოს
ფასკუნჯიაო, ჩაიქროლებდა თითქოს იმიტომა, ეს რო გაე-
ტყორცნა ამ ნაპირიდან იმ ნაპირას რუსთაველისა, იმ ნაპი-
რიდან ისევ აქეთ გამოეტყორცნა. თითქოსაო თუ მართლა-
დაცაო, აწყდებოდა რო ორივე ნაპირსა. აწყდებოდა. აწყდე-
ბოდა. და. მაინც ვერ გაეგო: თუ რა ამბავი მიეტანა შინა:
მორჩა თუ არა, აყრილიყვნენ თუ არა. თუმცა და რაო, —
დედას მაინც აეხირებინა: სიკვდილი მე აქ მიწერილაო. ეკა ოხ-
რავდა, ევედრებოდა ღვთიშობელსა. არ იყო პასუხი, არ იყო
ნუგეში. რა შეეცოდეთო, — ეკა იკითხავდა. ვინ უწყისო, —
დედა ანდაზას მოიშველიებდა: პაპის ნაჭამმა ტყემალმა შვილ-
თაშვილს მოსჭრა კბილიო. ეძება ახლა: ვინ იყო თუ რა პა-

პა იყო ისეთი, ანთუ ისეთი რა ტყემალი ჭამა. აღამმა რომ ჭამა, აქამდის იკვლევენ, ქვეყანა იკვლევს, ამ პაპაჩვენისა მე რა გავიგოთ. ღვთისშობელი თუ აღარ გვისმენს, ვევედროთ წმიდა გიორგისაო. ევედრებოდნენ. შუბი გაეყარა გველეშაპის ხახაშია წმიდა გიორგისა და მიაჭენებდა თავის გზაზედა. მიაჭენებდა. არც რომ მომკვდარიყო გველეშაპი, ეტყობოდა რომ არც აპირებდა სიკვდილსა. ვევედროთ იესოსა, წმიდა ნინოსა, ყველა ხატს ვევედროთო. ევედრებოდნენ. ევედრებოდნენ. მთავარანგელოზი გამორჩებოდათ. ხატი არა ჰქონდათ იმის. არც ახსოვდათ. ვერცა ჰხედავდნენ რალა თქმა უნდა, თუმცა რომ იქვე ჩამომკვდარიყო — მყინვარწვერზედა. თბილისი გაჰყურებდა რომ მყინვარწვერსა, მყინვარწვერი ზედ დასცქეროდა. გაბრიელს ერჩივნა, რომ ვერა ჰხედავდნენ, რომ არც არაფერს ევედრებოდნენ, ერჩივნა: ერჩივნა, რომ ვერც გამოესარჩლებოდა, ვერც რომ ვერაფერს უსაყვედურებდნენ. ლუარსაბი თვით ღმერთს ამუნათებდა: თორმეტაბაზიანი ცხვარი დაგიკალი, შე დალოცვილო, ორი აბაზისა წმინდა სანთელი აგინთეო. ამას ვერაფერს დაამუნათებდნენ. იჯდა და დაჰყურებდა, მშვიდი, აუკვირველი. და ჰქუხდა უახლესი საშინელი სამხედრო იარაღი, ავღანეთში რომ გამოეცადათ. ჰქუხდა, ჰქუხდა. იწვოდა სახლები ამათ გარშემო. და ძრწოდა ლინკაი, ამათში მაინც უფრო მეტად ისა ძრწოდა, ისა კანკალებდა, გაექანებოდა და მიეკროდა ლუოსა, თავპირსა მალავდა იმის ილღიებში: მიშველეო, ეხვეწებოდა. ლუო მიიყვანდა საწოლთანა, თავს შეაყოფინებდა ბალიშქვეშა: ეგრე იყავიო. ეგრე ერევიან სირაქლემები შიშსაო. ჰქუხდა. იწვოდა. ინგრეოდა. სირაქლემები ვერ გაუძლებდნენ.

მოინაცვლა ტრიუმვირატმაცა: იმელიდან აკადემიის შენობაშიო, ანთუ უკან დაიხია, ანთუ ეს უფრო საიმედო საფარად იგულა.

იქ პრეზიდენტს ერჩივნა, ახლა აღარა, — ნოემბერშია.

სადოქტორო დისერტაციას იცავდა. თავს იკავებდა: ახლა მაგისტრის არა მცალიანო, არ მოეშვენენ აკადემიკოსები: შენ ერთი მოდი, მეტი არაფერი არ გინდაო. მივიდა ისიცა: სექტემბრის იერიშები რომ მოიგერია, ოქტომბერმა რომ უფრო გაუმართლა და ზღვა რომ დაწყნარდა თითქოსაო ნოემ-

ბერშია. თითქოსაო. მივიდა ისიცა. და ეცილებოდნენ აკადემიკოსები ერთიმეორესა, — ვინ უფრო აქებდა. და ეცილებოდნენ სააკადემიკოსოები უფრო მეტადა, მეტადა, მეტადა, ერთმანეთსაცა და თვით აკადემიკოსებსაცა, — ვინ უფრო აქებდა და უსმენდა იგი ღირსეულადა. მიუგებდა ღირსეულადა. და იყო ტაში. ყვავილები. მილოცვანი. კოცნანი — ფუნჩულა ტუჩებისაცა და ხეშეშა ტუჩებისაცა, ნაკლებ რო არ ჩააბუირდებოდნენ არც მამაკაცები. მაინც ის ერჩივნა. ის დრო სჯობდაო, დრო რო ყოფილიყო, დროს რო შეჩერება შესძლებოდა: იქ უნდა შეჩერებულიყო. მაგრამ არ იყო და რაც არ არის, რას შეაჩერებო. მაინც იქ ერჩივნა. ახლა არა რალა თქმა უნდა, იქ იჯდა რო ტრიუმფირატი და იქვე ახლო თავშეყრას რო ეპირებოდა უზენაესი საბჭოი. ეს არც ტრიუმფირატს ეჭაშნიკებოდა. რას ავიხირე ეს ტრიუმფირატი!.. ეს არც სამეულს ეპიტნაგებოდა. დაშალა. გამოიყენა. ვინც ამოუდგა ამოუდგა, კისერი ეტეხა და თავში ქვამც ეხალა დანარჩენსა. ეს დანარჩენიც ბევრი არ გამოდგა. უხმეს. პარტიები მიცვივდნენ, იქაც მიცვივდნენ: კოალიციური მთავრობა მოვითხოვოთ.

კოალიციური, რა კოალიციური?.. — იკითხავს კიტოვანი. სულელობენ!.. — სიგუა აუხსნის.

მე მაგათ მივეცემ კოალიციურსა!.. მე მაგათი... — დედაო — ცხადია: განმარტავს იოსელიანი.

მოუწოდეს იმათ მაინცა.

უძახეს. ეხვეწნენ. უყვირეს. არ გასჭრა არაფერმა. მიყუჩდნენ. მიიმალნენ დეპუტატები. შეძვრნენ სოროებში. შეძვრნენ. ვისაც თუ როგორ ერჩივნაო. თავმჯდომარე სულაც გამჭრალიყო. იქვე ახლოსაო: ძეგლის წინა მეთქი, რუსთაველის ძეგლისა, რო შეებურათ: შესუფთავება და განახლება სჭირდებაო. შეებურათ. შეებურათ. ალბათ რო არაფერი დაინახოსო, ალბათ რო ვერაფერი გაიგონოსო. შემოეფხრიწა საბურველი რუსთაველსა, შელაფული, შელანძლული, შემოეფხრიწა, ძონძებად ეკიდა. ქარი სტაცებდა და ვერცა სტაცებდა. თვითონ არ იჭერდა. ჰქონდა თავისი წამოსასხამი, ის გჭირა, მტვრიანი ისიცა, ტურტლიანი, შეუხედავი. თვალეები

მანც ამოვსებოდა, ყურებიცა, თავპირი ისე გულდაგულ შე-
ეკრათ. ვერც რა დაენახა, ვერც რა მოესმინა; იმისიც ჰო აღარ
ესმოდათ და აღარც ახდენა ეწერა ოცნებასა მისსა; თხა და
მგელი ერთად სძოვდესო. ნეტავ იმ დროს, ასეთი ოცნება რო
შეიძლებოდა, ნეტავ იმ დროს, ნეტავ იმ დროს!.. ჩვენს დიდ
ბაღში მე და შენ რომ ერთად ვრბოდითო. ის დროც უფრო
სანეტარო მოსჩანს. ინგრეთდა. იწვოდა. ველარაფერს დაიფა-
რავდი. გაქცევის გარდა, სხვა არაფერი მოგაფიქრდებოდა.
არა. ფიქრად ესეც არ მოგივიდოდა, ფიქრიც გამქრალიყო,
აზრიც გამქრალიყო, შიში გაგაქცევდა, ველური შიში. აქეთაც
დაიწვა სახლი, იქითაცა, ლუოს გვერდითა. ამათი იდგა, თით-
ქოს ბუზიც არ აპფრენიაო. მოდის სიკვდილიო, — დედა ისევ
მშვიდად ამბობდა, — თქვენ წადით და გაასწარიით. მშვი-
დად ამბობდა. მშვიდად ამბობდა. შენც მოგიცავდა სიმშვი-
დელი იგი, თითქოს სიტყვები სიტყვებია, მართლა აღსასრული
მეტად შორსააო. მაგრამ ჰო მაგრამ უეცრად დაეცა შიში,
უეცრად ავარდა, უეცრად დავარდა, ეცა კედლებსა, მიფხო-
წიალებდა: ჩქარა, ქალები გადავარჩინოთო:

„დედაჩემს იქ რა პირით შევხვდე?.. ჩქარა!.. ჩქარა!..“

უჩვეულო ძალა მოიცა ლუომა. თვითონ უკვირდა აჩქა-
რებაცა თავისი, მოხერხებაცა: ქალებიც რო ჩაალაგა, ბინაც
რო იშოვა თუ სად დასახლებულიყვნენ, მანქანაცა გადასაზი-
დადა, გადასაყვანადა. თვითონვე უკვირდა. რა იცოდა რო
მყინვარწვერზე ჩამომჯდარიყო მთავარანგელოზი, — რა
იცოდა?.. სხვებს არ უკვირდათ, სხვები ისე ანთებულიყვნენ.
ამას ანთება არ უგრძენია. ციოდა ქალაქში. მხოლოდ გული
იწვოდა ქალაქისა. გულს ჰო გაასწრებდა. სიცივისათვის უნდა
გაეძლო. გაეძლო და გადარჩებოდა. ამან გაუძლო. დედამ ხან-
ძარს ველარ გაასწრო, ამისი მანქანა იმაღლა გამოდგა, დამ-
წვრები რო წაიყვანა საავადმყოფოშია: დედაი, ეკი, ლინკაი,
ლინკა გადარჩა, ეკა გადარჩა, დედა ველარა. და მიუსაფრობა
იგრძნო ლუომა. იდგა ეზოში საავადმყოფოსი, იდგა მარტო-
სული, იდგა მოწყვეტილი, სად იდგა რო არც გაეგებოდა.
იდგა თუ ეგდო. ეგდო ქვასავითა, ჯერ რო ქვასავითა, მერე
უფრო ფუტუროსავითა: უძალო, უღონო, უქონელი, გამოუ-
სადეგი, უგრძნობელიცა, რო ამოჰქარდა ყველაფერი ერთ-
21. ო. ჩხეიძე

დროულადა. ღამე იყო ბნელი, ცივი და ბნელი, ქალაქი უსი-
ნათლო, მხოლოდღა სასახლე რო ანათებდა, სასახლე და შე-
მრგარენი სასახლისაი. ამას აღარაფერი აღარ ანათებდა. თვი-
თონაც რო ვერა ჰხედავდა. მიჰქროდნენ და მოჰქროდნენ
სასწრაფო დახმარების მანქანები. მოჰყავდათ და მოჰყავდათ.
სად ვინ დაეწვინათ, ვის ვისთვის მიეხედა, ველარ გაეგოთ თუ
ველარ ასლიოდნენ. ვინ ვისი იყო ჰო არც არჩევდნენ: ერთად
ელაგნენ მოჯანყენიცა და დამცველნიცა ხელისუფლებისა.
გუშინ ერთად იყვნენ, დღეს აქეთ-იქითა, კვლავ ისევ ერთად
შეყრილიყვნენ დახოცილებიცა, დაჭრილებიცა, ჰირისუფ-
ლებიცა, — ერთადა ვალალებდნენ, ერთად დასტიროდნენ,
ერთად ითქვეფავდნენ თავბირსა. ეს ვერა ჰხედავდა, არც არა
ესმოდა. დაჰკარგა თავი, ჩაიძირა საღდაც უკუნშია. გონს რო
მოეგო: ზედ გადადიოდნენ. დერეფანში გახლდა საავადმყო-
ფოსი. ზედ გადადიოდნენ, ხალხი იმდენი ირეოდა. ეს არაფე-
რით, — ზედ რო გადადიოდნენ, გაიყინებოდა, გარეთ რო
დარჩენილიყო. შეეყვანა ვილაც მადლიანსა. უმადლო ჟამსაც
შერჩება მადლი ვილაცას მაინცა. შეეყვანა. გადაერჩინა. და
ისევ მიუსაფრად იგულა თავი. იმდენი ძალაც ვერ მოიკრიბა,
ნუ მეხლებიო, ეთქვა ვინმესთვისა. მთავარანგელოზი ისევ იქ
იჯდა, ისევ ანთებულიყო ხალხი, ალესილიყო, ალეწილიყო,
შესეოდა ერთიმეორესა. ამას ცრემლი ჩამოსდიოდა, ღაპალუ-
პით ჩამოსდიოდა. დაუღბა გულისპირი, კალთები დაუღბა.

ვინ ლუო და რა ეს გლოვაო, — გუგა თვალებს არ უჩე-
რებდა.

დედა დედაო, — ჯიბო უჯერებდა თვალებსა.

მიჰხედეს. მიეპატრონენ. მიეპატრონენ საგულდაგულოდა.
კუბო რო კუბოა, — ორი მიაყენეს: ერთი ჯიბომა, მეორე სი-
მამრმა. კუბო აღარც იშოვებოდა. მალე აღარც იქნებოდა, —
აღარც კუბო, აღარც მეკუბოვე აღარ იქნებოდა. მხოლოდ მე-
საფლავე იქნებოდა. და მატულობდნენ მესაფლავენი, შტატე-
ბის დამატებაც რო არ უნდოდა. მატულობდნენ თავისთავა-
და. სიმამრმა მეუღლევ გამოუგზავნა ლუოსა, სიდედრიცა, სა-
მი ვაყკაცი ძმისწულიცა: აბა თქვენ იცით, არ შემარცხვინო-
თო. თქმაც არ უნდოდათ, არ შეარცხვენდნენ. დამარხვა კი
კარგი ვიციოთ, — ქირქილებდა აკაკი მწარე ქირქილითა. შნო

და მართლათი ძველთაგან მოგვდგამსო. თავის დროს უფრო
 ემდურებოდა: სიცოცხლეს ვუსპობთ და მკვდრებს დავტირი-
 თო. გასვენება ხელოვნებადა ქცეულიყო, დატირება პოეზია-
 და, ქელები საბჭოდა, — იხრებოდა მიტინგისაკენა, ეს არა-
 ფერიო, — არც რას მოაკლებდნენ ძმისწულები სიმამრისაი,
 საფლავიც რო უკეთესი შეურჩიეს, საუკეთესოდ აღიარებულ
 სასაფლაოზედა, ვაკის სასაფლაოზედა. გამოძებნა უპატრონო,
 მიტოვებული. შენ ფული თქვიო. დარბაზიც იქირავეს საუ-
 კეთესოი, მიცვალებული რო დაესვენებინათ. მერე ქელები.
 აწირვინეს რაღა თქმა უნდა. ეპისკოპოსი სწირავდა. მღვდე-
 ლი ახლდა რამდენიმეი. პანაშვიდისას მიიწვიეს ცოცხალი
 გუნდი, საეკლესიო გუნდი. აპარატები არ გავიგონოო. ესეც
 გდიდიდან მოჰყვებოდათ, თვითონაც რო ასე ფიქრობდნენ.
 ლუოს არაფერი არ ეკითხებოდა. ლუო ხელს ართმევდა მო-
 სამძიმრეთა. იცრემლებოდა და ართმევდა ხელსა. ცრემლებ-
 ში ჰხედავდა: სამი რძალი უჯდა მიცვალებულსა. ალბათ
 ცრემლების ბრალიაო — ერთი სამად მეჩვენებაო. ჩაუშრე-
 ბოდა, მაინც სამი გახლდა. სამივე მოსილი შავადა, — მწვანე
 დედაკაციც შავადა, — პირველი გაყრილი, მეორე გაყრილი
 და მესამე შჯულიერი, ისხდნენ ერთადა და ერთნაირად დამ-
 წუხრებულოყვნენ. ლინკაც მოვიდა და ისიც მიემატა იმათა,
 იმას თავპირიც შავად შეეხვია. ცხადი ეს იყო. ლუოს ერჩივ-
 ნა: ერთი ოთხად მოსჩვენებოდა, ერჩივნა და ასეც ირწმუნა:
 ის ერთია, გდიდიდან რო მომაკითხაო, დანარჩენი ლანდე-
 ბიაო, ერთიც ის არის და ოთხიც ის არისო.

თეამაც შეირბინა. შეირბინა და გაჰქრა.

მოასწრებს, ჰკითხოს:

„მართალი მითხარი, მართალი, მართალი, ეს ჩემთვის სიკ-
 ვდილ-სიცოცხლეს უდრის: სამ წელიწადს ჰო არ იპარავ?..“

„არც სამ დღესა...“

„ამბობენ: ისეთი ქალი არ არსებობსო...“

„მე ვარსებობ.“

„რითი დავიჯერო?..“

„სიტყვითა!..“

„რო აღარავის სჯერა სიტყვისა?!“

„მე რაღა მჯერა?!“

„არ ვიცი...“

„კეთილი... ვნახოთ...“

და გაჰქრამეთქი, კვლავ გაუგებრად რო დარჩა ლუოი, კვლავაც რო ცრემლი ჩამოსდიოდა, კვლავაც ერთი რო ოთხად ეჩვენებოდა, ჩაუშრებოდა, — კვლავაც იგივე: ერთი ოთხადა. ათიმც ყოფილიყვენენ. თავშიმც ქვა ეხალათ. მსხდარიყვენენ და ეგლოვათ დედამისი. ისედაცა სჩანდა, მთლად თბილისი დამწუხრებულიყო თითქოსაო: მოდიოდნენ და მოდიოდნენ მოსამძიმრენი, ზოგს ძლივს იხსენებდა, ზოგს არც იცნობდა, ეგება იმათი მოსამძიმრენიც იყვენენ, იმა ოთხეულისა, ანთუ სულაც შეწუხებული მოქალაქენი იყვენენ, დასტიროდნენ უდანაშაულო მსხვერპლსა, ვითომც იმათ რო რაიმე დაეშავებინათ, ერთმანეთს რო ჰხოცავდნენ. ვილაცები რალაცებს ეპოტინებოდნენ, ესენი ჰხოცავდნენ ერთიმეორესა. იცოდნენ იმათა თუ რასაცთუ ეპოტინებოდნენ, ამათ არაფერი არ იცოდნენ. ისინი მართავდნენ დამშვიდებითა, ესენი იბრძოდნენ გაგიყებულნი, რო აღარც ქალაქი აგონდებოდათ, აღარც ახსოვდათ მოქალაქენი, თავიანთი ბინებიც აღარა, ოჯახებიც აღარა საკუთარი, რო აყრიდნენ და აყრიდნენ ჭურვებსა დაუნდობლად. ერთმანეთს აყრიდნენ და იყრიდნენ თავიანთივე თავზედა. იყრიდნენ. იყრიდნენ. პეჩორის მხედრებს რალა ენალვლებოდათ. დასტიროდნენ უდანაშაულო მსხვერპლსა. მიაცილებდნენ უდანაშაულო მსხვერპლსა. მისდევდა უდანაშაულო ხალხი, უამრავი, თავჩაქინდრული, განწირული, მისდევდა ყველა საკუთარ გზასა, ხვალ რო ელოდა, ანთუ ამალამვე. ლუო ფეხდაფეხ მიჰყვებოდა კუბოსა, ფეხდაფეხა, ფეხდაფეხა, შორდებოდა მაინცა, შორდებოდა და შორდებოდა. ხელი ზედ ედო, — შორდებოდა, ეამბორებოდა სამარესთან დაშორებულსა, — შორდებოდა, მიწას მიაყრიდა ერთ მუჭასა, — შორდებოდა, შორდებოდა და შორდებოდა. ნიადავი ეცლებოდა თითქოსაო. არც ჰაერში იდგა. მაინც იდგა. იდგა რალაც ისეთ შრეზედა, მიწისა და ჰაერის შუა რო გაჩენილიყო. აღარც მიწისა იყო და აღარცა ცისა, აქამდის თუ მაინც რომელიმესი იყო. თეამ ორი მოწმობა აჩვენა: ერთი მშობლების ქორწინებისა, მეორე თავისი დაბადებისა. ცრუობდა მწვანე დედაკაცი, ურცხვალა ცრუობდა, უმსგავსადა ცრუობ-

და შეურაცხყოფილი და გამძვინვარებული. დროს ვერაფერი
ვერ ემოქმედა. დრო იდგა. კუბოს აცვივოდა გოროხები. ჩქა-
რობდნენ ისე მესაფლავენი, თითქოსა შიშობდნენ: სული არ-
სად გაგვეპაროსო. სამარე ივსება. სამარე იბორცვება. ბორ-
ცი მოირთვება ყვავილებითა, ჩათუთქული ყვავილებითა.
ჰყინავს. ჰყინავს. მშრალი ყინვებია. და იწვერება მზეი გათო-
შილი და იდრიკება მზეი, იხრება, იდრიკება სასაფლაოს წი-
ნაშე.

მთავარანგელოზი იჯდა მყინვარწვერზე.

XXIV

„დარჩები?...“ ეკითხება თანამეცხედრეი. სასტუმრო „აჭა-
რისთვის“ შეუფარებიათ თავი. ერთი ეკითხება, აღარც სამიო
თუ აღარც ოთხიო, ერთია, ერთადერთი, ამასაც რო გამოექ-
ცა ვლიდიდანა, ოღონდ ეტყობა რო არც გამოჰკიდებია იგი,
— მოვალეობამ ჩამოიყვანა. ვალი მოიხადა. დაკრძალა. აწირ-
ვინა მეორე დღესა. შვიდზედაც აწირვინა. მიცვალეზულსაც
უნდა მოესვენა ორმოცამდისა, ჰირისუფალსაცა და მიცვა-
ლებულსაცა. და ეკითხება: დარჩებიო, — ეკითხება ისე, რო
ცხადია: როგორც გენებოსო, როგორც შენ ირჩევო, თუნდაც
სულ დარჩიო; ეკითხება ასე: არც გულცივადა და არც გულ-
თბილადა, — მე ჩემი საქმე მოვათავეო, — ასე, ასედა, მხო-
ლოდ რო ასე. კარგადაც მოათავეა. ცოტა ქელეხისა რო ეში-
ნოდათ: შეყრილიყო რო ყველა ჯურის ხალხი, უწყინარი მო-
ქალაქენიცა, ზვიადისტებიცა, პუტჩისტებიცა, სიკვდილის წი-
ნაშე რო დადუმებულეყვნენ, მაინც რო უბღვეროდნენ ერ-
თიმეორესა, ეს რო პუტჩისტები და ზვიადისტები, უწყინარი
მოქალაქენიცა, ამათ რო არა სწამდათ არცერთი ამათგანი და
რო არა ჰყოფნოდათ ზრდილობაი, ორთავეთ გაპყრიდნენ ქე-
ლეხიდანა. მერე ღვინო თუ რას იქმოდა, ვიღამ იცოდა. და
ვერც იკისრა თამადობაი გუგამა. ჯიბომ იკისრა. იჯდა მოქუ-
შული, წარბებშეკრული, აბრიალებდა ქორულ თვალებსა,
წინ დაელაგებინა მსხვილი მუშტები. შესანდობარს ამბობდა
მოკლედ. ამბობდა ისე, რო ხმა უტიროდა. აცდიდა — ეჭა-
მათ. დამშეულიყვნენ. ეჭამათ. ეჭამათ. ვინ იცის მალე აღარა

ყოფილიყო აღარც საკმელი და აღარც მკამელი. ჯერ იყო მკამელი. საკმელი კლებულობდა. ეჭამათ. ეჭამათ. ხორაგი გდიდიდან ჩამოეზიდათ. სუფრა საცხე გახლდა. ძლებოდა თვალი. ფაშვი ივსებოდა. ბიძაშვილები კედლებთან ეყუდნენ. სვანური ქულები ჩამოემხოთ წარბებზე, კოლხური წარბები თვალებზე ჩამოემხოთ. ჰხედავდნენ ყველაფერსა, თვალებს იმათსას რო ვერავინ დაინახავდა. იარალი აართვეს წინასწარა, ვისაც რო მოჰყოლოდა, ტკბილი სიტყვით აართვეს, ჩააბარეს ტკბილი სიტყვითა, ოღონდ ესაა, ხელს რო ართმევდნენ, ლამის თითები მუჭებში ჩარჩენოდათ. მაინც ყველა ართმევდა ხელსა. ლუოს წესისამებრ ემშვიდობებოდნენ, ამათ მხურვალედა, იცოდნენ, რო განძნენ იმათის მადლითა: ლხინსა და ქორწილში შევხვედროდეთ ამის მერეო. ჩამობრძანდითო. გეახლებითო. ჯიბოც ამათ უხდიდა მადლობასა, ესენი — ჯიბოსა, ქელეხმა რო მშვიდად ჩაიარა წესისა და ადათისამებრა, რო დარღვეულიყო ყველაფერი, პირველყოვლისა წესი და ადათი დარღვეულიყო. ლუოს არაფერი არ ეკითხებოდა; თუ ეკითხებოდა, მხოლოდ ეს თუ ეკითხებოდა და ჰკითხა კიდევაცა მეუღლემა:

დარჩებო, —

ერთმა და ცხადმა, ბინდიც რო აღარ ახლდა, ლანდებიც რო ჩამოშორებოდა.

მალე თბილისში ნემსიც აღარ ჩავარდებოდა. შიგა ქართლის ხიზნები ჰო მოაწყდა, რაჭა-ლეჩხუმის ხიზნები ჰო მოაწყდა, ელოდნენ მალე აფხაზეთიდანაცა, იცლებოდა ჰო მთაწმინდის უბანიცა, — რა იქნებოდა აღარავინ აღარ იცოდა, რო აღარავინ განაგებდა აღარაფერსა, — ეგებ მიჰყოლოდა სოლოლაკიცა, ვერა-ვაკიცა, საბურთალოცა, ვინ იცის, ვინ უწყის თუ რა მოჰხდებოდა, მთლად თბილისიც რო აყრილიყო, აღარავის გაუკვირდებოდა. აღარავისა. აღარავისა. გრიალებდა ყუმბარები, ჰქუხდა, ჰალაქს აძაგძარებდა. ხანძარი ნთქავდა ჯერ შუაგულსა, გაიგანებდა, გავილოდა ნაპირნაპირა. იცვლებოდა დღეი და ღამეი, პატარა დღეი და დიდი ღამეი. ღამით ინგრეოდა და იწვოდა, დღისით იწვოდა და იფერფლებოდა სასახლეცა და გარეშემოცა, რაც რამ შემორტყმოდა. წინიდან ვითომც არაფერიო, თითქოს კიდევაც იცინოდა ბოლ-

ნისის ტუფი, იცინოდა სვეტები ატყორცნილი, თაღები იცინოდა თითქოსაო რალა თქმა უნდა, ხოლო შიგნიდან რომ გამორუჯულიყო ზემო სართულები, მიიწვედა ქვევით-ქვევითა, ჩაატანდა რომ სარდაფებამდე, — ბუნკერამდისაო, — თუ აქამდის არ ჩაღწეულიყო. მოიხრწებოდა სასახლეი უცებ ერთბაშადა, დაიშლებოდა ქვა და ღორღადა და ცოცხლობრივ დამარხავდა გაჯიუტებულ დამცველებსა. ეგეცა სჯობიანო, — აცხადებდა ბ-ნი ყარყარაშვილი, — ჩვენ სადა ვმარხოთ მაგდენი ხალხი, მერე ეკლესიას გადავადგამთო. არა, მანდ ისევ სასახლე გვინდაო. კამათობდნენ. ანგრევდნენ. ანგრევდნენ. და. კამათობდნენ. ხსნა აღარ იყო. პრეზიდენტი განწირულიყო. ვცნობთო, აცხადებდა ზოგი ქვეყანა, გაუბედავდა, მოსკოვის შიშითა. გადასცემდა ტელევიზია სასახლისაი, ჩამხჩავლი, ჩახლეჩილი, წვიმაში, თქეში ქურგებისაი; აცხადებდა და ვერც აცხადებდა, რომ ვერც გაისმოდა შემზარავ გუგუნში. დუდაევი მაინც არ შეუშინდება არაფისაო: საჭაერო თავდასხმას ეპირება, სნაიპერები უკვე გამოუგზავნიან, ისინი სხედან სახურავებზე, ისინი ჰხოცავენ მშვიდობიან მოსახლეობასაო. ამას ტელევიზია არ უნდოდა, რადიოც არა, დაჭროდა ეს ხმები ძველებურადა, ქარივითა თუ ქარზე სწრაფადა. ტელევიზია მაინც უნდოდათ აჯანყებულებსა, ხელისუფლებათ რომ გამოეცხადებინათ თავი. მჯდარიყო ის იქა, ბუნკერში თავისი, მჯდარიყო და გამომწვარიყო. ეს იქნებოდა ხელისუფლება. მაგრამ და რაო, — ანძას არა თმობდა ბესიკ ქუთათელაძეი, ანძასთანაც ვერ გაეტეხნათ. რუსთაველზე სიკვდილი სირცხვილად მიაჩნდა, ტელევიზიის ანძასთან არა. ნოდარ გიორგაძე აჯანყებულთა შტაბიდან ურეკავდა: დასთმეო. მოელაპარაკეთ პრეზიდენტსაო, — გაბეზრებულყო რომ ბესიკიცა, რაც უნდა იყოს, გაბეზრებულყო, ანთუ ხსნას თუ ველარა ჰხედავდა.

და ურეკავს პრეზიდენტსაცა ნოდარ გიორგაძეი:

„ჩვენ აქ ვართ...“ სამხედრო მინისტრიო, იუსტიციის მინისტრიო, შინაგან საქმეთა მინისტრიო, გენერალური პროკურორიო, სხვანი და სხვანიო: წითლები, ყვითლები, მწვანეები, შავები, ნარინჯისფერნი, თურინჯისფერნი, შავწითურნი, ქო-

რები, არწივები, სვავები, ავაზები, ვეფხვები, აქა ვართ „და ვინმე გამოგზავნეთ, მოვილაპარაკოთ“.

„ვილა?!. გესმის... ყველანი მანდა ყოფილხართ...“ მიუგებს პრეზიდენტი, რუქაზე დახრილა პრეზიდენტი. ძველი რუქაა საქართველოსი, დიდი, ძლევამოსილი საქართველოსი. სასახლეს დასტრიალებს შვეულმფრენი: აიყარე თორემ ვაი შენი ბრალიო. შვეულმფრენს გააფრთხოებენ. შვეულმფრენი ისევ დასტრიალებს. ამისი არა, — აჯანყებულთა. მართალია რო — ჩაუშესკუო, უყვიროდნენ, მაგრამ არ უცდის ამას თავისი შვეულმფრენი სასახლის ბანზედა. არც ესა ჩქარობს. სანთლები უნათებს რუქასა, სახესაც უნათებს, თვალებსაცა: სახეს გაფითრებულსა, თვალებს ჩაღამებულსა.

დარჩებიო, — პასუხს მოითხოვდა ცოლი, ეს ლუოს ცოლი. თავსადგანან ბიძაშვილები.

„არა...“ აღმოჰხდება ლუოსა.

რითი წავიდეთ?.. — იკითხავენ ბიძაშვილები.

„შვეულმფრენითა!..“ ქალი აცხადებს: „ვამეხიცი უნდა წავივანოთ“.

„ვამეხიცი?!“ უკვირს ლუოსა. მეუღლესაც უკვირს: ვერ შეუნიშნია, მამას შვილი ვერ უცვნია. პანაშვიდზეც შემოიარა, დაკრძალვასაც დაესწრო, ანთუ: მიუსწრო, კუბოს რო უშვებდნენ სამარეშია. ჩაუშვეს. იმანაც მიაყარა ერთი მუჭა მიწაი, მიაყარა და გაჰქრა. უნდა შეენიშნა. უდგა გვერდითა, უნდა ეგრძნო, ეგრძნო მაინცა. პანაშვიდზედაც დაუდგა გვერდითა, სულ მცირე ხანსა, — მერე და რაო: დიდი არც უნდა ხანი გრძნობასა, ელვასავით როა, რო გაგკრავს, გაგბასრავს და აღარც რო შეხორცდება კარგახანსა. უნდა ეგრძნო. უნდა განეცადა. თუმცა ლამის რო დედასაც ვერ უცვნია: გამოიცვალა, დაიჯოშა, დავაეკაცდა; გულმკერდი ამოევსო, მხრები ამოევსო, მუხლებმა შეიტაცა; წვერი მოუშვა, თმა მოუშვა, თვალები აემღვრა, ხანთუ ცეცხლს აფრქვევს, ხანაც შუშისანი უსხედს თითქოსაო. ასედაც მოეხვია მამასა, — შუშისანი უსხედს თითქოსაო. სხვებიც ეხვევოდნენ, მიუსამძიმრებდნენ, ანთუ ჩაუვლიდნენ, ანთუ იქვე შეჩერდებოდნენ, ველარ მიადევნებდა ყურადღებასა: მისცურავდა სახეები, ჯერ სხვადასხვაგვარნი, მერე თითქოს მიმსგავსებულნიო, მერე მთლად

მსგავსნი, მერე თითქოს რო ერთია და აღარც იცვლებათ; მისცურავდა სახეები და იყო ერთი, ქალი თუ კაციო, ვეღარც გაერჩია. ვერ შეუნიშნია. და აუხსნიან: გდიდის ბატალიონს რო გამოჰყოლია, ახლა სასახლეში როა, პრეზიდენტს რო იცავს; აუხსნიან: პანაშვიდზეც რო შემოპარულა, დაკრძალვაზეცა, შემოპარულა და გაპარულა; აუხსნიან და ვერ აუხსნიან: ვამეხი?!. ომში?!. ძმათა ომში?!. აუხსნიან და ვერ აუხსნიან: ვამეხი?!. წიწლიკანა ბიჭი?!. ასე გამოიცვალა?!. სად იყავითო, — მრისხანებს ლუოი, — რად გამოუშვითო. მრისხანებს. მრისხანებს. შენ ვისა ჰკითხეო.

„მე და ის ერთი ვართ?!.“

„ქვეყანა რო აირევა, ყველა ერთია...“ ამბობს ქალბ და უდასტურებენ ბიძაშვილები: დიდბატარობაც აირევა და ქვეყანაც აირევაო. უდასტურებენ. უდასტურებენ. აღარც ყურს უგდებს. სასახლეს მიაშურებს. დღისით არც ისვრიან. დღისით ჰო იწვის ღამეული ნამოღვაწარი. ნუ ისვრიან, ამას მაინც არ შეუშვებენ სასახლისანი. არც არას მოუსმენენ. ემუქრებიან კიდევაცა. სიკვდილი უკვე აღარაფერია, აღარც სიცოცხლე აღარაფერია. ამაოდ დამშვრალან ფილოსოფოსები, ამაოდ ეძიებენ ძირებს სიცოცხლისა. აი სიცოცხლე — არის და აღარ არის, ფაფუ!.. ისევ ბიძაშვილები თუ მოუხერხებენ ეზოში შესვლასაცა, ვამეხსაც ისინი მოაძებნინებენ. თვითონ ვერაო: ვერც რო მოსძებნიდა, ვერც რო იცნობდა, ყველა რო მართლაც მიმგვანებოდა ერთიმეორესა: სამოსითა გვარდიელისა, გაბარდლული წვერულვაშითა, ჩასისხლებული თვალეებითა, რო ამოჭფარებოდნენ ნანგრევებსა თუ დაღეწილ მანქანებსა თუ ქვიშის ტომრებსა, ანთუ არეულთა ერთმანეთშია. ნაოხარ იყო სასახლეი შიგნიდანა, ნაოხარში ეყარნენ, ნაოხარსლა იცავდნენ. ვამეხიც იმათში გამოარჩიეს რალა თქმა უნდა. მიწა და მტვერი ეყარა მხრებზედა, თავპირზედა, თვალეიც მტვერით რო ამოვსებოდა, ვეღარც გაეხილა წესიერადა. ჯერ მხოლოდ ხმით იცნო მამაცა და ბიძებიცა. ავტომატიც მოემარჯვებინა, ვაითუ ყურმა მრმატყუოსო. მამა უწყრებოდა, შვილიც უწყრებოდა: მე აქ მეგონე, შენ თურმე იმათკენ გადასულხარო. მამა უარობდა. არ უყვე-

რებდა შვილი. ბიძები არიგებდნენ, არიგებდნენ და არიგებდნენ.

„ჩვენ ვბრუნდებით, შენც უნდა წამოხვიდე!“ ბოლოს მამა აცხადებს მტკიცება.

„ვისაც წამოვყე, იმას გამოვეყვები!“ შვილი უფრო მტკიცედ აცხადებს.

„მაშინ მეცა ვრჩები!“ ახლა ასე აიხირებს მამაი, „მიშოვნე ავტომატი!“

„რა შოვნა უნდა“, ამბობს შვილი გულდაწყვეტილი, „შეტევა დაიწყება, ბევრი დარჩება უპატრონოდა...“

„ვრჩები!“ გადაწყვეტს ლუი საბოლოოდა, მიაჩერდება ბიძაშვილებსა მეუღლისასა, — წადით და ასე გადაეცითო, ისე იმგვარად მიაჩერდება. არც შეირხევიან ბიძაშვილები, ეტყობათ, ბიჭს უფრო უჭერებენ.

„წახვალ...“ ბიჭი აიქნევს ხელსა, „დედას წაიყვან და წახვალ“.

„ესენი წაიყვანენ“.

„შენ წაიყვან!“ ეს უკვე ბრძანებაა შეუვალად ნათქვამი, ის წიწლიკანა ბიჭი რო აღარ არის, ლაპარაკიც რო აღარა ნებაგს, გაბრუნდება, ჩაწევა ქვიშის ტომრებთანა ნაფშხვენებსა და ნანგრევებში, ქვა და ლორღში ჩაწევა. აღარას გაუგონებს. მოყვრებიც მიეფარნენ. დგას მარტოდმარტო ახორბულ ეზოში, გარუჯულ კედლებში, ისევ რო ბოლავს და თითქოს რო ასედაც იქნება ამიერიდანა: იქნება ცეცხლი, იქნება ბოლი, სიცოცხლე აქ ველარ შემოაბიჯებსო. ველარც რო ისინი ამოიხედავენ, მიწის ქვეშ ვინც რო ჩამძვრალანო. დგას მარტოდმარტო. და აი მოყვრებიც გამოჩნდებიან. მიცვალეზულს მოასვენებენ. სამს ვაჟკაცს რო შეუდგამს მხარი კუბოსათვისა, ერთიც ქალი ამოსდგომიათ. მივა და ლუო შეენაცვლება. გამოდიან. გამოიპარებიან თითქოსაო. თითქოს სიკვდილს გამოეპარებიან, თანაც რო სიკვდილს მოასვენებენ. მაინც იქა რჩება სამეუფოი სიკვდილისა. ნუ დალამდებით, ევედრებოდნენ ალბათ რო დღესა: ნუ დალამდებით. ველარ გაუძლებდნენ ჯოჯოხეთურ ლამესა და თუნდაც გაეძლოთ, მოიმზღვლეოდა სასახლეი ერთიანადა ბოლოსდაბოლოსა, ჩამოიშლებოდა, ჩამოემხოზოდა, გამოსაძრომიც აღარ დარჩე-

ბოლა. გატვრენილიყო მაინცა სარდაფები. ბუნკერიო. პრეზიდენტი რუქას დაჰყურებდა. ბესიკ ქუთათელაძე გამოცხადდა აჯანყებულთა შტაბში:

„გეყოფათ“, ამბობს, „მოილაპარაკეთ...“

„ზვიადამ გამოგზავნა?...“ ბ-ნი სიგუა ქირქილებს.

„არა!.. მე ჩემით მოვედი. ბოლოსდაბოლოს რას მოითხოვთ?..“

„თუ მართლა შენით მოხვედი, მართლა!..“ ხმას აღიმალლებს ბ-ნი სიგუაი, თითქოს ოტელო უნდა გააცოცხლოს ზორავასიო, „მართლა!.. მაშინ ანძას გაგვიხსნი, ტელევიზიით მოველაპარაკებით“.

„ტელევიზიით!.. ტელევიზიით!.. ტელევიზიით!..“ დასძენს ერთბაშად არტისტული თბილისი, ანთუ წარჩინებული თბილისი, წარჩინებული კომუნისტების სამეფო კარზედა, პრეზიდენტმა რო არ აღიარა და რო არც ამან აღიარა პრეზიდენტი. ახლა პო აქ არის, აქა, შტაბშია აჯანყებულთა, აქ ალაშებს და აქ ათენებს. დასძენს. დასძენს. და. გარსეხვევა.

„გაგვიხსნით. მხოლოდ ერთი პირობითა...“

„ბრძანე. თანახმა ვარ, წინასწარ თანახმა ვარ. მეტი რა გინდა!..“ წარმოსთქვამს ბ-ნი სიგუა კვლავაც ისევე ხმის ამალღებითა. საზეიმოდა. გარდაწყდა გარდასაწყვეტო.

„ტყუილს არ იტყვი!..“ აღმოსთქვამს ბესიკი თავის პირობასა. ალაღმართალი. პატროსანი. რო დაეკვებულა და რო მაინცა სჯერა ადამიანისა.

„ღმერთო მომკალი!..“ ბ-ნი სიგუა ორივე ხელს მოიჭდობს გულზედა, „ღმერთო მომკალი!..“ ზეცად ალაპყრობს ორივე ხელსა, „მე მაგას ვიკადრებ?!“

გუნდი: „მაგას ვინ იკადრებს!!!!!!...“

და ერთი სიტყვა არ უთქვამს მართალიო, — წერდა ბესიკი სინანულითა თავის პატარა მოგონებაში. ისლა მოასწრო. აღარ დასცალდა. შეაკლეს მერე გორის გარნიზონსა, უაზროდ შეაკლეს. რამდენი მერე კიდევ შეაკლეს, — სიცოცხლე ჩაღისფასადა ჰღირდა. ტელევიზია ქვეყანას ამცნობს: პრეზიდენტი ჩამოგდებულაიო. ეს ჯერკიდევ არაფერიო. პატრიკიევი კიდევ აცხარებს: ჩვენ კვლავაც მტკიცე ნეიტრალიტეტს ვიცავთო. საქვეყნოდ აცხადებს რალა თქმა უნდა, ხოლო პრე-

ზიდენტს ტელეფონით აფრთხილებს: დერეფანს დაგიტოვებენ
გასასვლელადა. წახვალ. გაეცლები. თუ არა და დაიწყება
ოპერაცია — ალფაო. დაიმარხები ცოცხლადაო. — ამასა ნიშ-
ნავდა. ბრძანა აყრილიყვნენ. უკანასკნელადა ბრძანა როგორც
რო პრეზიდენტმა. ისევ რუქას ჩაპყურებდაო. მზად იყო ყვე-
ლაფერი. მოახსენებენ. დგება, რუქას რო არ აშორებს თვალ-
სა, რო შეჭლიმის, სანთლის ალი რო დასთამაშებს გაფითრე-
ბულ სახეზედა. დგება. დვას. დვას. ფანქარს დაუშვებს მერე.
დადებს. გაასწორებს.

„...იქნება... ჩვენი... ჩვენი... ჩვენი იქნება...“ გადის თვა-
ლი რო რჩება რუქისაკენა. ფანქარი ტაო-კლარჯეთზე დევს.
ეგრისი დათვის ტორს ჩაუბლუჯია, შიგა ქართლიც ჩაუბლუ-
ჯია დათვის ტორსა. მთლად რუქას ითრევს, ჭმუქნის და
ფხრეწს, ფხრეწს და ლეჭავს, ლეჭავს და აფურთხებს, აფურ-
თხებს და ილოკავს ტუჩებსა.

ტყუილი ტყუილადა და რაც მთავარია, მართალია: მარ-
თლაც გაუხსნიან დერეფანსა. გაუხსნიან და გაძვრება პრე-
ზიდენტი, უკვე ექსპრეზიდენტი, თავისი ამალითა: გაძვრება,
გავა ჩიხებითა. შემოუვლის: თავისუფლების მოედანსა, ეგეც
შენი თავისუფლება, — შემოუვლის, აუქცევს და შეერევა
აბანოთუბანსა. მორჩა. დამთავრდა: რო ვერც მოირგო. და
ვერც შეირგო, რასაც მიაღწია, ანთუ რაცთუ მამამ მიუსაჯა
ბავშვობაშივე, — ეგებ რო ხუმრობითა, ეგებ რო იგ-
რძნო ბედისწერაი თავისი ვაყისა, ეგება რო თავის-
თვისაც ელოდა და შვილს დაულოცა რასაც თვი-
თონ ვერ მიაღწია. მორჩა. დამთავრდა. იყო და არა
იყო რაო. სხვა გზა აღარც ეგულებოდა იმჯერადა: მართლა
ცოცხლობრივ ჰო არ დაიმარხებოდა ცოლშვილიანადა, მე-
გობრებიანადა, კიდევ რო შემორჩა ამდენი ლალატის შემ-
დგომა. შემორჩა გვარდიის ნაწილებიცა, მოხალისეი უამრავი:
არ დავთმობთ ამ ჩვენს მონაპოვარსა, ორი საუკუნეა რო ვე-
ლოდებითო. არაო. არაო. აღვიჭურვოთ მოთმინებითაო. სხვა
რამ ნუგეში ვეღარ ეპოვნა. და გაუყვა დერეფანსაო, რო გა-
უხსნეს დერეფანიო, რაც მართალია, მართალიაო, მაგრამ
ეტყობა ეგრძელათ დერეფანი: აბანოთუბანში ცეცხლი გაუხ-
სნეს, ანთუ მოუჭრეს, რაც, რო გაუხსნეს. მოუჭრეს და „ვერ-

ცა: გაასწრო უვნებლად, ამაღამაც გაასწრო. მეტეხის ხიდს გადავიდა ერთი ავტობუსი. იქამდის მიაცილა. მარცხნივ შებრუნდა, აღმა აუყვა სანაპიროსა. აუყვა და ვერც რო აუყვა უხარალოდა: იქ იმასაც გაუხსნეს ცეცხლი, ანთუ მოექცა ტყვიის თქეშშია. „დაწეკით!..“ ბრძანა გოგია გაბროშვილმა. დაწვენენ. დაცვიდნენ. გაასწრეს თქეშსა. წამოდგნენ მერე. სხვები წამოდგნენ, გოგია ველარა. ველარა. ესეც ჯილდოთ, მეორე ჯილდოთ მოსკოვის ოს ექსტრემისტებსა. პირველი ოს გახლდა: პატიმარი № 1 ანუ აგენტი № 1 სამაჩაბლოში, და მეორეც ესა: რისხვია № 1 ავანტურისტებისა იგივე, იმავე სამაჩაბლოში, შიგაქართლში რალა თქმა უნდა. აჯილდოებდნენ საკუთარ მტრებსა, ასე ზედიზედა, ეფერებოდნენ, გაახარებდნენ. ვიეთნი იტყვიან: სიბრძავით მოსდიოთ. მართალს იტყვიან. ვაგლახ სიმართლევ თუ დაღუპვად მოვლინებულხარ!.. გაახარებდნენო და უხაროდათ: საარტილერიო ზალპი გაისმოდა ცხინვალში — 21 ზალპი — გოგი გაბროშვილს ფხვენისში რო მსაფლავებდნენ. თვით ცხინვალიც პო ჯილდოდ ებოძათ!.. უბოძა იგი თვით ლენინმა. სტალინმაო. ორჯონიკიძემო. ესენი რა თავს გამოიდებდნენ, თვით ლენინი როცა ბრძანებდა!.. ბრძანებდა, ბრძანებდა, აჯილდოებდა კავკაველ ოსებსა, ფილიპე რო თბილისს შემოაპარეს, რო შეპკებებოდა XI არმიასა, ვითომდა რაო: აი თუ ვინ გვიხმობს, დამპყრობელები არ გეგონოთო. შემოაპარეს. შემოაპარეს როკის უღელტეხილითო. ლიახვს ჩამოპყვენენ და ცხინვალს დაჰხედეს, — აი თუ რითი გვაჯილდოებს ბელადი ჩვენი, მამაი ჩვენი და პაპაი ჩვენიო; დაჰხედეს, მოეწონათ აგარაკი ქართველ მეფეთა. „ხორზუ!..“ „ხორზუ!..“ ტუჩებს იწუწნიდნენ. „ხორზუ!..“ „ხორზუ!..“ უდასტურებდა ფილიპეცაო. მოხალისობდნენ ეგრე მცხეთამდისა: სამნები აქამდის მოვიტანოთო. მანამდე აბაევიც უღებუშა ლენინსა: აჯანყდნენ ოსი მშრომელები, სამხრეთ ოსეთის რესპუბლიკა დააარსეს ონიდან მცხეთამდისაო. ონიდან მცხეთამდისაო. ცხინვალში შეიჭრა ორმოცი ავაზაკითა. ბანკი გაძარცვა, მღვდელი მოიტაცა ეკლესიიდანა, გადავარდა ისევ კავკავშია ფაცხაფუცხითა და იქიდან ატყობინებდა: ონიდანაო მცხეთამდისაო. მერე ტრაბახობდა ვალიკო ჯუღელი: ჰკუა ვასწავლეო. ეტყობა კარგად ვერ ესწავ-

ლებინა. ფილიპე ისევ შემოაპარეს. თუ ამჯერადაც არ გაუმართლებდათ, შემოაპარებდნენ ისევე და ისევე, ისევე და ისევე, სამნებსაც გასწევდნენ, გასწევდნენ და გასწევდნენ. რაც თუ რა იყო, ცხინვალში მაინც იხდნენ, ქართლი მაინც გაეხვიათ ცეცხლშია, ელეტდნენ, ეუუავდნენ და აქუხებდნენ ზარბაზნებსა საზეიმოდაცა თუ ეზეიმებოდათ, საზეიმოდაცა. და ეზეიმებოდათ: დაემხოთ პრეზიდენტი. მირბოდა. მისდევდნენ. რის დერეფანიო, რა დერეფანიო რო გაშლილიყო ველები ირგვლივა, გაშლილიყო, გაფენილიყო თბილისს იქითა; მერე იწყებოდა სხვა რესპუბლიკები, ისიც არეული, გადარეული ისინიცა: ჰკლავდნენ, ჰზოცავდნენ, ასაფლავებდნენ, ვინ თუ ვისაო, აღარც იმათ გაეგებოდათ. ათამაშებდნენ ერთნაირადა, ერთი რო იყო, განუყოფელ რო იყო კავკასია ჩრდილოეთისათვისა. ერთი, ერთი და დაუდეგარი. ეხოცათ ერთმანეთი. ჩაეკლათ სადმე გაქცეული პრეზიდენტიცა, ანთუ: ყოფილი, უკვე ყოფილი. აღარ აგებდა პასუხს აღარავინა. ხელს დაიბანდნენ, შეისხამდნენ პირზე წყალსაცა: ვინ იცის თუ რამდენიხანია აღარც დაებანათ პირი. მიჰქროდა. მისდევდნენ. არტისტები მისდევდნენ. დაიწყეს რო არტისტულადა, არტისტულად მოათავებდნენ.

სდიეს.

ვდიე და ვერ დავეწიეო, — ერთი ანდაზის ნახევარია. იჯვანში სომხები გადაუდგნენ.

დაგვიბრუნეთ ჩვენი პრეზიდენტიო, — მოსთხოვეს.

ვერაო. ვაჟას მაინც არა ფიცულობდეთო. — მიუგეს.

ფიცულობდნენ. ესენიცა. გაქცეული პრეზიდენტიცა, ანთუ გაძევებული, ანთუ რაც იყო, — ფიცულობდა: მტრებსაც მისით იგერიებდა, მოყვრებსაც მისით ეფერებოდა, მისივე ლექსით შეარცხვენდა მოლალატეებსა, მომიტინგეებსაც აღაგზნებდა მისივე ლექსითა. მდევარიც მისით ჩამოიცილა. ჩამოიცილა. შედრკნენ: ზოგს რო უკვე ეთამაშა ვაჟაი, ზოგს დაედგა, ზოგს გადაელო, რო არ მოსწონდათ დანარჩენთა არცერთი, ახლა თვითონ რო ეპირებოდნენ, ზოგს რო დაედგა, ზოგს გადაელო, თამაშით ყველას რო ეთამაშა: უღალატობა, პირმტკიცობა, შეუვალობა, პატიოსნება, ამალღება, სულის სიწმინდე, თავდადება სამშობლოსათვის, თავდადება და ცოდ-

ნა იმისა, ლალატი რაა, თავდადება რას ეწოდება, ლალატი ზოგჯერ თავდადება რატომ ჰგონიათ, რატომ ჰგონიათ მოლა-
ლატეთ, გმირები ვართო; ცოდნა იმისა, ზღვარი სად უდევს
ლალატსა და ერთგულეებსა. შუა არ უდევს დიდი მზღვარი, —
ერთი ბეწვაა და ცდუნებაც ადვილი გახლავს. ჰო: გვიამბე
ელიზბარაო, რა ამბავ მოჰხდა ელოსაო. მანამდე მესტვირე ასე
დამღეროდა:

რუსთხელმწიფე გამობრძანდა, აივნიდან გადასცქერსა,
მიაცივდება ზვიადსა, ვერ გაურჩევს სახას ფერსა.
ჩაიღიმებს, ჩაიციინებს, ეტყვის თავის დამქაშებსა:
„რა კარგი ვაჟაკი იყო, ზეზეულა ჩამოხმესა!“
მიუბრუნდება ზვიადსა, ცოტა ენას მოუჩლეჭსა:
„რაც შენი ამბები მომდის, ჩემო ზვიად რად ჰქმენ ესა?!“
გული უტირის ზვიადსა, სიტყვას მაინც მიუგებსა:
„არაფერი არ მიქნია, სულ ტყუილი მოგხსენდესა.
შენი ყოზა არ მინდოდა, მე სხვა ცოდო არ მადევსა.
სანამ პირში სული მიდგას, გეფიცები მალა ლმერთსა,
მე უჩრობას არ მოვიშლი, არ მოვიშლი მტრობას შენსა!“

მესტვირემ თავისი იცის, მეისტორიემ თავისი, მოამბემ
თავისი. და ჰო მართლა, რო არ დამავიწყდეს: კუბო შვეულ-
მფრენში დაჰხვდა ლუოსა. ჭირისუფალიც იქავე დაჰხვდა, —
შავხილაბანდიანი ქალი, მწუხარებასაც რო დაექალებინა ერთ-
ბაშადა, თორემ სუსტი, გალეული გოგოი, იგივე გოგოი. ვის-
თანაც ერთად რო იმგზავრა გდიდიდანა თბილისამდისა, იგი-
ვეი და ისეთივეი თუ მოიხდიდა შავხილაბანდსა თუ გაიდი-
მებდა, თვალეზი თუ გაუბრწინდებოდა. იგივეი. იგივეი. ის
ბიჭიც იქვე წარმოუდგებოდა. — კლარნეტის დამკვრელი. კუ-
ბოში სწორედ ის ბიჭი ესვენა. ბედნიერებაც რო მოესწროთ,
უბედურებაც თავს დასტეხოდათ. მაშინ ვერ იცნო, რო შე-
ენაცვლა, ახლალა იცნობს. მეუღლე უხსნის, თავისი ცხადია:
„წუხელის მოუკლავთ. ბიძაშვილებისათვის შეუტირია ამ უბე-
დურსა. მივასვენებთ“. ლუოს კრინტიც არ წამოსცდება. მი-
ლულავს თვალთა. და არის ეგრე, ვითომც რო არის. ეგრეც
გადაუვლის თბილისსა თავზე, დანგრეულ თბილისსა, გაპარ-

ტახებულ თბილისსა, ცოდვილ თბილისსა, რო არც იცის თუ რა შესცოდა. ფრთას ფრთას შემოჰკრავს მთავარანგელოზი გაბრიელი, აფრინდება მყინვარიდანა. ერთწამს თითქოს რო ერთადაც მიფრინავენ, მერე გაჰქრება მთავარანგელოზი. მფრინავი იტყვის: „თითქოს რო მწვერვალი მოსწყდა მყინვარსა, მეგონა თერგში ჩაიფშხვნებოდა. არა. შეიკუმშა. ფრთები გამოისხა და გაჰქრა უეცრად“. მფრინავი იტყვის. ლუო ვერაფერს ვერ გაიგონებს, ვერც რო შენიშნავს ვერაფერსა, ვითომც რო არის და აღარც არის. შაბაშ კაცი!..

X X V

ვიეთნი ამბობენ:

მოვლენებს დრო უნდა, უნდა ჩაიაროს, უნდა დაგვშორდეს, შორიდან უკეთ გამოჩნდება, მწერალიც უკეთ გამოჰხატავსო.

ვიეთნი ამბობენ.

არ ვედავები. ყველას თავისი დარდი ალაპარაკებს, მე კიდევ ჩემი გამჭირები: თითებზე ვითვლი დარჩენილ წლებსა. ველარ დავუცდი, ხვალ თუ რას იტყვიან. დღეს რაც იციან, უფრო მეტს ჰო მაინც არ იტყვიან. მართალია რო ისიც გამოჩნდება, დღესდღეობით თუ რასაცა ჰფარავენ, ჰფარავენ, ჰფარავენ, გულმოდგინედა, მაგრამ ჰო მოსჩანს, მაინც მოსჩანს, უკვე ნათლადა, კანთიელადა, — ხვალ ეგებ ბინდიც გადაეფაროს, ეგება ტყუილმა სიმართლემ დაჩრდილოს, ვინ იცის, ვინ უწყის, ულმობელია წუთისოფელი. ცრუპენტელეები გმირებადა ქცეულან, ავაზაკები წმინდანებადა. ულმობელია წუთისოფელი. რაც უნდა იყოს, მე დარჩენილ წლებს თითებზე ვითვლი, ველარაფერს დაველოდები. ცოტა ავჩქარდი კიდევაცა: გამოძრჩა ზოგი წარსულის მოვლენა, მიმავიწყდა სიუჟეტები, აქამდისაც რო უნდა დამეწერა; მიმავიწყდა და თავს მახსენებენ, მეღანდებიან, თანმომდევენ, გზას მიღობავენ. მე თვითონ მენანება, არ მეთმობა, აღვუთქვამ, რო მივუბრუნდები. და თან ჩუმჩუმად ისევ ვითვლი დარჩენილ წლებსა. რა მოკლეა წუთისოფელი!.. ბევრიც ეცადო, ბევრს ვერას მოასწრებ. ამას გვიჩიჩინებს რო ყველა ბრძენი, მაინც

არა გვჯერა, მაინც გულდაგულ შევეჩვიდებით ჩვენ ჩვენსა ტვირთსა .ვიდრე სიმძიმე მიწაზე დაგვეცემდეს და ტვირთი ჩვენი გულზე ლოდად დაგვედებოდეს. მანამდე. მანამდისა. მერე-ლა დაიჯერებ. გაიმეორებ იგივეს შენცა, შენც იგივე სინანულითა. ზოგი სიუჟეტი მეტად მენანება, ზოგი ნაკლებადა, ეგება ერთი მაინც აღვადგინო, — ერთი თუ ორი, თან ეს გდიდს წასულნიც თან მეწვევიან და ლამის ავჰყვე. სიცოცხლე მაინც მაცდურია. გამოვფხიზლდები და თითებზე ვითვლი. თუმცა მე ისევ ჩემსას ვეცდები, ბედისწერამ თავისი იცის, ჩემი შველა არა სჭირდება.

ოღონდ ესაა:

გდიდელებს გავჰყვე თუ უკან გავიხედო?..

1998 წელი.

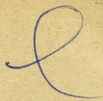

„არტიტული გადატრიალება“
თავისი სიუჟეტით დაგოუჟკიდო-
ბელი ნაწარმოებებ და თანაც,
ამავე დროს, უმძლავრეს ითქვას,
ერთი თავია ან ერთი ნაწილია
ამავე ავტორის რომანების იმ
სერიისა, რომელიც იწყება „ბო-
რიაჟით“ და ვიშოდოვებით „არ-
ტიტული გადატრიალებით“ არ
დაშთავრდება. ამ სერიის უმდის
„ბორიაჟის“ შემდგომ: „ტინის ხი-
დი“, „ცხრაწუარო“, „ჯიბირი“,
„ბურუსი“, „მიჩიჩი“, „ალმარტ-
დალმარტი“, „კვირნაჟი“, „ნაპ-
რძალი“, „ლანდები“, „გამოცხა-
დები“, „ვინეციური პალი“, „მთა-
გრებილი“, „ამაღლება“, ჯერაც გა-
მოუქმებუბელი რომანი „ცოთ-
მილინი“, — „ბურუსს“ მოჰყვი-
ბოდა.

ამ რომანების უმეტესობა თავის დროზე ი. ჟ. საბოთური კრიტიკის კარცეცხლში მოექცა. კრი-

ტიკას იწვევდა თემატური, ენობრივ-სტილური სიხალენი და ახასთან ერთად სოციალისტური თვალსაზრისიდან განსხვავებული შეფასებანი თანამედროვე მოვლენებისა, რაც თავისთავად გამოდინარეობდა ავტორის პიკეტუნული, გპაცრი, რეალისტურ-მხატვრული აღწერილობებიდან.

რომანების გამოცემას წინ ელგაბოდა მრავალი წინააღმდეგობა. ზოგი მათგანი ცალკე წიგნად არც გამოცემულა; რაც გამოდიოდა, არა იმ თანამედროვეობით, როგორც ეს ავტორს განეზრება. ამიტომ: მთარ ჩხიძის რომანების სერია ელის თავის სრულყოფილსა და თანამედროვეულ გამოცემას. ეს გამოცემა აუცილებელია, თუ გვინდა წარმოვიდგინოთ სპარტოელის საბოლოო სინამდვილე მხატვრულ სურათებში.

ფრაგმენტი დიალოგიდან

— ბატონო ოთარ,

დამაფიქრებელ სიმპტომად მეჩვენება მაგალითად ის, რომ უკვე პოლიტიკური ნიშნით აფასებენ თქვენს ახალ რომანს, რომელიც ჭერ მხოლოდ ორიოდ ფრაგმენტად გამოქვეყნდა ლიტერატურულ პრესაში. „არტიხტულ გადატრიალებას“ ვგულისხმობ. „ფზიზელი“ შემფასებლები ამბობენ, ოთარ ჩხეიძე სწორ გზას არ მიხდევს, შარშანწინდელი დეკემბერ-იანვარი ჩვენ სხვანაირი გვახსოვსო.

— მხარეები თუ დაპირისპირებულან, თვითეულს თავისი სწორი ხაზი მოეპოება. სწორი ხაზი ამშემთხვევაში ჩემთვის პირობითობაა. თვითეულს თავისი სწორი ხაზი დაუდვია და ერთიდაიგივე მოვლენა სულ სხვადასხვანაირად მოსჩანს, საპირისპიროდ მოსჩანს იმა ხაზებიდანა. ერთი სხვასა ჰხედავს, მეორე სხვასა. იგივე არის და ვერ დაარწმუნებ ვერცერთსა, ვერც ერთსა და ვერც მეორესა, რო იგივეა. ვერ დაარწმუნებ. ვერა. ვერა. ხაზები ეს გახლავთ: სწორი ხაზები ერთიმეორეს ვერ შეჰხვდებიანო. ვერც ვაუგებენ ერთიმეორესა. პოლიტიკოსებს შეუძლიანთ ხაზები აირჩიონ, მწერალს არა, არ შეუძლიან. მწერალი მხატვარია პირველყოვლისა, ოღონდ მემატრიანეცაა ეპოქისა იმავე დროსა. მწერალი მხატვარია, პოლიტიკოსები ბრძანდებიან პერსონაჟები, — ორივენი, ორივენი, ერთი ხაზისანიცა და მეორე ხაზისანიცა. პოლიტიკოსები შეიძლება რო ფანატიკოსებიც იყვნენ, კარიერისტებიც იყვნენ, ჩვენში დარჩეს და, — ცოტა ისე, თავისებურიცა. მწერალი უფრო ურყევია. რეალისტი რეალიზმს არ განუდგება, რომელი ხაზიც არ უნდა დაადგეს თავზედა. არც დაიყენებს. რეალიზმი რეალიზმია. ამას ჩემი მხატვრული მეთოდის გამო ვამბობ, თორემ ბუნებით მე უფრო რომანტიკოსი უნდა ვიყო; დიახ: ვერ განუდგება რეალისტი რეა-

ლიზმსა და მისთვის მოვლენა ის იქნება, რაც არის, ხაზებისა და ტენდენციების დაუხედავად. პოლიტიკოსებიც თუ იქიდან დაჰხედავენ მოვლენებსა, საიდანაც მწერალი უცქერის და ისევე დაჰხედავენ, — უხაზებოდა რაღა თქმა უნდა, — მაშინ სადაო აღარაფერი აღარ ექნებათ.

ამასთან ისიცაა გასათვალისწინებელი: მხატვრული ნაწარმოები რო მხატვრული ნაწარმოებია პირველყოვლისა, რომანი რო მხატვრული ნაწარმოებია. რომანი მთელს საზოგადოებრივობას მოიცავს. საზოგადოებრივობას ერთობლივად ერთი ხაზი არ გააჩნია. ასე რო იყოს, კონფლიქტებიც პო აღარ იქნება. რომანმა უნდა ყველაფერი წარმოადგინოს, ისე, როგორც არის, ხაზებს რა თუ არ დაუჯდება ჭკუაში, ეს იმათი საქმეა. რომანი რომანია, რას იზამთ!.. რეალიზმი რეალიზმია; სოციალისტური რეალიზმი არ არის, რას იზამთ!.. ხოლო თუ ვინმე ჯერკიდევ არ განთავისუფლებულა სოციალისტური რეალიზმის ტენდენციებისაგანა, ვინმე და ვინმენი, ეს მაინც საშიშია: ტენდენციები უფრო გამძლეა, მაჯლაჯუნასავით აწვება გონებასა.

„ლიტერატურული საქართველო“
1994 წელი, 28 იანვარი

**გამომცემლობა „ლომისი“ სერიით
„ფიჭვები. რჩეულთა ბიბლიოთეკა“
გალე გამოსცემს**

უინსტონ ჩერჩილი — „პირველი შემხვედრა“

კოლ გოგენი — „ნოა ნოა“

მიგელ დე უნამუნო — „სულის სიღრმეში“

ხასიდური სწავლანი

ალექსინი — „შვიანივერებისათვის“

• დიმიტრი უიზიანი — „რა ხალხია ქართველები?“

მხატვარი ჯ. ზენაიშვილი
ტექნიური რედაქტორი ნ. ხავთაძი
კორექტორი დ. ფირცხალავა

შეკვეთა № 35

ფასი სახელშეკრულებო

გამომცემლობა „ლომისი“ თბილისი 1994